

مرحله طاجی

3. VII. 971

ANKARA
ULUS

Osmanlı Tarihleri

I
(عثمانی تاریخی)

Osmanlı Tarihinin Anakaynakları
Olan Eserlerin, Müttehassıslar Ta-
rafından Hazırlanan Metin, Ter-
cüme veya Sadeleştirilmiş Şekilleri
Külliyyatı

K. no - 14

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Eski Osmanlı Tarihleri

İlmî, yarı ilmî ve popüler bunca neşriyata rağmen Türk tarihi üzerindeki incelemelerin daha ilk adımlarında olduğu muhakkaktır. Başta arşiv vesikaları ve kitabeler olduğu halde resmî ve gayriresmî tarihlerin, hâtıraların ve sair eserlerin büyük külliyyat halinde yayınlanmasından önce millî tarihin mümkün merteye doğrulukla ortaya konamayacağı âşikârdır. En geniş çağrafi sahada en uzun ömürlü devletleri kurmuş olan büyük Türk milletinin tarihini yazmaktaki güçlüklerin mühim bir sebebi de Türklerin, tarihi yazmaktan ziyade yapmaya ehemmiyet vermiş olmalarıdır. En eski tarih vesikalarımız olan Gök Türk yazıtlarından başlayarak Osmanlıların ilk tarih eserlerine kadar bütün kaynaklarımızdaki tafsilsizlik, zaman ve mekân hususundaki kayıtsızlık ve vekayii ki on altıncı asırdan itibaren "t a r i h" daha ciddiyetle ele alınmış, âdeta millî bir ilim haline gelerek günümüze kadar, büyük ciltlerle gazete makaleleri arasında türlü türlü neşriyat yapılmış ve bu arada Nâimâ, Münecimbaşı ve Cevdet Paşa gibi birinci sınıf tarihçiler yetişmiştir.

Hacım ve ilmî değer bakımından pek değişik olan ve büyük bir kısmı eski devirlere ait bulunan bugünkü neşriyatı takip edebilmek, muhtelif sebepler dolayısıyla, pek güçtür. Aralarında anakaynak mahiyetini haiz vesikaların ve kitapların da bulunduğu bu neşriyat muayyen bir usulle yapılmadığı müddetçe faydası az olmakta devam edecektir. Son zamanlarda büyük ölçüde faaliyete geçen Tarih Kurumunun yayınları da henüz arzu edilen derecede metodlu değildir. Netekim henüz Osmanlı tarihine ait bir tek anakaynak dahi neşredilmemiştir.

Türkiye Yayınevi tarafından neşrine başlanan bu külliyyat eski Osmanlı tarihlerini metodlu bir şekilde ortaya koyacağı için tarih meraklıları, tarih ve edebiyat öğrencileri, hatta tarih bilginleri için mühim bir boşluğu dolduracaktır. Daha geniş bir okuyucu kütlesine hitap etmek için tam ilmî ve mukayeseli yarı ilmî bir tarzın tercih olunduğu bu külliyyat, ilerde tam ilmî ve mukayeseli yayınları yapılmaya kadar faydalı olmakta devam edecektir. Esasen ne Yayınevinin, ne de eserleri hazırlayanların tam ilmî eser vermiş olmak gibi bir idiaları yoktur. Eski harfleri bilmiyen yüzlerce tarih ve edebiyat talebesiyle ushâsı tükenmiş eski tarihleri elde etmek fırsatından mahrum ilim erbabı, tarihseverler, eski dil üzerinde çalışacak olanlar için bu cilt herhalde faydalı olacaktır.

En eski Osmanlı tarihlerinden beşini alan bu ilk cilde ben nezaret ettim eserlerin ilk üçünü kendim hazırladım. Bu beş eser şunlardır:

Çıkaran :
T Ü R K İ Y E
Y A Y I N E V İ
1925 - 1949

Basıldığı yer:
T Ü R K İ Y E B A S I M E V İ
İ S T A N B U L

1) "Ahmedî" nin Osmanlı tarihi hakkındaki manzum eserinin metni. Bu eser 1410 dan önce yazılmıştır ve bugünkü bilgimize göre Osmanlılar hakkındaki ilk Türkçe eserdir.

2) "Şükrullah" ın "Behcetütevârih" adlı farsça umumî tarihinin Osmanlılara ait bölümünün tercümesi. Bu eser 1456 - 1459 yılları arasında yazılmıştır.

3) "Aşıkpaşaoğlu Ahmed Âşık" ın "Tevârih-i Âl-i Osman" adlı eserinin mukayeseli metni, Şimdilik vardığım neticeye göre bu eserin 1478 de yazılmış olduğunu kabul ediyorum.

4) "Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa" ın "Tevârih üs-Selâtin ül-Osmâniyye" adlı arapça eserinin tercümesi. 1480 de yazılmış olan bu mühim eseri Konyalı İbrahim Hakkı tercüme etmiştir.

5) "Bayatlı Mehmed oğlu Hasan" ın "Câm-ı Cem-Âyîn" adlı eserinin sadeleştirilmiş, yani bugünkü Türkçeye çevrilmiş şekli. 1482 de yazılmış olan bu eseri Kırzioğlu Fahrettin sadeleştirmiştir.

Bu beş esere tarafımdan isimler cetveliyle, soykütüğü ve kronoloji cetvelleri, gerekenlerine sözlükler konularak okuyucular tarafından daha kolaylıkla faydalanılması sağlanmıştır.

İmkân bulundukça öteki ciltler de yayınlanacaktır.

19 Şubat 1949, Maltepe

Atsız

احمدی

داستان و تواریخ ملوک آل عثمان

Ahmedî

Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman

Düzenliyen
Çiftçioğlu N. Atsız

BSV KÜTÜPHANESİ.

MEHMET
TAYŞI
KİTAPLIĞI

DEMİRBAŞ No. 12178
TASNİF No. 356.07/0511

Çık
TÜRKİYE
İSTA

Türkiye
Kütüphanesi
İST.

1 9 2 5

1 9 4 7

TÜRKİYE BASIMEVİ

AHMEDÎ

1334 - 1413

Asıl adı "İbrahim,, , babasının adı "Hızır,, , dr. Eskiden âdet olduğu üzere alınmış islâmî lâkabı "Tâceddin,, , dir. "Ahmedî,, , şiirde kullandığı mahlestdir.

Nereli olduğu kesin olarak belli değildir. Germiyanlı veya Sivasslı olduğu söylenmektedir. Bir ihtimale göre de Uşak köylerinden "Sivasslı,, , da doğmuştur.

Ahmedî ilk tahsilini Anadoluda gördü. Zamanının büyük bilginlerinden ders almak üzere Mısra gitti. Orada Şeyh Ekmeleddin'den ders gördü. Meşhur Türk doktoru Hacı Paşa ile meşhur bilgin Molla Fenârî Mısırdan arkadaşları idiler.

Mısırdan döndükten sonra Kütahyada yerleşti. Germiyan beğlerinden Süleymanşah (1368 den önce - 1386) a şiirler takdim ederek ona intisap etti. Süleymanşah, şairleri çok koruyan beğlerden biriydi. Ahmedî bu sırada yine Süleymanşah tarafından himaye gören Türk şairi Şeyhoğlu'nun, belki de kıskançlık dolayısıyla, aleyhinde bulunmuştur.

Bundan sonra, ihtimal, Karamanlıların hücumuna uğrayıp Osmanlılara sığınan Germiyanlıların sarayındaki rahatın kaçmasıyla Osmanlılar ülkesine gelerek Yıldırım Bayazıtın oğullarından Süleyman Çelebiye intisap etti ve onun sarayında büyük mevki ve nüfuz kazandı. Ahmedînin şiirlerinde Süleyman Çelebiye karşı olan minnettarlığının izleri görülür. Ankara savaşından sonra, ilk zamanlarda Ahmedînin ne yaptığı belli değildir. Bazı söylentilere göre Temürle koşmuş ve onun yanında bulunmuşsa da bu söylentiye şimdilik ihtiyatla karışlamak lâzımdır. Fakat bir müddet sonra tekrar Süleyman Çelebinin yanına geldi. Her halde, Süleyman Çelebinin yanına dönünceye kadar epey sıkıntılar çekti.

Bu sefer Bursada oturdu. Bursalılarla arasında büyük geçimsizlikler olduğundan Bursalılar aleyhinde ağır yazılar yazdı.

Süleyman Çelebi ölünce ona güzel bir mersiye yazdı. Mehmed Çelebiye sığınmak için ona da madhiyeler takdim etti. 1413 te divan kâtibi iken Amasyada öldü. Kütahyadaki yerli söylentilere göre ise Kütahyada ölmüştür.

Ahmedî zarif, nükteci adamdı. Gençliği aşk ve şarap içinde geçmiştir. Şiirlerinin çokluğu ve değeri bakımından 14 üncü asır Türk şairlerinin en başında gelenlerden biridir. Eserlerinin şöhreti Türkiye sınırlarını aşmış, Türkistana kadar ulaşmıştır. Eserleri şunlardır :

1. — *Divan* : Ahmedînin şairlik bakımından değerini gösteren en mühim eseridir.

2. — *İskendernâme* : Meşhur Makedonyalı İskenderin hayat ve savaşları.

nın destânî bir tasviridir. 1390 yılının martında tamamlanmıştır. Eser ilk önce Germiyan beği Süleymanşaha takdim için hazırlanmış, onun ölümünden sonra da Osmanlı padişahı Süleyman Çelebiye sunulmuştur. Fâilâtün fâilâtün fâilün vezninde, 8250 beyitlik büyük bir eser olan İskendernâme hem ideal bir hükümdarın hayatı, hem de bir öğüt ve ahlâk kitabı mahiyetindedir. Eserin sonuna İslâm tarihi hakkında, tarih bakımından değersiz bir bölüm eklendiği gibi, Süleyman Çelebiye takdim edilirken Osmanlı tarihi hakkında da bir bölüm konmuştur ki bugün elde bulunan en eski Osmanlı tarihi olmak bakımından fevkalâde mühimdir.

3 — *Cemşid ve Hurşid* : Mefâilün mefâilün feülün vezninde 5000 beyitlik bir mesnevî olan bu aşk hikâyesini Ahmedî 1403 eylülünde yazmağa başlamış ve kasım başında bitirmiştir. Bu da Ahmedînin nazım yazmaktaki alışkanlığını gösterir.

4 — *Tervih ül-Ervâh* : Mefâilün mefâilün feülün vezninde, aşağı yukarı 4000 beyitlik bir mesnevîdir. Osmanlı hükümdarı Süleyman Çelebi adına yazılmıştır. Eser bir nevi hıfzıssıhha kitabıdır. Zevke, cinsî münasebetlere ait meseleleri konu olarak almıştır. Bu bakımdan hem şairin, hem de Süleyman Çelebinin mizacına uygundur.

5 — *Dâstân ve Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman* : İskendernâmenin sonuna eklenmiş de bunu ayrı bir eser saymak da mümkündür. Süleyman Çelebinin ölüm tarihi olan 1410 dan önce bitirilmiştir.

Bunlardan başka "Hayret ül-'Ukalâ", adlı Türkçe bir kasidesi, "Kaside-i Sarsarı şerhi", "Mirkat ül-Edeb", adlı lügata ait farsça manzum bir eseri daha varsa da bunlar bugün ortada yoktur.

Türkiyat Mecmuası'nın 1939 da çıkan altıncı cildinde "Dâstân-ı Tevârih-i Mülûk-i Âl-i Osman ve Cemşid ve Hurşid Mesnevisi", adıyla bir etüd yayınlayan Nihad Sami Banarlı, gördüğü 22 İskendernâmenin, Osmanlı tarihi bölümünü de ihtiva eden 13 tanesine dayanarak Osmanlılar kısmının mukayeseli bir neşrini hazırlamıştır. Bu 13 nüsha şunlardır :

- 1) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe yazmalar, Nu. 921 (istinsah tarihi : 847)
- 2) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe yazmalar, Nu. 166.
- 3) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Türkçe yazmalar, Nu. 848 (istinsah tarihi : 880)
- 4) İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Yıldız kitapları, tarih kısmı, Nu. 106.
- 5) Süleymaniye Kütüphanesi, Çelebi Abdullah Efendi Yazmaları, Nu. 240.
- 6) Süleymaniye Kütüphanesi, Lâleli Yazmaları, Nu. 1995.
- 7) Topkapı Sarayı, Revan Köşkü Kütüphanesi, Nu. 812.
- 8) Murad Molla Kütüphanesi, Sultan Abdülhamid Han kitapları, Lâle İsmail Efendi vakıfları, Nu. 294 (istinsah tarihi : 971).
- 9) Üsküdar Selim Ağa Kütüphanesi, Kemankuş fihristi, Nu. 385.
- 10) Bursa, Umumî Kütüpane, Baba Efendi Kitapları, tarih kısmı, Nu. 9 (istinsah tarihi : 860).
- 11) Konya, Âsâr-ı Atîka Müzesi Kütüphanesi yazmaları, Nu. 141 (istinsah tarihi : 864).

12) Berlin, Devlet Kütüphanesi, Şark yazmaları, Nu. 4°, 1271 (istinsah tarihi : 880).

13) Berlin, Devlet Kütüphanesi, Şark yazmaları, Nu. 8°, 965 (istinsah tarihi : 904).

Bu nushaların son dört tanesi bende olup Nihad Sami Banarlı o zaman bu nushalardan faydalanmıştı. Neşrettiği mukayeseli metin başarılı olmakla beraber gerek bazı okunuşlarda kendisine iştirak etmemem ve gerekse Nihad Sami Banarlı neşrinin tükenmiş olması dolayısıyla bunu yeniden yayınlamak lüzumunu duyduk. Bu neşirdeki usulümüz şöyledir : Nushalar arasında fark olduğu zaman umumiyetle istinsah tarihi eski olan nushaların metnini aldık. Eski nusha metninin yanlış olduğu muhakkak olduğu zaman, tabii, daha yeni nushaların metnini tercih ettik. Nusha farkları tarih bakımından hiçbir ehemmiyeti haiz olmadığı için farkları göstermedik. Çünkü okuyucuya bütün nushaları birden vermediği değil, en doğru metni vermeği düşündük. Nushalar arasındaki fark, aynı kelimenin Türkçe ve gayritürkçe (yani arapça veya farsça) olmasından ibaret olduğu zaman metne Türkçesini aldık.

Osmanlı tarihlerini külliyat halinde yayınlamaya başlarken, esasen, Ahmedî gibi en eski bir tarihçiye ihmal edemedik. Bizim neşrimizin tam ilmî bir neşir olduğunu iddia etmek aklımızdan geçmez. Fakat merhum Necib Asımın ve Nihad Sami Banarlı'nın neşirlerinden sonraki bu üçüncü neşrin, ötekilerden daha doğru olduğunu söyleyebiliriz.

Mısralar numaralanmıştır. İki kelime arasındaki uzunca çizgiler vezin icabı olarak sesli harflerden birinin okunmayacağını gösterir. Meselâ "Ki—anda,,," "K'anda,,," gibi okunacaktır. Siyah "n,,," harfleri eski sağır nun harfinin karşılığıdır. Türkçeye ait olan bu hususiyeti göstermeden geçemedik.

Aslında farsça olan ve muhtelif nushalarda birbirini tutmayan başlıklar, tarafımızdan Türkçeye çevrilmiştir. "Memleket,,," anlamına gelen "El,,," kelimesi, şaşırılmamak için büyük harfle yazılmıştır.

Cittioğlu Nihâl Atsız

Osman Ocağı Padîşahlarının Destanı ve Tarihi ve Kâfirlerle Savaşları

- Bu tevârihi çün eyledüm beyân
 Gönlüme bir nesne düşdi nâgehân.
 Dahî sözler vesvese—ol ilhâmdur.
 Çâresi nedür anun? İtmâmdur [1].
 5 Ol melikler ki—anları zikr eyledüm;
 Hâletin ü sîretini söyledüm.
 Kimi kâfirdi; kimi ehl-i sitem;
 Kahr idi anlarda bîş ü mihr kem.
 Ol Moğol sultankarının hâlini,
 10 Niceyidi dinle, gel ahvâlini.
 Etmediler anı kim Cengîz Han
 Zulmdan eder idi halka 'ayân.
 Zulm etdiler, velî kanûn ile.
 Ellerin boyamadılar [2] hûn ile.
 15 Zulm kim kanûn u zabt ile olur,
 'Adl bigi halka ol âsân gelür.
 Vardur ol sözlerde bize çok zelev;
 Eydelüm şimdi—anı ki —anda yok halel.
 Çün anıldı ol kamu ehl-i sitem
 20 Zikre getürelüm ehl-i 'adli hem.
 Analum ol begleri: kim serteser
 Hem müsülmân idiler hem dâdger.
 Kamusunun işi kâfirle cidâl,
 Geydügi vü yedügi malı helâl.
 25 Bu kitâba edelüm anı hitâm
 Kim anunla ola bu nâme tamâm.
 Bir gazâvetnâme düzeyüm sana,
 İşid, illâ i'tirâz etme bana.

(1) Ahmedî'nin bu beyitle anlatmak istediği şudur: "Başka sözler kuruntudur. Fakat o (yani gönüne düşen nesne) ilhâmdır. Gönle düşen bu nesneden kurtulmanın yolu da işi bitirmek yani kitabı tamamlamaktır."

(2) İstanbul Üniversitesi, Türkçe Yazmalar 166 numaralı nushada: "Ellerini yu-

- Gaziler sonra nişe—anıldı deme,
 30 Anlar aşağı niçün geldi deme.

Gaziler Tarihinin Sona Bırakılması Sebebi

- Sonra gelen ön gelenden yeg olur.
 Fikri olan bunu ki derem, bilür.
 Verdi Hak insâna feyz etdükte cûd
 Kudret ü 'akl ü hayât ü hem vücûd.
 35 'Akl ol üçden yegreg idi bigümân;
 Lâcerem sonra—oldı anlardan 'ayân.
 Sonra geldi enbiyâdan ol resûl,
 Hâtem oldı vü kamudan eşref ol.
 Dört kitabın sonı Kur'andur gelen;
 40 Fazl ile—oldur anlara nâsih olan.
 Kamudan çün sonra geldi âdemî,
 Fazl ile oldı kamunun hâtemi.
 Pâdişâh aşağı, yukarı 'âlem.
 Ol 'alemden pâdişâh olur mı kem?
 45 Dürr-i meknûn bahr ka'ında olur.
 Uş has ü hâşâk yukarı gelür.
 Tebbet ile Kul huvallâhü ahad
 Bu söze höccet ki yokdur ana red.

Destanın Başlangıcı

- Bir gün ol Sultan 'Alâaddin sa'îd
 50 Sordı: "Nolur hâl-i gazî vü şehîd?"
 Bildi anı kim gazâ key iş olur.
 Gazi—olanun haşrı bîteşviş olur.
 Gazî olan hak dinündür âleti.
 Lâcerem hoş olasıdur hâleti.
 55 Gazi olan Tanrı'nın ferrâsidur.
 Şirk çirkinden bu yeri arıdur.
 Gazi olan Hak kılıcıdur yakîn,
 Gazîdür püşi ü penâh-ı ehl-i dîn.
 Ola kim ol Tanrı yolına şehîd,
 60 Öldi sanma kim diridür ol sa'îd.

- Hak katında rızık içindedür olar.
 Ölmediler, belki zindedür olar.
 Pes heves etdi ki—ede ol bir cihâd.
 Ola kim gâzî uralar ana ad.
 65 Leşkerini cem'edüb girdi yola
 Gündüz Alp,Er Duğrı anunla bile.
 Dahı Gök Alp u Oğuzdan çok kişi
 Olmuş idi—ol yolda anun yoldaşı.
 Konyadan çün geldi Sultan Yükiye,
 70 Katına geldi halâyik, yükine.
 Baylara i'zâz u ikrâm eyledi.
 Yohsula ihsân u in'âm eyledi.
 Dâr-ı küfre saldı oradan çeri
 Ki—Eller urub öldürel kâfiri.
 75 Anda Er Duğrı çoğ etdi kârzâr,
 Lâcerem oldu cihânda nâmdâr.
 Urdu bihad El ü aldı genc ü mâl,
 Etdi leşker dâr-ı küfri pâymâl.
 Ol yörede durdu bir kaç vakt şâh;
 80 Tâ ki ola kâfirün işi tebâh.
 Sulh idi anunla Tatar ol zamân,
 İşidicek kâfire—olduğın revân,
 Bulıban fırsat gerü El urdılar;
 'Ahdı bozub gerü kîne durdılar.
 85 Bu haberden erdi çok teşvîş ana.
 Lâbüd oldu gerü dönmek iş ana.
 Verdi ol etrâf Er Duğrıla şâh
 Ki—ede def'in ehl-i küfrün sâl ü mâh.
 Bu kadar feth olıban rûzî ana,
 90 Döndi, gitdi gerü, Konyadan yana.
 Uydu anda çok kişi Er Duğrıla;
 Oldur iş kim danış ile doğrıla.
 Ol gelenlerle gönül berkitdi ol.
 Hak yolına cânını terk etdi ol.
 95 Yüridi, Sögüd Eline geldi ol.
 Kılıc ile ol yöreyi aldı ol.
 Bunun üstine çü geçdi az zamân
 Yüzünü döndürdi andan bu cihân.

- Gitdi Er Duğrı cihândan, yerine [1];
 100 Oğlı Osman kaldı anun yerine.

Osman'ın Beğliği ve Durumu

- Oldı Osman bir ulu gâzî kim ol,
 Nereye kim vardıyise buldı yol.
 Her yana berbidi bir bölük çeri
 Ki—El uralar, katl edeler kâfiri.
 105 Bilecügi feth etdi—ol nâmdâr,
 İnegöl ile dahi Köprihisar.
 Durmadı, her yana leşker saldı ol.
 Az zamanda çok vilâyet aldı ol.
 Kâfir: yıkub yakub ol nâmdâr
 110 Bursa vü İznigi eyledi hisâr.
 Eyle takdîr etdi Hak 'azze ve cel,
 Ki—almadan ol ikiye erdi ecel.

Osman Oğlu Orhan'ın Padişahlığı

- Ol öliceğ aldı yerin Orhan.
 Ana dedi—ehl-i kerâmet: Ur, han!
 115 Her yanadan yürüdiben bir çeri,
 Rûz u şeb târâc etdi kâfiri.
 Avrat, oğlan bulduğın etdi esîr;
 Kırdılar bâkî ne var yigid ü pîr.
 Kâfir üzre akdılar a'vân-ı dîn;
 120 Andan etdiler gazâ adın akın.
 Kâfiri karşı yerinden sürdiler,
 Küfri yere sokıban yitürdiler.
 Her yanadan 'ilm ehli yetdiler.
 Dîn nedürür, şer'i takrîr etdiler.
 125 Nerede kim var idi âsâr-ı şîrk
 Yuhı tevhd anı, hiç kalmadı çîrk.
 Ol zamandan kim farîza—oldı gazâ,
 Bâri anlar bigi kim kıldı gazâ?

(1) Yerinmek = üzölmek, eceflenmek. Yerine, eski şiveye göre "yerinerek,, demektir.

- Key ulu beg oldu, beş altı hisâr
 130 Bunlar aldı; bunca El, şehîr ü diyâr.
 Çünkü Hak, Orhanı etdi pâdişâh
 Oldı ol dîn ehline püşt ü penâh.
 Oldı 'âli, câvidân râyât-ı dîn,
 Oldı zâhir tâ ebed âyât-ı dîn.
 135 Munsif idi Orhan ü dâdger,
 Unudıldı—anun ile 'adl-i 'Ömer [1].
 Kanda kim 'Osmâniler 'adli ola
 Orada 'adl-i 'Ömer nişe—amıla?
 Mescid ü mihrâb bünyâd eyledi.
 140 Bunca dâr-ı hayr âbâd eyledi.
 Her yamâ kim berbâdi ol bir çeri,
 Yıkıban yakdılar oda kâfiri.
 Doğru geldi her ne ki—işlediyse ol,
 Yerine yetdi ne başladyısa ol.
 145 Geldi her yerden ana çok sîm ü zer,
 Kul, karavaş hoş, latîf ü sîmber
 Râyet-i küfr oldı anda sernigûn,
 Kâfirün beglerin etdiler zebûn.
 Az zamânun arasında ol bölük
 150 Yoksul iken oldılar cümle mülûk.
 Çünkü nusrât buldı Hakdan nâmdâr,
 Bursayı aldı ediben hisâr.
 Yıkıban anda kilisâyile deyr
 Mescid eyledi binâ vü dâr-ı hayr.
 155 Vardurur şimdi hayır ol dârda,
 Doludur ni'met der ü divârda.
 İznigi dahı çeküb renc ü ta'ab
 Aldı, çün fethini eyledi taleb.
 Aldı amı, kâfirin kıldı helâk.
 160 Şimdi mü'min yeridür ol âb u hâk.
 Gör ki nice dâr-ı islâm oldı ol;
 Gör nice 'ilm ehliyile doldı ol.
 Pâk-dîn idi—Orhan, pâk-i'tikâd;
 'İlm ehli buldılar andan murâd.
 165 Geldi katına Sinan kim ol fakîr

(1) Adaletle ün salmış olan ikinci halife Ömeri kasdediyor.

- Olmuş idi fakr elinde esîr.
 Der iken ki—el-fakrû kâde en yekûn [1]
 Baht oldu—ana gınâda rehnümün.
 'İlm adına etdi—anı Paşa Sinan,
 170 Buldı andan mâl ü cân ü nâm ü nân.
 Bir bahadur server idi Orhan
 Ki—ana derlerdi Nerîmân-ı zamân.
 Atduğı okdan uşanurdu kader.
 Ejdehâ rumhından ederdi hazer.
 175 Kılıcı—anun bir müsavver merg idi.
 Sanasın ol bâd, u canlar berk idi.
 Gürzin aldukda ele ol nâmdâr
 Düşer idi korkuya Sâm-ı suvâr.
 Bahşışı var idi, lîkin hâtemî.
 180 Cûşışı var idi, lâkin rüstemî.
 Mü'mine rahmetdi, âfet kâfire.
 Salmış idi bin mahâfet kâfire.
 Mihriyidi mü'mine anun şifâ.
 Kahnyidi kâfire anun cefâ.
 185 Laza düşmüş idi andan velvele,
 Üngürüs'ün Elleriine zelzele.

Orhan'ın Savaş ve Uğraş İçin Süleyman Paşayı Esre Yakarya Göndermesi

- Ulu oğlydı Süleyman Paşa nâm,
 Andayidi şart-ı serverlik tamâm.
 Hem şecâ'at, hem sahâvet ehlidi.
 190 Hem siyâset, hem riyâset ehlidi [2].
 Hûb evsâf ile ol mevsûf idi,
 Şöyle kim eltâf ile ma'rûf idi.
 Dâymâ ederdi cehd ü ictihâd
 Kim ölince dîn yolında—ede cihâd.
 195 Fikre düşdükde ol Âsaf-rây idi
 Cenge girdüğünde saff-ârâyidi.

(1) "Yoksulluk az kalsın küfür sayılacaktı,, demek olan "el-fakrû kâde en yekû-nü küfr,, den alınmadır. Fakat Ahmedî vezin zaruretiyle sondaki "küfr,, ü almamıştır.

(2) "Ehli idi,, veya "ehliydi,, yerine "ehlidi,, denilmesi vezin zarureti dolayısıyla-
 dır.

- Ne fazîletdür gazâ bilür idi.
 Hak yolında terk-i cân kılur idi.
 Şîr-gîr idi vü hem şimşîr-zen.
 200 Hasım-bend idi vü hem düşmen-şiken.
 Berbidi—Esre Geçeye—anı Orhan
 Kim gazâ ede orada bir zamân,
 Kim yüriye leşker ile—ol nâmdâr.
 Memleket feth ede vü şehr ü diyâr.
 205 Ne ki kâfirden bulur ise yıka,
 Hânumanların kamu oda yaka.
 Da'vet ile gelmeyenî öldüre.
 Leşker-i islâmı galib oldura.
 Tanrı emri vü atası rey'ile [1]
 210 Vardı kâfir Eline çeri bile.
 Dîn için etdi orada çok gazâ;
 Oldı gâzî olmağa adı sezâ.
 Nereye kim vardı, galib oldı ol.
 Çok diyâr u sehr ü kal'a aldı ol.
 215 Ol arada şol kadar eyledi ceng
 Ki—andanı uşanurdu mağribde Firenk.
 Kanda kim erdi ise ol nâmdâr
 Feth edüb Elleri aldı vü diyâr.
 Her murad ki istediye buldı ol,
 220 Lâcerem bir ulu sultân oldı ol.
 Kal'alâr verdiler ana mâl ü bâc;
 Aldı kâfir beglerinden çok harâc.
 Kanda kim buldı kilisâ yıkdı ol,
 Nâkus u zünnârı oda yakdı ol.
 225 Ol kadar ceng eyledi ki—anda sipîhr
 Âferîn eyledi ana mâh u mihr.
 Yere sokub eyledi küfri nihân.
 Lâ ilâh illallahı [2] kıldı 'ayân.
 Çok kilisâ yıkdı, mescid yapıdı ol.
 230 İkilik yoğ idi, bire dapdı ol.
 Niçe kez eyledi anda ol kitâl,

(1) "Atası rey'i ile,, demek lâzımken vezin zarureti dolayısıyla "rey'ile,, demiştir.

(2) "Lâ ilâhe illallah,, yerine vezin zarureti dolayısıyla "lâ ilâh illallah,, denmiştir. Türkçesi : "Birdir Allah, andan artık Tanrı yok,, yahut "Yoktur tapacak, Çalaptır ancak,, diye söylenebilir.

- Niçe küfr ehlini etdi pâymâl.
 Vize vü Miğalgara vü İpsile
 Feth oldı ana bu üçi bile.
 235 Anda kâfir leşkeri oldı zebûn,
 Râyet-i küfr oldı anda sernigûn.
 Az zamanda çünki geçdi ay ve yıl,
 Doldı Allâh Ekber [1] ile şehr ü El.
 İsa dapulduğı yerde ol zamân
 240 Şimdi anılan Muhammeddür hemân.
 Bir zamandan sonra—ana erdi ecel,
 Çâre ne Hak emrine 'azze ve cel.
 Filmesel nedür cihân? Bir rehğüzer.
 Bunda uğrayan kişi gerü gider.
 245 Çünki adı yerdürür, ne bulsa yer.
 Ögmegil anı, nice gerekse yer [2].
 Dünyenün mihrini gönlünden gider.
 Uş bu menzilden ki El durur, gider.
 Çok emel dutup sana kim dedi az [3] ?
 250 Çün bilürsin 'ömrünü kim olur az.
 Fikr et, kimleri kahr etdi cihân!
 Kimler olmuşdur yer altında nihân?
 Dobrağın her zerresin etsen taleb
 Buhna bin zül' ü hâl ü hadd ü leb.
 255 Hüb yazar, hüb nakş urur, düzer.
 Çün tamâm eder anı, gerü bozar.
 Lutf u kahrı Hakkun olmakçün 'ayân
 Emr ile geldi vücûda bu cihân.
 Besler ü arturur erdükde kemâl,
 260 Ol kemâle ergürür naks u zevâl.
 Oğlı için etdi nâle Orhan;
 Ölüye nef' eylemez âh u figân.
 Bir zaman çünkim bu çarh-ı âbgûn
 Geh serefrâz eyler ü geh sernigûn.
 265 Gündüz ü gece yürüdi mihr ü mâh.
 Geldi, gitdi rûz u هفته, sâl ü mân.

(1) "Allâhu Ekber,, demek gerekirken vezin zarureti dolayısıyla "Allâh Ekber,, denmiştir.

(2) "Yermek,, = Zemmetmek'ten emir.

(3) "Azmak,, = Yolunu şaşmaktan emir.

- Geh hazân erdi vü geh tâze bahâr,
Gâh tîre şeb, gehî rûşen nehâr.
Tanrıdan va'de eriben Orhan
270 Oldı bundan huld bâğına revân.
Dutıban otuz dokuz yıl tâc ü taht
Cennetün gülzârına iletirdi raht.

Murad Beğ Gazinin Padişahlığı

- Aldı anun yerini Gâzî Murad
Kim cihâd u gazv idi ana murad.
275 Pâdişâh-ı kâmil ü dâniyidi.
Sâhib-i tedbîr ü ehl-i râyidi.
Gönli pest ü himmetiyidi bülend.
Nef'i çok u yoğ idi anda gezend.
Kaygısı dahı—olsa ol şâdân idi.
280 Hâr içinde gül gibi handân idi.
Her ki—ana erse fakîr ü yâ garîb
Ni'metinden bulur idi çok nasib.
Niçe düşmüşlere oldı destgîr.
Niçeleri etdi yoksulken emîr.
285 Niçelerün başını götürdi ol.
Yerden ü pes göklere yetürdi ol.
Bînevâlıkdan koyuban Çenderi
Katına geldi Halîl-i Çenderi.
Bu kamusıyla ki 'ilmi az idi.
290 Her hünerde 'ârî vü nâsâz idi.
Gurbet ü hâlin ü fakrın bildi ol.
Lutf ile—anı ehl-i mansıb kıldı ol.
'Âkıbet mülke anı etdi vezîr,
Ne vezâret ki—oldı bir ulu emîr.
295 Şâh olanun işi böyle gerek,
Ki— olmaya levh-i keremden adı hak.
Pâdişâha şöyle gerekdür nâzar
Kim katında —ola berâber hâk ü zer.
Şâhda gerek ki—ola yümn-i hümay,
300 Bay ola ererse ana bir gedây.
Çünkü ol Gâzî Murada erdi baht.

- Buldı ârâyiş anunla tâc ü taht.
Nezr etdi kim kıla dâyim gazâ,
Anı ede kâfire ki—oldur sezâ.
305 Vardı anda kuvvet ü tâb ü tüvân;
Nevcûvân idi vü hem nev pehlüvân.
Ol bahadurlıkda key mârûf idi.
Hem gazâyâ himmeti masrûf idi.
Oldılar yağı ana kardaşları.
310 Kamunun bitdi elinde işleri [1].
Kılıcından oldılar cümle tebâh.
Olmış idi ana Hak lutfi penâh.
Evvel ol idi ki Rûma sundı el.
Kaysere erürdi çok dürlü zelev.
315 Aldı Engûriyye'yi ol harb ile.
Dutdı Sultan Önini hem darb ile.

Karamanlıların Murad Beğle Savaşı ve Karaman Çerisinin Bozgunu

- Etdi anunla Karaman şâhr ceng,
Lâkin oldı yer yüzi gözine teng.
Her yanadan istedi 'avn ü meded.
320 Bu penâh etdi ana ki— oldur samed.
Her bahadur kim Tatar'da var idi,
Kamu ana leşker ü hem yâr idi.
Varsak u Durgut u Türk ü Rûm u Şam
Anun ile bileyidi—anda tamâm.
325 Çün işitdi bu işi Gâzî Murad,
Germ yürüdi edem deyü bir ad.
İstemedi kimseneden ol meded,
Feth verdi—ana tevekkül, çün Samed.
Berk [2] bigi erişiben urdı darb,
330 Düşmen ile eyledi şîrâne harb.
Cidâlar sındı, uşandı tîg-i tîz.
Sanayıduñ kopdı rûz-ı rütahîz.
Hem Tatar, hem Türk olıban telef.

(1) Murad Molla Kütüphanesi, Sultan Abdülhamid Han kitapları, Lala İsmail Efendi vakıfları, 294 numaralı nushada : Kamunun yatdı öninde başları.

(2) Berk = Kalın "k," ile olan ve yıldırım demek olan "berk,,.

- Kılıcına anun oldılar 'alef.
 335 Kacdı öninden Karaman şâhi—anun;
 Oldı mihr ile sipihr ü mâh anun.
 Raht u büngâhı kamu terk etdiler.
 Can 'azîz olur, kaçuban gittiler.
 Çünki Karamanda bilürsin ne var,
 340 Vardı, dahı anda oldı târmâr.
 Niçe begler anca oldılar helâk.
 Niçe yigidler düşiben oldı hâk.
 Çün müyesser oldı işbu feth ana,
 Kıldı yine 'azmî kâfirden yana.

**Murad Beğ Gazinin Savaşmak ve El Almak İçin Esre Yakaya
Gitmesi**

- 345 Çün Karaman leşkeri—oldı târmâr,
 Gerü ol kâfirleri kıldı şikâr.
 Nereye yüz dutdısa [1] buldı zafer;
 Kılıca sindâna oldı kârger.
 Oldı peykânı—okmun peyk-i kazâ,
 350 Erdügi yere erişdürdi fenâ.
 Mülk sayd etdi bu Kâf-ı nâmdâr,
 Söyle kim Kafa—eyledi Sâm-ı suvâr.
 Çün gazâdan yoğ idi anda garaz,
 Cüz rızâ-yı Hak ki—ola ana 'ivaz.
 355 Lâcerem kim kâfire buldı zafer,
 Kıldı dâr ül-küfri ol zîrûzeber.
 Tâ'ata ihlâsdur şart-ı kabûl;
 Tâ'atun fazlı olur ansuz fuzûl.
 Tâ'atından kişi anda bula hayr,
 360 Hak ola gönlinde, pes olmayâ gayr.
 Gayrdan gönlünde var ise eser
 Hayr deme tâ'ata kim oldı şer.
 Bulmamışdur hayr her kim dedi gayr.
 Gayrı candan mahv et ki—iş ola hayr.
 365 Hakdan ayruğı gönülde sür, düriş

Diler isen kim yavuz olmayâ iş.
 Bu söz üzre bir hikâyet edeyüm,
 Sana Kur'andan rivâyet edeyüm.

Doğru Yürekli Olmayı Hakkında Hikâye

- Çün Benî İsrâile gazv oldı farz,
 370 Ki—ödenecek nesnedür, söyle ki karz.
 Hasımı—olarun leşker-i 'Amlîk idi;
 Kâfir idi cümle vü zındîk idi.
 Lîk mecmû'ı bahadur, tîgzen.
 Tîrendâz idi vü leşker-şiken.
 375 Ol gazâyâ korkudan varmadılar.
 Hakkun emrine boyun vermediler.
 Düşmene kıldı Hak anları zebûn;
 Oldılar cümle zelîl ü sernigûn.
 Kırdılar anları edüb dârügîr,
 380 Avrat, oğlan, kamu etdiler esîr.
 Komadılar nesne, kamu urdılar;
 Ellerinden dahı cümle sürdiler.
 Çün Benî İsrâile erdi—ol belâ,
 Oldılar mihnet elinde mübtelâ.
 385 Bildiler kim terk-i emr idi sebeb,
 Kim bulara erdi Tanrıdan gazebe.
 Avrat, oğlan cümle oldılar esîr,
 Kalmadı—anlara kişi ki—ola emîr.
 Oldılar bîserver ü bîser kamu,
 390 Kaldılar bîkuvvet ü bîfer kamu.
 İçlerinde bir peyember var idi
 Ki—adla ana Rûmiyâ derler idi.
 Dediler ana ki bize destgîr
 Olıban bir kişiyi etgil emîr
 395 Kim biz anun katına cem' oluvuz.
 Hasmdan ola ki bir kîn alavuz.
 Rûmiyâ dedi ki—emîr olursa siz
 Gerü şâyed ki gazâ etmeyesiz.
 Dediler nice— etmeyevüz kârzâr?
 400 Gitti oğul u kız, alındı diyâr.

(1) "Dutdı ise,, veya "dutdıysa,, demek gerekirken vezin zarureti dolayısıyla böyle söylenmiştir.

- Çün diyâr u oğul u kız oldu yâd,
Gazvden olam deyen olmaya şâd.
Hakdan ayrıuk çün garaz düşe—araya
Şirk olur; ol Hakka nice yaraya?
405 Dediler kim biz ediben kârzâr
Can verelüm çün buyurdu Girdgâr.
Can onundur, yolına terk edelüm,
Gönlümüze 'ışkını berkidelüm.
Zî sa'âdetlü zî devletlü cân!
410 Ki—edeler Hak yolına anı revân.
Oldurur ihlâs kim Hakka kıla,
Dahı ne varsa gönülden mahv ola.
Hôr görine gözine kâinât,
Hakkı deyen gayra etmez iltifât.
415 Etdi Tâlûti olara Hak emîr,
Kim edeler düşmen ile dârügîr.
Yürüdiler hasm üzre varmağa,
Düşmene kendülerini urmağa.
Issı gündi, bir suya uğradılar.
420 Kamusı dil-sûhte ü teşne-ciger.
Hakdan erişdi olara ibtilâ,
Oldılar su içmemeye mübtelâ.
Vahy oldu ki—ol suyu—içmeye kişi.
Uğrayub geçmek ola andan işi.
425 Her kim içe, bir avuc içe hemîn,
Eyle eden kişi ola pâk-dîn.
Bu gazâyâ oldurur kim yaraya.
Girmeye dahı kişi ol araya.
Ol ki ihlâs ehli degüldi kamu,
430 İçdiler, süst oldıkr kici, ulu.
Orada mecmû'ı bîmâr oldılar.
Hasta vü bîçâre vü zâr oldılar.
Çok içenlerin olıban cânı süst,
Az içenler kaldı cümle tendürüst.
435 Yoğ idi—ihlâsında onların safâ,
Lâbüd oldılar belâyâ mübtelâ.
Üç yüz on üç kişi kalmışdı hemîn,
Lîk cümle muhlis ü pâkîze-dîn.

- Yürüdiler Tanrıdan feth isteyü,
440 Lâcerem kim oldu işleri eyü.
Anda Dâvud etdi Câlûti helâk.
Oldı 'Amlîkiler ucdan uca hâk.
Çok içenün çünki ihlâsıydı kem,
Kayguları bîş oldu lâcerem.
445 Az içenün çün degüldi—ihlâsı süst,
Lâbüd oldu işleri cümle dürüst.
İşbu sözden kim sana etdüm beyân,
Bilinür 'Osmâniler hâli 'ayân.
Âl-i Osmanun çün ihlâsı—oldı hâs,
450 Buldılar Hak hazretinde ihtisâs.
Kandâ vardılar ise yol buldılar.
Eller alıb [1] halka galib oldılar.
Olsa ihlâsında onların zeilei,
Düşeyidi—işlerine bir kez halei.
455 Ey tevârîhi bilen kişi 'ayân
Bilür isen eylegil bana beyân.
Kimi kopalıdan Muhammed ümmeti
Kim olardurur Hâfîlün milleti.
Farz olalı bu halk üzre cihâd
460 Bunların gibi kim etdi ictihâd?
Kâfir elinden bu mikdâr El ve şehri
Alıban kıldı mülûkin cümle kahr.
Ümmetî ta'lû ve lâ tû'lâ [2] deyen
Bunların-çün [3] dedi, pes fikr eyle sen.
465 Söz öküştür, çünki ol Gâzî Murad
Pâk-ihlâs idi vü pâk-i'îkâd.
Yapdı dârülhayr ü câmi', türbe hem;
Bâri ölmekden ana dahı ne gam?
'Ükbayîçün dünyede yapı makam,
470 Ki—anda âsûde olurlar hâs u 'âm.

(1) Burada harekeli olarak "alıb,, şeklindedir.

(2) "Ümmetim yükselir ve hiçbir şey onun üzerine yüксеlemez,, demektir.

(3) "Bunların-çün,, = bunlar için. "Bunlar için,, yerine "bunların için,, demek eski bir şive hususiyetidir.

- Diriyiken halka erdi râhati,
 Öldi hem gerü erişür ni'meti.
 Rûm Elini çün müsehhâr eyledi,
 Beglerin kendüye çâker eyledi.
 475 Laza dahı—etdi tama' encâm-ı kâr,
 Arâ yerde düşdi lâbüd gîrüdâr.
 Gebr ü Tersâ garba degin her ne var
 Laza leşker berbidiler bîsümâr.
 Ki— edeler Gâzî Murad ile neberd,
 480 Kılalar onun vücûdın hâk-i gerd.

**Kutlu Sultan Murad Beğın Puta Tapan Sırpla Savaşı, Şehid Olması
 Ve Kâfirlerin Bozguna Uğraması**

- Etdi Gâzî Han okurun ile [1] ceng,
 Şöyle ki—oldı yer yüzi anlara teng.
 Kopdı bir ceng arada kim rûzigâr
 Etdi târîhini anun yâdigâr.
 485 Baş idi her yana kim etsen nazar,
 Gövdeyidi nereye kılсан güzer.
 Kana gark olmuşdı doprağ ile daş,
 La'l-reng olmuş idi her kün, yaş.
 Yer dolu baş u ten idi kat kat,
 490 Küşteler üstinde yürür idi at.
 Darbdan ol harbda olub zebûn
 Kaçdı kâfirler oradan sernigûn.
 kova gitti düşmeni hayl ü sipâh
 Kaldı bir kaç kul ile bir yerde şâh.
 495 Durdı—orada kim dönecegez çeri
 Ol arada bulalar ol serveri.
 Kanlara bulasıban tâ pâ vü ser
 Bir Gebir yatur imiş anda meger.
 Gövdeler içinde olmuşdı nihân,
 500 Lîk Gâzî Hanı görürdi 'ayân.
 Çün kazâ erdi, yaturken durdı ol;
 Sıçrayub hancerle şâhı urdı ol.
 Ol arada—ol demde sultân-ı sa'îd

(1) "Olarun ile,, = olar ile, onlar ile. Eski bir şive hususiyeti.

- Gâziyidi mutlaka oldu şehîd.
 505 Çâre ne? Çün böyledür çarhun işi.
 Bâki olmaz dâyimâ zinde kişi.
 Gâziyidi vü gazâda ber Hak ol,
 Çün şehîd oldu, şehîd-i mutlak al.
 İsti'ânet dile rûhından anun.
 510 Ki—eresin fethe fütuhından anun.

**Gazi Murad Oğlu Muzaffer Sultan
 Bayazıdın Padışahlığı**

- Çün şehâdet buldı gâzî-i şehîd
 Yerine oturdu Sultan Bâyezîd.
 Ata,dede bigi 'âdil oldu ol.
 Dükeli işlerde kâmil oldu ol.
 515 'İlm ehlini severdi—ol nîknâm,
 Verür idi—in'âm, ederdi ihtirâm.
 Hoş görürdi anı kim 'âbid ola,
 Hoş dutardı anı kim zâhid ola.
 Şeyh Efendi geldi ona binevâ,
 520 Etdi—anı mecmû'-ı halka pîşvâ.
 Çok manâsıb verdi—ana ol şehriyâr,
 El ü gün ü kal'a vü şehir ü diyâr.
 Rûmdan Sivas u Tokadı—aldı ol,
 Caniki—alub Samsuna geldi ol.
 525 Çünki oldu feth ol dahı ana,
 Döndi gerü dâr-ı mülkinden yana.
 Tâ behadd-i—Antâliye şehir ü diyâr
 Kamusını feth etdi—ol şehriyâr.
 Ne Alaşar kodı vü ne Saruhan,
 530 Ne—Aydın u ne Menteşe ne Germiyan [1].
 Kastomonıyye dahı feth oldu—ana;
 Böyle olur devlet işi çün ona.
 Çün Karaman Elleri geldi ol,
 Konya vü Lârendeyi dahı—aldı ol.
 535 Komadı ol yörede şehir ü diyâr,

(1) Bu mısra Bursa ve Berlin nushalarında şu şekildedir : Ne Ayasuluk Kodı ne Germiyan.

- Kamusını feth etdi—ol nâmdâr.
 Geldi dârülmülkine oturdu şâd,
 Memleketde kıldı gayet 'adl ü dâd.
 Halk ol 'adli çü andan buldılar;
 540 Ulu, kici işe meşgul oldılar.
 Bu kamu Rûm içre bir yer kalmadı
 Kim anun 'adliyle ma'mûr olmadı.
 Kalmadı kişverde ne sahrâ, ne dağ
 Ki—olmadı ol kişt yâ bustan ya bağ.
 545 Bir zamandan zühd etdi—ol âşikâr,
 İşi tâ'atı oldu—anun leyl ü nehâr.
 Almadı hergiz eline câm u mey,
 Dinlemedi dahı hergiz çeng ü ney.
 Şâh-ı 'Osmânî ki 'adl ile 'Ömer,
 550 Bildi ki—olur kadılar bîdâdger.
 İşleri rişvetdürür tagyîr-i şer',
 Hiç anmazlar nedürür asl u fer'.
 Dünyesiçün,ki—ana gerekmez nazar,
 Hakkı bâtil, bâtili hak der olar.
 555 Cem'etdi kamusun, sordurdu ol;
 Ne ki aldılar gerü verdürdi ol.
 Geregince etdi anlara cezâ,
 Yavuz işlüye yavuzlukdur sezâ.
 Cehd ile bir zerre getürdi yola,
 560 Râstrûlık hod olardan nice—ola?
 Bunun üstine çü bir kaç rûzigâr
 Gitdi vü geldi gerü leyl ü nehâr.
 Emriyle Hâlikun 'azze ve cel,
 Mısır sultânına erişdi ecel.

Bayazıd Beğe Mısır Sultanı Barkukun Ölüm Haberinin Gelmesi

- 565 Bunu—ışidüb Şâma ol kasd eyledi,
 Mısır benüm oldı deyü söyledi.
 Demedi ol öldi ben dahı—ölürem,
 Şöyle kim ol oldı ben dahı—oluram.
 Öldüğünden sana gerekse haber
 570 Konşılar öldüğine öyle nazar.

- Nuşrevâna dediler müjde i şâh!
 Kim falan düşmen ölüb oldı tebâh.
 Dedi oldur müjde kim ben ölmeyem,
 Şöyle kim ol oldı ben dahı—olmaycam.
 575 Müjde neyçün? Ben dahı öliserem,
 Şöyle kim ol oldı, hâk olisaram.
 Düşmen öldüğü habercidür sana;
 Kim varursın sen dahı hem ol yana.
 Fırsatıdur deyübenün dutdı yol,
 580 Leşker ile Maldına'ya vardı ol.
 Feth etdi—anı egirdüb bir zamân,
 Gerü, dâr ül-mülke dönderdi 'inân.
 Geldi kim kiş otura yarağ ede,
 Gerü yazın Şâm fethine gide.
 585 Bu kamu etdüğü—anun tedbîr idi.
 Bilemedi anı kim takdîr idi.
 Ademî tedbîri gelmez hiç işe
 Orada kim Tanrı takdîri—erişe.
 Her ne kim takdîr ise nâçâr olur.
 590 Pes bu tedbîri eyit nişe gelür.
 Bu arada Rûma yürüdi Temür.
 Mülk doldı fitne vü havf u fütûr.
 Çün Temürün hiç 'adli yoğ idi.
 Lâcerem kim zulm ü cevri çoğ idi.
 595 Zikri vahşet, çünki vahşetdür yakîn;
 Anı anmamakdurur hîle hemîn.
 Ol fütûr içinde gitdi şehriyâr,
 Yıkılub yakıldı çok şehr ü diyâr.

Yattığı Yer Nur Olsun, Kutlu Şehid Sultan Emir Süleymanın Padişahlığı

- 600 Mîr Süleyman oldı—anun yerine şâh
 Kim nefis mihrinden urur mihr ü mâh.
 'Adline edüb nazar görgil 'ayân,
 Gün bigi rûşen, ne hâcetdür beyân?
 Ol arada kim ola ol dâdger
 Kim olur Nûşinrevân u yâ 'Ömer.

- 605 Himmeti katında—**anun** bilgil 'ayân
Bir cevedür Cevne-i Hindûstân.
Müht urduğında muma hâtemi
Bir gedâya kul eder yüz Hâtemi.
Hulkinun hüsnine gayet yokdurur,
610 Lutfına hergiz nihâyet yokdurur.
Hüsninün vasfın eşidüb Müşteri
'İşkın—oldı can veriben müşteri.
Atınun na'lin görüb der Âtâb
İmrenüb: Yâleytenî küntü türâb [1].
615 Gerçe leşker var u genc ü dest-res,
Lâkin etmez mülk almağa heves.
Himmeti katında—**anun** mülk-i zemîn
Bir uyazun kanadınca dur hemîn.
Mülk istese—olmadın arada harb
620 Feth olaydı **ana** şark u garb.
Ol mürüvvetlüdür ü ehl-i 'atâ,
Ol fûfûvvet ıssıdur, ni'm el-fetâ [2]
Kibrden nefsi olubdurur berî,
Hem yavuz ahlâkdandır ol arı.
625 Hüb evsâfına—**anun** yokdur kerân.
Pes anı ben nice edeyüm beyân?
Bikerân nesneyi kimdür, kim bile?
Yâ **anun** şerhin ol eyidebile.
Ger ecelden verilür ise amân
630 **Tamrınun** fazlıyle bir kaç zamân
Bir kitâba dahi bünyâd edevüz,
Mîr Süleyman netdi, anda eydevüz.
Ol meliklerden ki zikr etdüm sana
Adların evsâf ile önden sona.
635 Bu melik adı nola geldiyse son
Çün kamudan rütbet ile oldur ön.
Geldiler evvel hezârân enbiyâ,
Pes Muhammed geldi tâc-ı evliyâ.
Lâbüd oldu kamusunun hâtemi.
640 Kim Hak **anun**ün yaratdı âlemi.

(1) "Ne olurdu? Keşke toprak olsaydım,,
(2) "Ni'm el-fetâ,, = cömertlerin en iyisi.

- Gerçe âhırdur semer, evvel şecer,
Lîk rütbetde şecerden yeg semer.
Kim semer getürmeg için feyz-i cûd
Hakdan erişdi bu eşcâra vücûd.
645 Evvel İncil indi, Tevrît ü Zebûr,
Sonra Kur'an ki—oldurur yekpâre nûr.
Gül, benefşeden yeg olur bigümân;
Lâbüd andan sonra gelür ol 'ayân.
Tebbet önden sûre-i İhlâsdan.
650 Nişe yazıldı deyeyüm dinle sen.
Anun için kim bile halk-ı cihân
Kim son önden yegrek olur bigümân.
Çün bu şâh idi—âferînişden murâd,
Kamudan sonra geliben buldı ad.
655 Ben dahi—**anun** adına edüb hitâm
Eyledüm bu nazmı vashıyla tamâm.
Ahmedî hem devrine erdi onun.
Yolına cân u cihân verdi **anun**.
Erdi bu ikbâl ü 'izze lâcerem,
660 Zî hüdvendî vü sultân-ı kerem.
Nesneye nakdin veren ebleh olur,
Fikrsüz iş işleyen gümreh olur.
Nişe kim 'âlemde sâyedâr u nûr,
Devletine ermesün **anun** fütûr.
665 Eksük olmasun cihanda sâyesi,
Çarh olsun rif'atınun pâyesi.
'Ömr bâğına erişmesün hazân,
Yerine kimse getürmesün cihân.
Bu cihâna ol gereklüdür yakîn
670 Kim cihânun câmi oldurur hemîn.
Çün tevârihi bu resme—etdük beyân
Kim işiden kişi.—anı anlar 'ayân.

Ahmedî'nin Osmanlı Tarihindeki Vukuatın Hülasası

Şairâne sözleri ve teşbihleri, Osmanlı tarihini ilgilendirmiyen bölümleri ve öğütleri çıkardıktan sonra Ahmedî'deki tarihî vekayi onun ağzından şu şekilde hülasa edilebilir :

Bir gün Sultan Alâaddin gazi ve şehitlerin halini sorup gazanın büyük ve iyi bir iş olduğunu öğrenince kendisi de bir savaş etmeğe istek duydu. Çerisini toplayıp savaşa yürüdü. Gündüz Alp, Ertuğrul, Gök Alp ve Oğuzdan çok kişi kendisine katılarak savaş yoldaşı oldular. Konyadan Sultan Önüne gelince huzuruna birçok kimseler çıkıp baş eğdiler. Zenginlere ihsan etti. Yoksulları nimetlendirdi. Oradan kâfir ülkesine girdi. Ertuğrul, orada yaptığı gazalarla ün kazandı; para ve mal edindi. O sırada Sultan Alâaddinle barış üzere bulunan Tatarlar onun savaşta olduğunu işitince fırsat bilip andı bozarak düşmanlığa kalkıştılar. Bu haberden çok yüksünen sultan geri dönmek mecburiyeti karşısında oraları kâfirlerden temizlemesi için Ertuğrula verdi. Konyaya döndü. Ertuğrul orada kendisine uyan çok kişilerle iş ve gönül birliği yaparak Söğüt Elini aldı. Bir müddet sonra öldü.

Oğlu Osman ulu bir gazi oldu. Her yere çeri göndererek başarılar kazandı. Bilecik, İnegöl ve Köprühisarı aldı. Bursa ile İznici de kuşattıysa da alamadan öldü.

Yerine oğlu Orhan geçti. Keramet ehli azizler onu desteklediler. Her yandan çeri yürüterek kâfirleri yağma etti. Kadın, çocuk tutsak ettiler. Din yardımcuları kâfirler üzerine aktıkları için gazanın adına akın dediler. Her yandan bilginler gelip dini iyice yerleştirdiler. Orhan büyük bir beğ olarak beş, altı hisar aldı. Din ehline dayanak ve sığınak oldu. Zamanında din bayrakları yükseldi. İnsaflı ve âdildi. Osmanlıların adaleti karşısında Ömerin adaleti unutuldu. Mescitler ve hayratlar yaptı. Her yana çeriler gönderip kâfirleri darmadağın etti. Her başladığı işi bitirdi. Çok altın, gümüş, kul, karavaş ele geçirdi. Kâfir beğlerini âciz ve zebun kıldılar. Orhanın adamları yoksulken az zamanda beğler gibi oldular. Kuşatıp Bursayı aldı. Kilise ve manastırları yıkıp mescit ve hayrat yaptı. Birçok emek ve sıkıntıyla İznici de aldı. Şimdi orasının suyu, toprağı mümin yeridir ve bilim adamlarıyla doludur. Arı dinli ve arı inançlı olan Orhan zamanında bilim erleri muratlarına erdiler. Yoksulluktan bunalmış bir halde onun yanına gelen Sinan, rütbesi yükselerek Sinan Paşa oldu. Bahadır bir başbuğ olan Orhan âdeta zamanının Nerîmanıydı. Okundan kader parçalanır, kargısından ejderha çekinirdi. Kılıcı şekillenmiş öfündü. Sanki o bir ruzgâr, canlar da yaptı. Gürzünü ele aldıkta Sam bile korkuya düşerdi. Verirken Hâtem, çoşunca Rüstem gibiydi. Müslümanlara rahmet, kâfirlere âfetti. Ününden Sırbistana, velleve, Macar Elleriine sarsıntı düşmüştü.

Kendisinde başbuğluk şartları tamam olan Süleyman Paşa onun büyük öğrenciydi. Yiğitlik, cömertlik, siyaset, başbuğluk hep onda idi. Bütün iyi vasıflara malikti. Daima savaş ve uğraş ederdi. Düşüncesi isabetli, savaşı yarıcıydı. Orhan onu savaş için Esre Geçe'ye gönderdi. Orada din için çok gazalar edip gazi oldu. Çok şehir ve kale aldı. Batıdaki Frenkler bile ondan yılmıştı. Kâfir beğlerinden haraç aldı. Kiliseleri yıktı. Çan sesleri yerine "Birdir Allah andan artık Tanrı yok,, sesi duyulur oldu. Vize, Malkara ve İpsala'yı aldı. Fakat ne çare ki ecel erişip öldü. Orhan, oğlu için çok yanıp yakıldı. Orhan da 39 yıl padişahlıktan sonra öldü.

Yerini Gazi Murad aldı. O da ergin ve bilgin padişahı. Alçak gönüllü, yüksek himmetliydi. Kaygısı olsa da sevinçliydi. Nice düşmüşlerin elinden tutup yükseltti. Çandarlı Halil yoksulluktan dolayı Çandarı bırakıp onun yanına gelmişti. Onu yüceltip sonra devlete vezir yaptı. Hatta ulu bir beğ haline getirdi. Murad da daima gaza etmek için adak etti. Güçlü, kahraman ve yiğitti. Kardeşleri kendisine düşman oldu. Fakat onun elinde hepsinin işi bitti. Hepsi kılıçla mahvoldular. İlk önce "Rûm,, a el uzatan o oldu. Kayseri sarstı. Ankarayı savaşa aldı. Sultan Önünü de şiddetle tuttu.

Karaman padişahı onunla savaştı. Fakat yeryüzü gözüne karanlık oldu. Her yandan yardım istedi. Murada ise Tanrı sığınak oldu. Tataradaki bütün bahadırlar Karaman padişahına dost ve ordusuna çeri idiler. Varsak, Turgut, Rûm, Türk, Şam hep onunla beraberdi. Murad Gazi bunu işitince ad kazanmak için ateş gibi yürüdü. Kendisine bel bağladığı için Tanrı ona fetih verdi. Düşmanla arslanca çarpıştı. Cıdalar kırıldı. Keskin kılıçlar parçalandı. Sanki kıyamet koptu. Hem Tatarlar, hem Türkler ölerək onun kılıcına yem oldu. Karaman padişahı onun önünden kaçtı. Bütün ağırlıklarını bırakıp canlarını kurtarmak için gittiler. Nice beğler orada öldü. Nice yiğitler düşüp toprak oldu.

Bu zaferi kazanınca kâfire yöneldi. Kâfir Elleriini allak bullak ederek zafer buldu. Arı inançlı olan Murad Gazi hayrat, cami ve türbe yaptı. Rumelini alıp beğlerini kendisine tâbi edince Sırlara yöneldi. Önü alınmaz bir savaş oldu. Batıya kadar kâfir, dinsiz kim varsa hepsi Muradla çarpışmak için Sırba yardım ettiler. Gazi Han onlarla bir cenk etti ki yer yüzünü onlara karanlık kıldı. Yerler kandan kıpkızıl olmuştu. Nereye baksan başlar ve gövdeler vardı. Atlar, ölümler üzerinde yürüyordu. Kâfirler kaçmış, ordu ardlarına düşmüştü. Padişah dönen çeri kendisini bulsun diye birkaç kulla bir yerde bekliyordu. Meğer bir kâfir, kana bulanmış olduğu halde orada yatıyormuş. Gövdeler arasında kaybolmuştu ama Gazi Hanı görüyordu. Birdenbire sıçrayıp hançerle padişahı vurdu. Gazi olan Murad orada şehit de oldu.

O şehit olunca yerine Sultan Bayazid oturdu. O da atası, dedesi gibi âdil oldu. Her işte olgundu. Bilginleri sever, onlara saygı gösterirdi. Zâhidleri, Tanrıya tapıcıları hoş tutardı. Şeyh Efendi ona yoksul bir halde geldi. Onu bütün halka önder yaptı, çok mansıplar verdi.

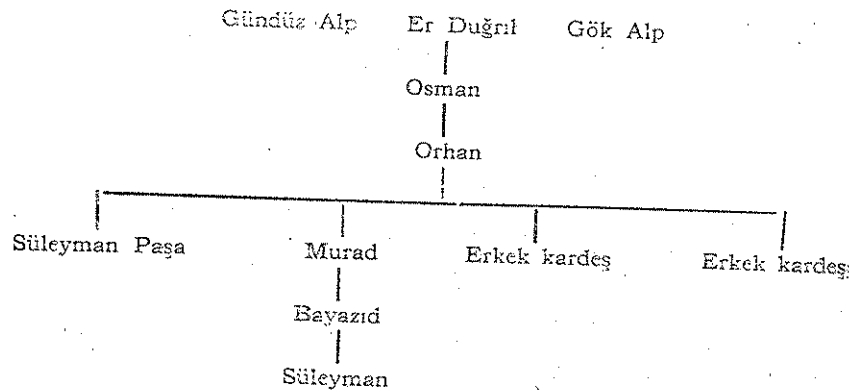
Birçok fütuhât yaptı. Anadolu'da Sivası, Tokadı aldı. Canığı alıp Samsuna geldi. Samsunu aldıktan sonra başkentine döndü. Sonra Antalya sınırına kadar olan her yeri aldı. Ne Alaşehir, ne Saruhan, ne Aydın, ne Menteşe, ne Germiyan bırakmadı. Kastamonuyu da aldı. Sonra Karaman Elleriine gelip Konya ve Lârende'yi fethetti. Karaman Elinde de her yeri alıp başkentine dönerek memleke-

ti adaletle idare etti. Anadolu'da onun adaletiyle şenlenmemiş yer kalmadı. Bir zaman ibadetle meşgul olup içkiyi ve sazı terketti. Kadıların şeriatı aykırı olarak rüşvet aldıklarını işitince hepsini toplatıp sordurdu. Aldıklarını geri verdirdi.

Bu sırada Mısır Sultanı Barkuk öldü. Bunu işitip Şamı almak istedi ve Mısır benim oldu diye söyledi. O öldü, ben de ölürüm diye düşünmedi. Fırsatır diye yürüyerek ordusuyla Malatyaya vardı. Bir müddet kuşatıp zaptetti. Kışın oturup hazırlık yapmak ve yazın Şamı fethetmek üzere başkentine döndü. Fakat bütün bu yaptıkları tedbirdi. Halbuki takdir erişmişti ve takdire karşı tedbir sökmeydi. Bu arada Temür, Anadolu'ya yürüdü. Her taraf kargaşalık içinde kaldı. Adaleti hiç olmıyan Temürün kıyıcılığı çoktu. Bu öyle berbat bir iş ki en doğrusu bunu anmamaktır. Bu kargaşalık arasında ulu padişah gitti. Çok şehirler yakılıp yıkıldı.

Onun yerine Mîr Süleyman padişah oldu. Onun adaleti okadar açık ki söylemeğe bile lüzum yok. Nûşrevân ve Ömer kadar âdildi. Güzel ahlâkına ve iyiliğine son yoktur. Müsterî yıldızı onun güzelliğini işitip âşık oldu. Güneş, atının nahını görüp imrenerek : "Keşke toprak olaydım,, der. Ordusu, hazinesi ve iktidarı varsa da memleket almağa isteği yoktur. Onun himmeti yanında bütün yer yüzü bir sinek kanadı gibidir. Ülke almak istese savaş olmaksızın doğu ve batı kendisine açılırdı. Mürüvvetli ve ihsan edicidir. Cömertlerin en iyisi olan cömertlik sahibidir. Kibirsiz, kötü ahlâktan uzak, güzel vasıfları derecesizdir. Ben onu nasıl anlatayım? Ecel, aman verirse onun için de bir kitap yazıp Mîr Süleymanın yaptıklarını orada söyleriz.

Ahmedî'ye Göre Osmanlı Hanedanı Soykütüğü

İSİMLER CETVELİ

(İsimlerin yanındaki rakamlar misra numaralarıdır)

Alâaddin (Sultan) : 49.

Alaşar : 529.

Âl-i Osman : 449.

'Amlik : 371.

'Amlikî : 442.

Antâliye : 527.

Asaf : 195.

Ayasuluk : 530 (not).

Aydın : 530.

Bâyezid : 512.

Beñi İsrâil : 369, 383.

Bilecük : 105.

Bursa : 110, 152.

Calût : 441.

Canik : 524.

Cengiz Han : 11.

Cevne : 606.

Çender : 287.

Davud : 441.

Durgut : 323.

Engüriyye (= Ankara) : 315.

Er Duğrul : 66, 75, 87, 91, 99.

Esre Geçe (= Aşağı Geçe, Aşağı Yaka, Karşı Yaka yani Rumeli) : 201.

Esre Yaka (= Aşağı Yaka, Karşı Yaka yani Rumeli) : 6 ncı ve 9 uncu başlıklar.

Gebr, Gebir (= Gâvur) : 477, 498.

Germiyan : 530.

Gök Alp : 67.

Gündüz Alp : 66.

Halil (= Muhammed) : 458.

Halil-i Çenderî : 288.

Hâtem : 608.

Hindüstân : 606.

İnegöl : 106.

İpsile (= İpsala) : 233.

İsa (peygamber) : 239.

İznik : 110, 157.

Karaman : 339, 345, 533.

Karaman Şâhı : 317, 335.

Kastamoniyye (= Kastamonu) : 531.

Konya : 69, 90, 534.

Köprihisar : 106.

Lârendé : 534.

Laz (= Sırp) : 185, 475, 478.

Maldına (= Malatya) : 580.

Menteşe : 530.

Mılgara (= Malkara) : 233.

Mısır (= Mısır) : 564, 566.

Mîr Süleyman : 599, 632.

Moğol : 9.

Muhammed : 240, 457, 638.

Murad : 273, 301, 325, 479.

Müsterî (yıldızı) : 611.

Nerimân : 172.

{ Nûşrevân : 604.

{ Nuşrevân : 571.

Oğuz (kavım) : 67.

Orhan : 113, 131, 135, 163, 171, 201, 261, 269.

Osman : 100, 101.

'Osmâni (ler) (= Osmanlılar) : 137, 448, 549.

'Ömer (halife) : 136, 138, 549, 604.

Rûm (= Anadolu) : 523, 541, 591.

Rûm (Kavım veya boy) : 323.

Rûm Eli : 473.

Rûmiyâ : 392, 397.

Sâm : 178, 352.

Samsun : 524.

Saruhan : 529.

Sinan Paşa : 165, 169.

Sivas : 523.

Söğüd Eli : 95.

Sultan Öni : 316.

Sultan Yüki : 69.

Süleyman Paşa : 187.

Şam (boy) : 323.

Şam (şehir veya ülke) : 565, 584.

Şeyh Efendi : 519.

Tâlût : 415.

Tatar : 81, 321, 333.

Temür : 591, 593.

Tersâ (= Hristiyan) : 477.

Tokad : 523.

Türk : 323, 333.

Üngürüs (= Macar) : 186.

Varsak : 323.

Vize : 233.

Ahmedî'nin Osmanlı Tarihinde Açıklanması Gereken Sözcükler

(Kelimelere eserdeki kullanılışa göre karşılık verilmiştir)

Türkçe sözcükler:

ad vermek : ad vermek
alavuz : alalım, alınız.
ana : ona.
anda : orada, onda.
andan : oradan, ondan.
anlar : onlar.
arı : temiz.
aridur : arıtır, temizler.
arturur : arttırır.
avrat : kadın.
ayruk : ayrı, başka, diğer.
bay : zengin
beg : beg, hükümdar.
berbidi : gönderdi.
berkidelm : berkitelim, sağlamlaştıralım.
berkitdi : berkitti, sağlamlaştırdı.
bigi : gibi (bu kelimenin söylenişinin
"beri,, olmasa da kabildir).
bile : birlikte, ile, beraber.
bügil : bil.
buluban : bulup, bularak.
bulma : bulunur.
burda : burada, buraya
bundan : buradan
cıda : kargı.
çeri : asker.
dah : dahi, daha, bundan başka.
danış : arkadaş, tanış, meşveret.
dapdı : tapdı.
daş : taş
degin : değin, kadar
degül : değil
derem : derim
deyü : diye.
deyubenün : diyip, diyerek..
doprak : toprak.
dönicegez : dönünce.
durmak : kalkmak.
dütiban : tutup, tutarak.
dükeli : bütün, hep, hepsi.
dünye : dünya.

düriş : çabala, çalış, uğraş.
düşeyidi : düşerdi.
düşiben : düşüp, düşerek.
düzeyüm : tanzim edeyim.
edem : edeyim.
edevüz : ederiz, edelim.
ediben : edip, ederek.
egirdüb : kuşatıp, muhasara edip.
eksük : eksik.
ergütür : erdirir, eriştirir.
criben : erip ererek.
erürdi : erdirdi, eriştirdi.
esre : aşağı.
etgil : et.
etmeyevüz : etmeyiz, etmiyelim.
eydelüm : söyleyelim.
eydevüz : söyleriz, söyleyelim.
eydebile : söyleyebile.
eyit : söyle.
eyie : öyle.
eylegil : eyie, et, yap.
eyü : iyi.
geçe : taraf, yaka, kıyı.
geliben : gelip, gelerek.
gerü : sonra, tekrar.
görgil : gör.
götürdi : kaldırdı, yükseltti, yüceltti.
gün : halk, ahali ("elgün,, şeklinde "el,,
ile birlikte kullanılır).
is : sahip.
issi : sıcak.
i : oy.
içün : için.
ilettdi : iletti, ulaştırdı, götürdü.
isteyü : istiyerek.
işbu : bu, işte bu.
ışidicek : igitince.
kaçuban : kaçıp, kaçarak.
kamu : bütün, hep
kanadındadır : kanadındadır, kanadı gi-
bidir, kanadı kadardır.
kanda : nerde.
karavaş : carıye.

kat : yan, nezd, huzur.
kendü : kendi.
key : iyi.
kez : kere, defa.
kici : küçük.
kimsene : kimse ("kimse+ne,, den mü-
rekkep).
konşı : komşu.
kopalıdan : zuhur edeliden.
kova gitdi : Kovalıyarak gitti.
koyuban : bırakıp, bırakarak.
kul : köle, kul.
kurı : kuru.
mürüvvettli : mürüvvetli, insaniyetli.
nakş urmak : resim yapmak, çizmek.
nesne : şey.
nice : ne kadar, ne çok, bunca.
niçe : ne kadar, ne çok, bunca.
nişe : niçin, neden.
od : ateş.
oda yakmak : yakmak, ateşe vermek.
ol : o.
olar : onlar.
olası : olacak, olmağa layık.
olavuz : olunuz, olalım.
ohban : olup, olarak, olunca.
olsaram : olacağım, olurum, olacağsam.
ögmegil : övme.
öküş : çok.
öliecek : ölünce.
ölince : ölünceye kadar.
öliserem : öleceğim, ölürem, öleceksem.
sındı : kırıldı.
sokıban : sokup, sokarak.
sundı : uzattı.
uralar : vuralar, yağma edeler, vursunlar,
yağma etsinler.
uşandı : kırıldı, parçalandı.
uşanurdu : kırıldı, parçalanırdı.
uyaz : sinek
üş işte, işte o.
veriben : verip.
yağı : düşman.
yanadan : yandan.
yarak : hazırlık.
yatur imiş : yatıyormuş.
yavuz : kötü.
yavuzluk : kötülük.
yeg : iyi
yegrek : daha iyi.
yerine : yerinerek, esellenerek.
yetürdi : eritirdi.
yıkıben : yıkıp, yıkarak.
yigit : genç.
yitürdiler : kaybettiller.
yohsul : yoksul, fakir.
yöre : civar.
yudı : yıkadı.

yumadılar : yıkamadılar (yumak = yı-
kamak.
yükine : yükünerek, baş eğerek.
yüridiben : yürütüp, yürüterek.

Arapça sözcükler:

'âbid : Tanrıya tapıcı.
âdemî : adam, insanoglu.
'adl : adalet
'ahd : and, sözleşme.
âhur : son, sondaki.
'alef : yem.
'alem : bayrak.
âl-i Osman : Osman ocağı, Osman ailesi.
'âli : yüksek.
'ârî : kusurağdan uzak.
âsâr-ı şirk : dinsizlik eserleri.
asl : kök, dip, asıl.
a'vân-ı dîn : dine yardım edenler.
'avn : yardım.
'ayân : açık, aşikâr, belli.
âyât-ı dîn : din ayetleri.
'aziz : sevgili, değerli.
'azm : gitme.
'azze ve celi : yüce ve ulu olsun.
bahr : deniz.
bâtil : boş, doğru olmayan.
berî : kurtulmuş, bir suçtan uzak.
berk : şimşek (kalın "k,, ile).
binâ (eylemek) : yapmak.
cân : mansab, rütbe, mevki.
cehd : çalışma, uğraşma.
cevr : eza, kıyıcılık.
cidâl : kavga, uğraş.
cihâd : savaş.
cüd : ölmeklik.
dâr : ev, binâ.
darb (urmak) : darbe vurmak.
dâr-ı hayr : hayrat, hayır evi (mektepe,
hastane gibi).
dâr-ı islâm : müslüman ülkesi.
dâr-ı küfr : kâfir ülkesi.
dâr ül-küfr : kâfir ülkesi
deyr : manastır.
dürr-i meknûn : inci dizisi, gizli inci.
ehleh : aptal
ehl-i 'adl : doğrular, âdil insanlar.
ehl-i 'atâ : ihsan ediciler, hediye veren-
ler.
ehl-i dîn : dindarlar.
ehl-i kerâmet : âzizler, dervişler, iyiler.
ehl-i mansab : rütpeliler, mevki sahipleri
ehl-i sitem : kıyıcı, zâlim.
eltâi : iyilikler ("Lutf,, un çoğulu).
enbiyâ : peygamberler ("nebi,, nin ço-
ğulu.
eşcâr : ağaçlar ("şecer,, in çoğulu)

esref : en şerefli.
evliyâ : velîler.
evsâf : vasıflar.
fakr : yoksulluk.
fariza : gerekli, lâzım.
fenâ : yok olma, ölme.
fer' : bir kökten ayrılan kol, dal.
ferrâş : kelekler ("ferâşe,, nın çoğulu)
feth (olmak) : açılmak.
feyz : coşup kabarma.
filmesel : bunun gibi.
fitne : kargaşalık.
fuzûl : fazla, lüzumsuz.
fütûh : açmak, zafer.
fütûr : gevşeklik, zayıflık.
fütüvvet : iyilik, cömertlik, yiğitlik.
garaz : maksat, istek.
garib : yabancı.
gayet : son, son derece.
gayr : başka, gayrı.
gazâ : savaş, dinî savaş.
gazv : savaş.
gînâ : zenginlik.
hadd : yanak.
Hak : Tanrı.
hak : doğru.
hak : kazımak (ince "k,, ile).
hâl : yüzde olan benek, ben.
halâyik : insanlar.
hâlet : bozukluk, eksiklik.
hâlet : hal, durum.
Hâlik : Tanrı.
harâc : düşmandan alınan vergi.
hâs : seçme kişiler, aristokrasi, hususî.
hasım : düşman.
haşr : ölünün kıyamette dirilmesi.
hâtem : en son.
hâtemî : Hâtem gibi cömertçe ("Hâtem,, cömertlikle ün salmış bir Arap).
havf : korku.
hazer (etmek) : çekinmek.
helâk (kılmak) : mahvetmek, öldürmek.
hisar (eylemek) : kuşatmak, muhasara etmek.
huld : cennet.
hüsn : güzellik.
'ışk : aşk, sevgi.
ibtîlâ : sıkıntı, derd.
ictihâd : gücü yettiği kadar uğraşmak.
ihlâs : doğruluk, yürek saflığı, rıyasızlık.
ihşân : hediye olarak bol bol vermek.
ihtisâs : mensupluk, mensup olma.
ikbâl : tâlih, tâlih uygunluğu.
illâ : ancak.
in'am : nimet vermek.
'inân : dişgin.
isti'ânet : yardım dileme.
'ivaz : bedel, karşılık.

i'zâz : saygılamak.
kader : tâlih, mukadderat.
kahr : yoketme, kötülük ederek yenme.
kal'a : kale.
kâmil : olgun, ergin.
ka'r : dip.
karz : borç.
kasd (eyledi) : niyetini yapmak istedi, aleyhine yürüdü.
kazâ : Tanrı takdirinin meydana gelmesi, Tanrı takdiri.
kernâl : olgunluk, erginlik.
kitâl : öldürüşme.
kul huvalâhü ahad : "De ki : Tanrı biridir..."
küfr : kâfirlik.
lâbüd : lâzım, şüphesiz, elbette.
lâcerem : şüphesiz.
latîf : güzel, iyi.
levh-i kerem : iyilik levhası.
leyl : gece.
mağrib : batı elleri.
mahâfet : korku.
mâl : mal.
manâsib : memuriyetler, rütpeler ("man-sib,, in çoğulu).
ma'rûf : tanınmış, bilinen, ünlü.
mecnû' : hep, topu.
meded : yardım.
melik : padişah, kiral.
menzil : konak yeri.
mevsûl : vasıflı.
muhtlis : doğru, rıyasız.
munsif : insaflı.
murâd (bulmak) : murada ermek.
musavver : şekillenmiş.
mutlak : salıverilmiş, tam mânâsı ile.
mutlaka : herhalde.
mübtelâ : derde uğramış.
mülk : memleket.
mülûk : beğler, kırıllar ("melik,, in çoğulu).
mü'min : müslüman, inanmış.
müşehhar : elde edilmiş, itaate alınmış.
müyesser : nasip.
nakd : para, akça.
naks : eksiklik.
nâkus : çan.
nâsih : kendisinden öncekinin hükmünü iptâl eden.
nef' : fayda.
nehâr : gündüz.
nevr (etmek) : adamak.
nusrat : yardım.
'Osmâni : Osmanlı.
râyât-ı din : din bayrakları.
râyet-i küfr : kâfirlik bayrağı.
resm : merâsim, âdet, tören.

resûl : peygamber.
rey : düşünce, fikir.
rızâ : razılık.
rızk : yiyecek, azık.
rif'at : yükseklik.
riyâset : başbuğluk, başkanlık.
rumh : kargı, süngü.
rûtbet : rütpe, derece.
sahâvet : cömertlik.
sa'id : kutlu, mübarek.
Samed : Tanrı.
sayd : av.
semer : yemiş.
siret : gidiş (mânevi anlamda).
süre-i ihlâs : Kur'anda ihlâs sûresi.
şart-ı serverlik : başkanlık şartı.
şecâat : yiğitlik, kahramanlık.
şecer : ağaç.
şer : kötülük.
şer' : şeriat, dinî kanun.
şirk : Tanrıya ortak koşma, dinsizlik.
ta'ab' : sıkıntı.
tâ'at : ibadet.
tagyir : değiştirme.
takdir : Tanrının çizdiği kader.
takrir (etmek) : yerleştirmek.
tama' : hırsli istek.
tebbet : Kur'an surelerinden biri.
teşviş : karışıklık, kargaşalık.
tevekkül : kendini tanrıya bırakarak bel bağlama.
tevhid : Tanrının birliği.
'ukbâ : Ahret.
u : ve (kalın sesli harfle biten kelimeden sonraki ve).
ü : ve (ince sesli harfle biten kelimeden sonraki ve).
va'de : beklenen zaman.
velvele : gürültü, ıryat.
vilâyet : memleket.
yakın : hiç şüphesiz.
zabt : iyi tedbirle elde etmek, iyi tedbirle korumak.
zâhid : dünyaya râğbet etmiyen.
zâhir : açık, belli, meydana.
zebûn : mağlûp, kuvvetsiz.
zelel : sözde yanlış yapmak, söz yanlış.
zelîl : haysiyetsiz, şeretsiz.
zelzele : sarsıntı.
zevâl : yok olma, ölüm.
zundik : dinsiz.
zühd : dünyaya râğbet etmeme.
zülf : saç (bilhassa güzellerin yanaklarına sarkan saçları).
zünnâr : papas kuşağı.

âb : su.
âbâd (eylemek) : mâmur etmek.
âferin : yaşı, varol (beğenme edatı).
âferinîş : yaratılış.
âftâb : güneş.
ârayış : süs.
âsaf-rây : düşüncesi isâbetli (Âsaf gibi düşünen. Âsaf, ananeye göre Süleyman peygamberin iyi düşünceli veziridir).
âsân : kolay.
âsûde : rahat.
bâc : vergi, düşmandan alınan vergi.
bâd : rüzgâr.
bâğ : bahçe.
bahşış : hediye.
benefşe : menekşe.
ber : üzerinde.
ber Hak : Tanrı uğrunda.
berk : yaprak.
bîdâdger : adaletsiz, kuyucu, zâlim.
bîfer : ışıksız, süssüz, talihsiz.
bigümân : şüphesiz.
bihad : sınırsız.
bikerân : sonsuz, uçsuz.
bilkuvvet : kuvvetsiz.
bimâr : hasta.
binevâ : yoksul, çaresiz.
biser : başsız.
biserver : başkansız.
biş : çok.
bişümâr : sayısız.
biteşviş : karışmadan, kolay.
büstân : bahçe.
büngâh : ağırlık (askeri ağırlık).
bünyâd (eylemek) : temel vermek, yapmak.
câm : kadeh.
câvidân : daimî, ölümsüz.
ceve : arpa (arpanın farsçası "cev,, dir. Fakat Ahmedî "ceve,, şeklinde kullanmıştır. Belki "küçük arpa,, demektir).
cûşış : coşkunluk.
cüz : -den başka.
çâker : kul.
çarh : gök (meccanen "zaman,, ve "dünya,,).
çarh-ı âbgün : mavi gök.
çeng : saz.
çirk : pislik.
çü : benzetmek edatı, sebep edatı) - den dolayı.
çün : benzetme edatı, sebep edatı) -den dolayı.
dâd : adalet, doğruluk.
dâdger : âdil, doğru.
dânâ : bilgin, bilgili.

dârügîr : kavgâ, savaş.
 der : kapı.
 destgîr : el tutucu, yardımcı.
 dest-res : iktidar.
 dil-sûhte : içi yanık, susuz kalmış.
 divâr : duvar.
 dürüst : doğru.
 düşmen : düşman, yağı.
 düşmen-siken : düşman kıran.
 ejdehâ : ejderha.
 encâm-ı kâr : işin sonu.
 figan : feryat, ağlayıp sızlama.
 gâh : bir zaman, bazen.
 gebir : gâvur (aslında ateşe tapan demektir).
 gebr : gâvur (aslında ateşe tapan demektir).
 gedây : yoksul, fakir.
 geh : bir zaman, bazen.
 genc : hazine.
 gerd : toz, toprak.
 germ : sıcak.
 gezend : zarar, ziyan, kötülük.
 girân : ağır.
 girdgâr : Tanrı.
 gülzâr : güllük, gül bahçesi.
 gümrüh : yolunu sapıtmış.
 güzer (kılmak) : geçmek, uğramak.
 hâk : toprak.
 hânûmân : ocak, yuva.
 hâr : diken.
 has : çöp, taydasız ot.
 hasm-bend : düşman bağliyan.
 hâşâk : çerçöp, söprüntü.
 hayl : atlı asker ("at sürüsü", anlamına da gelir).
 hazân : sonbahar, güz.
 hefte : hafta.
 hemîn : hemencik.
 hergiz : asla.
 hezârân : binlerce.
 hûd : kendi, de, dahi.
 hôr : hor, hakir.
 hûb : güzel.
 hûn : kan.
 hüdâvendî : padişah.
 kârger : müessir.
 kârzâr : savaş.
 kem : eksik, az, kötü.
 kerân : uç, nihayet, kıyı, son.
 kilisâ : kilise.
 kîne (durmak) : düşmanlığa kalkmak.
 kişt : ekin.
 kişver : ülke, memleket.
 küşte : ölü.
 la'l-reng : kırmızı renkli.
 leb : dudak.
 leşker : asker, çeri, ordu.

lik : lâkin.
 lîkin : lâkin.
 mâh : ay.
 merg : ölüm.
 mey : şarap, rakı.
 mihr : sevgi, acıma, şefkat.
 nâçâr : çaresiz.
 nâgehân : ansızın, birdenbire.
 nâle : inleyiş.
 nâm : ad, ün.
 nâmdâr : ünlü, ün salmış.
 nâme : kitap.
 nân : ekmek.
 nâsâz : düzensiz, uygun olmayan.
 neberd : kavgâ, savaş.
 nerimân : kahraman ("Nerimân", İra destanındaki bir kahraman adıdır).
 nevcüvân : pek genç, yiğit.
 nihân : gizli.
 pâ : ayak.
 pâk-dîn : arı dinli, dini temiz.
 pâk-i'tikad : temiz inançlı.
 pâkîze-dîn : arı dinli, dini temiz.
 pâymâl (etmek) : çiğnemek.
 pehlûvân : kahraman.
 penâh : sığınak.
 pes : sonra.
 pest : aşağı, alçak.
 peyember : peygamber, yalavaç.
 peyk : ulak, haber götürüp getiren.
 peykân : ok temreni.
 pîr : ihtiyar, kocalmış.
 pişvâ : önder, ulu.
 pûst : arka, dayanak.
 raht : at takımı, yol takımı.
 râstrû (lık) : doğru yüzlülük, özü doğru olmaklık.
 rehğûzer : geçit, geçecek yol.
 rehnumûn : kılavuz, yol gösterici.
 renc : emek, sıkıntı.
 revân (olmak) : gitmek, koyulmak.
 rûşen : aydınlık, açık.
 rûz : gün.
 rûzigâr : zaman.
 rûzî : nasip.
 rûz-ı rûstahiz : kıyamet günü.
 rûstemî : Rûstem gibi, kahramancasına.
 saff-ârâ : saf süsliyen, askere ziynet veren.
 sâl : yıl.
 Sâm-ı suvâr : atlı Sâm (İran destanındaki bir kahraman).
 sâye : gölge.
 sâyedâr : gölgeli, gölge veren.
 ser : baş.
 serefrâz : yüce.
 sernigûn : baş aşağı.
 serteser : baştarbaşa, tamamiyle.

server : başbuğ, başkan.
 sezâ : lâyık.
 sîm : gümüş.
 simber : gümüş göğüslü.
 sindân : kalkan.
 sipâh : asker.
 sipîhr : gök (mecazen "zaman,, ve "dün-ya,,).
 süst : gevşek.
 şâd : sevinçli.
 şâdân : sevinçli.
 şeb : gece.
 şehriyâr : ulu padişah.
 şikâr : av.
 şimşîr-zen : kılıç vuran.
 şirâne : arslanca.
 şîr-gîr : arslan yakalıyan.
 tâb : takat, güç, dayanma gücü.
 tâ ber hadd : sınıra kadar.
 tâ ebed : sonuna kadar, ebediyete kadar.
 tâ pâ vü ser : baştan ayağa.
 târâc : yağma.

târmâr : darmadağın, paramparça.
 tebâh : bozuk, berbat.
 tendürüst : sağlam vücutlu.
 teng : dar, karanlık.
 tersâ : hıristiyan.
 teşne-ciger : susuzluktan içi yanmış.
 tigzen : kılıççı, kılıç vurucu.
 tig-i tiz : keskin kılıç.
 tîre : bulanık.
 tirendâz : okçu, ok atıcı.
 tüvân : güç, kuvvet, takat.
 velî : lâkin, ve lâkin.
 yekpâre : tek parçalı.
 yümn-i hümay : uğur, kut (asıl anlamı "hümâ kuşunun uğuru,, demektir. Hümâ, öölgesi kimin başına düşerse ona uğur getiren efsânevi bir kuştur).
 zâr : zayıf, inleyip ağlıyan.
 zer : altın.
 zî : ne güzel, ne hoş.
 zinde : diri.
 zîrûzeber : altüst, allak bullak.

(Metinde olduğu gibi sözlükte de, arapça kelimelerin bazılarındaki "ayın,, harfini, bütün türkîyatçıların kabul ettiği usule uyarak "â,, işaretleriyle gösterdik).

شكر الله

بهجة التواريخ

Şükrullah

Behcetüttevârîh

Türkçeye Çeviren

Çiftçioglu N. Atsız

Çıkaran

TÜRKİYE YAYINEVİ

İSTANBUL

1 9 2 5

1 9 4 7

TÜRKİYE BASIMEVİ

Şükrullahın Hayatı ve Eserleri

Hayatı:

Şükrullah 1388 de doğdu. Babası Şehâbeddin Ahmed, dedesi Zeyneddin Zeki'dir. Bunu kendisi söylüyor. Amasya Tarihi müverrihi merhum Hüsameddin Efendi ise ilk atasının Salur boyundan Toğan, bunun oğlunun da Divrikli Evren olduğunu söylemişse de kaynak gösterememiştir. Divrikli Evren, Zeyneddin Zekinin babası imiş.

Şükrullah, Behcetüttevârihin sonunda 22 yaşında (milâdî yıla göre 21 yaşında) Osman oğullarının hizmetine girdiğini söylüyor. Bu tarih 812 (= 1409) ye raslar ki Osmanlı tahtı için Yıldırım Bayazıd oğullarının çarpıştığı zamandır ve ortada Süleyman, Musa ve Mehmed Çelebiler kalmıştır. Halbuki Rauf Yekta Beğ, Millî Tettebbüler Mecmuasındaki "Türk Sazları,, adlı bir makalesinde (cilt 11, sayı 4, sayfa 136—137) Şükrullahın, İsa Çelebiye yazdığı bir musiki kitabından bahsediyor ve bir yazmasının kendi elinde bulunduğunu bildiriyor.

İsa Çelebi, muhtelif rivayetlere göre 1402 ile 1405 arasında ortadan kalktığı için Şükrullahın, Osmanoğulları hizmetine girdiği tarihi 1409 dan 4 veya 7 yıl daha öncesine almak icap eder. Sonradan Mehmed Çelebinin nesli tahta hâkim olduğu için, belki İsa Çelebiye intisabını Şükrullah saklamak istemiş olabilir diye bir fikir ileri sürmek kabildir. Fakat aynı Şükrullah, tahtını kaybetmiş olan Süleyman Çelebiden büyük bir saygiyla bahsettiğine göre, bu ihtimal vârid değildir. Bundan başka İsa Çelebiye yazdığı musiki kitabının 1402 - 1405 arasında yani kendisinin 14 - 17 yaşlarında bulunduğu sırada yazılmış olması icap eder ki bu da imkânsızdır. Bu takdirde ya, şimdiye kadarki umumî telâkkinin zıddına olarak İsa Çelebinin Anadolu'daki hâkimiyeti 1405 ten epey sonralara kadar devam etmiş, yahut da bu musiki kitabı İsa Çelebiye değil, Musa veya Süleyman Çelebiye ithaf olunmuştur.

Şükrullahın parlaması İkinci Murad zamanında (1421 - 1451) dır. İkinci Murad, Şükrullaha çok güvendiğinden mühim siyasi işlerinde onu kullanırdı.

Şükrullahın ilk siyasi vazifesi Karamanoğlu İbrahim Beğ (1423-1463) e elçi gitmek oldu. İbrahim Beğ, İkinci Muradla çarpışıp yenildikten sonra barış yapmak üzere Mevlânâ Hamzayı yollamıştı. Murad da karşılık olarak Şükrullahı gönderdi.

İkinci olarak 1449 da Karakoyunlular beği Cihanşah (1437 - 1467) a gönderdi. Burada Osmanlıların ataları hakkında bir kitap, belki bir Oğuznâme gördü.

Şiiri ve musikiyi çok seven İkinci Murad, ona yalnız siyasi vazifeler vermekle kalmıyarak musikiye ait eserler de yazdırdı. Şükrullahın ilk eserleri, galiba, musikiye ait olanlardır.

861 muharreminde (= aralık 1456) "Behcetüttevârih,, i yazmağa başladı. O sırada kendisine bağlanmış olan maaşla Bursada oturuyordu. 861 yılı yazında (= 1457) Fatihin oğulları Bayazıdla Mustafanın Edirne'de yapılan sünnet günlerinde bulunarak tören ve ziyafette İstanbul'un ilk kadısı Hızır Beğ Çelebi ile birlikte padişahın karşısında oturdu. Bu düğün sırasında her halde Behcetüt-

tevhârin bir kısmını yazmış bulunuyordu. Çünkü ziyafette bulunan bilginlerde Hızır Beğle Mevlânâ Tûsî'nin Behcetüttevârîhe yazdıkları takrizler, kitabın Bâzırnede Şükrullah tarafından kendilerine gösterildiğine delil olsa gerektir.

Behcetüttevârîh 863 (=1459) te bitti. Sadırazam Mahmud Paşaya ithaf olundu.

864 (=1460) te "Menhec ür-Reşâd,, (= Olgunluk Yolu) adlı din bilgisi kitabını yazdı. Bu kitabın başlangıcında daha önce yazmış olduğu eserler olarak "Enîs ül-'Ârifin,, ile kelâma ait "Kasîde-i İmâlî Şerhi,, ve "Behcetüttevârîh,, ten bahsolunuyor. Musiki kitaplarının adı geçmiyor. İhtimal ki din bilgini olan Şükrullah, musikiye ait eserlerine değeri vermiyordu veya böyle bir din kitabından onlardan bahsetmeği lüzumsuz bulmuştu.

868 muharreminde (= 15 eylül - 14 ekim 1463) Bursada "Câmi' üd-Da'avât,, (=Dualar Dergisi) adlı eserini yazmağa başladı. Bazı arkadaşları 10 muharrem 868 (= 24 eylül 1463) de kendisini hatırlıyarak bir dua kitabı yazmasını rica ettiler. O da bunu kabul ederek 868 cemâziyelevveli ortasında (= 1464 başlangıcı) kitabı Bursada bitirdi.

Şükrullahın ölüm tarihini bilmiyoruz. Son eserini yazdığı zaman 76 yaşında olduğuna ve daha Behcetüttevârîhi yazdığı sıralarda, yani 71 yaşlarında iken ihtiyarlıktan pek fazla şikâyet ettiğine göre 1464 ten sonra pek fazla yaşamadığını tahmin edebiliriz. Bursada ölmüş olması muhtemeldir.

Şükrullahın "Ahmed Çelebi,, adında bir oğlu olduğunu biliyoruz. Sultan Cem, 1482 de Bursayı zaptettikten sonra İkinci Bayazıda bir elçi heyeti göndermişti ki Çelebi Sultan Mehmedin kızı Selçuk Sultan ile Mevlânâ Ayas ve Şükrullahın oğlu Ahmed Çelebiden mürekkepti.

Eserleri:

1) *Musiki risaleleri* : Şükrullahın ilk eseri, herhalde Rauf Yekta Beğ'in elinde bulunan ve İsa Çelebi adına yazdığı söylenen musiki kitabıdır. Millî Tefebüller Mecmuasında Yekta Beğ'in verdiği örneklerden anlaşıldığına göre açık bir Türkçe ile yazılmıştır. Fakat biz bu eserin İsa Çelebi adına yazıldığını kabulde mütereddidiz. Çünkü 861 muharreminde (= 1456 sonu) yazmağa başladığı Behcetüttevârîhin başlangıcında yaşının 70 i geçtiğini söyleyen Şükrullah, Behcetüttevârîhin sonunda 22 yaşındanberi Osmanoğullarına dua ile meşgul olduğunu yani onların hizmetinde bulunduğunu ve 22 yaşından bu kitabı yazdığı tarihe kadar 51 yıl geçtiğini söylüyor. Demek ki Behcetüttevârîhi hicri hesaplara 73 yaşında bitirmiştir. Behcetüttevârîh ise 863 (= 1458 - 1459) te bitmiştir. Bunu da 864 (=1460) te yazdığı "Menhec ür-Reşâd,, adlı eserinde, daha önce yazdığı eserlerin adlarını sayarken Behcetüttevârîhi de zikretmesinden anlıyoruz. Şu halde 861 de yaşı 70 i geçen yani 71 yaşında bulunan Şükrullahın 863 te 73 yaşında bulunması ve bu hesaba göre de 790 (= 1388) da doğmuş olması gerektir. İsa Çelebinin ölümü veya kaybolması en geç 1405 te olduğuna göre Şükrullahın bu tarihte 17 yaşında olması lâzım gelir. 17 yaşında bir çocuğun bir musiki risalesi yazması biraz güçtür.

Şükrullahın İkinci Murad adına da bir veya iki musiki risalesi yazdığını biliyorsak da mahiyeti hakkında bilgimiz yoktur. Şükrullah diğer eserlerinde musiki risalesi yazdığından bahsetmemiştir.

2) *Enîs ül-'Ârifin* : 1451 - 1456 arasında yazılmıştır samıyorum. Nasıl bir kitap olduğunu bilmiyoruz. Kâtib Çelebi de kitap hakkında izahat vermiyerek Fatih devleti bilginlerinden Şükrullahın eseridir demekle iktifa ediyor. Hangi dille yazılmış olduğunu da söylemiyor. Bunun musiki kitabı olması ihtimali de vardır.

3) *Kasîde-i İmâlî Şerhi* : Bir kelâm kitabı olan bu eser de 1451 - 1456 arasında yazılmıştır. Bunu ve bundan önceki eserini yazmış olduğunu "Menhec ür-Reşâd,, adlı eserinde bildiriyor.

4) *Behcetüttevârîh* : Farsça yazılmış bir umumî tarihtir. 1456-1459 arasında yazılmıştır.

5) *Menhec ür-Reşâd* : 1460 ta yazılmış farsça bir din kitabıdır.

6) *Câmi' üd-Da'avât* : Muhtelif yerlerde ve durumlarda okunacak duaları bir araya toplayan bir eserdir. 1463 ekim ayı ile 1464 ocak ayı arasında Bursada yazılmıştır.

Behcetüttevârîh :

Bir umumî tarih olan, fakat tabii tarih, coğrafya, kozmografya, etnografya ve dinden de bahseden Behcetüttevârîhin Osmanlılar bölümü gayet mühimdir. Emevî, Abbâsî, Alevî halifeleriyle Selçuklular hakkında verdiği malûmatın pek üstünkörü olmasına rağmen, uzun zaman Osmanlı padişahları hizmetinde bulunması ve resmî sıfat taşınması dolayısıyla Osmanlılar için değerli bir kaynaktır. Çelebi Mehmed, İkinci Murad, Fatih zamanlarını idrak eden müellifin 810 (=1407) den başlayarak verdiği malûmat pek mühim olup bu hususta bir ana-kaynaktır. Yaşayıp görmediği zamanlar için yani Osman, Orhan, Murad, Yıldırım çağları için verdiği malûmatı nereden aldığını bilmiyoruz. Çünkü kitabın başlarında kendisine kaynak olduğunu söyleyerek sıraladığı eserlerden hiçbirisi Osmanlı tarihi kaynağı değildir. Zikrettiği kaynaklar arasında nasıl bir eser olduğu ve kimin tarafından yazıldığı belli olmayan bir "Sahîhüttevârîh,, vardır ki zayıf bir ihtimalle Osmanlı tarihinin eski kaynaklarından olabilir.

Gerçe Şükrullahın, Ahmedî'yi kendisine kaynak yaptığı muhakkaktır. Fakat Ahmedîde vukuatın yılları gösterilmediği ve Niğbolu savaşı gibi mühim bir savaştan bahsolunmadığı halde Şükrullahta vukuatın çoğunda yıl ve hattâ ay ve gün tarihleri vardır. Niğbolu savaşıdan da bahsedilmiştir. Bu bakımdan Şükrullahın yalnız Ahmedîye dayanmadığı, başka kaynakları da gözden geçirdiği muhakkaktır. Fakat bunları zikretmemiştir. Eserini Bursada yazdığına göre de belki o zaman bulunup bugün yok olan bazı arşiv vesikalarına başvurmuştur.

Şükrullah eserini ilk defa yazıp Sadırazam Mahmud Paşaya takdim etmiştir. Fakat Mahmud Paşa 1467 de Sadrazamlıktan düşünce galiba kitabını yeniden tertip etmek lüzumunu duymuş ve Mahmud Paşaya olan ithafı kaldırarak kitabını yeniden tanzim etmiştir. Kitabın ilk tertibinde Şükrullah, Karakoyunlular beği Cihanşaha olan elçiliğini ve bu sırada Osmanlılarla Karakoyunluların akrabalığını öğrendiğini yazıyor. Kitabın ikinci tertibinde ise bu parça yoktur. Belki de Fatih, Karakoyunlularla akrabalığı hoş görmediği için Şükrullah bu parçayı çıkarmıştır. Nuruosmaniye nushası kitabın ilk tertip şeklini, diğer bütün nushalar ise ikinci tertip şeklini gösterir. Nuruosmaniye nushası 12 bölüm olup diğerleri 13 bölümdür. İkinci tertip nushaların onuncu bölümü meşhur hakimlere ait olup bu bölüm Nuruosmaniye nushasında yoktur. Nuruosmaniye nushasının

12 nci, diğerlerinin 13 üncü bölümleri Osmanlılara aittir.

Behcetüttevârihin nushaları şunlardır :

- 1 — Nuruosmaniye Kütüphanesi, Nu. 3059.
- 2 — Bayazid, Umumî Kütüpane, Nu. 4902.
- 3 — Revan Köşkü Kütüphanesi, Nu. 1538.
- 4 — Revan Köşkü Kütüphanesi, Nu. 1539.
- 5 — Ayasofya Kütüphanesi, Nu. 2990.
- 6 — Üniversite Kütüphanesi, acemce yazmalar, Nu. 801 (eski numarası : Halls Efendi 2212).
- 7 — Fatih Kütüphanesi, Nu. 4203.
- 8 — Viyana Millî Kütüphanesi, Nu. 828.
- 9 — Londra, British Museum, Nu. 1627.
- 10 — Paris, Millî Kütüpane, Nu. 90.
- 11 — Paris, Millî Kütüpane, Nu. 91.
- 12 — Petersburg, Nu. 269.
- 13 — Münih Kiral Kütüphanesi nushası.

Behcetüttevârihin 16 ncı Asırdaki Tercümesi :

Behcetüttevârih, Kanunî Sultan Süleyman çağında Türkçeye çevrilmiştir. Çeviren, hayatı hakkında birşey bilmediğimiz "Mustafa Fârsî, adlı bir şairdir. Tezkereci Şehî, bu şairin acemceyi sevdiğini ve güzel şiirleri olduğunu söylemekle iktifa ediyor. Mustafa Fârsî, Behcetüttevârihin başlangıcını zamana göre değiştirerek tercüme etmiştir. Fakat bazı yerlerde kısaltmalar yapmıştır. Tercüme-ye başladığı tarih 20 muharrem 937 çarşamba (= 14 eylül 1530) dır. Mustafa Fârsî'nin yazdığına göre tarihe çok meraklı olan Yeniçeriler Kâtibi Şehabeddin Beğ, ozamanın ileri gelenlerince okadar tanınmıyan bu kitabı bulup Yeniçeri Ağası Mehmed Ağa'ya iletmiş, Mehmed Ağa da Mustafa Fârsî'ye vererek Türkçeye çevirmesini emretmiştir. Tarihi bilgisi epey kıt olan Mustafa Fârsî, tercüme-ye "Mahbûbu Qulûb ül-'Arifin,, adını vermiştir. Bizce bilinen nushalar şunlardır :

- 1 — Hafid Efendi, Nu. 222 (tercümeler içinde en iyi nusha).
- 2 — Fatih, Nu. 4202 (1599 da istinsah olunmuştur).
- 3 — Revan, Nu. 1096.
- 4 — Esad Efendi, Nu. 2213 (1667 de istinsah olunmuştur).
- 5 — Veliyeddin Efendi, Nu. 2342.
- 6 — Veliyeddin Efendi, Nu. 2343 (bu nushada Osmanlılar bölümü yok).
- 7 — Üniversite, Türkçe yazmalar, Nu. 670 (karışık ve eksik bir nusha).
- 8 — Üniversite, Türkçe yazmalar, Nu. 2381 (Osmanlılar bölümü yok).
- 9 — Berlin, Devlet Kütüphanesi, Nu. 3349.
- 10 — Paris, Millî Kütüpane, Nu. 1031.
- 11 — Kahire, Kiral Kütüphanesi, 233.

Behcetüttevârihin Bundan Önceki Seif ve Atsız Neşirleri :

Osmanlı tarihinin mühim bir kaynağı olduğu halde Behcetüttevârihten şim-

diye kadar gereğince faydalanılmamıştı. 985 (= 1577) yılında "Câmi'üttevârih,, adında bir umumî tarih yazan "Zaim Mir Mehmed Kâtib,, in, Behcetüttevârihi kaynak olarak kullanmasından sonra bu eser uzun zaman âfâta unutulmuş, yalnız son zamanlarda bazı müellifler, küçük ölçüde olmakla beraber, onu kaynak gibi kullanmışlardır.

Yirminci asırda eserin değeri gözden kaçmamış ve Osmanlılara ait bölümü iki defa yayınlanmıştır.

İlk defa Theodor Seif, 1925 yılında, "Mitteilungen zur Osmanische Geschichte,, nin ikinci cildinde (s. 63-128), Münih ve Viyana nushalarına dayanarak, Behcetüttevârihin Osmanlılara ait bölümünü acemce metin ve almanca tercüme- siyle birlikte yayınlamıştır.

İkinci defa ise ben, 1939 yılında, eserin başlangıcını, eski Türklerle ve Osmanlılara ait bölümlerini Türkçeye çevirerek ve notlar ekliyerek "Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi,, adıyla yayınlamıştım. Bu tercüme, Seif neşirinden daha iyi olmuştur. Çünkü ben İstanbul kütüphanelerinde görebildiğim 6 tane acemce nushayı Seif'in bastığı metinle karşılaştırarak mukayeseli bir nusha elde etmiş, sonra, zevcem Bedriye Atsızın İstanbul kütüphanelerindeki sekiz Türkçe nushayı (ki ikisinde Osmanlılar bölümü yoktur) karşılaştırarak hazırladığı Türkçe metinle kelime kelime karşılaştırıp kontrol etmek suretiyle bir tercüme meydana getirmiştim. 6 mart 1939 da basımı biten bu eserden, maddi imkânsızlık dolayısıyla ancak 186 tane bastırabilmişim.

Eseri ilk önce, Uzunçarşılıoğlu İsmail Hakkı Beğ sıfahca, biraz sonra genç tarihçi Adnan Erzi, "Yeni Türk,, dergisinin 1939 yılı aralık ayında çıkan 24 üncü sayısında bir yazı ile tenkid etmiş, daha sonra da Fuad Köprülü, "Osmanlı İmparatorluğunun Etnik Menşei Meseleleri,, adıyla "Belleten,, in 1943 yılı ekim ayında çıkan 28 inci özel sayısındaki bir etüdünde (s. 296) bir tercüme yanlığını belirtmişti.

Bu seferki basımda, her üçü de haklı olan bu tenkidleri göz önünde tutarak, bahsedilen eksik ve yanlışlardan kaçındım. Ayrıca kendim de hicri tarihlerin milâdiye çevrilisinde ve tercümede bazı yanlışlarımı görerek düzelttim. Böylelikle öncekinden daha doğru bir metin elde edilmiş oldu.

Maksadımız Osmanlı tarihine ait bir külliyat vücade getirmek olduğu için, bu seferki basıma, eserin yalnız başlangıcıyla Osmanlılara ait bölümlerini aldık ve eski Türklerle ait kısa parçayı çıkardık.

Bu Seferki Behcetüttevârih Basımında Okuyucuların Dikkat Etmesi Gereken Noktalar :

1 — Bundan önceki basımda da olduğu gibi, basıma esas olarak Nuruosmaniye nushası alınmıştır.

2 — Revan Köşkünde bulunan nushalardan biri (1539 numaralı), bundan önceki basımda tarafımdan görülmemişti. Adnan Erzi'nin tenkidıyla öğrendiğim bu nushadan bu sefer de faydalanamadığım için, bu nushaya ait farklar, tabii, gösterilmiştir.

3 — Nuruosmaniye nushasından gayrı bütün nushalar ikinci tertip nushalar sayılmıştır. İkinci tertip nushalarda olup da Nuruosmaniye nushasında bu-

İnnıyan bazı kelimeler ve cümleler bu basımda eğri harflerle gösterilmiştir.

4 — Yalnız Nuruosmaniye nushasında bulunup ikinci tertip nushalarda bulunmayan ve Şükrullahın, Karaköyünlular beği Cihanşaha elçiliğini anlatan parça (yani 53 üncü sayfanın 11-27 nci satırları) daha büyük puntoluk ince harflerle gösterilmiştir.

5 — Asıl metinde olmadığı halde, mânânın daha kolay anlaşılması için benim tarafımdan eklenen kelimeler (ki pek azdır) parantez içine alınmıştır.

6 — Nusha farklarında bilhassa rakkama ve has isimlere ait olanlar, her sayfanın altında gösterilmiştir. Hiçbir ehemmiyeti olmayanlar gösterilmemiştir.

7 — Metinde açıklanması gereken bazı noktalar, küçük rakkamlarla işaretlenerek kitabın sonunda izah edilmiştir.

8 — Metin, tarafımdan Türkçeye çevrilirken mümkün olduğu kadar 15 inci asır Türkçesine yaklaşılmış olmak için bazı eski Türkçe kelimeler kullanılmıştır. Bu kelimelerin çoğu bugün geniş okuyucu yığınınca biliniyorsa da, bilmeyenlere kolaylık olmak üzere onları da aşağıda gösteriyorum. Bu kelimeleri kullanmaktan maksadım, arapça-farsça kelimeleri anlamak için emek verecek olan okuyuculara, aynı emekle Türkçe öğretmeği sağlamaktır.

9 — Eserin asıl metninde manzum olan parçaları manzum olarak çevrilmiştir.

Tercümede Kullanılan Eski Türkçe Kelimeler

açun : dünya, âlem.
ak kemik : havas.
al : hiyle.
albız : soytan.
aldayıcı : hiylekâr.
alkış : hayırdüa.
arı : pâk.
arınmak : pâk kılmak.
asığ : fayda.
ata : baba.
batır : cesur.
bay : zengin.
bilge : hâkâm.
bile : beraber.
kağan : ne zaman.
kamu : tekmil, cümle, bütün.
kara kemik : avam.
karganmış : mel'un.
kırmak : cariye.
kıyıcı : zalim.
mengü : ebedî.
muştı : müjde.
nesne : şey.
oc : afeş.
özge : diğer, başka.
pusat : silâh, savaş lovasını.
sayrı : hasta.
sü : asker, ordu.
süclü : şarap.
tapu : huzur.
tutsak : esir.
umak : cennet.

bitik : kitap.
budun : halk, millet.
bun : keder.
çakın : şırşek.
danışman : danışmend.
deyis : şir.
erdem : fazilet.
erç : kudret.
esemlik : sağlık, selâmet.
esirgenlik : rahmet.
ıs : sahip.
ışınmak : riylendirmek.
idi : sahip, efendi.
imang : iman.
ulca : ganimet.
yağı : düşman.
yalavaç : peygamber.
yalaz : alev.
yarak : silâh, yarıcı silâh.
yarılgamak : lûthetmek, bağışlamak, irade etmek.
yendek : daima.
yitmek : kaybolmak.
yılın : at sürüsü.
yoksun : mahrum.
yoymak : kahretmek, kökünü kazımak.
yön, taraf, cihet.
yönelmek : teveccüh etmek.
yöre : civar.
yumrucak : tâun, veba.
yumuş : vazife, iş, hâcet.

Çiftçiöğlu Nihâl Atsız

Bu kitap Tanrı kullarının en güçsüz ve yoksullarından Şükrullahın yazdığı kitaplardandır ki beğlik direklerinin desteği, vezirlik göğünün yalazı, kişi oğullarının işlerinin onarıcısı, açunda vezirlerin sultanı, beğlerle sultanların öğütçüsü, suyun ve balçığın özü, ada sana ihtiyacı olmayanın kutlu adına sunulmuştur.

YAKARIŞ

Yer yüzünde dâimâ mes'ûd ola
Nâmı gibi âkıbet mahmûd ola

Ey Tanrı! Seçilmiş yalavacın, arı soyunun, iyi arkadaşlarının yüzü suyuna onun çağını mengülüğe ulaştır, ululuk ağacını göz değmesi fırtınasından koru

Bağışlıyan, Esirgiyen Tanrı Adı ile. Güvencim Onadır.

Övmeler, kamu nesneyi yaratıp güden, bütün dirileri yarattıktan sonra yok eden Tanrıya'dır. O Tanrıya ki eller onun yönüne açılır, alınlar onun önünde yere kapanır. Biz onu sonsuz, tükenme bilmez övme ile övüp sınırsız şükür ile ona şükrederiz. Tanıklık getiririz ki tek başına, ortaksız olarak bir Tanrı vardır. Başka hiçbir tapacak yoktur. Bu tanıklığımızın temeli ulu, dalları budakları yücedir.

Yine tanıklık getiririz ki Muhammet bütün kişilere gönderilmiştir. Kur'an'dan önce inmiş olan bütün kitaplarda yüksek sıfatlarla sıfatlandırılıp övülmüştür. Yalavaçlık göğsü onunla kabarmış, yiğitlik tanı onunla ağarmıştır.

deyiş

Kur'an bize erdemlerinin hepsini övmüş,
Tevrat ile İncil onu hem muştulamıştır.

O Muhammet Tanrının kulu ve elçisidir. Karanlık aydınlığa, aydınlıklar karanlıklara girip çıktıkça Tanrı onu ve çoluk çocuğunu esirgesin. Bulutların çevresinde çakınlar çaktıkça Tanrı, Muhammedin çoluk çocuğuna intisap ile yücelttiği hayırlı arkadaşlarını yarlıgasın.

deyiş

Yoldaşları Yalavacın Ak yüzlü, soy yoldaşları;
Muhammetle bir ağacın Gölgesinde andlaştılar¹.

Gündüz gün doğdukça, gecelerin karanlığında yolculuk edenlere gökte ay doğdukça Tanrının selâmı onlara olsun. Mekkeli ve Medineli, doğru özlü Muhammedin yolunca giden imamlardan da Tanrı razı olsun.

Bundan sonra, Tanrı topraklarını ısıtsın, asrının biricik imamı Zeyneddin Zekinin oğlu olan yüce ve değerli imam Şehâbeddin Ahmed'in oğlu olup büyük küçük suçlarını gizlemiyen güçsüz ve yoksul kul, Şükrullah arzeder ki: Tanrı ülkelerini yaşatıp hanlıklarını mengü kalsın, yüceliklerini berkitip yakınlarına yardım edip yağılarını yok etsin, islâmîğin ve müslümanların sultanı, din yoluna savaşıp uğraşanların yardımcısı, kâfirlerin ve kötülükte ayak diriyenlerin öldürücüsü, Tanrıya yakınların yardımcısı, Tanrı yağılarının yoyucusu, Osman ocağından, Tanrının yarlıgayıp esirgenliğine ulaştırdığı Sultan Muradın oğlu yüce Sultan Mehmedin kutlu gününde islâm bilginleri söz götürmez saygı bulup gönül rahatına erip

bolluğa kavuştular. Her biri gönül rahatı ile bir bucağa çekilip adı yüce ulu Tanrıya tapınır oldular. Dahi yüce sultanlık ulusunun hanlığının uzaması, günlerinin artması için Tanrıya yalvarmaktadırlar.

Bu değersiz, her ne denli yüce hatırlarına gelecek kadar değerli değildir ama "iyilerin bardağından toprağın da payı vardır",² sözünce, ülkeler açıp dini koruyan hazret, bu gönülden duacının halinden bildi ki yaş yetmişi geçip kocamışlığın güçsüzlüğünden duygular tatsızlaşmış ve muhtaç kişilerin kiblesi olan ulu eşiginden ayrı kalmıştı, iyiliğinden ötürü, yetecek kadar bir akçayı yüce eşiginden tayin buyurdu ki her gün eristirmektedirler. Bu yalansız kul da Uçmağa benzeyen Bursa başkentinde, işten el çekerek bir bucağa çekilmişti.

deyiş

Şu Bursanın her şeyi, suyu, taşı, toprağı
Mis gibi bir sücüdür ve bulunmaz bir cevher.
İyilerin durağı; bilgi, altın kaynağı;
Yalnızlar sığınağı; Tanrının baktığı yer!

Bu bucakta gücü yettiğince, onun için Tanrıya yakarıp onu övmekten geri kalmıyordu. Bütün gece gündüz, kamuya azık veren ulu Tanrıya, yüce sultanın ülkesindeki işler düzeninde gitsin diye yalvarıyordu. Ya yüce Tanrı bitliğini okuyarak, ya yalavacın sözlerine göz gezdirerek uğraşıp sevabını, Tanrı yardımcılarını yüce etsin, ulu padişahın ata dedeleri ruhuna gönderiyordu. Çağların en kütüsü olan bir çağda, saatlerin en mutlusunu olan bir saatte bu yoksul, başını düşünceye, gönlünü dalgınlık denizine salmıştı. İki açun ağasının³ sözleri, haberleri gönlünden geçerken usuna iki hadis geldi.

Biri "Ebî Hüreyre", den alınmış olarak "Ebû 'Abdullah Muhammed İbn-i İsmâ'il-i Buhârî", nin kitabındaki şu hadisti: "Bulunduğum çağa erişinceye kadar hep kişi oğullarının en iyisinden gönderildim ..."

Öteki "Vâsilet ibn ül-Esqa", dan alınmış olarak "Ebu l-Hüseyin İbn-i Haccâc İbn-i Müslim ül-Quşeyrî", nin kitabındaki şu hadisti: "Tanrı İbrahim'in çocuklarından İsmaili seçti. İsmailin çocuklarından Kenâne'yi seçti. Kenâne oğullarından Kureys'i seçti. Kureys oğullarından Hâşımı seçti. Hâşım oğullarından da beni seçti ..."

Cevher saçan mânâları ile bu inci gibi sözler bu yoksulun usundan geçince içine şu korku düştü: Değerli ömür, gücün ve sevincin kesilip güçsüzlüğün ve sıkıntının başlangıcı olan yedinci onu geçti. Bundan dolayıdır ki:

deyiş

Yaş altmış, ömür kış;
Yaş yetmiş, iş bitmiş;

Öteki açun ve hakikî durak olan öz ve mengü açun için hiçbir azık yok.

deyiş

Dirliğini asıgız harcaayıp geçirenler
Ne bir iyilik görür, ne de iyilik eder.

Kendi halini dünya ve ahret hüsranlıları arasında gördü. Düşündük-
ten sonra kurra çekti. Ona hediye olarak bu kitabı yazmak düştü.

Amma kendi kendime dedim ki : "Ey ömrünü havaya vermiş olan !
Senin hiçbir hünerin yok. Hangi erdem ve ululuk ile, hangi söz ve belâgatle
mânâya güvenerek bu işi üzerine alabilirsin? „ Uzak düşünen usum bana
şöyle cevap verdi : "Tanrı hakkı için ey şaşkın ! Kendini küçük görüp gü-
venemiyorsan, hiç olmazsa 71 yıl açun bilginlerinin yüzünü görüp asrın
erdemlilerine yakın da mı olmadın? Her harmandan bir başak, her bucak-
tan bir azık bulduysan iş olup bitmiştir. „

mısra

Her neyin varsa hüner gösterecek, durma getir !

Bu esirgeyici öğüdü duyunca donmuş düşüncemde ve sönmüş anlayı-
şında bir istek doğdu :

Soyunu sopunu, doğumunu, durumunu yazmakla Tanrının, elçisine
bağışladığı iyilikleri uzun uzadıya anlatır, erdemlerini açığa vurmak için
seçkinliğini arayıp ortaya koyarsın. Sırası ile zevcelerini ve soy soplarını
açıkça söylersin. Çocuklarını, amcalarını, olabildiği kadar doğru olarak,
söylenmesi gerekenleri, on muştuluların⁴ Tanrı elçisi Muhammed'in atala-
rına değin olan bağlılıklarını kâğıda geçirirsin. Böylelikle kamusunun soyu
arı Âdem'e ulaştırılmış olur. Tanrı hepsinden razı olsun, on muştuluların
öz menkabeleri, erdemleri, ömürlerinin niteliği, durumları belli olur. Tanrı
onları esirgesin, islâmlık yolunu ışıktandıran, din yolunu arıyanlara kıla-
vuzluk eden mezhep imamları ile fakihlerin; tarih, hadis, tefsir bilgileri-
nin halleri, sözleri, yaptıkları, nice yaşadıkları ve hünerleri bilinir. Her ne
denli tarihçiler doğru ve düzgün sözlerle tarih toplayıp mânâ cevherleriyle
inci delmişlerse de uzun olmaları yüzünden usanç getirirler.

Bu bilgisi az değersiz gelince : Kolum erdemlere erişemeyecek kadar
kısa, bilgim olgunluk yönünden azdır. Sevdiği şeyleri elde etmek benim
gibilere güçtür. Ben bu eseri ancak dilediğine yardım eden, kamuyu ısıtıp
gören Tanrıdan yardım dileyip meded umarak yazdım. Onun yarlıgayıcı
rızasına has olmak ve doğru yola çağıran sevgilisinin şefaatinin celbeyle-
mek üzere yanlışlık ve eksiklikten korunarak, bozuk ve sürgük söz söy-
lemekten çekinerek "Mevlânâ Hasan İbn-i 'Alî İbn-i-Hammâd, in "Qût
ül-Ervâh, „ adlı tarihinden, "Şeyh Ca'fer Muhammed-i Taberî, „ nin, "Ka-
dî Beyzâvî, „ nin, "İbn-i Cevzî, „ nin, "Mevlânâ Şemseddîn-i Hirevî, „ nin,
Ebû 'Abdullah Muhammed İbn-i İsmâ'il-i Cu'fî nin, "İbn-i Hallikân, „ in
tarihlerinden ve "Mevlânâ Mecdeddin Mehmed Adnan, „ in Hatayda Sul-
tan İbrahim Tamgaç Han için yazdığı tarihten, "Kitâb-ı Usûl ül-Eqâlim, „
den, "Kitâb ül-Memâlik, „ ten, "Kitâb ül-Mesâlik, „ ten, "Mansûrî, „ nin "U-
yûn üt-Tefâsîr, „ i, "Şeyh Şehâbeddîn, „ in "Uyûn üt-Tefâsîr, „ i, "Kevaşi,
nin tefsiri, "Tefsîr-i Qurret ül-'Uyûn, „ „ "Sa'lebi, „ nin "Tefsîr-i Keşf-i Be-
yân, „ ı gibi tefsir kitaplarından; hikmet, heyet, nücum, hendese, riyaziye,
tabiiye, tıp ilimlerinden, "Siyer ül-Mülûk, „ ten ve "Zübdet ül-Usûl, „ den
çoğu az etmek, bini bir kısaltmak suretiyle topladım. Fakat öylesine ki :
Onların araya soktukları inceliklerden, şakalardan, öğütlerden bir teki yit-

medi.

Tanrı, iyiliğini üzerlerine bol etsin, ulu bilginler, yüce beğler ve ak ke-
mik olsun, kara kemik olsun başkaları bu tarihi, hele Tanrının esirgenliği
üzerine olsun iki açun ağası, Tanrı elçisi Muhammet ile onun şehâbeleri-
nin⁵, zevcelerinin, çocuklarının ve mezhep imamları ile fakihlerin, hadîşçi-
lerin ve hafızların tarihini okumağa istek duyup içten gelme bir sebeple
gönüllerine bir istek düşerse bu kısaltılmış küçük kitabı alıp hoşnudluk
gözü ile bakalar ve eskilerin tarihe geçirdikleri ne ki varsa onda bulalar.
Tarihle ilişkisi olmayan birçok faydaları da elde edeler. Tâ ki : Gönülleri-
nin pâk gelini sevinç koltuğunda kendini göstersin. Çünkü bu bilginin iki
faydası vardır :

Birincisi şudur : İki açunda bahtıyarlık mayası olan din bilgisi ve
açunlar idisinin sözlerinin tefsiri bu bilgi ile bilinir. Zira adı yüce olsun,
Yaradan açun işleri için açun ağasına kesin sözlü Kur'anını göndermiştir.
İkincisi şudur : Geçmiş olaylar üzerinde iyi düşünen bilir ki öncekiler açu-
nun ve açundakilerin işini doğrultuncaya kadar, bir ülkenin düşmesine se-
bep olan hareketlerden sakınıp çekinmeği bilinceye kadar ve devletin sü-
rüp gitmesine yarıyacak biçimde çalışması kavrayıncaya kadar ne güç-
lüklerle katlanmışlardır.

Velhâsıl söz götürmez ki açun ve din faydaları bu bilgi ile elde edilir.
Geçmiş bilginler ve eski bilgiler "kesin bilgileri anlamak, yaşamağı bilmek,
ülke işlerini yerine getirmek için tarih bilgisinden yahasırak nesne yoktur, „
demişler ve farzları ödedikten sonraki çağlarını esenlik üzerlerine olsun,
yalavaçlarla eski bilginlerin ve hanların tarihini okumağa vermişlerdir.

Bundan dolayı Tanrıdan yardım dileyip uğur ve kut sayarak açunun
yaratılmasından ve yaratılmasının sebebinden ve bazı ünlü yalavaçların
tarihinden başlayıp beğlerle sultanların tarihinde bitirmek ve 12 (1), bö-
lümüne ayrılmak üzere bu tarihi yazıp adını Behcetüttevârîh (= Tarihler
Bezeği) koydum. Başarılı bitirmek için Tanrıya bel bağladım.

Bu nazlı gelin, bu güzel turfanda yemiş 861 göçüm yılının muharre-
minde (= 1456 sonu), Alp Arslan oğlu Melikşahın koyduğu Celâli tarihine
göre 385 te, Sultan Mahmud Gazan Han'ın koyduğu han tarihine göre 160
ta ve müslümanlığın ve Müslümanların padişahı; gaziler ve din uğruna
savaşanların sultanı; Tanrının gölgesi; korkusuzluk ve rahatlığın mayası;
durağı zuhal, ululuğu müşteri, atılışı merih, tahtı güneş, bahtı zühre, değeri
utârid, çadırı ay gibi

beyit

Bilgisi çok, yaşı az, himmeti yüksek kişi.

Ülke alıp açunu elinde tutmak işi

olanın devlet gününde yazıldı. O umudla ki saltanat direklerinin desteği;
vezirlik göğünün yalazı; ülke işlerine çeki düzen veren; Müslümanların iş-
lerini düzelter; bütün yaratıkların yardımcısı; Tanrının gücü ile güçlendi-
rilmiş; devletin, dünyanın, dinin dolun ayı Mahmud Paşa Hazretlerinin
yüce sanı ve kutlu adı ile ün bulsun.

(1) Öteki nushalarda : 13

deyiş

Onun ululuğunda açın bir nokta kalır,
Onun yüceliğinden insanlık ışık alır.

Tanrım ! Onun yüksekliğini mengü kıl. Gölgesini kamu Müslümanla-
rının üzerine uzat.

deyiş

Yüce lâkaplar ile onu övmek boş emek,
Tecellî gecesinde ay ışığı ne gerek ?

Sahbân⁶ bu çağda sağ olup bin yıl yaşasaydı da bütün ömrünü onun
ünlü hayatını yazmağa verseydi, bin harmandan başak, türlü nimetlerden
azık toplasaydı yine yazıp söyleyemez ve onun düşünceleriyle iyi işlerinin
güzelliğini, usu ile adaletinin olgunluğunu, doğruluğu ile acımasının çok-
luğunu anlatmakta beceriksizlik gösterirdi. Her şahin işi bir piyade ile,
ülkelerin işi de rık'a⁷ ile biter.

Her yönde ulu olanlarla belâgat bilgisinde ileri gidenlerin iyiliğinden
umud ki : Bir hatırı kırık ve gönlü sınık kişinin emeği sonucu olan bu kı-
rık dökük derlemeyi görüp bilince yanlışlarına göz yumup bağışlasınlar.
Düzeltilmeğe çalışsınlar. Eksiklerini alay ile açığa vurup, din karındaşlığı
perdesini yırtmasınlar. Çünkü suçları örtücü olan Tanrı, suçları örten kul-
larını sever.

Osmanlı Sultanları Tarihi

617 (= 1221) tarihinde Çingiz Han ortaya çıkarak Türkistanı çapul
etmiş, Semerkandi oda yakmış, Belhi yıkmıştı (1). Onlar bütün Müslü-
manları birbirine katmışlardı. Öyle ki : Yalnız bir Rey şehrinden kâfir kı-
licına yem olan 500.000 kişi saymışlardır. Selçük soyu bu yüzden yurtla-
rını bıraktılar.

Er Tuğrul, Oğuz oğullarından biridir. Kızıl Buğa oğlu Kaya Alp oğlu
Süleymanşahın oğludur. Kırk beşinci (2) göbekte Nuh oğlu Yâfes oğlu
Kavi Han oğlu Kara Han oğlu Oğuz oğlu Gök Alp ile Nuha ulaşan Er
Tuğrul, Süleymanşahın oğlu, Osman Beğin de atasıdır.

Şöyle ki: 852 (=1449) tarihinde merhum Sultan Murad bu güç-
süzü elçilikle Mirza Cihanşaha gönderdi. Varıp yumuşu yerine
getirdik. Bir gün şagavul⁸ geldi: "Mirza sizinle yalnız konuşacağın-
dan tek olarak gitmelisiniz" dedi. "İşittik ve baş eğdik" diyip gittik.
Konuşma sırasında buyurdu ki: "Sultan Murad benim ahret kar-
deşimdir. Bu kardeşlikten başka da akrabamdır". Akrabahğin
sebebi soruldu. Buyurdu ki: "Tarihi okuyucu Mevlânâ İsmaili
çağırsınlar ve Oğuz tarihini getirsinler". Mevlânâ İsmail geldi
ve Moğol yazısı⁹ ile yazılmış bir kitap getirdi. O kitaptan anlaşıl-
dı ki Oğuzun altı oğlu olmuştur. Adları Gök Alp, Yer Alp, Deniz
Alp, Gün Alp, Ay Alp, Yıldız Alp. Mirza buyurdu ki: "Kardeşim
Sultan Muradın nesebi Oğuz oğlu Gök Alpa ulaşılıyor. Gök Alp
oğulları, Kızıl Buğa oğlu Kaya Alp oğlu Süleymanşah oğlu Er Tuğ-
rula kırk beşinci göbekte erişmiştir. Kara Yusufun nesebi ise kırk
birinci göbekte Deniz Alpa erişmektedir". Bu iki padişahın nesebi
bilinince Mirza buyurdu: "Kardeşim Sultan Muradın nesebi bizim
nesebimizden ağıdır. Gökle denizin arasında fark olduğu gibi".

Er Tuğrul, Selçük soyu ile birlikte, kimi çoluk çocuğu ile, kimi yalnız
olan 340 kişi ile Selçüklülerin ardından Anadolu'ya gelmişti. Karaca Dağı
beğenmişti. Orada yaylayıp kışlıyorlardı. O ülkenin kâfirleriyle iyi geçinip
yaşıyorlardı. Er Tuğrul, Sultan Alâaddin'in savaş niyeti ile Konyada sü-

(1) Öteki nushalarda buraya kadar olan parça yerine şu cümle var : *Çingiz Handan sonra otuz dördüncü yılda Çingiz oğlu Tulu'nun oğlu Hülegü Bağdada gelmişti.*

(2) Seif neşrinde ve ikinci tertip nushaların çoğunda : *Yirmi birinci.*

yiğdiğini işitince kendi erlerini sultanın eşğine göçürüp kulluk gösterdi; saygı buldu. Nice günler oradan ayrılmadı. Sultan Alâaddin karganmış kâfirlerin ülkesine geldi. Gerektiğinde, Er Tuğrul yiğitlik ve işbirliklik gösterdi. Çok ulca ve tutsak ele geçirdi. Ozaman Kütahya ve yöresi kâfir elinde idi. Müslüman çerisi Karaca Hisar kalesine erişip savaşa başladılar. Kalenin güney yanı Er Tuğrulun payına düşmüştü. O yanın kâfirleri şaşırıp ne yapacaklarını bilmediler. Barış dilediler. Sultan razı olmuyordu. Fakat birden Tatar yine yağı olup and bozdu ve İslâm ülkesini yağma edip *Müslümanların çocukluğunu tutsak etti ve Müslümanlara yakışmıyacak nice nesneleri kötü işli, aldayıcı ve kurnaz Tatarlar yaptı* diye haber erişti.

Sultan bunu işitince Müslümanları, kıyıcıların kötülüğünden kurtarmağı vacib gördü. Er Tuğrul getirip kaftan giydirdi. Kale üzerine başbuğ dikip kendisi Tatarla gitti. Derler ki Sultan Alâaddin o yürüyüşte Tatar taşığı (1) derisinden bir gölgelik yapılmasını buyurdu; yaptılar.

Sultan, kıyıcının kötülüğünü gidermekle uğraştı. Er Tuğrul, kâfiri bitirip yoyup öldürmeğe savaştı. Adı yüce olsun ulu Tanrı İslâm çerisini kazandırdı. Kaleyi ve ülkeyi gereğince yıkıp sonsuz ulcalar elde ettiler. Er Tuğrul oradan Söğüte doğru gitti. O ülkeyi de aldı. İki (2) yıl, üç ay, dört gün Er Tuğrul kılıç vurup kâfiri sindirdi.

Ansızın Tanrının buyruğu erişip öldü. Doksan üç yaşında idi. Er Tuğrulun ölümü haberi Sultan Alâaddine erişince buyurdu: Er Tuğrul oğlu Osmana yarlık yazdılar. Tuğ, davul, kılıç, kaftan gönderdi. Osmanı savaşa memur kıldı (3).

Sancak, kaftan ve davul gelince Osman Beğ ayağa kalktı. Padişahlık türesince davul çaldılar. Kutlu olsun dediler. Ozaman oturdu. O çağdanberi Osmanın türesidir: Ne zaman seferde davul çalınsa Osmanogulları ayakta dururlar. Ondan sonra Osman Beğ İslâm çerisini topladı. Bir takımı kendisiyle Bilecik üzerinde durdu. Bir takım çeriye öteki kâfir ülkelerine gönderdi. Çok öldürüp çapul ettiler. Kâfir sındı. Bileciği aldılar.

Osman Beğ Bileciği 699 (= 1299) da (4) aldı. Bundan daha önce Hâlife Hârun Reşidin çerisi 190 (= 807) da (5) Bileciği almıştı¹⁰ ama Rum çerisi yeniden ele geçirmişti. O çağdanberi bu 699 tarihine kadar (6) Rumların elinde kalmıştı. Osmanın eliyle alındı.

Ondan sonra İne Göl, Köprü Hisar ve Yeni Şehiri aldı. İkinci yılda

(1) Revan : *hanın*.

(2) Türkçe nushalarda : *Üç*.

(3) Behcetüttevârihte Osmanlılara ait bölüm buradan sonra başlamaktadır. Buraya kadar olan kısım Selçüklüler bölümünün sonudur.

(4) Ayasofya, Bayazid : 664; Fatih : 669; Revan, Üniversite : 699; Seif neşri : 699 (Müni : 669); türkçe nushalar : 699. Bileciğin alınması hakkındaki en doğru tarih 699 olduğu için metne bu tarihi aldım.

(5) Fatih, Revan, Üniversite : 190; Ayasofya, Bayazid (büyük bir yanlış olarak) : 656; Seif neşri : 190; Türkçe nushalar : 190.

(6) "Bu 699 tarihine kadar,, ibaresi yalnız Seif neşrinde dir.

İznik yöresinde çadır kurdu. Bu arada beş yıl geçti. Sultan Alâaddine Tanrının buyruğu erip Uçmağa vardı. 20 (1) yıl, 9 ay, 13 gün (milâdî hesaplara 20 yıl, 2 ay, 12 gün) padişahlık kıldıktan sonra Tanrının esirgenliğine ulaştı. Müslüman çerisinin çoğu Osman Gazinin yanına geldi. Bir takım çeriye Bursa üzerine gönderdi. Her ikisi de kuşatmada idiler ki Osman Gaziye Tanrının yarlığı erişip yüce Uçmağa çağırıldı. Pazartesi günü, 710 (= 1310-1311) yılı idi. On dört (2) yıl beglik etmişti. Ondan sonra Orhan Beğ, atası yerine gaza tahtına geçti.

Orhan Beğ, Atası Yerine Gaza Tahtına

Oturuşu

Orhan Beğ padişah olunca din bayrakları daha çok açıldı. Kâfirlerin tedbirleri aşağılanıp kâfirliğin gösterişi kalmadı, hatta yok oldu. İslamların ünü arttı. Her yana sü gidiyor, sayısız ulca ve tutsak getiriyordu. Öylesine ki : Müslüman ordusunda kişi bulamıyorlardı ki zekât veya sadaka vereler.

Pek az gün geçmişti ki Ulubadı, Bursayı aldı. Ondan sonra birçok uğraşp İzniki de aldı. Kiliseleri mescit ve medrese yaptı. Onlardan başka İznik ve Bursada yoksullar evi yaptırıp yoksulları doyurmak için mallar vakfetti. O yoksullar evinde bilginlere ve hafızlara akça bağladı. Buyurdu ki : Bursa imareti evkafının tevliyeti gelirini kadı kendi dirliği için harcıya ve öteki kadılar gibi kimseden nesne almayıp şeriatın buyruklarını yerine getire.

Bilgi erleri Orhan Beğ gününde bolluğa kavuştu. Mevlânâ Sinan derler bir danışman vardı. Yoksulluk onu bunaltmış, yokluğun elinde tutsak olmuştu. Orhanın eşğine erişti. Az bir çağda, gazinin kutlu gününde yalansız dolansız aşırı mal, sonsuz saygı kazandı. Sinan Paşa ad koydular.

Orhan Beğ güzel yüzlü, beğenilir özlü ve herkese karşı pek eli açıktı. Savaş gününde ise sanki Sâm veya Nerimandı. Okundan kaza, kılıcından ölüm ders alırdı. Mümine rahmet, kâfire zahmetti. Savaşta yalansız ünü Bursadan Laz¹¹ ve Üngürüse¹² erişmişti. Onun korkusundan yürekleri titrer olmuştu. Yendek tetkikte idiler.

Bir gün kendi kondine tasasızca oturmuştu. Kâfiri yok edip kökünü kazımak yollarını düşünüyordu. Gönlüne bu düştü ki : Denizi geçmeli, o ülkenin kâfirlerini de imana çağırmalı. Razı olmazlarsa Tanrı uğruna savaşıp yok etmeli. Bunu düşünürken adı Süleyman Paşa olan ulu oğlu, atasının eşğini öpmeye geldi. İzin dileyip girdi. Atası, gönlünde olanı oğluna anlatınca Süleyman Paşa yer öpüp dedi : "Padişah bu kuluna buyurur, bu savaşın ululuğunu bana yakıştırırsa buyruk verir; Yaradanın yarlığıması, Muhammet dininin gücü (3), atam kağanın himmetiyle, yüce Tanrı dilerse, isteğinçe ülke almak işi kolaylaşıp yerine gelir,,

(1) Revan : 23.

(2) Ayasofya, Bayazid, Fatih, Üniversite : 11; Revan : 10; Seif neşri : 15; Türkçe nushalar : 10.

(3) Üniversite : *Mucizesi; Seif neşri : Aydın şeriatının gücü.*

Orhan Beğ Gazinin, Oğlu Süleyman Paşayı Savaş İçin Rumeliye Göndermesi

Süleyman Paşa ; yiğitlik, düzen kurma, cömertlik, tez anlayışlılık ve binicilikle ün salmış olduğundan atası izin buyurdu ve ısmarladı ki : Tanrı yarlıgar da karşıya geçersen önce islâma çağır. Kabul etmezlerse savaşa başla. Süleyman Paşa yeniden yer öptü. Sevinç ve kıvançla otağa gelip yoldaşlarını topladı. Olup biteni anlattı. Kamusu sevinip sahâbelerin andı¹³ gibi and içtiler. Atlanıp denizden geçecekleri yere yöneldiler. Râvî der ki : Deniz kıyısında Kemer¹⁴ adında ormanlık bir yer vardı. Oraya vardılar. O yöre kâfirlerinin öküzlerinden birini yakalayıp öldürdüler. Derisini sıırım gibi kestiler. Ormandan birkaç ağaç parçası getirip o sırimla birbirine bağladılar. Üzerine bindiler. Kırk er sığdı. Kalanı kaldı. Ol kırk er Tanrıya bel bağlayıp denizi aştılar. Önce Od Gönlek¹⁵ kalesini alarak içindeki kâfirleri öldürdüler. Ondan sonra İksamilye¹⁶ kalesini ele geçirdiler.

Bu haber Laza ulaştı. Karganmış kâfir tetikte imiş. Sü toplayıp Mıgalkarya¹⁷ ovasına erişip çadır dikmiş. Süleyman Paşa hemen iki aş çanağını¹⁸ davul yaptı. Tanrı yarlıgadı. Gece karanlık ve yağışlı idi. Süleyman Paşa o iki davulu atının eyerine bağladı. Yirmi eri Od Gönlek kalesine kodu. Öteki yirmiyi kendisiyle bile götürdü. Beşer beşer ayırıp kâfir çerisinin dört yanına gönderdi. Süleyman Paşa da bir yandan beş erle gülbank çekip davul çaldı. Salavat getirdiler. Öteki beş kişiye doğru gittiler. Yine salavat getirdiler. Oradan öteki beş kişiye gidip yine salavat getirip davul çaldılar. Sonra öteki beş kişiye gidip salavat getirdiler. Karganmış kâfirler dört yandan salavatı işitince karanlık ve yağışlı gecede Muhammedin mucizesiyle birbirine girip kaçtılar. Öyle oldu ki çadırlarını, takımlarını, ağırlıklarını bıraktılar. Birbirini çiğniyerek bozguna uğradılar. Mal, yılkı ve çadırları kaldı. Râvî der : Altını mevlâvî külâhı ile üleştiler. Gümüşü de bundan ölçmeli. Üsküf denilen altın işlemeli külâhları ozaman yapmışlardır.

Kâfirler bu bozgun ile kırılınca İslâm güç buldu. Nereye giderlerse yenip kâfir ülkesini yıkıyorlardı. Kocasını, gencini imana çağırıp kabul etmiyen öldürüyorlardı. Çoluk çocuğunu tutsak ediyorlardı. Mikalkarya, Ipsala ve Vizeyi aldılar. Tekür Dağı, Seydi Kavağı, Bulayır ve başka çok Eller Süleyman Paşanın oldu. Nerede çan varsa kırıp oda yaktı. Kiliseleri yıkıp mescit kıldı. Çan olan yere müezzin çıkar oldu. Kâfir Ellerin beğleri bağ vermedi kabul ettiler. Şöyle ki Firenge bun oldu. Gece gündüz Kiryeles¹⁹ yerine "Lâ ilâhe illallah,, diyorlar ve Hristos²⁰ yerine "Muhammed Resûlullah,, işitiyorlardı. Süleyman Paşa altı yıl kadar Kâfirlerle savaştı. Bir gün avlanmak istedi. Bulayır ve Seydi Kavağı arasında doğanını bir kaza salıp kendi de ardından at seğırtti. Meğer ki kaza imiş : At düştü. Süleyman Paşa da atla düşüp öldü. Bu açın bir uğraktır. Gelen gitse gerek. Oğlunun ölüm haberi Orhan Beğ erince çok yanıp yakıldı ama fayda kılmadı. Sonunda ecel doğanı Orhan Beğ de pençe vurup yüce Uçmağa çekti. Yüceler yücesinde yer tuttu. 751 (=1350) yılında idi. 64 yaşında idi. 39 yılını savaşa verdikten sonra ölmüştü.

Tanrı Topraklarını İşitsin, Şehitler Sultanı Murad Hünkârın, Atası Yerine Oturması

Ulu himmetli Gazi Orhan Beğ açunu koyup gidince oğlu şehitler sultanı beğlik yerini yüce kıldı. Âdil, olgun, dindar, doğru, yüksek himmetli, iyilik edici, yoksul dostu, kimsesizlere bakıcı padişah idi. Kâfirleri yoyup yok etmekten özge nesneye tamâ etmezdi. Düşkünlerin elinden tutar, yoksullara yardım ederdi.

Onun ulu kapısına başvuran kimse mutlaka dileğine ererdi. Çandarlı Halil ve nice başkaları gibi ki bir bir yazsam söz uzar, maksattan uzaklaşırız.

Beyit

Hem yiğitti, hem batır, hem kahraman;
Erki sonsuz güçlü erdi pek yaman.

Savaş için sü yığıp Laz ve Üngürüse gitmeği kurdu. Çevredeki beğler gazi şahın denizi geçeceğini işitince Bursaya yürümek istediler. Süleyman Yalavaç gibi, yel bu haberi kulağına erdirdi. Bilginlerden sordular ki bu iki işten hangisi daha öncedir. Dediler : "Bu savaş farzı kifayedir. Müslümanlara gelecek kötülüğü savmak ise padişaha farzı ayndır. Yine buyruk padişahındır ,,"

Dindar ve âdil olduğundan kâfir savaşını geri bıraktılar. Beriki kıyıcılara çevrildiler. Anadolu sınırına erişti. Engüriye²¹ dedikleri yalçın kaleyi aldı. O yöredeki bozguncuların kökünü kazıdı. Bir takımı baş eğip and ettiler. Oradan Sultan Öyüğü'ne erişip aldı. Geri Bursaya geldi. Savaş hazırlıkları ile uğraştı. Karamanli beği yağı oldu. (Sultan) yine savaş hazırlıklarından vaz geçip Karamana yöneldi. Karaman beği de ileri gelip iki ordu karşılaştılar. Sultan Murad Hünkâr Gazi, adı yüce olsun, açın yaradandan özge kimseden yardım dilemedi. İki ordu karşılaşp savaştılar. Kargılar kırıldı. Kılıçlar çentik çentik, kalkanlar paramparça oldu. Kişiler güz yaprağı gibi döküldü. Sanki güzün, mihrican fırtınası esti de üzüm yaprakları döküldü. Karamanlılar çerisinden, Varsak, Tatar ve Türkmenlerden sayısız kişiler toprağa düştü. Tanrıdan yardım dilleyenler savaşı kazandılar. Kılıçtan kurtulan Karamanlılar kaçtı. Karaman beği takımlarını, ağırlıklarını bırakıp kaçtı. Hüdavendigâr Gazi çerisi sağlıklı ulca alıp savaşı kazanarak geri döndü. Bursaya erişince yine savaş hazırlıkları ile uğraştılar. Rumeliye geçtiler. Gazi şah nereye savaş dileğiyle yönelse Tanrı yarlıgaması uğuru ve inanç arılığı ile zafer yoldaş olur; kaleler, şehirler, ülkeler alırdı. Şunun için ki dolansız iş ululuk ıssı yüce Tanrının kabulüdür.

Ondan sonra gazi ve şehit şah buyurdu : Bursada ahret için bir yapı yaptılar. Hem konuk evi, hem cami, hem medresedir. Kimsesizler, yoksullar için paçalardan, tatlılardan, ekşilerden, daha güzeli olmıyan yemeklerin hepsinden verilmesini, konukların hayvanlarının da yemlendirilmesini buyurdu. Hatiplere, hafızlara, müderrislere, muidlere, öğrencilere vazife karşılığı akça bağladı. O evin karşısında bir kubbe yapılmasını buyurdu. Her gün ayrıca otuz hafız o kubbeye güzel sesle Kuranı okuyup hatmetmektedirler. Mubarek vücudu o kubbeye dinlenmektedir.

Bu ahret evini yapıp, ortaya çıkarınca yine Rumeliye varıp savaşıla uğraştı. Lazın Eline yöneldi. Laz beği işitti. Batı Eli kâfirlerine haber gönderip yardım diledi. Eflak, Üngürüs, Çeh, Sırf²², Arnavut, Hırvat²³, Bulgar²⁴ ve Firenkten çeri gönderdiler. Yüz binden artık kâfir çerisi toplandı. Türlü yaraklarla ileri yürüdüler. İki ordu birbirine erişti. Bir savaş kıldılar ki dönen felek dönmeğe başlayalı böylesin görmemiştir. İki ordudan çok kişiler öldü. Gövdeler üst üste yığıldı. Başlar ayak altında parçalandı. Sonunda Tanrı yardımı erişti. Kâfirlerin bayrakları baş aşağı olup orduları yüz çevirdi. Bozuldular. İslâmlar onların ardına düştü. Gazi şah birkaç haseki ile bir tepe üzerinde durdu ki yağının ardınca giden çeriler geri dönerler ve gaziler sultanını bulalar. Meğer bir kâfir yaralanmış, kanlar içinde kendini ölümler arasında gizlemiş imiş. Yerinden kalktı. Düşe kalka hünkâr gaziye doğru geldi. Çavuşlar koyuvermediler. Hünkâr gazi bir iş için gelmektedir, bir dileği vardır sandı. Çavuşa bıraktırdı. Karganmış kâfir ilerleyip bıçakla vurdu. Kaza gelince feza daralır. O saatte, hatta o anda şehitlik rütbesine erişti. Tanrı uğrunda gazi olduğu gibi şehit de öldü. 790 (= 1388) yılında... *Gaziler tahtına Bayazıd Beğ geçti.*

Tanrı Topraklarını Arıtsın, Gaziler Sultanı Yıldırım Bayazıd Beğin, Atası Şehit Murad Beğ Tahtına Oturması

Bayazıd Hünkâr, beğlik tahtına oturunca atalarından ve dedelerinden daha iyi olarak adaleti ileri götürdü. İnancında asla bozukluk ve eksiklik olmadığından bilgi erlerine rağbet gösterdi. Yoksullara acıdı. Bayları yüce tuttu. Zâhidleri, Tanrıya tapıcıları saydı. Halka adalet gösterdi. İnancı ve dindarlığı bilinip ün salınca bilginler, erdemliler ona yüz döndürdüler. Şeyh Ramazan yoksullar takımındandı. Onun gök gibi yüce eşine erişti. Padişah dindarlığına, müslümanlığına yakışanı yaptı. Ona köyler, şehirler, kaleler verip kazasker kıldı.

Önce Saruhan ve Aydın Ellerini aldı. Ondandır Karamana doğru gitti. Konya ve Lârendeyi aldı. Ondandır ikinci yılda Kastamonıyye, Osmancık, Amasya, Tokat, Sivas, Canit (1) ve Samısunu aldı. Yine başkent olan Bursaya ulaştı. Çerisine izin buyurdu ki bir ara dinlenip pusat ve yaraklarını yenililer ve yüce buyruğunu bekliyeler. (Böylece) buyruk aldılarsa da gönülleri ondan hoş olduğundan ötürü bir takımı asla hizmetini bırakmadılar. Gidenler ise buyruk gerekmeden hizmete geldiler.

Hemen Mentese ve Teké Ellerine gitti. Antalyayı ve onlara ait olan öteki şehirleri, kaleleri aldı. Germiyana doğruldu. Kara Hisarı, Ak Şehiri, Beğ Şehrini ve Seydi Şehrini alıp kendi kullarını tayin etti. Hutbe ve sikkeyi kendi adına kıldı. O günlerde, ataları ve dedeleri Bağdad padişahı

(1) Seif neşri : *Canık* (374).

olan ve şahlık tahtı kendisine miras ile kalan Calayırılı Sultan Ahmed ile Karakoyunlu beği olan Kara Mehmed oğlu Kara Yusuf, Temürün şerrinden yurtlarını koyup Şam yöresine gitmişlerdi. Mısır sultanı bu ikisini tutsak edip hapse atmıştı. Bunlar türlü al ile Mısırdaki hapisten kurtulup gaziler sultanının hizmetine geldiler. Kulluk kuşağını bellerine bağlayıp hizmetkârlık şartlarını yerine getirmekte idiler. Calayırılı Sultan Ahmed iki ay kadar hizmet edip ondan sonra izin dileyip alışık olduğu yurduna gitti. Anması ulu Tanrıdan ve gaziler sultanının yardımından umuyordu ki yine İrakı yurt edine. Sultan Bayazıd dahi akça ve türlü nesne bağışlayıp gönderdi.

Karakoyunlu Kara Yusuf ise sekiz ay kadat hizmet edip hizmet kuşağını beline bağlamış ve kulluk şartlarını yerine getirmişti. Sonunda hünkârı kıskırttı; Erzincan üzerine çekti. Bir zaman Erzincanı kuşattı. Sonra alıp Karakoyunlu Kara Yusuf'a verdi. Kara Yusuf 16 gün beğlik etti. Ama Erzincan halkı ile bağdaşamadı. İsteği ile bıraktı. Erzincan halkı birleşip Taharten adlı kendi beğlerini hünkârdan istediler. Kutlu gönlünde İslâmları incitmek isteği olmadığından Erzincan halkının dileğini kabul etti. Erzincanı yine Tahartene verdi. Tahartenin çoluk çocuğunu, Erzincanın bir takım uluları ve ileri gelenleri ile Bursa başkentine getirdi.

Yeniden adalet gösterdi. Kadıların topladı. Onların kıyıcılıklarından soruşturdu. Taaddiden, şeriate aykırılıktan, rüşvetten özge nesne bulmadı. Kimden şeriate aykırı nesne almışlarsa ödenmesini buyurdu. Onların terbiyesini verdi. Azli gerekeni azletti. Halk, ülkeler alanın yüksek adalet ve şefkatini işitince ekim biçimleri, iş güçleri ile, yurtlarını şenlendirmekle uğraşır oldular. Osmaneli her ne kadar şenlik idiyse de on kat daha şenlendi.

Gazi sultan, kötü ve şüpheli işlerden çekinmeği ve Tanrıdan korkmayı kamudan ileri tuttu. Beğlerle sultanların göreneği olan şeriate, aykırı eğlence, çalgı ve bunun gibi aldayıcı Albızın kuruntusundan gelen ne ki varsa hepsini bıraktı. O zamanın bilginleri ve şeyhleri onun arkadaşlığı ile yücelirlerdi.

Ansızın, karganmış Üngürüs 130.000 er ile ve savaş pusat ve yarağı ile İslâm ülkesine doğru yürüyüp Tuna suyu kıyısına erişti diye haber geldi. Hemen kulları ile kâfire doğru yürüyüp yıldırım gibi yetiştı. Kâfir, suyu geçmiş, İslâm sınırında Nigübolu adlı bir kasaba vardı, oraya erişmiş, şehri yağmalayarak kaleyi kuşatmıştı. Gazi padişah erişip kâfiri darmadağın etti. Öyle ki gemiden başka kurtulacak yer kalmadı. Hép gemilere kaçıştılar. Pek derin olan Tunada gemiler kâfirlerle doldu. Hepsi suda boğuldular. Beğlerini az bir çeri ile kıyıda bulup tepelediler. Müslümanlar sonsuz ulca buldular. Gazi padişah sağlık esenlikle doyum olarak geri dönüp Edirneye erdi. Buyurdu : Alınan ulcadan bir darülhayır yaptılar. Kimsesizlere, yoksullara, bilginlere, şeyhlere - ister bay, ister yoksul herkese - türlü yemekler verilmek üzere evkafını tayin buyurdu.

Ondandır Bursa başkentine gitti. Buyurdu : Bursada bir darülhayır, bir hastane, Ebû İshakîhane²⁵, iki medrese, bir cami yaptılar.

Onların evkafını tayin buyurdu.

Darülhayırın evkafından olmak üzere aş ve yemden başka, her yıl bilginlere ve yerli yabancı yoksullara 600 mud²⁶ buğday verilmek, her gün konuğa ve yerliye et ile birlikte 300 çanak aş eriştirilmek üzere vakıflarını tayin buyurdu. Hastane, Ebû İshakîhane, medreseler ve caminin her biri için ayrıca vakıflar tayin buyurdu. Görenek olduğu üzere bunlara şeyh, tabib, imam, müezzin ve müderris dikip akçalarını tayin ettirdi. 30 hafız darülhayıra, 30 hafız camiye tayin buyurdu ki her gün biri Tanrı kelâmından bir cüz okuya.

Bu sırada Mısır sultanının öldüğünü işittiler. Gönüllerine Mısır ve Şamı almak dileği düştü. Çeri yığıp Malatyaya doğru gitti. Kılıcı gücü ile aldı. Malatya, Şam sınırındır. Divitdar²⁷ (1) adlı kulumu oraya dikip geri başkentine erişti. Gazi şah Erzincanı alıp yine Tahartene verdiği ve çoluk çocuğunu Bursaya getirdiği zaman Taharten incinmişti. İlk önce Temürün kişisi olduğu gibi yine Temüre gitmiş, halini anlatmıştı. Kıyıcı Temür bu yüzden Anadolu'ya yürüdü. Gazi şah bunu işitince çeri yığıp Engüri'ye erişti. *Temür çerisi de geldi*. Çubuk Ovası dedikleri ovada iki ordu çadır kurdu. Ama Temür daha önce gelip suları tutmuştu. Yezidîlerle Yalavaç soyu gibi. İki ordu karşılaşır savaşa başlayınca gazi padişahın ordusunda bulunan Tatar ve kötü düşünceli kâfir çerisi, tıpkı Kûfelîlerin Emîrülümü'nin Hüseyine yaptığını yapıp yüz döndürdüler. İslâmlara âsi oldular. Kâfirler kaçıp Tatarlar Temür çerisine geçti. Rûmlular bozulup gazi padişah tutsak oldu. Kıyıcı eline düşen ve çerisi bozulan ülkenin nice olacağı bellidir. O kargaşalıklarda eccl erişip gazi şah Tanrı yanına ulaştı. 805 (2) yılında ve *zilhicce ayının 27 sinde* (=18 temmuz 1403). Altı çocuğu vardı: Er Tuğrul, Süleyman Beğ, Sultan Mehmed, İsa Çelebi, Musa Çelebi, Mustafa. Hepsinin anaları kırıktır. Er Tuğrul atasının sağlığında öldü. Mustafa, atası ile bile tutsak olup görünmez oldu.

Bayazıd Oğlu Süleyman Beğin Atası Tahtına Oturması

Süleyman Beğ hanlık tahtına oturunca adaleti şiar edindi. Osmanlılar ülkesi Ömer adaleti buldu. Sonra yine âbâdanlık ve iş gücü uğraşır ordular. Adalette ikinci Nûşîrevan²⁸, cömertlikte Hindistanlı Cevne²⁹ idi. Himmetinden bir zerre bir yoksula erişse, Hâtem'i³⁰ o yoksula yoksul gösterir, Cevneyi bir arpayı saymazdı. Bütün açın hazineleri, doğru gören gözüne bir sinek kanadının yarısınca görünmezdi. Kamu yer yüzünün mülkünü bir küçük karıncanın ayağınca saymazdı. Kurumdan, kıskançlıktan, kötü düşünceden uzaktı. El ve ülke almak dileseydi himmetinin bolluğu

(1) Acemce nushalarda bu kelime hep yanlışdır. Nuruosmaniye : دويدار (Duvaydar); Fatih : دويدار (Duydar); Ayasofya : دويدار (Zuydar); Üniversite : دويدار (Dubdar); Revan : دويدار (Dividdar); Bayazıd : دويدار (Ziviydar); Seif neşri : دويدار (Duydar). Türkçe nushalar daha doğrudur : Velîyeddin Efendi : دويدار (Divitdar); Hafid Efendi : دويدار (Divitdar); Revan : دويدار (Divitdar); Esad Efendi : دويدار (Dutubdar); Üniversite : Bu kelime yok.
(2) Fatih, Ayasofya, Bayazıd : 803.

ile doğudan batıyadek savassız elde ederdi. 8 yıl, 10 ay, 17 gün (milâdî : 8 yıl, 7 ay, 19 gün) Osman Oğulları tahtında oturdu. Onun çağında elde sevingten, kıvançtan, yiye içmeden özge nesne yoktu. 813 (1) yılının 13 üncü gününde (=18 mayıs 1410) eccl doğanın pençesi merhum şah Gazi Bayazıd Hümkâr oğlu Süleyman Beğe erişip Uçmağa iletti. Ata bir karındaşı, açın ve din iyisi Musa Çelebi ve İslâm güneşi Sultan Mehmed şer'î irs ile Osmanlı tahtına hak kazandılar.

Rumeliyi Musa Çelebi buyruğuna alıp Edirneyi taht edindi. Anadolu'yu İslâm güneşi Sultan Mehmed buyruğuna alıp Bursa başkentinde taht kurdu.

Açunun dönüşü 2 yıl, 7 ay, 20 gün (milâdî hesaplama : 2 yıl, 6 ay, 24 gün) şunun üzerine oldu : Musa Çelebi yendek kâfiri öldürüp yoyar, cnlardan baş, vergi alırdı.

Sultan Mehmed Anadolu'da amansız kıyıcıların kötülüklerini savmakla uğraştı. Önce, Anadolu'da Tatarlar Kara Devletşah adlı bir haylaz çıkıp çeri topladı. Amasyada Sultan Mehmedin üzerine vardı. Sultan Mehmed 11 (2) yaşında idi. Anadolu çerisini toplayıp önledi. Tanrının yar-dımı ile Kara Devletşahı öldürdü. Çerisi darmadağın oldu. Takımlarını, ağırlıklarını kamu çapul ettiler. Ondan sonra İsfendiyar sü çekip Boluya erişti. Sultan Mehmed yine önledi. Gerede ile Çağa (3) arasında iki ordu karşılaştı. Yine Tanrının yar-dımı ile İsfendiyar sındı. Çerisinden kimi öldü, kimi bozulup kaçtı, kimi de tutsak oldu. Mehmed ordusu kazanıp akçadan, maldan, attan, katırdan (4) ve özge nesnelerden ele geçirdiler. İslâm sultanı Bursa başkentine gelip adaletle, halkı gözetmekle, çerinin gönlünü okşamakla, bilgileri ululayıp şeyhleri saymakla gün geçirdi. Her birini değer ve rütbesince okşar, gönüllerini alırdı.

Atalar ve dedeler türesi gönlüne düşüp savaş niyeti ile Rumeliye yöneldi. Musa Çelebi de sü yığıp savaş için geldi. İki çeri karşılaştılar. Kalb ve cenahları düzüp koştular. Katı özenip savaş kıldılar. Sultanın çerisi sındı. Kimi ölüp kimi tutsak oldu. Sultan, Laz ülkesine düşüp oradan yine Bursa başkentine erişti. Yine sü yığıp Rumeliye yöneldi. Denizi İstanbul'dan geçip Musa Çelebiye doğru gitti. İki ordu yine karşılaştılar. Kılıçlar gedik gedik oldu, kalkanlar parça parça. Bir savaş oldu ki açunda tarihtir. Musa Çelebi çerisi *balçıkta* sınıp dağıldı. Musa Çelebinin atı balçığa saplandı. Yetişip tutsak ettiler. Sultanların, beğlerin, halifelerin, türesi Musa Çelebinin de başına geldi.

Bu sırada Karamanoğlu, Osman ülkesine göz dikip Bursa üzerine gelip çadır kurdu. Şehnâmede söylendiği gibi :

(1) Üniversite, Revan, Seif neşri ve Türkçe nushalardan Hafid Efendi : 813. Ötekiler yanlış olarak : 803.

(2) Türkçe nushalardan Üniversite ve Revan : 14. Türkçe Fatih ve Esad Efendi nushalarında yaşını yazmıyor.

(3) Türkçe Revan : Çağad; Hafid Efendi : Çağad.

(4) Ayasofya, Bayazıd : Deveden.

Beyit

Bulunmazsa ormanda arslan eğer.

Çakallar o ormanda erlik eder.

31 gün kuşattı. 32 nci gün Sultan Mehmedin kazandığı haberi erişince hemen Bursa şehrini oda vurup mescitleri, medreseleri, hankahları, zaviyeleri ve bütün darülhayırları yaktı. Umudsuz olup gitti. Osman Eli ahalişi ardına düştüler. Karaman çerisinden birçoğunu öldürüp çadır, at, katır, deve ve özge nesnelerin aldılar.

Tanrının Erişenliği ve Hoşnudluğu Üzerlerine Olsun, Yıldırım Bayazid Hünkâr Oğlu Sultan Mehmedin Osmanlı Tahtına Oturması

Göçüm tarihinin 815 inci yıl, 6 ncı ay, 2 nci gününde (=9 eylül 1412) islâmîlığın ve Müslümanların sultanı Osmanlı tahtına yerleşti. Ata ve dede türesini asla değiştirmeyip hatta birkaç kat etti. Karganmış kâfirlerin hepsi vergi vermeğe baş eğip kulluk gösterdiler. Çeriden yana boş değildiler.

Onun çağında, Aydın Elinde deniz kıyısında Kara Burun adlı bir yer vardı, orada bir ibâhacı kişi ortaya çıktı. Kendine sofı adını verdi. O sofunun başına da, Nüşirevanın atası çağında Horasan Elinde çıkan zındık³¹ gibi çok kimseler toplandı. Muhammet şeriatına aykırı işleri açığa çıkı. (Sultan Mehmed) Bayazid Paşayı çeri ile onların üzerine gönderdi. Sofular da ileri varıp savaştılar. Muhammet tarafı kazanıp zafer buldular. Sofuları kırdılar. Derler ki : "Yoktur tapacak, Çalaptır ancak," diyen, ama "Muhammet Tanrı elçisidir," demiyen, kendi şeyhlerini yalavaç sayan 4000 den artık sofı öldürdüler. "Muhammet Tanrı elçisidir," diyeni öldürmeyip koyuverdiler. O Eli de aykırı yol gidenlerin aykırı işlerinden arı kıldılar. Bayazid Paşa yine sultanın yüce eşğine erişti.

İslâm sultanı karganmış kâfirlerle andlaşıp Anadolu'ya geçti. Karamana doğruldu. Karamanoğlu Mehmed barış diledi. Dedelerinden atalarındanberi İslâmlara içten yağılık gütmemişlerdi. Karamanlıların suçlarını bağışlayıp geri döndüler. Az bir çağ böylece geçti. Karamanoğlu Mehmed yine yağı olup Sultan Mehmedin ülkesine zarar erişti. Sultan da kıyıcının kötülüğünü savmak için yine Karamana doğruldu. Ordular birbirine erişip savaşa başladılar. Karaman çerisi yenilip Karamanlı Mehmed, Mustafa adlı oğlu ile tutsak oldu. Her ikisini Sultan Mehmedin önüne getirdiler. Sultan, görünce karşılayıp gönüllerini aldı. Her ikisine ağır kattanlar giydirip ülkelerini yine kendilerine bağışladı. Bursa başkentine gelip, ataları dedeleri gibi darülhayır yapılmasını buyurdu. Yaptılar, Hem cami, hem hankah, hem de yoksullar evidir. Daha güzeli ve daha tatlısı olmıyan türlü yemekleri büyüğe küçüğe eriştirirlerdi. Darülhayırın karşısında medrese buyurdu, yaptılar. Din bilgilerinden ve gayri bilgilerden (1) hiçbirisi yoktur ki öğrenciler ol medresede öğrenmesinler. Müderris, muid, öğrenci ve daha başka hizmetçiler için yetecek kadar (akça) tayin buyurdu. İki darülhayırın arasında bir kubbe yapılmasını buyurdu : Ken-

(1) Seif neşri : İlahî bilgilerden.

dileri dinlenmek için. 30 tecvidci hafız tayin buyurdu ki her gün 30 cüz Tanrı sözünü güzel ses ile okuyup sevabını ata dedeleri ruhuna ve başka Müslümanlar ruhuna armağan göndereler. Hafızların akçaları da her gün ulaştırıla.

Ahret işlerini hazırlayınca yine savaşa niyet etti ki Rumeliye geçse, nerede inatçı kâfir varsa önce imana çağıra, razı olurlarsa iyi (1), razı olmazlarsa şer'i haraç istiyse, baş eğmezlerse kırış ve savaşa gire. İslâm çerisi işitip yürekten toplandılar. Ansızın Rûmda yani Amasya, Tokat ve yörelerinde karışıklıklar, kargaşalıklar oldu. Boy beğleri (2) birbirine girdi. Şöyle ki : Karakoyunlu Kara Yusuf Azerbaycandan Ermeni ülkesine gelip Erzincanı aldı. Pir Ömeri tayin edip geri göndü. Pir Ömer Kara Hisar almak istedi. Kale yanında çadır dikip kuşatmakla uğraştı. Kara Hisar beği Melik Ahmed oğlu Hasan Beğ yardım dilemek üzere sultanın tapusuna geldi. Alp Arslan oğlu öteki Hasan Beğ, Cüneyd Beği öldürüp Caniti (3) aldı. İsfendiyar Beğ, Samisun ve Bafrayı alıp oğlu Hızır Beğe verdi. Anadolu çevrelerinde buncalayın kargaşalıklar olup kıyıcılar ahaliyi incitmeğe başlayınca onların kötülüklerini savmak için İslâm sultanı Anadolu'ya doğruldu. Yapılan kıyıcılıkların ve aşırılıkların kimini iyilik, kimini sertlikle ahaliiden irak kılıp Samisun, Bafra, Kânkırı ve Bolu (4) yu İsfendiyar Beğden aldı. Ondan sonra İsfendiyar barış diledi. Kendi elinde bulunan bakır küresinin bakırından bir bölümünü isteği ile verdi. Barış yaptılar. Ilgaz Dağını sınır kestiler. İslâm sultanı dönüp başkentine erişti. Bilginlerin, şeyhlerin, yoksulların, ahalinin, çerinin gönüllerini yine hoş etti.

Bursa başkentinden yine savaş niyeti ile Rumeliye gitti. Dinsiz, kötü düşünceli Eflağa yöneldi. O yörede üç kale vardı ki karganmış kâfirlerin yüzünden yıkılmıştı. Üçünü de yaptırdı. Birinin adı Sakçı, ikincinin adı Yeni Sala, üçüncünün Yörkövi idi. Oradan Üngürüse yönelip Savarin kalesini aldı. Tanrı onları aşağılatsın, karganmış kâfirler İslâmların ululuk ve yüceliğini görüp bilince barış dilediler. Haraç vermeği boyunlarına aldılar. Kendilerini sultanın yüce eşği kulları sırasında saydılar. 30 (5) kâfir beği oğlunu yarağı yasağı uşağı ile hizmete gönderdiler. Kendi üzerlerine gerek saydılar ki kaçan savaş olup buyruk verseler bu 30 (6) beğ oğlundan özge sultan nice dilerse çeri göndereler ve onun üzerine and ettiler ki : İslâm sultanının sağlığına karganmış kâfirlerden Sultan Mehmede ve kişilerine hiçbir türlü hıyanet ve karşı gelme olmıya. Barış kıldılar. İslâm sultanı esenlikle, ulca ile geri dönüp Edirne başkentine geldi.

Pek az bir çağ geçti. 824 yılının 5 inci ayının 23 üncü günü (= 26 mayıs 1421) sayrı oldu. Oğullarının en büyüğü Murad Çelebiyi veliahd edip

(1) Bu fazla kısım yalnız Seif neşrinde olup öteki nushalarda yoktur.

(2) Hafid Efendi : Beğler; diğer Türkçe nushalar : Beğler ve boylar.

(3) Seif neşri : Caniği.

(4) Yalnız Seif neşrinde doğru olarak : Bolu. Öteki bütün nushalarda yanlış olarak : Borlu.

(5) Revan, Üniversite, Seif neşri : 3.

(6) Üniversite, Seif neşri : 3.

öldü. Beş oğlu vardı : Murad Çelebi, Mustafa Çelebi, Ahmed Çelebi, Yusuf Çelebi ve Mahmud Çelebi. Kamusunun anaları Kırnaktır. Ahmed Çelebi atasının sağlığında öldü. Murad Çelebi atasının yerine oturdu. Mustafa Çelebi atasının vasiyetini kabul etmeyip çeri çekti. Tahtı almak istedi, öldürüldü. Yusuf Çelebi ile Mahmud Çelebi yumrucaktan Bursada öldüler. Osmanogullarından Bayazid Han oğlu Sultan Mehmed 7 yıl, 11 ay ve birkaç gün (milâdî : 7 yıl, 8 ay, 20 gün) gaziler tahtında oturmuştu.

Tanrı Yattıkları Yeri Aydın Etsin, Gaziler ve Din Uğruna Savaşanlar Sultanı, İyi ve Güzel İşler İssı, Bilginler Yetiştiricisi (1), Kimsesizler Sığınağı, Sultan Bayazid Oğlu Sultan Mehmed Oğlu Sultan Muradın (Tahta) Oturması

Sultan Mehmed Uçmağa varınca sultanlık tahtı Sultan Murad ile ün ve kut buldu. Mutluluk, kutluluk, yücelik ve iyilik onun görünmez gücü ile başarıları en yüce yere erdirdiler. O İslâm padişahı beğden, budundan kime yardım gözü ile baksa onu bütün açun kutlayıp beğenirdi. Kime kahır bakışı ile göz ucuyla baksa dört bucaktan kovulup yok olurdu.

Hemen o dahi Bursada bir yoksullar evi yapılmasını buyurdu. Hemen yapıp gelip gidene yemek ulaştırır oldular. Bitince 30 hafız ve 14 tehlihci tayin buyurdu ki her gün Tanrının yüce sözünü, baştan sonadek okuyup 70.000 tehlihc getireler ve sevabını iki açun ağasının, bütün yalavaçların, ülkeler alanın ata dedelerinin ve kamu iman sahiplerinin ve Müslümanların ruhuna armağan göndereler. Darülhayrın batı yanında bir medrese yapılmasını buyurdu ki dört mezhebin bilgi öğrencileri ol medresede faydalanırlar. Bu iki ahret evinin ortasında bir kubbe vardır ki kutlu vücudu ile ün bulmuştur. Gece gündüz bir saat, hatta bir dakika o kubbede Kur'an okunmaksızın geçmez.

Edirne'de bir darülhadis, bir yoksullar evi ve cami yaptırmışlardır. Her birine 30 hafız ve 14 tehlihci tayin buyurmuştur. Yukarıda geçen şartlarla burada otururlar. 40 kişi tayin etti ki her biri her gün, kendi için en'am suresi okuyalar. Bunlardan başka iki kişi tayin etti ki her gün bunlardan biri, Tanrı elçisi Muhammedin ruhuna bin salavat göndere ve biri her gün bin yol "Birdir Allah andan artık Tanrı yok,, sözünü okuyup sevabını erkek, kadın müminlerin ruhuna armağan göndere. Ergenede de başka bir darülhayır yapılmasını buyurdu ki gidip gelene yemek eristireler. Ergene suyu üzerinde 174 kemerli bir taş köprü de yaptırmışlardır.

Beş savaş yaptı. Birincisi : Seleniği aldı. İkinci : İzledi Derbendi savaşı. Üçüncüsü : Varna savaşı. Dördüncüsü : Germe savaşı. Beşinci : Kös Ova savaşı.

Bu dindar padişahın çağında Rûm ülkesi kaygı ve tasadan, kötü işler-

(1) Seif neşri : İdisi.

den, dar düşünceden, eğlenceden arı olup korkusuzluk ve doğruluk ile süslü, bolluk ve uçuzluk ile bezeli idi. Dinin ve dindarların değerini, erdemli-lerin hakkını tanırdı. Açun ülkelerinin durumunu iyi bilen araştırmacılar, görgülü gün görmüş kimseiler bir ağızdan : "Sultan Murad çağındaki Rûm gibi, ehli sünnet ve cemâat mezhebi ile süslü, doğruluk ve adaletle bezeli bir El ve ülke ne görülmüş, ne de işitilmiştir,, diyorlardı.

İslâmlar, onun ülkeler beziyen kutlu çadırının gölgesinde rahatlık ve korkusuzluk buldular. Bu dindar padişahın uğurlu çağında yapılan hayrat; savaşlar; kâfir Ellerin alınması; dinsizlerden kalelerin ele geçirilmesi; medreselerin, mescitlerin, hankahların, camilerin, minberlerin, taştan köprülerin, kervansarayların ve başka hayır yerlerinin yapılması; bilginlerin uluğlanıp yetiştirilmesi; zâhidlerin ve Tanrıya tapıcıların yüceltilmesi; ahalinin ve güçsüzlerin esirgenip acınması; Tanrıya türlü yakınlıklar gösterilmesi hiçbir çağda görülmemiştir. Bu, şundan da pek açık olarak bellidir ki bütün Arap ve Acem Elinde, Türkistanda, Fergana, Maveraün-nehir, Harzem, Horasan, Gur, Gurcistan³², Hindistan, Kürdistan, Kâbil, Zabil (1), Sistan, Kirman, Fars, İki Irak, Diyarıbekir, Ermenistan, Şam, Mısır ve Anadolu kıyılarında ve daha başka yerlerde kendilerinin ve kullarının güzel işleri görünüp durmaktadır. Müslümanların dilleri-o gaziler sultanının alkışındadır. Adı büyük olsun ulu Tanrı o âdil şahın adalet, insaf, iyi görme, acıma, sevmeye, iyilik ve esirgemesini yükselmeğe yol, yaklaşmağa sebep kılsın. Açunun bitimine değin doğruluk ve dini tutuculuk onun soyunun kutlu hanedanında kalsın. Tanrının yardımı, zafer, ululuk, yücelik, topluluk, dini koruyuculuk, adaleti yayıcılık, bilgi bayrağını açıcılık, kulları doğru yola çağırış, İslâmların hakkına saygı gösteriş onun soyundan ve ülkesinden özgede olmasın ve gündün güne çoğalıp artsın.

Sultanlık tahtı bu gaziler sultanının kutlu varlığı ile 30 yıl, 6 ay ve 7 gün (milâdî olarak : 29 yıl, 8 ay) ün buldu. Sekizinci günde ki 855 yılı muharremin ilk günüydü ve çarşambaydı (= 3 şubat 1451) "Tanrına dön,, sesi kulağına erişti. 360.000 (2) melekler açunundan geçerek insan kalıbına erişmiş olan yüce ruhu göz yumup açuncayadek geçen kısacık anda o eşsiz saraya yol bulup doğrudan doğruya mengü birliğin güzelliğini gördü ve Tanrıdan uzaklık düşkünlüğünü Tanrıya yakınlık kutluluğuna çevirdi. Ahret açunundaki sevgililere kavuşmayı yer yüzü dostlarının yanında olmaktan üstün tutup açunlar idisinin yakınına ulaştı :

Beyit

Tanrının "gel!,, buyruğu tatlılıkla erince
Ona doğru can kuşu nice uçmasın, nice?

Beş oğlu olmuştu : Ahmed, Ali, Mehmed, Hasan ve Orhan. Ahmed Amasyada öldü. Amasyada dedesi, Yıldırım Bayazid oğlu Sultan Meh-

(1) Ayasofya, Bayazid; Rabil.

(2) Bütün nushalarda 360.000 olduğu halde esas Nuruosmaniye nushasında 308.000.

medin çocukları türbesine gömdüler. Sultan Alâaddin (1) de Amasyada öldü. Bursaya getirdiler. Sultan Muradın ayağı ucunda gömülüdür. Hasan ile Orhanın ikisi de Edirne'de öldüler. Orada Tunca ırmağı kıyısında gömülüdürler. Amma :

5 Tanrı gücünü yüceltip ününü dinde ve açunda iyi etsin, gerisini ve yardımcılarını kutlu kılıp delillerini berk etsin, o Tanrı adının gölgesi, manevî sıfatların uğrağı, Tanrı erenlerinin yardımcısı, Tanrı yağlarının yoyucusu, islâmlığın ve Müslümanların güneşi, yer yüzünde Tanrının gölgesi, suyun ve toprağın seçkini, sultan oğlu sultan, Osman ocağının övünçü
10 Sultan Mehmed Han, 835 yılında, recep ayının 27 nci cumartesi gecesinde (= 28 mart 1432) tan atarken Edirne başkentinde doğdu. 855 yılı muharreminin ilk gününde (= 3 şubat 1451) Osmanlı sultanlığı tahtına ün verdi. 19 yaşında, 5 aylık ve 3 günlük (milâdî yıl hesabına göre : 18 yi, 10 ay ve 2 günlük) idi. Tanrı ülkesini mengü kılsın. Yüceliğini berkitsin. Yakınlarına yardım edip yağlarını yok etsin. O gün, hattâ o saat Osmanlı ülkesine, umulur ki bütün İslâm Elllerine yardım gösterip onların yüceliğini ve saldırmışını artık etti. Şeriften, seyiddin, bilginden, şeyhten kim ki açun dileği ile, ülkeler açıp Eller alan bu padişahın eşiğine yüz çevirdiyse
15 eli boş kalmazdı. Hele uluğ vezir, yer yüzünde vezirlerin sultanı, güçsüzlerle yoksulların sığınacağı, açunda bilginlerin barınağı, suyun ve toprağın seçkini, devletin, açunun ve dinin dolun ayı, hanların ve kağanların dayanağı, dileklerine ermiş Mahmud Paşa ki :

Beyit

Yaşadığı yılların sayısı olsa da az

Yüz bin kocamış vezir onunla denk olamaz.

25

Tanrı ululuğunu büyütüp gücünü arttırsın. Berhiyâ oğlu Âsaf³³ ve Bermekoğullarının sırtından dirilik kaftanı çıkmayıp bu kutlu kişinin yücelik çağına erişselerdi ve onun güzel huyunu, becerikliliğini, cömertliğini, yetiştiriciliğini görselerdi bütünlemesine şaşıp kalırlardı. Şundan dolayı ki
30 güçsüzler, yoksullar ve bunlu öksüzler, kaçan onun yüce kapısına varsalar, tek ve eşsiz olan onun iyiliğine sınınsalar elbette dileklerine erip geri dönerler. Tanrım ! Muhammet ve soyu sopy hakkı için onun ululuğunu mengü kılıp yüceliğini berk et !

YAKARIŞ : Vergiler bağışlayıp canlıları doyuran, tanları yarıp karaltıları yaradanın katından dileng ki : Bu yoksul ve boş isteklerle eğlencelerin ardında ömür tüketmiş kuluna yardımını eş etsin de açun tutan bu padişahın, gönlün beğendiği bu kağanın, Tanrının gölgesi ve Osman ocağının ulu oğlu Sultan Mehmed Hanın, Tanrı ülkesini mengü kılsın, tarihini öteki ciltte kalemin ucundan ak kâğıda kandıra kandıra akıtsın. Çünkü bu denli
40 lü bir padişahı başkalarının ardından anmak edepsizliğin aşırılığından ve bilgisizliğin son ucundandır. Kimine "melik,, kimine "key,, kimine "aş-

ganiyan,, kimine "halife,, denen eski hanların bir takımında adalet vardı ama iman giyiminden yoksundular. Bir takımı da Müslümandı ama adaleti unutmışlardı. Ama yağı sıyan, dost okşıyan bu padişah inanç kaftanı ile süslü ve adalet bezeği ile bezelidir. Onun dilediğini diliyen bu yalansız
5 güçsüz, bu denli bir padişahı onların sırasına dizmeği yakıştırmaz. Bu gönlünden duacının yaşı 70 i geçip (bundan sonraki) diriliğinin ölümden ayrılığı olmadığını bilmişse de, madem ki 22 yaşından bu çağa gelinceyedek, ki 51 yıldır, Osman oğullarına dua etmek ve onların dileğini dilemekle ömür geçirmiştir, geri kalan ömrünü de yine onların duası ile geçirmeği gerekli gördü. Bundan dolayı esirgiyen Tanrının yardımına uğrıyan, açunlu-
10 lar kağanı, Murad Han oğlu Sultan Mehmed Hanın tarihini yazmağa uğraştı. Şu umudla ki : Bu duacı yoksulun ölümünden sonra birbiri ardınca başkaları da yazalar ve bu bilgisi azın yazdıklarında yanlışlık ve bozukluk ortaya çıkarsa bağışlayıp nice düzeltmek kabilse o denli düzeltmeğe çalışsalar. Doğruyu en iyi bilen Tanrıdır.

15

(1) Türkçe nushalardan Üniversite, Fatih, Esad Efendi, Revan : *Sultan Ali*; Veliyeddin Efendi : *Ali Çelebi*; Hafid Efendi : *Şehzade Ali*.

Metne Ait Bazı İzahlar

1) Hicretin altıncı yılında, Muhammetle Kureyşliler arasında Hudeybiye barış yapılrken sahâbelerin Muhammede bir ağaç altında biat etmelerine telmihtir. Muhammet tarafından karşıya elçi gönderilen Osmanın geriye dönmesi gecikince öldürüldüğü haberi çıkmış, bunun üzerine de Muhammet "artık çarpışmadan geri dönemeyiz," diyerek bir ağaç altına oturmuş, sahâbeler birer birer gelerek ölünceye dek kaçmamak üzere sadık kalacaklarına dair biat etmişlerdir. Biat küçükten büyüğe yapılan sadakat andı demektir.

2) Arapça bir beyitin ikinci mısraıdır. Beyit şudur :

شربنا وأصبنا على الأرض فضلها وللأرض من كاس الكرام نصيب

"İçtik ve fazlasını toprağa döktük. İyilerin bardağından toprağın da payı vardır," demektir.

3) "İki açın ağası,, Muhammedin unvanıdır. Arapçası : "Seyyid ül-Kevneyn,,

4) Arapların "aşere-i mübeşşere,, dediği "on mustulular,, ölünce Uçmağa gidecekleri Muhammet tarafından kendilerine mustulanan şu on kişidir : Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali, Talha, Zübeyr, Abdurrahman ibn-i 'Avf, Sa'd ibn-i Vakkas, Sa'id ibn-i Zeyd, Ebu 'Übeydet ibn ül-Cerrâh.

5) Sahâbe = Muhammedin arkadaşları.

6) "Sahbân,, ünlü bir Arap hatibidir. Belâgatte adı darbimesel olmuştur. Hârun Reşid zamanında (786-809) yaşamıştır.

7) Asıl metinde şöyledir :

زيرا كه كارها مرشاهی به زیاده و مصالح اقالم را بر نفعه با تمام می رسد

Ruq'a , arapça "yama,, , "bez parçası,, demektir (Ş. Sami, Kamus-ı Türkî, 668). Fakat burada mânâ uymuyor. Arapçada bir de aynı imlâ ile "raq'a,, vardır ki "okun nişana değdiği zaman çıkardığı ses,, ve "firenk inciri ağacı,, demektir (Büyük Kamus tercumesi, II, 587). "Raqa'a,, (رقعة) ise "ahmaklık,, anlamındadır (aynı eser, II, 588). Belki de Şükrullahın anlatmak istediği budur. Yani "ahmaklık, ülkeleri mahveden şeydir,, demek istemiştir. Bununla beraber izah şekli biraz zoraki oluyor.

8) Şagavul, elçilere mihmandarlık eden ve onların istirahatini temin edebilmek için başkalarına emir vermek hakkına malik olan adamdır. Aksak Temüre giden İspanya elçisi Clavijo da şagavuldan bahsetmektedir (Clavijo Şefaretnâmesi, tefrika sayısı 78, Fikir Hareketleri, sayı 247, sayfa 207, 16 temmuz 1938; Timur Devrinde Kadis'ten Semerkand'a Seyahat, Ömer Rıza Doğrul tercümesi, II, 98. Ömer Rıza tercümesinde Cagaul yazılıdır).

9) Şükrullahın Moğol yazısı dediği bu yazının Uygur yazısı olduğu muhakkaktır. Moğol hâkimiyeti sırasında ve ondan sonra Uygur diline ve yazısına Moğol dili ve yazısı demek âdet olmuştur.

10) Hârun Reşidin ordusu Bileciği almış değildir. Bu ordu Tarsusun şimalindeki Safsâf kalesini almıştır. Safsâf, "Sögüt,, demek olduğundan Türkçeye söğüt diye tercüme olunmuş ve Türklerin aldığı Sögütle karıştırılmıştır. Bilecik de Sögüte pek yakın olduğu için Hârun Reşid ordusunun buraları zaptetmiş olduğu rivayeti çıkmıştır.

11) Laz = Eski Osmanlılarca Sırlara verilen ad. "Las,, dahi denir. Sırp kralı "Lazari,, nin adından alınmadır.

12) Üngürüs = Eski Osmanlılarda Macarlara verilen ad.

13) 1 numaralı izaha bak.

14) Kemer, Çanakkale vilâyetinin Biga kazasında bir nahiye merkezidir (Köylerimiz, sayfa 446, Dahiliye Vekâleti neşriyatından, İstanbul 1933). Seif, Ali Cevad Beyin "Memâlik-i Osmaniyenin Tarih ve Coğrafya Lûgati,, adlı eserine dayanarak bu "Kemer,, in Edremitin iki saat doğusundaki Kemer olduğunu söylemekle (Mitteilungen zur Osmanischen Geschichte, 11, 124) pek büyük bir yanlışlığa düşmüştür. Haritaya dikkatle baksaydı, Rumeliye geçmek için Edremit körfezine kadar gitmeğe hiç de lüzum olmadığını görecekti.

15) Bu kalenin adını Seif "Ödkünlek,, diye okuyor. Nuruosmaniye nushasında bu kelime اود گونلک şeklinde yazılmıştır. Her halde hareketleri yanlış konmuş olacak. Öteki nushalarda harekesiz olarak اود گونلک şeklindedir. Seif'in dayandığı nushalardan birinde ise اود گونلک şeklindedir. Ben bu ismi "Od Gönlek,, okumağı daha doğru buluyorum. Çünkü "gönlek,, gömlek demektir ki bugün bile Türkiye'nin birçok yerlerinde böyle söylenir. Od gönlek (= ateş gömlek) Türkçede bir tâbirdir. Başarılması çok büyük ızdıraba bağlı olan iş, büyük keder demektir. Hiç şüphesiz kalenin asıl rumca adını Türkler benzetme yolu ile Od Gönlek yapmışlardır.

16) Bu kalenin adı nushaların çoğunda hareketli olarak İksamiye veya İksamiliye şeklindedir. Dahiliye Vekâletinin neşrettiği "Köylerimiz,, adlı kitapta bu isme rastlanmıyor. Bakabildiğim haritalarda da görmedim. Yalnız, 1311 yılında İngilizceden tercüme olunarak Bahriye Matbaasında basılan "Çanakkale ve Bahr-i Siyah Boğazları ile Marmara Denizi,, rehberi adlı kitapta "Aksamil,, adlı bir köyden bahs olunmaktadır (sayfa 143). Kitabın tarifine göre Aksemil, Bulayır'ın doğusundadır. Denizden yalnız birkaç yel değirmeni görülür.

Şükrullahın söylediği İksamiye her halde bu olacaktır. Anadolu kıyısındaki "Kemer,, den hareket olunduğu göz önünde bulundurulursa karaya ilk çıkılacak yerlerin ancak bu çevreler olabileceği teslim olunur.

17) "مقال قرية,, veya "مقال قريه" şeklinde yazılmaktadır. Sonradan مقله şeklinalmıştır. Bugün "Malkara,, denen yerdir. Tekirdağ ile Keşan arasındadır.

18) Asıl metinde şöyledir : همان ساعت سليمان پاشا دو كاسه شيلونى را قاره كرد . Acemcede شيلونى diye bir kelime yoktur. kaplumbağa demektir (Burhân-ı Qâtî' tercümesi, 405). Bu takdird nakkarelerin kaplumbağa kabuğundan yapılmış olması icap eder. Acemcede bir de شيلان kelimesi vardır ki bizim "şölen,, den alınmışa benziyor. Her halde شيلونى kelimesi شيلان olacaktır. Zaten, Seif'in da dikkat ettiği gibi Neşri'de bu mesele anlatılırken "divanda yemek yedikleri bakırdan tasların dibin delüb nakkare etdiler,, denilmektedir.

19) Rumca "Kirye eleyson,, , "Tanrım bizi yarlığa,, demektir.

20) Xristos = İsa Yalavaç.

21) "Engüriye,, yahut "Engüri,, = Ankara.

22) Sırf = Sırp.

23) Nuruosmaniyede أرادت, Üniversitede أرادت, Ayasofya, Bayazıd ve Fa-tihte أرادت şeklinde yazılan, Revanda mevcut olmayan bu kelime ya "Hırvat", demektir, yahut da "Arnavut", kelimesinin yanlışlıkla iki defa yazılmasından doğmuş bir yanlışlıktır.

24) Nushaların çoğunda العار veya العار şeklinde. Yalnız Revan nushasında doğru olarak Bulgar بلغار şeklinde yazılmıştır.

25) "Ebû İshakihâne,, demek "Şeyh Ebû İshak İbrâhim ibn-i Şehriyâr-ı Kâzer-rûnî,, (963-1034) nin tarikatine mensup dervişlerin takkesi demektir. Kâzerûn,, Şirazın 90 kilometre batısında bir kasabadır. Kâzerûniyye yahut İshâkiyye tarikatı 14 üncü asırda Anadolu'da yayılmış, Osmanlı padişahı ve büyükleri tarafından korunmuş, 16 ncı asırdan sonra ise başka tarikatlere karışarak ortadan kalkmıştır (Köprülüâzâde, Abû İshaq Kâzerûnî nud die İshaqî-Derwische in Anatolien, Der İslam, XIX. Band, 1930).

26) Beş yüz dirhemden ibarettir. Ammâ Rûmda yirmi kileye mud derler (Ferheng-i Şu'ûrî, II, 368).

27) "Divitdar,, in insan adı mı, yoksa rütpe mi olduğu ilk bakışta şüphe uyandırabilir. Bu "Divitdar,, in, Akşehirdeki İmarek Camisi mezarlığında türbesi bulunan "Gündüz Beğ,, in babası olması kuvvetle muhtemeldir. Ahmed Tevhid Beyin (Akşehirde Rumeli Fatihi Şehzade Süleyman Paşanın Kerimesi Mezarı, Târih-i Osmânî Mecmuası, sayı 44, sayfa 106-108, 1 haziran 1334) ve Rifkî Melûl Meriçin (Akşehir Türbe Ve Mezarları, Türkiyat Mecmuası, V, 205) neşrettikleri Gündüz Beğ'in mezar kitabesi şöyledir :

انتقل المرحوم المصوم كندر بك بن الأمير الكبير دويت دار بك طاب ثراه في أوائل شعبان المعظم سنة
سبع وأربعين وسميع مائة الهجرة النبوية

797 şabanı başında (mayıs sonu 1395) ölen Gündüz Beğ, Yıldırım'ın kumandanı Divitdar Beğ'in oğlu ise babasından önce ölmüş demektir. Gündüz Beğ'in mezarı, Süleyman Paşanın kızının mezarından 10-15 arşın uzakta olduğu için, Tevhid Bey, Süleyman Paşanın kızı acaba Gündüz Beğ'in anası mı idi diye soruyor. Divitdar Beğ için kitabede "emîr ül-kebîr,, lâkabı kullanıldığına bakılırsa bu ihtimalin kuvvetli olduğu anlaşılır.

28) Nûşirevan yahut Birinci Hüsrev, Sâsânî padişahlarının yirmi birincisi olup 531-579 arasında hükümdarlık etmiş ve adaletle ün salmıştır.

29) Burası metinde şöyledir :

درعدل اوش روان ثانی بود ودرجوانمردی جوئے هندوستانی ذرۂ ازگشت ار برکدای میرسید حاتم را بان
کدا کدا مینمود و جوئے را بجوی نمی شمرد

"Cevne,, kelimesi nushaların çoğunda harekesizdir. Birinde "Cevne,, , birinde de "Cûne,, , şeklinde. Mânânın gelişinden ve ifadeden "Cevne,, nin bir insan adı olduğu alışıyor. Çünkü "Nûşirevân-ı sâni,, den sonra müsecca olarak ancak yine bir insan adı (Cevne-i Hindûstânî) zikrolunabileceği gibi "civânmerdi,, sıfatı da ancak insanlar için kullanılabilir. Bundan dolayı Seif'in bunu Hindistandaki büyük ırmaklardan biri olan Cûn ile karıştırması doğru değildir (Mitteilungen zur Osmanischen Geschichte, II, 126, 36 ncı not). Her ne kadar Burhân-ı Qâtî' tercümesinde (s. 209) de "Cûn Hindde bir nehr-i 'azîm adıdır,, denilmekte ise de bu "Cûn,, un 'bizim "Cevne,, ile bir ilişkisi yoktur. Burhân-ı Qâtî' tercümesinin bahsettiği bu Cûn, Ganjın ayak-

larından biri olan Camna yahut Sun ırmaklarından biri olacaktır. Bugünkü coğrafya kitaplarında ve haritalarda Cûn diye bir ırmak gözükmüyor. Kelimenin doğru okunuşu "Cevne,, dir ve güneş mânâsıdır (Ferheng-i Şu'ûrî, I 322). Arapçada da "El-Cevne,, , güneş, kırmızı nesne ve kömür mânâlarına gelmektedir (Büyük Kamus tercümesi, III, 612; Ahterî'ye göre ise ziftle sıvanmış küp ve batması yaklaşmış güneş mânâlarına gelir, s. 270, 1293 basımı ve s. 171, 1283 basımı).

Şükrullah, Cevnenin cömertliği hakkında bu ifadeyi Ahmedîden almıştır. Yıldırımın oğlu Süleyman Beğden bahsederken Ahmedî şöyle diyor :

Mîr Süleyman oldı-anun yerine şâh	Gün bigi rûşen ne hâcetdür güvâh
Ol arada kim ola ol dâdger	Kim olur Nûşirevân ü yâ Ömer
Mihr urduğında muma hâtemi	Bir cevedür Cevne-i Hindûstân
Mihr uduğında muma hâtemi	Bir gedâya kul eder yüz Hâtemi

Yani Ahmedî "Süleyman Beğ'in himmeti yanında Cevne bir arpa gibi değersiz kahr,, demek istiyor. Acaba bu Cevne kimdir ?

866 (1461-1462) tarihinde İsfarayinde ölen Acem şairi "Âzerî-i Tûsî,, den bahseden Devletşah tezkeresi ve onun türkçeye tercümesi olan "Sefinet üş-Şü'erâ,, ya göre asıl adı Hamza olan Âzerî-i Tûsî gezgincilikle Hindistana giderek ün kazanmış, Hint padişahı Sultan Ahmed de şaire 50.000 dirhem verilmesini emretmiş. Parayı götürülenler Hint göreneği üzere padişaha secde etmesini söylemişler. Şair de bunu kabul etmiyerek :

من ترك هند و جفۂ چپال كردام ناد بروت جوئے يك جوئے خرم

beytini okumuş ve Hindistandan çıkmıştır (Devletşah Tezkeresi, Bayazıd Umumi, numara 4985, yaprak 277 a; Fehîm, Sefinet üş-Şü'erâ, 196-201). Bundan sonra şair 30 yılını ibadetle geçirmiş ve 866 da 82 yaşında olduğu halde İsfarayinde ölmüştür. Demek ki onun Hindistandan çıkışı 836 yıllarına raslıyor. Bu tarihlerde Hindistanda Ahmed adında üç hükümdar vardı :

- 1) Bingale hükümdarlarından "Şemseddin Ahmed Şah,, (835-846 = 1431-1442).
- 2) Gücerat hükümdarlarından "Birinci Ahmed Şah,, (814-846 = 1411-1443).
- 3) Dekandaki Bihmeniyeye hükümdarlarından "Birinci Ahmed Şah,, (825-838 = 1422-1435).

Âzerî-i Tûsî'nin, yukarıki beyti bunlardan hangisine söylediği belli değildir. "Çipâl,, kelimesi Lâhur padişahlarının unvanı olduğuna göre (Burhân-ı Qâtî' tercümesi, 227) bu hükümdarlardan hiç birisine olmayıp başka bir Ahmede söylemiş olması ihtimali vardır. Çünkü bunlardan hiç birisi Lâhur padişahı değildir. Yahut Burhân-ı Qâtî' "çipâl,, kelimesini yalnız Lâhur padişahlarının lâkabı sanmakla aldanıyor.

Âzerî-i Tûsî'nin beytindeki Cevnenin bir insan olduğu muhakkaktır. Çünkü "Cevne,, (Cevnenin gururu) nehir için kullanılmış olamaz. Acaba "güneş,, mânâsına gelen "cevne,, , şaire 50.000 dirhem ihsan eden Sultan Ahmed'in lâkabı mıdır ? Ve bu takdirde Bingale padişahı olan Şemseddin Ahmed Şahın "şems,, lâkabı yerine aynı mânâda olan "cevne,, kelimesinin konulmasından mı ileri gelmiştir ? Belki bu fikir kabul olunabilirdi. Fakat eseri aşağı yukarı 810 tarihlerinde, yani Sultan Ahmed Cevne olacağını tahmin ettiğimiz Şemseddin Ahmed Şahtan önce yazan Ahmedînin de:

Himmeti altında -anun bilgil 'ayân Bir cevedür Cevne-i Hindûstân

demesi bizim bütün tahminlerimizi altüst edecek mahiyettedir. Bu takdirde Cevnenin

Ahmediden ve tabii Şemseddin Ahmed Şahtan daha önceki zamana ait olması icap eder. Fakat Ahmedinin nushalarından birinde :

Bir cevedür Cevne-i Hindûstân بر جوده در جوده هندوستان مısraı

Bir cevedür cûdına Hindûstân بر جوده در جوده هندوستان. Eger doğrusu böyle ise Ahmedî "Cevne,, den bahsetmiyor demektir ki o zaman da Şemseddin Ahmed Şahı "Ahmed Cevne,, olarak kabul edebiliriz. Yok böyle değil de, Ahmedideki mısraın doğrusu "Cevne-i Hindûstân,, şeklinde ise ozaman bu mesele meçhul olarak kalıyor demektir.

30) Hâtem, Muhammet Yalavaç çağına yetişen Arap şairlerinden olup cömertlik-le ün salmış ve edebiyatta adı cömertlik için darbimesel haline girmişti.

31) Şükrullahın burada anlatmak istediği şahıs "Mezdek,, tir. Mezdek, 488-531 yılları arasında hüküm süren ve Sâsânî padişahlarının yirincisi olan Birinci Kubâd (Kavad) zamanında ortaya çıkıp komünizme benziyen bir din neşretmiş, hatta Kubâd da kendi dinine alabilmisti. Kubâd sayesinde bu din İranda epeyce yayılmıştı. Kubâd ölüp yerine Nûşirevan geçince Mezdeği öldürtmüş ve dinini yasak etmişti.

32) Gurcistan Herat, Kâbil ve Belh yörelerini içine alan dağlık ülkenin eski adıdır.

33) Berhiyâ oğlu Âsaf, an'aneye göre, Süleyman Yalavacın veziri olup iyi tedbiri ile ad bırakmıştır.

Şükrullaha Göre Osmanlı Tarihinin Kronolojisi

617	1221	Cingizin çıkışı.
619	1299	Osman Beğ'in Bileciği alması.
710	1310 - 1311 (Pazartesi)	Osman Beğ'in ölümü.
751	1350	Orhan Beğ'in ölümü.
790	1388	Murad Beğ'in ölümü.
805 (27 zilhicce)	1403 (18 temmuz)	Yıldırımın ölümü.
813 (13 muharrem)	1410 (18 mayıs)	Süleymanın ölümü.
816 (2 cemaziyelâhır)	1412 (9 eylül)	Çelebi Mehmedin tahta geçişi.
824 (23 cemaziyevvel)	1421 (26 mayıs)	Çelebi Mehmedin ölümü.
835 (27 recep, cumartesi)	1432 (28 mart)	Fatih'in doğumu.
855 (1 muharrem, çar-samba)	1451 (3 şubat)	İkinci Muradın ölümü. Fatih'in tahta geçişi.

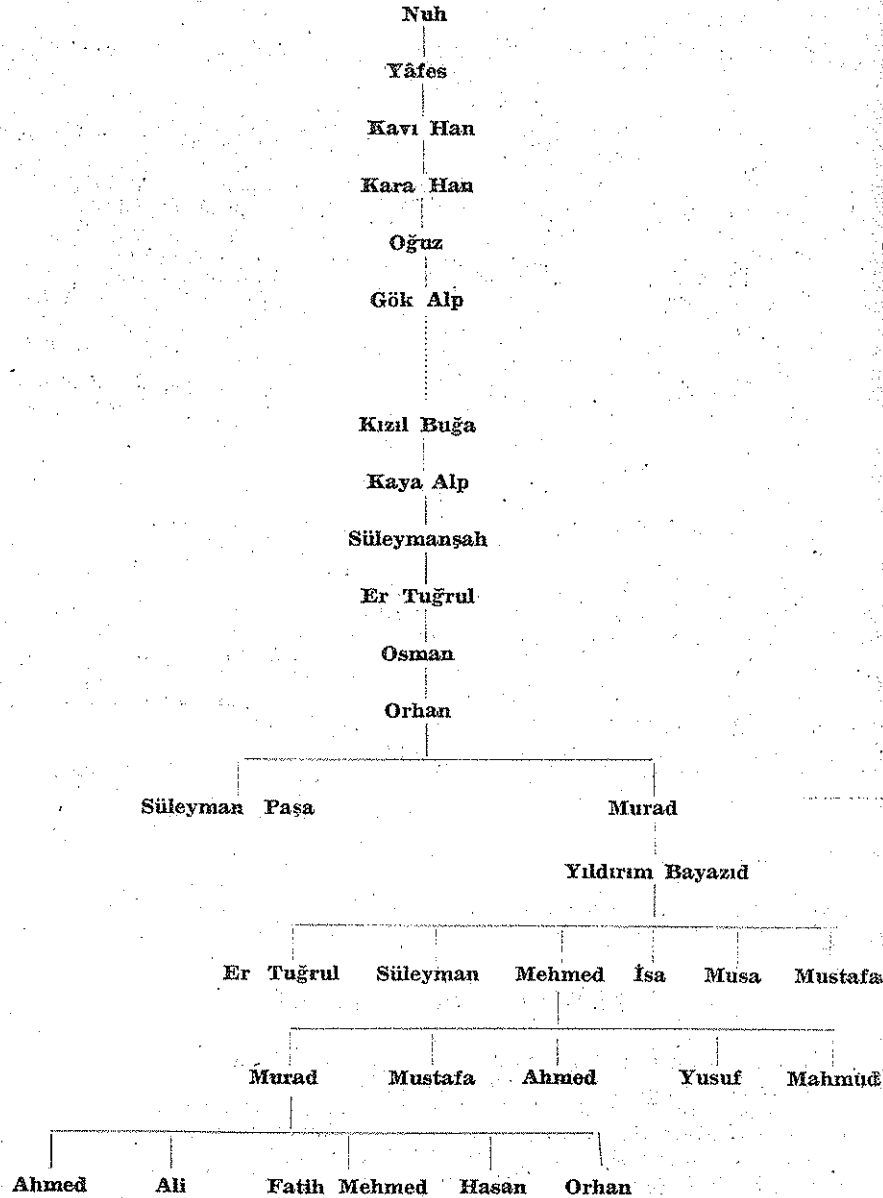
Şükrullahın Hayatının Kronolojisi

790 (1388)	Doğdu.
812 (1409)	Osmanoğulları hizmetine girdi.
840 (1437)	İkinci Muradın elçisi olarak Karaman Beği İbrahim Beğe gitti.
852 (1449)	İkinci Muradın elçisi olarak Karakoyunlular Beği Cihanşaha gitti.
855 - 861 (1451 - 1456) arası	Enis ül-Ârifini yazdı.
"	Kaside-i İmâli şerhini yazdı.
Muharrem 861 (aralık 1456)	Behcetütttevârihi yazmağa başladı.
861 sonu (1457)	Edirne'de, Fatih'in oğulları Bayazıd ve Mustafanın sünnet düğününde bulundu.
863 (1459)	Behcetütttevârihi bitirdi.
864 (1460)	Menhec ür-Reşâdı yazdı.
Muharrem 868 (ekim 1463)	Câmi'üd-Da'avâtı yazmağa başladı.
Cemaziyevvel 868 (1464 başı)	Câmi'üd-Da'avâtı bitirdi.

Şükrullahın Eserleri

- 1 — Musikî risaleleri (İsa Çelebi (?) ve İkinci Murad zamanında).
- 2 — Enis ül-Ârifin (1451 - 1456 arasında).
- 3 — Kaside-i İmâli şerhi (1451 - 1456 arasında) : Kelâm kitabı.
- 4 — Behcetütttevârih (aralık 1456 - 1459) : Umumî tarih.
- 5 — Menhec ür-Reşâd (1460) : Din kitabı.
- 6 — Câmi'üd-Da'avât (ekim 1463 - ocak 1464) : Dua kitabı.

Şükrullah'a Göre Osmanlıların Şeceresi

İsimler Cetveli

I

Bu cetvel, Şükrullahın tarihinin metnine ait olup eserin 47 - 67 nci sayfalarının-
dır. İsimlerin yanındaki rakamlar sayfayı, parantez içindekiler satırı gösterir. Bir sa-
tırdaki iki defa geçen kelime iki defa gösterilmiştir. Bir kelimenin bir parçası bir satırda,
öbür parçası aşağıdaki satırda olduğu zaman, o kelime her iki satırın numarası ile göste-
rilip aralarına bir çizgi konmuştur. İsimler, Şükrullahın yazdığı gibi alınıp icap eden-
lerinin bugünkü söylenişleri parantez içinde işaret edilmiştir.

A

Acem Eli : 65 (15).
Adem (Yalavaç) : 50 (20).
Ahmed (II. Muradın oğlu) : 65 (39, 39).
Ahmed Çelebi (I. Mehmedin oğlu) : 64
(1, 2-3).
Ak Şehir : 58 (37).
Alâaddin (Selçuk padişahı) : 53 (31),
54 (2, 14, 22), 55 (1).
Ali = Alâaddin (II. Muradın oğlu) : 65
(39), 66 (1).
Alp Arslan : 51 (31).
Alp Arslan oğlu Hasan Beg : 63 (14).
Amasya : 58 (31), 61 (16), 63 (8), 65
(40, 40), 66 (1).
Anadolu : 53 (29), 57 (21), 60 (16), 61
(8, 14, 15, 17), 62 (26), 63 (16, 17-
18), 65 (18).
Antalya : 58 (36).
Arap (Eli) : 65 (15).
Arnavut : 58 (3).
Ay Alp : 53 (21).
Aydın : 58 (29), 62 (15).
Azerbaycan : 63 (10).

Bilecik : 54 (29, 30, 31, 32).

Bolu : 61 (19), 63 (19).

Bulayır : 56 (33, 39).

Bulgar : 58 (3-4).

Eursa : 49 (10, 13), 55 (5, 16, 18, 20, 30),

57 (15, 23, 34, 38), 58 (32), 59 (19).

44, 44), 60 (14), 61 (9, 24, 31, 37),

62 (5, 35), 63 (24), 64 (5, 18),

66 (2).

C

Cağad : 61 (not : 3).

Calayırılı Sultan Ahmed : 59 (1, 6).

Canık (= Canik) : 58 (not : 1).

Canit (= Canik) : 58 (31), 63 (14-15).

Cevne : 60 (33, 35).

Cihanşah : 53 (12).

Cüneyd Beg : 63 (14).

Ç

Çağa : 61 (20).

Çağad : 61 (not : 3).

Çandarlı Halil : 57 (8-9).

Çeh : 58 (3).

Çingiz Han : 53 (2, not : 1).

Çubuk Ovası : 60 (17).

B

Babil : 65 (not : 1).

Bafra : 63 (15, 19).

Bağdad : 53 (not : 1), 58 (39).

I. Bayazıt Beg = Bayazıt Han = Yıl-

dırım : 58 (11, 18-19, 21), 59 (9),

60 (29), 61 (5), 62 (9), 64 (6, 11),

65 (40).

Bayazıt Paşa : 62 (19, 25).

Beğ Şehri (= Beyşehir) : 58 (38).

Belh : 53 (3).

Berhiyâ oğlu Asaf : 66 (26).

Bermekoğulları : 66 (27).

D

Deniz Alp : 53 (20-21, 25).

Divitdar : 60 (12).

Diyaribekir : 65 (17).

E

Ebi Hüreyre : 49 (26).

Ebu 'Abdullah Muhammed ibn-i İsmâ'il-i

Euhârî-i Cu'fî : 49 (26-27), 50 (36).

Ebu i-Hüseyn Müslim ibn-i Haccâc ibn-i

Müslim ül-Quşeyrî : 49 (29-30).

- Edirne : 59 (41), 61 (8), 63 (36), 64 (28), 66 (3, 11).
 Eflak : 58 (3), 63 (25).
 Engüriye = Engüri (= Ankara) : 57 (21), 60 (16).
 Ergene : 64 (34).
 Ergene Suyu : 64 (35-36).
 Ermenistan : 65 (17).
 Ermeni ülkesi : 63 (10).
 Er Tuğrul : 53 (7, 9-10, 23-24, 28, 31), 54 (3, 6, 13, 16, 18-19, 20, 21-22, 22).
 Er Tuğrul (Yıldırım oğlu) : 60 (26, 27).
 Erzincan : 59 (13, 13, 15, 15, 17, 17-18, 18), 60 (13), 63 (11).
- F**
 Fars : 65 (17).
 Fergana : 65 (15).
 Firenk : 56 (36), 58 (4).
- G**
 Gerece : 61 (20).
 Germe : 64 (38).
 Germiyan : 58 (37).
 Gök Alp : 53 (9, 20, 22, 22).
 Gur : 65 (16).
 Gurcistan : 65 (16).
 Gün Alp : 53 (21).
- H**
 Hârun Resid : 54 (32).
 Harzem : 65 (16).
 Hasan (II. Muradın oğlu) : 65 (39), 66 (2).
 Hâşım : 49 (32-33, 33).
 Hatay : 50 (37).
 Hâtem : 60 (34).
 Hıristos : 56 (37).
 Hirvat : 58 (3).
 Hızır Beğ (İsfendiyaroğlu) : 63 (15).
 Hindistan : 65 (16).
 Horasan : 62 (17), 65 (16).
 Hülegü : 53 (not : 1).
 Hüseyin : 60 (21).
- I**
 Ilgaz Dağı : 63 (22).
 Ipsala : 56 (33).
 İstanbul : 61 (31).
- İ**
 İbn-i Cevzi : 50 (35).
 İbn-i Hallikân : 50 (36).
 İbrahim (Yalavaç) : 49 (31).
 İbrahim Tamgaç Han : 50 (38).
 İki Irak : 65 (17).
 İksamiye : 56 (14).
- İne Göl : 54 (35).
 Irak : 59 (9), 65 (17).
 İsa Çelebi : 60 (26).
 İsfendiyar Beğ : 61 (19, 21), 63 (15, 19-20, 20).
 İsmail (Yalavaç) : 49 (31, 31).
 İzledi Derbendi : 64 (37).
 İznik : 55 (1, 17, 17-18).
- K**
 Kâbil : 65 (16).
 Kadı Beyzâvi : 50 (34-35).
 Kânkırı (= Çankırı) : 63 (19).
 Kara Burun : 62 (15).
 Karaca Dağ : 53 (29).
 Karaca Hisar : 54 (5).
 Kara Devletşah : 61 (15, 18).
 Kara Han : 53 (9).
 Kara Hisar : 58 (37).
 Kara Hisar (doğuda) : 63 (11, 12).
 Karakoyunlu beği Kara Mehmed oğlu Kara Yusuf : 53 (24), 59 (2, 11, 14, 14), 63 (10).
 Karaman : 57 (25, 25, 32), 58 (29), 62 (7, 26-27, 31, 32).
 Karamaneli : 57 (24).
 Karamanlılar : 57 (30, 32), 62 (28).
 Karamanoğlu : 61 (37).
 Karamanoğlu Mehmed : 62 (27, 29-30, 32).
 Kastamoniyeye (= Kastamonu) : 58 (30).
 Kavi Han : 53 (9).
 Kaya Alp : 53 (7, 23).
 Kemer : 56 (9).
 Kenâne : 49 (31-32, 32).
 Kevâşi : 50 (40).
 Kirman : 65 (17).
 Kızıl Buğa : 53 (7, 23).
 Konya : 53 (31), 58 (30).
 Köprü Hisar : 54 (35).
 Küfeliler : 60 (20).
 Kureys : 49 (32, 32).
 Kürdistan : 65 (16).
 Küs Ova (= Kosova) : 64 (39).
 Kütahya : 54 (4).
- L**
 Lârende : 58 (30).
 Laz (= Sırp) : 55 (30), 56 (15), 57 (14), 58 (2, 2), 61 (30).
- M**
 Mahmud Çelebi (I. Mehmedin oğlu) : 64 (2, 5).
 Mahmud Gazan Han : 51 (32).
 Mahmud Paşa : 47 (12), 51 (43), 66 (12).
 Malatya : 60 (11, 12).

- Mânsûri : 50 (39).
 Maveraünnehir : 65 (15-16).
 I. Mehmed : 60 (26), 61 (6, 9, 14, 16, 16-17, 20, 22), 62 (4, 10, 19, 30, 33), 63 (34, 35), 64 (6, 11, 13), 65 (40)-66 (1).
 II. Mehmed : 48 (34), 65 (39), 66 (10, 38), 67 (11).
 Melik Ahmed oğlu Hasan Beğ : 63 (13).
 Melikşah : 51 (31).
 Mentese : 58 (36).
 Mevlânâ Hasan ibn-i 'Alî ibn-i Ham-mâd : 50 (33).
 Mevlânâ İsmail : 53 (17, 18).
 Mevlânâ Mecdeddin Mehmed Adnan : 50 (37).
 Mevlânâ Şemseddin-i Hirevî : 50 (35).
 Mığalkarya = Mılkalkarya (= Malkara) : 56 (15-16, 32).
 Mısır : 59 (3, 4), 60 (10, 10), 65 (18).
 Moğol : 53 (19).
 Muhammet : 48 (9, 16, 18, 22, 25), 50 (18), 51 (3), 55 (39), 56 (24, 37-38), 62 (18, 20, 22, 23), 64 (32), 66 (32).
 I. Murad : 57 (1, 26), 58 (19).
 II. Murad : 48 (34), 53 (11, 15, 22, 26), 63 (38), 64 (1, 3, 11-12, 13), 65 (4), 66 (2), 67 (11).
 Musa Çelebi : 60 (26), 61 (6, 8, 12, 28, 32, 34, 34, 35-36).
 Mustafa (Karamanoğlu) : 62 (33).
 Mustafa (Yıldırımın oğlu) : 60 (26-27, 27-28).
 Mustafa Çelebi (I. Mehmedin oğlu) : 64 (1, 3-4).
- N**
 Neriman : 55 (28).
 Nigübolu (= Niğebolu) : 59 (35).
 Nuh : 53 (8, 9).
 Nüşirevan : 60 (33), 62 (17).
- O**
 Od Gönlek : 56 (13, 18).
 Oğuz : 53 (7, 9, 18, 20, 22).
 On Muştulular : 50 (18, 20).
 Orhan Beğ : 55 (7, 9, 11, 23, 25, 27), 56 (1, 42, 43), 57 (3).
 Orhan (II. Muradın oğlu) : 65 (39), 66 (3).
 Osman Beğ = Osman Gazi : 53 (10), 54 (23, 23, 25, 27, 28, 31, 34), 55 (4, 5).
 Osmançık : 58 (31).
 Osmaneli : 59 (25), 62 (6).
 Osmanlı : 53 (1), 60 (31-32), 61 (7), 62 (10, 12), 66 (12, 16).
 Osman ocağı : 48 (33), 66 (9, 37).
 Osmanogulları : 54 (27-28), 61 (2), 64 (6), 67 (8).
- Osman Ülkesi : 61 (37).
 Ö
 Ömer (Halife) : 60 (32).
- P**
 Pir Ömer : 63 (11, 11).
- R**
 Rey : 53 (4).
 Rum : 54 (32, 33-34).
 Rûm (= Anadolu) : 63 (8), 64 (40), 65 (4).
 Rumeli : 56 (2), 57 (35), 58 (1), 61 (8, 27, 31), 63 (5, 24).
 Rûmlular : 60 (22).
- S**
 Sahbân : 52 (9).
 Sakçı : 63 (26).
 Sa'lebi : 50 (41).
 Sâm : 55 (28).
 Samısun (= Samsun) : 58 (31), 63 (15, 19).
 Saruhan : 58 (29).
 Savarin : 63 (27).
 Selçuk : 53 (5, 28).
 Selçüklü : 53 (29).
 Selenik (= Selânik) : 64 (37).
 Semerkand : 53 (3).
 Seydi Kavağı : 56 (33, 39).
 Seydi Şehri : 58 (38).
 Sıf (= Sırp) : 58 (3).
 Sivas : 58 (31).
 Sinan Paşa (Mevlânâ Sinan) : 55 (23, 26).
 Sistan : 65 (17).
 Söğüt : 54 (19).
 Sultan Öyüğü : 57 (23).
 Süleyman Beğ : 60 (26, 29, 31), 61 (5).
 Süleyman Paşa : 55 (35, 37), 56 (1, 3, 6, 16, 17-18, 20, 34, 38, 41).
 Süleymanşah : 53 (8, 10, 23).
 Süleyman Yalavaç : 57 (15-16).
- Ş**
 Şam : 59 (3), 60 (11, 12), 65 (17).
 Şehâbeddin Ahmed (Şükrullahın babası) : 48 (27).
 Şeyh Cafer Muhammed-i Taberi : 50 (34).
 Şeyh Ramazan : 58 (26).
 Şeyh Şehâbeddin : 50 (40).
 Şükrullah : 47 (2), 48 (28).
- T**
 Taharten : 59 (16, 18, 18), 60 (13, 14).

Tatar : 54 (8, 10, 14, 14), 57 (30), 60 (20, 22), 61 (15).

Teke : 58 (36).

Tekür Dağı (= Tekirdağ) : 56 (33).

Temür (Aksak) : 59 (2), 60 (14, 15, 15, 17, 18, 22).

Tokat : 58 (31), 63 (8).

Tulı : 53 (not : 1).

Tuna : 59 (33, 38).

Tunca : 66 (3).

Türkistan : 53 (2), 65 (15).

Türkmen : 57 (30).

U

Ulabad : 55 (16).

Ü

Üngürüs (= Macar) : 55 (30), 57 (14), 58 (3), 59 (32), 63 (27).

Varna : 64 (38).

Varsak : 57 (30).

Vâsilet ibn ül-Esqa' : 49 (29).

Vize : 56 (33).

Y

Yâfes : 53 (8).

Yeni Sala : 63 (27).

Yeni Şehir : 54 (35).

Yer Alp : 53 (20).

Yezidliler : 60 (18).

Yıldız Alp : 53 (21).

Yörkövi : 63 (27).

Yusuf Çelebi (I. Mehmedin oğlu) : 64 (1-2, 5).

Z

Zabil : 65 (17).

Zeyneddin Zeki (Şükrullahın dedesi) : 48 (27).

II

Bu cetvel, Şükrullah tarihinin metnine ait olan 47-67 nci sayfalarda geçen kitap adlarını göstermektedir. Kitap adlarından sonraki rakamlar sayfaları, parantez içindekiler satırları gösterir.

İncil : 48 (15).

Kitâb-ı Usûl ül-Eqâlim : 50 (38).

Kitâb ül-Memâlik : 50 (39).

Kitâb. ül-Mesâlik : 50 (39).

Kur'an : 48 (10, 14), 51 (14).

Qût ül-Ervâh : 50 (33-34).

Siyer ül-Mülûk : 50 (43).

Şehnâme : 61 (38).

Tefsir-i Keşf-i Beyân : 50 (41-42).

Tefsir-i Qurret ül-'Uyûn : 50 (41).

Tevrat : 48 (15).

'Uyûn üt-Tefâsir (Şehâbeddin'in) : 50 (40).

'Uyûn üt-Tefâsir (Mansûri'nin) : 50 (39-40).

Zübdet ül-Usûl : 50 (43).

عاشق یاشا ارغلی

احمد عاشقی

تواریخ آل عثمان

Âşıkpaşaoğlu

Ahmed Âşıkî

Tevârih-i Âli Osman

Düzenliyen

Çiftçioglu N. Atsız

Çıkaran

TÜRKİYE YAYINEVİ
İSTANBUL

1 9 2 5

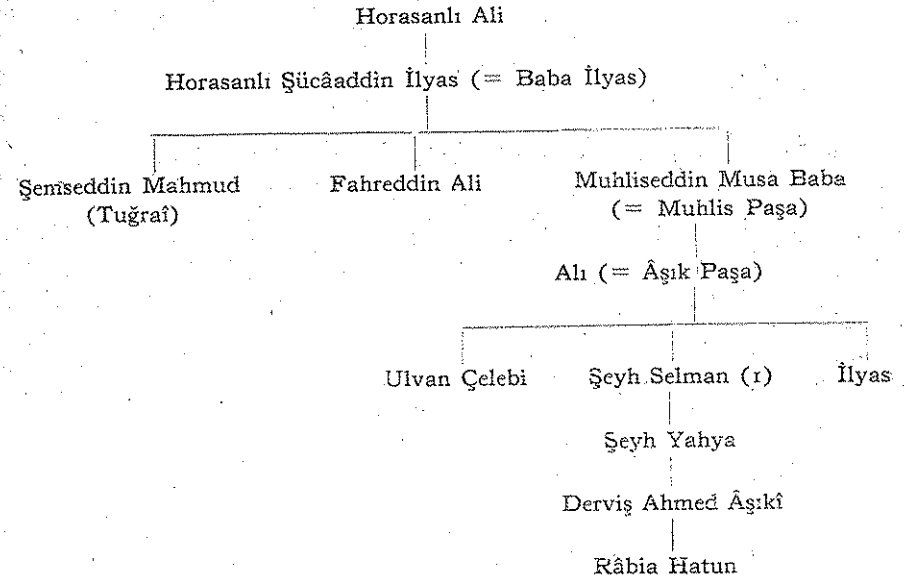

1 9 4 7

Âşıkpaşaoğlu Ahmed Âşıkî'nin Hayatı ve Eserleri

Hayatı:

Derviş Ahmed Âşıkî 795 (= 1393) te Amasyaya bağlı Ulvan Çelebi köyünde doğdu. Babingere göre ('Âşyq Paşas Gharib-nâme, Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen, XXXI. Bd. (1928), II. Abteilung) soykütüğü şöyledir :

816 (= 1413) yılında yani 20 yaşında iken Geyvede hastalanmış ve Orhan Gazinin imamının oğlu olan Yahşi Fakihin evinde kalarak bu evde, Osmanlı tarihinin Yıldırım Bayazıdın sonuna (2) kadar olan kısmını yazılı olarak bulup

(1) İstanbul basımında : Süleyman.

(2) Böyle olduğu hakkında Giese'nin kendi basımındaki başlangıcın sonuna bakınız.

okumuştur. Bu sırada Çelebi Sultan Mehmedin, Musa Çelebi ile çarpışmak üzere Rumeliye geçtiğini görmüştür. Hattâ kendisinin de Geyveye kadar onun maiyetinde gelmiş olması muhtemeldir.

825 (= 1422) yılında İkinci Muradla Yıldırımın oğlu Mustafa Çelebi arasındaki vukuata iştirak etmiştir. Vaktiyle Musa Çelebinin maiyetinde bulunduğu için Tokatta mahpus bulunan Mihaloğlu Mehmed Beğ, vezirlerin iltimasıyla hapisten çıkarılarak Bursaya gelirken Ulvan Çelebi Tekkesine uğrularak Derviş Ahmed Âşıkî'yi de yanına almış, İkinci Muradın ordusuna getirmiştir. Ahmed Âşıkî, Ulubad köprüsü yanında iki ordu arasındaki vukuatı görmüştür.

840 (= 1436-1437) yılında Hacca gitmiştir. Mısırdaki Bekriyye tarikatından Seyid Ebülvefâ'nın halifesi olmuş, Mekke'de de başka şeyhlerle görüşüp konuşmuştur.

841 (= 1437-1438) de hacdan dönerek sancak beğlerinden İshak Beğle birlikte Üskübe gelmiş ve onunla birlikte akınlara iştirak etmiştir. Bir defa İshak Beğ'in oğlu "Paşa Beğ,, le ve "Kılıç Doğan,, la birlikte çapula gitmiş, bir gün de İshak Beğ'in maiyetinde büyük bir çarpışmaya katılarak birkaç düşman öldürdükten başka beş tanesini de esir ederek Üskübe getirmiş ve 900 akçaya satmıştır.

842 (= 1438-1439) yılında İkinci Muradın Belgrad seferine iştirak etmiş ve Sultan Murad kendisine dokuz esir verince Ahmed Âşıkî : "Devletlü sultanum ! Bu esiri götürmeğe at gerekdür ve bu yolda akça gerek,, demiş, padişah da kendisine 5000 akça ile iki at vermiştir. Âşıkpaşaoğlu, esirleri dört ata (ikisi herhalde kendisinin) yükliyerek Edirneye gelmiş, esirlerin kimini 200, kimini 300 akçaya satmıştır.

852 (= 1448) de Hunyadi Yanoş'la yapılan büyük savaşta bulunup 35 yaşında bulunmasına rağmen bir düşman askerini öldürmüş ve padişah tarafından kendisine bir at verilmiştir.

857 (= 1453) yılında İstanbulun fethinde Ak Şemseddin, Şeyh Vefa, Ak Bıyık gibi şeyhlerle birlikte bulunup İstanbul alındıktan sonra kendisine gaza malından ev verilmiş olması ve dışardan İstanbul'a getirilenleri irşad etmekle vazifelendirilmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Bu sırada evinin yanına bir de mescit yaptırmıştır. İstanbul'da yerleştikten sonra Râbia adında bir kızı doğmuştur.

861 (= 1457) de, Fatihin oğulları Bayazıdla Mustafanın Edirne'de yapılan sünnet düğününde davetli olarak bulunmuş ve herkeş gibi o da padişahın ihsanına nail olmuştur.

Aynı yılda padişahın yaptığı Ballubadra seferi dolayısıyla ihsan umarak Üskübe gitmiştir. Tarihinde, ihsan aldığı dair bir şey söylemediğine göre bu sefer umduğuna erememiş olduğu anlaşılıyor.

874 (= 1469-1470) yılında kızı Râbia Hatunu, müridlerinden Seyid Velâyet'le evlendirmiştir.

881 (= 1476) yılında Fatih Sultan Mehmed, Buğdan seferine çıkarken, artık İstanbul'da inzivâyâ çekilmiş ve yaşı 83 e (= hicri hesapla 86 ya) varmış olan Ahmed Âşıkî, bir mecliste Osmanlı padişahlarının tarihinden bahsolutun kendisine bildiklerini yazması teklif olununca, kendi ifadesine göre, muhtasar olarak bu Tevârih-i Âl-i Osmanı yazmıştır.

22 muharrem 886 cuma günü (= 23 mart 1481) ikindi vaktinde ölmüştür.

ölümüne ٨٨٦ (nükteşinas) tarih düşürülmüştür ki ebced hesabı ile 886 çıkmaktadır.

Âşıkpaşaoğlunun doğum yılı hakkında verilen malûmat, aşağıda da anlatılmış olduğu üzere :

Bu ömür seksen altı olduğunda,

Bayazıd Han, Buğdana ağdığında

beytinin, " Muhammed Han, Buğdana ağdığında » şeklindeki düzeltilmesine dayanmaktadır. Fatih'ten 42 gün önce öldüğüne göre, Âşıkpaşaoğlunun İkinci Bayazıd çağında yaşamasına imkân olmadığından, Âşıkpaşaoğlu tarihinin sonuna zeyiller yazan müritlerin ve belki de daha sonraki müstensihlerin dağınıklık veya gayretkeşlikle "Muhammed Han,, 1 "Bayazıd Han,, yapmış olmalarını kabullen başka çare yoktur.

Âşıkpaşaoğlu tarihi üzerinde bugüne kadar yapılan incelemeler ve Wittek tarafından ileri sürülen " asıl Âşıkpaşaoğlu tarihi,, nazariyesi şimdilik hiçbir şeyi halletmiş değildir.

Bizzat ben de, müellifin hayatı hakkında verdiği malûmatın doğruluğundan, okadar emin değilim.

Tevârih-i Âl-i Osman:

Âşıkpaşaoğlu Derviş Ahmed Âşıkî, tarihini 1476 da yazmağa başladı. Osmanlı tarihinin bir kısmını başkalarından naklederek, bir kısmını da kendisi içinde bulunup görerek yazmıştır. Söyle ki :

1 — Başlangıçtan Yıldırım Bayazıdın sonuna kadar olan kısmı, Orhan Gazinin irtımanı olan İshak Fakihin oğlu Yahşi Fakih'ten öğrenerek yazmıştır. Yahşi Fakihin Geyvedeki evinde 816 (= 1413) yılında, hastalık dolayısıyla bir müddet kalan Âşıkpaşaoğlu, Osmanlı tarihinin ilk vekayîini, o evde gördüğü bir kitabı okuyarak öğrenmiştir. Kendisi bu sırada 20 yaşlarında idi. Kitabını yazmağa başlarken 83 yaşında bulunduğu ve ilk zamanlar hakkında verdiği bilgi karışık olduğu için, Yahşi Fakih'te yazılmış olarak gördüğü vukuatı istinsah etmediği, kendi tarihinin ilk bölümlerini ancak hafızasında kalanlarla yazdığı tahmin olunabilir. 20 yaşında okuduğu vukuatı 63 yıl sonra eksik, karışık, değişik ve masalvari hatırlamakta Âşıkpaşaoğlu mazurdur.

2 — Hicri 793 (= 1391) yılında, Yıldırım Bayazıdın Alahisarda Macarlarla yaptığı savaşı, o savaşta bulunan Temürtaşoğlu Umur Beğden dinliyerek anlatmıştır.

3 — Yıldırım ile Temür arasındaki 1402 Çubuk Ova savaşını, o savaşta Yıldırımın solaklarından olan, sonra Çelebi Sultan Mehmed zamanında Amasya dizdârı, İkinci Murad zamanında da Bursa nâibi tayin olunan birisinden işiterek yazmış, fakat kendisine bu savaşı anlatan adamın adını söylememiştir.

4 — İkinci Murad ve Fatih zamanlarını bizzat yaşayarak ve savaşların bazılarına iştirak ederek kaleme almıştır.

Âşıkpaşaoğlunun yazdığı Tevârih-i Âl-i Osmanın hangi yıla kadar geldiği, bu eser hakkında yazı yazan bilginler arasında fikir ayrılığına sebep olmuştur : Tevârih-i Âl-i Osman'ı hicri 1332 (= 1914) yılında İstanbul'da bastıran Âli Beğ

merhum, İstanbul basımına temel olan Müze-i Hümayun nushasının sonundaki kayda bakarak 908 (= 1502) yılına kadar ihtiva ettiğini ileri sürmüş, 12 nushaya dayanarak 1929 da daha mükemmel ve mukayeseli bir nusha hazırlayan Giese ise 899 (= 1493-1494) yılına kadar olan vekayii ihtiva ettiğini, bundan sonraki vukuatın başkaları tarafından eklendiğini iddia etmiştir.

Âşıkpaşaoğlu hakkında daha dikkatli bir inceleme yapan Raif Yelkenci ise kitabın 883 (= 1478) yılında Fatih tarafından İskodranın zaptı vak'asıyla sona erdiğini, bundan sonra 908 (= 1502) yılına kadar olan 24-25 yıllık vukuatın başkaları (ihtimal müridleri) tarafından kitaba eklendiğini söylüyor ve oldukça kuvvetli deliller veriyor. Raif Yelkenciye göre şimdiye kadar bu tarih üzerinde inceleme yapanları aldatan nokta, İstanbul basımının 35, Giese basımının 33 üncü sayfasındaki :

Bu ömür seksen altı olduğunda,
Bayazid Han, Buğdana ağdığında

beytidir. Çünkü bu beyit doğru olduğu takdirde Âşıkpaşaoğlunun, İkinci Bayazid tarafından Buğdana yapılan sefer sırasında, yani 889 (= 1484) yılında 86 (milâdî hesaplama : 83) yaşında olması icap eder. Bu takdirde de 816 (= 1413) yılında Geyvede bulunduğu zaman 13 yaşında bir çocuk olması lâzım gelir. Büyük bir ihtimalle kendisi Mehmed Çelebinin ordusunda olduğu için, 13 yaşında bir çocukken bu sefere iştirak etmiş olması uzak bir ihtimaldir. Bundan başka, İstanbul basımının 188 inci sayfasında, 883 (= 1478) yılında İskenderiyyenin (yani İskodranın) alınması dolayısıyla "Sultan Mehmedün cemi" gazası İskenderiyyede tamam oldu,, diyerek Fatih devri savaşlarının bittiğini açıklamış oluyor. Eğer Âşıkpaşaoğlu İkinci Bayazid çağında sağ olmuş olsaydı, her halde bu tabiri kullanmaz, Fatih zamanında yapılan öteki savaşları zikretmeden Sultan Mehmedin gazalarının bittiğini ilân etmezdi. Ve nihayet "Menâkib ül-Ârifin tercümesi,, nde ve ondan naklen "Hadîkat ül-Cevâmi", de Âşıkpaşaoğlunun 22 muharrem 886 cuma günü (= 23 mart 1481) öldüğü kayıtlıdır. Yalnız Menâkib ül-Ârifin tercümesinde küçük bir zühul vardır ki o da Seyid Velâyet'in kayınbabası olan Ahmed Âşikin, Seyid Velâyet'in babası diye gösterilmiş olmasıdır.

Raif Yelkenci, Âşıkpaşaoğlu tarihinin telif yılı hakkındaki fikirlerini "Vakit,, gazetesinin 18-19-20 mayıs 1945 tarihli nushalarında yayınlamıştır. Bütün fikirleri altüst eden "Bayazid Han Buğdana ağdığında,, mısraını da yanlış olarak kabul etmekte, bunun doğrusunun "Muhammed Han Buğdana ağdığında,, olması gerektiğini ileri sürmektedir. Bayazid Han adı, her halde Bayazid zamanındaki istinsahlardan birine müstensih tarafından konmuş ve mevcut nushalar da hep bu istinsahtan kopya edilmiştir. Netekim Giese basımına temel olan ve Giese tarafından en iyi nushalardan biri sayılan Upsala nushasında, Osmanlı hanedanını anlatan birinci babda, İkinci Bayazid'in oğlu şehzade Korkud da "Sultan Korkud,, diye Osmanlı hükümdarları arasında sıralanmaktadır. Bu, hiç şüphesiz, şehzade Korkudun birkaç gün babasına vekâlet etmiş olmasından değil, o nushanın şehzade Korkudun bulunduğu bir yerde yazılmasından, belki de ona sunulmuş olmasından dolayıdır.

Ben, Raif Yelkencinin fikirlerini kabule mütemayilim. Çünkü :

1 — Kitaptaki "Bayazid Han Buğdana ağdığında,, mısraı doğru olduğu tak-

dirde ve bütün kitabın Âşıkpaşaoğluna ait olduğu kabul edilince, 908 (= 1502) de 100 yaşını geçmiş olması gerekir. Bu da pek kolay kabul olunacak bir ihtimal değildir.

2 — İstanbul basımının sonunda (s. 274), eserin 166 bab olduğu söylendiği halde İstanbul basımı 198 babdır. Demek ki sonradan sokuşturmalar yapılmıştır.

Tevârih-i Âl-i Osman Nushaları :

Âşıkpaşaoğlunun mukayeseli basımını yapan Giese bu tarihin mevcut nushaları hakkında bilgi veriyor. Nushaların bir takımı tam, bir takımı eksiktir. Tam nushalar şunlardır :

1 — *Upsala nushası* : Tornberg kataloğunda 279 numara ile gösterilmiştir. Kitabın adı yoktur. Gayet güzel yazılmış bir nushadır. Fakat imlâ yanlışları ve ihmaller oldukça fazladır. Yanlış ciltlenmiştir ve kitapta dört yerde büyük atlamalar vardır. Giese bu nushayı kendi basımına temel yapmıştır.

2 — *Mordtmann nushası* : "Menâkib ve Tevârih-i Âl-i Osman,, adında bir kopyadır. 1859 da Henri Cayol'un elinde bulunan bir yazmadan istinsah olunmuş, fakat sonra Cayol orijinali kaybolmuştur. Pek iyi bir nushadır. Fakat bunda da ihmaller ve imlâ yanlışları görülüyor.

3 — *Berlin nushası* : Prusya Devlet Kütüphanesinin şark yazmaları kısmında 2448 numarada "Menâkib ve Tevârih-i Âl-i Osman,, adıyla kayıtlıdır. Sonunda birçok sayfalar eksiktir. Giese'ye göre en iyi yazma budur. Fakat Giese kendi basımına başladıktan sonra bunu görebilmiş ve bunu basıma temel yapamamıştır. Berlin nushası önce İstanbul'da, kitapçıların elinde bulunuyordu. Maalesef Almanlara satıldı. Bu nushayı gören Raif Yelkenci bu harekeli ve güzel nushanın aşağı yukarı 950 (= 1543) yıllarında istinsah edilmiş olduğunu söylüyor.

4 — *Dresden nushası* : Adı "Tevârih ve Menâkib-i Âl-i Osman,, dir. Dresden Kral Kütüphanesi şark yazmaları kataloğunda 60 numarada kayıtlıdır. İyi bir yazmadır. Fakat bunda da mühim atlamalar vardır. Bir de Türkçe kelimeler yerine arapça-acemce kelimeler oturtulmuştur ki bu gayretkeşlik başka yazmalarda yoktur.

5 — *Nikolsburg nushası* : Nikolsburg (Mähren) Satosunda Prens Dietrichstein'in kütüphanesindeki nushadır. İhmaller, acelecilikler ve imlâ yanlışları ile doludur. Fakat tam bir nushadır. 897 (= 1492) tarihine kadar gelmektedir.

6 — *Vatikan nushası* : Adı "Kitab-ı Menâkib-i Tevârih-i Âl-i Osman,, dir. Güzel yazısına rağmen pek kötü bir yazmadır. Sayfa rakkamları da yanlıştır. İçinde eksikleri de vardır. Buna rağmen istinsah tarihi belli olan tek nusha budur. İstanbul'da Kâtib Mustafa tarafından 997 rebülevvelinin ortasında (= 1589 şubatının başı) istinsah edilmiştir.

7 — *İstanbul nushası* : Müze-i Hümayunda bulunan bu nusha İstanbul basımına temel olmuştur. 908 (= 1502) yılına kadar gelmektedir. Eksikler ve yanlışlarla dolu ve bazan da karışık bir nushadır. Fakat bazı noktalarda diğer nushaları tamamlamaktadır.

8 — *Paris nushası* : 118 numaradadır. İfade farkları bakımından öteki nushalardan epey ayrıdır. Bundan dolayı Giese, nusha farklarını gösterememiştir. Aradaki farkların çokluğu ve başka sebepler yüzünden Wittek bu nushayı Âşıkpaşaoğlunun kaynağı saymıştır.

9 — *Mısır nushası* : Ezher Camisinde (Rivâq ül-Etrâk, Nu. 3732) bulunan bu nusha hicri 900 yılının safer ayına ait (= 1494 kasımı) bir vak'a ile bitmektedir. Giese bu nushadan faydalanamamıştır. Bu nushayı ilim dünyasına tanıtan Joseph Schacht onu "büyük kalın bir yazma; güzel, büyük yazı; tamamen harekeli,, olarak vasıflandırmaktadır (Kahire ve İstanbul Kütüphanelerindeki Eserlere Dair, Nu. 88, Prusya İlim Akademisi Felsefe-Tarih Şubesi Tebliği, Berlin, 1928).

10 — *Kilisli Rifat tarafından bahsedilen nusha* : Kilisli Rifat, "Türk Yurdu", dergisinin 1927 de çıkan 28 inci sayısında (cilt : 5) bu yazmadan bahsediyor, baştan ve sondan eksik olmasına rağmen İstanbul basımından daha iyi olduğunu söyleyerek bazı örnekler vermek suretiyle İstanbul basımının yanlışlarından bir kaçını düzeltiyor. Bugün bu nushanın nerede olduğu belli değildir.

11 — *Ahmed Vefik Paşa nushası* : Böyle bir nushanın olduğu Ahmed Vefik Paşanın 9 teşrinievvel 1292 de A. D. Mordtmann'a yazdığı mektuptan anlaşılıyor. Fakat bu nushanın da ne olduğu belli değildir.

Tevârih-i Âl-i Osman'ın eksik nushaları da şunlardır :

1 — *Okstord nushası* : Her sayfası 18-21 satırdan 17 yapraklık bir Âşıkpaşaoğlu parçası olan bu eser basılmamış Ethés kataloğunda 2049 numaradadır. Bu nushada şiirler yoktur. Bab başlıkları da çoklukla ihmal olunmuştur.

2 — *Viyanâ nushası* : Viyanada İmparator-Kıral Kütüphanesinde 982 numaradadır. 20-30 sayfalık bir parça olan bu nusha İstanbul nushasına benzemektedir.

3 — *Paris nushası* : 50-60 sayfalık bir parça olan bu nusha Upsala nushasına benzemektedir.

Âşıkpaşaoğlu Tarihinin İki Basımı :

Osmanlı tarihlerinin en mühimlerinden olan Âşıkpaşaoğlu tarihi şimdiye kadar biri Türkiyede, biri Almanyada olmak üzere iki defa basılmıştır.

Türkiye basımını "Tarih-i Osmanî Encümeni,, yaptırmış ve eser 1332 (= 1914) yılında Müze-i Hümayun Hâfız-ı Kütüb Muavini merhum Âli Beğin yazdığı önünle birlikte Müze ve Vatikan nushalarına dayanılarak bastırılmıştır. 908 (= 1502) tarihine kadar gelen bu nushanın metni 274 sayfa tutmaktadır. Sonunda endeksleri vardır. Sayfa altlarına gereken izahlar yapılarak eserden istifade kolaylaştırılmış olmakla beraber eldeki iki nushanın kifayetsizliği ve eksikliği dolayısıyla bu basım kandırıcı olmamıştır.

1929 da Almanyada, Laypzig'de Profesör Giese tarafından yapılan ikinci basım ise Tevârih-i Âl-i Osman'ın tam ve eksik 11 nushasıyla Negri nushalarından birine dayanılarak yapıldığı için daha mükemmel olmuştur. Metin 232 sayfadır ve 897 yılına kadar gelmektedir. Fakat mevcut nushaların en iyisi olan Berlin nushasından tamamile istifade edilemediği için bu basım da arzu edildiği kadar mükemmel olamamıştır. Giese, kendi basımının yarısı bittikten sonra bundan faydalanabildiği için esef etmektedir..

Âşıkpaşaoğlu Tarihinin Üçüncü Basımı :

Bu üçüncü basımda ben, şimdiye kadar anlaşılan mânâda ilmi ve râukaye-

seli bir yayın yapmayı düşünmedim. Yani nushalardan birini esas yaparak, ötekilerinin farklarını notlarla sayfa altında göstermek yoluna gitmedim. Çünkü bu yolun her zaman faydalı ve isabetli olduğuna inanmıyorum. Nushalardan hiçbirisi tam mânâsı ile tatmin etmediği, daha doğrusu hepsi ve en iyisi bile şüpheli kaldığı zaman, böyle bir usulün sakat olacağını düşünüyorum. Bilâkis her nushanın en doğru tarafını alarak hepsinden ayrı, fakat hepsinden doğru bir metin elde etmeği mantığa daha uygun buluyorum. Şüphesiz bu usulde de, eseri düzenliyenin bazen aldanmak ihtimali vardır. Fakat düzenliyenin aldanması usulün sakatlığını göstermez. Bilâkis yapılacak tenkidlerle, günün birinde orijinale çok yakın bir metin elde etmemizi sağlar.

Kanaatımca, Âşıkpaşaoğlu nushalarından hepsi, aradan çıkarılan kelimeler ve cümleler dolayısıyla eksiktir. Her istinsahta metinden bazı kelimeler atlanmış, bazan da eski Türkçe kelimeler yerine yenileri veya arapça-acemceleri konmuş, böylelikle metin orijinal vasfını kaybetmiştir. Bu atlamaları gösteren iyi bir örneği aşağıda veriyorum. İstanbul nushasında, Giese basımına temel olan Upsala nushasında ve Mordtmann nushasında aynı parçanın birbirinden ne kadar farklı olduğu bu örnekle görülecektir. Fakat bu fark değişik kelimeler kullanmaktan doğmuş değildir. Bilâkis, Mordtmann nushasındaki bazı kelimeler, mânâyâ bozukluk vermeden Upsala nushasında ihmal olunmuş, Upsala nushasındaki bazı kelimeler de yine mânâyâ bozukluk vermeden İstanbul nushasından çıkarılmıştır. Bu manzara, en iyi nushanın bile mânâyâ sakatlık vermeden yapılması imhallerle dolu olduğu şüphesini uyandırmaktadır. Bundan başka eserin bütün nushalarında İkinci Bayazıdın zikri, hattâ Upsala ve Paris nushalarında İkinci Bayazıdın oğlu şehzade Korkudun zikri, orijinale neler karıştırıldığını göstermeğe kâfidir.

Aşağıdaki örnekte M ile gösterilen üst satırlar Mordtmann nushasının, U ile gösterilen orta satırlar Upsala nushasının, I ile gösterilen alt satırlar da İstanbul nushasının metnidir. Her üç nushada çizgi ile gösterilen yerler, istinsah sırasında atlanmış kelimeleri gösterir. Fakat bu atlamalar okadar yerinde yapılmıştır ki, başka nushalarla kontrol etmeden, her hangi birisindeki atlamaya kestirmek güç, bazan da imkânsızdır.

M.) Âl-i Abbas zamanından ta Süleymanşah zamanına

U.) Âl-i Abbas zamanında

I.) Âl-i Abbas zamanında

M.) degin nesl-i celi galib idi nesl-i Yâfes üzerine. Rum

U.)leşker-i Arab galib idi Rumun üzerine.

I.)leşker-i Arab idi Rumun üzerine.

M.) dahı mağlûb idi. Acem dahı mağlûb idi. Nesl-i Yâfes

U.) ve Acem dahı mağlûb idi.

I.) ve Acem dahı mağlûb idi.

- oldukları sebebden Acem padişahları gayretlendiler. Bize
 U.) Acem
 I.) ve Acem
 M.) Arab galib oldu dediler. Gayretlendiler. Yâfes neslinden
 U.)
 M.) Göçer Evi kendülere sened edindiler. Ol sebebden Araba
 U.) Göçer Türki kendüye sened edindi. Araba
 I.) Türki kendüye sened edindi. Araba
 M.) galib oldılar. Arab kim mağlûb oldu, vilâyet-i
 U.) galib oldılar ve ol sebebden
 I.) galib oldılar ve ol sebebden
 M.) Kâfir temerrüd etdiler. Ve hem bu göçer evlü halkdan
 U.) Kâfir Müsülmana itaat etmez oldu.
 I.) Kâfir Müsülmana itaat etmez oldu.
 M.) Acem padişahları ihtirâz ettiler. Hem tedbir etdiler.
 U.) Acem begleri ittifak
 I.) Acem begleri ittifak
 M.)
 U.) etdiler kim bu göçer evlü Türki kendülerün üzerlerinden
 I.) etdiler kim bu göçer evli Türki kendülerün üzerinden
 M.) Süleymanşah Gaziye ilerü çekdiler kim ol
 U.) irâğ edeler. Süleymanşah Gaziye
 I.) irak edeler. Süleymanşah Gaziye
 M.) göçer evlerün ulularından idi. Elli bin miktarı
 U.) elli bin göçer
 I.) elli bin göçer
 M.) Türkman ve Tatar evin koşdılar. Varun, Rûmda gazâ
 U.) Türkman ve Tatar evin koşdılar.
 I.) Türkman ve Tatar evin koşdılar.

- M.) edün dediler. Süleymanşah dahı kabul etdi. Geldi. Er-
 U.) Geldi. Er-
 I.) Geldiler.
 M.) zurumdan Erzincana indiler. Erzincandan Rûm
 U.) zurumdan ve Erzincandan yürüdiler
 I.) Erzincandan yürüdiler Rûm
 M.) vilâyetine girdiler. Bir niçe yıl
 U.) Rûm vilâyetinde altı yıl mıkdarı
 I.) Vilâyetine, Altı yıl mıkdarı
 M.) Yürüdiler. Etrafları feth etdiler. Süleymanşah
 U.) yürüdiler. Süleymanşah
 I.) durdılar. Süleymanşah
 M.) Gazi haylı bahadurluklar etdi, Bu Rumun dağlarından
 U.) Gazi haylı bahadurluk etdi.
 I.) Gazi haylı bahadurluk etdi.
 M.) ve derelerinden incindiler. Göçer evlerün davarı, dere-
 U.)
 I.)
 M.) den, depeden incinür oldu. Gene Türkistana 'azm
 U.) Gene Türkistana 'azm
 I.) yine Türkistana 'azm
 M.) etdiler. Geldükleri yola gitmediler. Vilâyet-i Halebe
 U.) etdi. Vilâyet-i Halebe
 I.) etdi. Vilâyet-i Halebe
 M.) çıktılar. Ca'ber kalasının önine vardılar.
 U.) çıktı. Andan Ca'ber kalasına vardı.
 I.) çıktı. Andan Ca'ber kalasına vardı.
 M.) Ol arada Fırat ırmağının önlerine
 U.) Diledi kim Fırat ırmağını
 I.) Diledi ki Fırat ırmağını

- M.) geldiler. Geçmek istediler. Süleymanşah
 U.) oradan geçe.
 İ.) öte geçe.
 M.) Gaziye eyitdiler: Hanum! Biz bu suyu nice geçelüm,
 U.)
 İ.)
 M.) dediler. Süleymanşah dahi atın suya depdi. Oni yar imiş.
 U.) atını suya depdi. Oni yar idi.
 İ.) atını suya depdi. Oni yar idi.
 M.) At sürcdi. Süleymanşah suya düşdi. Ecel mukadder
 U.) At sürcdi. Süleymanşah suya düşdi. Ecel-i mukadder
 İ.) Atı sürçdi. Süleymanşah
 M.) imiş. Allahun rahmetine kavuşdı. Sudan çıkardılar.
 U.) ermiş idi. Rahmetullahı kavuşdı. Çıkardılar.
 İ.) Allah rahmetine kavuşdı. Çıkardılar.

Süleymanşahın Fırat'ta boğulması hakkında, Mordtmann, Upsala ve İstanbul nushalarının yazdıklarını mukayese, bize pek açık olarak gösteriyor ki: Her nusha, müstensihinin acelesi veya dikkatsizliği yüzünden yapılmış atlamalarla doludur. Bu atlamaların bazıları cümleyi bozmadan kısalttığı için, okuyanlar tarafından keşfedilmesi güç, belki de imkânsızdır. Bundan dolayı bütün nushaları öne koyarak her cümleinin yapısı üzerinde dikkatle çablamak, cümlelerdeki eksikleri, mevcut nushaların yardımıyla tamamlamak ve en iyi bir nushayı elde etmek lâzımdır. Bazı nushaların kötü ve ihmallerle dolu olması, onların değerini eksiltmez. Çünkü böyle kötü nushalar, bazan en doğru şekli saklamışlardır. Bu bakımdan İstanbul basımından epey faydalandık.

Biz, bütün nushalar elimizde olmadığı için bu işi bütün mükemmeliyeti ile yapamadık. Elimizde yalnız Âlî Beğ ve Giese basımları vardı. Nusha farklarını ancak, Giese basımının hasiyelerinde gösterildiği kadar görebildik ve kendi basımımızda bu kadarından faydalandık.

Bugün okuyuculara sunduğumuz metin, bize göre en doğru olan ve aslına en yakın bulunan metindir. Fakat aldanmak ihtimalimizi de hiçbir zaman hatırdan çıkarmadığımız için, nusha farklarını da kitabın sonunda gösterdik. Tarihî bilgi veya dil bakımından küçük bir değeri olan bütün farkları gösterdik. Ancak müstensih yanlış olduğu pek belli olanları göstermedik.

Metni nasıl hazırladığımız hakkında okuyuculara bir fikir vermek için, yukarıda üç şeklini de gösterdiğimiz, Süleymanşahın ölümü hâdisesini, kendi metnimize aldığımız şekliyle, burada gösteriyoruz:

Âlî Abbas zamanından tâ Süleymanşah zamanına değin leşker-i Arab galib idi Rumun üzerine. Rum dahi mağlûb idi. Acem dahi mağlûb idi. Nesl-i Yâfes oldukları sebepten Acem padişahları gayretlendiler. Bize Arab galib oldu dediler. Gayretlendiler. Yâfes neslinden göçer Türki kendülere sened edindiler. Ol sebepten Araba galib oldılar. Ve ol sebepten Arab kim mağlûb oldu, vilâyet-i Kâfir temerrüd etdiler. Kâfir, Müslümana itaat etmez oldu. Ve hem bu göçer evlî halkdan Acem padişahları ihtirâz etdiler. Hem tedbir etdiler. İttifak etdiler kim bu göçer evlî Türki kendülerün üzerlerinden irâğ edeler. Süleymanşah Gaziye ilerü çekdiler kim ol göçer evlerün ulularından idi. Elli bin mikdarı göçer Türkman ve Tatar evin koşdılar. "Varun, Rûmda gazâ edün," dediler. Süleymanşah dahi kabul etdi. Geldiler. Erzurumdan Erzincana indiler. Erzincandan Rûm vilâyetine girdiler. Rûm vilâyetinde altı yıl mikdarı yürüdiler. Etrafları feth etdiler. Süleymanşah Gazi haylî bahadurluklar etdi. Bu Rûmun dağlarından ve derelerinden incindiler. Göçer evlerün davarı dereden, depeden incinür oldu. Gene Türki-tana 'azm' etdiler. Geldükleri yola gitmediler. Vilâyet-i Halebe çıkdılar. Andan Ca'ber kalasitanın önüne vardılar. Ol arada Fırat ırmağının önlerine geldiler. Geçmek istediler: "Hanum! Biz bu suyu nice geçelüm," dediler. Süleymanşah dahi atın suya depdi. Oni yar imiş. At sürcdi. Süleymanşah suya düşdi. Ecel mukadder imiş. Allahun rahmetine kavuşdı. Sudan çıkardılar.

Âşıkpaşaoğlu tarihinde, daha küçük ölçüde olmakla beraber, bunun gibi örnekler çoktur. Bu küçük örneklerden de iki tanesini aşağıda veriyoruz:

İstanbul basımı (s. 143): Bir gün ——— padişahun kalbine ——— münasebet ile ilka etdi.
 Giese basımı (s. 134): ——— Bu vezir padişaha ——— bir münasebet ile ilka etdi.
 Bizim aldığımız şekil: Bir gün bu vezir padişahun kalbine bir münasebet ile ilka etdi.

Böylelikle aşağı yukarı her iki metindeki bütün kelimeler bizim metnimize girmiş, yalnız İstanbul metnindeki "a," eki dışarda kalmış oluyor. Okuyuculara daha iyi bir örnek vermek için şöyle bir şema yapılabilir:

Bir gün	padişahun kalbine	münasebet ile ilka etti.
	bu vezir padişaha	bir münasebet ile ilka etti.

Başka bir örnek:

- I. Cümle halk buna muti' oldılar.
 G. Cümle halk muti' ve münkad oldılar.

Âşıkpaşaoğlu tarihinin bu üçüncü basımında şu usulü takip ettik:

1 — Kullandığımız elifbenin müsaadesi nisbetinde bir transkripsiyon yaptık. Tabii, bu yüzden "he,, (ه) ve "ha,, (ح) harfleri bizdeki bir tek "h,, işareti ile gösterildiği gibi, "kef,, ve "kaf,, harfleri de "k,, ile gösterildi. Bununla beraber bu harflerin transkripsiyonda belli edilmesi, arapça kelimeler bakımından bir değer taşıdığı için, Türkçe bir metinde bunların gösterilmeyişini büyük bir mahzur saymadık.

2 — Yalnız Türkçe kelimelere mahsus olup dil bakımından mühim olan "sağır nun,, u metinde daima eğri (italik) harflerle gösterdik.

3 — Eski elifbedeki "tı,, (ط) harfini metinde "d,, ile işaret ettik. On dokuzuncu asırda bu harfin Türkçede "d,, gibi telâffuz olunduğu muhakkak olmakla beraber 15 inci asırdaki söyleniş şeklinin ne olabileceği tereddüt uyandırabilirse de, Âşıkpaşaoğlu tarihinde "tı,, ile yazılan kelimelerin bazen "dal,, ile de yazılmış olması, bize bu kelimelerin 15 inci asırda da "d,, ile veya "d,, ye çok ya-

kın bir "t", ile söylendiği kanaatını verdi. Bundan dolayı, "t", ile yazılan kelimeleri metnimize o şekilde, "d", ile aldık.

4 — Aşıkpaşaoğlu tarihinde iki türlü imlâ ile yazılan kelimeler ("yürümek,, "yürümek,, "niçe,, "nice,, "akça,, "akca,, "kaç - kac,, gibi) bizim metnimizde de, aslındaki gibi, bazen öyle, bazen böyle yazılmışlardır.

5 — Arapça - farsça kelimelerden Türkçeleşmiş olup da bugünkü Anadolu Türkleri ağzında Türk fonetiğine uydurularak söylenmekte olanlar, bizim metnimizde bu son şekilleriyle tesbit edilmiştir : Bahça, habar gibi.

6 — Türk fonetiğine uygun bir kalıp almıyan ve yabancıliklerini saklayan arapça kelimelerdeki "ayın,, harfleri metinde "i,, işaretiyle gösterilmiştir.

7 — Eski elifbede "ye,, (ی) harfiyle yazılıp da "i,, okunmıyan, "e,, okunan, daha doğrusu "i,, ile "e,, arasında bir ses veren (ki bu sese "kapalı üstün,, denir) kelimeler bizim metnimizde "e,, ile yazılmıştır. Eski imlâdaki ک، د، ذ، ذیل، ک، د، ذ، ذیل kelimelerini demek, vermek, el, yedi, bel, gece, tez imlâsıyla yazdık. Bunları "i,, ile yazmak "ی,, (= ye) harfinin iki türlü ses verdiğini bilmemekten ileri gelmektedir.

8 — Bu basımdan maksat okuyuculara, bilhassa eski harfleri bilemiyecek kadar genç olan okuyuculara doğru bir metin vermek olduğu için, nusha farkları her sayfanın altında gösterilerek okuyucuyu yoracak bir usul takip etmekten çekinilmiştir. Nusha farkı olan yerler metinde parantezli rakkamlarla işaret edildikten sonra metinden sonra hepsi bir arada olmak üzere, nusha farklarını inceleyecek olanların istifadesine sunulmuştur.

9 — "Memleket,, anlamına gelen "El,, (ع) kelimesi metinde daima büyük harflerle yazılmıştır.

10 — Okuyucuların yorulmamaları için metinde yazı işaretleri kullanılmış ve sözlerle konuşmalar daima tırnak içine alınmıştır.

11 — İstanbul basımı ile Giese basımı arasında bazı belli imlâ farkları vardır. Meselâ İstanbul basımında "Las,, "Üngürüs,, "Bursa,, "hünkâr,, "Turhan,, "Mağnisa,, "yine,, "martalos,, "tekfür,, "kavramak,, "Er Duğrul,, "İnüz = İnüs,, şeklinde yazılan kelimeler Giese basımında hemen hemen daima "Laz,, "Üngürüz,, "Bursa,, "hündkâr,, (bazen "hünkâr,,), "Durahan,, "Ma'nisa,, "gene,, "martalo,, "tekvür,, "karvamak,, "Er Dunrı,, "Enez,, imlâsı ile yazılmaktadır.

12 — Metnin sonunda nusha farklarını gösterirken, okuyucuları yormamak için, her nushayı bir harfle işaret usulünden vazgeçerek İstanbul, Vatikan, Berlin, Dresden... diye nushaların doğrudan doğruya adlarını yazdım.

13 — Giese, kendi basımına Upsala nushasını temel yapmış olmakla beraber, bazen, Upsala nushasının yanlış olduğu yerlerde, metne, öteki nushaların şeklini almaktan da geri kalmamıştır. Bu bakımdan ben nusha farklarını gösterirken "Giese,, diye işaret ettiğim zaman, bundan Giese'nin hazırladığı metin anlaşılmalıdır ki bazen Upsala nushasına, bazen de öteki nushalara dayanmaktadır. Benim için diğer nushaların farklarını tesbit edebilmek, ancak Giese bunları haşiyelerde gösterdiği zaman kabil olabilmıştır.

Çittioğlu Nihâ' Atsız

Bismillâh ir-Rahmân ir-Rahim

Elhamdülillâhi l-lezî en'ame 'aleynâ ve hedânâ lil-islâmî ve ca'alenâ min ümmeti habîbihi Muhammed 'aleyhi s-selâtu ve s-selâm (1).

Ben ki fakir Derviş Ahmed Aşıkıyem ibn-i Şeyh Yahya ve ibn-i Şeyh Selman (2) ve ibn-i sultan ül-ma'âlf (3) Aşık Paşayam ve ibn-i mürşid ul-Âfâk Muhlis Paşa ve ibn-i kutb ud-devrân Baba İlyas, halifet üs-Seyyid Ebülvefâ nevvâr Allâhü kubûrühüm.

Fakir dahî küşe-i ferâgatda teslîm, rızâ gencinde fenâ ve sabır hırkasın (4) geyûb oturmuş idüm Kostantaniyyede. Ve dua sofrasıyle mütena'im olmuş idüm.

Nâgâh bir cemaat azizlerden, Âl-i Osmanun tevârihinden ve menâkıbından zıkr etdiler. Ve bu fakirden dahî sual etdiler. Fakir dahî cevap verdüm ki Orhan Gazinün imamı İshak Fakı oğlu Yahşi Fakıdan kim ol Sultan Bayazîd Hana gelince bu menâkıbı ol Yahşi Fakıda yazılmış buldum kim Yahşi Fakı Orhan Gazinün imamı oğlyidi, fakir dahî bilüb işitdügümden, bazı hallarından ve makallerinden (5) ihtisar edüb kalem diline verdüm. Kalem dahî safhâ-yi sahrâda beyâz-ı kalbe (6) söyledi. Fakir dahî kim bu sözi işitdüm. Heman can kulağını ol nağmeye dutdum. Gön-lüm dahî hayretde ve tefekkürde hayran kaldı. Hemandem can u gönülden sıdk ile eyitdüm kim :

N a z ı m

Allâhü 'alîm ü hayy ü qâdir
Ey yokdan eden bu varı izhâr
İnsanı eden fakir ü sultân
Ey aybı görüb setir eden Hak
Gönül gözüne cemâli göster
Ömrüm ki bu dem erişdi hadde
Gördüm bu cihan garayibin çok
Devrümde olanı defter etdüm
Yazdum menâkıb-ı Âl-i Osman
Dedüm ki deyem neseb ve neslin
Neden oldu anı beyân edeyin (9)
Hem saltanatı ve şevketini
Kandan gelüben ne Ele vardı
Netdi ol Ele o han u şahlar
Malûm edeyin (12) binde birin
Nesl ü nesebüm bu Elde doğdı
Zâhir ü bâtın duacılaruz
Nesl ü nesebüme Âl-i Osman
Âşıkilerüz kadîm duacı

Sânî-i sanâyi', hâzır u nâzır
Birliğine hem etdüren ikrâr
Hükmine veren delil ü burhân
Gaffâr-ı zünûb, hakîm-i mutlak
Bên bir kulam u za'if, kemter
Heştâd u şeş bu yıl u sedde (7)
Gelmez hesaba, anılmazı yok
Oğuzdan olan Gök Alpa gitdüm
Guzzât-ı kâmil ü han u sultan
Kim anlayasın bu hanlar (8) aslın
Bu gazileri 'ayân edeyin (10)
Dinle ki (11) deyem ve heybetini
Vardığı Eli ya nice aldı
Kim oldu cihanda padişahlar
Dinle (13) ki ne der bu ışk pirin
Hem doğanumuz bu âli (14) gördi
Hizmet eşüğünde nâcilerüz (15)
Âşıkî deyüb (16) ederler ihsan
Bil dua olur günâh ilâci

Evvel bu âle dua edelüm
Hem ola dua kabul mutlak
Pes feth-i kelâm u bâb-ı evvel

Andan menâkıbı zikr edelüm
Zahir olına çü şems-i ısrak
Esmâ-yı neseb olına i'lâl (17)

1 inci Bâb

Bâb-ı Esâmî-i Nesl-i Âl-i Osman

Sultan Korkud (18) ibn-i sultân ül-mücâhidin Sultan Bayazid Han Gazi, ibn-i Sultan Mehmed Han Gazi, ibn-i Sultan Murad Han Gazi, ibn-i Sultan Mehmed Han Gazi, ibn-i Bayazid Han Gazi, ibn-i Sultan Murad Han Gazi, ibn-i Orhan Gazi, ibn-i Osman Gazi, ibn-i Er Durril, ibn-i Süleymanşah, ibn-i Kaya Alp (19), ibn-i Kızıl Buğa, ibn-i Bayındur, ibn-i Aykûluk (20), ibn-i Toğar (21), ibn-i Kaytun (22), ibn-i Sunkur (23), ibn-i Bakır, ibn-i Suğar (24), ibn-i Tok Temür (25), ibn-i Basuk (26), ibn-i Gök Alp, ibn-i Oğuz, ibn-i Kara Han, ibn-i Ay Kutluk (27), ibn-i Tuzak, ibn-i Kara Han, ibn-i Baysub (28), ibn-i Kamanı (29), ibn-i Kızıl Buğa, ibn-i Yamak (30), ibn-i Baş Buğa, ibn-i Baybus (31), ibn-i Sevünc (32), ibn-i Çar Buğa (33), ibn-i Kurtulmuş (34), ibn-i Karaca, ibn-i Amuçi, ibn-i Karalı Oğlan (35), ibn-i Süleymanşah, ibn-i Karahul (36), ibn-i Karluğa (37), ibn-i Yan Temür (38), ibn-i Durmuş (39), ibn-i Çin, ibn-i Maçin, ibn-i Yâfes, ibn-i Nuh 'aleyhisselâm.

2 nci Bâb

Bu Bâb Osman Gazi ve-Evlâdını Beyan Eder ve Padişahlığına Sebeb Nolduğunu ve Rûm Vilâyetine Ne Vilâyetden Geldüklerini ve Bunda Geldüklerine Sebeb Nedür, Anı Beyan Eder.

Osman Gazinin dedesi Süleymanşahdur. En evvel bu, Rûm vilâyetine gelmişdür. Gelmesine sebeb budur kim Âl-i Abbas zamanından tâ Süleymanşah zamanına değin leşker-i Arab (40) galib idi Rumun (41) üzerine. Rûm dahi mağlûb idi. Acem dahi mağlûb idi. Nesl-i Yâfes oldukları sebepten Acem padişahları gayretlendiler. Bize Arab galib oldu dediler. Gayretlendiler. Yâfes neslinden göçer Türki (42) kendülere sened (43) edindiler. Ol sebepten Araba galib oldular. Ve ol sebepten Arab kim mağlûb oldu, vilâyet-i kâfir temerrüd etdiler. Kâfir, Müsülmana itaat etmez oldu. Ve bu göçer evlû halkdan Acem padişahları (44) ihtirâz etdiler. Hem tedbir etdiler. İttifak ettiler kim bu göçer evlû Türki kendülerün üzerinden irâğ edeler, Süleymanşah Gaziyi ilerü çekdiler kim ol göçer evlerün ulularından idi. Elli bin mikdarı göçer Türkman ve Tatar evin koşdılar. "Varun, Rûmda gazâ edün,, dediler. Süleymanşah dahi kabul etdi. Geldiler. Erzurumdan Erzincana indiler. Erzincandan Rûm vilâyetine girdiler. Rûm vilâyetinde altı (45) yıl mikdarı yürüdiler (46). Etrafları feth etdiler. Süleymanşah Gazi haylı bahadurluklar etdi. Bu Rumun dağlarından ve derelerinden incindiler. Göçer evlerün davarı dereden, depeden incinür oldu. Gene Tür-

kistana 'azm etdiler. Geldükleri yola gitmediler. Vilâyet-i Halebe çıkdılar. Andan Ce'ber kalasının önüne vardılar. Ol arada Fırat ırmağının önlerine geldiler. Geçmek istediler. Süleymanşah Gaziyi eyitdiler : "Hanım ! Biz bu suyu nice geçelüm,, dediler. Süleymanşah dahi atın suya depdi. Öni yar imiş (47). At (48) süredü. Süleymanşah suya düşdi. Ecel mukadder imiş. Allahun rahmetine kavuşdı. Sudan çıkardılar. Ca'ber kalasının önünde defn etdiler. Şimdiki demde ana Mezâr-ı Türk derler. Ve hem ol kalaya dahi gene o nesilden Döğer derler bir tayfa vardır, o kalaya şimdi dahi anlar hükm ederler. Eyle olsa bu göçer evli (49) etrafa dağıldı. Bazısı berriyyeye gittiler. Şimdiki halda anlara Şam Türkmanı derler. Bazısı gene Rûma döndiler. Kimi Tatar ve kimi Türkmandur. Şimdiki halda Rûmda olan Tatar ve Türkman ol tayfadandır. Bazısı Süleymanşahun üç oğluna üydüler kim biri Sunkur Tegindür. Ve birisi dahi Er Durrıldur. Ve birisi Gün Doğdıdur. Fırat suyunun başından bu üç kardaş (50) geldükleri yola döndiler. Pasın ovasına, Sürmelü çukurına vardılar. Er Durril anda kaldı. Kardaşları ile gitmedi. Bir dört yüz mikdarı göçer ev ilen kaldı. Ol iki kardaşı gittiler gene asıl vatanlarına. Er Durril ol aralıkda bir nice müddet durdı. Yaylasını yayladı ve kışlasını kışladı. Bir nice zaman sonra Sultan Alâaddin dahi vilâyet-i Rûma teveccüh etdi. Kısmet olduğu (51) kadar feth etdi (52). Padişah oldu. Bunun tefsili çokdur. Fakir ihtisar etdüm. Anun için kim Âl-i Osman menâkıbını beyan edem. Er Durril Gazi bunı işitti kim kendü (53) neslinden Sultan Alâaddin, Acemden Rûma gelüb padişah oldu, Er Durril eyidür : "Pes bize dahi lâzım ve vâcibdür (54) kim erün kıymatı ve kadri bilinür vilâyete varavuz (55). Ve hem biz dahi gazâ edevüz,, dedi. Er Durril Gazinin üç oğlu var idi. Biri Osman idi. Biri Gündüz idi. Biri Saru Yatiydi. Ana Savcı dahi derler idi. Bunlar dahi Rûma teveccüh etdiler. Geldiler. Gazi (56) Hasan Musil vilâyetine indiler (57). Er Durril Gazinin Rûma gelmesine bir nice rivayet vardır. Esahh-ı kavil budur ki bu fakir zikr etdügümdür. Ol bir oğlu Saru Yatiyi, Sultan Alâaddine göndürdi. Dedi kim : "Bize dahi yurt (58) gösterün. Varelum, gazâ edelüm,, dedi. Saru Yati atasının habarın Sultan Alâaddine getürdi. Sultan Alâaddin dahi gayetde ferah oldu bunların geldüklerine. Sultan Öninün ve Karaca Hisarun tekfiri muti' idi (59). Sultan Alâaddin Karaca Hisar ile Bilecük arasında Söğüdi bunlara yurt gösterdiler (60). Domalıç (61) Dağını (62) ve Ermeni Belini (63) bunlara yayla verdiler. Saru Yati atasına geldi. Bu habarı verdi. Er Durril Gazi dahi kabul etdi. Ol vaktin yürüb Engüriye geldiler. Yerlerinde sâkin oldılar. Er Durril Gazi zamanında ceng ve cidâl ve kıtâl olmadı. Yaylakların yayladılar ve kışlakların dahi kışladılar. Ve ol zamanda Şabın (64) Kara Hisarun vilâyetinde Germiyan babası Alişar var idi. Ve hem çavdar derler idi bir Tatar dahi var idi. Bu Kara Hisar vilâyetiyile Bilecük vilâyetini gâh gâh gelürler, ururlar, üşendürürler idi. Bu Er Durril Gazi gelmesiyle ol kâfirlerün vilâyeti emin olmuş idi ol Tatarlardan. Geldüklerinden bir nice yıl sonra Er Durril Gazi Allah rahmetine vardı. Er Durril Gazinin Rûma geldiğine bir nice rivayet vardır. Esahh bu fakir zikr etdügümdür. Söğütde Os-

man Gazi'yi atasının yerine lâıyk (65) gördiler. Hemini ki Osman Gazi atasının yerine durdu, yakın konşı kâfirleriyle gayet müdâraya başladı. Germiyanoglıyilen 'adâvete başladı. Anun için kim bu geldükleri vilâyetün halkını anlar dâıym incidür idi (66). Osman Gazi dahı irak yerlerden av avlamağa başladı. Gâh geceyle ve gâh gündüz varmağıle. Kendünün yanına haylı adamlar cem' olub derildiler.

Nazım

Kuşandı din kılıcın bele Osman Ki ikrâr etdüre her dile Osman (67)
Ede islâmı izhâr âlem içre Ede rûşen cihanda nûr Osman
Çü küfri, zulmeti Rûmı alıpdı (68) Diler kim âlemi nûr ede Osman
Açıldı fırsat-ı İslâm kapısı O kilide ki miftâh oldı Osman (69)
Muhammed ümmetinün serveridür Olupdur mu'cize mazharı Osman.

3 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Osman Gazi Etrafa Gecede, Gündüzde Gâh Gâh Yürimeğe Başladı.

Aya Niküle derler idi, bir kâfir var idi İnegölde. Osman Gazi yaylaya ve kışlaya gittükleri vaktin bunların göçin üşendürür idi. Osman Gazi Bilecük tekvürine bundan şikâyet etdi. Bilecük tekvürine eyitdi : "Sizden dilegümüz budur kim bizüm göçkünümüzi (70) yaylaya gittüğümüzde sizde emânet koyalım ,,. Ol dahı kabul etdi. Her vaktin (71) Osman Gazi kim yaylaya gitse kamu esbablarını öküzlere yükledürler idi. Bir nice hatun kişiyile göndürürler idi. Kalada korlar idi. Kaçan kim yayladan gelse, ler peynir ve halı ve kilim ve kuzılar (72) armağan iledürler idi. Emânetlerin gene alurlar idi, gidürler idi. Bu kâfirler bunlara gayet itimâd edüb dururlar idi. Ve illâ İnegöl Kâfiri (73) Osmandan ihtirâz ederler idi. Ve bunlar dahı anlardan ihtirâz ederler idi. Meger bir gün Ermeni Belinden Osman Gazi yetmiş kişiyilen geldi kim İnegöli geceyilen oda ura. Bu kâfirlerin casusu var idi. Pusı kurdılar. Aratun (74) derler idi, Osman Gazininün bir martaluzı var idi. Geldi, Habar bildürdi kim : "Bel dükendüğü yerde pusı kodılar ,, dedi. Gaziler dahı Hakka sığındılar. Doğru pusıya yüridiler. Cem'i'si yayağıdi. Kâfirler çoğ idi. Azım ceng oldı (75). Osman Gazininün kardeş Saru Yatınun oğlu şehid oldı kim ol Bay Hocadur. Ermeni Belinin dükendüğü yerde Hamza Beg köyünün nevâhisindedür. Ve hem ziyaretinin yanında bir harabca kârbansaray dahı vardur. Oradan döndüler. Gerü geldi, Osman yaylaya gitti.

Nazım

Budur gazâ-yı Osman evvel anla (76) Deyem ikincisin işid ü darla
Gelür yurdına eder çok niyâzı Ki gayret şevkını canuma bağla
Der ey ma'bud ki islâm kuvvetin ver Özine der ki : Miskin Osman ağla

4 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder ki Osman Gazi Nice Düş Gördi ve Kime Habar Verdi ve Ta'biri Ne Oldı, Anı Beyan Eder.

Osman Gazi niyâz etdi ve bir lahza ağladı. Uyku galib oldı. Yatdı, uyudu. Gördi (77) kim kendülerün aralarında bir aziz şeyh var idi. Haylı kerâmeti zâhir olmuş idi. Ve cemi' halkun mu'tekadıydı (78). Adı derviş idi. Ve illâ dervişlük bătımındaydı. Dünyesi ve ni'meti, davarı çoğ idi. Ve sâhib-i çerağ ve 'âlem idi. Dâıym müsâfirhânesi hâli olmaz idi. Ve Osman Gazi dahı gâh gâh gelür idi. Bu azize (79) konuk olur idi. Osman Gazi kim uyudu, düşinde gördi (80) kim bu azizün koynından (81) bir ay doğar, gelür Osman Gazininün koynına girer. Bu ay kim Osman Gazininün koynına girdüğü demde göbeginden bir ağac biter. Dahı gölgesi âlemi dutar. Gölgesinin altında dağlar var. Ve her dağın dibinden sular çıkar. Ve bu çıkan sulardan kimi içre ve kimi bağçalar suvarur ve kimi çeşmeler akıdur. Andan uyhudan uyandı. Sürdi, geldi. Şeyhe habar verdi. Şeyh eyidür : "Oğul, Osman ! Sana muştuluk olsun kim Hak Ta'âlâ sana ve nesline padişahlık verdi. Mubârek olsun ,, der. Ve "benüm kızum Malhun (82) senün helâlün oldı ,, der. Ve hemandem nikâh edüb kızını Osman Gaziye verdi.

Nazım

Der oğlum nûsrat u fırsat senündür Hidâyet menzili ni'met senündür
Sana verildi baht u düşmesün taht (83) Ezeli tâ ebed devlet senündür
Senün neslünde âlem rahat ola Dualar nesline erden senündür
Yana çıraklarınuz âlem içre Döşene sofralar davet senündür.
İki cihanda hayr ilen anılmak Neseb ü nesl ilen burhan senündür
Çü Hakdan erdi sana baht u devlet Cihan içre olan devran senündür.
Süleymânı zamanun, menba'isan Ki ins ü cinne hem ferman senündür

Şeyh Ede Balı kim Osman Gazininün düşini ta'bir etdi ve padişahlığı kendüye ve neseb ü nesline muştuladı, yanında şeyhün bir müridi var idi. Adına Derviş Durdu (84) oğlu Kumral Dede derler idi. Ol derviş eyidür : "Ay Osman ! Sana padişahlık verildi. Bize dahı şükrâna gerek ,, dedi. Osman Gazi eyidür : "Her ne vaktin kim padişah olam, sana bir şehir vereyin (85) ,, dedi. Derviş eyidür : "Bize şu köycügez yeter. Şehirden vaz geldük ,, der. Osman Gazi kabul etdi. Derviş eyidür : "Bize bir kâğıd ver imdi ,, dedi. Osman Gazi eyidür : "Ben kâğıd mı yazarın kim benden kâğıd istersin ,, dedi. Osman Gazi eyidür : "İşde bir kılıcum var. Atamdan ve dedemden kalmışdur. Anı sana vereyüm. Ve bir maşraba dahı sana vereyüm. Bile senün elünde olsunlar. Ve bu nişanı saklasunlar. Ve ger Hak Ta'âlâ beni bu hizmete kabul ederise (86) benüm neseb ü neslüm dahı ol kılıcı (87) görelor, kabul edeler, köyünü almayalar ,, dedi (88), verdi. Şim-

di dahi ol kılıc Kumral Dede (89) nesli elindedür. Osman Gazi padişahın neslinden o kılıcı kim gördiler, dervişlere ihsanlar etdiler. Ve o kılıcın kınını tekrar yenilediler. Âl-i Osmandan her kim ki padişah olsa ol kılıcı ziyâret ederler. Ede Balı yüz yigirmi beş yaşadı. Ve iki avrat aldı : Biri yigirtliğinde ve biri pirliginde. Ve evvelki hatununun kızını Osmana verdi. Ve pirliginde aldığı hatun Tâceddîn-i Kürdî (90) kızıydı. Hayreddin paşanınak oldu. Bu menâkıbı Ede Balı oğlu Mahmud Paşadan işittüm Sultan Muradın babası Sultan Mehmed zamanında. Ve hem ol Mahmud Paşa yüz yaşından ziyade yaşamış idi.

5 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Kayın Atası Düşünü Ta'bir Etdüğinden Sonra Ne Zâhir Oldı ve Neye Meşgul Oldı, Anı Bildürür.

Hemandem ki bu ta'biri işitti, hemandem himmet kılıcını görüldün beline muhkem bağladı. Bir gece sürdü, İnegöle vardı. Yanında Kulaca derler idi, bir hisarcuk var idi. Anı yağmaladı. Oda urdu. Hem ol gece kâfirlerini kırdı. Ve bunun tarihi hicretün altı yüz seksen dördünde vâki oldu. Osman Gazinün evvelki fethi bu oldu.

Osman Gazi ol hisarı kim aldı, sabah olıcak vilâyetün kâfirleri cem' oldılar. Karaca Hisar tekvürüne habar göndürdiler kim : "Ya neye durursın kim seni ve neslünü esir ederler. Ve hem bu vilâyeti bizüm elümüzden alurlar. Harab ederler. Kendüler hod yer, su dutar Türk (91) degüller kim biz dahi anun ile müamele edeyidük," dediler. "İmdi bunları bu vilâyetden çıkarmasavuz ve yahud bunları kırmasavuz âhır peşimanlık fayda vermez," dediler. Anun dahi bir arkadaş var idi. Adına Kalanoz (92) derler idi. Ana azım leşker koşdı. İnegöl kâfirleriyle cem' oldılar. Osman Gazi dahi gazileri cem' etdi. İkizceye (93) geldi. Domalıc (94) Belin aşdukları yerde uğraşdılar. Gayet azım ceng' oldu. Osman Gazinün karadaşı Saru Yatı anda şehid oldu. Ve ol yerde bir çam ağacı vardır. Şimdiki hinde ana Kandillü Çam derler. Vakit vakit olur kim anda bir şu'le görürler. Ve ol Kalanoz (95) dedükleri kâfir dahi düşdü. Osman Gaziye habar verdiler kim ol kâfir düşdü, Osman Gazi eyidür : "Ol itün karnını yarun. Dahi it gibi bir yere eşün. gömün," (96) dedi. Her ne kim dedi (97), etdiler. Ve ol yerün adı şimdi "İt Eşeni," kaldı. Saru Yatıyı dahi götürdiler, Söğütde atasının yanına kodılar.

Nazım-ı Münâsib

Gazâ kim etdiler Allâhu ekber	Dediler her nefes Allâhu ekber
Salındı seyfi-i islâm kâfir üzre	Uruldu nevbet-i Allâhu ekber
Kılıclar gölgesinde cennet-i Hak	Resulden bu haber Allâhu ekber
Bozuldu çan u çanlıklar, kilise	Makam oldu dene Allâhu ekber

Bu gazânun tarihi hicretün altı yüz seksen beşinde vâki olındı Osman Gazi Han elinde.

6 ncı Bâb

Bu Bâb Dahi Anı Bildürür kim Sultan Alâaddine Habar Kimün ile Vardı kim Bu Kâfirler Müsülmanlar ile Ne İş Etdi.

İmdi Sultan Alâaddine habar vardı kim Osman Gazinün üzerine kâfirler galaba leşker ile varmışlar; karadaşı Saru Yatıyı şehid etmişler. Her kankı kâfirün leşkeri vardıyse bildürdiler. Sultan dahi eyitmiş kim : "Ma'lûm oldu kim Karaca Hisar tekvürü bizüm ile yağı olmuş," dedi. "Ve hem Germiyanoglu o garibleri sevmez," dedi. "Ekseri o kâfirlerün hareketi anun ihmâlindendir. Ben hod bilürin," dedi. Emr etdi. "Tez leşker cem' olınsun (98)," der kim ol kâfirler bunun gibi iş ederler. Ve "ya gayret-i islâm bizde yok mudur," deyüb leşker-i azım cem' olındı. Hucum etdiler. Karaca Hisarun üzerine düşdiler. Osman Gazi dahi geldi. O da bir taraftan cenge meşgul oldu. Bir iki gün ceng olunca feryadcılar geldiler kim : "Bayıncar (99) Tatar geldi. Eregliyi aldı. Ve yıkdı. Ve halkını kırdı. Ve şehri oda urdu," dediler. Sultan Alâaddin dahi Osman Gaziye okıdı, getürdü. Hisar içün getürdükleri yarakları cem'isini verdi. Eyidür : "Oğul, Osman Gazi ! Sende saadet nişanları çokdur. Sana ve neslüne âlemde mukabil olıcı yokdur. Benüm duam ve Allahun inâyeti ve evliyanun himmeti ve Muhammedün mu'cizâtı senün ile biledür," dedi. Ve kendisi vilâyetine gitdi. Sultan kim gitdi, Osman Gazi dahi bir kaç gün sabr etdi. Âhır kalayı yağma etdi. Feth olındı. Tekvürünü dahi dutdı. Gazileri dahi doyum etdi. Şehrinün evlerini gazilere ve gayrıya verdi. Anı müsülman şehir etdi.

Nazım

Şular kim ni'meti Hakdan alıpdur	O ni'met ehline ni'met dolupdur
Ye, yedür ni'meti ey merd-i kâmil	Ne etsen bil senünlen ol kalıpdur
Cihana her gelen kısmet ilendür (100)	Yiten ve hem biten kim ad olupdur

Bu fethün tarihi hicretün altı yüz seksen yedisinde (101) vâki olmuştur.

7 nci Bâb

Bu Bâb Sultan Alâaddin Vilâyetine Varıp Tatar ile Neyledüğün Bildürür.

Sultan Alâaddin dahi gör neyledi : Hemandem Eregliye tevécüh etdi. Tatar dahi bildi kim sultan kendünün üzerine gelür, hemandem anlar dahi karşıladılar. Biga Öyüğünde buluşdılar. İki gün gecesiyile ceng olındı. Âhır Tatar basıldı. Şöyle kırdılar kim hayalarını kesdiler. Derisin birbirine dikdiler. Keçeye kapladılar. Sayvanlar etdiler (102) ad içün. Şimdi dahi ol yazuya Daşak Yazısı derler.

Nazım

Cihanda her kişi kim ad komışdur	Ya acı, ya şirin kim dad komışdur
Nişandur söylenür dilde ve Elde	Sureti bozılır bünyad komışdur
Gidür kendü ve ad kalur cihanda	Ad ile söylenür fülân komışdur (103)
İnanun bu söze vallah ki derem	Karadur yüzi kim yalan komışdur

Karaca Hisarun fethi tarihi hicretün altı yüz seksen yedisinde vâkı olındı Osman Gazi elinden.

8 inci Bâb

Bu Bâb Dahı Osman Gazinün Hisar Alduğundan Sonra Sultan Alâ-addine Ne Göndürdi ve Sultandan Ona Ne Geldi, Anı Bildürür.

5

Osman Gazi kim Hisarı aldı, tekvürini dutdı ve dahı haylı teberrükler ilen kardaşı oğlu Ak Temür ile sultana göndürdi. Sultanun dahı ferahlığı ziyâde oldı. Ak Temüre mubalağa 'atâlar etdi. Osman Gaziye dahı sancak esbâbiyle (104) ve eyü atlar (105) ve gazâ yarakları bile verdi. Ak Temür sancağı dahı kim getürdi, ikindü vaktiydi. Nöbet uruldu. Osman Gazi ayağın durdı. Tâ şimdide değin âl-i Osman seferde kim nöbet urılsa ayağın dururlar.

10

Sual : Gayrı padişahlarda bu âdet yokdur. Ya bu Âl-i Osmanda ne dendür ?

15

Cevab : İki ma'nî-i hâs vardır. Biri budur kim bunlar gazilerdür. Nöbet kim urulur, i'lâm-ı (106) gazâdur, gazâya hazır olun demek olur Bunlar dahı Allah rızâsıyıcın gazâya hazırız deyü ayağın dururlar. Ve bir dahı bunlar sâhib-i çırak ve sâhib-i sofa ve sâhib-i alemdür. Ve sâhib-i simâtıldur kim âlem halkına ni'metler yedüreler. Netekim Halîl ür-Rahmanda ki bu âdetdür, ikindü vaktında nöbet ururlar kim halk gelüb yemek yeyeler. İmdi bu Âl-i Osman her ne kim ederler bekanün-i edeb ederler (107).

20

Nazım

İşitdük kanun-ı Osman kim var Budur adli ve bil adın sen ey yar (108)
Bularun gölgesinden uçdı hüma Şikârdur bunlara her mürğ-i sungar
25 Cihan halkına farz oldı edeler Dualar cümle halk kim bilgil ey yar
Gerekdür kuvvet ü hem akl u tedbir Muvâfık olana bil'ilm-i takdîr (109)
Gerekdür yâr u hemdem ü münâsib Gerek yigit ola ve ger ola pîr

9 uncu Bâb

Bu Bâb Anun Beyanındadır ki Osman Gazi Tedbir Etdi kim Yar, Yoldaş Kimi Edine ve Nevâhisinde kim Vardur, Anların ile Nice Zindeğâni Ede.

30

Kardaşı Gündüzi okıdı. Eyidür : "Sen ne dersin kim biz bu vilâyetleri nice feth edevüz? Ve ne suret ile yüriyevüz kim leşker cem' olma" dedi. Kardaşı eyidür : "Nevâhimizde olan vilâyetleri uralum, bozalum" der. 35 Osman Gazi eyidür : "Bu rey'ün fesâdı vardır. Anun içün kim bu nevâhilerümüzi yıkub yakıcağ (110) bu şehrimüz kim Karaca Hisardur, ma'mur olmaz. Olası budur kim konşılarımız ile müdârâ dostlukların edevüz" (111). Netekim bu tedbirden ön Bilecük tekvüriyilen dâyıma dostluk ederler idi. Yaylaya gitseler emânetlerini dahı Bilecük hisarında korlar idi. Kaçan gelseler tulum ile peynirler ve kadun ile yağlar, kaymak ka-

40

Tevârîh-i Âl-i Osman

99

tıkları ve eyü halılar ve kilimler göndürürler idi. Er kişiyle göndürmezler idi. Hatunları ile göndürürler idi. Ve anlar dahı Osman Gaziye gayetde itimâd ederler idi. Bir vech ile bunların arasında bir gün hal ve kal vâkı olmadı. Germiyanogly ile gâh gâh Osman halkı ceng ederler idi. Ve bu kâfirler dahı gayet ferah olurlar idi kim Germiyanogly ile Osmanun adâveti vardır derler idi. Osman Gazi dahı Eskişehirde (112) hamam yöresinde bazar durgurdu. Etrafın kâfirleri dahı gelirler, masâlihlerin görürler idi. Gâh gâh Germiyan halkı dahı gelirler idi. Bir gün Bilecükden bazarıcı kâfirler gelmişler. Ve hem Germiyan dan dahı gelmişler. Bu Bilecükde kâfirler eyü bardak düzerler. Bazara yük ile satmağa getürmüşler. Germiyanlı- 10 nun birisi bir bardağın almış. Nesne vermemiş. Bu kâfir gelmiş, Osman Gaziye şikâyet etmiş. Osman Gazi dahı ol kişiyi getürmüş. Belki döğmiş. dahı kâfirün hakkını alıvermiş. Ve gayet eyü yasak etmiş kim hergiz Bilecük kâfirini incitmeyeler. Tâ şuna değin vardı kim Bilecük kâfirlerinin avratları dahı Eskişehirün bazarında, gelirler, bazar ederler idi, gidürler 15 idi emn ü amân ile. Bu Bilecüğün kâfirleri dahı gayet itimâd etmişler idi kim bu Türk bizüm ile eyü doğruluk eder derler idi.

Nazım

Hile et duşmana tâ kim vere el Ki fırsat bulasın zinhar başın al (113)
Yedür ni'met, içür şekker (114) şarâbın Kolay ola bulasın ona mecâl
20 Velt gafil yürime etmesün al Ki pişman fayda vermez olsa (115)
melâl

10 uncu Bâb

Bu Bâb Dahı Harman Kaya Kâfirleri Osman Gaziyle Ne Suret İle Âşinâ Oldılar Ve Neylediler Anı Bildürür.

Osman Gazi kim sancak begi olup at (116) bindi, Köse Mihal dâyımanun ile bile olurdu. Ekseri bu gazilerin hizmetkârları Harman Kaya kâfirleriydi. Bir gün Osman Gazi, Mihala eyidür : "Darakçı Yenicesine se-girdelüm derüz. Sen ne dersin" dedi. Mihal eyidür : "Hanum ! Sor-kun (117) üzerine Saru Kayadan, Beş Daşdan geçelüm kim Sakarya su-yını geçebilevüz (118). Ve hem gaziler bize ol tarafdân gelirler" dedi. 30 "Mudurnı vilâyetini dahı urmağa kolaydur" dedi. "Ve hem ol vilâyet ma'murdur" der. "Ve Samsa (119) Çavuş dahı ol vilâyete yakın yerde olur. Ve ona dahı habar edelüm ki bir fırsat olduğu demde bize bildüre" Ve hem anun gibi etdiler. Vardılar. Beş Daşun (120) tekyesine kondılar. Şeyhine sordılar : "Su geçüd verür mi?" Şeyh eyidür : "Gazilere geçüddür Allah fazhyile (121)" der (122). Atları yemin kesüb bindiler. Su kenârına vardılar. Samsa Çavuşu su kenârında buldılar hazır ve müheyyâ. Aldı bu gazileri, doğru Sorkun üzerine iletirdi. Ve ol vilâyetün kâfirleri Samsa Çavuş ile âşinâ olmuşlar idi. Hem ki anı gördiler ve askeri gördiler, muti' ve münkad oldılar. Eri ve avratı karşı geldiler. Aralarında bir müteay-yince kâfir var idi. Anı okudılar. Geldi. Osman Gaziyle ahd ü peymân 40 etdiler kim Samsa Çavuş her ne der ise anı kabul edeler.

Sual : Samsa Çavuş ne kişidür?

5

10

Cevab : Bir kişidir kim anın dahi haylı cemâatı var. Ve hem yoldaş-
lığa yarar bir kardaşı dahi var, Sülemiş derler. Ve ol vaktin kim Er Dun-
rıl Gazi Söğüde geldi, bunlar dahi anın ile bile gelmişler idi. Ol aralıkda
durmadılar. İnegöl kâfiri incitdiğinden vardılar, Mudurnu vilâyetinde ka-
rar etdiler. Anın kâfirleriyle müdârâ edüb otururlar idi. Ve ol sebebdan
Osman Gazi ol vilâyeti bunlara ısmarladı. Ve oradan Osman Gazi segirdim
etdiler. Göynük vilâyetin vurdılar. Darakçı Yernicesi vilâyetin dahi vurdı-
lar. Vilâyetini harâb etdiler. Geldiler, Göl-Flanoza (123) çıkdılar. Yine
Harman Kayadan Karaca Hisara çıkdılar. Mihal önderince kılâğuz oldu.
Esir almadılar. Mal ve ganimet çok aldılar. Anın için kim halkı kendüle-
re tâbi etmek için.

Nazım

15

Sebebi duydu Osmandan ve guzzât Kimi altun, gümüş aldı, kimi at
Kimi begendüğü kızlardan aldı Gazilerin idi o demde fırsat
Yığıldı Osmanın yanına gazi Ki dâymı artar oldu (124) fazl u ni'met
Saadet güneşi doğdı ezelden Nazar edün gaziler oldu mir'at

Ve bunun tarihi yukarıdaki tarihinde vâki oldu.

20

Çünkü Osman Gazi buncatayın gazâlar etmeğe başladı, etrafın kâ-
firleri ihtirâz eder oldılar. Osman Gazi Bilecük kâfirlerine gayetde hürmet
eder idi. Sordılar kim : "Bu Bilecük kâfirlerinin senün katunda hürmeti
var. Nedenür", dediler. Eyitdi kim : "Konşılarımızdır. Biz geldük bu
vilâyete garib. Bunlar bizi hoş dutdılar. İmdi bize dahi vâcibdür kim bun-
lara hürmet edevüz", (125) dedi.

Nazım

25

Vacibdür dostluk etmek konşiyilen Sakın kim konşını olmaya yılan
Kime kim dostluk etsen et hazer sen Hazersüz başdurur yollarda kalan (126)
Husûsâ kâfir olsa dost edinmez Dilinde dini bâtil, kavli yalan

11 inci Bâb

30

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Köse Mihal Dügün Eder, Kızını
Göl-Flanoz (127) Oğlunun Begine Verür.*

35

40

Mubalağa ağır yarak gördi kim adlı (128) düğün eyleye. Esbab ta-
mam oldu. Etrafın kâfirlerine ve tekvürlerine okuyıcılar göndürdi. Ve hem
Osman Gaziye dahi okıdı. Ve hem tekvürlere dahi habar göndürdi kim :
"Gelün ! Bu Türk ile âşinâ olun kim bunun şerrinden emin olasız", dedi.
Va'de olındığı gün geldiler. Mubalağa saçılar (129) getürdiler. Osman
Gazi cemi'isinden sonra geldi Eyü halılar ve kilimler ve süriyete koyunlar
getürdi. Ve illâ Osman Gazinin saçusım gayetde begendiler. Hâsılı üç gün
düğün oldu. Ve bu tekvürler Osman Gazinin keremine hayran kaldılar. Ve
illâ fırsat bulamazlar kim Osman Gaziye karvayalar (130). Bilecük tekvü-
rine Osman Gazi muhabbetler gösterdi. Ve evvelden bunun ile gayibâne

âşinâlıkları var idi. Ve illâ sûret ile biri birin görmemişler idi. Zîrâ Osman
Gazi yaylaya gitseler cemi' emânetlerini Bilecük hisarında korlar
idi. Ol sebebdan âşinâ olmuşlar idi. Bilecük tekvürü dahi düğün etmeğe niy-
yet etdi.

Nazım

5

Mihal kim düğün etdi gör ne etdi Gaziler şevketine (131) bünyad etdi
Dügüne niçe tekvürler ki geldi Kamusı Osman için tedbir etdi
Kimi dedi ki tez (132) bunu dutalum Bilecük tekvürü bir tedbir etdi
Ki ya'ni düğün edüb karvayalar (133) Muhallif tedbiri kendüyi dutdı (134)

12 nci Bâb

10

Bu Bâb Bilecük Tekvürünün Dügünün Bildürür.

Kim ol dahi Yar Hisar tekvürünün kızın alsa gerek. Ol dahi Mihalı
okıdı. Danışdılar. Cemi' düğünün esbabın tamam etdiler. Ol dahi bu etrâ-
fun tekvürüne okuyıcılar göndürdi. Osman Gaziye okuyıcı varmadın Bile-
cük tekvürüne süriyile koyun göndürdi. Eyitdi kim : "Kardaşum bunu dü-
ğüne hizmet edenlere yedürsün", dedi. "İnşallah ben dahi varduğum vak-
tın saçumı iledem", dedi. "Ve ger kardaşuma lâyük saçum yoğ ise bize lâ-
yıkın eyledüm", dedi. Elhâsılı bunlar okımadın göndürdügüdür. Anın için
kim Mihal düğününde va'deler etmişler idi kim tekvür dahi Mihalı Osman
Gaziye okuyıcılığa göndürdi. Ve haylı gümüş ve altun avadanlığın bile
göndürdi. Mihal dahi geldi. Osman Gaziye, tekvürlerin muradları nedür,
bildürdi. "Gafil deprenme", dedi. Ve gaziye düğüne dahi okıdı. Osman Ga-
zi dahi Mihalı okıyıcılık haylı nesne verdi. Osman Gazi dahi eyidür :
"Mihal Beg ! Var, kardaşuma benden çok çok selâm et (135). Üşde şimdi
biz dahi yaylaya göcsevüz gerek. Ve hem kayın anam ve hatunum dahi
kardaşumun anasıyle (136) bilismek isterler. İmdi kardaşum hod bilür
kim Germiyanoglı bizüm ile ne haldadır. Yine kerem etsünler. Dâyma
zahmatumuz çekegelmişlerdür. Bu yıllığa dahi çekşümeler. Anamun ve be-
nüm havâyiclerümüzi gene hisara göndürelüm", dedi. Osman Gazinin
habarın gelüb tekvüre habar verdi. Tekvür (137) dahi gayet sevindi. Can
ile sözün kabul eyledi (138). Mihalı gene göndürdi. Bir güne (139) va'de
olındı kim Osman Gazi dahi anda vara. Ve hem dedi kim : "Bizüm ha-
tunlarımız sahraya öğrenmişlerdür. Bilecük dar yerdür. Düğüni anda et-
mesünler. Çakır Bınarında etsün", dedi. Bu sözi dahi kabul etdi. Düğüni
Çakır Bınarında eyledi. Ve hem va'de olındığı gün Osman Gazi dahi öküz-
lerini yükündürdi. Hemîşe ileden hatunlara verdi. Ve keçeler arasına bir
nice adamlar bile sardılar. Sürdiler, ahşam karanusunda hisara girdiler. Bir
iki katar öküz kim girdi, keçe yüklerinden adam ile (140) yalın kılıçlar dö-
kildi. Kapucuları paraladılar. Hisarda hod adam az kalmış idi. Ekseri dü-
ğüne gitmişler idi. Hisar feth olındı. Bu tarafda Osman Gazi dahi görelüm
neyler : Ve bir niçe gazileri baş bezleriyle (141) avrat donına koydı. Tek-
vürüne (142) habar göndürdi. Eyidür : "Bunları ayrıca bir yerde kondur-

15

20

25

30

35

40

sunlar kim hatunlarımız ondağı tekvürleri görüb utanmasunlar „ Tekvür dahi bu söze gayetde sevinür (143). Türkün eri, avratı elüme girdi dedi (144). Yer hazırladılar. Osman Gazi dahi öküzleri getürenler ile kavli etmişlerdi ki onlar hisara girdügi saat Osman Gazi dahi tekvüre geleyidi. Ve hem ol dahi ahsamın geldi. Ya'ni hatunlarını âşıkâre getürmezler (145). Tekvür dahi karşuladı. Ta'zîm ilen kondurdu. Dahi tekvür odasına varmadın Osman Gazi bindi. Mihâl dahi bile bindi. "Hay! Türk kaçdı „ dediler. Tekvür dahi sarhoşçayidi (146). Bindî. Ol dahi Türkün ardına düşdi. Osman Gazi geldi. Kaldırık (147) derler bir dere vardur Bilecüge yakın yerde, anda durdı (148). Tekvür dahi ol araya kim erdi, boğazı ele verdi. Osman Gazi, tekvürün başını kesdürdi. Döndi. Alessabah, Yar Hisara indi. Tekvürünü dutdı. Gelini dahi dutdılar. Dügüne gelen halkun ekserini esir etdiler. Tezcek Durkut (149) Alpı İnegöle saldılar kim Aynikola kim İnegöl tekvürüdür, işidüb kaçmasun dediler. Durkut Alp dahi erdi. İnegöli çevürdi. Osman Gazi dahi her ne kim aldılar, Bilecüge getürdiler. Masâlihi neyise gördiler. Andan İnegöle geldiler. Heman kim geldi, yağma etdi. Gaziler yağma adın işitdiler, hay deyince hisar içine koyıldılar. Tekvürünü para para etdiler. Erkeğini kırdılar. Dışısını esir etdiler. Anun için kim çok müsülmanlar kırılıp, şehid olmağa bu kâfir sebep olmuş idi.

N a z ı m

Gör imdi (150) hileyi Osman ne etdi Baş oynadı ve hem çok başlar utdı
Kâfirler ona duzaklar düzerdi Yine ol duzağı kendüyü dutdı (151)
Kâfir kazdı kuyı, gazi düşeler Kâfirler düşdi, gaziler duruşdı
Karanı (152) tekvürün gözün bürüdi Gaziler nûr-ı Osmana bulaşdı (154)
(153)

13 üncü Bâb

Bu Bâb, O Gelin kim Aldılar, Yar Hisar Tekvürünün Kızıyidi, Anı Kime Verdiler ve Hem Kimdür, Anı Bildürür.

Osman Gazi anı oğlu Orhan Gaziye verdi kim ol Ülüfer (155) Hatundur. Orhan dahi ol demde yigit olmuş idi. Ve bir oğlu dahi var idi kim anı göç üzerinde (156) koyub durur idi. Ve bu dört para hisarları kim aldılar, vilâyetinde adl ü dâd etdiler. Ve cemi' köyleri yerlü yerine gelüb mütemekkin oldılar. Vakıtları kâfir zamanından dahi eyü oldı belki. Zîrâ bundağı kâfirlerin rahatlığın işidüb gayrı vilâyetden dahi adam gelmeğe başladı. Elhâsılı Osman Gazi düğün eyleyüb Ülüfer (155) Hatun oğlu Orhan Gaziye vermek ister. Ve hem eyle etdi. Ülüfer (155) Hatun ol hatundur kim Kapluca kapusına yakın yerde, Bursa hisarı dibinde tekeyesi var. Ve hem Ülüfer (155) suyu köprüsin ol hatun yapmışdur. Ve ol suya vech-i tesmiye o köprü olupdur (157). Ve hem Murad Han Gazi anun oğludur. Ve hem Süleyman Paşa dahi anun oğludur. İkisinin dahi atası Orhan Gazidir. Hatun kim vefât etdi, Orhan Gaziyle Bursa hisarında bile defn olındı.

N a z ı m

Zehî devlet ki hatun buldı Hakdan Ki bürcinden belürdi gün şafakdan
O bürcden kim tülû' etdi Murad Han Süleyman Paşa hem çıkdı nikabdan
Selâtin ankalar hatun doğurdu Cihan rüşen, nur oldu ol ıçırakdan
Cihana doldı anber, müşk-bûlar Araklar kim belürdi gül varakdan
Cevâhir ma'deni çün zâhir oldu Tâlibler cem' olur yakın, irakdan
Âşık yazdı ma'den-i menâkıb Bunun üstâdını buldımdı (158) Hakdan
Aldı Osman Bilecügi hay yar Yar Hisarı içinde her ne ki var
Mülk ü mâlin tasarruf etdi kamu Nasib etdi inâyet-i gaffâr
Bil haraca muti' degül bunlar (159) İşleri pür hile ve hep mekkâr
Gazi Osman ki etdi hile buna Bilür idi ve bulardı gaddâr
Gazi Osman ne etdiyse hak etdi Yine ederler kâfirlerle tekrâr
Aındı İnegöl, kırıldı kâfir Gaziler mâl ü ni'met aldı vâfir
Harâb etdiler ol küfrin diyârın (160) Getürdiler yerine nûr-ı zâhir
Gör imdi âleme kim geldi Osman Neyi kim dutdı âsân etdi kadir.

Bu fethün tarihi hicretün altı yüz doksan dokuzunda vâkı oldu.

14 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Osman Gazi Cuma Namazını Nice Kıldurdi ve Her Şehirde Ne Suret ile Oldı, Anları Bildürür.

Kaçan kim Karaca Hisarı aldı, şehirün evleri boş kaldı. Ve Germiyan vilâyetinden ve gayrı vilâyetden haylı adamlar (161) geldiler. Osman Gaziden evler dilediler. Osman Gazi dahi verdi. Ve sehel zamanda ma'mur oldu. Ve bir niçe kiliseler dahi verdi kim mescid etdiler. Ve bazar dahi durgurdılar. Ve bu kavım ittifak etdiler kim cuma namazın kılalum ve hem bir kadı dahi dileyelüm dediler. Dursun Fakı derler idi bir aziz var idi. Ve ol kavma imamlık eder idi. Halların ona söylediler. Ol dahi geldi. Osman Gazinin kayın atası Ede Balıya söyledi. Dahi söz tamam olmadan Osman Gazi geldi. Sordı. Muradlarını bildi. Osman Gazi eyidür : "Her ne kim size gerekdür, anı edür „ der. Dursun Fakı eyidür : "Hanum ! Sultandan izin gerekdür „ dedi. Osman Gazi eyidür : "Bu şehiri ben hod kendü kılıcım ile aidum. Bunda sultanun ne dahli var kim andan izin alam. Ona sultanlık veren Allah bana dahi gazâyile hanlık verdi „ dedi, "Ve ger minneti şu sancağ ise ben hod dahi sancak götürüb kâfirler ile uğraşdum „ der. "Ve ger ol, ben Âl-i Salçukvan der ise, ben hod Gök Alp oğluyın derin. Ve ger bu vilâyete ben anlardan öndin geldüm der ise, Süleymanşah de- 35.
dem hod andan evvel geldi „ der. Ve ol kavım dahi râzı oldılar. Kadılığı ve hitâbeti Dursun Fakıya verdi. Cuma hutbesi evvel Karaca Hisarda okandı. Bayram namazın anda kıldılar.

N a z ı m

Okıtdı hutbeyi kim Gazi Osman Er Duğrul oğlu, gazi hanı Osman
Temerrüd ehli kâfiri kırandur O mü'min leşkerine han Osman

Nazım

Şunu kim aldı yıkdı yaptı Osman Kime kahr, kime lûtf etdi Osman
Harab edüb imâret etmek ister (187) Bu resme dürlü mi'mar kopdı Osman.

Ve bu gazânun tarihi hicretün yedi yüz ikisinde vâki oldu. Ve bu gazânun adına Dinboz gazâsı derler.

18 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bursa Hisarının Üzerine Osman Gazi Havâleler Yapduğunu Bildürür.

Osman Gazi gördi kim bu hisar ceng ile alınmaz, buna sabır gerek
imdi, vardı bu hisara havâle yapmağa. Bir hisar yaptı Kapluca
tarafına. İçine kardaşı oğlu Ak Demüri kodı kim ol gayetde bahadır, yarar
er idi. Anun ile bile haylı yoldaşı dahi kodı. Bir dahi dağ tarafına yaptı.
Balabancuk derler idi bir kulu var idi. Ol dahi gayet dilir er idi. Bu hisa-
ra da anı kodı. Ve bu iki hisarı bir yılda yaptı. Köylerini ma'mur etdi. Ve
illâ hisardan dağa bir kâfir barmağın çıkartmaz oldılar.

Nazım

Balaban karga uçuramaz kaladan Baras Tekvür kaçamadı belâdan (188)
Demür hod gece gündüz rahat etmez Belâya uğradı kâfir 'anâdan

Bu iki taraftan gaziler vilâyeti zabt etdiler. Bir niçe yıl hisara rahat-
lık vermediler. Bunlar bunda mahbus dursunlar. Görelüm Osman Gazi da-
ha neye meşgul olur.

19 uncu Bâb

Bu bâb Osman Gazi kim Yeni Şehire geldi, etrafın kâfirleri kim gel-
diler, bunun ile uğraşdılar idi. Cemi'isinün vilâyetini zabt etdi. Adl ü insaf
ile ma'mur etdi. Gaziler ferah oldılar. Her birisine köyler verdi. Yerler
verdi. Her kişiye hallu halınca ri'ayet etdi. Osman Gazinün yanındağı ga-
ziler kuvvetlendiler. Dâyıma gazâ etmek isterler idi.

Nazım

Gazâ kim Osman etdi ay karında Saçıldı kanlar u kesildi çok baş
Ol Ay Doğdı kim anda şehid oldu Bile oldu niçe hem eş ve yoldaş
Dıranos (189) tekvürin dutdılar anda Anun üzre dahi çok oldu savaş
Baras Tekvür hisara kaçdı, girdi Ve hem Kite teküri oldu kallâş
Bozıldı hisarı, alındı malı Tekür dahi ve oldu cimri, evbaş

Velehû

Cihanda her kişi kim ad komışdur Yanında acı (190), şirin dad komışdur
Kodı Osman gazâyı, adli, bedli Neseb ü nesline du'â komışdur
Âşıkî bu menâkıb yazmağına İmâm-ı Orhan oğlından komışdur.

20 nci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder ki Mekece ve Ak Hisar ve Geyve ve Leblebü-
ci (191) Hisarı ve Çadırı Ne Suret İle Alınduğın Bildürür.*

Gaziler gördiler kim her tarafa kim yürüdiler, mansur ve muzaffer ol-
dılar, geldiler, Osman Gaziye eyitdiler : "Hanumuz ! Elhamdülillah kim
kâfir mağlûbdur. Ve ehl-i islâm galibdür. Çünkü senün gibi hanumuz var
gayretlü. Şimdiden sonra durmak câyız degüldür,, dediler. Osman Gazi
eyidür (192) : "Mihali okıyalum. İslâma davet edelim. Anı müsülman
edelim. Andan sonra her nereye kim dersenüz Allah emriyle varalum,, dedi.
"Ve eger müsülman olmaz ise evvel anun vilâyetin uralum (193) ,, dedi.
Mihala adam göndürdiler : "Eyü seferümüz vardır. Tez gel kim biz hazır
olup dururuz,, Mihali kim habarı işitdi (194), 'aletta'cıl geldi. Eyü atlar ve
eyü kılıçlar peşkeş çekdiler (195). Hemandem ki el öpdi, eyidür : "Ha-
num ! Beni müsülman edün. Hazret-i resûli düşümde gördüm. Bana iman
arz kıldı,, dedi. İman (196) arz etdiler. Kabul etdi. Ve ol bâtil dini terk
edüb hâlis müsülman oldu. Tez alemlü tekele (197) hil'at geyürdiler. Oğlu
Orhana koşdılar. Karaca Hisarda oğluyile bile kodılar. Ve hem bir gazi
dahi var idi. Saltuk Alp derler idi. Anı dahi bile kodılar. Bir oğlını anası-
yile Bilecükde kodılar. Kendü Hakka sığındı. Yürüdü. Doğru Leblebüci
(198) Hisarına vardı. Tekvüri itâat ile karşı geldi. Gene yerinde kodı. Ve
ol kâfirün bir oğlu var idi. Oğlını bile aldı. Doğru Lefkeye vardılar. Çadırı-
lu tekvüri, Lefke tekvüri muti' olub karşı geldiler. Memleketlerin teslim
etdiler. Kendüler Osman Gazinün yanında yarar nökerler oldılar. Samsa
Çavuş geldi. Eyidür : "Hanum ! Bana ver bu vilâyeti kim bunlar gerü yağı
olmasunlar,, dedi. Osman Gazi eyidür : "Vilâyetün bazısını vermezsin,,
der. "Zirâ bunları vilâyetinden çıkarmazın,, der. Lefkenün yanında, dere
ağzında, Yeni Şehir suyunun kenarında bir hisarcuk var idi. Anı Samsa
Çavuşa verdi. Şimdi dahi oranun adı Çavuş köyüdür (199). Andan Meke-
ceye vardılar. O dahi itâat ilen geldi. Tekvüri Ak Hisara bile geldi. Ak
Hisar tekvüri leşker cem'etmiş. Karşı geldi. Gayetde eyü ceng etdiler.
Ahır kaçdı. Hisarına girmede. Gaziler hisarı yağma etdiler. Tekvüri kaçdı.
Kara Çebiş (200) hisarına girdi. Ol hisar Sakarya kenarında, dere içinde
sarpca hisardur. Bir kaç gün yürüdiler. Döndiler. Geyveye vardılar. Kâfiri
hisarı boş komış, gütmiş. Kori (201) Deresi derler, anda becine olmuş, otur-
muş. Osman Gaziye bildürdiler. Eyidür kim : "Hay ! Ne durursız,, dedi.
Ve yürüdiler. Becene buldılar. Turfât ül-'ayn içinde köyıldılar. Aralarında
tekvürin dutdılar. Osman Gaziye götürdiler. Mâl-i ganîmetlerin aldılar.
Andan Tekvür Bınarına geldiler. Anı dahi aldılar. Bir aydan artucak ol
vilâyetde durdılar. Muti' olan yerleri tımar erine verdiler. Halkını emn ü
amân ilen inandurdılar. Vilâyet mukarrer oldu tâ şimdiye degin.

Nazım

Gök Alpün nesli Osman gör ne kopdı Du'â aldı veliden veli kopdı
Avâzı çıkıdı kılıcın cihanda Sadâsından, kâfirde gavga kopdı

Kaçan kim depreneydi Gazi Osman
Kamu düşman kuş oluban kaçarlardı
Havâsı seyr eder 'arşdan yukarı

Sanasın yıldırım gürledi kopdı
Bilürler avlayıcı sunkur kopdı
Muhammed mi'racından bile kopdı

Ve bu feth-i gazânun tarihi hicretün yedi yüz dördünde vâki oldu ki İslâm Mihâl dediler.

21 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Orhan Gazi Karaca Hisardayiken
Germiyandan Çavdar Tatarı (202) Geldi, Aldı, Anı Bildürür.*

Ve hem şimdiki hinde dahi anlardan vardır. Çavdarlu derler. Osman Gazi kim Lefke (203) gazâsına gitdüğinde Çavdar Tatarı Karaca Hisarun bazarına segirtmiş. Orhan Gaziye dahi habâr etmişler kim Tatar bazarı vurdu. Orhan Gazi dahi Eski Şehirde at nalladıyorur imiş. Heman kim bu habarı işitdi, bindi ve sürdü. Oynaş Hisarı derler bir viranca hisar vardır dağlar arasında. Tatar ile ol arada buluşdı. Göz açdurmadı. Tatarı karvadı, aldığını dökdürdi. Haylı Tatar dahi bile dutdı. Karaca Hisara getürdi. Atası gelince sakladı. Osman Gazi kim geldi, Çavdaroğlın getürdiler. Osman Gazi eyidür : "Oğul ! Konşudur bu zâlim. Ve hem Müsülmandur. Kendüye and verelüm. Ve hem begine dahi bile. Koyı verelüm. Varsun, vilâyetine gitsün,, dedi. Ve hem anun gibi etdiler. Ol zamandan tâ Yıldırım zamanına degin 'adâvet olunmadı.

22 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Osman Gazi, Oğlı Orhan Gaziye Ak Yazuya Ve Koca Eline Ne Suret İle Göndürdi, Anı Bildürür.

Bir gün Osman Gazi eyidür : "Oğul, Orhan ! Bu Tatara gerçe and verdük. Ve illâ bunların tatarlığı gitmez. Gel, sen var bu gaziler ilen Kara Çepüşe (204) ve Kara Tegine. Allah sana vere (205) deyü umarın,, dedi. Orhan Gazi eyidür : "Hanum ! Her ne kim sen buyurur isen kabul ederin,, dedi. Akça Kocayı ve Konur Alpı ve Gazi Rahmanı ve Köse Mihali, bu dört azizi (206) buna yarar yoldaşdur deyü koşdı. Eyitdi kim : "Gaziler ! Ha görem sizi kim din yolında nice deprenürsüz,, dedi. Orhan Gazinin evvel yalunuz seferi (207) budur.

Nazım

Gazâya (208) Orhan Han bindi ata Sıfâtı mazhar oldu 'ayn-ı zâta
Tecelli nûr-ı (209) Ahmedden görindi Gönül gözinde göz ile mir'âta
Bu nûr-ı islâma bürc oldu Orhan Ayine düşdi bil iki sıfâta

Atasından du'â ve himmet kılıcını kuşandı. Sefere niyyet-i gazâ etdi. Doğru Kara Çepüşe (210) yürüdi kim ona Osman Gazi dahi varmış idi. Bir

konak yer kaldı kim hisara varalar. Ol arada (211) gazileri üç bölük etdiler. Bir bölüğü vardı, hisara düşdi kim Orhan kendü bileydi. Bir bölüğü dahi geceyle hisarun ötesine geçdi. Bir bölüğü dahi hisarun yanında (212) bir dereye girdiler. Orhan Gazi bu hisarda ceng eder. Bir kaç gün ceng etdiler. Hisara zebunluk gösterdiler. Ceng eder iken kaçdılar. Kâfirler dahi hisardan çıkıldılar. Türk kaçı dediler. Kâfirler dahi (213) hisar önüne çıkıldı. Bir Türk buldılar. Duttılar, tekvüre getürdiler. Sordı kim : "Dahi Türk var mıdır?,, Türk eyidür : "Yokdur. Heman budur kim kaçdı,, dedi. Tekvür bu sözi işidicek begayet ferahnâk oldu. Çıkıldı. Gözciler göndürdi. Hiç Türk görmediler. Hisar kapusın açdı. Eyitdi kim : "Varayum (214) Türkün ardını basayum (215). Türki dereden çıkartmayayım (216),, dedi. Heman bindi. Ve sürdü. Bu yanındağı Türk kapuyı aldı. Yukarudağı duran Türk dahi gözükti. Tekvür eyitdi : "Hay ! Dahi Türk var imiş,, dedi. Döndü. Hisar önünde duran Türke kendüyü vurdu. Duttılar. Hisara karşı getürdiler. Hisarı aldılar. Malın gazilere verdiler. Sipahisin çıkardılar. Hisarı berkitdiler. Tekvürü aldılar. Aşağı yanında Ap Suyı (217) derler bir hisar dahi var idi, ana getürdiler. Anı dahi ahd ilen aldılar. Ve bu iki hisara er kodılar. Konur Alpı Kara Çebüşü (218) verdiler. Ve Akça Kocaya Ap suyını (219) verdiler. Orhan Gazi döndü. Tekvürü aldı. Bile gitti. Sipahilerin dahi Ak Hisara getürdi. Vilâyeti kâfirlerini emn ü amân ilen yerli yerinde kodı. Konur Alp gâh gâh çıkar, Ak Yazuya segirdür idi. Akça Koca dahi 'Ayan gölinün suyu akduğı yerde, Beş Köpride burguzcuk (220) var idi. Orada duraklandı. Ve orada orman arasında olan Ele segirdür idi. Elhâsılı Orhan Gazi kim bu ucu berkitdi, bu kâfirleri atası Osmana göndürdi. Kendü Kara Tegin üzerine düşdi. Hisarun begine habâr göndürdi kim : "Bu hisarı bana ver. Gene seni hisarda koyayım,, dedi. "Hemin ad benüm olsun,, dedi. "Benüm garazum İznikdür (221),, dedi. Bu söz tekvüre güc geldi. Orhan Gazi dahi eyidür : "Gaziler ! İslâm gayretidür. Yürimek gerek kim bu hisarı yağma edevüz,, dedi.

Nazım

Dedi Orhan ki yağmadur bu kal'a Dürüşün ere bu kal'a kal'a
Çü kal'a kal' ola fırsat bizümdür Revâdur gaziler dürişe kal'a
Hemandem yıkdılar kal'a kapusın Bozıldı sanki Hayber idi (222) kal'a
Cemi'i malını gaziler aldı Ganimet kenzini bîl bu kal'a
Tekvürin dutdılar kızını bile Melek menziline benzedi kal'a
Esiri hûb u nâzik nâzeninler Gaziler yine erür idi (223) kal'a

Tekvürü ki dutdılar, paraladılar. Zirâ ki savaş etdi. 'O kızı hâyli mal ile Orhan Gazi, atasına göndürdi. Ve bu alınan esirleri Orhan Gazi satun aldı. Gene hisarda kodı. Ahd ü peymân ilen berkitdi. Samsa Çavuşı hisarun içine kodı. Gene Orhan, Yeni Şehire atasına geldi (224). Ve ol Kara Çepüşe (225) dahi adam göndürdiler. Ve Kara Tegine dahi adam göndürdiler. Ol dahi İznige havâle gibi oldu. Gâh gâh varurlar idi. İznigün bağçaların harab ederler idi. Elhâsılı İznige rahatlık vermez oldılar. Ve bir tarafdandan Konur Alp, Ak Yazuya meşgul ve bir tarafdandan Akça Koca, İznigmid tarafına meşgul ve bu uclar gayet işler (226) oldu. Bu gaziler şöyle

dürüşürler kim fetihler mukarrer olma. Geceler uyku uyumazlar. Gündüz at arkasından inmezler. Kayım dururlar.

Nazım

- 5 Konur Alp kılıcı Bolıya saldı Veli Ak Yazıda Düz Bazarı aldı (227)
Uzunca Belde (228) kâfire buluşdı İki gün iki gece (229) hoş dürüşdi
Oradan kâfiri döndürdi kovdı Konur Alp döndi Düz Bazarı geldi
Ak Ovaya segirdür oldı Koca Gazi Rahman yaturmaz halkı gece
Çıkar İstanbul kâfiri dem dem Kırar bunları gaziler i hoca

- 10 Bu uclarda bunlar dürüşürler kim bu iklimleri müsülmanlık edeler.
Zaman ile kendülerün adı anıla.
Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz beşinde vâki oldı. Hem Orhan Gazi elinden.

23 üncü Bâb

- 15 Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Osman Gazi, Oğlu Orhan Gaziyi
Bursaya göndürdi kim Ne Suret ile Feth Olındı ve Hem Bursa
Kâtirlerinin Halı Nice Oldı, Anı Bildürür.

- 20 Şöyle habar olındı kim açlıktan gayet bunalub dururlar. Bahâne isterler kim hisarı vereler. Ve illâ gayretlenür; padişahdan gayrı kimseye vermezler. Osman Gazi eyidür Orhan Gaziyi : "Oğul ! Evvel sen Adranoza var kim ol kâfirün atası Dinboz gazâsında benüm Bay Hocamun düşmesine ol sebeb oldı,, Gene Mihali ve Durkut (230) Alpi buna koşdı. Ve bir aziz var idi. Ana Şeyh Mahmud derler idi. Bu kerre Orhan Gazi anı ve hem Ede Balınun kardaşı oğlu Ahı Hasanı bile diledi. Doğru Adranoza çıktılar. Tekvür işitti kim Türk gelür imiş, kaçdı. Elete Dağına çıktı. Hisarını boş kodı. Orhan Gazi yayak oldı. Sürdi dağa. Ardınca vardı. Bile kaçan El karşı geldiler. Dapdılar. Tekvüri gene kaçdı. Bir kayadan düşdi (231). Para para oldı. Adranozun kalasını bozdılar. Halkını istimâlet ile emn ü amân etdiler. Yerli yerine (232) kodılar. Orhan Gazi bu gazâyı kim etdi, göcdi, Bursaya geldi. Binar başında suyun üzerine (233) kondı.

Nazım

- 30 Gör imdi neleyiser (234) Gazi Orhan O himmet alpi (235) ve ol bahr-i ummân
Hareket etse kâfir mahv olurdı Duramaz karşıya Rüstem-i destân
Çü kal'a halkı Bursa anı gördi (236) Bu Orhana ol oldı bağ u bostan
Ne ceng etdi ne cidâl etdi anda Yanımadı baş u dökülmedi kan
35 Asân aldı ve Bursayı o gazi (237) Menâkıbı kim yazdum oldı burhan

Orhan Gazi, Mihali göndürdi. Baras Tekvüre (238) : "Hisarı ver,, dedi. Baras Tekvür (239) eyitdi : "Ahd edelüm. Kimsenün bize zararı erişmesün (240). Hisarı verelüm,, dedi. Mihali gene gelüb bu habarı Orhan Gaziyi bildürdi. Bu ahdı habar verdi. Orhan Gazi kabul etdi. Tekvür gene

kan kâfiri Türk incitmesün,, dedi. Mihali eyidür : "Ol adamlara ne verürsin kim geleler,, dedi. Tekvür eyidür : "Her ne kim sen diyesin, ben vereyüm,, der. Mihali otuz bin filöriye sulh (241) etdi. Ve Baras Tekvür can ile râzı oldı.

Nazım

- 5 Nakdi göndürdi tekvür-i Baras Ki vere hisarı hem ola halâs
Hazineyi kodı Baras kim gidür Kuşandı bir ip ü hem geydi palas
Kodı gitdi tekfür hisarı eydür Yarumdan ayırdunuz ay Türkler celes
(242)

Elhâsılı heman kim tekvür hisardan çıkdı, kapular galaba oldı ve her tarafdandır müsülmanlar dahı koyıldılar (243). Ahı Hasan bürce dırmandı (244). Ve dahı niçeler bile dırmandı. Baras tekvür kim adamlar koşmışlar idi kim anları Gemlige iletdiler. İstanbula göndürdiler. Hisarın dahı halkını emn ü amân etdiler. Kimsenün bir çöbin aldurmadılar. Baras Tekvürün hazinesini Orhan Gazi, gazilere bahş etdi. Mubalağa malı var idi. Cemi'sini verdi. Gaziler gayetde ganî oldılar. Tekvürün bir veziri var idi. Saroz derler idi. Ol gitmedi. Ve hem bu hisar verilmege sebeb ol olmuş idi. Anun dahı mubalağa çok malı var idi. Ol dahı kendü ihtiyârıyla haylı mal getürdi. Orhan Gazi anı dahı gazilere verdi. Ve illâ haylı kâfir kırılmış buldılar. Orhan Gazi bu vezire sordı kim : "Bu hisarı kim verdünüz; neden bunaldunuz. verdünüz,, dedi. Saroz eyitdi : "Bir nice nesne için verdük,, dedi. "Biri budur kim sizün devletünüz yavmen feyevmen ziyâde oldı. Ve bizüm devletümüz döndi. Tahkik bildük. Ve biri dahı bu kim baban üzerümze havâle yapdı, gitdi. Anun devleti köylerümüzü zabt etdi. Size muti' oldılar. Ve bizi hiç anmazlar. Biz dahı bildük kim anlar rahat oldılar. Anun için bizi anmazlar dedük. Biz dahı ol rahatlığa heves etdük. Biri dahı bu kim tekvürümüz mal yığdı (245). Fayda vermedi. Anun için kim malı vermege nesne bulmadı. Vakıyile alacak nesne almadı. İhtiyâcumuz olduğı vaktin satıcı bulunmadı,, dedi. "Hisar bize habs oldı. Ve biri dahı padişah kim zebun ola, vilâyet (246) tez harab olur imiş. Ve biri dahı bu kim yaramaza uyduk kim ol Kite tekvüriyidi (247). Biri dahı bu kim âlemün tebeddülâtı eksük olmaz (248). İmdi bu tebeddülât bizde (249) vâki (250) oldı,, dedi. Sordı kim : "Ya bu kırkun neden (251) olmuş,, de-yicek cevap verdi kim : "Açlıktan çok kırıldı,, dedi.

Nazım

- 35 Ve ger Hakdan ola fazl u inâyet Olur her maksudun makbûl gayet
Neye sunsan sana âsân gelür ol Senün yardımcun olur cümle millet
İnâyet buldı Hakdan Âl-i Osman Zebunundur kim ede buna adâvet
Baras tekvür zebun Orhan elinde Yaraşur tekvüre kim çeke zillet
Elin Âl-i Osmanun İlâhî Ve hem devletleri kala kıyâmet
Muzaffer, mansur olsun leşker-i han Ki bu âldür olan ehli-i mürüvvet
40

Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz yigirmi altısında vâki oldı (252).

Sual : Bu fetihler kim oldı (253), Osman Gazi hayatda mıyidi ve yâ degül idi?

Cevab : Esahh-ı kavli budur kim hayatda idi. Zîrâ kim oğlını atası göndürdi.

Sual : Ya Osman Gazi niçün varmadı?

Cevab : Anun için kim Orhanun dahı iki oğlu olmuş idi. Ve hem Osmanun dahı ayağında zahmatı var idi. Zahmat eder idi. Ve hem eyidür idi kim : "Oğlum Orhan benim zamanumda şevket bulsun,, der idi (254).

5

Nazım

Şular kim oğlu mukbil olmak ister Gel imdi ata oğla yolu göster
Oğul dahı ala senden nasihat Nasihat kim ala olmaya kemter (255)
Şular kim almadı pendı atadan Olan oldur bu halk içinde ebter,,

24 üncü Bâb

10

Bu Bâb Osman Gazinün, Oğlu Orhan Gaziye Vasiyetin Bildürür.

Evvel eyitdi kim : "Oğul ! Ben öldüğüm vaktin beni Bursada şol Gümüşlü Kubbenün altında koyasın,, dedi. "Ve bir kimse kim sana Tangrı buyurmadığı sözi söylese (256) sen anı kabul etme,, dedi. "Ve ger bilmezsen Tanrı ilmin bilene (257) sor,, dedi.

15

Nazım

İbâret (258) bilmegün faydası noldı Hemın bil söz düzer âdemi oldı (259)
Gerek söz bil, gerek bilme karındaş Asıl (261) gönüldeki niyyetün oldı.
(260)

"Ve bir dahı sana muti' olanları hoş düz (262). Ve bir dahı nökerlerüne dâym ihşan et (263) kim senün ihşanun anun halinun duzağıdır,, dedi.

20

25 inci Bâb

Bu Bâb Bu Yanada Konur Alp ve Gazi Rahman ve Akca Koca Halları Noldı, Anı Bildürür.

25 Konur Alp, Ak Yazuyı ve Konur Apa Elini ve Bolı ve Mudurnı vilâvetini mukarrer etdi. Ve döndi. Ve gene Kara Çepüş (264) ve Ab Supıya (265) geldi. Ve Gazi Rahmanı anda koyub kendü gene gitdi. Akca Kocayı Kandırıya varmağa. Anlara dahı er kodı. Maksudları Samandıriya varmak oldı. Elhâsılı bunlar gece ve gündüz kâfir ile gâh ceng ve gâh müdârâ etmek oldılar. Bir gün Samandıra tekvürinün oğlu ölmüş idi. Bu kâfirler meyyitün üzerine cem' olmuşlar. Gaziler dahı fırsat buldılar. Kâfirler hisar önindeyiken basmışlar. Tekvüri dutmuşlar. Samandıra hisarı feth olındı. Tekvürini Aydosun hisarına iletmişler. "Gelün ! Bu tekvüri alun. Hisarunuzu bize verün,, demişler. Kâfirler eyitmişler ki : "Varun, başını kesün. Etini bişürün. Yen,,. Âhır bu tekvür eyitmiş : "Beni Istanbula iledün. Beni anda satun,, demiş. Orhan Gaziye habar göndürdiler kim : "Bu tekvüri satalum mı? Ve yâ öldürelüm mi,, dediler. Orhan Gazi eyitmiş : "Satun. Gazilere harclık olsun,, dedi. Gelmişler, Istanbula habar göndürmüşler. Istanbul kâfirleri eyitmişler : "Ne adam sataruz ve ne hod aluruz,, demişler. Cem' olmuş leşkerleri var idi. Göndürdiler. Dutaşdılar (266). Kâ-

firi basdılar. Eyü kırkun oldı. Elhâsılı Samandıra tekvürini İznigimid tekvüri satun aldı. Akca Koca geldi. Samandırayı hisar edindi. Istanbul tekvüriyle ve Aydos tekvüriyle dâym ceng eder oldı. Ve her vakıt (267) Akca Kocayile gaziler at arkasından inmezler idi. Anun için kim Istanbul tekvürinün cengi eksük degül idi. Anun için kim bu Aydos hisarından Türki sürmek isterler idi. Akca Koca etrafun köylerini mukarrer etmiş idi emn ü amân ilen.

26 ncı Bâb

Bu Bâb Aydos Hisarı Ne Suret İle Alındı, Anı Bildürür.

Meger Tekvürün bir kızı var imiş. Bir gece Hazret-i Resûl ullah salıllâhü 'aleyhi ve sellemi düşinde görmüş. Bu kız kendüyi bir çukurda görür. Bir mahbub suretlü lâtif kişi gelür. Bunı çukurdan çıkarur. Geydügi geyceklerin dahı çıkarur. Yabana atar. Bunun gövdesini yur. Ve harir geycekler geydürür Kız uyanur. Gördüğü düşe acaba kalur. Ve illâ bu görüğü kişinün hayali kızun aklını alur. Gece (268) ve gündüz (269) hayali gözinden ve gönünden gitmez (270).

10

Nazım

Anun kim can gözi o dostı gördi Heminden gördi varın dosta verdi
Gönül şehrinde o dost kaldı ancak Fikir dağıldı aklın yele verdi
Ta'acüb etmen anı ay azizler Anı kim görmedi can gözi gördi
Âşıkı ışkda iki ma'nî vardır (271) Biri zâhir biri dost ma'nî oldı

20

Çünkü kız bu düşi gördi. Kendü kendüye eyidür : "Benüm halum ne oldı kim beni bu çukurdan çıkardı. Gayrı geycek geydürdi. Ve hem durduğum yerden erdi (272). Ma'lûm oldı kim benim halum bir dürlü dahı dönse gerekdür,, dedi. Döner, yürür idi. Dâym bu halı fikr edüb yürür iken nâgâh Türk gelüb ceng etdiler. Hisardağlar dahı cenge başladılar. Kız eyidür : "Ben dahı varayın (273) ceng edeyin (274) ,, der. Geldi, gördi. O gördüğü çukurdan çıkaran kişi bu leşkerün ulusudur (275). Kız eyidür : "Hay ! Bildürün hal neyimiş,,. Filhâl evlerine vardı (276). Rumca bir kâğıd yazdı. Düş mâcerâsın bildürdi. Ve dahı eyitdi : "Göcün. Bu hisarun üzerinden gidün,,. Bir gece ta'yin etdi. Ve eyitdi kim : "İ'tikad etdüğünüz kişilerden bir kaç kişiler göndürün. Ben hisarı size vereyüm,, dedi. Ve bu kâğıdı bir daşa yapışdurdı. Ceng eder gibi oldı. Ol daşı atdı. Daş geldi, Gazi Rahmanun önine düşdi. Gazi Rahman gördi, bir daş, üzerine mektub yapışdırılmış. Heman daşı aldı. Akca Kocaya ilette. Bir rumca okur (277) kişi buldılar. Mektub içindeki habarı bildiler. Ve hem inandılar. Akca Koca eyitdi (278) : "Gaziler! Bu yola başını kimdür ki koya, Hak yolında bir nişan koya. Ve ben dahı hem anun ile bile olam,, dedi. İlerü geldi. Gazi Rahman eyidür : "Ben hod hazıram,,. Konur Alp dahı eyidür : "Buna bir hal dahı edelüm,,. Sordılar kim : "Nedür (279)?,,. Ol eyitdi : "Oturduğumuz hisarı oda uralum,, dedi. Kabul etdiler. Hemandem (280) geldiler. Sa-

25

30

35

40

mandırayı oda yakdılar. Kendüler göcdiler, gittiler. Aydos hisarının kâfir-
leri gayet şâd oldılar. Tene'ümler etmeğe başladılar. Kızun dahı va'desi ta-
mam oldı. Heman gece ile Gazi Rahman bir niçe gaziyle kız dedüğü yere
5 geldi. Kız dahı intizar (281) idi. Kız Gazi Rahmanı gördi. Hisar bedenine ip
bağladı. Aşağa sarkıtdı. Gazi Rahman filhâl ipe yapışdı. Şol ankebût misâl
ipi devşürüb tarfet ül'-ayn içinde hisara çıkdı. Kız ile bulışdı. Hisarun ka-
pusına vardılar. Kapucıyı paraladılar. Kapuyı açdılar. Hazır olan gaziler
koyıldılar. Doğrı tekvürün sarayına vardılar. Tekvür geceden ferah olub
10 sohbet etmiş idi. Sarhoş yatur idi. Boğazın aldılar. Sabah olıncaya degin
Akca Koca dahı erişdi. Hisarı zabt etdiler.

N a z ı m

Samandırayı yıkdı üş eri gör Ne işler etdürür bi iş, eri gör
Döküp kanlar ve başlar oynadılar Bu gaziler olan sërverleri gör (282)
Cihana doğru geldi doğru gitti Şol ok gibi duran (283) doğruları gör
15 Nereye ok varursa mecruh eder Ol okı atan u sërverleri gör (284)
Atan u atduran gayret eridür Ol arada olan mazharları gör

Bu fethün tarihi dahı yukarıdaki tarihinde vâki oldı.

27 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Tekvüri Kızıyle Neylediler.

Çünkü Allah fazlıyle hisar feth olındı, tekvüri kızıyle Gazi Rah-
mana verdiler. Orhan Gaziye göndürdiler. Gazi Rahman dahı geldi. Or-
hanı Yeni Şehirde buldı. Habar neyise verdi. Tekvüri ve kızını ve malını
Orhan Gaziye teslim etdi. Orhan Gazi dahı kızı Gazi Rahmana verdi. Ge-
tirdüğü maldan dahı haylı nesne verdi. Ve bu zamanda bir Karaca Rahman
25 dahı söylenür. Ol dahı o Gazi Rahmanun neslindendür. Ol dahı İstanbula
haylı iş edüb durur. Tâ anun zamanında İstanbulda oğlancuklar ağlasalar
korkudurlar idi kim : "Ağlama ! Karaca Rahman geliyürür,, derler idi.
Hay azizler (285) ! Bu menâkıbı kim fakır yazdum, vallâhi cemi'isine il-
müm erdi. Andan (286) yazdum. Sanmanuz kim yabandan (287) yazdum.

N a z ı m

Bu ömür seksen altı olduğında Muhammed Han Buğdana ağduğında
Çözildi sancağı (288) kösler çalındı Gönülüb devlet ilen gittüğünde
Hücüm-ı devleti dutdı cihanı Durub İstanbuldan çıktüğında
Menâkıb yazmağa defter çıkardum Beyan etdüm nişanın bulduğumda
35 Yedi hutbe sekiz Han Bayazıda (289) O cum'a gün gazâyâ gittüğünde
Kalem dutdum menâkıbı ki yazdum Kulak dut sen Aşıkı dedüğünde

28 nci Bâb

Bu Bâb Anı Bildürür kim Bu Gaziler Bu Yanada Neye Meşgul Oldılar.

Orhan Gazinün anası Allah rahmetine vardı. Ve hem dedesi Ede Balı
dahı kızından bir iki (290) ay öndin Allah rahmetine vardı. İkisini dahı

Bilecük hisarında kodılar. Üc aydan sonra Osman Gazi dahı Allah rah-
metine vardı. Amma Sögütde vefat eyledi (291). Emânete kodılar. Anun
içün kim Orhan Gazi Bursadayıdı. Habar vardı. Hemandem sürdi, geldi.
Atasının vasiyyetin dutdı. Bursaya getürdi. Osman Gazi vasiyyet etdüğü
kubbenün (292) altında kodı. Kayın atasını ve hatunı Malhunı Osman
kendü eliyle defn eyledi.

N a z ı m

Gönildi bir sefere dahı bunlar Mücerred yalnız kim geye donlar
Atı var bindüğü sekiz ayaklu Önce çavuşıdır gayrı onlar.
Uzak seferdürür yakında gelmez Geçer niçe yıl u gündüz ve dünler
10 Yolundur menzilin gör kanda erer Aşıkı kim önünce gitdi anlar.

29 uncu Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Osman Gazi Allah Rahmetine Kavışdu-
ğında (293) Sonra Orhan Gazi Neyledi, Anı Bildürür.*

Atasını bildi kim fenâ sarayını terk etdi ve ol bâkî sarayın kabul et-
di (294), karındaşı Alâaddin Paşayile bir araya geldiler. Emr-i (295) hâli
neyise gördiler. Ol zamanda Ahı Hasan var idi kim anun tekyesi de var-
dur. Bursa hisarında, beg sarayına yakındur. Ve dahı ol zamanda olan
azizler bile cem' oldı (296). Osmanun malı var mı, yok mı deyü sordılar.
Teftiş etdiler kim miras olına bu iki kardaş arasında. Hemin bu feth olı-
nan vilâyet var ancak. Akca ve altun hiç yok. Osman Gazinün bir sırtak
tekelesi (297) var yenice. Ve bir yancuğı dahı var. Duzluğu, kaşuklığı dahı
var. Bir sokman edüğü dahı var. Ve bir kaç eyüce atları dahı var. Ve
bir kaç süri koyunu dahı var. Şimdiki zamanda Bursa nevâhisinde yürüyen
beglik koyun andandur. Bir kaç ögrek (298) yundları dahı var Sultan
Öninde. Ve bir nice çift eyer depüngüsü bulındı (299). Ayruk nesnesi bu-
lınmadı (300). Ve hem kalmadı. Orhan Gazi kardaşına eyidür : "Sen ne
dersin?,, Kardaşı Alâaddin Paşa eyidür : "Bu vilâyet hakkundur Buna
bir çobanlık etmeğe padişah gerek. Bu vilâyetün halını göre ve başara. Ve
hem ona esbab dahı gerek. İmdi esbabı oldur kim bu yundlar padişahun
30 ola. Ve hem koyunlar dahı padişahun şöleninün esbabındandur. İmdi bi-
züm miras edecek nemüz vir kim miras (301) edecek nemüz var kim kis-
mat edevüz (302) ,, dedi. Orhan Gazi eyidür : "Gel imdi ol çoban sen ol ,,
dedi. Alâaddin Paşa eyidür : "Kardaş ! Atamızun du'âsı ve himmeti se-
nün iledür. Anun içün kim kendü zamanında askeri sana koşmış idi. İmdi
35 çobanlık dahı senündür ,, dedi. Ve hem bu azizler dahı bu buyruğı (303)
kabul etdi. Orhan Gazi eyitti : "İmdi sen bana paşa ol ,, dedi. Alâaddin
kabul etmedi. Eyitti : "Kite (304) ovasında Fudura (305) derler bir köy
vardur. Anı bana ver ,, dedi. Orhan kabul etdi. Ol köyi ona verdi. Alâad-
din Paşa dahı Kükürtlide bir tekye yaptı Bursa Kapluca kapusın içeri
girdük yerde. bir mescid hisar içinde yaptı. Yanında sâkin oldı. Tâ bu za-
mana degin evlâdından var idi.

Nazım

- 5 Bular birlikte bitdi oldu, işler Safâlar sürdiler çok yaz ve kışlar
Dürişdiler nizâm-ı islâm için Akıtdılar kan u kesildi başlar
Nice zahm urdılar uruldılar hem Niceler dediler (306) kanı kardaşlar
Esir satubân u hem almadılar Olinmadı esir için savaşılar

Ve Lehû

- 10 Cihan hod gelmeg ü gitmek içündür Ne yapsan âkıbet yıkmag içündür
Karâr etmez gelüb sûret olanlar Doğan gün hem gece batmag içündür
Bu sûret gölgesine kalma zinhâr Senünlen oyım utmag içündür
15 'Amel kim sen edersin ây karındaş Ya damu ola ya uçmag içündür
İkisinden farig ol Hakka dön kim Yaradılmış Hakka dapmag içündür (307)

Ve Lehû

- 15 Nasihat aldı Orhan kardaşından Du'âlar aldı eş ü yoldaşından
Dahı aldı du'â cumle veliden Du'âlar ister Orhan cümlesinden
Mirasdur du'a almak Âl-i Osman Fariglerdür bu halkun dünyesinden
Aşık Paşa du'â Orhana etdi Bile Gök Alp nesli cümlesinden

30 uncu Bâb

Bu Bâb Orhan Gazi Padişah Olduğundan Sonra Neyledi, Anı Bildürür.

- 20 Kardaşına verdüğün mukarrer etdi. Ve bu hinde Akca Koça dahı dün-
yeyi terk etdi. Kandırı nevâhisinde bir dağda mezarı var. Konur Alp dahı
anun gibi oldu. Orhan Gazi bu bucağın sancağını oğlu Süleyman Paşaya
verdi. İn Öri sancağını oğlu Murad Gaziye verdi kim ol kiçi oğludur. Orhan
Gazi leşkerini aldı. İzingimide (308) vardı. Anun için kim Gazi Rahman gel-
diğinde bu cemi'i kazıyyeleri ana bildürmüş idi kim İzingimidi (309) ne su-
25 ret ile alalar. Kağan kim leşker cam' oldu, Bursadan Yeni Şehire çıktılar.
Sürdiler, Geyveye indiler (310). Oğlu Süleyman Paşayı Ap (311) Suyında
buldılar. Ayan (312) gölinün kenarı Aydosda olan gaziler geldiler. Orhanı
karşuladılar. Sürdiler, İzingimide (313) vardılar. Anun sahibi bir hatun
idi. İstanbul tekvürine ta'allûkı var idi, Adına Yalakonya (314) derler idi.
30 Yalak Ovasının sahibiyidi. Deredeki hisar anun idi. Ve hem bir kardaş
var idi. Adına Kalayon (315) derler idi. Yukarı sırttağı hisar anun idi.
Şimdiki zamanda Türk ana koyun Hisarı derler. Bunların hisarının üle-
rine Türk vardı. Ceng eder iken Kalayonun göksine ok dokındı. Sesmedi,
öldi. Orhan Gazi geldi. İznigimidür üzerine kondı. Hatun eyidür : "Ben bu
35 Türk ile ceng etmezim. Anun için kim eger bunlar bizden öldürürler ise
ölen gitdi. Yerinde kalandan fayda ne? Ve ger biz bunları öldürürse-
vüz (316) Bunların ile kan duşmanı oluruz. Tâ kıyâmete degin ceng et-
mek gerek (317) , dedi. Hatunun (318) bir yarar kişisi var idi. Anı göndürdi
kim : "Ahd edelüm. Bize ziyânunuz dokunmaya. Hisarı dahı verelüm , de-
40 di. Orhan Gazi dahı kabul etdi kim ol avrat her nesi kim vardır, ala. Da-
hı hisarı teslim ede. Hatun gene habar göndürdi kim : "Ben gece çıkarın.

Ve illâ beni Türklerden bekletsün , dedi. Ve hem anun gibi etdiler. Ve her
kâfirün kim ihtiyârı var gitmege ve yâ durmaga, ihtiyâr kendüntün gerek
olsun (319). dedi. İskeleye gemiler getürdiler. Muradlarınca doldurdılar.
Orhan Gazi eyidür : "Sakinün kim bu kâfirlerün bir göpi gitmesün kim
biz ahdumuzda hâyın olmayavuz (320) , dedi. Eyle kim ahd idi, olındı.
5 Orhan Gazi dahı hisara girdi. Ve ol gaziler kim Aydosda olurlar idi, cemi'-
isi İzingimide (321) geldiler. Sâkin oldılar. Orhan Gazi, oğlu Süleyman Pa-
şayı İzingimide (322) getürdi. Kiliseleri mescidler etdi. Ve bir kiliseyi dahı
medrese etdi. Elan şimdi dahı medresesi vardır (323). Kara Mursal derler
idi, bir bahadır er var idi. Ol kenarı ana tımar verdiler. Vilâyeti tımar
10 üleşdürdiler. Tımar erlerini kenara getürdiler kim Istanbuldan gemi çıkub
vilâyete ta'addî etmesünler (324). Ve Yalak Ovayı dahı tımara verdiler.
Ve bu Akca Kocayile olan gazileri bu vilâyete cem' etdiler. Ermen Baza-
rını (325) Yahşılıuya (326) verdiler. Kandırı vilâyetini Ak Başa (327) ver-
diler. İmdi bunların neslinden şimdi dahı vardır. Fazlullah Kadı kim Ge-
gibüzede (328) tekyesi vardır, ol Akca Kocanın neslindendir. Ve Koca
Elinün ve Ak Yazınun ve Konur Apanun ve Bolı vilâyetinün ve bu ce-
mi'isinün fethinün aslı ve hâkikatı budur kim fakîr şerh etdüm.

Nazım

- Niceler bu cihana geldi gitdi Benem dedi yalan da'viler etdi 20
Unudıldı adı anılmaz oldu Yerini bir dahı yalancı dutdı
Sakin benem deyüben mağrur olma Ki mağrur âkıbet peşmanla (330)
(329) gitdi

31 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Orhan Gazi Padişah Oldukdan Sonra
Ne Geydi Ve Ne İhdâs Etdi kim O (331) Atası Zamanında Olmamış
İdi, Orhan Gazi Zamanında Olındı.*

Nazım

- Bu âdem düzdi âlemde düzenler Biltür misin niçün düzdi düzenler
Ya kendünün ve yâ gayrının ola Bu niyyetlen düzer düzgün (333)
(332) düzenler
Ne düzsen eseri (334) kalur cihanda Veli âsâr kalur (335) kanı düzenler 30

Orhan Gaziye kardaş Alâaddin Paşa eyidür : "Hanum ! Elhamdülil-
lâh kim seni padişah gördüm. İmdi senün dahı birlevük (336) leşkerün
yevmen feyevmen ziyâde olsa gerekdür. İmdi senün askeründe (337) bir
nişan ko kim (338) gayrı askerde (339) olmasun , dedi. Orhan Gazi eyi-
dür : "Kardaş ! Her ne kim sen eyidürsin, ben anı kabul ederim , dedi. Ol
35 eyitdi : "İmdi, etrafdağı beglerün borkleri kızıldır. Senün ağ olsun , dedi.
Orhan Gazi emr etdi. Bilecükde ak bork işlediler (340). Orhan Gazi geydi.
Ve cemi' tevâbii bile ak bork geydiler. Andan Orhan Gazi leşkerin ziyâde et-
mek diledi kim ol vilâyette (341) ola. Kardaş eyidür : "Anı kadılara da-
nış , der. Ve ol zamanda Çandarlı (342) Karaca Halil, Bilecük kadısı ol-
40

muş idi. Kadılığı (343) ana Osman Gazi vermiş idi. Ve Orhan Gazi zamanında dahi İznige kadı oldu. Ve dahi İznikten sonra Bursaya kadı oldu. Orhan oğlu Gazi Hüncâr zamanında kadı-asker oldu. Ve hem vezir oldu. Ve beglerbegi dahi oldu. Ve bâkî tafsîl aşağı bâblarda gele inşaallâhu ta'âlâ. Ve hem Ede Balının dahi kavmıydı (344). Ona dahi danıştı. Eyidür : "Elden yaya çıkar , (345) dedi. Ol vakit adamların çoğu kadıya rişvet iletti kim beni yaya yazdurun deyü. Ve hem anlara da ak bürk geydurdiler.

Sual : Ya enük adını yayaya niçün dediler?

Cevab : Sultan Mehmed Han oğlu Sultan Murad zamanında sefere gider iken bir yaya bir it enigin oğurlamış. Enük ıssı enüğünü bulmuş. Yaya ya eyitmış : "Enüğimi sen mi doğurdun kim oğurlarsın bire (346) enük yaya , deyüben sömüştü. Bir gavgâ etmişler (347). Halk ol sebebden ötürü enük yaya derler. Ve dahi burma dülbend Orhan zamanında tasnif olındı. Dîvânâ gelecek beglerin burma dülbendi olmasa ta'yib ederler idi kim : "Dîvânâ geldür. Kanı burma dülbendün? , derler idi.

N a z ı m

Cihan her lâhza bir nev'e görünür Hayal ehli o nev'aya (348) sürinür
Sanur budur kim ol maksud olanlar Ya açar setrini (349) yahud bürinür
Cihanda hill ü hürmet böyle geçdi Kimi it gibi dalar kimi korinur (350)

Dîvânda burma dülbend geyerler idi. Kağan kim sefere gitseler bürk geyerler idi. Ve bürkün altına şövküle (351) geyerler idi.

Sual : Şevküle (352) nedir?

Cevab : Şevküle (353) bir takyedür kim öni kısa, ardı uzun. İçinde deri kaplarlar idi. Ve dahi Âl-i Osmanun garayibleri çokdur. Fakir ihtisar etdüm. Anun için kim ol zamanda onı iktizâ (354) eder idi. Ve bu zamanda âdet bunı getürdi. Zamân-ı evvelde üstâdâne daraklar ve hürmetlü sakallar olur idi. Padişah hışm etdüğünün (355) sakalın kesüb eşeğe bindürürler idi. Şimdiki zamanda kendülerün âdeti eşek oldu. Binüb yürürler. Sakalların hod kendü elleriyle keserler. Ve bu sakal kırmak âdeti kadîmden Firenkden kalmışdır. Firenkden cünüp ışıklar almış idi. Şimdiki zamanda mübah oldu. Avratlar saçın keserler, erler sakalın.

32 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İznik Ne Şuret İle Feth Olmub Alındı Anı Bildürür.

O Kara Tegin ki almışlar idi ve bu İznige ol, havâle gibi vâki olmuş idi. Anun için kim bu Kara Tegin hisarı içinde olan gaziler dâym İznigün kapusın açdurmazlar idi. Bëgayet açlıktan bunalmışlar idi. Anun için kim memleketindeki köyleri tımar erlerine (356) tımar vermişler idi. Ve hiç veçeri min elvücûh bu köylerin kâfirini incitmezler idi kim hisarları halkına zevad (357) vermezler idi (358). Vakıt olur idi kim Müsülmanlar

ile bile savaşa varurlar idi. İznik halkına eyidürler idi kim : "Gelün biçâreler ! Rahat olun kim biz rahat olduk , derler idi. Şehirün halkı göle balık avlamağa çıkmaz olup durur idi. Bazı kâfirler gazilere habar verürler idi kim biz gayet bunaldık derler idi. Ol zamanda cemi' vilâyeti Türk almış idi. Tımar erinün elinde tasarruf olunur idi. Orhan Gaziye kâfirlerin hallarını bildürdiler. Ol dahi İznigün üzerine geldi. Kâfirler dahi bir i'timad etdükleri kâfiri göndürdiler kim : "Bizüm ile ahd edün kim bizi kırmayasız. Gidenümüz gide. Duranumuz dura. Hisarı size teslim edelüm , dediler. Orhan Gazi dahi kabul etdi. Anun için kim mürüvvet efdal-i gazâdur dediler. Ve hem bu mürüvvet nicesine sebep oldu. İslâma geldiler. Tekvürini İstanbul kapusından çıkardılar. Hemin kendü ve halkı gitdi bile. Kalan şehir halkı ve sipahi ekseri gitmediler. Orhan Gazi tekvüre adam koşdı. Gemiye iletdiler. Muradı olduğu iklim'e gitdi. Tekfür kim kapudan çıkdı, Orhan Gazi Yeni Şehir kapusından girdi. Kapunun iç yanında bir bağça var, İkülos (359) derler. Gayet hûb makamıdır. Orhan Gaziye doğru ol bağçaya iletdiler. Bu şehirün kâfirleri karşı geldiler (360). Kennehü padişahları öldi, oğlını tahta geçirür gibi vâki oldu. Ve illâ hatunlar çok geldiler. Orhan Gazi sordı kim : "Bunların erleri kanı? , Cevab verdiler kim : "Kırıldılar. Kimi cengden ve kimi açlıktan , Ve illâ gayet mahbubları (361) çoğ idi. Orhan Gazi gazilere üleşdürdi. Emr etdi kim : "Bu dul avratları nikâh edün. Alun , dedi. Ve hem anun gibi etdiler. Şehirün dahi ma'mur evleri var idi. Evlenen gazilere verdiler. Hazır avrat ve hem evler ola, kim kabul etmeye?

N a z ı m

Hırâmân geldiler mahbûbe Rumlar Gaziler gönli yandı sanki mumlar
Kağan kim bağça içre geldi bunlar Gaziler dedi melek ola bunlar
Yanağı gülgün u la'lîn dudaklar O simin sak, o bihin (362) sim zinahlar (363)
Melek envarlu kızlar geldi canlar Ki gördi kul oldu gönül canlar
Çemen üzre çü servi sey ederler. Gönüller gölgeye düşüb giderler
Hayâli gölgesi can gönüm aldı Mu'anber zülfi bûyî aklum aldı
Nazar atarlar u gamzelü tîrler Fedâ olur gören yigidi pîrler
Dimağlar mest eder ol müşk-bûlar Akıllar sayd eder ol Rûmi hûlar
Urumca söyler ü bize naz eyler Sanasın ney çalar çeng ü saz eyler
Bu resme gaziler bunları gördi Han Orhan bunları guzzâta verdi
Bile evler mükellef nakd cinsler Verildi gazilere oldu ünsler

Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz otuz birinde (364) vâki olındı.

33 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Orhan Gazi İznikte (365) Neyledi, Kimün İle Müsahabet Etdi Anı Bildürür.

Bir ulu kiliseyi câmi (366) etdi. Ve bir manasırı dahi medrese etdi. Yeni Şehir kapısı çıkduğu yerde (367) bir imâret yaptı. Yanında Hacı Ha-

san derler idi, bir aziz var idi. Dedesi, Ede Balınun müridiydi. Şeyhliğini ona verdi ve nesli ve nesebine. Tâ bu güne degin anun elindedür. İma-
retün kim kapısı açıldı ve ta'âmı kim pişdi, Orhan Gazi ev-
vel kendü mübârek eliyilen üleşdü. Çırağın dahı evvel gece kendü yakdı
5 Medreseyi dahı Mevlânâ Dâvud Kayserî derler idi, ana verdi. Andan son-
ra Tâceddin Kürde verdi. Konyada Sirâceddin Urumînün şakirdiydi. Hi-
tâbetini Kara Hocaya verdi. İznigî taht edindi bir nice zaman.

N a z ı m

Okıtdı (368) hutbeyi Orhan-ı Gazi O Osman bin Er Duğrıl (369) nesli
gazi
10 Şerî'at gülüne gülbünler oldı (370) Çü doğdı şems ü tâb Orhan Gazi
Gazâyicün ki ak bürk o geyübdür Yüzi ağ işi sağ Orhan Gazi
Ne geyse yaşur Orhan Gazi Âşık Paşa zamanındaydı gazi

34 üncü

15 Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İznik Feth Olduğundan Sonra Orhan
Gazi Neye Meşgul Oldı, Tımarları Kimlere Verdi, Anı Bildürür.

İzingimidi (371) Oğlu Süleyman Paşaya kim vermiş idi, anı Yeniceye
ve Göynüğe ve Mudurnuya havâle etmiş idi. Bir oğlu dahı kim Murad Han
Gazidür, Bursa sancağın ana verdi. Adını beg sancağı kodı. Karaca Hisarı
emmüsi oğlu Gündüze verdi. Orhan Gazi kendü cemi'i vilâyetine nâzir oldı.
20 Oğlu Süleyman Paşayı Darakçı (372) Yenicesine göndürdi. Ve ol vilâyet-
ler cemi'i Orhan Gazinün adlin işitmişler idi. Ve hem her vilâyeti kim al-
dılar, ana adl ü dâd etdiler. Alınmayan vilâyetler dahı anlarun neyledükle-
rini bilmişler idi. Süleyman Paşa kim Daraklı Yenicesine vardı, hisarı ver-
diler ahd ilen ve amân ilen. Göynüğü dahı hemçünân. Mudurnuyu dahı
25 hemçünân. Süleyman Paşa dahı ol kadar adl etdi kim cemi' ol vilâyetün
halkı eyidürler idi kim : "Nolaydı, kadım zamandan bunlar bize beg (373)
olalar idi,,. Ve çok köyler bu Türk kavminı gördiler. Müsülman oldılar.
Ve ol vilâyetde ne kadar kim mülkler vardır, cemi' Süleyman Paşa ver-
düğü karar üzerine durur.

35 inci Bâb

30 Bu Bâb Orhan Gazi Karası Vilâyetini Feth Etmeğe Sebeb Nedür, Anı
Bildürür.

Karasıoğlu 'Aclân Beg var idi. Ol zamanda Allah rahmetine vardı. Bir
oğlu dahı var idi. Orhan yanına gelmiş idi. Adı Dursun Beg idi. Bir oğlu da-
hı atası yanındaydı. Atası yanındağı oğlu vilâyet istemediler. Orhan Gazi
yanında olan oğluna habar göndürdiler. Hacı El Begi derler idi, Karasıoğlu-
nun bir veziri var idi. Ondan ve vilâyetün a'yanlarından bile habar geldi.
Bundağı oğlan eyidür : "Hanum! Durun (374). Varalum, Vilâyete girelüm.
Balı Kesri ve Bergama ve Edremid cemi'i nevâhisiyle senün olsun. Kızılca

Duzla ve Mahramı (375) o tarafı (376) bana sadaka et,, der. Orhan Gazi
dahı Ulubatı feth edüb gene tekvürini içinde komışlar idi. İmdi doğru göl
başından yürüdi. Ve Yelyüzi (377) aldı. Ve Ablayundı dahı aldı. Kırmastı-
ya yürüdi. Ve ol hisarun sahibi bir avrat idi. Rumca adına Kilemastorya
(378) derler idi. Ve bir kardaşı dahı var idi. Mihalıcı (379) derler idi. Or-
han Gazi kim ol vilâyete yürüdi, bu avrat kardaşıyilen karşı geldiler. Mu-
balağa peşkeşler getürdiler. Gene yerlü yerinde kodı. Ulubat tekvürin dut-
dılar kim ol kâfir ahdına durmamış idi. Ulubat tekvürinün işin bitürdiler.

N a z ı m

Aziz Hak ahd edübdür (380) Âdem Sözümdahı benüm hem âdem ilen
ilen
Dedi cennet verem size sözümdut Sakın yürime iblis yılan ilen
Hakun va'desi ahd oldı i canum Melek ü hayvan u hem âdem ilen
Bu âdem ahdı bil kim kandan olmuş Budur ahdun yolu (382) her âdem ilen
(381)

36 ncı Bâb

15 Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vilâyet-i Karasıda Orhan Gazi Neyledi
Anı Bildürür.

Bular kim Balı Kesriye vardılar, ondağı oğlan kaçdı. Bergamanun
hisarına girdi. Üzerine vardılar. Orhan Gazi yanındağı kardaşı vardı kim
hisarda kardaşıyle söyleşe. Ok ilen vurdılar. Sesmedi. Öldi. Orhan Gaziye
20 Gayetde güc geldi kim bunlar bunun gibi iş etdiler. Orhan Gazi dahı ça-
gırtı kim : "El, vilâyet ! Bilmiş olun kim emn ü amân ile vilâyet şimden
gerü Orhan Gazinündür,, deyü hükm olındı. Ve bu vilâyetün halkı dahı
muti' ve münkad oldılar. Vilâyetün kadimleri geldiler. Tımarlı tımarında
mukarrer oldılar. Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz otuz beşinde vâkı
25 olındı Orhan Gazi elinde.

N a z ı m

Sürildi tedbiri Karası gitdi (383) Yazıldı defteri Orhan dutdı (384)
Bu çarhun ferzini (385) atdı Karası Çü Orhan şahı sürdi mat etdi
Cihan kendüyle (386) kaldı dolaşdı Ecel atın binüb kemendi (387) atdı
Dürüldi Karası defteri yandı (388) Yeni defter ki gazi kâtib etdi (389)

37 ncı Bâb

35 Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Orhan Gazi kim Bu Vilâyeti Feth Etdi
Tımarı Kime Verdi ve Ol Hisardağı Oğlanun Halı Noldı, Anı Bildürür.

Çünkü Hak Ta'âlâ vilâyet-i Karasıda hutbeyi ve sikkeyi Orhan Ga-
ziye mukarrer etdi, padişah oldı. Karasıoğlu dahı Bergama hisarından ahd
ile çıkdı. Bursaya göndürdiler. İki yıl diri oldı. Âhır yumrucak çıkardı. Al-

lah rahmetine vardı. Ulû oğlu Süleyman Paşayı okıdı. Karası Elini ana tımar verdi. Kendü gene Bursaya geldi.

Gene bir yeni çelme kıldı (390) âlem Ki hüsn ü (391) zibâ ola bunda âdem
Tecelli eyledi nûr-ı sa'âdet Beşâret yazdı safhâ üzre aklem (392)
5 Velliler doldı vilâyet-i Karası Sanasın Cüneyd yâ İbn-i Edhem

38 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Süleyman Paşa Bu Vilâyetde (393)
Neyledi, Anı Bildürür.*

Hele şimdi görelüm Orhan Gazi Bursada neyler. Devlet ilen kim geldi, imâret yapıdı. Vilâyetün dervişlerini teftiş etmeğe başladı. İnegöl yöresinde, Keşiş Dağının aralığında (394) bir nice dervişler gelmişler. Anda makam dutmuşlar. İçlerinde bir derviş var. Bu dervişlerden ayrılır. Varur, dağda geyicekler ile yürür. Ve ol Durkut (395) Alp anı sever. Dâym anun yanına gelür. Anun ile müsâhabet eder. Durkut (396) Alp pîr olmuş idi. Orhanun dervişler teftiş etdüğün işidicek Orhan Gaziye bir adam göndürdi kim : "Benüm köylerüm yanında bir nice derviş geldi. Mukîm oldu. Aralarında bir derviş vardır. Gâh gâh varur. Dağda geyicekler ile gezer bir nice gün. Ve haylı mübârek kişidir,, dedi. Orhan Gazi eyidür : "Acab kimün mürididür (397) ,, dediler. Eyitdi : "Sorun kendüden,, dedi. Geldiler. Sordılar. Eyitdi : "Baba İlyas müridiyyin,, dedi. "Seyid Ebülvefâ tarikindenin,, dedi. Emir etdi kim : "Varun ! Derviş getürün,, dedi. Geldiler. Davet etdiler. Gelmedi. Derviş dahı habar ısmarladı kim : "Sakın, Orhan dahı gelmesün,, dedi. Geldiler, Orhan Gaziye habar verdiler. Orhan Gazi gene adam göndürdi kim : "Niçün gelmez? Ve beni niçün komaz anda varmağa?,, Derviş cevap verdi kim : "Dervişler göz ehilleri olurlar. Gözedürler. Dahı vaktında varurlar kim du'âları makbul olınâ,, Bir nice günden sonra bir kavak ağacını kopardı. Omuzına götürüb (398) doğru Bursanın hisarına geldi. Padişahun sarayına geldi. Havlı kapusunun iç yanında bu kavak ağacını dikmeğe başladı. Gördiler (399). Hana habar verdiler : "Ol derviş geldi. Bir kavak ağacı dahı getürdi. Kapuda dikeyür,, dediler. Orhan Gazi çıkıdı. Gördi kim ağacı dikmiş. Dahı sormadı Hana eyidür : "Teberrükümüzdür. Oldukça dervişlerün du'âsı sana ve nesline makbuldür,, dedi. Hemandem du'â etdi. Durmadı. Döndi. Gerü mekânına vardı (400). O kavak ağacı şimdi dahı vardır saray kapusunun içinde. Gayetde büyük ağacdur. Ve her gelen padişah ol ağacın kurcasını giderürler (401). Andan sonra Orhan Gazi dahı dervişün ardınca mekânına vardı. Eyidür : "Derviş ! Bu İnegöl, nevâhisiyle senün olsun,, dedi. Derviş eyidür : "Mülk, mal Hakkundur. Ehline verür. Biz anun ehli degülüz,, der. Sordular : "Ehli kimlerdür?,, dediler. Eyitdi : "Hak Ta'âlâ dünya mülkini sizün gibi hanlara ısmarladı. Malı dahı mu'âmele ehline ısmarladı kim kulları birbiriyle masâlihün görsünler deyü. Bizlere gün yeni, nasib olan rızık dahı yeni,, dedi. Orhan Gazi eyidür : "Derviş Nola benüm de sözü-

mi (402) kabul etsen?,, Derviş eyidür : "Şu karşuda duran depectükden berü yercügez dervişlerün havlısı olsun,, dedi. Orhan Gazi dahı bu sözi kabul etdi. Du'â aldı. Mekânına gitti.

Nazım

Ümidüm du'adur ehl-i du'adan Du'adur bize emr olan Hudâdan
Müessirdür nice nefes cihanda Du'adur evliyâdan, enbiyâdan
Dedi Hak kim dilen makbul edeyin Bu kavli umdı canum ol nidâdan
(403)

Orhan Gazi ol dervişün üzerine kubbe yapıdı. Yanında tekve yapıverdi (404). Ve dahı cum'a mescidi yapıdı. Şimdiki vâkıtda üzerinde ihyâ olunub beş vâkıtda padişahlara du'â ederler kim dâym anarlar. Ol zâviyeye Geyikli Baba Tekyesi derler (405). Ve amma geldük bu yana.

39 uncu Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Süleyman Paşa Karası Vilâyetinde
Neyledi, Kimün İle Musâhabet etdi (406), Anı Bildürür.*

Meger bir gün vilâyeti seyr eder iken Aydıncuğa geldi. Temâşâlığına vardı. Bir garib binâlar gördi. Biraz durdı. Ve hiç kimseye söylemedi. Ece Beg derler idi, bir lâtif aziz er var idi. Ve hem haylı bahadır anılır idi. Süleyman Paşaya eyidür : "Hanum ! Tefekküre vardun,, (407) der. Süleyman Paşa eyidür : "Bu denizi geçmeğe fikr ederin. Şöyle geçsem ki (408) kâfirün habarı olmasa (409) ,, der. Ece Beg ve Gazi Fazıl eyitdiler : "Biz ikimüz geçelüm. Hanum görsün (410) ,, dediler. Süleyman Paşa eyidür : "Ne yerden geçersiz?,, der. Eyitdiler : "Hanum ! Yerler vardır kim yakındur. Geçecek yerlerdür,, (411). Göçdiler. Ol yere vardılar kim ol yer viranca hisardur. Göreceden aşağı deniz kenarında (412) Cimbinün karşusunda tezcek Ece Beg ile Gazi Fazıl bir sal çatdılar. Bindiler. Geceyle Cimbi (493) hisarının nevâhisine çıkdılar. Bağlarının arasında bir kâfir ele girdi. Getürdiler. Sala koydılar. 'Alessabah (414) Süleyman Paşaya getürdiler. Süleyman Paşa bu kâfire bir kaftan geydürdi. Başına bir şabka verdi. Ve beline kuşak verdi. Ayağına ayak kabı dahı verdi. Kâfiri donatdı. Kâfire eyitdi : "Sizün hisarunuzda (415) yer var mıdır kim küffâr duymadan içine girevüz. Bizi kimse görmeyin, (416) dedi. Kâfir eyitdi : "Ben sizi şöyle iledeyim ki kimse görmedin sizi hisara koyayın (417) ,, dedi. Tez bir nice (418) dahı sal çatdılar (419) Süleyman Paşa yetmiş, sekisen yarar er (420) aldı. Geceyilen geçdiler. Bu kâfir doğru Cimbi hisarının bir ters dökecek yeri var idi, bu müsülmanları anda ilettdi. Hemin (412) andan hisara girdiler (422). Kâfirlerin dahı ekseri dağra bağlarında ve harmanlarındayidi. Zirâ ol vakit harman vaktiyidi. Elhâsılı hisarı aldılar. Kâfirlerini incitmediler. Belki kâfirlerine dahı ihsanlar etdiler. İçinden bir kaç bellüce kâfirlerin dutdılar. Bu hisarın limonunda (423) gemiler var idi. Ol gemilere koydılar. Karşuda oturan leşkere ilettdiler. Elhâsılı ol gün iki yüz-

den ziyâde adam geçürdiler. Ece Beg hisarun atlarından bindi. Bulayır yanında Akça Limon (424) derler idi bir liman var idi. Andağı gemileri yakdı. Andan sürdi. Gene hisarına geldi. Bu Cimbinün limonunda olan gemileri hıfz etdiler. Durmadılar. Adam geçürdiler. Elhâsılı leşkerün ekserini yanlarına getürdiler (425). Ve bu kâfirlerden hiç kimseneyi incitmediler. Belki bunlara istimâletler verdiler kim emn ü amân buldılar. Hatunların ve kendülerin dahı begayet hoş dutdılar (426). Bu kâfirlerün gemicilerin gemiye koydılar. Kendüler üzerlerine durdılar. Dahı haylı adam geçürdiler. Elhâsılı bir iki günün içinde (427) iki bin er geçürdiler (428). Bu Cimbi kâfirleri bu gaziler ile müttefik oldılar (429). Yürüdiler. Bir gece, Aya Şılonya (430) derler idi, bir hisar dahı var idi, anı dahı aldılar. Ehl-i islâm elinde hisar iki oldu. Bunun halkını dahı istimâletlediler. Bu iki hisarı berkitdiler. Haylı adamlar dahı Aydıncukdan gemiyle geldiler. Süleyman Paşa eyidür : "Bu hisarlardan sipahi olan kâfirleri çıkarun. Evleriyle Karası Eline iledün kim bunlardan âhiri bize bir fesad degmeye,,. Ve hem eyle etdiler. Bir iki ay bu hisarları muhkem berkitdiler. Durmadılar. Her yerden hatırı olanı getürdiler. Bir gün Gelibolmun kâfirleri cem' oldı bunların üzerine gelmege. Heman bunlar dahı karşıladılar. Uğraş oldı. Kâfiri sıyub kırdılar. Hisarun kapusın yapdurdılar. Ya'kub Ecceye ve Gazi Fazıla yoldaş koşdılar (431). Bunları Gelibolıya havâle etdiler. Gece ve gündüz bunlar Gelibolı kâfirlerine huzur vermez oldılar. İskelesine dahı gemi komaz oldılar kim çıka. Bu iki gaziye haylı yarar gaziler koşdılar. Ve bu Gelibolı ucında anları kodılar. Bulayırda sâkin oldılar.

N a z ı m

25 Gaziler geçdi kâfir mülkine hoş Nice kâfir sarayın etdiler boş
Çü Rûm Eline kim geçdi Süleyman Gaziler ıbrığı hep oldı mücüş
Gümüş altun çoğ oldı ellerinde Melâlet gitdi oldı cümle bîhuş (432)

40 ıncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bundan Sonra Süleyman Paşa Ne Tedbir Etdi ve Neye Meşgul Oldı Anı Bildürür.

30 Atası Orhan Gaziye habar göndürdi kim : "Devletlü! Himmetünde (433) Rum Elini feth olmaklığa sebeb olındı (434). Kâfirleri gayet zebun olındı (435). İmdi şöyle ma'tûm olına (436) kim bu tarafda (437) feth olunan hisarlara, vilâyetlere ma'mur olmağa ehl-i islâmdan çoğ adam gerek. Anun için kim bu feth olunan hisarlara komağ için ve hem yarar gazi yoldaşlardan göndürünüz,,. Orhan Gazi dahı bu sözi kabul etdi (438). Karası vilâyetnie göçer Arab (439) evleri gelmiş idi. Anları sürdiler. Rum Eline geçürdiler. Bir nice zaman Gelibolı nevâhisinde sâkin oldılar. Süleyman Paşa dahı yürüdi. Tekvür Dağının kenarına vardı. Bulduğı hisarları kimin müdârâyile dapdurdı. Ve kimin yağmayilen aldı. Od Gönelek (440) hisarını uc edindi. Hayrabolı vilâyetine yürüdiler. Yevmen feyevmen durmadın Karası vilâyetinün halkı gelür oldılar. Gelenleri yurt tutub (441) gazâyâ meşgul oldılar. Elhâsılı asker-i islâm arkalandı. Kankı tarafa varsalar (442) kâfirler önlerine durmaz oldı.

N a z ı m

Süleyman geldi dünyaya Süleyman Ki kâfir devlerine vermez aman
Bırakdı velvele kâfir Eline Ki Türkün oldı bu gün devr ü zaman
Şu dev (443) kurtıla Süleyman Gelüb Süleymana getüre iman
çinden
Ve gerçe cümle ömri habsde kaldı Heman devligidür kendüye kalan

41 ıncı Bâb

Bu Bâb Konur Hisarını Ne Suret İle Aldılar, Anı Bildürür.

Konur hisarınun tekvürine Kalakonya derler idi. Haylı bahadır kâfir idi. Türk kim Rum Eline geçdi, ol kâfir hiç at arkasından inmedi. Ve bu tarafda kim Gelibolıya Ya'kub Ece hisar edüb egirdürler idi (444). Ol kâfir bunlara dâym gayet ezâ verür idi (445). Gâh gâh bunlardan adam dahı alur idi. Bir gün Süleyman Paşa duydu. Gazileri mütenebbih etdi. Ve bir kaç yarar martoluz (446) lar var idi. Bu kâfiri çaşutladılar kim yine hisardan çıkdı. Niyyeti bu kim vara, gerü Gelibolı yöresinde adam karvaya. Süleyman Paşaya habar oldı. Hisarun her yanın bağladılar. Bir nice yerde busı kodılar. Vardı, bu kâfir yine karvadı, bir Türk dutdı (447). Gene kendü hisarına döndü (448). Gazi Fazıl bu kâfirün ardına düşdi. Kaça (449) geldi kim hisarına gire. Heman boğazı ele verdi. Haylı kâfirler dahı bilesince var idi, gaziler kırdılar. Tekvürü hisara karşı getürdiler. Tekvürün dahı hiç kimsesi yoğ idi (450). Hisarı vermeyeyidi (451). Hisarı Süleyman Paşaya verdiler. Hemandem tekvürün başını kesdiler. Ve şol nesne kim padişaha gerekliyidi, aldılar. Ol ki gazilere lâyıkdur, gazilere üleşdürdiler (452). Hisarda Hacı El Begiye kodılar. Ve bu tarafdın Gelibolı tekvürü gördi kim her tarafını (453) Türk aldı, kendü dahı ahd ilen verdi. Bu dedüğüm yerler bir yılda tamam feth olındı. Ya'kub Ecceye ol vilâyeti timar verdiler. Ol vilâyet müsülmanlık oldı. Gazi Fazıla dahı bile verdiler. Şimdiki hinde Gazi Fazıl, Ece Ovasının berü ucında yatur. Mezarı vardır. Ve hem Ya'kub Ecenün dahı ol vilâyetdedür kabri.

N a z ı m

Kapu kim açdı müfettih ül-ebvâb Fazıl ve hem Ece oldı ona bâb
Girim oldı saraya hem hazine (454) Gerekdür kim Süleyman koya bevâb

42 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Gazi Evrenüz, Hacı El Beg İle Neyledi Ve Hem Süleyman Paşa Dahı Neyledi, Anı Bildürür.

Hacı El Begiye Konurı kim verdiler, Gazi Evrenüzi ana yarar yoldaşdur deyü koşdılar. Vilâyet-i Dimetokayı ve gayrı vilâyetleri çalıp çırpmağa kodılar (455). Yine Konurı nevâhisine gelürler idi. Süleyman Paşa dahı Hayrabolı vilâyetini kapar, kazur idi. Gerü Galibolıya gelür idi. Bir gün

av eder iken bir canavar vurdılar (456). Bu canavar kaçdı. Süleyman Paşa ardına düşdi. Atının ayağı bir delüğe geçdi. At düşdi. Süleyman Paşa Allah hükmüne vardı (457). Ve bu ef'âlün tarihi hicretün yedi yüz elli sekizinde vâki oldı. Ve bazıları eyidürler kim Orhan Gazi dahı o yılda vâki oldı (458) derler. Amma esahh-ı kavî budur kim oğlu andan iki ay önden gitdi (459).

N a z i m

Cihan bir köhne yer geçmege yoldur Ömür de tez geçer sanki o yeldür
Benem deyü bu yerde da'vî etme Yalan söz söyleyen anla bu dildür
Öri ağlar (460) som ağlar nazar kıl Bu ağlamağa de ne kal ü kildür
Süleyman ü Davud geçdi kamular Unuduldu işi ne bile bildür

43 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Kardaşı Allah Rahmetine Varduğundan Sonra O Neyledi, Anı Bildürür.

Murad Han Rum Eline 'azm edüp yürüdi. Doğru Bursaya geldi. Eyü leşker cem' etdi vilâyet-i Karasidan ve kendü vilâyetinden. Candarlu (461) Halil Bilecük kadısıydı. Ve hem İznik kadısı oldı. Ve Bursa kadısı dahı olmuş idi. Kendüyle âşinâ olmuş idi. Anı kadı-asker edindi. Lalası Şahını bile aldı. Azım leşker cem' etdi. Geldi, Geliboludan geçdi. Doğru Bantoz (462) hisarına yürüdi. Kâfiri ceng etmedi. Hisarı verdi. Kâfirleri gerü yerlü yerine kodı. Andan doğru Çorlu hisarına vardı. Anun kâfirleri muti' olmadı. Yağma çağırtdı. Kâfirleri haylı barı (?) ceng etdiler. Âhur tekvürinün gözine ok dokındı. Zebun oldılar. Gaziler dahı hisara koyıldılar. Mubalağa doyum oldılar (463). Andan sonra hisarı dahı yıkdılar. Andan Misini (464) hisarına vardılar. Tekvüri karşı geldi. Bir oğlını dahı bile getürdi. Hisarınun kilidin dahı getürdi. Sultan Murad Gazi Han dahı vardı. Hisarın üzerine kondı. Tekvüri dahı mubalağa peşkeşler çekdi. Han (465) dahı cemi'isini gazilere verdi (466). Andan sonra Burgusa vardılar. Kâfirleri kaçmışlar. Hisarı boş komışlar. Gaziler dahı hisarı oda urdılar. Yakdılar. Kül etdiler.

N a z i m

Acabdur bu cihanda akl-ı insân Kimi kâmil rahat kimi noksân
Bularda lûtf u hiddetdür karışmış Cahile hiddeti tez oldı burhân
Şuna kim fazl-ı (467) Hak yoldaş Tecelli eyledi göründe imân olupdur
Yaramaz tezlük etmek her kişiye Ki alpun sabrı olur ana âsân
Yeri var sabr u tezligün karındaş Anun ehlini bul kim gide gümân

44 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Bildürür kim Hacı El Beg İle Gazi Evrenüz Neylediler, Anı Bildürür

Hacı El Begi, Meric (468) kenarında bir küçük (469) burgus aldı.

Gündüz hisara girer idi. Gece sabaha degin etrafun kâfirlerin rahat etmez idi. Meger bir gece Dimetoka tekvüri çıkmış kim bu Hacı El Begiyi (470) karvaya. Hacı El Begi bunu sezer imiş (471). Tekvüri gafil etdi. (472). Boğazın ele aldı. Hisaza yürüdi. Ve hem yakın varmışlar idi. Tekvüri dutdılar. Hisar dibine vardılar. İmdi ahd etdiler kim öldürmeyeler. Oğlu ve kızıyile koyuvereler. Her kancaru diler ise gide. Hisarı verdiler. Hem onlar dahı bu ahdun üzerine oldılar. Hacı El Begi Dimetoka sarb hisarın feth etdi. Ve bu yana Gazi Evrenüz dahı Keşan hisarını almış idi. İpsalayı döğüb durur idi. Ehl-i islâmda tamam surur var idi.

N a z i m

Zehî devlet ki guzzâta açıldı (473) Bulara fazl-ı Hak rahmet saçıldı
Yöneldikleri yön bil Hakka doğru Ve ger çok dağ ve daş, beller geçildi
(474)

Cihet-i dünyeye, 'ukbâ cümle ma'mur Ne menzilgeh (475) ki Hak guzzât geçürdi
Ve ger El Beg ve ger Evreni Gazi Du'â bunlara bil makbul geçildi

45 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Edreneye Varub Ne Suret İle Aldı (476), Anı Bildürür.

Sultan Murad Han Gazi Burgusdan Eskiye geldi (477). Anun dahı hisarını boş buldı. Ve bu bir iki üç (478) para hisarı kim feth etdi, bu boş kalan hisarların kâfirleri (479) Edrenede cem' olmuşlar idi (480). Murad Han dahı lalası Şahına leşker verdi (481). Edreneye göndürdi. Hem ki lala yürüdi, kâfirler geldiler. Azım leşker ilen karşıladılar. Uğraş etdiler. Azım ceng oldı. Kâfiri sıyub gerü, Edreneye döndürdiler. Vardı, hisara girdi. Murad Hana da bir niçe baş göndürdiler. Hacı El Begi, Gazi Evrenüz geldiler. Murad Hanun önüne düşüp Edreneye getürdiler. Ve ol hinde Meriç suyu gayetde daşmış idi. Edrene tekvüri geceyilen bir kayığa girdi. Kaçdı. Enüze (482) gitdi. Sabah kim oldı, hal duyuldu (483). Şehrün kapusun açdılar. Feth olındı. Âdetce şehrün tasarrufın etdiler ol günde. Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz altmış birinde vâki olındı Sultan Murad Gazi Han elinden kim ol Orhan Gazi Han oğludur.

N a z i m

Bu fethi kim fütüh etdi Murad Han Kopan nesl ile kopdı oldı hakan
Bu nesli Hak mu'ın etdi imâna Ki islâm zâhir ola dökile kan
Muhammed ümmetinde bil bu hanlar Viran iklimlere bunlar ola can
Bu âlün sevgüsü hayât-ı candur Bu âli sevmeyendür ehl-i ziyân

46 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Edrenede Neyledi, Anı Bildürür.

Çünkü devlet ile han Edrene tahtına oturdu, lalası Şahına Zağra ta-

rafına ve Filibeye akın verdi. Evrenüz Gazi dahi vardı, İpsalayı feth etdi. Bunlar yerli yerinde uc begleri oldılar. Bir gün Kara Rüstem derler idi, bir dânişmend geldi Karaman vilâyetinden. Candarlu (484) Halil kim kadı-asker idi, ana geldi. Eyidür : "Efendi ! Bunca hânlık malı niçün zâyı edersin (485) ?", der. Kadı eyidür : "Ol mal nice maldur?", Rüstem eyidür : "Üş bu esirler kim bu gaziler alurlar, Tanrı buyruğunda bunların beşde biri hanundur. Ya niçün alınmaz (486)?", der. Kadı-asker, hana arz eyledi. Han eyidür : "Tanrı buyruğu neyise et, der (487). Ve kendi Gelibolıda oturdu. Her esirden yigirmi beş akça aldı. Ve bu ihdâs iki dânişmendün tedbiridir. Biri Candarlu (488) Halil ve biri Karamanlı Kara Rüstemdir. Ve hem Gazi Evrenüze dahi ısmarladılar. Akınundan çıkan esirün beşde birin al dediler. Anun kim esiri beş olmaya, her esirinden yigirmi beşer akcasın al dediler. Ve bu tertib üzerine Evrenüz dahi bir kadı tayin etdi. Ve haylı oğlanlar cem' olındı (489). Hana getürdiler. Halil eyidür : "Bunları Türke verelim. Türkce öğrensünler. Bunları dahi geri edelim.", (490) dedi. Ve hem anun gibi olındı. Yevmen feyevmen ziyâde olındı. Tamam ki müsülman oldılar, Türk bunları niçe yıllar kullandılar. Andan kapuya getürdiler. Ak bürk geydürdiler. Adın ezel geri iken Yeniçeri kodılar. Yeniçeri bunun zamanında vâki oldı.

N a z ı m

Gereklüdür Yeniçeri kapıda Ki hanı gözleyeler her dapuda
Bular mal oğludur hanlarına bil (491) Irakdur gayrı çeri bil dapuda (492)

47 nci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Bursaya Teveccüh
Etdi (493), Neyledi, Anı Bildürür.*

Lalaya Rum Elinün begler begligin verdi. Evrenüze bu tarafun ucların verdi. El Begi Allah rahmetine vardı. Sonra han Geliboliya geldi. Halile paşalık verdi. Halil ki vezir oldı, Hayreddin dediler. Gelibolıya geçdiler. Biga tarafına geldiler. Murad Han Gazi eyitdi : "Allâhu Ta'âlâ bunu dahi bize vere,, dedi. Durdılar. Bursaya geldiler. Bir kış Bursada kışladılar (494). Lala, Zağra Elini ve Eskiye feth etdi. Evrenüz Gümölcineyi feth etdi.

48 inci Bâb

Bu Bâb Biga Ne Suret İle Feth Olındı, Anı Bildürür.

Bir gün Murad Han Gazi işitdi kim Sırf kâfirleri leşker cem' etmişler. Edreneye segirtmek (495) isterler imiş. Han dahi leşker cem' etdi. Yürüdi. Biganın duşına (496) geldi. Eyidür : "Hay gaziler ! Hele bu kâfirleri feth edelim. Allah verür ise andan evvel kâfire varalım,, dedi. Gaziler dahi

kabul etdiler. Geliboliya habar göndürdiler. Ne kadar gemi var ise anda, göndürün. Gelsün dediler. Ve hem Aydıncuk gemileri dahi gelsün dediler. Elhâsıl haylı barı gemi geldi. Bu gemilere dahi adamlar koydılar. Korıdan ve denizden yağmadur dediler (498). Hucum etdiler. Feth olındı. Kâfirün horyadını kırdılar. Dişilerin ve oğlancukların esir etdiler. Gaziler gayetde doyum oldılar. Kiliselerin mescidler etdiler. Ve evlerine müsülmanlar sâkin oldılar. (499). Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz altmış altısında vâki olındı (500). Ve bu kavim haylı zaman durdılar. Zindegâniler olındı (501). Bir gece kâfirler geldiler. Gene (502) Bigayı oğurladılar. Kâfirler haylı bedbahtlıklar etdiler. Ve Bigayı bozdılar. Geldiler, şimdiki Bigayı anun yerine kodılar.

49 uncu Bâb

Bu Bâb Edreneye Sırf Geldügin Beyan Eder (503).

Sırf kâfiri ki cem' olınmış idi, sürdiler, Edreneye yakın geldiler. Şahın Lala dahi hazır olan gaziler ile karşıladı. Ahşam karanusunda davulbaz kakdı. Al ile getürüb al ile kâfirün üzerine uğradı. Kâfir konmuş, oturur idi. Hemün ki davulbaz ünün işitdi, kâfir biri birine dokındı. Atları boşandı, kaçdı. Kâfir biri birin kırdı. Meric kenarındaydı. Ekseri suya dökildi. Kırdı. Ondan sehel kâfir kurtıldı. Bazısın yolda gaziler kırdılar. Şimdi o yerün adına Sırf Sindüğü derler. Kâfir helâk oldı, gitdi. Han dahi işitdi kim kâfir münhezim oldı, dönüb han gerü devlet ile gene Bursaya geldi. Oğlanların (504) sünnet etdi. Bursada kendüye (505) imâret yapıdı. Ve imâret üzerine medrese yapıdı. Yeni Şehirde bir dervişe Postinpüş derler idi. Ana bir zâviye yapıdı (506). Bilecükde bir cum'a mescidi yapıdı. Bursa hisarında kendünün sarayı kapusunda bir cum'a mescidi (507) yapıdı. Ve Kablucada bir imâret üzerinde bir medrese yapıdı.

50 nci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Germiyanoglıyilen
Nice (508) Dünür Oldılar, Anı Bildürür.*

Germiyanoglı kendüye gördi kim gayetde pîr oldı, oğlu Ya'kub Begi okıdı. Yanına getürdi. Eyidür : "Oğul ! Diler isen (509) kim bu vilâyet sizün elünüzde (510) kala, Osmanlıyile birlik edün,, dedi. "Ve kızumun birini anun oğlu Bayazıda verün,, dedi. İshak Fakıyı elçi göndürdüler. Murad Han Gaziye geldi. Eyü atlar peşkeş getürdi. Ol zamanda altun (511), gümüş az idi (512). Donuzlıda alemlü ak (513) bezler olur idi. Hil'at anı geydürürler idi. Sırtak tekele dikerler idi. Ala Şehirün kızıl ivlâdisin (514) sincef (515) ederler idi. Hil'at anı geydürürler idi. İshak Fakı kim geldi, Donuzlunun o bezlerinden bile peşkeş getürdi. Ve hem eyitdi : "Kızumuzu alur oğlun Bayazıd Hana. Ve hem kızumuza bir kaç para hisar verelim cihazına duta,, dedi. Murad Han Gazi dahi kabul etdi. Kütahiyeyi ve Sımayı, ve Egri Gözi ve Davşanlıyı, bu bir kaç para hisarları kızına cihaz verdi. Kâvil ve karar muhkem olındı (516).

51 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi, Oğlını Everib Dügün Etdüğün Bildürür kim Ol Germiyanoglinun Kızı Sultan Hatundur kim Oğlı Yıldırım Hana Aliverdi (517), Dügünün Bayan Eder.

5 Esbâbı tamam olındı (518). Etrafun beglerine okıyıcılar göndürdiler. Karamanoğlına ve Hamidoğlına ve Menteşeoğlına ve Saru Hanoğlına ve Kasdamonıda (519) İsfendiyara ve Mısır sultanın dahi okudılar. Ve kendü vilâyetinde olan sancak beglerini de okudılar. Evrenüz Gaziye dahi gel dediler. Andan sonra düğüne başladılar. Etrafun elçileri geldiler. Beglerden 10 saçular getürdiler (520). Eyü atlar ve katar ile (521) develer ve envâ ile acâyib ve garâyib nesneler getürdiler. Ve her kişi âdet üzere peşkeşlerin çekdiler ve mertebesine göre (522) oturdular. Mısır sultanınun elçisi dahi geldi. Ol dahi saçusini çekdi. Cemi' elçilerin üzerine yer gösterdiler. Oturdu. Bunlar tamam olub oturduktan sonra icâzet (523) oldu (524). Kendü 15 sancağı begleri geldi. Mertebelü mertebesince peşkeşlerin arz etdiler. Amma Evrenüz Gazinün dahi peşkeşleri ilerü geldi: Yüz kul ve yüz kız oğlan câriye; ve on oğlanın elinde on gümüş tebsi; ici dolu filöri; onının elinde dahi on altın tebsi; ici dolu istevret; ve sekseninin elinde gümüş maşra- 20 balar, mücüs (525) ibrıklar. Elhâsılı bu kulların birinün eli boş degül. Ve bu cemi' etraftan gelen elçiler hayrette kaldılar kim bu hanun bir kulu bunun gibi ni'metler ilen geldi. Ve dahi Murad Han Gazi gör kim dahi neylese gerekdür. Evrenüz Begün getürdüğü kulu, karavaşı bu etraftan gelen elçilere üleşdürdi (562). Ve ol atlar kim etrafun elçileri getürdiler idi (527), cemi'sin Evrenüze verdi. Ve ol filöriden bazısın gerü Evrenüze verdi. Ve 25 bākisini ülemâya ve fukarâya üleşdürdi. Ve kendüye hiç nesne almadı (528). Ve niçeler müflis geldiler. Ganî gitdiler.

N a z i m

Bu düğün kim Murad Han etdi kardaş Yayıldı sofralar dökildi çok aş
Bir ay tamam yenildi dürlü ni'met Fakir ü ganî ü hem yedi evbaş
30 Alemlü hil'atin halk geydiler çok Donandı hep yalınca k rind ü kalîaş (529)

Kazan kaynadı çok koyun, bişürdi Öküz kebâbın ister oldu ferrâş
'Atâlar eyledi altın ve akça Hocalar gibi oldu cimri kulmaş
Rızâ buldı kamı bu halk-ı âlem Melûl gitmedi halk olmadı savaş
Dügün kim eyledi o Gazi Hünkâr Yük idi (530) Aşıkı bil sükeri baş
35 Du'â etdüm o demden bu güne dek Ölünce ederem du'âyı yoldaş

52 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Gelin Getürmege Kimleri Göndürdiler ve Andan Dahı Kimler Geldi, Anı Bildürür.

40 Erenlerden Bursa kadısı Koca Efendi ve kapu kullarından emir alem Ak Sunkur (531) Ağa kim anun evlâdından şimdi dahi vardır, Çavuş Ba-

şı Süle Çavuşun oğlu Temür Han Çavuş ve kapu kullarından dahi bin yarrar sipahi bile göndürdiler (532). Hatunlardan kadının hatunı ve Bayazid Hanun dadısı bile ve Ak Sunkurun (533) hatunı bile idi. Elhâsılı bir, iki bin adam bile gitdi. Kütahiyeye vardılar. Ve hem Germiyanoglı dü- 5 günü Kütahiyede etmiş idi (534). İzzet ile düñürleri kondurdılar. Konak ağaları getürdiler, bunlara eyü ağırlıklar etdiler. Ve ol konağa getirenlere bunlar dahi anların gönüllerin gayetde hoş etdiler (535). Kızı Ak Sunkurun (536) hatunıyilen Bayazid Hanun (537) dadısına ısmarladılar. Germiyanoglı dahi çeşnigir başı Paşacuk Ağayı gelinün atın yedmege bile 10 göndürdi. Hatunını yenge eyledi. Ve ol va'de edüb kızına verdüğü hisarları bunlara verdi. İçine er kodılar. Gelini aldılar. Bursaya getürdiler. Paşacuk (538) Ağayı Bayazid Hündkâr kayın atasından (539) dilek etdi. Koyı vermedi. Kendü (540) çeşnigir başı edindi. Anun oğlu Alvan Beg dahi çeşnigir başı oldu. O Alvanun (541) oğlanlarınun üç dahi çeşnigir başları oldılar. Neseb ü nesil ile Osman kapusunda mukarrer oldılar. 15

N a z i m

Cihan şâd u gama (542) bir yurt Nice hakanlara cihan gülüpdür (543)
olupdur
Gelüb devran sürenler âlem içre Heman arzûları hayal kalupdur.
Cihan halkı tamam murad mı buldı Nedür ol kim murâdı olmayupdur
Doğar ağlar, ölüer ağlar türedür Bu devran böylece bil düzülpdür 20
Gülerem sanur ol yanış hayaldür Ne gülmek var melâle emeyüpdür (544)

Ve bu düğünün ve Kütahiyenün fethi tarihi hicretün yedi yüz seksen üçünde vâkı olındı (545).

53 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vilâyet-i Hamidi Murad Han Gazi Ne Suret İle Aldı, Anı Bildürür.

Ol düğünde kim Hamidoğlınun elçisi gelmiş idi, anun ile bir va'de olınmış idi kim Hamidoğlı Hüseyin Beg, vilâyetini Murad Han Gaziye 30 satayidi (546). İmdi ol ahdun üzerine Murad Han Gazi yufidi. Kütahiyeye çıkdi. Hamidoğlı dahi bildi kim kendüye gelür, adam göndürdi. Eyitdi kim: "Ben ol ahdun üzerine dürrün (547) „ dedi. Ak Şehiri ve Beg Şehirini ve Seydi Şehirini ve Yalavacı ve Kara Ağacı ve Ispartayı şer'î mektub ilen satu bazar olındı (548). Murad Han Gazi dahi adamlar göndürdi. Satun aldüğü vilâyeti zabt etdürdi. Tasarruf etdürdi. Hisarlarına kendü 35 kulların kodı. Nevâhisin dahi kendü beratıyilen tımar verdi. Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz seksen üçünde (549) vâkı oldu (550).

54 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Leşker kim Cem' Etdi, Ol Leşker İle Neyledi, Anı Bildürür.

Leşker ile Geliboliya geldi. Andan doğru Muğalkaraya vardı. Gazi Ev- 40

renüz, Lala Şahın Rum Elinün leşkeriyle geldiler. Evrenüzi Şahına koş-
dılar. Yürüdiler. Fire üzerine vardılar. Def'i Fireyi feth etdiler (551). Bu
yanada Murad Han Gazi dahi geldi. Çatalca hisarınun üzerine düşdi. Kâ-
firi çıkdi. İtâ'at etdi. Haraca muti' oldı. Şahına habar göndürdi. Geldi.
5 Hündkara kavuşdı (552). İncügezün üzerinde Pulunya (553) derler bir hi-
sar var. Türk ona Tanrı Yıkduğı der. Murad Han anun üzerine vardı. Ve
ol vilâyetün halkı kaçub ona girmişler idi. Bir niçe gün eyü ceng etdiler.
Âhur göcdiler. Murad Han eyitdi : "Meger bunı Tanrı yıka,, dedi. Vardılar.
Devletlü Kaba Ağac dedükleri yere kondılar. Murad Han dahi bir kaba
10 ağaca arkasın verdi. Oturdi. Bir lâhza gecdükdün sonra adamlar geldi biri
biri ardınca kim : "Hanum ! Hak Ta'âlâ kudretiyile ol hisar yıkıldı,, deyü.
Şahını göndürdiler. Vardı. Mubalağa mal getürdi. Altun ve gümüş tebsiler
ve filöriler ve nakid akcalar bile getürdi. Halkını gerü istimâlet ile yerinde
kodılar. Haylı altun, gümüş das (554) dahi buldılar (555) halkın elinde.
15 Gaziler başlarına geydiler. Gördiler yaraşur. Üsküf o zamanda bünyâd ol-
dı. Ve hem ol ağaca (556) kim han arkasın vermiş idi (557), han eyitdi :
"Bu ağac Devletlü Kaba Ağacdır,, dedi. Ve ol ağaca vech-i tesmiye hanun
sözi olup durur. Ve ol ağac şimdi dahi vardır. Kütük olup durur (558).
Yamında (559) bir kuyı dahi vardır.

Nazım

20 Nefesdür padişahlardan nişâne Nefesdür hükme eden handan divâna
Nefesdür kim tülû' eder ağızdan Haberler söyledür her tercümâna
Nefesdür kim du'âlar doğar andan Kabul olur murad verir revâna
Nefesden yazılır dürli ma'ânî Nefesden anlanur gelür beyâna
25 Mubârek nefesi hanun ne oldu Bozar kal'aları söyler zamâne.

55 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han (560) Edreneye Vardı,
Neyledi, Anı Bildürür.*

30 Veziri Hayreddin Paşaya emr etdi : "Varun, Evrenüz ile ol vilâyetleri
feth edün,, dedi. Evrenüz Gümülcineyi uc ediniben oturur idi (561). Bü-
reyi (562), İsketeyeyi (563), Marulyayı, bunları feth etmiş idi (564). Ha-
racını Murad Hana göndürür idi (565). Ve dahi gayrı iklime segirdürler
idi. Delü (566) Balabamı Serüzün üzerine komışlar idi. Hisar edüb oturur
35 idi. Şahın ki vardı, Kavalayı, Dıramayı ve Zihnayı, Serüzi ve bu vilâyet-
leri ferdin ferdin ahd ilen aldılar. Ve ol kim kanun-ı padişahlık (567)
neyise etdiler aldıkları yerlere. Hana göndürmelüsini göndürdiler. Gazilere
vermelüsün verdiler. Andan sonra yürüdiler. Karaferyeye vardılar. Ol dahi
cemi' nevâhisiyle feth olındı. Vilâyetlerini tumar erlerine üleşdürdiler.
Kâfirlerine harac tayin etdiler. Andan devlet ilen gene hana geldiler. Evre-
40 nüz Gaziye Serüzi uc verdiler.

Tevârih-i Âli Osman

Nazım

Paşadur Hayreddin feth etdi iklim Dülendi, râhat oldu bil her iklim
Bu Âli-i Osmana hoş hizmet etdi. Begendi hizmetini El ve iklim
Paşa oldu kabul gün hanı yanında Ki lâzımdur ede kabul her iklim
Bilindi Hayreddin kim o (568) ve- Düzildi tertib (569) bahşış her iklim
zirdür
Bu tertib (570) tasnifin Hayreddin Kabul etdi anı bil cümle iklim
Etdi
Niçe yerlerde tertib (570) kapu açar Bu şimdi tertibe (571) bağladı iklim
Vezirde tertib-i erkân gerekdür Ki hayr-ı dine koşana her iklim

56 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Şahın Lala kim Öldi, Begler Begliğin
Kara Temür Daşa Verdiler, Ol Neyledi, Anı Bildürür.*

Evvel göndürdiler kim Saruhan Elinde göçer El var idi, anları sürdi,
Serüz vilâyetine geçürdi. Andan sonra vilâyet-i Arnavuda ve Manasdıra
yönelidi. Ve haylı asker ilen varduğı gibi Manasdır muti' oldı. Harac vaz'
15 olındı. Andan geldiler. Selânik vilâyetini vurdılar tâ Karlı Eline varınca.
Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz seksen yedisinde vâki oldı. Bir yıl
tamam olmadı. Laz uğraşı dahi vâki olındı. Anı dahi beyan edem inşâallah
ül-'aziz.

Nazım

20 Bu çarh. bir dahi devrân etmek ister Nedisir ma'niyilen bize göster
Kılıçlar çalına kanlar dökile Sünüler ola leşker içre neşter
Gaziler şehid' ü kâfir kırıla Hanı şehid ede bir hâyın ebter
Döne bu âlemün tâli'i bu dem Neler ede göresiz size ahter

57 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Murad Han Gazi Laz Kırılıyile Ne
Suret İlen Uğraşduğunu (572) Bildürür.*

Laz kendü Murad Hana elçi göndürdi. Eyitdi : "Gel (373) ! Küs Ova-
da buluşalım. Ve illâ sen dahi oğlanlarım bile getir,, dedi. "Benüm bir
oğlum var. Anı bile getirürün (574) ,, dedi. "Hele buluşalım, ya ceng ede-
vüz ve yâ sulh edevüz (575). Hakkun takdirinde her ne olsa (576) göre-
30 vüz (577) ,, dedi. Ve illâ hana mubalağa armağanlar göndürmüş idi. Ve
kâğıdını "Kardaşum han,, deyü yazmış idi. Ve dahi eyitmiş idi kim (578):
"Eyü yarağ ile gel (579) ,, dedi (580). "Ben dahi seni eyü yarağ ile karşı-
layın (581) ,, dedi. Andan sonra Murad Han Gazi dahi iki oğlun bile aldı.
Biri Bayazid Han idi kim onun (582) elinde Kütahiyeye ve Hamid Eli san-
cağı anun idi. Ve biri Ya'kub Çelebiydi. Anun elinde Karası sancağıydi.
Murad Han Gazi emr etdi kim cemi' vilâyetün begleri eyü leşker cem' ede-
40 ler. Ve hazır olalar. Geleler.

Nazım

Cözildi sancağ u çalındı kösler
Yürüdiler gazâyâ niyyet edüb
Gaziler kıldı at üzre namâzı
5 Dedi Hakka din ü islâm senündür
Ve ger ben bahr-ı isyân ile garkam
Niyâz etdi ve kâfire buluşdı

Bu begler bir birin gör nice gözler
Buluşmakda u oldu şimdi sözler (583)
O han etdi Hak ilen çok niyâzı
İtâ'at hazretâ (584) doğrı benümdür
İnâyet lutf u hem ihsan senündür
İki asker biri birine duruşdı

Kâfirler kim islâm leşkerin gördiler, heman dem gönderlerini doğrult-
dılar. Yürüdiler. Sağ taraftan (585) Bayazıd Han durdı. Ve sol taraftan
10 (586) Ya'kub Çelebi durdı. Gaziler dahı tekbir etdiler. Kâfire karşı yürü-
diler. İki namaz ortasına değin ceng oldu. Sağ koldan Bayazıd Han, sol
koldan Ya'kub Çelebi eyü ceng etdiler. Laz, Ya'kub Çelebi tarafından ya-
na vâki oldu. Ve ol tarafun leşkeri sındı. Ve bu taraftan Murad Hanâ kar-
15 şu Miloş Küpile (587) derler idi, bir kâfir var idi. Sünüşin (588) ardında
sürüyü (589), şabkası elinde doğrı hana yürüdi. Gaziler karşuladılar. (590).
Eyidür ki : "Gidün ! Ben el öpmege geldüm. Ve hem beşârete geldüm. Lazı
oğlıyle (591) dutdılar. İşte getürü yürürler,, dedi. Gaziler fârig oldılar. He-
man kim erişüb ol pelid oğlı pelid hana yakın varub gönderin çevürdi. Mu-
20 rad Hanı sancdı. Tez hanun üzerine çadır dutdılar (592). Vâkide Lazoğ-
lını oğlıyle dutmuşlar idi. Getürdiler. Heman kim hanun üzerine geldi,
gördi kim han ölmüş. Dedi kim : "Hay ! Bizüm işümüz bitmiş. Nedelüm,,
dedi. Heman anı dahı oğlıyle it gibi depelediler. Andan sonra Bayazıd
hazır idi, sancak dibinde kodılar. Ya'kub Çelebi tarafı hod kâfiri sınımış idi.
25 Geldiler, eyitdiler : "Gel ! Baban seni ister,, dediler. Heman kim geldi, anı
dahı babası gibi etdiler. Lazı oğlıyle getürdiler. Anları dahı hallu halına
yetürdiler. Ve ol gece askere ızdırab düşdi. Sabah kim oldu. Bayazıd Hanı
kabul etdiler. Göcdiler, Edreneye teveccüh etdiler (593). Ve bu mâcerânun
tarihi hicretün yedi yüz doksan birinde (594) vâki oldu.

Nazım

30 Yine bir şekl ü şive dutdı âlem
Havâlar yeli esdi âlem üzre
Temâşâgâha geldi Âşıkı gör
Ya sâni' sun'ına mazhar ne etdi

Teferrüc eder anı âkil âdem
Niçe nutk-ı nâtrıklar oldu ebkem
Eder sun'ı temâşâ olur epsem
Bu cem'iyete mazhar oldu insan

58 nci Bâb

35 Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazıd Han kim Tahta Çeçdi,
Neyledi, Anı Bildürür.

Laz vilâyetine ve Kırat Ova ma'denlerine nevâhisiyile ve cemi' ma'-
denlere bile adamlar göndürdiler. Zabt etdiler. Üskübe Paşa Yigit Begi
göndürdiler kim ol İshak Begün efendisidür. Ve hem atası gibidür.
40 Anı göndürdiler. Vidine Firuz Begi göndürdiler. Elhâşlı Laz vilâyetinün
ekserin feth (595) etdiler. Âhır Edreneye geldiler. Gazi Murad Hanun mey-

yitin hod Bursaya göndürmüşler idi. Bayazıd Han, Rum Elindeyiken Ka-
ramanoğlu, Hamid Eline haramılık etmiş idi. Evrenüzi gerü Serüzde kodı-
lar. Vardı Vodanayı feth etdi. Çetrozı da feth etdi. Ve bu yana Firuz Beg
Vidinden geçdi. Eflaka segirtti (596). Ve haylı doyum geldi. Ve bu yana
Bosna vilâyetinde Paşa Yigit Beg meşgul oldu. Bayazıd Hana Edreneye
5 haylı esir ve meblâğ getürdiler. Bayazıd Han Bursaya geldi. Binâ-yı hay-
râta (597) meşgul oldu. Cami yaptı. Mukabilinde (598) medrese ve şehir
ucında bir imâret ve yanında medrese ve bir tımarhâne ve zâviye-i Ebû
İshâkiyye yaptı. Ve Kara Demür Daşı Edrenede kodılar kim zirâ begler
begi idi. Habar göndürdiler kim Bursaya geldi.

Nazım

Lazun ma'denlerin zabt etdi insan
Kâfir kim hükm ederdi ma'den üzre
O kenzi Hak yolına harc eden kim
Yaraşur Âl-i Osman adl ü bedle

Ke harc ede anı bir han u sultan
Anun hâkimî oldu şimdi bir han
Bayazıd Handur ol erhâb-ı ihsan
Bu âli böyle sevdi Gani Subhan

59 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazıd Han Ala Şehire Varub Ne
Suret İle Feth Etdi, Anı Bildürür.

Ala Şehir hisarı vilâyet-i islâm arasında kalmış idi. Padişahı kâfir idi.
Aydinoğlıyilen müdârâyilen (599) dirlik ederler idi. Bayazıd Han niyyet-i
gaza etdi (600). Ala Şehire yürüdi. Dahı vilâyetine varmadın yolda çağır-
dup yasadı (601) : Kimsenün bir çöpini zulum ile almayalar (602). Ve
her kim bu yasağı kabul etmeye yazuğı kendü boynuna dediler. Hemin ki
Bayazıd Han vardı, kâfirler şehirün (603) kapusını yaptı. Cenge başladı.
Bayazıd Han dahı yağma dedi. Kâfir ki (604) yağmayı işitti (605), aman
25 diledi. Ahd ile feth olındı (606). Kanun-ı padişahlık neyise olındı (607).
Aydinoğlu dahı itâ'at ilen geldi. Vilâyetinün bazısını kendüye verdiler. Hi-
sarlarına kul (608) kodılar. Hutbe ve sikke Bayazıd Hanun adına oldu.
Tımarların dahı beratı (609) Bayazıd Han adına (610) oldu. Aydınoğlını
Ayasulukdan Tireye getürdiler Ayasulukı kendü kulına verdi. Aydınoğlu
nün vakıflarının tasarrufını kendü elinde kodılar. Ol dahı râzı oldu kim
ölince kendü vilâyetinden çıkmaya. Ahd u peyman muhkem olındı. Baya-
zıd Han Saru Han Eline yürüdi. Ol dahı bu suret ilen feth olındı. Şehel za-
man geçdi. Ol padişahlar Allah rahmetine vardılar. Saru Han vilâyetini
Karası vilâyetine zamm (611) etdi. İkinin dahı oğlı Er Durrıla verdi. Ay-
dın Elini oğlı Emîr Süleymana verdi. Andan sonra Menteşe vilâyetine yü-
ridi. Menteşe oğlı kaçdı. Demüre gitti. Anun vilâyetinün sipahisi beglerine
(612) hayın olmuşlar idi. Cemi'isi Bayazıd Hana döndiler. Gene tımarlu
tımarlarını kadim sipahilerine mukarrer etdi.

Sual : Bayazıd Han kim bu vilâyetleri feth etdi, kahr ile mi etdi ve
yâ adl ile mi etdi?

Cevap : Cemi'isini adl ile feth etdi. Anun için kim evvelki begler hal-

kını zulüm ile incitmişler idi. Bayazid Han kim her vilâyete kim vardı, halkı karşı geldiler. Anun adli berekâtında bazı begleri dahi mutî' oldılar. Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz doksân ikisinde vâki oldu.

N a z ı m

- 5 Ne vakt eksildi âlem intikali (613) Meger olmaya halkun kil ü kali
Bu halkun kil ü kali eksük olmaz Husûsâ beglerün çokdur cîdâli
Bular âdem yeyen (614) yurda be- Bu yurt ac kurt gibi vermez mecâli
nüm der
Ömür gaflet atına bindi gitdi Konağında hazır bulur eceli
Âşıkî dile Hakdan kim verile Bu Âl-i Osmana o Hak cemâli

60 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazid Han Evvel Istanbula Varmasına Sebeb Noldı Ve Hem Anda Neyledi, Anı Bildürür.

- Gelibolıdan azîm leşker ile geçdi. Edreneye vardı. Niyyet etdi kim Üngürüz vilâyetine gazâ ede. Bu taraftan İstanbulun bir casusın dutdılar. Elinde dahi kâğıdı var. Üngürüze vara, habar ede kim Türk senün üzerüne varur, gafil olma deyü. Casusı kim dutdılar, Bayazid Hana getürdiler. Casus dahi doğru habar verdi kim bundan öndin dahi adam göndürmüşler idi (615) dedi (616). Beglerbegi Kara Temür Daş Eyidür: "Hay devletli sultanum! Vâcib budur kim evvel Istanbula düşesin kim bu İstanbulun kâfiri ve tekvüri gayet müfsid kâfirdür. Ve hem bu vilâyetlerümüzün arasında bu kâfir şehri neyle? Netekimi Ala Şehiri feth etdün. Bunu dahi feth etmek gerek (617) dedi. Han dahi bu sözi kabul etdi. Geldiler. İstanbulun üstine (618) düşdiler. Denizden ve korıdan kuşatdılar. Korıdan bir nice yerden mancılıklar (619) kurdılar. Ve ol zamanda dop igen bilmezler idi (620). Ve bu dopun kesreti Sultan Murad ile ve (621) oğlu Sultan Mehmed Han Gazi zamanında olındı (622). Elhâsılı İstanbulun hisarını bunalıtmışlar idi. Nâgâh bir habar geldi kim Üngürüz Tuna suyun geçdi. Sofyaya yürüdi dediler. Hündkâr dahi (623) mancılıkı (624) oda urdı (625). Yürüdi. Alaca Hisar nevâhisinde karşıladı ve buluşdı. Kâfir kim islâm leşkerin gördiler, leşkerlerini iki bölük etdiler kim islâm leşkerin araya alalar. Bundan öndin leşker-i islâm dahi iki bölük olmuş idi (626). Bayazid Han kendü busuda durmuş idi. Gaziler hucum edüb kâfirün üzerine yürüdiler. Ol bir bölünen kâfir yürüyen gazilerün ardına geldiler (627). Heman geldükleri gibi busuda han dahi hazır idi. Kâfir leşkerinün üzerine aman vermeyüb yürüdiler (628). Bu taraftan kâfir dahi gördi kim islâm leşkeri dahi var imiş. Ürkdi. Heman kaçmağa yüz dutdı. Öndeki gaziler kiralını basdılar. Allahun fazlı, inâyetiyilen ol kâfir leşkerin şöyle kurdılar kim kırmaktan usandılar. Esir etdiler. Ve o Kara Temür Daşın oğlu var idi. Ana Umur. Beg derler idi. Bu gazâyı fakire ol habar verdi. Eyidür: "Bizüm kendü halkumuz içinde esir iki binden ziyâdeydi.", der. Elhâsılı Rum Eli ve Anadolu halkında hiç esirsiz kimse kalmadı. Gaziler gayet doyum oldılar. Ol Üngürüzün kiralı bir sehel kâfir ile kaçub gitdi. Baş kurtardı.

N a z ı m

Gazâyı Bayazid Han bunda etdi Kalan kâfirleri hep dutdı satdı
Vilâyet Bosna hem Laz verdi harac Ve Arnavuda bil çok gazi gitdi
Dedi Eflaka tez gel çâkerüm ol Gene Istanbula bir niyyet etdi

Ve bu gazânun tarihi hicretün yedi yüz doksân üçinde vâki olındı Bayazid Han elinden.

61 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazid Han Istanbula Tekrar Geldi, Neyledi, Anı Bildürür.

- Leşker-i azîm cem' etdi. Geldi, Koca Elinden Yurusa (629) çıkdi. 10
Yahşı Begi göndürdi. Şili (630) hisarını ahd ilen aldı. Bayazid Han kendü Yurudan geçdi. Boğaz Kesenün üstü yanında bir hisar yaptı. Güzelce Hisar derler idi. Hisar kim tamam oldu, er koydı. Berkitdi. İstanbul tekvürüne habar göndürdi kim: "Tez hisarı boşalt. Bana ver. Ve illâ hazır ol. Üşde üzerinde oturun (631) dedi. Tekvür dahi bu sözi işidicek yüz 15
balık elçi göndürdi. Bağur, bağursağı altun ve gümüş dolmuş (632), Ali Paşaya geldi. Paşa dahi sanduğ ile, keseyle balıklara karşı vardı. Zîrâ gayet hürmetlü elçidir. Sulha; maslahata gelmişlerdür. Söz kesen ve dil dutan bile getürmüşler idi (633). Ali Paşa dahi hündkâra vardı. Gayet temelluk etdi İstanbul tekvüründen. Elhâsılı hündkârı râzı eyledi kim 20
İstanbul içinde hündkârın kadısı otura. Ve bir mahalle mescidi ola. Yıldı on bin filôri harac vere. Bu tarik üzerine sulh olındı. Darakçı Yenicesi hisarı halkını ve Göynük hisarı halkını sürüb getürdi Istanbula. Ol mahalleyi etdi ve ol mescidi yaptı (634). Ve kadı dahi nasb etdi. Masâlih-i müslimîni ol kadı görür idi. Kâfir, müsülmana hüküm etmez idi. Bayazid Hana kim Temür vartası vâki olduğunda tekvür ol mahalleyi sürdi ve ol mescidi yıkdı. Şimdiki demde ol halkdan Tekvür Dağında bir köy 25
vardur. Göynüklü derler. Ve bu fethün tarihi hicretün yedi yüz doksân üçinde (635) vâki olındı (636).

N a z ı m

Bu çarh kim çegzenür pür gamza eyler Kimin Rüstern kimini Hamza eyler (637) 30

Dolanur her saat bin nakş (683) bağlar Başından tâcın alur gamza (639) eyler
Kiminün ihtiyârın komaz elde Havâlar sahrasında pervaz eyler
Kimi cân u gönül verür cemâle Sahib cemâl cefâyilen (640) naz eyler
Kimi dün gün dürüşür mankı ister Yolar sac u sakal başın daz eyler 35
Kamu bir ata oğludur bu âdem Ya niçün gavgaların dirâz eyler

62 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bundan Sonra Bayazid Han Neye Meşgul Oldı.

Yürüdi, Nigebolıyı ve Silistireyi (641) feth etdi. Andan döndi. Geldi. 40

Mora tarafına gitti. Karafiriye geldi. Kendü oturdu. Dört yana akıncılar göndürdü (642). Yıkıldılar. Bozdılar. Mubalağa fetihler olındı. Andan Karafiriye bir imâret yapıdı. Andan geldi. Edreneye çıktı. Bir imâret dahı anda bünyâd etdi.

N a z ı m

Gönülde bin hayal kim arzu soylar Kimi sûret bulur hem dili söyler (643)
Kimi elden gelir dil söylenicek (644) Sebeb olur sürülür El ü boylar
Çıkarur halkı Elinden soyından (645) Melül olur (646) yasa döner (647)
o doylar

63 üncü Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazıd Han Despot İlen Neyledi,
Anı Bildürür.*

Laz kim gitdi, Bayazıd Han yerine benümdür dedi. Vilakoğlu dahı Bayazıd Hana elçi göndürdi mubalağa armağanlar ilen. Ve hem taht kutlu olsun dedi (648). Ve hem atası (649) ağzından dahı bir mektub yazdı. Atasının (650) bir gökçek (651) kız kardaşı var idi. O Lazun dahı kıziydi. Bayazıd Hana vermege ahd etmişler idi. Bayazıd Hana eyitdi : "Karavaşımı al. Varsun, hizmetün etsün,, dedi. Bayazıd Han da elçi göndürdi. Kızı getürdiler. Kız kim geldi, han ile bulışdı. Maksud neyise hâsıl oldı. Kız kendü türesince durı (652) geldi. Hizmet neyise etdi. Eyitdi kim : "Kız kardaşım halayıkuna Semendireyi sadaka et (653),, dedi. Han dahı kabul etdi. Göğercinliği bile verdiler. Niğebolıyı (654) vermediler. Ve bu kavlı ü karar üzerine mukarrer olındı. Tâ Temür vartasına degin. Bayazıd Han sohbet esbâbın Laz kızı elinden öğrendi. Ali Paşa mu'âvenetiyilen şarab ve kebab meclisi kuruldı.

N a z ı m

Şarâb u hem kebab meclis kuruldı Kâfir kızı gelip kadeh sürülđi
Ali Paşa dedi hanum anı gör (655) Ki ne meclis bu sohbetde olındı
Şarab içmegine (656) Han Bayazıdun Ali Paşa kâfir kızı bulındı
Buna dek Âl-i Osman içmediler Nola Osman kâfirilen çok olındı

Bir lâtfite bu Âl-i Osmandan : Bunlar bir sâdık soydur. Hiç bunlardan nâmeşru hareket vâkı olmamış idi (657). Ülemâ bir nesneye kim yazuk deye, Âl-i Osman andan kaçarlar idi. Orhan zamanında ve Gazi Murâd Han zamanında ülemâ var idi. Ve illâ müfsid degüller idi tâ Candarlı (658) Halile gelince. Kaçan kim Candarlı (658) Halil geldi, Türk Rüstem geldi, Mevlânâ Rüstem dediler, âleme hîle karışdurdılar. Halilün oğlu Ali Paşa kim vezir oldı, danışmend dahı anun zamanında çoğ oldı. Bu Âl-i Osman bir sulb kavim idi. Anlar kim geldiler, fetvâyı hîle etdiler. Takvâyı götürdiler. Üşbu vilâyetde kim eski akçaya kimse satu bazar etmeye ve

hem gayrı vilâyete de gıtmeye, Ali Paşa zamanında oldı. Bu Ali Paşa zevvâk kişiyidi. Müsâhibleri dahı (659) zevvâk oldılar. Kadılarun fesadları zâhir oldı. Bayazıd Han hükm etdi : "Kadıları getürün,, dedi. Vardılar, haylı kadı getürdiler. Yeni Şehirde (660) bir eve koydılar. Han eyitdi : "Varun, ol eve od urun. Kadılar bile yansun,, dedi. Ali Paşa mütehayyir kaldı. Mashara Arab derler idi, Bayazıd Hanun bir nedimi var idi. Ali Paşa anı okudı (661). Geldi. Eyidür : "Şu kadıları kurtaracak olur isen sana haylı mal vereyin (662),, dedi. Mashara Arab, hana geldi. Eyidür : "Hanum! Beni Istanbula elçilige göndür,, der. Han eyidür : "Anda neyler-sin hay devletsüz,, der. Eyidür : "Varayın (663), tekyürden keşişler dileyin (664),, der. Han eyidür : "Keşişleri neylersin,, der. Arab eyidür : "Kadılarını kiralum. Keşişler kadı olsun,, der. Han eyidür : "Bire it Arab,, der. "Kadılığı keşişlere verince kendü kullaruma versem ne,, der. Arab eyidür : "Kullarun okumış degüldür,, der. "keşişler hod niçe yıllar zahmat çekmişlerdür. Okumışlardur,, Bayazıd Han eyidür : "Ya bire Arab! Hal nice olsa gerekdür?,, Arab eyidür : "Hanum! Paşalar bilür anların hallarını,, Bayazıd Han, Ali Paşayı okudı (665). Eyidür : "Ali! Bu kadılar hep okumışlar mıdur?,, der. Ali Paşa eyidür : "Ya sultanum okımaduk kadı mı olur?,, Han eyidür : "Ya okudılar, niçün yaramazlık ederler?,, der. Ali Paşa eyidür : "Ya sultanum! Andan ötüri ederler ki bunların döşeleği azdur,, der. Bu şimdiki zamanda kadılar resm alurlar birde yigirmi akça, ol Ali Paşa himmetidür kim kadılarun akcası (666) çok ola. Paşalar ile, kadı-askerler ile hoş göreler.

N a z ı m

Cihan hükmi ve ger hanlar elinde Veli kulpı danışmendler dilinde
Dakar kulpına bin hîle ipini Kurar duzak müsülmanlar yolında
Husûsâ kim ola söfi danışmend Neler düzer bu hanların Elinde

Elhâsıl Âl-i Osmanun günah etmesine sebeb Ali Paşa olmuş idi (667). Zire anun yanına hîle eder Acem danışmendleri çok gelürler idi.

Lâtfite : Danışmend kim azsa ışık olur. Işık kim azsa şeytan olur.

64 üncü Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazıd Han
Karaman Oğlıyle (668) Neyledi.*

Kim ol vakıt gelip Hamid Elini vurmuş idi (669), tekrar gene geldi. Bayazıd Han ki Bursaya geldi, Hamid vilâyetinün halkı dahı Hana feryada geldiler kim : "Hanum! Karamanoğlu bizüm halümüzü katı zâyıf edüb durur. Bize zulumi var,, dediler. Bayazıd Han dahı gayrete gelüb eyitdi kim : "Hak Ta'âlâ inâyet eder ise varayın (670), anı Allah onarur ise insafa getüreyin (671),, dedi. Leşker-i azım cem' etdi. Sürdi, Teke Elinden dolandı. Geldi, Karamana çıktı (672). Anda nâgihan Hakkun emriyilen Germiyanogh Ya'kub Beg karşı geldi. Ya'ni kim güyegüsüdür, buna itâ'at

140

Âşıkpaşaoğlu

ede. Bayazıd Han dahi Ya'kub Begi dutdı Veziri, hisar begi subaşı bile iki-
sini de İhsili hisarında habse koydı (673). Kendü Karamana yürüdi. Kara-
manoğlu kaçdı. Daşa girdi. Bayazıd Han vardı, Konyanın üzerine kondı
(674). Şehirün kapularını yapıdılar. Harman vaktiyidi. Konyanın meyda-
nında arpa, buğday çaçları çıkmış, durur. Leşker halkı hisara vardılar.
Eytidiler : "Gelün. Bize arpa ve saman satun. Atlarumuza yedürelüm,, de-
diler. Anlar dahi bir kaç adam göndürdiler. "Görelüm, sözleri gerçek mi,,
dediler. Adamlar geldiler. Bayazıd Hana dahi habar verdiler. Han bir iki
kul göndürdi. Eytidi : "Sakinun ! Kimseye zulüm etmesünler. Arpa ıssı
kendü muradınca (675) satsunlar,, dedi. Anlar dahi muradlarınca satdılar.
Akcaların aldılar. Han adamlar koşdı. Ol kişileri hisara iletdiler. Dahi şe-
hirün halkı kim bu adli gördiler, şehirün kapusın açdılar. Feth olındı. Et-
rafun şehirlerine habar vardı kim bu gelen padişah gayet âdildür dediler.
Ve ol şehirlerden dahi adamlar geldi kim hana : "Gelün! Şehirlere (676)
timar edün,, dediler. Ak Sarayı ve Nigdeyi ve Kayseriyyeyi verdiler. Ve
Develünün Kara Hisarı, üç hisarı cümlesin nevâhisiyilen teslim etdiler.
Karamanoğlu dahi elçi göndürdi. Eytidi kim : "Her ne kim şimdiye degin
olındı, ümiddür kim afiv olına,, dedi. Çaharşanbadan had konıldı (677).
Ötesin Karamanoğluna dedi. Çaharşanbadan sınır edüb verdiler. Berisine
hündkâr kendü kulların kodı. Bayazıd Han dahi gerü Bursaya geldi.

N a z i m

Velidür her ne han kim âdil olsa Degül aybı cihan ana kul olsa
Süleyman adli edüb dutdı cihanı Süleyman mislidür han âdil olsa
Gönül şehri adâvetden yıkılır Adâvet hem yıkar El ma'mur olsa
25 Âşıkı koma görnlünde adâvet Bozar imânunı (678) ger bil kıl olsa

65 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Kasdamonıyı Bayazıd Han Ne Suret
İle Aldı, Varduğın Beyan Eder.*

Yürüdi. Daraklu Borlıyı feth etdi. Vardı, Kasdamonıya indi. İsfendi-
yar Sinaba kaçdı. Vardı, andan Bayazıd Hana elçi göndürdi kim : "Benüm
hanumdan ümidüm bu idi kim beni hizmetine kabul edeyidi. Ve illâ bu
oturduğum yercügezi bana sadaka etsün,, dedi. Bayazıd Han dahi bu sözi
kabul etdi. Kıvrım (679) Yoldan aşağısını sınır etdiler. İsfendiyaşa (680)
kodılar. Bâki vilâyetini Bayazıd Han tasarruf etdi. Gerü Bursaya geldi. Bu
fethün tarihi hicretün yedi yüz doksand yedisiiyilen sekizinün arasında vâki
olındı.

N a z i m

Ne fi'l eder müdâm bu çarh-ı gerdân Karaman kara daşa şerv-i gerdân
Bayazıd aldı Elin verdi kula Avare oldı sipâhi ü merdân
40 Silifke sele verdi göz yaşından Cigerler kana gark mahv oldı gamdan
(681)
Ne vardur bunda varlık bir nefesdür Bu varlığın seni etdi ve giryân

66 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazıd Han Amasyayı Ve Sıvazı
Ne Suret İle Aldı, Anı Bildürür.*

Amasyayı Bayazıd Hana kendü sahibi verdi. Ve ol hinde kim Kadı
Burhaneddin Amâsiyyenün sahibini incitmiş idi. Bayazıd Hanun
tasarrufundayiken Kadı Burhaneddin Allah rahmetine vardı. Oğlı küçük
(682) kaldı. Ve bir kızın dahi Dulkadiroğlu Nasreddin Bege vermiş idi.
Burhaneddinün oğlını Nasreddine göndürdiler. Anun içün kim vilâyetün
a'yanları Bayazıd Hana adam göndürdiler idi, gel deyü. Bayazıd Han dahi
sürdi, Sıvaza geldi. Hep vilâyetün a'yanı karşı geldiler. Kanun-ı padişah-
lık neyise olındı (683). Bayazıd Han dahi Sıvazı oğlu Emîr Süleymana
verdi. Yürüdi, Erzincana vardı. Begi Tahratan itâ'at ilen karşı geldi. Ken-
düyi Bayazıd Han dahi gene yerinde kodı. Avratını, oğlını, kızını Bursaya
göndürdi. Yürüdi, Malatyayı aldı. Ve Derendeyi (684) ve Divrigi aldı. An-
dan Behisniyi de aldı. Elhâsılı ol vilâyeti feth etdi. Durmadı. Tâ Bursaya
geldi. Tahratanı gene Erzincana göndürdi. Horendesini Bursada alıkodı.

N a z i m

Neden dostluk umarsın bu işünden Ayırasın beni sevdük eşümden
Benüm rahatım olmaya cihanda Ki yollar gözleyem yaz u kışumdan
Oğul, kız avratım benden cüdâdur Ya lezzet mi bulam ben cünbişümden
Sebeb sen olasın bu firkatuma Ne doğruluk umarsın bu düşümden
Bayazıd, Tahratandan dostluk umma Ki eydür sen ayırdın yoldaşumdan
Cihan bu (685) nev'e sûret dutma- Cihanlan oynayanlar utmamışdur
mışdur
Ne zâhir etmedi bu suffa-i nîk Kim anı kara doprak etmemişdür
Var imdi bu şiveye mağrur olma Ne gussa var sana kim etmemişdür.

Bu fethün tarihi hicretün yedi yüz doksan sekizinde vâki olmuşdur
(686).

67 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Saru Han Beglü kim Filibe Yöresindedür,
Anı Ne Vech İle Sürdiler, Anı Bildürür.*

Saru Han Elinün göçer halkı var idi. Menemen ovasında kışlarlar idi.
Ol iklimde duz yasağı var idi. Anlar ol yasağı kabul etmezler idi. Bayazıd
Hana bildürdiler. Han dahi oğlu Er Dunrıla habar göndürdi kim : "O gö-
çer evleri ne kadar kim vardur, öget zabt edesin. Yarar kullarına ısmar-
layasın. Filibe yöresine (687) göndüresin,, dedi. Er Dunrıl dahi ata-
sının sözünü (688) kabul etdi. Şöyle kim ne buyurmuş idi, dahi ziyâde etdi,
ol göçer evleri göndürdi. Geldi, Filibe yöresine kondurdılar. Şimdiki demde
Saru Han Beglü kim derler Rum Elinde, anlardurlar. Paşa Yigit Beg o
kavmun ulusiyidi. Ol zamanda anların ile bile gelmiş idi.

Nazım

Kanundur padişahlar sürgün ede Ki ya'ni bir dahı El ma'mur ede
Ve gerçe incinür halk ol seferden (689) Bu Tanrı takdiridür dahı nede
Gözetsen takdiri hoş muti' olsa (690) Olur rahat ki ol nasibüm ede

5 Sual : Bayazıd Han kim Malatyayı aldı ve ol vilâyetleri kimlerden aldı?

10 Cevab : Malatyayı Türkmandan aldı. Behisniyi de Türkmandan aldı. Divriğiye Kürtten aldı. Bunlar dahı kadim padişahlar degüller idi. Ertene-
den sonra bunların ol vilâyetler ellerine girdi (691). Hükm etdiler. Kaçan kim Bayazıd Han ol vilâyetleri aldı, ol begler Araba kısıldılar. Kaçan kim Bayazıd Hana Temür vartası vâki olıncağaz (692) Mısır sultanı sebebi-
yilen gene yerlü yerine vârdılar. Ol vakitdan berü bunlara Mısırlı hükm eder oldı.

15 Sual : Ya ol Rûm vilâyetinden, Bayazıd Handan kaçub gidenlerin halları noldı?

20 Cevab : Bazıları Temüre vardılar. Tahratan ve Germiyanoglı ve düz-
me Aydınoglı ve Menteşeoğlu ve İsfendiyarın dahı elçisi bile vardı. Bun-
ların her biri bir nev' ile vardı. Germiyanoglı İpsili (693) habsinden ve-
ziriyilen kaçdı. Ayucılara, maymuncılara uydı. Temüre vardı. Menteşe
25 oğlu saçın, sakalın yolıtdı. Işık olup vardı. Aydın Beg oğlu çerçilik ede var-
dı. İsfendiyar elçisiyilen Tahratan nöker olub bile vardı (694). Heman
bunlar kim Temüre vardılar, halların arz etdiler. Ve hem yalvardılar. Eyit-
diler kim : "Ay sâhib-kıran! Bizê merhamet et kim gayet mazlumluruz,,
dediler. Ekser tahrik etmek Tahratanın ve Germiyanoglınındur. Zîrâ biri
25 habisden çıkdı, vardı. Ve biri dahı oğlından, kızından, avratından ayrılmış
idi. İmdi bunların sözi müfid oldı. Temür bedbahtı kendülerine uydur-
dılar.

Nazım

30 Şikâyet ta'n edüben etmedün sen Sebeb oldun helâk oldı niçe ten
Bozılmak bünyadın etdün Temüre Niçe günahsuzlar terk etdi vatan
Dediler mal alıpdur yok kıyası Nola kim ehlimüzün gide yâsı
Oğul, kız, kavim, kardaş, Elden ayru Bulamaz halkumuz geye palası
Unutdılar kamu varlıklarını Dilerler Tanrıdan bir baş halâsı (695)
Dediler biz günah etmedük ona Degüldür bir kulumuz ona âsi
35 Komadı bir kara pul elümüzde Gedâyiler verür bize yeyesi
Dediler derdümüz öküş, devâ yok Yüzümüz kalmadı halı deyesi
Gene bin dürlü defter zâhir oldı Ezel takdir ne yazdı âhır oldı
Döşendi âleme zulm ü dalâlet Muti'ler cümle Hakka nâzır oldı
Karışdı mürdara müsmil seçilmez Yemege it. ağaday (696) hâzır oldı
40 Dokındı daş daş' bu halk kaçarlar Öküzler yükiemege katır oldı
Aluk bulmaz götüre bir kişi kim Ve ger bulsa bir eski hâsır oldı
Temür mel'un tekebbürlük edelden Niçe altın gümüşler bakır oldı (697)

Cevab : Temür, beglere eyidür : "Hay begler ! İmdi bu Yıldırım Han

(698) hod gazi handur (699). Siz dersiz kim bizüm günahumuz yokdur. İmdi, hanlar hod sebebsüz kimseyi incitmezler,, der. "Ve hem sebepleri dahı bir nice envâ'dur. Biri bu kim sizden yarmak (700) diledi (701). Biri dahı eyidür : Gelün, bana dapı kılun (702) der (703). Biri dahı ben gazâ-ya varanda (704) bana çeri verün der (705). İmdi siz bunların (706) bi-
rini kılmasanız türedür kim sizi incideler. İmdi bu sözünüz sizün yalan ve
5 yâ gerçek bolgay. Ve ger gerçeksiz, hanlara bunun gibi hal lâyük degüldür. Ve ger siz yalan olası size dahı lâyük olmaya kim hanlara töhmet edesiz. Helê elçi göndüreyin (707). Göreyüm han dahı ne der,, Bu yaradın Ger-
miyanoglı eyidür : "Hanumuz ! Bizüm halumuz ikiden hâli degül. Ya ger-
çek ve yâ yalandur. Ve eger gerçek olsa mürüvvet senün. Ve ger yalan olsa
10 padişahlara hod feth-i vilâyet âdetdür,, dedi. Pes Germiyanoglınun söze elçi gerekdür dediler. Elçi yarağın etdi kim göndüre. İştidi kim Sultan Ah-
med ve Kara Yusuf Şamun (708) habsinden kaçmışlar. Yıldırım Hana varmışlar. Temür dahı elçisine sabr etdüdü. Tâ şuna değin kim bu iki
15 beglerin hallarını bile kim hanın yanında durur mı, gider mi (709). Sehel vakit durdılar. Ve gittiler. Temür dahı elçisini göndürdü.

Sual : Ya ol begler andayiken elçisini niçün göndürmedi?

Cevab : Temür eyle sandı kim bu begler varalar, Yıldırım Hanı ken-
dünün üzerine getüreler. Gördi kim kendünün tasavvur etdüğü degül imiş,
20 elçi göndürdü. Elçi geldi. Kâğıdını ve armağanını çekdi. Bayazıd Han ne kâğıda ve ne armağanına hiç iltifat etmedi. Ve kendü bir darblu kâğıd
(710) yazdı. Elçisinin (711) eline verdi. Göndürdü. Elçi kim gitti, Bayazıd Han vezirlerine eyidür : "Tez yarağ edün (712) kim Temürün üzerine gi-
derin (713). Anı vilâyetinden beri çıkarmazın (714) ,, der (715). Ali Paşa
25 (716) eyidür : "Devletlü sultanum ! Ne hâcet kim leşkerümüze zahmat çekdürevüz (717)? Koyalum, gelsün. Vilâyete girsün. Şöyle kiralum anları kim kendü vilâyetlerine haberların yine biz göndürelüm,, dedi. Begler bu
rey ü tedbiri müveccah görüb begendiler. Revâ gördiler ve cümlesi kabul
eylediler. Bayazıd Hanı kendü reyine komadılar. Leşker cem'ine meşgul
30 oldılar. Temür andan yürüdi. Bayazıd Han, Vılokoğlına gel dedi. Ve hem kendü leşkeri (718) Rum Eline cem' etdi. Hazır oldılar. Temür dahı Sıvaza geldi. Cenge başladı. Lakım (719) urdı. Baruları (720) yıkdı. Halkını esir etdi. Bunlara kim bu hal vâki oldı, Mısır leşkeri Halebe geldi deyü Temü-
re habar geldi. Temür dahı (721) Şama teveccüh etdi. Vardı, Halebe çık-
35 dı. Halebün yanında Merc-i Dâbık (722) yazısında uğraşdılar. Mısır leşkeri sindi Türkman hayın olduğu sebebden (713). Sultan kaçdı. Temür Halebe vardı. Haleb halkı hisarı vermedi. Mubalağa adam kırıldı. Hisarı aldı. Zuluşu kemalinde etdi. Zire Temür a'zam-ı eşirâdan idi. Andan Hamaya vardı. Anı dahı Halebden bedter eyledi. Andan Hamusa vardı. Hamusda
40 mezarlar gördi. Sordı kim : "Bu ne mezarlardur?,, Eyitdiler : "Resûl ulla-
hun sallâllâhu 'aley ve sellem eshablarındandır. Hâlid ibn-i Velid derler. Bu vilâyeti feth eden budur. Ve biri dahı Kâ'b ül-Ahbârdur. Ve biri 'Am-
ruv ibn-i Ümeyye (724) dır. Bu mezarlar kim görürsüz, cemi'isi (725). Resûl ulla-
hun eshabındandır,, dediler. Humusun halkını esir etmedi. Ve illâ
45 halkına mâl-i amânî (726) saldı. Mubalağa mal aldı. Andan Ba'albeke

vardı. Anı dahi yağma etdi. Andan sürdi, Şama vardı. Hisarını yaptılar. Ağmadılar. Bir nice gün eyü ceng olındı. Tarafeynden (727) çok adam kırıldı. Âhır şehiri yağma etdi. Yezidün kabrin (728) buldı (729). Sönüklerin (730) çıkardı. Yakdı. Kabrini (731) necis doldurdi. Ekseri Şama kahri Yezid ol şehire yakın yatduğundan ötürüydi. Andan sürdi. Gene Kara Bağa çıkı. Kışı anda kışladı. Yaz kim oldı, Rûma teveccüh etdi. Erzincana geldi. İsfendiyar karşı vardı (732). Temür ile bile geldi Saru Kamışa degin. Bir gece sivişdi. Destur almadın kaçdı. Gene Kasdamonıya gitdi (733). Temür Engüriye doğrudı (734). Bu tarafdın Bayazıd Han heman evvelki tedbirinün üzerinde kim kendü vilâyetinden ve gayrı vilâyetden yazılı leşkerini çıkara (735) ve hem serehor dahi süre (736), tâ İstanbuldan dahi bile çıkardı. Rûm vilâyetinde serehor Bayazıd Handan ihdâs olındı (737) veziri Ali Paşa mübâşeretiyilen. Ve hem Bayazıd Han üç oğlın dahi bile almış idi. Emîr Süleyman Aydın Eli sancağı ve Karası sancağı ve Saru Han bile. Mustafa, Hamid Eli sancağı ve Teke sancağı bile. Ve Sultan Mehmed, Amasya leşkeri ve cemi'i Rûm leşkeri bile. Ve bu leşkerleri ki cem' etdi, Tatarı ve gayrı leşkeri kendüyle bile yürüdiler. Anlar dahi Engüriye vardı. Temür-i bedbaht dahi geldi. Persenbih gün, sabah Temür kondı. Bayazıd Han ikindiyn kondı, biri birine karşı. Temür hendek kesdi. Cum'a günü sabah oldı. Oturdılar. Etrafda cum'a namazı kılındı. Sultan Bayazıd sancakları gözdürdi. Kösler çalındı. Saf ber saf alaylar bağlandı. Hemin kim mukabil oldılar, Tatar hayın oldı. Kendü begleri oğhyidi kim Erzincan begi Tahratın kim ol Erdananun kardaşı oğludur. Gerimyan leşkeri Germiyanoglına döndiler. Elhâsılı her vilâyetün leşkeri kendü beglerine döndiler kim onlar Temüre varmışlar idi. Vilakoğlu kâfir çerisi bile eyü ceng etdi. Ve gördi kim her taraf kolaylı kolayına gitdiler, Vilakoğlu dahi kendü kolayına gitdi. Oğlu Mustafa atından (738) ayrıldı. Belürsüz oldı. Emîr Süleymanı dahi paşaları aldılar. Ara yerden çıkdılar. Gitdiler. Sultan Mehmed Amasya leşkerini alub Amasiyyeye gitdi. Bayazıd Han kendü kapısı kuhyilen kaldı. Solak Karaca derler idi bir kulı var idi. Eyidür : "Hay Bayazıd Han ! Kanı ol güvündüğün oğulların, ol sancağın begleri, ya ol sarhoş vezirlerün? Ne gökçek yoldaşlık etdiler sana,, dedi. "Akçayı harc etmedün (739). Hazineye koydun (740). Oğlançuklarım rızkıdur dedün (741) ,, Bayazıd Hana bu söz (742) gayet acı (743) geldi. "Bara minnet mi edersiz,, dedi. Atını depdi. Kulun arasından daşra çıkı. Bilesince bir kaç yaya oğlanıyle bir nice (744) solak vardılar. Çağadayun alayın bir birine vurmağa (745) başladılar. Germiyanoglı gördi. Eyitdi (746) : "Hay ! Bu ceng eden Bayazıd Han kendüdür. Ne durursız?,, dedi. Filhâl adamlar üşdiler (747). Atının dört yanından sarmaşdılar (748). Duttılar (749). Temüre getürdiler. Atından yıkmadılar. Temür çağırdı kim : "Atından düşürmen,, dedi. "Benüm koltuğuma girün,, der. Çadırda oturmuş idi. Koltuğuna girdiler. "Hanum ! Ata bin,, dediler. Eyidür : "Hay kaltaklar ! Ben ata binüb nereye varayım?,, der. "Paşahlar hareket etmek câyiz degüldür,, der. Yüridi. Çadır kapusına geldi. Bayazıd Hanı dahi ta'zim ile atdan indürdiler. Temüre karşı vardı. Görişdiler. İki si bir halınun üzerinde oturdılar. Temür çağırtı kim çeri şimdengerü (750)

otursunlar (751) dedi. Ve illâ her kişi kendü kazancına segirdür. Helâl, haram demez, devşürür.

Nazım

İki kötrüm sebeb oldı fesâda Ve hem iblis safâ verür hasede
Hased (752) odına yandı Rûm u Ne işler işledür oldı şurada
Şam gör
Ve gerçe bu o sâni' masnu'idur Sebeb bu iki kötrümdür burada (753)
Dularun uyduğu nefis ü havâdur Aşkı sen var uyma bu garada (754)

Sual : Ay derviş ! Sen hâd o cengde bile degül idün. Ya bu mâcerâyı kimden nakl edersin?

Cevab : Bursanın bir nâyıbı var idi. Koca Nâyıb derler idi. O Bayazıd Hanın solaklarından idi. Ol vaktın kim hanı dutdılar, ol dahi han ile bileyidi (755). Bayazıd Han kim Ak Şehirde Allah rahmetine varıcak ol dahi bileyidi (755). Fakir dahi ona sordum : "Temür, Bayazıd Hanı nice saklar idi (756) ?,, Ol eyidür (757) : "Temür bir taht-ı revan düzdürdi kafes gibi iki at ortasında (758). Her vaktın kim göçerler idi, kendü öninde (759) yürüdür idi. Kaçan konsalar kendü çadırı öninde kondurur idi,, dedi. Ol Koca Nâyıb ki derin, Sultan Mehmede vardı. Sultan Mehmed dahi Amasiyye hisarının dızdarlığın vermiş idi (760). Kaçan kim pir oldı, Sultan Murad anı Bursaya getürdi. Nâyıblığın verdi. Fakir (761) kim ondan nakl etdüm, onun hikâyetinün ekserini demedüm. Anun için kim söz uzanur.

Nazım

Kâfir etmez Temür etdüğü işi Ki neler çekdi erkek ile dişi
Şeri'at ehlini durmaz kırardı Bilinmez neyidi dutduğı duşu
Hânkah, mescid, medrese yıkdı Geçürdi Aydın Elinde o kışı
Temürün zulmü çokdur (762) âlem içre Ne ola görmedi zulmünü kişi (763)
Ayağı basduğı Eller yıkıldı Yigidün kocanın kalmadı dişi

Ve her vilâyeti kendü beglü begine verdi. Vilâyet-i Osmanı Tatarı verdi. Bayazıd Han işitdi. Temür, gâh gâh göç üzerinde gider iken Bayazıd Hana gelür, selâm verür idi. Bir gün Bayazıd Han, Temüre eyidür : "Temür Beg ! Senden bir dilegüm vardır,, der. Temür eyidür : "Söyle. Her ne der isen kabul ederim,, (764) der. Bayazıd Han eyidür : "Tatarı bu vilâyetde koma. Al. Bile git,, der (765). Temür eyidür : "Kabul etdüm,, der. "Kaçan kim seni Semerkanddan gene göndürsem gerekdür, Tatar seni gene vilâyetinü getüre,, der. Çünkü Bayazıd Han işitdi Semerkanda gideceğin, heman kendü masâlihün (766) gördi. Kaçan kim Temür göcdi, kendü vilâyetine teveccüh etdi, Tatarun cemi'isini sürdi. Ve Kır Şehrini ve Sivri Hisarı ve Beg Bazarını Karamanoğlına verdi. Kasdamonıyı ve Kânkırıyı, Kalacığı gene İsfendiyara verdi. Bayazıd Han almış idi bunları. Temür umar idi kim Bayazıd Hanın oğlanlarını (767) birisi kendüye geleyidi kim Bayazıd Hanın vilâyetini ona mukarrer edeyidi. Gördi kim kimse

gelmedi, anun için Karamanoğlu'na verdi. Ve hem Karaman vilâyetinden çıktı, gitti. Ve bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz dördünde vâki olındı (768).

68 inci Bâb

5 *Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Bayazıd Han Allah Rahmetine kim Vardı, Kaç Oğlu Kaldı (769) Ve Hem Anlar Noldılar, Anı Bildürür.*

Altı oğlu kalmış idi. Beşi ma'lûm, biri nâbedid (770) olmuş idi. Emîr Süleyman ve Mehmed ve İsa ve Musa ve Kasım. O küçük sarayda kaldı. Nâbedid olan Mustafadır. Emîr Süleyman Ali Paşa, İne Beg Subaşı ve Hasan Ağa aldılar. Rum Eline gittiler (771). Ve Sultan Mehmed gerü Amasiyyeye gitti. İsa ve Musa Bursa vilâyetinde ve Karası vilâyetinde biri birin kovup yürürler idi. Âhır Musa İsaya giderdi. Kendü geldi, Bursada oturdu. Emîr Süleyman Bursaya geldi. Musa kaçdı. Karamana gitti. Emîr Süleyman bir kız kardaşını, kim Fatma kadındır (772), ve kiçi kardaşı kim Kasımdur, anları İstanbulda rehin kodı kim hiç yağılık olmaya (773). Âhır, Emîr Süleyman gerü Rum Eline geçdi. Bu tarih hicretün sekiz yüz beşindeydi. Sultan Mehmed işitti kim kardaşı Emîr Süleyman tahta geçmiş, elçi göndürdi. Eyitdi : "Emrem (774) sağ olsun. Atamaz gidiyise emrem (775) bize atadur", dedi. İki at peşkeş göndürdi. 20 Emîr Süleyman dahı bir niçe oğlan ve câriyeler göndürdi. Sultan Mehmed kabul etdi. Emîr Süleyman Karamanoğlu'na elçi göndürdi. Ve Germiyanoglu'na dahı elçi göndürdi. "Kardaşum Musayı koyı vermen kim ben sizün ile gayetde eyü dostluk edeyin (776)", dedi. Musa bildi kim kardaşıyla Karamanoğlu barışdı, Karamandan kaçdı. İsfendiyara vardı. Emîr Süleyman Bursadayıdı. İşitti kim Musa, İsfendiyara vardı, üzerine teveccüh etdi. Yüridi. Göynük yanında bir su kenarında kondı. Yaz idi. Kış dahı oldu ve hem kışladı. Ve ol menzilden göçmedi. Ol makamun adı Beg Kavağı oldu. Anun için kim Emîr Süleyman dâym ol kavak dibinde sohbet eder idi. Ve ol arada İsfendiyar ile dahı barışdılar. Andan göcdiler. İznike geldiler. İznike yine (777) sohbe meşgûl oldu Ali Paşanın müft şarabıylen. İsfendiyar dahı Musayı Sınabdan gemiye koydı. Eflaka göndürdi. Anun begi Mircüiydi. Emîr Süleyman işitti kim Musa Rum Eline geçdi, bu dahı göçdi. Edreneye vardı. Gene sohbe meşgûl oldu. Rum Elinün begleri dahı bildi kim Musa Rum Eline geçdi, Eflaka gelmiş, habar göndürdiler : "Gel kim kardaşunun padişahlıktan (778) safası yokdur. Zira ki gece ve gündüz sohbetden eli degmez", Musa kim bu habarı işitti, sürdi, Silistireye (779) geldi. Andan geçdi. Rum Elinün tavalı (780) ve tımar erleri ve cemi'si Musaya vardılar. Doğru Edreneye sürdiler. Emîr Süleymana habar geldi kim : "Kardaşum Musa erişdi. Cemi' Rum Eli ana döndü", dediler. Emîr Süleyman dahı mahmur yatur idi. Güc ile kaldurdılar. Eyidür kim : "Benüm memleketümde anun ne hükmi vardır ve kim ne ister?", der. Hemin böyle deyince "Hay Musa geldi, dediler. Kaçdı. Bir köye düşdi. Ol köyde Allah hükmüne (781) vardı. Sonra o köyliyi Musa köy ile oda urdı kim : "Siz benüm kardaşumı niçün öldürdünüz ve kardaşumda ne işünüz var idi", deyü.

Nazım

Gurûrî mansıbur yoldan çıkardı Sevinüb aldugun elden çıkardı
Ne etdün halka kim yüzün çevürdi Sevenler cümle gönülden çıkardı
Şarâb u çeng ü çagana ü hem saz Mûsâhibün olur (782) başdan çıkardı

Musa Rum Elinde tahta geçdi. Tarihi hicretün sekiz yüz on üçünde-yidi.

69 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Kardaşı Emîr Süleymandan Sonra Rum Eli Tamam Musanın Elinde Oldı.

Sancak begleri ve tımar erleri tamam, bıkusur gelüb ita'at etdiler. Nevâhıdâğı kâfir begleri gene âsi oldılar. Ve bu tarafdân Sultan Mehmed işitti kim kardaşı Emîr Süleyman Allah rahmetine varmış ve kardaşı Musa Rum Elinde tahta geçmiş. Sultan Mehmed dahı sürdi, Bursaya geldi. Bursaya kavmı istikbale geldiler. Tahta geçdi. Oturdu. Cemi' Emîr Süleyman hükm etdüğü yere o dahı hükm etdi. Dahı ziyâde Amasiyye vilâyeti elinde. İmdi bu yana Rum Elinde Musayı (783) görelüm neyler : Kör Şah Meliki vezir edindi. Mihaloğlu Mehmed Begi Rum Eli begler begisi etdi. Sınavna Kadısı oğlını kadı-asker edindi. Kendünün kulu Azab Begi emir-i alem etdi. Ve her sancağı kendünün bir kulına verdi. Emîr Süleymanın dahı bir oğlu var idi ve bir kızı. Kaçdılar. İstanbula girdiler. Musa yürüdü. Vidin âsi oldıydı. Her birin zabt etmeğe başladı. Pirevidini (784) aldı. Yanında Matarı dahı aldı. Laz vilâyetine yürüdü. Köpriliyi aldı. Ve hem Oğcabohı (785) dahı aldı. Durmadın akınlar eder oldu. Gâh gâh İstanbula dahı se-girdür idi. Kapusun dahı yapırdı. Geldi, Silivriye düşdi. Bunun ile ceng eder iken Kör Şah Melik müdârâyilen kaçdı. İstanbula girdi. Musa hıleyi duydu. Göçdi. Gene Edreneye vardı (786). İntizar (787) oldu kim çarh ne suret göstere.

Nazım

Musanun sıdki budur kim duta cümle âlemi (788)
Takdiri Hakdur eden tedbiri ko sen âdemi
Mâlik ül-mülkdür ki o mülkin düziben hem bozan (789)
Bir kulına vermedi Hak üşbu cümle âlemi

Musanun cülûsının tarihi hicretün sekiz yüz on üçünde (790) vâki oldı.

70 inci Bâb

Bu Bâb Anun Beyanındadır kim Sultan Mehmed İbn-i Bayazıd Han Diler kim Kardaşı Musayılen Bulısa, Bu Vilâyeti Çekişeler, Devlet Her Kankısının İse Ol Vara, Hâkim Ola.

Sultan Mehmed, Veziri Bayazıd Paşaya eyidür : "Rum Eline geçmeğe tedârük edün", der. Kör Şah Melik kim Musadan kaçub İstanbula girdüğü

vaktin andan Sultan Mehmede gelmiş idi (791). Bayazid Paşa eyidür :
 "Sultanum ! Kör Şah Melik Begi okuyalum. Görelüm ol ne der,, Okudı-
 lar. Geldi. Eyitdiler : "Rum Eline geçmek isteriz. Tedbir nedür,, dediler.
 Kör Şah Melik eyidür : "İstanbul tekvürine elçi göndürmek gerek kim an-
 dan gayrı yerden geçmege derman (792) yokdur,, dedi. Anun için kim Ge-
 libolı Musanun elindeydi. Gegibüze (793) kadısı Fazlullahı elçi göndürdi-
 ler. Anun için kim İstanbul tekvüri ana itimad eder idi. Anun için kim
 konşiyidi. Fazullah vardı (794). Tekvüre söz neyise olındı (795). Ahd u
 peyman dahı etdiler (796) Geldi hündkâra maksud habarını verdi. İş mu-
 radca oldı. Hündkâr dahı devlet ile Bursadan çıkdı. Yüridi, geldi Yurusa
 çıkdı. Fakir Geyvede (797) kaldım. Orhan Begün imamı oğlu Yahşi Fakir-
 nun evinde hasta oldum. Menâkıb-ı Âl-i Osmanı tâ Yıldırım Hana gelince
 imam oğlundan nakl ederin. Sultan Mehmed kim Yurusa kondı, İstanbul
 tekvüri gemiler göndürdi. Sultan Mehmed Rum Eline geçürdi. Musa işit-
 di kim Sultan Mehmed kendüye geli yürür (798) heman Edreneye kalk-
 dı. Laz vilâyetine yakın vardı. Sultan Mehmed vardı, Encügeze kondı. Ev-
 renüz oğlu Ali Beg anda geldi. Encügezden göçdiler. Ol gün Mihaloğlu Yah-
 şı Beg geldi. Mihâl (799) hod Musanun begler begisiydi Oğlını kendü
 göndürdi. Elhâsılı Sultan Mehmed Edreneye vardı. Ve cemi' begler kaçdı-
 lar. Sultan Mehmed geldiler. Musanun yanında akıncı kaldı ancak. Sa-
 makovda uğraşdılar. Musa kaçdı. Atı çamura gökdi (800). Kendünün bir
 kulu var idi. Terzi Saruca derler idi. Musanun atının sinirin çaldı. Musayı
 dutdı. Sultan Mehmede getürdi. Ahşamın çadırda maslahatı neyise gördi-
 ler. Ol gece gene Bursaya, dedesi yanına göndürdiler. Mihâl (801) dutdı-
 lar. Tokada, Bidevi Çardağa göndürdiler. Sultan Mehmed ayda bin akça
 ulûfe etdi. Ve Sınavna kadısı oğlın dahı oğlu, kızılıilen İznike göndürdiler.
 Sultan Mehmed ana dahı ayda bin akça ulûfe etdi. Musanun kulu Azab
 Beg kaçdı. Eflaka gitti, Rum Eli Sultan Mehmede feth oldı (802). Etra-
 fın beglerine elçi göndürdiler.

N a z ı m

Kadimden türedür kardaşa kıymak Atayı anayı gussalu komak
 Kabil kim Hâbile kıydı ezelden Âdet oldı ki hanlar buna uymak
 İsa yâ Musa u Emîr Süleyman İsidün bu türe chlidür ahmak
 Fenâ olur cihan için ne zahmat Ciharda adını kanlıya dakmak

Sultan Mehmedün tahta geçmesinin tarihi hicretün sekiz yüz on altı-
 sında vâki olındı.

71 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Rum Elinde Kardaşı
 Musayilen Meşgul İken Bu Tarafdan Karamanoğlu Bursaya Ne
 Suret İle Geldüğünü Bildürür.*

Karamanoğlu hucum etdi. Yüridi, Sivri Hisara geldi. Anun için kim
 kendü elindeydi. Dört yanın yıka boza, haramılık ede Bursaya geldi. Ha-

cı Ivaz Paşa dahı Bursanun subaşısiydi. Karamanoğlu dahı gelmedin şehi-
 rün halkın okudı. Eyitdi : "Müsülmanlar ! Padişahumuz Rum Elindedür.
 Karamanoğlu geli yürür. Hisar yarağı olan kişi hisara girsün,, dedi. "Ve
 anun kim hisara yarağı yokdur, hisarda mahbus (803) olmasun,, dedi. Ve
 hem halk dahı anun gibi (804) etdiler. Karamanoğlu kim Bursaya geldi,
 şehiri oda urdı. Hisara cenge başladı. Mubalağa cengler olındı. Ahır diledi
 kim Binar Başı suyundan ki hisarun daşra yanında göl eylemişler idi, di-
 ledi kim ol gölün suyını kesüb kurudalar. Bursa kapusunun zından kapu-
 sunun daşrasından lakım (805) urdılar kim gölün suyını çekeler; hisar ya-
 nındağı dereye akıdalar. Subaşı Hacı Ivaz Paşa duydu. Hisardan çıkdı. La-
 kımcıları (806) kırdı. Karamanoğlunun ol umduğı dahı kesildi (807). Otuz
 bir gün ceng olındı. Gâh gâh hisar halkı hisardan çıkar idi. Haylı adam
 alurıar idi. Getürürler idi. Karamanoğlu karşısına hisardan aşağı
 boğazından asa korlar idi. Bunlar cengdeyiken nâgâh bir gün Kapluca
 imâretine Musanun ölüsi geldi. Karamanoğlu vardı, ölüyi gördi. Heman ol
 gece kuyruk göte kısdı, kaçdı. Kirmastı yolundan dolandı. Kara (808) ağrı
 ve katı renc yedi. Hamid Elinden geçdi. Kendü harâbâtına (809) vardı.
 Kadı-askeri Kara (810) Mürsel eyitdi : "Begüm !,, dedi, "Gel, ben du'â-
 cımı göndür. Varayın (811), Osmanoğluyle sizi barışdurayın (812) ,, dedi.
 Karamanoğlu eyidür : "Hay ! Ne sözdür ! Elbette ol benüm üzerüme gelir
 ise (813) ben anun ile haklaşurın,, dedi. Bu sözi kabul etmedi. Kendü bi-
 lisine yüridi. Bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz on altısında (814)
 vâki oldı.

N a z ı m

Adü kim gelse gitse olsa mağbûn Ola hali olma şâdi ola mahzûn (815)
 Anun bahtı karalığı yeter pes (816) Senün tâli'ünü Hak etdi meymûn
 Yüzi, gönli Karamanun karadur Karamulukda kaldı zâr u mecnûn (817)

72 nc i

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Emîr Süleyman kim Allah Rahmetine
 Vardı, Oğlını kim Istanbula İletdiler İdi, Nolduğın Beyan Eder.*

Sultan Mehmed kim kardaşı Musayilen kovuşur iken İstanbul tekvüri
 kim Emîr Süleymanun oğlını almazlandı (818). Ya'nî kim Sultan Mehmed
 ile ahd u peyman var idi. Anun için oğlını (819) kabul etmedüm demek
 ister. Oğlan dahı Istanbuldan çıkdı. Eflaka gitmek istedi (820). Ka-
 run ovasının akıncıları oğlanun yanına vardılar (821). Eyitdiler kim : "Gel
 berü. Biz senün ile oluruz,, dediler. Aldılar, Yanbolıya (822) ilettiler. Sul-
 tan Mehmede habar oldı. Bu habarı işitdüğü gibi Sultan Mehmed dahı oğ-
 lanun üzerine hucum edüb yüridi. Yanında olan akıncılar dağıldılar. Kaçdı-
 lar. Oğlanun bir lalası var idi. Terzi başı Zağanus derler idi. Ol, oğlanı dut-
 dı. Sultan Mehmedün eline verdi. Sultan Mehmed dahı oğlanun gönli gö-
 zini acdı. Dünya gözünü örtüdi (823). Bursaya göndürdi. Kendü dahı ardın-
 ca Bursaya geldi. Emîr Süleymanun bir kızı var idi. Bursada anı bir san-
 cak begine verdi. Oğlana dahı eyü tımar etdi. Geyve yöresinde Ak Hisar

derler, anun nevahisinde Çardak Köy (824) derler bir kâfir köyi var idi, anı tımar vermiş idi. Her vaktin kim Sultan Mehmed Bursaya gelse Emîr Süleymanun oğlını getürdür idi (825). Haylı nesneler 'atâ eder idi. Kardaşum oğludur der idi. Dâyum hoşça görüb gönülcüğün ele alur idi. Ve kız kardaşına dahi haylı nesne verür idi.

N a z ı m

Elüne her ne girse kısmetündür Ve ger râhat ve gerçe mihnetündür
Deme kim oğlum ola (826) duta yerüm Nasib olmasa ancak niyyetündür
Demünde fırsatını sen geçirme (827) Yele verme bu ömri ni'metündür

73 üncü Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed İbn-i Bayazıd Han
Kardaşı Musayı kim Giderdi, Andan Sonra Neye Meşgul Oldı,
Anı Bildürür.*

Çünkü Karamanoğlu bunun gibi mühmel hareket etdi, Sultan Mehmed işitdi, Bursaya geldi. Ve evvel İsfendiyara elçi göndürdi. Eyitdi : "Ya sen gel, ya oğlanlarından birini leşkerüme göndür. Ve illâ hazır ol kim üste (828) üzerüne vardum,, dedi. İsfendiyar dahi bu habarı işidicek hemin oğlu Kasım Begi elçiyile bile göndürdi. Ve bu yanada Sultan Mehmed Germiyanoglu'na da elçi göndürdi kim : "Karamanoğlunun benüm ile bedbahtlığını gördün. İmdi üzerine yürürün (829). Sen dahi benüm ile dostluğum göstermek gereksin. Ben anun üzerine Seydi Gaziden doğru gitsem gerek. Ak Şehir doğru çıksam gerek. Sen dahi leşkerüme azık göndür (830). Ve illâ sen hazır ol kim sana da varur,, dedi. Germiyanoglu dahi eyitdi kim : "Ben dahi leşkerüne varayum (831). Ve leşkerüne azık göndüreyin (832), dedi. Hem eyle etdi. Mubalağa azık göndürdi. Tâ hündkâr ol memlekete varub gelince Germiyanoglunun sürgünü eksük olmadı. Dâyum geldi. Karşu durmadı. Vardı (833).

N a z ı m

Eyüdür dostluk etmek hanlar'ilen Müdârâ yâ mahabbet anlar'ilen
Ve bâri her cihetden söz kabul et Kulağın dinc ola hem varun'ilen (834)

74 üncü Bâb

Bu bâb anı beyan eder kim Sultan Mehmed azım leşker cem' etdi. Doğru Karamana teveccüh etdi. Ak Şehir çıkdı. Vardı. Varduklayın Ak Şehirün hisarın verdiler (835). Ak Şehirden İlgına gitmek istedi (836). İşitdi kim Karamanoğlu Çigelden gelür imiş (837). Sultan Mehmed Han, kulu Bayazıd Paşayı karşı göndürdi (838). Çigelde uğraşdılar (839). Bayazıd Paşa Karamanoğlunu dutdı (840). Andan Konyaya teveccüh etdiler. Karamanoğlu geldi (841). Karşuladı (842). Konya Ovasında uğraşdılar (843). Karamanoğlu Mehmed Beg ele girdi. Büyük oğlu Mustafa dahi ele

girdi. Sulh etdiler. Ak Şhiri ve Seydi Şehirini ve Okluğı ve Beg Şehirini ve Kır Şehirini ve Sivri Hisarı ve Cam Ardı hisarını (844) ve Uc Hisarı (845) ve Nigdeyi bunları (846) verdi. Tamam sulh etdiler. Sultan Mehmed, Karamanoğluna hil'at verdi. Sancak verdi. Tavlayilen at ve katır ve deve verdi. Göndürdi. Hemin kim ordunun ucına vardı, at oğlanlarının otarurken atların elinden aldı. Ve eyitdi kim : "Adâvetüm tâ kıyâmete degin bâkidür,, dedi. Ve hem haylı bedbahtlık dahi etdi.

N a z ı m

Karamanda bulunmaz doğru bir yâr Veliler çok bile kulmaş ve 'ayyâr
Eder kavlı ü karâr u ahd u peymân İger andlar yalan çok eder (847) inkâr
Begi ve kadısı şeyh ü müderis Hiledür işleri hep çâr u mekkâr (848)
Kazana koysan kaynatsan bizümle İligi yağa der karışma zinhâr
Deyesin mü'min isen dost olalum Cevâbidur benem mü'mine gaddâr
Hassa kim Âli-Osmandan olasin Dahi ziyâd olur sıfat-ı cebbâr
Tekebbür, kel ve foduldur Karaman Anun çün kahr edipdür anı kakhâr.
(849)

75 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Gazi İbn-i Bayazıd Han
Bursaya Gelüb Eflaka 'Azım Etdüğünü Bildürür.*

Etrafun leşkerin cem' etdi. Karamanoğlu dahi leşker cem' etdi, göndürdi. İsfendiyar dahi oğlu Kasımı tekrar göndürdi. Devlet ilen vilâyet-i Eflaka yürüdü. Tuna kenarına vardı. Dahi akıncılar göndürdi. Kendü oturdu. Vergögiyi yaptı. Akıncılar mubalağa (850) doyum geldiler (851). Eflakun begi dahi elçiyile haracın göndürdi. İtâ'at-i külli etdi. Ve oğlanların kapuya hizmete göndürdi. Sultan Mehmed dahi devlet ilen gene Bursaya geldi. İsfendiyaroglu Kasım Beg hündkâra eyitdi (852) : "Ben gitmezin sultanum,, dedi. "Kapunda hizmet ederin,, dedi. Hündkâr dahi İsfendiyara elçi göndürdi. Eyitdi kim : "Kardaşum ! Kasım Bege vilâyetünden tımar sadaka et. Ben dahi vereyin,, (853) dedi. Kasdamonıdan berü Tosyayı ve Kânkırıyı ve Kalacığı ver,, dedi. İsfendiyar Beg dahi hündkârın veziri Bayazıd Paşaya Vâ'ız Mehmed derler idi bir aziz var idi, anı paşaya göndürdi kim : "Kerem lutuf et ! Hündkâr hazretinden (854) dilek et (855) kim benüm dirliğüm bu Kasdamonıyile (856) Bakır Küresindendir (857). Ben hündkârın veziriyin (858). İmdi Kânkırıyı ve Kalacık ve Tosyayı (859) nevâhisiyilen bile verdüm. Lutuf edüb kabul etsünler. Ve ben hündkâra verürin. Kasıma vermez,, dedi. "Anun içün kim bedbahtdur,, dedi. Hündkâr dahi gerü (860) Kasıma verdi. Kasım tâ ölinceye degin atasına varmadı. Âli-Osmanun hizmetinde kaldı.

N a z ı m

Nedür bu fitneyi gör çarh-ı gaddâr Edinmez ata oğlın kendüye yâr
Havâ yeli cefâ burcından eser Yıkar mülkin ve esbâb ile diyâr

Bu bir iki nefes verüb alanlar
Şunu anmaz ki somı nolsardur
Atı yorılır u kendü yürimez
Kanı mülk ü kanı mansıb kanı câh

Sor ahı halını ol nice duyar (861)
Binüb ömr atına durmaz ha çapar
Boğazın alur u bir iki Tatar
Bozuldı tavlasi gitdi ü katar

76 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed İbn-i Bayazıd Han
Samsunı Ne Suret İlen Aldı, Anı Bildürür.*

Sultan Mehmedün oğlu Sultan Murad Amasiyyede olur iken Kâfir
Samsunı oda yandı. Kâfirler şehiri bıraktılar. Gemiye girüb kaçdılar. Sul-
tan Murada habar oldu. Kâfir Samsunı yandı dediler. Rum Eli begler be-
gisi Bicer oğlu Hamza Begi göndürdiler. Vardı, Kâfir Samsunı zabt etdi.
Sultan Mehmede habar göndürdiler. Kâfir Samsunı yakdı. Müsülman
Samsunı almağa kolay oldu (862). Sultan Mehmed dahı hucum etdi.
Müsülman hisarına vardı. Eyü cengler etdiler. Bicer oğlu Hamza Beg hi-
sarı bekledi. Gıtmadi. Müsülman Samsunı ile her gün ceng etdi. Sultan
Mehmed dahı gelüb Merzifona çıktı. Andan Samsuna vardı. Hisar içinde
İsfendiyarın oğlu Hızır Beg var idi (863). Sultan Mehmed kim vardı, Hı-
zır Beg kalayı teslim etdi (846). Kâfir Samsunı yıkdılar. Bicer (865)
oğlu Hamza Beg sordı İsfendiyar oğlu Hızır Bege kim : "Ceng etmeden
hündkâra bu şehiri niçün verdünüz?," dedi. Hızır Beg eyitdi : "Bizüm şehi-
rümüzün zindegânisi bu kâfir şehiriyleydi. Kâfir şehiri harab oldu. Ve si-
zün elünüze girdi. Şimden gerü bize bunda rahatlık yokdur," dedi. "Ve si-
zün ile bizüm konşılığumuz (866) ördek ile doğan (867) konşılığına ben-
zer," dedi. Sultan Mehmed, Hızır Bege hil'at geyürdi ve ni'metler verdi.
"Yanumda durur isen sana yahşı tımar edeyin," dedi. Ol eyitdi (868) :
"Kardaşım Kasım yanundadır. Sizün ile olamazam," dedi. "Ben anun ile
bile bir yerde durmazın (869) ," dedi. Vardı, kendü atasına gitdi.

Nazım

Tebeddül olmağ için oldu âlem Tebeddül somı bâki oldu Âdem
Cihanda 'ârifân yurt (870) dutma- Benüm demeg ilen kuruldı nızâm (871)
mışdur
Nizâm kim gaflete ma'den-i hâsdur Olupdur ma'den-i akluna rakam (873)
(872)
Bu gaflet tedbirinden geçmedün sen Âşıkı halun ile yürü epsen

77 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed kim Samsunı Aldı,
Bursaya Gider İken Geldi, İskilibe Uğradı.*

Vilâyetlerinde mubalağa Tatar evlerin gördi. Sordı : "Hay ! Bu evler
kimündür?," dedi. Eyitdiler : "Minnet Begündür," dediler. Eyitdi : "Ya ka-

nı bunların begi,, dedi. Eyitdiler : "Tatar Samakar (874) oğlu düğün ey-
ledi. Anun düğününe vardı,, dediler. Sultan Mehmed, veziri Bayazıd Paşa-
ya eyidür : "Temür bu vilâyetden Tatarı aldı, gitdi dediler. Ya bu vilâyet-
de bunların begleri düğün eyler. Biri birine varur, gelür. Benüm seferüm-
de bulunmazlar. Bunları sürmek gerek,, dedi. Minnet Begi okutdı (875).
Getürdi. Sürdi. Bunların cemi'isin bilesince Filibe yöresine getürdi (876).
Konuş hisarının yöresinde (877) kodı. Minnetün oğlu Mehmed Beg şimdii
Konuşda bir imâret yaptı. Ve bir kârbansaray dahı yaptı. Anda yerlendi-
ler. Kaldılar. Ol arayı makam edindiler.

Nazım

Tatar bulmaz idi ayrı ayrı içeydi Dere ve dağa hem konub göçeydi
Yanında büzme yancuğu ve çakmak Duluşmaz kav ki çakmağın çakaydı
Sürüldi geldi akın begi oldu Kâfir kızın gözedür kim kapaydı
Dediler Minnet oğlu gazi olmuş Gazâ yolında (878) bulsa can ataydı

78 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sınavuna Kadısı Oğlu Kadı-Asker İken
Kethüdâsı Börklüce (879) Mustafa Karâ Buruna Varub Nolduğunun
Halın Beyan Eder, Bildürür.*

Sınavuna Kadısı oğlu kim İznige (880) geldi, Mustafa Aydın Eline
vardı. Andan Kara Buruna vardı. Ol vilâyetde haylı murayılık etdi. Ay-
dın vilâyetinin çoğun kendüye döndürdi. Ol dahı bir (881) nev'e tertib
kurdı. Elhâsılı kendüye nebi dedürdi. Bu taraftan Sınavuna Kadısı oğlu
işitdi kim Börklücenün (882) halı terakki etdi, İznikden kaçdı. İsfendiyar
Bege vardı. Andan gemiye bindi. Eflaka gitdi. Bu yana geldi. Ağaç De-
nizine girdi. Ve illâ Börklüceyle (883) ittifakı var idi. Sultan Mehmed dahı
Bayazıd Paşayı ve oğlu Murad Hanı bile göndürdi (884). Vardılar. Kara
Burunda Börklüceyle (883) buluşdılar. Mubalağa ceng olındı. İki taraf-
dan haylı adam kırıldı. Âhır ceng arasında Börklüceyi (885) paraladılar.
Ol vilâyeti dohtatdılar (886). Giderecek adamların giderdiler. Beg kulla-
rına tımar verdiler. Bayazıd Paşa gene Ma'nisaya geldi. Dorlak Hû Kemali
anda buldı. Anı dahı bir müridiyle asa kodılar. Sultan Mehmed Serüze gitdi
kim vara, Selenige düşe. Bu taraftan Sınavuna Kadısı oğlu kim Ağaç De-
nizine girmiş idi, bir kaç bedbaht sofılar göndürdi vilâyetlere kim : "Ge-
lün ! Şimden gerü padişahlık benümdür (887). Taht bana müsehhardur.
Sancak isteyen gelsün. Ve tımar isteyen, subaşılık isteyen gelsün,, dedi.
"Elhâsılı her maksudi olan gelsün,, dedi kim "ben şimden gerü huruc et-
düm. Bu vilâyetde halife benem. Mustafa Aydın Elinde huruc etdi. Ol da-
hı benüm hizmetkârumdur,, dedi. Bu şimdiki sofılar dahı eyidürler ki :
"Biz dervişlerüz Hak için,, derler. Derviş degüllerdür. "Bir gün şeyhümüz
huruc eder. Biz dahı bekler oluruz,, deyüb eyidürler.

Nazım

Haka tâlib cinanda az kişi var. Sofıların (888) kamusu hod lot umar
Kılur namaz Vedud der yalvarur çok Varur beg kapusına tımar umar
(889)
Başında dal ve yâ künbed geyübdür Ma'ânî söylesen der kanı hımar
İlâhî sana sığındım bu haldan Bu gaflet uyhusından canum uyar
Deyesin sofî Tanrıyı hazır bil Cevâbıdır ki (890) Tanrı şeyhe uyar
Deyesin sofî kâfir oldun anta Yakın îmâm kor o küfre uyar

79 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sınavuna Kadısı Oğlu Ve Ahvâl Neye Yetişdi, Anı Beyan Eder.

Ağac Denizinde dururak hadem ve haşem haylı şevket hâsıl etdi. A-
nun için kim sancıklar ve subaşılıklar adadı. Ve haylı duvıcalar dahı ya-
nına vardı. Ve tımar erleri kim Musa yanında Sınavuna Kadısı oğlu kadı-
asker iken tımar alı verdügi adamlar dahı yanına geldiler. Amma varan
halk gördiler kim bunun içinde hayır yok, heman Sınavuna Kadısı oğlını
duttılar. Serüzde (891) Sultan Mehmede getürdiler (892). Sultan Mehmed
yanında olur idi, Mevlânâ Haydar derler idi, Acemden yenile gelmiş bir
dânişmend var idi. Ana sordılar kim : "Bunun halı (893) nicedür? Bu bir
dânişmend kişidür,, dediler. Mevlânâ Haydar eyitdi (894) : "Kanı helâl-
dür amma (895) malı haramdır,, dedi. İletdiler. Bazar içinde bir dükkân
önünde (896) asa kodılar boğazından. Sonra bir kaç cünüb müridler indür-
diler. Vardılar, anı mezar etdiler.

Nazım

Dânişmend beglik ister gör asıldı Çürük ok atdı hem yayı yasıldı
Havâ-yı nefis anı başdan çıkardı Uzun sanuları kırdı kısıldı
Dilerdi ceng edeydi padişahlan Dahı uğreşmadın sindı basıldı
İki oğlın kodı İznikte gitdi Yanında çok sofî başı kesildi

Sual : İmân ile mi gitdi ve yâ imânsuz mı gitdi?

Cevab : Allah bilir ancak. Hayâtında ve mevtinde bilmezüz i'tikadî
nenün üzerineydi, hem canın dahı ol i'tikad üzerine mi verdi.

Nazım

Çürük sofî dili Allah söyler Gönülde altını akçayı soylar
Gayet eyüsidür olsa pulu çok Çalıcılar gibi ol doyı soylar
Yalancı sofılar çok kopdı şimdi Uyub delülere soyını soylar
Kimi der şeykîmüz sultan olısar İnanur ana uyar zabkî (897) huylar

80 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Bursada İmâret Yapdı, Ana Bir Kac Para Kâtir Köylerin İstedi kim Vakf Ede, Bulduğı Köyleri Ne Suret İlen Buldı, Anı Bildürür.

Halk eyidür : "Sultanum ! Bu deniz kenarında haylı köyler vardur
kim kâfir köyleridür. Müsülman vilâyetinün içinde olurlar. Ve illâ
İstanbulundur,, dediler (898). Sorub bildükden sonra üzerlerine leşker
göndürdi. Köyür birisi Gegibüzeden öte (899) Herekedür (900). Kâfiri
gördü kim leşker gelür, hisarı bıraktı. İstanbula kaçdı. Biri dahı eski Ge-
gibüzedür. Ol haylı ceng etdi. Anı yağma etdiler. Aldılar. Evlerini Müsül-
manlara verdiler. Biri dahı Darucalardur (901). Ol ahd ilen itâ'at etdi
(902). Anı dahı imârete vakf etdi. Ve biri dahı Pendikdür. Kâfiri kaçub
İstanbula gitdi. Ve biri dahı Kartaldur. Anun dahı kâfiri kaçub İstanbula
gitdi. Elhâsıl-ı kelâm bu deniz kenarındaki kâfir hisarçukları kim vardur,
şimdiye degin gâh kâfire döner idi ve gâh Müsülmana döner idi, tâ Murad
Han Oğlu Mehmede degin. Bu Sultan Mehmed zamanında Bursada zelzele
oldı. Çok evler ve hamamlar yıkıldı. Ve çok adamlar helâk oldı. Ve Sultan
Mehmed kim Bayazid Han oğludur, bunun saltanatınur tamam olması ta-
rihi hicretün sekiz yüz yigirmi dördünde vâkı olındı (903).

Nazım

Cihan kimseye vefâ etmemişdür De kimdür ki gele yâ gitmemişdür
Hisarda köşki mutbaklar yapanlar Kodı köşki gider san yapmamışdür
Benem sultan benem hakan deyenler Yalan da'vıyilen mi gitmemişdür
Gelen geçer konan göçer Aşıkı Du'ası makbul olan geçmemişdür

81 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han kim Bayazid Han Oğludur, Dünya Sarayından (904) Baka Sarayına İntikal Etdüğü Vaktin (905) Oğulları Ve Kızları Kac Kaldı Ve Padişah kim Oldı Ve Kendünün Vefatı Ne Suret İlen Oldı, Anları Bildürür.

Dört oğlu ve yedi kızı kaldı. Kendünün vefatı Edrenede oldı. Hem in
(906) ki baş yasduğa kodı, vezirlerini cem' etdi. Eyitdi : "Tezcek ulu oğ-
lum Murad Hanı getirün,, dedi. Çeşnigir başı Alvan Begi göndürdiler.
Eyitdi : "Ben hod bu döşekden kalkmazın (907). Ve Murad gelmedin ben
ölürün. Memleket biri birine dokunmadın (908) tedârük edün. Benüm ve-
fatımı duyurmayasız (909) Murad gelince,, dedi. Veziri Hacı İvaz Paşa
ve Bayazid Paşa ve İbrahim Paşa bir yere cem' oldılar. Eyitdiler : "Eğer
bunun gibi iş (910) olur ise nice etmek gerekdür (911), dediler. Hacı İvaz
Paşa eyitdi : "Gelün, kulı hep maslahata göndürelüm. Kapu biraz yey-
nelsün. Andan sonra tedârük neyise edevüz,, dedi. Derhal divân etdiler.
Eyitdiler kim : "Padişahumuz İzmiroğlınur. üzerin gider. Padişah eyidür:

Kulum varsun. Anadolı begler begisi birle (912) Bigada buluşsunlar (913) dedi. 'Alemta'oil gılsun, (914) dediler. Ve hem ulûfelerin verdiler. Ve Anadolu begler begisi'nı (915) kullar göndürdiler. "Tezcek leşkeri Bigaya cem' edesin,, dediler. Heman kullı göndürdiler. Gitti. Amma kapuda her gün dî-vân ederler. Sancak ve tımar verür, alurlar. Masâlihler görürler. Ve illâ hekimler girerler, çıkarlar. Paşalara hekimler devâyîgün her birisi bir dür-lü ot isterler kim hündkâra ilâc etmegiçün (916). Amma durmadan (917) ulak göndürürler kim çöçnigir başı Alvan Bege varduğun maslahatı bitir (918) derler idi. Bir gün silâhdarlar galaba etdiler paşaların üzerine kim : "Padişahumuz (919) kanı, noldı? Çıkmaz,, dediler. Paşalar eyitdi : "He-kimler komaz çıkmağa,, dediler. Ağalar eyitdiler : "Elbette biz dahi padi-şahumuzu görürüz,, dediler. Hacı İvaz Paşa eyitdi : "Erte çıkaralum. Gelün, görün,, dedi. Kerdüzen (920) derler idi, Acemden gelmiş bir hekim var idi. Yıldırım Hanun hekimiydi. Ol vardı, bir tasnif etdi. Meyyitün ardına bir oğlan oturtı. Hekim bir nesne düzdi. Oğlan, meyyitün elin hareket etdü-rün. Meyyit kendü eliyilen kendünün sakalın sığar. Hekim, paşalara geldi. Dülbendin yere urdı. Eyitdi : "Köñazsız kim padişah hoş ola (921). Bi-züm bunca çalışduğumuzu zâyı' edersiz,, dedi. Ve paşalar dahi ağalara eyit-di : "Hele ümidümüz vardır Allahdan kim Hak Ta'âlâ sağlık vere,, dedi-ler. Ağalar da padişahı kendü eliyile sakalın sığaduğın gördiler. Vardılar, kendü hallarına gittiler. Gene paşalar ve hekimler padişahın koltuğuna girdiler. Aldılar, saraya gittiler.

Nazım

Gene bin dürlü süret dutdı âlem Karış murış olırdur bu âdem (922)
Yeni sözler deyiserdür bu diller Yeni defter yazırdur bu kalem (923)
Düzüldi (924) geldi şâdi ü melâlet Ki her ferah yanında yoldaşı gam
Cihan nakşını nakkaş böyle yazdı Netekim dün ü gündüz olmadı kem
Erince kim Murad Han ol murâda Niçe nutk-ı nâtkılar oldu epsem (925)

82 nci Bâb

Bu Bâb Anı: Beyan Eder kim Sultan Murad Ne Suret İlen Gelüb Padişah Oldı ve Karındaşları Dahı Ne Oldı.

Sultan Mehmedün meyyitini kırk bir gün sakladılar ol zikr olınan mâ- cerâlar ile. Andan Sultan Murad geldi. Bursada tahta oturdu. Hutbe-i pâ-dişâhî kendü adına okındı. Sultan Mehmedün meyyitini Bursaya getürdi- diler. Hemin kim meyyit zâhir olındı (926), âlemde şer ve şûr fitneler dahi yayılmağa (927) başladı. İzmiroğlu deprendi. Ve dahi Menteseoğlu depren-di Cemi' etrafun begleri deprendi. Her birine (928) elçiler göndürdiler. Tesellî etdiler. Begler dahi sâkin oldılar.

Nazım

Yine (929) nağmaya (930) âgaz Nevâ ü zengile (932) rehâvî şehnaz
(931) etdi bu saz

Giderdi perdeyi âlem yüzinden

Çü (933) köhne nev 'arûs gör ne eder naz

Cihan kim inkılâb atına bindi

Hareketler kamusu oldı servaz

'Ayân olmak diler bil şûr ü şerler

Tavuklar şahınam der ister o kaz

Açıldı sahra urıldı (934) saraylar

Yıkıldı kapılar bozıldı dervez (935)

83 üncü Bâb

Bâb Anı: Beyan Eder kim Sultan Murad kim Bursada Tahta Geçdi, Rum Elinde Ne Zâhir Oldı.

Selenikte bir düzme var idi kim ben Bayazıd Han oğlu Mustafayam der idi. Selenikten çıkdı, Vardar Yenicesine yürüdi. Evreniz oğlanlarının bazıı anın yanına vardılar. Andan Serüze yürüdi. Hisarın verdiler. Andan Edreneye vardı. Anı dahi verdiler. Elhâsıl-ı kelâm cemî Rum Eli ana dön-di. Ol 'Yericedeyiken Anadolu'da Sultan Murad habar geldi. Begler Baya-zıd Paşaya eyitdiler : "Rum Elinün begler begisi sensin. Şimdiye degin balını sen yedün. Var, arusun dahi sen söyündür (936), dediler. Bayazıd Paşa dahi yürüdi heman. Gelibolu'ya gelince habar geldi kim : "Rum Eli hep ana döndi,, dediler. Ol dahi Edreneye vardı. Elin öpdü. Gene evvelki vezirliği yerinde durdı (937). Bayazıdın ardınca İzmiroğlu Cüneyid Beg geldi. Ana dahi vezirlik verdiler. İzmiroğlu tedbir bile etdi : Rum Elinün yayasını müsellemler etdi. Bazısını bazısına harçlık verürler. Ve hem azab çağır-tı. Gelibolunun gemilerin berkitdi. Ve ne kadar kim duvıcalar (938) var ise cemi'sini kığırtı. Getürdi. Elhâsıl-ı kelâm Rum Elinde sipahi adlı kim-se (939) komadı. Göz yumdı (940). Edreneden çıkdı. Sazlı Dereye kondı. Bayazıd Paşayı anda şehid etdi (941). Bunların fikri buyıdı kim Bursaya varalar.

Nazım

Fikirli teçbirün ko takdire bak
Okıyub anlamadun ilm-i Hakdan

Ki kudret göstere ilminden o Hak
Fenâdas almadun (942) mı ders ü

Sen umduğun bu kapuda bulınamaz

Abesdür kırıp kahrıñ o tak tak

Var İzmiroğlu söz sazına (943) uyma

Demeyeler kağan Mustafaya bah:

84 üncü Bâb

Bu Bâb Anı: Beyan Eder kim Bursada Olan Paşalar Ne Mâsâlih Gördiler.

İşitdiler kim Düzme üzerlerine gelür imiş. Paşa beğ oldı : İbrahim Pa-şa, Hacı İvaz Paşa; Temür Taç oğlanlarının üçi dahi paşa oldı : Biri Umur ve birisi Oruc ve biri dahi Ali, beğ paşa oldı. Bunlar ittifak etdiler kim Mihaloğlu Mehmed Begi Tokat habsinden çıkaralar. Sultan Murada getüreler. Ve hem anın gibi etdiler. Habiden kim çıkarılar, geldi, biziüm

Ulvan Çelebi Tekyesine uğradı. Fakîri aldı. Bile gitdük. Ulubat köprüsini Sultan Murad kesmiş idi. Köprünün başında oturur idi. Düzme Mustafa dağı vardı (944). Köprünün bir başına (945) kondı. Sultan Muradın vezirleri, her biri bir hizmet boyunlarına aldılar. Hacı İvazı göl başında kızırdılar kim Mustafa ol tarafdın geçmesün dediler. Düzmeyle Sultan Murad leşkeri biri birin gözleyüb durur iken Mihaloğlu Mehmed Beg Tokat hab-sinden gelüb (946) su kenarına geldi. Heman ki su kenarına geldi, evvel sözi bu oldu kim : "Bire Türk Durhan (947) ! Bire hayın !", deyü çağırdı. Andan Kümeli Oğlma çağırdı. Ve Evrenüz oğlanlarına çağırdı. Cemî Rum Elinün a'yanları kim çağırdı, hep su kenarına geldiler. Bazısı selâm dağı verdiler. Ve hem söz dağı söyleşdiler kim Mihaloğlu Mehmed Beg diriymiş dediler vallâhu a'lem.

85 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Hacı İvaz Paşa Mustafaya Ne Suret İlen Mektub Yazdı, Göndürdi.

İmdi Mihaloğlu kim Rum Elinün begleriyle söyleşdi, Mustafa dağı ıstıdı. Hacı İvaz Paşa bir mektub yazdı. Mustafaya dedi kim mektubda : "Devletlü sultanum ! Bilmiş olasın, Rum Elinün duvıcaları ve begleri ittifak etdiler kim falan gece Murad Han göl başından dolana. Anlar dağı sultanumı dutalar, Bu vechilen bir nice nev'ile yalanlar söyledi. Yemin dağı etdi. Mektub göndürdi. Ve hem ol gece kim ta'yin etmiş idi, Hacı İvaz Paşa kendisi ol dedüğü yerden vardı. "Sultan Murad mezdine (948) salavat, dedi. Nakara (949) urdılar. Mustafa dağı mektuba (950) inanmış idi. Atına güc ile bindi. Kaçdı. İzmiroğlu dağı mektuba (950) muttali' olmuş idi. Ol dağı eyidür : "Kaçmak gerek, Evrenüzlü kaçmadı. Duvıcalar dağı kaçmadı. Türk Durhan da kaçmadı. Hacı İvaz Paşa, Mustafanın çağırına kondı. Tez köprüyi düzdiler. Geçdiler. Ve ordusuna kondılar. Hacı İvaz Paşa bir kişünün bir kılın kesdürmedi. Bu kaçmayan begler ve duvıcalar (951) geldiler. Sultan Muradın elin öpdiler. İbrahim Paşa eyidür : "Cemî'sin bunların kırmak câyızdur, Hacı İvaz Paşa eyidür : "Kırmak câyız degüldür. Anun için kim bunları İzmiroğlu fesada verdi. Zîrâ anun gibi bir beg kişi Düzme bekledi. Bunlar hod ne bilürler anun düzmeyidü-gini bilmeyüb cündiler."

N a zım

Karındaş bil yalan dibi yakıncak
Yalandur seni ileden cahime
Bilindi Düzme Mustafa yalamı
Yalana danık (953) oldu İzmiroğlu

Fesadı görünür doğru bakıncak
Bilindür (952) ol yalan dilden çıkıncak
Açıldı avratı İzmir kaçıncak
Bilindi kuyruğun kısab kaçıncak

Ve bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz yigirmi beşinde vâki olındı (954).

86 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Mustafa kim Kaçdı, Noldı Ve Sultan Murad Han Gazi Dağı Neyledi.

Düzme Mustafa kaçarak Biga suyına geldi geçmege. Başaramadı. Ve Biga kadısına haylı filöri getürdi. Kadıya verdi. Kadı dağı gecid gösterdi. Bir beş on adam ile geçdi. Ve cemî ağruğını (955) dökmiş. Üçüncü gün Geliboliya geçmiş. Ve hemin oturmuş. Ve ne kadar kim gemiler var ise cemî'sin karaya çekdürdi. Hükm etdi kim bir gemi berüden öte geçmeye. Hep kenarları bekletdi. Sultan Murad dağı ardınca göçdi. Yürüdi. Bigaya geldi. Habar verdiler kim kadı, Mustafaya sudan gecit gösterdi. Sultan Murad kadıyı gecid başında boğazından asdurdı. Sürdi. Lap Seküye vardı. Anda ne tedbir eyledi?

N a zım

Önümde iki deryâ sedd olupdur Biri hayret, birisi âb olupdur
Bu hayret yavlık aldı beni benden (956) Mededgürüm hemin Allah olupdur
Murad-bahş, sen murâdın ver Mura- Ümidüm yâ ilâh sana kalupdur
dun
Elin dut ben yetimün yâ ilâhı Dile maksûdum murad olupdur.

87 ncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Rum Eline Ne Suret İlen Geçdi.

Gelibolıda bir 'ameldar var idi. Tahâretsüz Hatib derler idi kim ol, İbrahim Paşanın mürebbâsıydı. Bu tarafdâ Sultan Murad kim durur idi, Ece ovasında bir kâfir gemisi var idi. Bu 'ameldar ol gemiyi, kâfiriyilen mu'amele eder gibi oldu. On beş bir filöriye kavil etdi kim Murad Hanı kapusıyilen Ece ovasına getüre. Tamam kavil ü karar berkitdiler. Kum Burundan (957) 'ameldar bir kişi yüzdürdi. Gece ilen geçdi. İbrahim Paşanın çadırın buldı. Geminin habarın verdi. Ve her ne ki vâki oldıyse bildürdi. Gemiden dağı bir kayık göndürmüşler idi kim kendülerün kanda-lığın bildüre. Elhasılı biri birini buldılar. Tekrar paşalar ilen kavil ü karar etdiler. Geceyilen sabaha degin haylı adam geçürdiler. Paşalar ve Murad Han dağı bile geçdi. Mustafaya habar oldu kim Murad Han Ece Ovasından geçdi. Mustafa dağı at arkasına geldi. Ceng eder gibi oldu. Bulayır yolını eline aldı. Geliboli halkı dağı Sultan Muradı karşıladılar. Ta'zım ilen şehire getürdiler. Mustafanın halını bildürdiler. Murad Han dağı leşker ile ardın sürdi. Mustafa Edreneye vardı. Şehir halkı bildiler kim Murad Han geli yürür (958), Mustafaya igen mukayyed olmadılar. Herif dağı duydu. Çıkıdı. Kaçdı. Murad Han dağı erişdi. Mustafayı kovdılar. Kızıl Ağaç Yenicesinde erdiler. Dutdılar. Gene Edreneye getürdiler. Hisar bur-cundan aşağı asa kodılar. Halk tamam (959) teferrüc etdiler.

Nazım

Yalancı düzmelerin işi bitdi
Dedi bir hor ve hakir kaltabansın
Sürüb yayak getürdi han önine
Dedi var bir sözüm hana deyeyin
Kodılar bir nice gün kim asıldı

Dili dönmez anı bir kişi dutdı
Buzağı başını (960) boynına dakdı.
Anı begdür deyenler cümle bakdı
Hemandem cellâd ağzı yere kakdı
Son ucu bir ışık delüğe dikdı

88 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Padişah kim Edrenede Oturdı, Etrafın
Kâfir Beglerine Elçiler Göndürdiler, Anı Bildürür.*

10 Vilakoğluna Niş Doğanın göndürdiler. Vilakoğlu dahi bir elçi göndür-
di. 'Azânâme (961) yazdı atasıyıcün. Ve kendüye padişahlık kutluladı. Ve
elçiye dahi haylı ta'zîm etdi. Ve kendü elçisine dedi kim : "Sofyadan be-
rüsün dile. Bana versünler. Ve hem ben dahi anun hâsılından ziyâde gön-
düreyin (962) „ dedi. Elçi geldi. Bu sözi söyledi paşalara. Paşalar dahi
15 eyitdiler : "Hele kabul etdük„ dediler. Vilakoğlu dahi mubalağa armağan-
lar göndürdi. Ve hem eyitdi : "Kızımı dahi vereyin (963) „ dedi. Vilakoğ-
lyilen ahd etdiler. İstanbul tekvürine Gegibüze kadısı Fazlullahı elçi gön-
dürdiler. Anun içün kim ol, o tekvüre konşıyidi. Tekvür eyidür : "Mevlânâ
kadı ! Vilakoğluna bunca yer verdünüz. Bana dahi Vizeden bertisin verün.
20 Sizün ile barışayım „ dedi. Kadı eyidür : "Çorlıdan had olsun ! „ İncügezi
bile verdiler. Tekvür dahi kabul etdi.

Nazım

Paşalar buncalayın tedbir etdi
Kodılar Evrenüzöğlünü ucda (964)
Dahi Eflak temerrüd etse katı
Hemişe Eflak işi egrilikdür

Veli ne kim olur bil takdir etdi
Buyurdi han ana kim akın etdi
Firiz Beg dahi Eflaka yas etdi
Firiz anun içün çok akın etdi

89 uncu Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad, Düzmeyi Bertaraf
Edince Bu Yana Kardaşı Neyledi, Anı Bildürür.*

30 Sultan Muradun bir kardaşı kim o küçücük kardaşıdır, ana Mustafa
derler idi, atası ana Hamid Elin vermiş idi. Ve hem Germiyanoglu dahi
anı oğul edinmiş idi. Sultan Murad kim Düzmeyi kova Rum Eline geçdi,
Mustafayı dahi yerinden kaldurdılar. Germiyanoglu dahi leşker koşdı. Ka-
ramanoğlu dahi Durkutludan (965) haylı er koşdı. Mustafa dahi Bursaya
hucum etdi. Bursanın azizleri işitdiler kim Mustafa gelür imiş, tez şehir-
35 den haylı akca cem' etdiler. Ve yüz para dahi kumaş aldılar. Şehirün ahi-
larından Ahi Ya'kub ile Ahi Kademi göndürdiler. Mustafa dahi geldi. Fid-
iye yeye kondı. Bu ahılar begün lalasına kim Şarabdar İlyasdur, ana vardılar.

Tevârih-i Âli Osman

Eyitdiler kim : "Bu dahi padişahumuz oğludur. Ve illâ kardaşı geldi. Hi-
sarı berkitdi. İmdi kerem edün. Atasının memleketini bu yad leşkere yık-
durman„ dediler. "Ve hem şehire (966) getürmen„ dediler kim "şâyed
(967) şehiri yakalar (968) ve yahud uralar (969). Zire bilürsüz kim Kara-
man bunların ile müdde'îdür„ dediler. Ahılar eyitdi : "Bunun tedârîki ne-
yise edün„ dedi. Şarabdar İlyas bu sözi kabul etdi. Armağanı dahi aldı.
Andan İznike geldiler (970). Ol zamanda İznik dahi ma'mur idi. Vardılar
anda, İznikte İbrahim Paşanın sarayına kondılar. Etrafdan gelüb tımar
isteyene tımar dahi verdiler. Hüküm ve hükümet etdiler. Haylı masâlih-
ler (971) düzdiler (972). Mustafa bunda bu hal ile meşgul iken Sultan
Muradun paşaları Mustafanın lalasına adam göndürdiler. Dediler kim :
"Kündkâr sana Anadolu begler begliğini verdi „ Beratın dahi bile gön-
dürdiler. Ve eyitdiler kim : "Cehd eyle. Oğlını egle. Tâ kim biz anda va-
rınca (973) „ dediler. Ve hem Şarabdar İlyas anun gibi ki dediler, (974)
etdi.

Nazım

Begün kim ola yanındağı hayın Hıyânetlen geçüre yılın ayın
Deye kim fırsatın bulam bunun ben Ki yüzün düşüre karvaya (975) pâyın
Diler kim dutuban (976) elin ayağın Uşada okların ve sıya yayın
Cihanun (977) kende pilin oynayanlar Bunun gibi kodı erkân u âyin
20 Ferâgat emr-i Hak erkân u dinden Diler kendüyi ede dünyeye bayın
Şarabdar İlyas ol hayınlık etdi Giderdi Mustafanın hü u hayın

90 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Kardaşı Mustafaya Nice
Buluşdı Ve Âhır Neyledi, Anı Bildürür.*

Sultan Murad Han Gazi kim Edreneden çıkdı, dokuzuncı günde İznige
erişdi. Kardaşı Mustafa dahi hamamda idi. Köse Mihaloğlu Mehmed Beg
leşker ile hisarı kuşatdı. Yahı kapusına sürdi, geldi. Şehir kavmı kapuyı
açdılar. Ya'ni kim ceng ederler (978). Mihaloğlu Mehmed Beg kapudan
içerü girince Tâceddinoğlu kapunun iç yanında hazır idi. Mihaloğlunu gön-
30 der ile sandı. Atılan yıkdı. Bir dahi yatduğı yerde gene sandı yüreginden.
Mihaloğlunun kulları dahi Tâceddinoğluna kılıc üşürdiler. Para para etdiler.

Nazım

İki mecnun biri birini buldı Birisi ön biri hem senra öldi
Bularun ölmesi bil ne ölümdür İki ahmak biri birine ne kıldı
Bulardur begümüze doğru yürüz Günâha bir hile edüb yoyıldı (979)

Bunlar bunda cengdeyiken Şarabdar İlyas, Mustafayı dutdı. Kucağına
aldı. At üzerinde Mustafa eyidür : "Hay lala ! Beni niçün dutarsın?„ der.
Hayın İlyas eyidür : "Kardaşuna iledürin (980) „ der. Mustafa eyidür ki :
"Beni kardaşuma ilefme kim bana kardaşım kıyar „ der. Şarabdar İlyas

sâkit oldu. Oğlanı aldı, gitdi. Hüdavendkâra karşı iletirdi (981). Kardeşini
dahi buyurdu cellada. O dahi buyruğu yerine yetürdü (982). Bursaya, atası
yanına göndürdiler. Bursa kavmı dahi kanûn-ı şer' ile defn etdiler. Du'âlar
edüp döndiler, gitdiler.

5 Yine bir dahi nakş bağladı aklı Getürdi fikrine hem niçe nakli
Aradan getürür mihr ü mahabbet Düze bir dahi düzen boza şekli
Kıyar eşi ve dostı kardaşına Demez Hakdan ne ola bana bedli (983)
10 Günah dedükleri gelmez önine Edinür hoş temessük hâl-i (984) cehli
Nizâm-ı âlemedür bu sebebdür Kabâhat görmez özüne o fi'li
Nazar etsen bu fi'lün fâiline Ezelden şöyle yazmış bunı Mevli

Ve Lehû

15 Cihan mezd ü günâh ilen yapıldı İkisintün dahi ehli dapıldı
Kurıldı bu cihan hayme-i hâlî Yine tezcek o haymeler dürrüldi
Veli hayme kuran kayım makamdur Hızârân haymeler kurdi bozuldu
Bu eyvan kim görürsün ay karındaş Kamu bir sâni'un sun'ı görindi

Sual : Şarabdar İlyasa eyitdiler ki: "Senün bu Mustafa efendün oğlu
degül midî (985) kim dutdun; anı öldürmege verdün? ", dediler.

20 Cevab : Eyidür : "Süretâ ben günahkâr oldum. Ve illâ bu ikisi bu
vilâyetde olsalar zarar-ı âmdur. Ve hem bir dahi budur kim ben bu efendün
oğluna yaramaz iş etmedüm. Anun için kim bu dünyenün murdarına
bulaşmadın anı şehid etdürdüm. Ve hem cemi' âlem rahatda (987) oldılar
(988). Ve hem dahi bizden öndin gelenler bu kanunu kurmuşlar (989) ",
dedi.

91 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Kardeşinden Sonra
Neye Meşgul Oldı, Anı Bildürür.

30 Sultan Murad eyidür : "Adûlarımı def' etdüm. Vezirlerüm beş olmuş-
lardur (990). Bir niçesin gidereyin (991) ", dedi. Birini Germiyanoglu'na
elçilige göndürdi kim oî Kara Demür Daş (992) oğlu Umur Begdür. Birine
dahi beglerbegilik verdiler kim onun kardaşı Oruç Begdür. Bir kardaşına
dahi Saru Han Elini verdiler kim bu Ali Begdür. Velhâsıl heman iki veziri
kaldı : İbrahim Paşa ve Hacı İvaz Paşa. Lalası Yörgüce Amâsiyyeyi ver-
diler (993). Padişah dahi : "Oturayın (994), kendü masâlihüm göreyin
35 (995) ", deyince habar geldi kim İsfendiyar Daraklu Borlinun hisarınun
üzerine geldi (996) deyü feryadçı geldi.

Nazım

40 Dedi kim göz yumub gitmek gerekdür Gelen hoş gelmeyene hem dilekdür
Çün işdür başa düşdi neyleyelüm Hakun lutfı bize muhkem direkdür
Dur imdi İsfendiyar ben varayın (997) Mukabil olmağa erde yürekdür
Babam u dedemülen çok çalışdun Hele şimdi beni görmek gerekdür

92 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad İsfendiyar İle
Neyledi, Anı Beyan Eder.

Çün kim bu sözleri dedi, Sultan Murad yürüdi, Yeni Şehire çıktı. İsfendiyaroglu Kasım Beg dahi Murada gelmiş idi. İznige geldiği vaktin
5 Kasım Beg dahi bile yoldaş oldu. Bolıya çıktılar. İsfendiyarlular itidiler kim
begleri oğlu Kasım bile gelür imiş. Haylı adamlar İsfendiyarlulardan kaçub
Kasım Bege (998) geldiler. Elhâsıl-ı kelâm Borlinun (999) üzerinde bulışdı-
lar. Eyü ceng (1000) olındı (1001). İsfendiyarlulardan haylı adamlar dutdılar.
İsfendiyar leşkerin sıdılar (1002). İsfendiyar kendüsi dahi çomak (1003)
10 darbin yedi. Kaçub Sinaba (1004) düşdi. Sultan Murad dahi ardınca var-
dı. Kasdamoniya girdi (1005). Vilâyetini zabt etdi. Bakır küresin dahi
işletdi (1006). İsfendiyar gördi kim Murad Hanun devleti dâıma tarak-
kidedür (1707), kiçi oğlu Muradı, Murad Hana elçi göndürdi. Ve eyitdi
kim : "Oğul, Murad Han ! Atan, deden bana ihsanlar ede gelmişdür. Sen
15 hod mürüvvet ıssı Murad Han ve murad-bahşsın ", dedi. "İmdi gel, kerem
ve lutf et. Benüm bu küstahlığuma kalma. Bana mürüvvet ve ihsan et.
Ve hem kızum dahi vereyin (1008). Ve her yıl leşkerüm ile varayın. Hiz-
metüne durayın (1009) ", dedi. Ve hem paşalara dahi kızıl filöri elçi gön-
dürdi. Ol kızıl filöri adamun yüzün kızardur (1010). Katı udlu kişidür
20 (1011). kendü halına komaz. Paşalar dahi, doğrısın demek gerek ol gelen
elçiden utandılar. Hündkâr ile sulh u salâha meşgul oldılar (1012). Hünd-
kârı râzı eylediler (1013). Andan dönüb sürdiler. Bursaya geldiler.

Nazım

25 Nazar et nakş-ı âlemde neler var Hayâl ü mekr ü hem çok fitneler var
Çü (1014) gaffet bağı ziynet eyleyipdür Şirin ü telh dürlü meyveler var
Biri da'vi eder bostan benümdür Yalancı dellâl u pür-şiveler var
Unutma Âşiki yaz bir menâkıb İşâretdür sözümde kimyalar var

93 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad İznige (1015) Karındaşıyle
30 Bulışmağa Geldükde Eflakoğlu Dırakula Neyledi, Anı Bildürür.

Ol vakıt bu Dırakula Silistireden (1016) geçdi. Haylı bedbahthıklar
eyledi (1017). Egerçi gaziler dahi eksük (1018) komadılar. Acâyıb kirdılar
idi. Ve illâ ol mel'unun (1019) nifâkı dâıymâ eksük degül idi (1020). Ol
vakıt anun ol hadsini hündkâra habar verdiler (1021). Hündkâr dahi eyitdi:
35 "Hele şimdi sefere gide yürürün. Ol mel'un her ne eder ise yanına kalmaya.
Allahun inâyetinde ve Muhammedün mu'cizatında ve evliyanun himme-
tinde ben sebeb olam. Anların masâlihlerin görem ", dedi. Ve hem "şimdi
(1022) kulum Firiz gaziler ilen fırsat bulduğınca geçşün. Vilâyetini ursun,
yüksun ve yaksun. Ve buldukları dışiden ve erkekden esir etsünler ", dedi.
40

Ve hem ol hinde kendüsi İsfendiyar üzerine gitmiş idi. İsfendiyardan dönüb gelicek Dırakula sürdi, Kapuya geldi. İki oğlın bile getürdi. Kapuda oğlanların hizmete kodı. Kendüsi hündkârdan hil'at ve burma dülbend geydi. Haraca muti' oldu. Verdi, vilâyetine gitti. Ayruk kıl ü kal kılmadı. Fârig oldu.

Nazım

Dırakula muti' oldu bu hana Dilemez kim boyana kendü kana
Ezel etdüğü bedbahtlığa pişman Özün mücrim bilüb geldi divâna
Suçın afv etdi anun bil Murad Han Muti' eder cihânı bu yegâne (1023)

94 üncü Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Han Gazi Dırakulayile
Musâlâha Etdükden Sonra Neye Meşğul Oldı.*

Andan sonra Murad Han Arnavuda yürüdi. Evvel Evrenüzoğlını ana havâle etdi. İki taraftan uc oldu. Gaziler ile andan gazâyâ meşğul oldılar. Kendü devlet ilen düğün yarağına Bursaya geldi. Düğün esbâbı cemi' müheyyâ oldukdan sonra gelin getürmeğe gidenler erenlerden çeşnigir başı Alvan Beg idi. Ve kapudan haylı kullar bile koşdılar. Ve iki hadım bile koşdılar. Biri Şerefeddin Paşa ve biri Reyhan Paşayidi. Ve hatunlardan gidenler gelin almağa Hacı Halil Paşa hatunı ve Sultan Mehmed dadısı Dadu Hatun ve Merih (1024) Bula ve dahı Paşa Kirece kim Germiyanog- lu Ya'kub Begün hatunıyidi. Ana hündkâr "Şah ana,, der idi. Sürdiler, Kasdamonıya vardılar. Kondılar (1025). Amma İsfendiyar düğününü Durekâ- nide eylemiş idi. Amma varan dünürlere ağırlık Kasdamonıda etdiler. An- dan sonra kızı, Paşa Kireceyile Dadu Hatuna teslim etdiler. Bunlar dahı kızı alub döndiler. Sürdiler, Bursaya getürdiler. Hündkâr bunda düğün eder iken Vilakoğlu, İshak Begün bir oğlını dutdı. Adına Paşa Beg derler idi. Ve lâkabı Delü Paşayidi (1026). Anı Vilakoğlu dutdı. Bir hisarda habs etdi (1027). Bu habarı hündkâra dediler. Hündkâr dahı işitdüğü gibi ol tarafa müteveccih oldu. Anun masâlihi neyise görelere ve yaraklayalar.

Nazım

Gerekdür Laza mahbûbı gele çok Ola gazilerün gönli gözi dok
Niköbri ü Semendire alına Vilâyet Arnavuda terkümüz yok
Gazi Murad Han kim ede gazâlar Kırıla Üngürüz dutıla İzornok

Sual : Sultan Murad ol iki küçük (1028) er karındaşlarını (1029) ve ol kızları neyledi?

Cevab : Ol iki karındaşlarını (1030) Tokatda habs etmiş idi. Getürdi, gönül gözlerini açdı. Bursada ulûfe eyledi (1031). Oturdılar anaları bile. Birinün adı Mahmud ve birinün adı Yusuf. Kızların üçünü üç Karamanoğ- lına (1032) verdi : Birin İbrahime ve birin İsaya ve birin Alâeddine ve ikisin dahı İsfendiyar oğlanlarına (1033) verdi : Birin İbrahime ve birin Kasıma. Ve birin Anadolu begler begisi Karaca Bege kim ol Varna uğra-

şında şehid oldu. Ve birin dahı İbrahim Paşa oğluna verdi kim ol kız Mek- kede öldi. Şerrefehallâhu ve 'azzamehâ.

Nazım

Kime şâdi kime gam yordı âlem (1034) Ki bir dem bin şive gösterdi âlem
Misâl-i gece gündüz kim senünle Doluşub devr eder nisterdi âlem
Bu dünyâ âlem-i kevn-i fesad bil Bu tavra böyle bünyâd oldu âlem

95 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Aydın Eli Ne Suret İlen Alındı; Bu
İzmiroğlu Cüneyid Beg kim Var idi, Ol Dahı Nesl-i Aydıundur,
Anların da Nolduğın Bildürür.*

Temür Taş oğlu Oruc Beg kim ol zamanda Anadolu begler begisiyidi, anı Aydın Eline göndürdiler kim vara, Aydın Elinün hayınlarını irteleye (1035). Tâ kim ol vilâyetün halklarını rahat eyleye. Zîrâ kim ol vakıt Ayasuluk ve Tire nevâhisiyilen Âl-i Osmanun tasarrufundayidi. Bunlar hükm eder idi. Ve illâ ki İzmiroğlu sebebiyilen ekseri ol halkun alacalığı eksük degül idi. Ve hem Aydınoğlu İsa Begün oğlunun oğlu var idi. Kapu- da tımar yerdı. Ve anun dâymâ sözi buyıdi kim : "İzmiroğlu gitmeyince vilâyet sizün olmaz,, der idi. Ve hem Aydın Elini ol zamanda hündkârün bir kulu var idi, Yahşi Beg derler idi, ana vermişler idi. İhyânen İzmiroğ- lıyilen ol uğraşur idi. Bir gün Yahşi Begün karındaşını İzmiroğlu dutdı. Öldürdi. Beglerbegi Oruc Begi, Yahşiya bile koşub göndürdiler. Anda va- rıcağ İzmiroğlu bunların ile gelüb uğraşmadı. Vardı, İpseli kalasına girdi, oturdu. Bunlar dahı vardılar. Vilâyetün bazısını döndürdiler ve tımar er- lerine verdiler. Andan sonra gelüb gittiler. Ve illâ İzmiroğlunun fesadı ek- sük olmaz idi. İncidür idi.

Nazım

Zaman kim (1036) dürlü devrân ile Gehî (1037) şâd (1038) gehî (1037)
geçdi giryan ile geçdi
Şâdisidür yalan, giryanı gerçek Bu gaflet ehli hep yalanla geçdi
Gece gündüz ha durmaz dartsurlar Melâlet ata binüb böyle geçdi
Benüm dedükleri (1039) hay (1040) Hayali canun ile böyle geçdi
bunda kaldı
Âşıkı yaz menâkıbı Âl-i Osman Yedi ceddün bularlan (1041) böyle
geçdi

96 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İzmiroğlunu Ne Suret İlen Ele Getürdiler,
Ve Hem Ol Noldı.*

Sultan Murad bir gün paşalarına eyidür : "Şol İzmiroğlu tâ niceye de- gin ol vilâyetde hanlık etse gerekdür?,, (1042). Ve eyitdi kim : "Muham- medün pâk, münevver, mutahhar rûhiyicün anun masâlihini (1043) gö-

1000. Yohsa ben sizün masâlihünüzü (1044) görürin,, dedi. Paşalar eyitdi (1045) : "Oruc Beg kulun öldi. Şimdi beglerbegiligi Hamza Beg kuluna verdün. Ve hem Oruc Beg dâymâ sohbet ve tene'üme meşgul idi. Ve her yere kim varsa düşmanı gidermege meşgul olmaz idi,, dediler. "İmdi sultanum! Şimdi kulun Hamza Beg gayratlu kimsedür. Anı ana bildürelüm. Allah inâyetinde ve sultanum devletinde düşmanı ele getüre,, (1046) dediler. Tezcek beglerbegi Hamza Bege bu habarı ilâm etdiler. Ve mektubda şöyle buyurdılar kim (1047) : "Sen ve hem Yahşi Beg ve Saru Han sancağı ve Bursa sancağı kim ol beg sancağıdır, bunları alun. İzmiroğlunun üzerine varun. Beher hâl buluşun. Zinhar taksırlık etmen (1048). Er gibi olun. Tezcek varmak ardınca olun,, dediler. Leşker cem' olındı. Andan doğru yürüdiler. İpsili (1049) hisarınun üzerine vardılar. Amma ol nevâhisine varıcak İzmiroğlu dahı leşkerin (1050) cem' etdi (1051). Geldi (1052). Bunların ile buluşdı. Eyü ceng olındı (1053). İzmiroğlunun oğlu kim ol Kurt Hasandur, leşkerün bir tarafını götürdi. Önine bıraktı. Kovdı (1054); gitdi. Ol hinde dahı İzmiroğlu Cüneyid kendüsi az adam ilen kaldı. Hamza Beg dahı gördi kim Cüneyidün çerisi az kaldı, yürüdi, İzmiroğlunun üzerine hucum etdi (1055). Cüneyid hod cünüb imiş. Yunmağa hisarına kaçdı, gitdi. Oğlu dahı döndi kim bâki kalan leşkeri (1056) dağıdı (1057). Heman boğazı ele verdi. Sürdiler, hisar üzerine vardılar. Haylı müddet hisarı egirdiler. Andan sonra ahd ilen Cüneyid Begi hisardan çıkardılar. Ve eyitdiler kim : "Seni hündkâra göndürelüm,, (1058) dediler. Cüneyid gelüb Hamza Beg çadırına girdi. Ve gördi oğlu dahı anda oturur. Heman bîtekellûf Yahşi Beg yerinden durı geldi. Cüneyidün yakasın karvadı (1059). Duttı. Aldı, kendü çadırına ilettdi (1060). Cellad dahı getürdi. Oğlını Cüneyid Bege karşı boğazlatdı. Andan sonra dahı Cüneyidün başını kesdürdi. İkisünün dahı başların hisara karşı gösterdiler. Hisar halkı dahı Cüneyidün ve oğlanun başların kesildiğün göricek çâr u nâçar olub bunlara hisarı teslim etdiler (1061). Bunlar dahı hisarun masâlihün gördiler. Ve eksük gerek her neyise kodılar.

Nazım

Cüneydün defterini yırtdı (1062) Hisarın aldı ömrin yıkdı Hamza
Hamza
Anun kurd oğlını bil koyun (1063) Anı bir dülküye boğdurdı (1064) Hamza
etdi
Murad Han hâyın u düzmeye vardı Anun üş kanını kim dökdü Hamza

35 Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz yigirmi sekizinde vâki olındı. Ve yigirmi dokuzunda dahı derler. İhtilâf vardır. Zîrâ anun için kim Menteseoğlu Eli bundan öndin feth olındı. İkisün bile yigirmi dokuzunda denilür idi (1065).

97 nci Bâb

40 Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Mentese Oğlanları Atalarından
Sonra Noldılar.
Menteseoğlu Ya'kub Beg öldi. İki oğlu kaldı : Biri İlyas Beg ve biri

Mahmud Beg. Amma bu Mahmud Beg, beg olmadı. İlyas Beg, beg oldu. Bir gün ol dahı Allah rahmetine vardı. Anun dahı iki oğlu kaldı. Amma hündkâr kapusunda kulluk ederler idi. Bunlar işitdiler kim ataları ölmüş, defterleri dürlmiş. Bundağı iki oğlını Tokada göndürdiler. Bedevi Çardağı tımar verdiler. Birisinün adına Üveys derler idi. Ve birisinün adına Ahmed derler idi. Ve Mentese vilâyetini Balaban Paşaya tımar verdiler. Varub tımarına gitdi.

Nazım

Üveys, Ahmed tımarın gör el, ayak bağı demürde
Balaban mülke hüküm eder gönül var kürki samurda
Bular, bezâdele diler halâs olmak bu zindandan
Dahı anmazıduk mansıb olursa gün bu ömürde
Yalancı şiveü âlem bize gaflet ipin dakdı
Akıbet zından içinde halumuz oldu bu sırda

Bu Mentese oğlanları iki yıl Tokat hisarında (1066) mahbus oldılar. Kış kışladılar. Ve yaz (1067) yazıladılar. Bir kuş dahı geldi. Gerü tedârik etdiler. Kış yarağın görmege odun (1068) aldılar. Ve altlarına (1069) dökmege bir az kuru otluk getürdiler (1070). Otluk getüreneye eyitdiler : "Bu otluk azdur. Bize bir cuval dahı otluk getir,, dediler. Bu kez vardı otluk getüren, bir cuval çürük otluk getürdi. Begenmediler. Getüren kişiye geri verdiler. Aldı, gitdi. Hisar kapıcısı sordı kim : "Bu otluğı gerü niçün alub gidersin?,, dedi. Üveys Beg eyidür : "Bu eski otluktur (1071). Kokar. Gerü issına alub giderin,, der. Vardı, bir harar (1072) dahı getürdi. Otluğı dökdü. Ahmed Begi cuvala kodı. Çevre, yanına otluk dıkdı. Cuvalı arkasına urdı. Sakranu, kakıyu "canuma geçdi,, deyü. "Bunların elinden ve bazarlıklarından âciz kaldım. Begendüremezin. Bir kuru otluğı dahı begenmezler. Ya bunları Osmanoğlu saklayub neyler?,, (1073) deyü söylenü söylenü Ahmed Begi hisardan daşra çıkardı. Evvelen atlar hazır edüb dururlar idi. İttifakı var idi (1074). Heman cuvaldan çıkub at arkasına geldi. Revâne oldu (1075). Ol vakıt Kara Yölük yaylasından (1076) dönmüş idi. Heman durmadın ana degin gitdi (1077). Bu tarafda sabah oldu. Geldiler. Hisar kapusın açdılar (1078). Üveys Begi buldılar. Ahmed Beg gitmiş (1079). Habarın bildiler. Hündkâra habar göndürdiler. Üveys Begün yeri boş kaldı. Zındancı dahı dutsak beklemekten kurtuldu. Ahmed (1080) Beg dahı Kara Yölüğe varmadı. Mısıra vardı. Zîrâ Kara Yölük yanında durmadı. Ve Mısırdı dahı durmadı. Vilâyetine 'azm etdi. Vardı, Aceme çıkdı.

Nazım

Neler gördi cihanda miskin insan Neyi kim kısmat etmiş ana subhan
Çeke geldi cihanda dürlü mihnet Belâyı müşkil etdi ana nişyan
Ve likin (1081) padişahlar mihneti çok Çekerler sanki bu gurbette mihman
Adı beg, kendü bir müflis olupdur Abesdür gördüğü asker ve divan
Şuna degmez dutalar bağlayalar Edeler (1082) ömrünün varını noksan

98 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Karamanoğlu Mehmed Beg Adalyada Noldı ve Anun Ahvâli Neye Yetişdi.

Bir gün hündkâr Rum Eline geçmiş idi. Gazâya meşgul iken vardı
5 Mehmed Beg, Adalya hisarının üzerine düşdi. Cenge başladı. Bir gün hisardan gözedüb durur iken kolay geldi. Dop ilen urdılar. Para para oldu. Paraların sanduğa koyub Karamana teberrük iletdiler. Anun (1083) üç oğlu kaldı : İbrahim ve İsa ve Alâaddin. Üci dahı Sultan Murada geldiler. Bu Mehmed Begün bir karındaşı var idi. Bengi Ali Beg derler idi. Diledi kim tahta geçse. Bu halkın bazıı kabul etmediler. Âhır Sultan Murad, İbrahime sancak verdi. Ve kılıc kuşatdı. Bu iki karındaşını yanında ali kodı. İbrahim dahı babası Hamid Elinden ne aldıyise (1084) Sultan Murada gene verdi. Ve Oklığı dahı bile verdi. Bu ahd u peyman üzerine bir az (1085) durdılar. Keenne iki iklim birlik olur gibi oldu. Sultan Murad Han Hamid Elin ve Beg Şehirin Şarabdar İlyasa mansab verdi. Sancak begi içinde oturur iken İbrahim Beg geldi Üzerine düşdi. Beg Şehirini aldı. Andan sonra Sultan Murad münfe'îl oldu. Bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz otuz birinde vâki oldu.

99 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vilâyet-i Amasiyyede Ve Tokatda Kızıl Koca Oğlanları Yörgüc İlen Vâkıaları Ne Suret İlen Geçüb Durur Bunların Aralarında, Anı Bildürür.

Bu Amasiyye ve Tokat vilâyeti dâym ol Kızıl Koca oğlanlarının Türkmanlarından hiç rahat olmazlar idi. Bir şehirden bir şehire yolcular galaba olmayınca gidemezler idi. Ve hem gittükleri vaktin dahı anların haramzadalıkları eksük degül idi. Yörgüc bir gün bunlara bir hîle etdi : Padişah ağzından bir elçi düzdi. Mubalağa armağanlar ile dört karındaşına bile mektub yazdı. Ve eyitdi kim : "Lalam Yörgüc ilen kerem edün, siz bile varun. Yoldaşlık edün. Alp Arslan Cenigini urun. Andan doğru Artuk Ovaya gelün. Ol sizün tımarunuz olsun,, ddei. Ve hem Yörgüc dahı hündkârın elçisiyle bile elçi göndürdi ; geldiler (1086), Kızıl Koca oğlanlarını Çorumlu (1087) vilâyetinde buldılar. Yörgücün elçisi mektubını (1088) verdi. Ve hündkârdan gelen elçinün habarını verdi. Hündkâr elçisi dahı geldi. Ol dahı armağanların ve mektubı verdi (1089). Bunları dahı şad oldılar. Sevindiler. Mektubı (1090) okıdılar. Ne kadar kim Türkman haramzadası var ise cem' oldılar. Kızıl Koca oğlanlarının dört karındaşı dahı bir yere bile vardılar. Elçi yanlarındayiken (1091) dört yüz kişi cem' oldu. Bu Türkmanun gayetde yarar ve bahadır erleriyidi. İc ara bu dört karındaş ittifak etdiler kim Yörgüc Paşa bunlara karşı gelecek olur ise kılıc koyalar. Bunları kırılar ve memleketi uralar. Bu ittifak ile yürüdiler. Merzifon ovasına (1092) yetdiler (1093). Yörgüc gelmedi. Bunlar sordılar

kim : "Yörgüc kanı? Niçün gelmedi?,, (1094). Eyitdiler : "Gayetde (1095) hoş degüldür,,. Vardılar, Amasiyyeye girmeli oldılar. Yörgücün oğlu karşı geldi (1096). Melül-sûret eyitdi : "Ma'zur dutasız. Babam hoşrak degüldür. İnşallah siz dahı şehirdé bir kac gün eglenün ve hem dinlenün. Sizün ile yeyelüm, içelüm babam hoş alınca. Belki sizün ile ben bile gidem. Siz yetersiz eger babam hoş olmaz ise de. Ve leşkerün dahı varı Sonusada cem' olub hazırlardur (1097) anda,, dedi. Bunları ta'zim ile iletdiler. Kondurdılar. Bu dört karındaşı bir âli eve kondurdılar. Nihayetsüz ni'metler hazır etdiler. Ve yükler ile süciler bile harızlanmış idi. Bunlara iletdiler. Bölük bölük gayrı yarenlerin dahı kondurub cem'iisine bu ni'metleri verdiler. Yemege, içmege meşgul oldılar. Çün kim gece oldu. Bunlar sarhoş olub yatmağa başladılar (1098). Ol dört karındaşı bir yerden karvadılar. Ve hem adamlar hazır olub durur idi (1099). Bunlar bir miktar yerde kondılar idi. Bunların dört yüzin dahı dutdılar. Cem'iisin soydılar. Berk bağladılar. Ol dört karındaşın başlarını kesdiler. Bu dört yüz kişi, eli bağlu, cem'iisini bir bir zindana getürdiler. Biri birinün üzerine atdılar (1100). Kırıldı. Tez kırılun deyü tütün etdiler. Zindanın kapısını yaptılar. İçinde zindanın tütünden kırıldılar. Birisi kurtulmadı. Helek oldu.

Nazım

Şarab içdi bu Türkman sarhoş oldu	Evinde avratı olan boş oldu	20
Yedi içdi dökildi yatdı Türkman	Kazâya uğradı her ki duş oldu	
Dediler Yörgücün konukluğudur	Anun ni'meti zehr-i (1101) mâr şiş oldu	
Kızıl Kocalular (1102) Eller yıkardı	Yıkıldı ömri kaygulu iş (1103) oldu	
Dağıldı Ellere avrat ve eri	Sorar bir birine kim ne iş oldu	
Kam bu dört beg oğlu hanlarımız	Kırıldı çaremüz noht savaş oldu	25

Yörgüc kim Türkmanları konduğu yerde bağlatduğu vaktin "bunların işlerini bitürün,, (1104) dedi. Ismarladı. Ve Yörgüc kendü bindi, gitti. Türkmanun evine sürdi 'alessabah. Türkmanun evi dahı Çorumlu yöresine konmuşlar idi. Basak düşdi (1105). Ve haylı Türkman dahı kırdı. Ve Cem'i'i davarlarını ve orunlarını (1106). yağma etdüdü (1107). Şöyle oldu ki Çorumluda bir koyun bir akçaya satıldı. Avratları ve oğlanları hayran kaldılar (1108). Vilâyetlerde gedaylar oldılar. Ve ol zamandan tâ bu güne degin evvelki gibi Türkman haramzadalık edemez oldılar. Yörgüce (1109) bunlardan günah var mıdur deyü sordılar kim ne kadar şerri var idi bunların, böyle kırdılar dediler.

Nazım

Gerekdür duşmana kim ola tedbir	Ede gör tedbiri sen etme (1110) taksir
Ki tedbir Hak sebep kodı irâde	Veli dikkat (1111) gerekdür ona (1112) tefkir

Ol zamanda Dulkadıroğlu Hasan Beg var idi. Bir dahı Kara Yölük oğlu Hâbil (1113) var idi. Ve bu Kızıl Koca oğlanları anlara gâh gâh habar göndürür idi (1114). Berü, bu vilâyete hareket edün derler idi (1115). Ve

hatırları ne diler ise işlerler idi. Elhâsıl bu Kızıl Kocayı kim böyle etdiler, ol zamandan tâ bu güne degin ol vilâyet emn ü amân içindedür.

Nazım

Bu âdem hayra, şerre mazhar oldu Cihan ma'mur, viran âdemlen oldu
Benüm, sentün deyen ol âdemiler Benüm dedüğü bu anlar ne oldu
Ve bu kârhâncde çok iş olupdur İşi hod söylenür işci ne oldu

100 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Haydar Beg Ol Koca Kayasınun Sahibiyidi, Anun Ahvâli Noldı, Anı Bildürür.

10 Bu Osmancuk nevâhisinde Zeytünde (1116) bir hisar vardır ki ana Koca Kayası derler, Haydar Begün elinde idi. Gayetde sarb hisardur. Ve ol Haydar Beg ol hisarda yüz yıllık kadar azık koymış idi. Hic hisarından dağra çıkmaz idi. Bir oğlu var idi. Adına Kasım Beg derler idi. Gâh gâh anı dört yana beglere göndürür idi armağanlar ile. Amma kendüsi hisardan dağra çıkmaz idi. Çok sa'y etdiler idi begler anı ele getürmege. Ele getürmediler. Bir gün oğlu eyidür : "Baba ! Bu beglere ki beni göndürürsin ve beni dutarlar ise nice edersin?", dedi. Babası eyidür : "Oğul ! Ben seni Al-laha ısmarladum. Ben bu hisarumdan ölmeyince çıkmazın. Pirligüm vak-tında kimseye hizmet edemezsin", dedi. (1117). Yörgüc bu hisarı almağa haylı meşgul idi (1118). Ve bu hisarda bir kişi var idi. Tayfur Çelebi derler idi. Ol hisarda bir avrat alub anda mukim olmuş idi. Ve bu hisarın sahibi Haydar Beg ana gayet mahabbet etmiş idi. Belki oğlundan dahı yeg-rek sever idi. Yörgüc bu Tayfurı çok nesne vermegile kendüye döndürdi. Ve bir gece Tayfur bu hisarın hazine olduğı ve zahire olduğı yere (1119) od bıraktı. Cemi'i hisarın azığı yandı. Yörgüc bunu kim duydu, sürdi, hi-sarın üzerine vardı. Hisara gayri (1120) azık koydurmadı. Haydar Beg eyidür : "Yörgüc ! Ben hod nolacağım oldum. Allahdan umarın ki (1121) senün dahı sonun benden beter olsun.", dedi. Kendü ihtiyarıyle hisarı verdi. Bu habarı Yörgüc hünkâra bildürdi. Hünkâr dahı Haydara eyü tımar verdi. Öline yedi. Yörgüc hisarı tasarruf etdi. İçine kul kodı. Tâ şimdiye degin hisar ellerindedür.

Nazım

Ne assı eyleyiser sanu sanmak Şuna degmez (1122) hazinen oda
İşün sen sıdk ile ver Hakka kim ol Kim ola muhkem ü meyli usanmak
Kaçan kim sen edesin aklun ilen Danışmasan deyeler sana ahmak

101 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Alp Arslan Cenigini Yöğüc Paşa Nice Feth Etdi (1123)

40 Yörgüc Paşa düğün eyledi. Alp Arslan oğlını düğüne okıdı. Alp Ars-

lan oğlu duydu Yörgücün hîlesini, habar göndürdi Yörgüce kim : "Maksu-duruz bu mıdır kim benüm elümdeki bu ormanları almak istersiz? İmdi gelün. Tımar edün. Ben hünkâra varayın. Hünkâr sağ olsun. Bana dahı tımar eder (1124) ", dedi. Ve hem Yörgücün hevesi dahı buyıdı kim anun üzerine varayıdı. Alp Arslan oğlu, Yörgüce habar göndürdi : "Sen gelme. Ben varurın (1125) ", dedi. Ve hem geldi. Yörgüc dahı dutdı; hünkâra göndürdi (1126). Bursaya dutsak geldi. Bursa hisarında bir evde habs et-diler. Bir niçe zaman geçdi (1127). Ve evi, horendesin dahı Yörgüc Ama-siyyeye götürdi. Bekletdi. Alp Arslan oğlu dahı bir gece kendüyi bekleyen kişiyi herk bağladı. Tedarikin etmiş idi. İp ile kendü hisardan aşağı indi (1128). Atlar hazır etmişler idi (1129). Bindi gitdi. İki yıldın sonra gerü kendüsi hünkâra geldi. Hünkâr dahı Rum Elinde eyü tımar verdi. Ve ho-rendesin dahı yanına getürdiler.

Nazım

O rey'i tedbiri gör ne olur duş Ne takdir iş eder (1130) sen ol hâmuş
Kaçan kim sen ü benlik ola halun Belâ gelür başuna sen sen ü hoş (1132)
(1131)
Âşıkı yaz menâkıb ibret olsun Kaçan koncı bu dağa uçmadı kuş

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz otuz birinde vâki olındı (1133) Yörgüc Paşa elinden.

102 nci Bâb

Bu Bâb Sultan Murad Han Gazi Ergene Köprisini Yapıcak Ne Suret İlen Yapdı, Anı Bildürür.

25 Bu Ergene köprisünün yeri evvel ormanlığı idi. Çamur ve çökel (1134) idi. Ve haramılar durağıyidi. Hiç vakıt olmayayıdı kim anda haramı adam öldürmeyeydi (1135). Sultan Murad Han Gazi hazine ve meblâğlar harc etdi. Ol ormanları kırdurdu. Pâk etdürdi. Ol arada bir âli binâ bile köpri yapdırdı. Köprinün iki başını ma'mur etdi. Şehir etdi. İmâret, cum'a mes-cidi yapdı. Hamam ve bazarlar yapdı. Gelen, giden müsâfirlere ziyâfetler ederler, ni'metler bişürürler. Ve ol vaktın kim imâretün kapısı açıldı, Sul-tan Murad kendüsi Edreneden ülemâyı ve fukarâyı aldı. Ol imârete vardı. Bir niçe gün ziyâfetler (1136) etdi. Akçalar ve filöriler üleşdürdi. Evvel ta'am bişdüğü gün kendüsi mubârek eliyilen fukarâya verdi. Ve çırağın da-hı kendü uyardı. Ve yapan mi'mara (1137) hil'at (1138) geyürdi. Çiftlik yerleri verdi. Ol şehirün halkını cemi' avâızdan mu'af ve müsellemler etdi. Ve hem bu tarihte yapıldı.

103 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Germiyanoglu Ya'kub Beg Kendü Vilâyetinden Gelüb Sultan Murada İta'at Etdüğün Bildürür.

Sultan Murad Han Gazi Edrenede oturub sohbet eder iken habar gel-

di kim "Germiyanoğlu bir az adam ilen vilâyetinden çıktı. Sultanumun hizmetine gelir,, (1139) dediler. Hünkâr dahı Bursaya ulak göndürdi. Ve: "Eğer Germiyanoğlunun geldiği tahkik ise şehir halkı karşı çıksunlar. Ve eyü ta'zim (1140) edesiz (1141), dedi: "Ve bana dahı gerü habar bildüresiz,, (1142) dedi. Ve hem Germiyanoğlu dahı geldi. Padişah ne buyurdiyise emri yerine getürdiler. Germiyanoğlu dahı padişahın ziyâretlerine vardı. Ziyâret etdi. Eyü 'atâlar eyledi fukarâya (1143). Emir Seyid Hazreti hayatdayıdı. Anun dahı evine vardı. Elin öpdı. Ve manastırda Orhanun ve Osmanun mezarlarına girdi. Ziyâret etdi. Anda dahı ülemâya ve fukarâya 'atâlar etdi. Âhır ül-emir sürdi, Edreneye vardı. Ol Ergene köprisinden geçdi. Hünkâr dahı beglerin ve paşaların istikbâle göndürdi. Âhır ta'zim ile şehire getürdiler. Kondurdılar. Sabah geldiler. Paşalar önine düşdiler (1144). Hünkâr hazretine ilettiler. Hünkâr dahı padişahlığına (1145) göre (1146) ta'zimler etdi. Hil'atlar geyürdi. Ve üçüncü gün gerü, vilâyetine göndürdi. Mubalağa 'atâ ve ihsanlar eyledi. Ol dahı vardı. Vilâyetinde bir yıl mıkdarı diri oldı. Andan sonra Allah rahmetine vardı. Memleketini Sultan Murada vâsiyet etdi (1147). Vilâyet-i Germiyan bu vech ilen feth olındı Sultan Murada. Germiyanoğlu Ya'kub Beg sekiz yüz otuz iki tarihinde Sultan Murada geldi (1148).

104 üncü Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Yörgüç Bu Tarafta Nice İş İşledi (1149)
Ve Bu Tarafta Hünkâr Neye Meşğul Oldı, Anı Bildürür.*

Sultan Murad Gazi kim uçları birer bahadır ere (1150) ısmarlamış idi (1151), İshak Bege dahı Laz ucını ısmarlamış idi. Her kaçan kim İshak Beg akın etmek istediye (1152) Vilakoğlu şeytanlık eder idi kim akın igen (1153) doyum çıkmaz idi. Hünkâra İshak Beg habar göndürdi. Vilakoğlunun halını (1154) bildürdi. Hünkâr dahı her ne ki Vilakoğluna vermiş idi, elinden gene alub tasarruf etdi. Kendü kullarına verdi. Vilakoğlu dahı duydu kim hünkâr kendüye ulaşsa gerekdür, filhâl elçi göndürdi. Ve eyitdi kim: "Devletlü sultanum! Kızımı dahı carıyalığa kabul et kim Bayazıd deden dahı bizden kız almış idi,, dedi. Ve hem mubalağa mal göndürdi. Paşalara dahı mebâlig-i azım göndürmüş idi. Paşalar dahı hünkârı razı eylediler kim Alaca Hisardan tâ kendü vilâyetine ulaşınca ona verdiler (1155). Kendü vilâyetine dahı mal ta'yin etdi kim her yıl göndüre. Ve bu ahd (1156) üzerine durdular. Akını Bosna vilâyetine doğrıtdılar (1157). Vilakoğlu Üngürüzi (1158) dahı boynına aldı kim bu müsülmanlığa zararı dokunmaya (1159). Sultan Murad Gazi dahı tasavvur etdi kim bu kâfirün ahdı (1160) dürüstdür. Vilâyet-i Lazı feth etdüm sandı (1161). Fârig oldı. Zîrâ kim cemi' Lazun vilâyeti haraca muti' oldılar dedi (1162). Ve bazı vilâyetden varur, haraccı harac dahı devşürür idi. Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz otuz birinde vâki olındı (1163) Sultan Murad Han Gazi elinden kim ol vilâyet-i Lazdur.

Nazım

Sakın kâfirün ahdına inanma Yele arkan verüb muhkemsin sanma
Akar su divar olmaz ay karında Ya gölge yasdık olmaz sen dayanma
Velî kâfirün iki nesnesin al Biri kızın, biri malın usanma

105 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Selenik Ne Suret İlen Feth Olındı.

Bir gün Sultan Murad Han Gazi vezirlerine eyidür: "Şol Selenik deyen (1165) şehir irak mıdur, ya yakın mıdur, deyü sordı. Vezirler eyitdi (1166): "Sultanum! Serezden hünkâr göçine dört göçdür,, dediler. Hünkâr eyidür: "Ya niçün durursuz? Tezcek (1167) sefer yarağın görün,, dedi. Hemen doplar ve mancıklar yarağın gördiler. Ve Geliboludan gemiler dahı getürdiler. Ve niyyet-i gazâ deyü çağırtdılar. Yürüdiler. Selenik hisarına doğru vardılar. Üzerine düşdiler. Etrafdan barı (1168) haylı gaziler cem' oldı (1169). Cenge başladılar. Bir niçe gün eyü cengler eylediler (1170). Âhır hünkâr eyidür: "Hay paşalar! Bu hisar alınmasına tedbir edün (1171), dedi. Evrenüzoğlu Ali Beg eyidür: "Hay devletlü sultanum! Bu hisar cengi haylı zahmatlıdur. Bu hisarı, sultanum, yağma etmek gerekdür kim bu alına,, dedi. Sultan Murad Han Gazi eyitdi: "Bire bu hisar yağmadur,, deyü çağırtdı. Heman kim gaziler yağma habarın işitdiler, heman hisarun etrafından dahı hucum edüb yürüyüş etdiler. Ve neredibânları hisarun bârüsüne dayadılar. Küffâra gözlerin açdurmadılar. Ha deyince hisarun içine koyuldılar. Bi iznillâhi Ta'âlâ hisarı feth etdiler. Gaziler mâl-i ganîmete gark oldılar. Ve esirler aldılar. Acâyib doyumluklar oldı. Ve şehirün evleri hâlî kaldı. Amma ihtiyârı olub kalâna evleri mülklüğe verdiler (1172). Vardar Yenicesinün halkını sürdiler. Selenige getürdiler. Selenik içinde anlar dahı sakın oldılar. Elhâsıl-ı kelâm dâr ül-küfri dâr ül-islâm etdiler. Şehir kim alındı, tamam mukarrer oldukdan sonra sultân ül-mücâhidîn Sultan Murad Han Gazi eyidür: "Hay gaziler! Bundan ulu ni'met olmaz (1173) kim gaziler hisarı yağma edeler, ehl-i şirki cebir ile islâma getüreler (1174). İmdi gayet ben bu gazileri (1175) sevdim. İnşallah sizün ile ben şimdengerü gazâ etsem gerekdür,, (1176) dedi.

Nazım

Murad Han kim Selenik aldı, netdi Moraya, Üngürüze niyyet etdi
Paşalara buyurdi durmanız tez (1177) Hakun fazlı velîler himmet etdi
Kâfirler mağlûb u makhûr cihanda Bil islâm ehli cümle mülki dutdı
Yürmek vaktıdur tez yürüelüm Gazi erenler üç önümçe gitdi
Bana derler Murad durma gazâ et Muhammed mu'cizeyle yardım etdi

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz otuz üçünde vâki olındı sultân ül-mücâhidîn Murad Han Gazi elinden.

106 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Han Gazi kim Diledi,
Selenik Gazâsından Sonra Üngürüzde Gide (1178).*

Anun için kim Üngürüzün haramısı gâh gâh (1179) Vidin nevâhisinden geçer idi (1180). Haylı yaramazlık (1181) ederler idi (1182). Nâgâh bu taraftan Karamanoğlu İbrahim Begün habarı geldi kim Hamid Elinde Beg (1183) Şehirine düşdi dediler. Ve hem şehiri aldı. Ve sancağı begi Şarabdar İlyas Begi de dutdı dediler. Bu habar kim Sultan Murada gelecek Sultan Murad Han Gazi dahı diledi kim Karamana teveccüh ede. İşitdi kim bu taraftan Üngürüz dahı yürüdi. Karamanoğlunun, Vilakoğlunun ve Üngürüzün, bu üçünün biri biriyile hod ittifakı var imiş. Anun için bir kezden iki taraftan yürüdiler. Sultan Murad Han Gazi kim gördi, hal böyledür, hiç bir tarafa teveccüh etmedi. Tahtında karar etdi. Tâ kim Üngürüzü göre, neyler ve neye gelür deyü. Üngürüz dahı yürüdi. Göğercinliğin (1184) üzerine düşdi. Doplar kurdı. Hisara atmağa başladı. Hündkâr dahı Rum Eli beglerbegisi Sinan Beg ile Rum Eli gazilerin karşı göndürdi. Vardılar. Öylelik yer mikdarı kalcak küffâra, ol arada kondılar (1185). Vidinli Sinan (1186) derler idi, Vidinün sancağı begiyidi, ol dahı anda bileydi. Bir iki gün ol arada oturdılar. Bir gün Vidinli Sinan (1186) eyidür: "Hay begler! Biz hündkâra hayınlaruz,, der. Beglerbegi bu sözi işidicek kakıdı. Eyidür: "Hay! Bu söz ne sözdür kim sen bunı söylersin,, dedi. Gene Vidinli Sinan (1186) eyidür: "Ya biz doğru muyuz kim düşman olan şunda geldi; padişahumuzun hisarının üzerine düşdi; döge durur (1187); biz bunda dımmazuz; epsem otururuz,, dedi. Döndi, beglerbegi eyidür: "Bu da senün ucundur (1188). Bize bir dil getirüb habar alı vermezsin kim (1189) biz dahı ana göre bir iş edevüz,, dedi. "Ya, varalum, bîtekellûf hündkârın leşkerini düşmana kırduralum mı,, dedi. Vidinli Sinan (1186) eyidür: "Dil degül midür üş düşmanın dopı? Dopları âvâzesinden atlarumuz davılada davılasın kırar,, dedi. "Bizüm hod kulağumuz dop âvâzına öğrenüb durur,, dedi (1190). Heman bu kelâmdan sonra (1191) Vidinli Sinan (1186) at arkasına geldi (1192). Çağırdı (1193): "Hay gönüllü gaziler! Gazâ erenleründür. Avratların degüldür,, dedi. Heman küffârın üzerine yürüdi. Bu tarafta beglerbegiye habar verdiler kim Vidin Sinanı akıncılar ile bindi, düşman üzerine gitti dediler (1194). Heman beglerbegi dahı ardınca göcdi. Yürüdi. Alessabah küffârın üzerine çıka geldiler. Üç bölük oldılar (1195). Heman kim davıunbaz urub bir kezden tekbir getürdiler, küffârın üzerine hucum etdiler. Allahın inâyetine kâfiri başdılar, kırdılar. Küffâr bu halı göricek biri birine (1196) basarak kaçmağa yüz dutdı. Kırıl dahı cemi'î uğruğunu döküb başını güc ile kurtardı. Küffârın hod ekseri suya dökildi, boğuldu (1197). Gaziler gayetde doyum oldılar. Ol kadar esir dutdılar kim Edrenede, Üngürüz kâfirinün gayet eyüsin üç yüz akçadan artuğa satmadılar. Hak Ta'âlâ avnıyile ehl-i islâm şâd ve hurrem oldılar. Bu tarafta Karamanoğlu ve cemi' küffâr melül ve mahzun ve mağbun oldılar.

Sual : Karamanoğlu niçün melül ve mahzundur derler ise (1198).

Cevab : Anun için kim Karamanoğliyilen Vilakoğlunun ittifakı var idi kim Üngürüz bu taraftan yüriye ve Karamanoğlu dahı ol taraftan yüriyeyidi. Ehl-i islâmı aradan getüreler idi. Sanusına ermedi.

Nazım

Gerekdür gayret-i islâm gazilerde Ki söyleye dil anı gazilerde
Hünurdür gayret-i din sakla anı Analar dâym anı dillüler de
Gaziler sorusuz (1199) Cennete girdi Sorı verdi şehid olduğı demde
Gaziler seyf-i islâm saldı her dem Makam-ı Mahmud doğru yazılarda

Ve bu mâcerâ-yı gazânun tarihi hicretün sekiz yüz otuz yedisinde (1200) vâki olındı Vidinli Sinan (1186) ve Beglerbegi Sinan Beg elinden.

107 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Karamanoğlu, Kâfiri Mu'in Edindi,
Ehl-i İslâmın Üzerine Yürüdi, Sultan Murad Han Gazi Dahı
Karamana Ne Suret İlen Varub İntikamın Alur, Anı Beyan Eder.*

Bir gün Murad Han Gazi eyidür: "Karamanoğlu! Ahdın kanı kim bunun gibi yaramaz iş etdün,, dedi. Yürüdi, Ak Şehire çıkdı. Anı aldı. Andan Konyaya vardı. Anı dahı verdiler. Elhâsıl-ı kelâm Karamanun İç Eliden gayrısı cemi' heb muti' oldılar (1201). Ve Sultan Muradın kasdı şöyle oldı kim (1202): Baltacılar süre. Vilâyet-i Varsağı elek elek edüb Karamanoğlunu ele getüreler. Vardılar, Bozkıra (1203) çıkdılar. Karamanoğlu gördi kim (1204) bunların kasdı özgedür (1205), tezcek Mevlânâ Hamzayı göndürdi kim bir aziz kişidür. Sultan Murad Hana Karamanoğlu eyitdi kim: "Benüm bu küstahlığuma dahı kalmasun ve benüm suçumu bu kez dahı afv etsün. Bu kezden gayrı sucda bulunmayum,, dedi. "Ve Karamanoğlu etdüğü işe peşimandur,, dedi. "Hünkârdan (1206) afv umar,, dedi. "Ve Hamid Elinden dahı elini çekdi,, dedi. Hündkâr bu habarı işidicek eyidür: "Bu vilâyeti hod ana ben verdüm idi. Şimdiden sonra karındaş, İsaya verürin,, dedi. İsa ol vakıt hündkâr (1207) yanında idi (1208). Elhâsıl-ı kelâm paşalar dilek etdiler. Suçun afv etdi. Hündkâr dahı Mevlânâ Şükrullahı göndürdi. Vardı. Karamanoğluna and verdi kim şimdiden gerü bivechin min el-vücüh dahı yağılık etmeye. Sultan Murad Han Gazi dahı Karamandan bir ahadın bir çöpin zulüm ile aldurmadı ve almadı. Zirâ kim Âli-i Osmanun müradları ve âdetleri adl üzerinedür.

Sual : Ya Konyanın ve Lârendenün zulumını kim etdi?

Cevab : Sebeb neyidüğün sana habar vereyüm (1209) işidesin deyü ve hem ne zamanda olduğın. Sultan Muradın Karamana evvel seferinün tarihi hicretün sekiz yüz otuz dokuzunda vâki olındı.

108 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Han Karaman Seferinden
kim Gelicek (1210) Neye Meşgul Oldı.*

Bundan evvel İshak Beg, Vilakoğlunun hıyanetini hündkâra bildürmüş

idi kim Karamanoğlunun ve Üngürüzün hareketi cemi'i Vilakoğlunun şeytanlığından idi. Hündkâr dahi bunun haramzadalığın bilmiş idi. Ol sebebdan Sultan Murad Han Gazi azîm leşker cem' etdi ki Laz vilâyetini cümle zabt ede. Vilakoğlu duydu. Def'i tekrar elçi (1211) göndürdi. Mubalağa armağanlar ile bile göndürdi. Ve hem eyitdi kim: "Kızımın üşde cihazı tamam hazır ve müheyyâ oldı. Adam göndürün. Cârıyanızı alun,, dedi. Paşalar hündkâra eyidürler: "Sultanum! Kızı almak gerek,, dediler. Hündkâr eyidür: "Tedârîki neyise edün,, dedi. Üskübden İshak Begün hatunını göndürdiler. Kapudan hâdım Reyhan Ağayı göndürdiler. Ve Özbeg Ağayı göndürdiler. Bunlar haylı adam ilen Üskübe vardılar. Andan, doğru Semendireye gittiler. Bir kaç günlük yol kalıcak Vilakoğlu kâfir beglerinin hatunların karşı göndürdi. Acâyib konukluklar etdi. Dünürlere gayet eyü ta'zîm ile Semendireye götürdiler. Geldükden sonra bînihâyet eyü ağırlıklar etdiler (1212). Kızın cihazı hesabını yazmışlar. Ol cihaz defterini Özbeg Ağaya verdiler. Vilakoğlu eyitmiş kim: "Bu cihazı kızuma vermedüm. Cemi'isin hündkâra verdüm. Diler ise bu cârıyasına versün. Ve diler ise gayrı cârıyalarına versün,, dedi. Elhâsıl-ı kelâm kızı Edreneye getürdiler. Hündkâr kendüye (1213) düğün etmedi. Eyitdi: "Bir sipahi kâfirün kızına dahi ne düğün gerek,, dedi. Ve dahi cihazın kazıyesin bildürdiler hündkâra kim Vilakoğlu demiş idi. Hündkâr eyidür: "Benüm cârıyalarumun nesnesi yok mıdır kim anın kızının cihazını ben alam da gayrı cârıyalaruma verem,, dedi. Hiç bir nesnesini kabul etmedi. Gerü cihazını kendüye (1215) verdi. Bir sehel zaman yanında durdu. Andan sonra Bursaya göndürdi. Ve İsfendiyar kızı dahi Bursadayıdı. Anı Edreneye getürdi.

25 Yine bir dürlü sûret dutdı âlem
Hezârân tedbiri bağladı fikri
Vezirler tedbiri hana eder arz
Ki fırsat el vere, düşmanı bulam
30 Edem ana elüme gire fırsat

N a z ı m

Ki bâtin nakşını göstere âdem
Kimin gündüz ede, kimini ahşam
Velî han der ki dınma şimdi opsem
Kesem başım, dilin edem ebkem
Nola etsün bana ol dürlü ibrâm

109 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Evrenüz Oğlu Ali Begün (1216) Üngürüz Vilâyetinin Yolların Görmeğe Göndürdüğünün Halın Bildürür.

35 Bir gün hündkâr, Ali Bege eyidür: "Kim ola kullarumdan kim Üngürüz vilâyetinin yolların eyü bilür ola,, der (1217). Ali Beg eyidür: "Sultanum! Buyurur isen kulun geceyüm (1218). Cemi'i yollarını ve Ellerin göreyüm,, der. İnşallah devletlü sultanumun gene ayağı tozına geleyüm (1219). Yüz süreyüm,, der. Hündkâr eyidür: "İmdi Rum Eli leşkeri ve Anadolu askeri bile geçsünler,, dedi. Ali Beg eyidür: "Sultanum! Hemin bana akıncı kulların yeter,, dedi. "Sultanumun himmeti ve Allahun inâyeti cemi'isinden ilerüdür,, dedi. Hündkâr eyidür: "Sen bilürsün. Eyle et,, dedi. (1220). Heman ol zaman akın çağırtıldılar. Akıncılar cem' oldılar.

Dımışkardan geçdiler. Yürüdiler. Üngürüz vilâyetine girdiler. Bir ay mıkdar (1221) ağnadılar. Yediler. İçdiler. Yürüdiler. Hiç bir vech ile düşmandan eser belürmedi. Ve gayetde çok doyumluklar oldı. Ve acâyib ganîmete gark oldılar. Esir şol kadar almışlar idi kim hesabda esir akıncıdan çok artukdur derler idi. Ve kara tıraş dahi şöyleydi kim bir kişünün eline bir iki bin filöri girmiş. Adam igen çoğ idi. Elhâsıl-ı kelâm Ali Beg bu doyumluklar ile doğru Edreneye geldi. Hündkâra buluşdı (1222). Ve eyitdi: "Devletlü sultanum! Üngürüze göçmek gerek kim bu Üngürüz bir acâyib eyü vilâyetdür kim sultanuma lâayık. Hayf degül mi kim vilâyetün (1223) begi kâfir ola,, dedi. Hündkâr eyidür: "Hak Ta'âlâdan 'avn olur ise,, dedi. Geçmeğe râzı oldı.

N a z ı m

Hemîşe söylenür erün nışanı Nışan olur erün hem tercümânı
Nışanıdan anun halı 'ayandır Ne olsa 'ayna oldur hem beyânı
Cihâna cüz'ü yâ kül kim gelübdür İştî söylendi mahfî ü 'ayânı
Bilün kim her kişi mıkdarın etdi Yetişdi, sürdi bu devr ü zamânı
Kime degdi o nevbet çalmadı ol Geçürmedi zamânında gümâmı

110 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultân ül-Mücâhidîn Sultan Murad Han Gazi kim Ol Sultan Mehmed Han Gazi Oğludur, Üngürüz Vilâyetine Gazâ Etdi, Ne Sûret İle Gazâ (1224) Etdi, Anı Bildürür.

Evvel Vilakoğluna adam göndürdi. Eyitdi kim: "Üngürüze geçsem gerektür. Yarak göresin. Semendireden geçerin,, dedi. Ve Eflakoğlu Dirakulaya dahi habar göndürdi: "Tezcek leşkerünü cem' edesin (1225). Eyü, yarar yoldaşlar ile gelesin. Eger gelmeyecek olur isen ben senün üzerüne varmağa üşenmezim,, dedi. Dirakula eyidür: "Devletlü sultanum! Ben hazıram devletlü sultanumun atın yedmeğe,, dedi. Hündkâr dahi azîm leşker cem' etdi (1226). Andan yürüdi. Vidine vardı. Cemi' akıncılar bile heman Vidinden geçdiler. Yürüdiler. Bir niçe para hisarlar Üngürüz diyarından aldılar. Tâ Zibine dek (1227) vardılar. Kırk beş gün vilâyet-i Üngürüzde gezüb ağnadılar (1228). Ve çığnadılar. Döndiler, geldiler. Eflak vilâyetine çıkdılar (1229) sağ ve selâmet biiznillâh-i ta'âlâ. Dirakula, hündkârın önince kılağuz idi. Bile çıkdı dönüşde amma Üngürüze girmede (1230) Lazoğlunun leşkeri önce kılağuz idi. Yine berü gelmede Eflak kılağuz oldu. Ve Dirakula hündkâra gelüb Eflağa uğraduğı vakit mubalağa peşkeşler çekdi. Ve gaziler dahi mubalağa ganîmetler ile geldiler. Gerü vilâyetlerine çıkdılar. Ve doyumlukların haddin ve hasrın Allahdan gayrı kimse bilmez idi. Ve gaziler dahi her biri bu doyumluklar ilen vilâyetlerine varub gittiler. Ve Üngürüzün vilâyetinden hiç bir ahad küffârdan bunlara karşı gelmedi ve görmediler de.

N a z ı m

Gazâ kim bunlar etdi Hakdan oldı İnâyet hâkim-i mutlakdan oldı

Bu âlündür gazâvet bil cihanda Atan ve hem deden Gök Alpdan oldı.
Bulara han dediler hâm (1231) boldur 'Atâ ve hem kerem bunlardan oldı
Murad Hanum, Muhammed, Bayazıd Murad u Orhan u Osmandan oldı
Han,
İlâhî fazl u ihsânun bu âle Müebbed et 'atâsı senden oldı.

111 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Evrenüz Oğlu İsa Beg Arnavudda Neyledi (1232).

Hündkâr bir gün eyidür : "Kocacuk hisarına sefer edelim,, dedi. İsa Begi önce (1233) göndürdi. Ve hündkâr eyitdi kim : "Var, akıncılarımı doyum eyle (1234) ,, dedi. "Hak Ta'âlâ 'avn ede inşallah,, İsa Beg dahr yürüdi (1235). Arnavudun künc Ellerine girdi. Andan sonra akın koyı verdi. Segirdim olındı. Meger küffâr duymış imiş. Hazır olmuş. Heman yolları bağladılar. Amma anda İskender adlı bir beg var idi. Aslında Arnavud, beginün oğlıyidi. Evveldən hündkâr yanında iç oğlanı dahr olmuş idi. Hündkâr ol vilâyeti (1236) ana tımar vermiş idi. Sonra hündkâra âsi (1237) oldı. Kaçub vardı. Arnavudda bir sarpça yerde haramı gibi duraklanmış idi. Ve hem aslında da ol kenar tımarıyidi. İsa Beg ile varan akıncıların yolını ol bağlamış idi (1238). Elhâsıl-ı kelâm müsülmanlar gördiler kim yolları bağlanmış. Ol gaziler dahr evvel esirlerine kılıç koydılar (1239). Cemî'isin kırdılar. Ve andan sonra kendüleri dahr küffâra şol kadar gazâ etdiler kim okları dükkendi. Ve kılıcları çönkeldi. Ve ekseri niyyet-i gazâ deyü şehid oldılar. Ve illâ hayli vilâyetler dahr feth olındı, egerçe gaziler dahr şehid oldılar. 'İndallah ecirin ve 'ivazın Allah vere.

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz kırk altısında vâki oldı. Ve bu tarihte 'asır vaktında gün tamam dutıldı.

Nazım

Şarâb-ı rahmet içdi bil şehidler Strâtı kuş gibi geçdi şehidler
Fenâ mülkinde eglenmedi anlar (1240) Baka sarayına göçdi şehidler
Tecelli o zât bunların oldı Anuncün ömrini bicdi şehidler

112 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultân ül-Mücâhidin Sultan Murad Han Gazi kim Belğırada (1241) vardı, Neyledi, Anı Bildürür.

Sultan Murad kim Üngürüz vilâyetini seyir etdi, andan sonra bildü kim bu Belğirad, Üngürüz vilâyetinin kapusıdır. Bu kez kasd etdi kim ol kapuyı açsın. Leşker-i islâm cem' edüb geldi. Belğiradın üzerine düşdi. Hisara (1242) ceng eder gibi oldılar. Sava suyun geçdiler. Bilineye (1243) akın saldılar (1244). Gaziler şöyle doyum geldiler kim bir cizmeye bir nefis cârıya verürler idi kocmağa yarar. Fakîr dahr anda bileyidüm. Yüz ak-

caya altı, yedi yaşında bir eyü oğlan aldım. Amma ata hizmet eder esiri yüz elli akcaya verürler idi. Ol seferde akıncılardan fakîre dahr yedi kul ve cârıya hâsıl oldı. Ve dahr şöyle olmuş idi kim leşker göcse esir galabası kim leşkerden ziyâdeyidi. Elhâsıl-ı kelâm şöyle vasf olındı kim islâm bünyâdı (1245) zuhura gelelden (1246) berü gaziler gazâ ederler, bunun gibi gazâ vâki olmadı dediler. Ve hem beyan vâkidür kim dedüklerinde dahr ziyâdedür. Fakîr dahr bir gün hündkâra vardım. Ben fakîre esir buyurdı. Buyurdıktan sonra ben eyitdüm kim : "Devletlü sultanım ! Bu esiri götürmege at gerekdür. Ve bu yolda harçlık dahr gerekdür,, dedüm. Beş bin akca ve iki at verdi. Ol sefer dokuz baş esir ile Edreneye geldüm. Ve dört atum dahr var idi. Edrenede bu esirleri üçer yüz akçaya verdüm. Ve bazısın ikiser yüz akçaya satub harçlık edindüm. Ve devletlü hündkâra du'alar ve senâlar etdüm.

Ve bu gazânun tarihi hicretün sekiz yüz kırk ikisinde vâki oldı Sultan Muard Han Gazi elinden (1247).

Nazım

Gaziler doyum oldı var Belğirad Bozıldı bağunuz ne bel, ne ırgad
Senün feryadların heb gazi kırdı Dögün sen ay kiral şabkanı tez at
Senün mahbubların islâma geldi Olarun hüsnî oldı ıška mir'at

113 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder ki Sultan Murad Gazi kim Semendireye Ne Vech İle Rağbet Eder, Anı Bildürür.

Kaçan kim Belğiraddan göçdi, doğru Üskübe geldi. İshak Beg eyidür : "Hay devletlü sultanım ! Mâdam ki Vilakoğlu Semendirede ola, ne Karamanoğlu epsem olur, ne Üngürüz bize muti' olur,, dedi. "Ve hem Dirakulayı dahr dost sanmân ki münâfıkdur,, dedi. Murad Han Gazi eyidür : "Hele bu sefere varalum, Allah nasib eder ise anı dahr görevüz,, dedi. Edreneye geldiler. Kışladılar. Yaz olıncağız (1248) Dirakulaya ve Vilakoğluna : "Kapuya gel,, dediler. Bu habarı işidicek Vilakoğlu kendü gelmedi. İki oğlını göndürdi. Ve Dirakula gördi kim Vilakoğlu kendü gelmedi ve iki oğlını göndürdi, Dirakula da kendü iki oğlını alub kapuya geldi. Heman Dirakulayı dutdılar. Ve oğlanlarını bile dutdılar. Dirakulayı Gelibolu hisarında mahbus etdiler. Ve iki oğlını Germiyan vilâyetinde Egrigöz hisarında mahbus etdiler. Ve Vilakoğlunun iki oğlını da Tokat kalasında (1249) habs etdiler. İshak Beg ol yıl Mekkeye (1250) destur diledi. Hündkâr dahr yaz olıcak vardı, Semendireye düşdi. Vilakoğlu hisarların berkitdi. Kendüsi Üngürüze geçdi, gitti. Hündkâr buyurdi kim : "Laz Elini urun. Ve kalarlarını yıkun. Ve halkını esir edün,, dedi. Destur olduğu gibi heman segirdim etdiler. Urdılar. Yıktdılar Lazun Elini. Gaziler şöyle doyum geldi kim dört yaşar (1251) oğlan Üskübe yigirmi akçaya satıldı. İshak Beg dahr Mekkeden geldi. Henüz dahr Semendire alınmamış idi. Ol zaman fakîr, İshak Beg ile Mekkeden bile gelmiş idüm (1252). Hündkârdan İshak Bege

kul geldi kim : "Nige Obranın (1253) üzerine var. Anı hisar et,, dediler. Germiyan sancağını yoldaş koşdılar. Ol zamanda Germiyan sancağı begi, Temür Taş oğlu Umur Begün oğlu Osman Çelebiyidi kim ol Varna uğraşında şehid oldı (1254). Fakîr dahı ol zamanda Üskübe İshak Beg ile gelmiş idüm Kâbeden. Gâh gâh bu mâcerâlarda bile bulunur idüm. Ve bir defa İshak Begün oğlu Paşa Beg ile ve Kılıccı (1255) Doğan ile harâmılığa bile gitmiş idüm. Bir gün leşker içinde bir gavgâ belürdi (1256) İshak Beg heman ata bindi. Cemi'i gaziler dahı bile bindiler. Nâgâh gördük karşudan bir alay kâfir çıka geldi. Ve anların ardından bir niçe alay dahı geldi. Küffâr yayasın önine dutmış ve atlasın ardına dutmuş. Kapkara pus olub heman üzerümüze yürüdi. Bu taraftan ehl-i islâm gazileri dahı bir kezden tekbir getürüb karşı yürüdiler. Yayanun üzerine at saldılar. Yaya dahı heman bir kezden ok serpdiler (1257). Gaziler ok eslemedi. Oka bakmayub hucum etdiler. Üzerlerine düşdiler. Yayanun üzerine yürüycek yayanun ardından atlası durmadı. Kaçmağa yüz dutdı. Kaçub gitdiler. Yayasın at ayağı altında kırdılar. Şöyle kırgun oldı kim gazilerin atları kâfirlerin ölüsi üzerinde (1258) yürür idi (1259). At ayağı yer bulmaz idi kim basayidi. İshak Beg çağırtdı kim : "Hay gaziler ! Yeter kırdunuz. Esir edün şimden gerü küffârı,, dedi. Vallâhi fakîr dahı kırdugumdan gayrı beşin (1260) esir edüm (1261). Üskübe getürüb beş esiri o zamanda dokuz yüz akcaya satdum (1262). Elhâsıl-ı kelâm budur kim Semendire ol yılda feth olındı. Ve cemi' Laz vilâyeti bile feth olındı. Hisarlarına kul (1263) kodılar. Şehirlerine kadılar nasb etdiler. Semendirede cum'a namazı kılındı. Ve cemi'i Laz vilâyetinin hâkimi ehl-i islâm oldı Hak Ta'âlânun 'avniyle.

Nazım

Zulmet-i küfri cihandan heb bozar 'Osmâniler
Hak Ta'âlâ bunları dâym bu ihsanda diler.
Kahr-ı kâfirden gidermek Hak bana etdi nasîb
Hem nizam-ı şer'i gör kim ne düzer 'Osmâniler
Hak Ta'âlâ bunları rahmete mazhar eyledi
Eşiginde kul olupdur âlem-i sultâniler

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz kırk birinde vâki olındı Sultan Murad elinden.

114 üncü Bâb

35 Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Mora Vilâyetinin Kapısı Germe Hisarın Sultân ül-Mücâhidin Sultan Murad Han Gazi Ne Suret İle Feth Etdi, Anı Bildürür.

Bir gün Sultan Murad Han Gazi eyidür : "Durhanı kışırın, gelsün,, (1264) der. Kışırıldılar, geldi (1265). Sultan Murad Han Gazi eyidür : "Durhan ! Bu Germe hisarı kim Moranun ağzıdır, anı ne suret ile almak gerek? Bana bildür,, dedi. "Ve anun fethi ne suret ile ola,, dedi. Durhan

(1266) Beg eyidür : "Sultanum ! Bu Germe hisarı bir garib hisardur. Girmesi bir denizden bir denize dek çekilmişdür. Ve bu iki deniz bu vilâyeti tamam dolanmışdur. Keenne bu vilâyet bir ada gibidür. Şöyle vâki olmuşdur. Ve Germedeki hisarlar ana korudan kapu gibi olmuşdur. Ve bu Germeye beş yerde eyü hisarlar yapmışlardur. Ve her hisarın mubalağa yarâğın görmişlerdür,, Durhan (1266) Beg eyidür : "Ol hisara üç yerden savaş vermek gerektür her bir hisara,, Hündkâr eyidür : "Durhan ! Benüm hatturum diler kim, gönlüm ister ki ol Mora vilâyetine gazâ edem,, dedi. Durhan Beg eyidür : "Nola sultanum,, der. Hündkâr eyidür : "İmdi tez yarak görün,, dedi. Elhâsıl yarak gördiler. Ve Durhan (1266) Begi sancağıyla önce göndürdiler. Anuğun kim ol Germe tarafı anun uciydi. Durhan (1266) Beg hemin ki vardı, gördiler kim beş hisar biri birine havâledür. Hündkâr dahı ardınca bile vardı. Hündkâr da gördi kim beş hisar biri birine havâledür. Kankısına yürüyüş edesiz dediler. Bunlar bir birine mu'âvenet eder, birine yürüyüş edecek olur isen. Hündkâr hazreti beş hisar degül, on hisarın yarağın görmüş idi. İmdi bunlar hisarın üzerine varduğı gibi heman dopların kurdılar. Ve hisarları dömege başladılar. Ve dop içün dökmege bakır getürmüşler idi. Dopı anda döktiler. Ve bakırı sancakdan sancağa götürmüşler idi (1267). Cemi' leşkerde bakır var idi. Ve gece, gündüz hisarları dop ilen dögdiler. Ve kâfirleri uyutmadılar. Ve rahatlık vermediler. Denizi kesüb kâfir hendek etmişler idi. Bular emr etdiler gazilere. Hendeki def'i doldurdılar. Suyını kurutdılar. Ve hem hisarlarını yıkdılar. Yağma buyurdılar Murad Han Gazi. Ha deyince gaziler hisara koyıldılar. Kâfirini kırdılar. Ve makencini hisarın talan etdiler. Ve andan sonra da akıncılara akın verdiler. Germenün Eline segirttiler. Bînihayet esirler dutub doyum oldılar. Şöyle doyumluklar oldı anda dahı kim gayetde güzel cânıyaları üçer yüz akcaya verürler idi. Ve kara tıraşa hod ne itibar idi. Hesabı yoğ idi. Altun, gümüş tebsiler ve mücüşler ve maşrabaların (1268) gaziler elinde hesabı ve kıyâsı yoğ idi. Elhâsıl-ı kelâm gaziler şöyle doyum oldılar kim ıvranı bir çuhayı almazlar idi. Ağırdur götürmege derler idi. Ve götürmege üşenürler idi. Şol kadar altun, gümüş ve nakid doyum olmuşlar idi kim haddini Allah bilir idi. Bu Mora vilâyetinin evvel fethi Sultan Murad Han elinde budur kim fakîr şerh etdüm.

Nazım

Açıldı ma'den-i genc-i vilâyet Kim Âl-i Osmana oldı hidâyet 35
Vilâyet-i Mora zulmetdeyiken Saadet günü doğdı (1269) hoş beşâret
Bu Âl-i Osmanun fethi hesabsuz Ki Hak bunlara etmişdür inâyet (1270)
Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz kırk ikisinden şehel geçmedi kim vâki olındı Sultan Murad Han Gazi elinden.

115 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Kula Şahın kim Mezid Begden Sonra Etlakda Ne Suret İle Münhezim Oldı, Anı Bildürür.

Ol zamanda Kulâ Şahın, Rum Elinün begler begisiydi. Hündkâra eyi-

dür : "Devletlü sultanum,, der. "Ol Yanko deyen martaluz, Mezd kuluna haylı iş edübdürür (1271) ,, dedi. "Buyurur isen ben kulun varayın, Mezd Begün intikamın ol kâfirden alayın,, der. Hündkâr dahı "var,, dedi. Anadolu leşkerinün bazısını, Rum Eli leşkerini ve akıncısını bile aldı. Yüridi, Eflak vilâyetine geçdi. Dahı şaraba ve kebaba ve tene'ümne meşgul oldı. Begler eyitdiler (1272) : "Hay begüm ! Bu durduğumuz tene'üm edecek yer degüldür. Bunda duşman vârdur,, dediler. Bu Kula Şahın, ser-i hoş ile eyidür : "Ol duşman benüm borkümü görse (1273) bir nice (1274) günlük yoi kaçar,, der. Böyle der iken nâgâh bir gün Üngürüz leşkeri belürdi (1275). Kula Şahın bu kez ağzındağı lokmasın dahı yeyemedi. Bindi ve kırına döndü. Yani kaçmağa yüz dutdı. Begler eyitdiler : "Hay ! Neylersin? Gelün şu duşmana (1276) karşı varalum bâri. Üşde (1277) ordumuz ayak altında kaldı,, dediler. Kula Şahın eyidür (1278) : "Bu gece katlanun: Dün yarusında ben anun hakkında gelem (1279) ,, dedi. Ahşam karanusı olıcağ duşman kayusu kalmadı. Kula Şahın borkin duşmana bağışladı. Heman kaçmağa başladı. Sorar ki : "Tuna kanı? Irak mıdur, yohsa yakın mıdur? ,, Elhâsıl-ı kelâm islâm leşkeri anda münhezim oldı. Bu tarafda Karamanoğlu islâm leşkerinün münhezim olduğun işidüb, sıyan dayısıymış, begayet ferahnâk oldı (1280). Ol kaltaban heman at arkasına geldi. Yüridi. Emir Dağına yaylaya gelen Eli urub yağmaladı (1281). Müsülmanların avratına ve oğlanına fesadlar eyledi. Andan sürdi. Beg Bazarına vardı Anı dahı andan beter eyledi. Elhâsıl-ı kelâm ayağı basduğı yerleri şöyle harab edüb işler işledürdi kim kâfir kâfırlığınca ol êtdüğü işleri etmez idi. Ve müsülmanların mazlamasın boynına aldı.

N a z ı m

Bu dem tâli' ne büreden tülû' etdi Ki kâfir tâli'ini galib etdi
Mu'in oldı Karaman, kâfire gör Yüzi kara, özini mağbûn (1282) etdi
O demde küfrine hüküm etdi islâm Ki islâm Elini yıkdı ve gitdi

116 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Karamanoğlu Bunun Gibi Hadesler
(1283) Etdüğinden Sonra Sultan Murad Han Gazi Dahı Ana
Neyledi, Anı Bildürür.*

Hündkâra habar geldi kim Karamanoğlu ahdını sıdı. Ve müsülmanların avratın ve oğlanın zâlimlere nâmeşrû' işler etdürdü. Bu habarın hakikatını bilicek hündkâr dahı gazaba gelüb leşker-i islâm devşürüb ve hem Rum Elinün ne kadar kâfir leşkeri var ise kendüye tâbi, anı dahı bile alub yürüdi; Konyaya çıkdı. Yağma buyurdı. Şöyle urdılar vilâyet-i Karamanı kim şehirlerini ve köylerini elek elek etdiler. Ve harab eylediler. Karamanoğlu kaçub gerü Daşa girdi. Ve o yıl nice er ve kız oğlanlar doğdı. Haseb ve nesebi meçul oldı. Ve Karamanoğlunun hatunını ve veziri Sururı, ikisini Karamanoğlu, Murad Han Gaziye göndürdi. Ve hatunına eyitdi : "Yüri, var ! Karındaşımdan benüm suçum gerü dile,, dedi. Anlar dahı Murad

Han Gaziye geldi. Çok meskenet ve tazarru'lar etdiler. Ve dediler kim : "Karamanoğlu kendüye lâyıkın etdi. Hak Ta'âlâ katında yüzini kara eyledi. İmdi kerem ve lutf et. Bu kez dahı bunun küstahlığına kalma. Buna yüz karalığı yeter. Suçını bildi. Suçını afv eyle,, dedi. Hündkâr, Surura eyidür : "Şimden gerü begüne boyun olub inanur mısın kim bana geldün (1284) ? Ve dilek edersin? ,, dedi. Surur eyidür : "Devletlü sultanum ! Evvelki hatâsında ben bile degül idüm. Ve hem ol (1285) hatâsında rızâm sözi budur kim bir hatâdur etdüm, artuk (1286) böyle etmezem dedi. Ben kuluna : Var, hündkâra inandur dedi ,, Hündkâr dahı gerü suçını afv etdi. Döndü, gitdi. İmdi ay aziz ! Osmanlılunun memleket urub müsülmanlığa zulum etmesinün sebebi Karamanoğlu İbrahim Beg sebebinden olmışdur. Ve illâ tâ bu güne dek Osmanlıdan kimsenün hakkına zulum gelmemiş idi nâhak yere. Meğer ki bilmeye.

N a z ı m

Fesada kim sebep olsa Karaman O bilmez ne olur dîn ü ya iman
Fesad olur hasedden mahlûk içre Hased (1287) dür bil Karaman işi
heman

117 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vılandoğlunun Laz Vilâyeti Elinden
Gıtdükden Sonra Yankonun Önine Düşüb İzladı Derbendine
Ne Suret İle Getürdüğü Üngürüz Leşkerini, Anı Bildürür.*

Kaçan kim Semendire Vılandoğlunun elinden çıkdı, içine ehl-i islâm dolıcak cemi' küffâr karın ağrısına uğradı. Vılandoğlu vardı, Üngürüzün etegine düşdi (1288). Ve hem bu tarafdı Karamanoğlunun elçisi vardı Üngürüze kim : "Sen öteden (1289) yüri. Ben berüden yürüeyüm. Rum Eli senün olsun. Ve Anadolu benüm olsun. Vılandoğluna dahı vilâyetin alı verelüm ,, dedi. Elhâsıl-ı kelâm Üngürüzün kıraldan gayri cemi' leşkerini Yankoyile Vılandoğluna koşdılar. Bunlar yürüdiler. Gelüb islâm vilâyetine girdiler. Tâ İzladı dervendine degin geldiler (1290). Sultan Murad Han Gazi dahı küffârı ol arada karşıladı. Küffâr ile İzladı dervendine buluşdı. Amma kâfir dervendün içine girüb oturdu. Vılandoğlu, Rum Eli beglerini filöriyle konukladı. Hündkârı kâfir ile uğraşmağa komadılar. Küffâr dervende bir niçe gün oturdu. Heman bir gece küffâr çekilüb gitdi. Ol hinde begler begi Kasım Paşayidi. Anı küffârın ardınca göndürdiler küffâr kaçdı deyü. Bu mel'un kâfirlerin hod bususu var imiş. Bunları gafil ilen ortaya aldılar. Halil Paşanın karındaşını dutdılar. Ol zaman Bolnun sancağı begiyidi (1291). Elhâsıl-ı kelâm Vılandoğluna gerü vilâyetini, filöri himmet eyledi, verdiler. Vılandoğlunun iki oğlu Tokat habsindeyidi. Anların gözlerine demür (1292) sürme çekdiler. Atasına göndürdiler. Halil Paşanın karındaşın dahı Üngürüzden satun aldılar. Andan sonra Sultan Murad Han dahı Edreneye geldi. Halil Paşaya eyidür : "Ben oğlumu tahta geçürürin (1293). Padişah edeyin,,

der. "Ben dahi haylı gazâ seferlerin etdüm. İmdi benim oğlum dahi benim hayatımda göreyüm, ne suret ile padişah olur,, dedi. Heman oğlunu Ma'nisadan getirdi kim ol Sultan Mehmed Han Gazidür, tahta geçürdi. Durahan Begi dutdı. Tokatda Bedevi Çadağa göndürdi. Anunçün kim ekser küffâr uğraşmağa Durahan sebeb olmuş idi. Ve hem eyitdiler kim Durahan, Vilakoğlıyle gayet dostlardur demişler idi. Sultan Murad kendüsi ihtiyârıyla tahtını oğlu Sultan Mehmede verdi. Kendü Mağnisaya vardı. Gerü Halil Paşayı oğlunun yanında vezir kodı. Ve Mevlânâ Hüsrevi kadı-asker etdiler. Ve gerü kalan tertibi yerli yerine düzdiler. Sultan Murad, oğlunu tahta geçürdüğüün tarihi hicretün sekiz yüz kırk dördinde vâki oldu (1294).

N a z' i m

Oğullar ataya yürek yağıdur Oğulun eyüsi gussa dağıdur
Oğul kim atanun hemsâzı ola Safâlu bağı, bostanı, bağıdur
Oğul kim mukbil (1295) olub du'â alsa Atanun devleti, yüzi ağırdu
Her oğul kim ol uymaz atasına Resûle müdde'i, Hakka yağıdur

118 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Han Gazi Oğlını Tahta Geçürüb Kendü Ma'nisaya Varub Oturduğundan Sonra Neler Zuhura Geldi, Anı bildürür.

Sultan Murad kim ferâgat ile varub Ma'nisada oturdu, oğlu Sultan Mehmed dahi Edrenede tahta geçdi. Bu tarafda Karamanoğlu bu habarı işitdi. Gayet de ferah oldu ol müfsid. Ve bu habarı Vilakoğlu dahi işitdi. Ol mel'un dahi ferah oldu. Andan sonra Karamanoğlu tezcek Üngürüze elci göndürdi kim: "Ne durursın? Üşde (1296) Osmanoğlu delü oldu. Tahtını bir oğlana verdi. Kendü çalıcı avratlar ile bağlar ve bağçalar bucağında yeyüb içüb yürür. Vilâyetinden el çekdi. İmdi fırsat sizün ve hem bizümdür. Yürimek gerek,, dedi. Ve bu tarafda Vilakoğlına dahi eyle habar göndürdi. Ne benzer ana kim kendü yüzine lâyık herze ve hezeyanlar söyledi. Kırallı ve Yankoyı azdurdı. Eyitdi kim: "Ne durursız? Türke bundan yeg fırsat elünüze girmez,, Bu kiral dedüğümüz ol kiralun oğludur (1297) kim Gögercinlige gelmiş idi. Yanko bunların önine düşdi. Belgıradan geçdiler. Doğru Varna üzerine (1298) yürüdiler. Bu tarafda Sultan Murad Han Gaziye memleket halkı eyitdiler: "Sultanum! Ne (1299) durursın? Küffâr hucum edüb üş yürüdi. Geliyürür. Vilâyet harab oldu. İslâm bozuldu,, dediler. Sultan Murad Han Gazi halkdan bu sözi işidicek Ma'nisadan yürüdi. Geliboliya geldi. Gördi kim küffâr gemileri Gelibolı boğazını bağlamış. Gördi kim geçilmez. Ol aradan doğru Koca Elinden Akca Hisara geldi. Bu tarafda Halil Paşa dahi Rum Elinden Murad Han Gaziye karşıladı. Geldi, hisarun karşısına çadır (1300) kurdu, oturdu. Hündkâr ol aradan geçdi, kondı. Leşker ol aradan cem' oldu (1301). Allaha sığındı. Küffârın üzerine hucum edüb yürüdi.

Küffâra karşı vardı. Yollarını bağladı. Varna dağında buluşdi. Ve uğraşdılar. Yanko Anadolu leşkerine karşı yürüdi. Acâyib ceng oldu. Anadolu begler begisi şehid oldu. Ve dahi nice sancak begleri düşüb şehid oldılar. Rum Eli leşkeri çekilüb (1302) gen yere çıkdılar. Hündkâr dahi kendü kapısı halkıyla kaldı. Kapu halkı dahi bir yere cem' oldu. Amma mecmu' leşker bir yere cem' olmağa yer dar idi (1303). Dere, depeyidi (1304). Kiral gördi: Türk beginün yanında adam kalmadı (1305). Kırallı eyitdi: "Türk begine eyü fırsat elüme girdi. Varayum, ben anı diri dutayum (1306) ,, deyü yürüdi. Yenigeri yarılı verdi (1307). Kiral geldi. Aralığa girdi. Atın sinirlediler. Atıdan yıkdılar. Belki atıyla bile yıkdılar. Koca Hızır derler idi, bir hündkâr kulu kiralun başın kesdi. Gönderdi dikdi. Bir kezden tekbir getürdiler gaziler kim kiralun başın gönder üstünde gördiler (1308). Heman küffârı kırmağa başladılar. Kâfiri mubalağa kırdılar. Arabalarını aldılar. Ve küffâr dahi bir yere cem' oldılar. Gerü gaziler ol cem'iyetün dahi üzerine vardılar (1309). Anları dahi kırub dağıtdılar. Ehl-i islâm şadıman oldılar (1310). Bu şadlıkda Azab Beg (1311) ilerü vardı. Hündkârdan Durahan Begi ol hinde dilek eyledi (1312). Hündkâr dahi ferahından azad eyledi. Tokat hisarınun habsinden çıkartdı. Ve andan sonra etrafun padişahlarına elçiler göndürdiler. Kâfirlerden de geyimli kâfirler armağan ile bile göndürdiler. Mısır sultanına Azab Begi (1313) göndürdiler. Ve haylı cebelü kâfirler bile göndürdi Mısır (1314). Sultan Murad Han Gazi hemin ki küffârı sıdı, doğru Edreneye geldi. Gerü tahtına geçüb oturdu. Oğlunu Ma'nisaya (1315) göndürdi. Kendü gerü Edrenede mukim oldu (1316).

N a z' i m

Gazâlar kim edübdür Âl-i Osman Vilâyet kâfirin etdi müsülman
Kaçanı komadılar yağılarda Dileylene dahi verdiler aman
Bu âl kim âlem içre gazi oldu Bu âlün müştakı oldu Süleyman
Huri vü ins cinn ü vahş u tuyûr (1317) Bu âle oldılar cümlesi ferman
Muhammed ümmetinün hasarıdur Bu âldür kim eder i'lâl (1318) -i iman

Ve bu gazânun tarihi hicretün sekiz yüz kırk yedisinde vâki olındı Sultan Mehmed oğlu Sultan Murad Han Gazi elinden.

119 uncu

Bu Bâb Arnavuddağı Akça Hisarı Sultan Murad Han Gazi Ne Suret İlen Feth Etdi, Anı Beyan Eder.

Sultan Murad Han Gazi bir gün oturub sohbet eder iken Arnavud (1319) İskenderün amucası oğlu Hamza Beg geldi. Eyidür: "Devletlû sultanum! Arnavud vilâyetinün bazısı İskendere yağı oldu. Sultanum buyurur ise varayum, Akca Hisarı sultanuma alı vereyin (1320) ,, dedi. Hündkâr paşalara bunun sözün (1321) dedi. Paşalar eyitdiler: "Sultanum! Kendünüz varmak dahi yegdür (1322) ,, dediler. Hündkâr: "Se-

fer yarağın görün,, dedi. Paşalar sefer yarağın tamam, kâmil ve mükemmel gördiler. Ol seferde oğlu Sultan Mehmedî bile aldı, gitdi. Yürüdiler. Akca Hisarun üzerine varub düşdiler. İki ay mıkdarı egirdim etdiler. Eyü cengler olındı vilâyet-i Arnavudda. Âhr suyunun hazinesin buldılar. Suyın deşdiler (1323). Susuzluktan bunaltıldılar (1324). Hisar feth olındı. Vilâyet-i Arnavudun ekseri bile feth olındı. Eyü doyumluklar oldu. Vilâyetün esirin çıkardılar. Niyyet etdiler kim çeriye destur vereler. Taraf-ı Vîdinden habar geldi. kim Üngürüz kâfiri mubalağa leşker ile ve yahşı yarağ ile geliyürür dediler. Hündkâr dahı doğru Sofyaya yürüdi. Rum Eli çerisine destur verdi. Anadolu leşkerine eyitdi : "Harcılıkçı göndürün. Evünüzden harcılık getirün,, (1325) dedi. Doğru Sofyaya vardı. Kendü Sofyada oturdu. Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz elî birinde vâki oldu.

120 nci Bâb

15 *Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Üngürüz Kâtiri Kûs Ovaya Gelüb Sultan Murad Han Gaziyile Nice Uğraş Etdi ve Hem Üngürüz İle Gelen Banları Nice Banlar İdi.*

Sultan Murad Han kim Arnavudda Akca Hisarı kim feth etdi, leşkerê destur verdi. Diledi kim Edreneye geleyidi (1326). Habar geldi kim Üngürüz kâfiri mubalağa leşker ilen gelüb (1327) Belgraddan geçeyürür dediler. Şöyle oldu kim nefir-i âmdur dediler. Hündkâr eyidür : "Bu dahı Vilaköğlünün şeytanlığıdur. Hele bu gün kâfirler kim gelür, anların beglerin, kimlerdür, casus ile soru, bilin,, dedi. Martaluz Doğanı göndürdiler. Vardı, gördi. Ve habarların sorub bildi. Gerü geldi. Sordılar Martaluz Doğandan. Eyitdi : "Bu gelenün birisi Leh banıdur. Ve birisi Çeh banıdur. Ve birisi Lök banı (1328) oğludur. Ve birisi Sögület banıdur,, dedi. Bunlar her biri Üngürüz vilâyetinin ulu padişahlarıdur. Ve her birisi kıralla mânend banlardur. Ve illâ menba-ı fesad kim vardur, Yanko Hunyaddur. Önlere düşüb getüren oldur. Hündkâr anların hakikatını bilicek heman Hak Ta'âlâya sığındı (1329). Doğru Sofyadan yana (1330) yürüdi. Amma cemi' vilâyetinin askerini (1331) cem' etmiş idi. Ve Karamanoğlından (1332) ol seferde gazâya adam gelmiş idi. Tamam leşker cem' olduktan sonra cebelüsi (1333) arz olındı. Cemi'i leşkerinin cebelüsin gördi. Diledi kim Karamanoğlından gelenleri (1334) dahı göre. Andan gelen leşkerün begine eyitdiler kim : "Sen dahı getir adamlarını ve cebelülerini göster,, dediler. Ol dahı cebelüsin arz etdi. Kaltak eyerlü ve yırtmac (1335) kürklü, örmec (1336) kuşaklu, kabalak dülbendli, kayış üzengülü (1337), ipden kılıcı bağı, şol Durkutlunun boğazından asılacak at uğrılarını devşürüb göndürmüş. Ak-Çayluoğluna hündkâr eyidür : "Benüm gerçe anın yardımına ihtiyacum yokdur Allah inâyetinde. Amma min vechin bunları göndürdüğü (1338) begayet eyü varmış,, der. "Benüm çerimün bir masharası eksük (1339) idi. Anın (1340) için göndürmüşdür,, dedi. Ve "andan benüm hiç nesneye umum yokdur. Ve yardım istemezsin. Velî şunı isterin andan kim münâfıklık

edüb şeytanlık etmesün. Kendü halında otursun,, dedi. Andan sonra devlet ilen duşmanun üzerine niyyet-i gazâ deyüb yürüdi. Kurşunlu Kiliseye vardı. Anda küffârın habarın bildi kim küffâr Kûs Ovaya çıkdı. Andan sonra ardınca göcdi. Kûs Ova tarafına yürüdi. Cum'a gün, gün doğduğı vakıt küffâr ile buluşdı (1341). Hünkâr küffâr leşkerini göricek derhal atından yere indi. İki rek'at hâcet namazın kıldı. El götürüb Hak Ta'âlâya niyaz edüb yüzün doprağa sürdi (1342). Ve eyitdi : "Ay Bâr Hudâyâ ve yâ İlâhî (1343) ! Bu bir avuc ümmet-i Muhammedi sen sakla! Ve bunlara sen 'avn, inâyet et ! Ol habîbün, iki cihan fahrî Muhammedi Mustafâ hürmetine bunları sen sakla! Benüm günahum çok! Benüm günahum için bu müsülmanları küffâr elinde sen zebun eyleme ve zebun etdürme,, dedi. Namaz u niyazdan fârig olıcak niyyet-i gazâ deyüb atına suvâr oldu. Heman küffârın üzerine hucum eyledi. Ol gün acâyıb, muhkem ceng olındı (1344). Küffârın ol gün nice sancağı alındı. Ol gece gerü erteye dek (1345) ceng olındı. Cum'a ertesi gerü (1346) azim ceng olındı. Nice begler (1347) can, baş oynayub şehid oldılar. Ve küffârın dahı niçe banları düşdi, öldi (1348). Ve niçelerin dahı diri dutdılar. Ve Yanko kacdı. Ve Lök Ban kaçdı oğhy'ken (1349). Sögület banı düşdi. Ve Leh banı esir olmuş. Amma kendüyi bildürmemiş. Sonra satılı satılı kürtulmüş. Bâkî küffâr kimi kırıldı. Ve kimi esir oldu (1350). Fakîr dahı anda bir kâfir depeledüm. Hündkâr fakîre bir eyü at verdi. Ve Derviş Ak Bıyığa dahı at verdi. Amma Çeh Bani esir etmişler. Hündkâra götürdiler (1351). Hündkâr diregümen getürdi. Sordı kim Çeh (1352) Bana : "Ben hod sizün ile yağılık etmedüm. Ya siz benüm vilâyetüme neden (1353) geldünüz?,, dedi. Bu kâfir eyidür : "Gözümze bunun gibi esirlik görünür imiş (1354) ,, dedi. Ve "illâ padişaha bir kaç sözüm var. Söyleyeyin (1355) ,, der, "eger destur verür ise,, dedi. Hündkâr eyidür kim : "Söylesün,, (1356) dedi. Çeh Ban eyidür : "Evvel sözüm budur kim her yıl beş bin yarar nöker ilen hündkârın kulluğuna geleyüm,, (1357) dedi. "Ve dahı on para hisar vereyin,, (1358) dedi. "Her birinün vilâyetinden hazineler (1359) hâsıl olur,, (1360) dedi. Ve gayrı vilâyetüme dahı haraccın gelsün. Harac devşürsün,, dedi. "Ve dahı benüm baham için iki yüz bin filörü getürdeyin,, dedi. "Ve cemi' memleketümde senün kanunun yürüsün,, dedi. Hündkâr (1361) eyidür : "Allah inâyetinde senün bu söyledüğün nesnelere benüm hic ihtiyacum yokdur,, dedi. "Ne maluna ve ne de kalana ve ne leşkerüne,, dedi. Ol Çeh Ban (1362) eyidür : "Senün gibi ganî padişahın üzerine gelene. her ne kim etseler belâ yolundan lâyük ve erzânîdür,, dedi. Hündkâr dahı kendü kılıcın çıkarub celladun eline verdi : "Ur bu kârifün boynını (1363) ! Aman verme,, dedi. Ol Çeh Ban (1364) eyidür : "Devletlü (1365) padişahum (1366) ! Nola ben senün elünde ölsem,, der (1367). Hündkâr sordı bunun muradı neydüğün. Bâri bunun muradı buyımış ki beni bir ulu padişah kendü eliyle öldürdi dedürmek imiş. Hündkâr eyidür cellada : "Çal,, dedi (1368). Cellad bir kerre çaldı. Başı galtân yere düşdi. Bu Sultan Murad Han Gazinün gazâları çok olmuşdur. Ve her gazâsını (1369) ve fi'ilini (1370), zamanında kim olmuşdur, fakîr ihtisar edübdürürün (1371). Keenne kaçdın (1372) bir avuc çasnı verdüm. Anunün

kim cümleyi beyanda akıllar hayran kalur (1373). Maksud bu kadar dahı etdüğüme sebeb, anların ruhlarına (1374) hayır (1375) du'â olsun deyü etdüm. Allah ana rahmet etsün kim bu Âl-i Osman menâkıbın okıya ve yahüd dinleye (1376). Anların ruhına du'â eyleye (1377). Hak Ta'âlâ ol kişiden râzı ve hoşnud olsun. Ve Hazret-i Resul (1378) dahı 'arsa-ı 'arasâda ana 'şefi' olsun. Ve dahı anun her du'âsı ve hâceti Allah Hazretinde makbul olsun. Âmin yâ Rabb il-'âlemîn ve yâ hayr in-nâsırîn (1379). Ve dahı bu gazâ kim oldı, buna gazâ-yı ekber dediler. Ve hem nefir-i 'âm olmış (1380) idi. Hak Ta'âlâ bu gazâyı Âl-i Osmana müyesser etdi kim tâ kıyamete degin bu âle hayır du'âya sebeb ola. Bu ben fakır dahı ederin (1381): "Yâ İlâhî! İzzetün ve celâlün hakkıyığın bu menâkıbı okıyana ve dinleyene ve yazana sen rahmet et,, derin. Yâ İlâhî! Du'âmı kabul ve müstecâb et! Âmin yâ Rabb il-'âlemîn. Ve bu seferde, gazâda Sultan Murad Han oğlu Sultan Mehmed bileydi.

15

Nazım

Sipâh (1382)-ı dîn-i islâm Âl-i Osman Buların meddahıdur cümle sultan
Bu âlün dîn kılıcı var elinde Gazâyı ana (1383) verdi gani Subhan
Bu âlün ihsanı dutdı cihanı 'Atâsı bahrinde bir katra umman
Bu âlündür fazilet âlem içre Mücâhiddür dedi âyât-ı Kur'an (1384)
20 Aşıkı, Yahya, Selman aşıkı var (1385) Ki Muhlis, İlyas hem vere burhan.

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz elli ikisinde vâkı olındı. Kûs Ovada Sultan Murad Han Gazi elinden kim ol Sultan Mehmed Han Gazi oğlıdur.

Nazım

25 Gazâlar etdi gitdi Gazi Hündkâr Mukabil olmadı deccâl (1386)-ı mekkâr
Gazâvetde bil ol sâhib kırandır Zafer bulmaz anun kadrine gaddâr
Ne dutsa Hak ana nusrat veribdür Mu'nidür anun bil Gani Gaffâr
Günahı mağfiretde (1387) gark Komadı aybın anun Gani Settâr
olupdur

121 inci Bâb

30

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Murad Han Gazi, Oğlu Sultan Mehmed Han Gaziyi Ne Suret İle Everdi ve Kimün Kızın Alı Verdi.

35 Sultan Murad Han Gazi kim Kûs Ova gazâsından devlet ile gelicek Edrenede, tahtında karâr etdi. Bir gün veziri Halil Paşaya eyidür: "Halil! Kızım cihazladum; çıkardım. İmdi dilerin kim oğlum Sultan Mehmedi dahı everem. Ve illâ dilerin kim Dulkadiroğlu Süleyman Beg (1388) kızın alam (1389) derin. Ve hem ol Türkman bizüm ile gayet dostluk ve doğruluk eder,, dedi (1390). Halil Paşa eyidür: "Nola sultanum! Hem lâyıkdur,, dedi. Amasiyyede Hızır Ağanun hatunun göndürdiler. Yürüdi Albustana, Süleyman Bege vardı. Ol vakıt Süleyman Begün dahı beş kızı

var idi. Beşin dahı ortaya getürdi. Hızır Ağa hatuni da kızları göricek begendüğü kızın eline yapışdı. İki gözlerinde öpdü. Andan sürdi. Hündkâra geldi. Habar verdi. Ve Süleyman Begün itâatını ve meskenetini ve kızın eline yapışdığını ve hüsnini ve evsâfını ve hulkını dedi (1391). Sultan Murad dahı kabul etdi Hızır Ağa hatunı begendüğü kızı. Yine tekrar Hızır Ağanun (1392) hatunını ve Rûmun a'yanlarının hatunlarını göndürdiler. Ve Rûmdan a'yan begler (1393) bile vardılar kızı almağa. Anda yakın kalıcak varmağa Süleyman Beg kendüsi, karşı geldi. Azım hürmetler edüb düñürleri hulk ile ve lutf ile kondurdi. Erkânlarınca ve türelerince ağırlıkların yerine getürdi (1394). Âhır ül-emir kızın elini alub Hızır Beg hatunının eline verdiler. Anlar dahı kızı alub doğrı Edreneye getürdiler (1395). Hündkâr gelinün cihazı neyise tamam gördi: "Hele benüm türemde bu degüldür,, dedi. "Ve hem azdur,, dedi. Hündkâr kendüsi bir cihaz gördi (1396) padişahlara lâyıkdır. Gelinün cihazına nice nesneler dahı zamm etdi. Ve düğün eyledi. Ve etrafun padişahların okıdı. Ülemâyı ve fukarâyı cem' eyledi. Padişahdan 'atâlar bîhad, bikiyâs cemi'sine 'âmmenten yetişdi. Gelen ülemâ ve fukarâ ganî olub gıtdiler. Ve bu düğünün tarihi hicretün sekiz yüz elli üçünde vâkı oldı Edrenede (1397).

Nazım

Padişahda gerek 'atâ vü kerem Meskeni dahı ola bâğ-ı irem
Harc ola mülke mâl ü hazineler (1398) Sormaya kimseneye noldı direm
Bu hisâi cümle Âl-i Osmanda Mahsus bu âledür sâna derem

Ve bu âlemde maksud olınan bir kaç nesnedür: Oğul evermek ve kız çıkarmak, ve dünyadan ahrete iman ile (1399) gitmek. İmdi bu nesneler Sultan Murada müyesser (1400) oldı: Oğul everdi. Ve kız kardaşların çıkarub ere verdi. Ve 'âlî düğünler eyledi. Kız kardaşların padişah oğlanlarına verdi. Âhır ül-emir âkıbeti dahı hayr olındı. Ve oğlu Sultan Mehmed dahı kendüden sonra eyü, azemetli padişah oldı. Ve âkıbet hayırlığının dahı alâmeti budur.

Nazım

Cihan nat'ına her kim nazar etdi Hayal oynamağa fikr etdi
Şehün önine evvel sürdi baydak İki oyunda gönlin hayran etdi (1401)
Diledi bağlaya filbend ü ferzin Ki ruhlar (1402) bağlu kaldı tarh
(1403) etdi
Gözetdi ma'nısbalar ferzin ile Felek tasına kim mihresin etdi
Bu nat'ı kim görürsin hoş döşenmiş Hezârân şatrançbâz geldi gitdi
Dilediler bu nat'ı zabt edeler Cehudhânede anı şah mat etdi
Aşıkı yaz menâkıb-ı Âl-i Osman Ki bunlar her köyi bir Bağdad etdi
Sebebdür adl ü bedl-i âlem içre İmâret etmege kim bunlar etdi
Gel ay âkil, cihan alına kalma Ki alı nicelere alın etdi

Devr-i Sultan Mehmed Han Gazi Geldi (1404)

Nazım

- Gel imdi ay musavver gevheri (1405) Ki senüncün olupdur hitta vü hâk
pâk
Senündür meydan ü (1406) eflâk ü Eriş meydanuna sen cüst ü çâlâk
âlem
5 Sebükbâr (1407) olıban atuna bin' gel Karaman saçmak ister başına hâk
Gel imdi sen eyâ Sultan Muhammed Karaman gözine bir kühlî gör çek
Karamanoğlu yumurda basubdur Doğurdi karga, kuzgun, hâr u hâşâk
Haramzâlar (1408) doğurdi ad verüb- Degül bunlar o neseblerde gerçek
dür
Kimine Germiyan, Aydın, Teke der Yalandur Menteşeli dişi, erkek
10 Sultan Murad Han Gazi kim ol Sultan Mehmed Han Gazi oğludur,
anun devr-i saltanatı otuz bir yıl oldı. Ve bu gazâlar ve mâcerâlar cemi'
anun halının ve kalının ve ef'âlinün bu ben Âşıkî Derviş Ahmed (1409)
her birisiâi gördüm ve bildüm. Amma ihtisar etdüm. Bu menâkıbda yaz-
dum. Ve ol sebebdan ihtisar etdüm ki bunun (1410) ef'âlinün ve akvâlinün
15 dil ile halları beyan olunmaz. Andan sonra növbet oğlu Sultan Mehmede
degdi. Bunun tarihi hicretün sekiz yüz elli beşinde vâki olındı. Ve muhar-
rem ayının guresinde Sultan Murad Han, Allah rahmetine vâsıl oldı. Ve
oğlu Sultan Mehmed Gazi tahta çıkdı. Ve hem ol muharremün on altıncı
(1411) gününde ve pençsenbih gününde idi.

122 nci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed kim Ol Sultan Murad
Han Gazi Oğludur, Edrenede Atası Tahtına Ne Suret İlen Geçdi,
Niçe Geldi ve Kandayidi, Anı Bildürür.*

- 25 Sultan Murad bir gün Adaya seyrâna (1412) varmış idi (1413). Sey-
rândan (1414) döndi. Saraya gelür iken Ada köprisinün başında gördi bir
derviş durur. Yakın gelicek bu derviş eyidür : "Hay padişah ! Tövbe et
kim va'den yakındır,, (1415) der. Heman kim dervişden bu habarı işidicek,
hünkârın Saruca Paşa yanındayidi, eyidür : "Saruca ! Sen danık ol ! Ben
cemi' günahuma tövbe etdüm,, der. Bir yanında dahı İshak Paşa gider idi.
30 Ana dahı eyidür : "Sen de danık ol. Ben cemi'i günahlaruma tövbe etdüm,,
der. Hünkâr, İshaka eyidür : "Şol derviş hic bilür misin, kimdür?,, İshak
eyidür : "Sultanum ! Bursada Emîr Sultan (1416) müridlerindendir,,
der. Hünkâr heman kim saraydan içerü girdüğü gibi "başum ağrır,, dedi.
Vasiyyetnâmesin yazmış idi. Halili nâzır etmiş idi. Oğlu Sultan Mehmed
35 vâsi edinmiş idi. Üç gün yatdı. Dördüncü gün oğluna adam (1417) göndür-
diler. On üçüncü gün oğlu dahı geldi. On üç gün meyyitini sakladılar. Paşalar
meyyiti kimseye bildürmediler (1418). Dîvânlar etdiler. Tımarlar ver-

diler. Vâlidler ve hekimler mu'alece suretin etdiler. Ve şerbetler verdiler.
Vefâtına on üç gün tamam olıcak oğlu Sultan Mehmed Han, Edreneye gel-
di. Devlet ile tahta geçdi, oturdı. Halk andan bildiler hünkârın Allah em-
rine kavuşduğun. Heman (1419) atasının meyyitini Bursaya göndürdi.
Bir kücücük karındaşı var idi İsfendiyyar kızından olmuş, anı dahı menzili-
ne yetürdi; makamına göndürdi. Yasluların yasın çıkardı. Kendü dahı
serir-i saltanatda (1420) oturdu. Nizâm-ı hükme, hükûmata başladı. Bir
gün nâgâh habar geldi kim Karamanoğlu İbrahimün karnı yarıldı. Haram-
zada oğlanlar doğdı (1421). Germiyanoglu dedüğüne bir oğlını koşdı. Kü-
tahiyyeye göndürdi. Ve birin dahı Aydınoğlunun Eline göndürdi. Ve biri
10 dahı Menteşeoğludur dedi (1422). Anı dahı ol vilâyete göndürdi (1423).
Kendü 'Alâyeye yürüdi. Sultan Mehmed kim bu habarı işitdi, def'i İshak
Paşayı hil'atladı. Anadolu begler begligin verdi (1424). İshak Paşayı gön-
dürdi. Ve Sultan Mehmed kendü dahı devlet atına bindi. Devlet ile yürüdi
(1425). Bursaya vardı (1426). Karamanoğlu doğurduğı haramzada oğlan-
lar cemi'isi kacdılar (1427). Anaları karnına girdiler. Sultan Mehmed
Han Gazi yürüdi. Ak Şehire çıkdı. Ak Şehir feth olındı vilâyeti bile. Hün-
kâr andan göcdi. Konyaya teveccüh etdi. Karamanoğlu İbrahim Beg gerü
ağlayub yalvarmağa başladı. "Günahlaruma tövbe ve etdügüm işlere peşi-
man oldum,, dedi. Ve paşalara dahı dudı (1428) filörisin göndürdi. Ve ol fi-
löriler gayet udlu kişilerdür. Şeyhler ve dânişmendler ve paşalar anun yüzün
göriccek utamurlar. Utandukları sebebdan paşalar hünkâra gelüb eyitdiler :
"Atân, deden bu Karaman vilâyetine geldiler. Bu vilâyeti cemi' feth etdiler.
Kendülerün oldı (1429). Gene marhamat etdiler. Vilâyetini bunlara gerü
verdiler. Kendüler gerü vilâyetlerine gitdiler. İmdi devletlü sultanum ! Ka-
ramanoğlu eyidür kim kızum vereyin (1430). ve her yıl seferine gerü vara-
yın (1431). Ve her ne buyurur ise öyle edeyin deyüyür (1432). İmdi ü-
middür kim devletlü sultanum dahı marhamat ede,, dediler. Hünkâr dahı
paşaların sözün kabul etdi. Gene vilâyetini mukarrer etdi. Döndi, gene
kendü vilâyetine gitdi.

Nazım

Gene bir kurs gün doğdı cihana Musavver oldı ef'alde nişâne
Dola garba ve şarka, berre, bahre Ola güneş gibi lutfi 'ayâne
Kılıncından anun ditreye (1433) dağlar Bulutlar kaçâ gireler (1434) dumana
Arab ve Acem ü Bulgar u Hinde Vara hükmi ki tez gelün divâna
35 Muti' ola cihan mahlûkı düpdüz Bu şahun hükmine kamu yegâne
Temerrüd ehli kâfiri kıra ol Ede sarayların, köşkin virâne
Dü kevnî adli, bedli ma'mur ede Deyeler şahinşah geldi beyâna.

123 üncü Bâb

*Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi kim Kara-
mandan Dönüb Geldükden Sonra Neyledi, Ne Suret İlen
Binâ Etdi, Anı Bildürür.*

Diledi kim Rum Eline geçe. Eyitdiler : "Devletlü Sultanum ! Gelibolu
boğazını kâfir gemileri gelüb bağladı,, dediler. Hünkârı aldılar. Doğru Koca

124 üncü Bâb

Bâb Anı Beyan Eder kim Bu İstanbul kim Alındı, Şehir Harab Oldı, Gerü Ne Suret İlen Ma'mur Olındı, Anı Bildürür.

Sultan Mehmed Han Gazi kim İstanbul feth etdi, subaşığını kull Süleyman Bege verdi. Ve cemi vilâyetlerine kullar göndürdi kim : "Hatırı olan gelsün. İstanbulda evler, bağlar ve bağçalar mülklüğe gelüb dutsun,, (1454)dedi. Ve her kim ki geldiyyise verdiler. Bu şehir bunun ile ma'mur olmadı (1455). Bu (1456) kez padişah hüküm etdi kim her vilâyetden gani-deñ ve fakirden evler süreler (1457). Her vilâyetün kadılarına ve subaşı-larına hüküm ile kullar göndürdiler. Anlar dahı hüküm mücibince mubalâğa evler sürüb getürdiler. Ve bu gelen halka dahı evler (1458) verdiler. Bu kez şehir ma'mur olmağa suret dutdı (1459). Ve bu halka verdükleri evlere mukata'a vaz' etdiler (1460). Öyle olcuk bu halka dahı güç geldi. Eyitdiler (1461) kim : "Bizi mülkümüzden (1462) sürdünüz, getürdünüz. Bu kâfir evlerine kira (1463) vermek için mi getürdünüz?,, dediler. Ve bazısı avratın, oğlanın bıkağub kaçub gitdi (1464). Kula Şahın derler idi, Sultan Mehmedün atasından, dedesinden kalmış, vezâret görmüş bir kullı var idi. Padişaha eyidür : "Hay devletlü Sultanum ! Atan, deden bunca (1465) memleketler feth etdiler. Hiç birinde (1466) mukata'a vaz' etmediler. Sul-tanuma dahı lâyıkk budur kim etmeye (1467) ,, dedi. Padişah dahı anun sözün kabul etdi. Mukata'ayı bağışladı. Yine hüküm buyurdi kim : "Her ev kim verürsüz, mülklüğe verün,, (1468) dedi. Andan sonra her verilen eve mektub verdiler kim mülkleri ola (1469). Bu vech ile olcuk şehir dahı (1470) ma'mur olmağa yüz dutdı. Mescidler, yapmağa başladılar. Kimi zaviye, kimi mülkler yapıdılar. Ve bu şehirün halı gerü eylüğe döñdi. Sonra padişaha bir vezir geldi kim ol bir kâfirün oğlyidi. Padişaha gayetde mu-karrib oldı. Ve bu İstanbulun eski kâfirleri bu vezirün atası (1471) dost-larıyidi. Yanına girdiler kim : "Hay ! Neylersin,, dediler. "Bu Türkler gene bu şehiri ma'mur etdiler. Senün gayratun kanı? Atan yurdını ve bizim yurdumuzu aldılar. Gözümüze karşı tasarruf ederler. İmdi, sen hod padişahun mukarribisin,, dediler. "İmdi cehd eyle kim bu halk bu şehirün imâ retinden el çekeler (1472). Ve gerü evvelki gibi bu şehir bizim elümüzde kala,, (1473) dediler. Vezir dahı eyidür : "Bu şol mukata'a kim evvel ko-mışlar idi, anı gerü (1474) koduralım. Bu halk dahı mülkler yapmaktan çekileler (1475). Bu şehir ol nesneyile gene haraba yüz duta. Âhır gene bi-züm tayfamuz elinde kala,, dedi. Bir gün bu vezir padişahun kalbine bir münâsebet ile ilka etdi. Gene mukata'a ihdas etdürdi. Ve bu mugvî (1476) kâfirlerün birisiyle bir adı müsülman kul bile koşdılar. Ve bu mugvî (1476) kâfir her ne kim dediyyise öyle etdi, anı yazdılar.

Sual : Ol (1477) vezir kimdür?

Cevab : Sekiz medrese, orta yerinde bir ulu cami, cami'ün karşısında

Sual : Sultan Mehmed Han Gazi İstanbulda ne yaptı?

Cevab : Sekiz medrese, orta yerine bir ulu cami, cami'ün karşısında bir âli imâret ve bir dârüşşifâ (1478) ve bu sekiz medresenün yanında

(1479) sekiz küçücük (1480) medrese dahı yaptı sohtalar için. Ve bundan gayrı Hazret-i Eyyûb (1481)-i Ensârî üzerine dahı bir imâret ve bir medrese ve bir cami (1482) ve üzerine (1483) bir 'âlî türbe (1484) yapdurdı.

Nazım

- 5 Cihani ma'mur eden âdil hanlar Ve ger zulm etse hem dökile kanlar
Sebeb kodı bu hanı Hak cihana Ki Hakka doğru gide cümle canlar
Şer'atun nizâmı han elinde Kodı Hak kim ola şer'i beyanlar (1485)
Din ü dünyânı ma'mur olmağa bil Sebebdür şer'i duta cümle hanlar
Âşıkî yaz menâkıb-ı Âl-i Osman Ki bu âle du'â ede 'ayanlar (1486)
- 10 Ne kim ede (1487) kişi, kalmaz ya- Bulur ya oğul, kız datlu canında
nında
Meseldür bu sözüm denür ezelden Yazılır cümle âkil divanında
Ne sanursın bu halka sen yavuzluk Komaz bil Hak anı cümle (1488) ca-
nında

Bu mukata'a sebebinden halk (1489) İstanbul imâretinden kaçmağa başladılar.

Nazım

- 15 Ne tâli' dutdı İstanbul cihanda Ki hükmi berkarar olmaz bu handa
(1490)
Televvün olsa padişah sözinde Olur memleketi dâym ziyanda
Husûsâ kim kâfir ola veziri (1491) Zarar ister olur dâym imanda

20 Ve bu şimdiki mukata'a kim vardur, mukarrer olmasına ol Rum
Mehmedî sebeb olupdur (1492).

125 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İnz (1493) Ne Suret İle
Feth olındı Ve hem Kim Sebeb Oldı.*

- 25 Bir gün Firecük (1494) kadısı hündkâra gelmiş idi kim vilâyetinün
halını bildüre. İnz kâfirlerinden (1495) bu vilâyet ne haldadır ve ne zah-
mat çekerler (1496), deye. Bir gün destur oldu. İçerü girdi kadı el öpmeye.
Hündkârun elin öpdü. Andan sonra dahı padişaha eyidür : "Devletlü sul-
tanum ! Bu Firecük vilâyetinün ve İpsala vilâyetinün İnz elinden halları
begayet mükedderdür. Bu sebebden kim İnz (1497) kâfirleri bu müsül-
manların esirlerini kendülere rahatlığ ile kullandurmazlar. Esir dürmaz
30 oldu. Dâym kaçır (1498). Varur İnz (1499) girür. Issı ardınca varur ise
(1500), ol varan eger dâym gördükleri adam olur ise bir sehel nesne ve-
rürler; bitürürler. Esiri gerü vermezler (1501). Ve illâ bilmedükleri ve gör-
medükleri olur ise döğerler; kovarlar (1502). Varur, gider. Ne esiri ve ne
bahası eline girür. Eger ziyade söyleyüb hadden geçer ise mecal vermezler.
35 Kendüyi de esir ederler. Ol vilâyetün halları budur sultanum ! Ve hem bu
İnz (1503) hod evvelden İstanbula müte'allikdür. Zirâ İstanbul tekvürinün

kavmindandır, (1504) demiş. Padişah dahı eyidür : "Monla (1505) ! İn-
şallah Hak Ta'âlâ kolay getüre,, (1506) dedi. Hemini ki kadı gıtdüğü (1507)
gibi Sultan Mehmed, kulu Haş Yunusı okıtdı. Yanına getürtdi (1508). Eyi-
dür : "Bire Yunus ! Tezcek (1509) İskeleye var ! Reislere habar eyle
(1510) ! On para yarar gemiler (1511) donadun kulum ilen ve hazır olan
5 azab ile. Ve hem eyü yarak dahı görün. Andan sonra varun. İnzün (1512)
limonına (1513) girün (1514). Ve illâ ol duşa (1515) varınca (1516) kim-
seneye bildürmen,, dedi. "Üş (1517) ben dahı korudan İpsalaya varur,,
dedi (1518). Heman dem Yunus Beg, padişah buyurduğı emri bıkusur ye-
rine getürdi. Andan sonra Allaha sığınub (1519) yürüdi. Vardı, İnzün
10 (1520) limonuna (1521) girdi. Padişah dahı bu taraftan yürüdi. İpsalaya
vardı. İnzün tekvürü dahı gördi kim korudan ve denizden Türk geldi, ya-
nındağı kâfirlere eyidür : "Hay yaranlar (1522) ! Türk bizi (1523) esir
etmek ister (1524) ,, dedi. Filhal malını ve avratını, oğlunu ve bir mahbûbe
kızını alub doğru hündkâra getürdi. Ve cemi' sipahi yoldaşlarını bile ge-
15 türdi. Padişah dahı tekvürine ve sipahilerine yahşı (1525) dirlik ve eyü
tınarlar verdi (1526). Şehirün hâli kalan evlerini daşradan gelen müsül-
manlara verdi. Gerü kâfirlerinün yerine kalanlarını (1527) mukarrer ey-
ledi. Ve niçe kiliseleri mescid etdi. Ve çarlıklarını bozdurdu. Ve şehirün
20 karşusunda bir hisar dahı var idi, Daşöz derler idi, adayidi. Anı dahı feth
etdi (1528). Limoz (1529) derler idi, bir dahı var idi. Anı dahı feth etdi
(1530). Mâ hâsıl-ı kelâm cemi' İnz vilâyetini feth etdi (1530). Ve zabt ey-
ledi. Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz elli yedisiiyle sekizi arasında
vâki olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinde (1531):

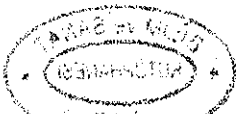
Nazım

- İnzde (1532) yandı çerâğ-ı islâm hoş Gazi han gördi anı kıldı huruş
Dedi dün, gün gazâ edem cihanda Deyeler mest-i 'ışk oldu bu sarhoş
Kıram Hak duşmanın, alam diyârin Kaçalar gazilerden hemçü serpuş
Âşıkî yaz menâkıbın bu (1533) hanun Ki vermişdür (1534) sana çok zerr ü
mücüş

126 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Niköpri (1535) Ne Suret İlen Feth
Olındı Ve Hem Kimün Elindeydi.*

- Ol vakit Vilakoğlu despot elindeydi. Ve o despot öldi. İshak Beg oğlu
İsa Beg, padişaha habar göndürdi. Padişah dahı İsa Bege eyidür : "Laz
vilâyetin gerü (1536) ehl-i islâm etmek gerek (1537) ,, dedi. "Eger Allah
35 verür ise. İmdi sen ol vilâyetün kadîmisisin. Sen bilürsin. Ana ne suret ile
varmak gerekdür. Bana bildür,, dedi. İsa Beg dahı cevap göndürdi kim :
"Devletlü sultanum ! Eger devlet ile gelür isen fırsattır,, (1538) dedi. Pa-
dişah dahı leşker-i islâm cem' etdi. Niyet-i gazâ deyü yürüdi. Üskübden
berü Karadonlu dağından varub öte yüze aşdı. İsa Beg dahı anda gelüb
40 hündkâr ile bulışdı. Padişah, İsa Begi göndürdi kim : "Var, bu hisarı dile,,

dedi. İsa Beg dahi hisarın üzerine gelüb hisar dızdarından diledi. Hisar dızdarı eyidür: "İsa Beg! Bizüm dinümüzde ve âyınümüzde padişahına hayın olmak yokdur,, der. İsa Beg eyidür: "Hay ebleh! Dinsüz kâfir! Padişahın hod ölüpdür,, (1539) dedi. "Ya siz kime padişah dersiz,, dedi. Dızdar (1540) eyidür: "Bosna kırâlinun avratı, despotun kızıdır. Ol kız bizüm padişahumuzdur,, dedi. İsa Beg eyidür: "Hay delü (1541) kâfir! Hiç bilir misiz? Bu gelen padişah Sultan Mehmed Han Gazidir. İstanbul görmedünüz mi kim neyledi (1542)? Neyi gerek ise söylersiz,, dedi. Dızdar eyidür: "Hele gelsün, görelüm,, dedi. Andan padişah dahi devlet ile gelüb hisarın üzerine düşdi (1543). Cenge başladılar. Beşinci (1544) günde (1545) hisar feth olındı. Ol kadar mal ol hisarda buldılar kim bîhad, bıkıyâs. Vılakoglinun mubalağa gümüşin buldılar. Padişahın hazinesine getürdiler. Ve hisara müsülmanlar kodılar. Ve bu kâfirlerin i'timad etdüklerin yerinde kodılar. Ve i'timad etmedüklerin masâlihi (1546) neyise gördiler. Andan yürüdiler (1547). Tirebce hisarına vardılar. Heman dem kim vardılar (1548), dahi daş (1549) hisarı feth olındı (1550). Anda dahi mubalağa mal buldılar. Alup padişahın hazinesine getürdiler. Ve hisarın kulası bir nice gün ceng etdi. Anı dahi feth etdiler. Ol kadar mal dahi anda buldılar. Haddin ve hesabın Allah bilir ancak. Ve andan anarı bir hisarcuk var idi. Evrenüz oğlu İsa Begi ana göndürdiler. Ol arada Evrenüz oğlu beg varmadın kâfir, hisarı oda urmuşlar (1551). Kendüleri dahi kaçmışlar, gitmişler. Hisarı boş komışlar. Hündkâr, İsa Begi göndürdi. Kendü vardı. Devlet ile göçdi. İzbigenden (1552) Küs Ovada Gazi Hündkâr şehid olduğu yurtda (1553) kondı. Anda 'atâlar etdi (1554). Ve ni'metler bişürdi anın ruhiyiğün ve gaziler ruhiyiğün. Bile yenildi. Ve ruhlariyiğün du'âlar ve senâlar olındı.

Nazım

Bu han kim fazl-ı Hak yoldaş edindi Kamu halk bil anı kim baş edindi
Bu hana duşman olan âlem içre Belâ vü zehr-i mâri aş edindi
30 Bu hanun nesline kim du'â etmez Başına bil külâhın daş edindi
Muhammed Han bu Osman Âli içre Cihan hanlarını kardaş edindi (1555)
Se'âdet tâcın urdı Hak bu hana Zuhûr-ı hikmete nakkaş edindi
Âşiki yaz menâkıbın bu hanun Ki berri, bahri cümle bahş edindi.

Bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz elli sekizinde vâki olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinden kim ol Sultan Murad Han Gazi oğludur.

127 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Belgrada Varub Neyledi Ve Âhır Noldı.

40 Sultan Mehmed leşker-i islâmı cem' edüb niyyet-i gazâ deyü yürüdi. Belgrada düşdi (1556). Doplar kurdu. Cenge başladı. Ve Tuna suyına dahi gemiler yürütdi (1557). İstanbulda bozduğu bakır atı ve delü (1558) haçı

ve çanlarını kim bozmuş idi, doplar dökdürdi. Belgrada ilettdi (1559). Ol doplar ile hisar cengine başladılar. Dayı Karaca, Rum Elinün begler begisiydi. Hündkâra eyidür: "Devletlü sultanım! Ben kuluna destur ver. Tuna suyun (1560) öte geçeyin (1561). Hisarın karşısında oturun (1562), der. Bu söze Rum Elinün begleri râzi olmadılar. Anın için kim: "Belgrad feth olıcak bize çift sürmek düşer (1563), dediler. "Zirâ gayrı yerde duşman kalmaz,, (1564) dediler. "Ve bu hisarı da alup bu bir avuç kâfiri dağdıcak olursavuz halumuz nolur? Bir para etmege muhtac oluruz,, dediler. Almamağa hileler etdiler (1565). Beglerin himmeti olmadı. Elhâsıl bunların Belgradı almağa safâları olmadı (1566). Nâgâh bir gün gördiler kim bu Dayı Karaca geçmek istediği yere mubalağa küffâr leşkeri (1567) geldi. Yanko me'l'un önlerince gelüb kondı. Ve hem su yüzünden mubalağa gemiler dahi getürdiler. Elhâsıl-ı kelâm ceng ziyâde olmağa başladı. İki taraftan mubalağa cengler etdiler. Nâgâh bir gün Karaca Beg metrisde durur iken ve hisara dop atduru durur iken (1568) kendülerün metris tahtasına hisardan bir pırankı gelüb metrız tahtası düşdi. Karaca Bege dokındı. Karaca Beg anda şehid oldı. Gemiler dahi bu taraftan su yüzinde ceng ederler idi (1569). Nâgâh gemilerden dahi bir niçesi helâk oldı. Hündkâr eyidür: "Hay gaziler! Yürümek gerek,, (1570) dedi. Yürüyüş etdiler. Hisarın üzerine hündkârın kendü kulları yürüdi niyyet-i gazâ deyü. Amma Rum Eli'lü cemi' hayın oldılar. Yürimediler. Bu tarafda kul dahi hisara koyıldı. Ve kulun öni hisara koyılacak küffâr gördi kim yürüyüş bu taraftandur, ne kadar küffâr var ise cemi' kulun üzerine yürüdiler. Kulı gerü (1571) kıcına döndürdiler. Ve bazılarını dahi şehid etdiler. Padişah gördi kim hal böyle oldı, heman dem at arkasına geldi. Ve eyitdi kim: "Hay gaziler! Niçün (1572) duralum,, dedi. Heman küffârın üzerine hucum etdi. Yürüdi. Yanında garib yigitler var idi. Padişah ile bile at depdiler. Küffârın bazılarını gerü hisara koydılar. Ve ekserini kılıcdan geçürdiler. Elhâsıl-ı kelâm hisar öninde mubalağa ceng (1573) olındı. Amma hisar alınmamasına Rum Elinün hiyâneti sebeb oldı (1574). Zirâ anlar ceng etmedi. Kaçdılar. Padişah gördi kim hal böyledür, ol aradan göçdi. Devlet ilen kendü vilâyetine teveccüh eyledi.

Nazım

İki leşker dürişüb (1575) girse harba Kimine kılıc erer kimine darba
Kimi kaçar anı (1576) kovar bulunmaz (1577) Er olan karşı varur oka, darba
Gaziler doğru olur din yolında Salarlar din kılıcın şarka, garba.

Ve bu gazânun tarihi hicretün sekiz yüz altmışında vâki olındı. Ve bu tarihte iki azım kuyruklu yıldız doğdı. Biri garbda ve biri şarkda vâki oldı.

128 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Oğlanlarına
(1578) Ne Suret İle Sünnet Eyledi kim (1579) Biri Bayazid Handur
Ve Biri Mustafa Çelebidür Ve Hem Ol Dügün Ne Yerde Olındı.*

Ol vakit Sultan Bayazid Amasiyyede olur idi. Anı getürtdi. Ve Mustafa Çelebi dahi ol vakit Ma'nisada olur idi. Anı dahi getürtdi. Bunları Edreneye getürdiler (1580). Dügüne bünyâd urıldı. Etrafa ağırlıg ile okuyucılar göndürildi. Ve cemi' sancak begleri ve her şehirün uluları ve a'yanları geldiler. Ve Edrenenün nevâhisinde konub doldılar. Ve bir niçe günlük yollar dügüncilerden memlû olmuş idi (1581). Destur oldu. Padişahun dahi otakların ve haymaların (1582) adaya kurdılar. Ve padişah dahi devlet ilen adaya geçüb oturdu. Habar oldu: Her tarafun halkı tayfa tayfa vakıtlı vaktiyle geldiler. Evvel ülemâ (1583) da'vet olındı. Padişah dahi gelüb devlet ile geçdi, devlet tahtında (1584) oturdu. Sağ tarafına (1585) Mevlânâ Fahrreddin fâzıl oturdu. Ve solında (1586) Mevlânâ Tûsî (1587) fâzıl oturdu Padişahun. Ve mukabelesinde Mevlânâ Şükrullah fâzıl oturdu. Anun yanında Hızır Beg Çelebi fâzıl oturdu (1588). Emr olındı: Hâfızlar kelâm-ı mecîd-i (1589) rabbânî okudılar. Ve bu oturan ülemâ bu okunan âyetlerin tefsirin etdiler. İlmî sohbetler olındı (1590). Ve andan sonra destur olındı: Hoşhânlar latîf, garrâ medihler ve gazeller okudılar. Padişaha lâyük sohbetler olındı. Ve andan sonra destur olındı. Sîmâtlar çekildi. Nî'metler yenildi (1591). Ta'âmdan sonra gerü (1592) hoşhânlar okudılar. Ve andan sonra Kuran okındı. Ve andan sonra destur oldu: Şeker işlerin (1593) getürdiler. Her ehl-i ilmün önine sini kodılar. Bu ülemanın hizmetkârları fütalar doldurdılar. Fakîr dahi bir futa doldurdum. Hizmetkâruma verdüm. Andan sonra padişah bu gelen azizlere ihsanlar ve hil'atlar buyurdu. Niçeler fakîr geldi; ganî gitdi. Bu padişahun eyyâm-ı devletinde ve dahi saltanat-ı sa'âdetinde hoş geçdiler.

Nazım

Bu dem kim şah oğullar sünnet etdi Fazıllar izzet ile geldi, gitdi
Yenildi dürlü nî'met lezzet ilen Gıdâ-yı rûhanîler akla yetdi
O demde Âşık çok şekker aldı Niçe kadıyı şekker hammal etdi.

Ve andan sonra ikinci gün fukarâ tayfası da'vet olındı. Anlara dahi geregi gibi ta'zimler ve hürmetler olındı. Padişahun 'atâları bunlara dahi mıkdarlu mıkdarınca yetişdi. Ve bunlar dahi kanûn-ı fukarâ üzerine edeblerin gösterdiler (1594). Padişaha gayet hoş geldi. Ve üçüncü gün ümerâ (1595) da'vet olındı. Ve hem bunlara dahi kanûn-ı pâdişâhî niceyise eyle sohbetler ve işretler olındı. Ve bir niçe günlük yollardan atlar segirttiler. Ve mubalağa öğdülleri verdiler. Elhâsıl-ı kelâm bu segirden atlardan hiç birin mahrum komadılar. Anun için kim her padişah bir cem'iyyet kim eder, kendüye lâyükünü göstermek için eder kim kendünün azametini ve şev-

ketini görelir. Bu padişah dahi azametini ve şevketini tamam bîkusur gösterdi. Ülemâ ve fukarâ ve gayrihi cemi' hoşnud gitdiler.

Nazım

Dügün eden görinür mıkdarından Ki mahabbet ere sevdük yarından
Görürler şâdide dost biri birin Gerü (1596) harc olısar dünya varından
Şular kim hisset ile dügün etdi Haberdâr olmadı nâmus 'arından
Âşık bu dügün kim han edübdür Niçeler geldi hem Bağdad şarından.

Ve bu mübârek dügünün tarihi hicretün sekiz yüz altmış birinde vâkı olındı. Edrenede Meric suyunun arasında, adada vâkı olındı.

129 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Mora Vilâyetine Ne Suret İle Vardı Ve Anda Neyledi Ve Nice Feth Olındı (1597).

Bir gün Serezden bir kişi Ballubadraya varmış. Görmüş kim bir nice müsülman avratı kâfirlere kulluk eder (1598). Ve illâ gayet zecr ederler. Bu kişi sorar bu avratlara kim: "Hay biçâreler! Bu din âsilerinün vilâyetlerine nice düşdünüz kim bu kâfirlere beyle hizmet edersiz," dedi. (1599). Bu avratlar dahi eyitmışler: "Ay kişi! Heman biz degülüz. Nice bizüm gibi biçâreler dahi esir olmuşlardur," demiş. "Bizüm halumuzu Allah bilir. Gayrı kimsene bilmez," demişler. Dahi hayahay ağlamışlar (1600). Andan sonra ol (1601) kişi doğru Edreneye gelmiş. Dahi padişaha bulışdı. Bu avratların haberlarını bildürdi. Bu gördüğü halları ona da asliyle habar verdi. Padişah bu habarı işidicek gayret-i islâm galebe etdi. Heman dem cemi' leşkerini cem' etdi. Niyet-i gazâ edüb (1602) Mora vilâyetine yürüdü. Doğrı körfeze vardı. Vardığı gibi (1603) feth etdi. Ve her hisarun kim üzerine vardı, Hak Ta'âlâ anı bu Sultan Mehmed Gaziye müyesser etdi (1604). Ol seferde vilâyet-i Mora tamam feth oldu. Ve cemi'i hisarlarınun malını ve esirini alub tasarruf etdi. Ve gazilerin cemi'isini ganî eyledi. Âhır ol aradan Üskübe müteveccih oldu (1605). Amma padişah Morâya teveccüh etdüğü eyyâmda (1606) Mahmud Paşayı Laz vilâyetinin bâkisin feth etmeğe göndürmüş idi. Bu tarafda Mahmud Paşa dahi yürüdü. Gögercinlik hisarını ve Savayı ve Gereceyi (1607) ve Bıranı (1608) ve niçe hisarları dahi aldı. Ol vilâyeti tamam feth etdi. ve Belgradun üzerindeki havâleyi kim Sultan Murad Han yapdurmış idi, anı Mahmud Paşa merimmet edüb dahi muhkem etdi. Ve andan yürüdü Ballubadraya (1609) vardı. Ve andan ol dahi Üskübe gelüb hündkâr ile bulışdı. Heman dilediler kim leşkere hayr ile destur vereler. Mahmud Paşa eyidür: "Devletlü Sultanum! Üngürüz kâfirinün cem'iyyeti vardur derler kim bu tarafa geleler," Bular bunda bu tedârükdeyiken nâgâh habar geldi kim: "Üngürüz mubalağa leşker ilen Belgradtan geçeyürür. (1610)," dediler. Padişah dahi bu habarı işidicek Anadolu askerine (1611) sancak sancak ziyâde harclıklar verdi. Emr olındı kim leşker-i islâm dahi Polvayaya (1612) çıkalar. Ve hem bazı leşker dahi

ilerü varalar (1613). Göreler kim kâfir kankı (1614) tarafa (1615) depre-
nür (1616). Padişah dahı yarağ etdi kim göçe (1617). Ulak geldi kim küf-
fâr leşkeri üş Tahtaluya geldi deyü. Ve illâ Hakkun inâyetinde Tahtaluda
5 haylı gaziler hazır bulındı. Anda hazır imiş amma küffâr bu gazilerden ga-
fil imiş (1618). Küffâr bu Tahtaluya heman segirdim etdiler kim bu şehiri
yağma edeler. Küffâr leşkeri etrafa yağmaya dağıldı. Küffâr perâkende
oldı. Gaziler dahı tekbir getirüb (1619) bu kâfirlerün büyük sancağı üze-
rine bir kezden hucum etdiler. Kâfirler gördi kim bunda islâm leşkeri var
10 imiş, savaş (1620) kayısı kalmadı. Küffâr leşkeri sindi (1621). Hak Ta'â-
lânun 'avn ü inâyetinde gaziler dahı Allâhu Ekber deyüb küffâra köyldüler.
Ol duşmanların mubalağa kırdılar. Ve bir nige ulu banlar dahı dutdılar.
Hündkâra ulak geldi. Küffârın sindüğünü beşâret kıldı (1622). Ve bir nige
günden sonra kâfirün sancakların ve anda bile dutılan banların getürdiler.
Velhâsıl ol küffâr leşkerinden sehel kâfir kurtıldı. Ekseri kılıcdan geçdi, kı-
15 rıldı. Ve andan sonra islâm leşkerine dahı destur verdiler. Ve hem ol zama-
na degin (1623) re'âyâdan çift akçası (1624) yigirmi ikişer (1625) alınur
idi. Ol sefer uzak olmağın padişah sipahiye "otuz ikişer (1626) alun,, dedi.
Eyle buyurdi. Bu şimdiki otuz iki (1627) alınan çift akçası ol zamanda
oldı. Fakir dahı, ol zamanda Üskübe varmış idüm padişahun ihsanına uma.
20 İhsan dahı yetişdi ziyâdesiyle. Ve hem Mevlânâ Gûrânî tekrar Arabistan-
dan gelmiş idi. Bursa kadılığın ana ol seferde verdiler idi (1628).

N a z ı m

Muhammed Hana kim Hak mu'in oldı Gaziler cümlesi bil mün'im oldı
Bu han kim kâfire saldı kılıcın Kamu kâfir cihanda mağbun oldı
25 Bu hanun keybeti dutdı cihanı Bu han kamu handan key, muhsin oldı
Salâbetin işiden heb selâtin Dağıldı aklı bunlar mecnun oldı
Çü doldı şarka, garba adli, bedli (1629) Menâkıb-ı Âl-i Osman mevsun oldı
Bu hana kim muti' oldı cihanda Sâ'âdet buldı, tâli' meymun oldı
Âşıkı Âl-i Osmana du'âcı Du'â ehli cihanda makbul oldı.

130 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Mesevri (1630) Ve Levindüre Ve Yılduz,
Bu Hisarlar Ne Suret İle Alındı (1631) kim Bunlar Mora Vilâyeti-
nün (1632) Kilidleridür.

35 Moranun ağzında kim Germe hisarı vardır, Sultan Murad Gazi anı
yıkılmış idi. Ol hisarın üzerine denizden kâfir leşkeri geldi. Ol Germe hisa-
rın gerü (1633) yapıdı. Ol alınan vilâyetde olan müsülmanlar ol hisarların
(1634) içerüsünde (1635) kaldılar. Sultan Mehmed Han Gaziye bir gün ha-
bar geldi kim : "Küffâr Germe hisarını (1636) derya tarafından gemiyle
40 gelüb yapıdı. Müsülmanlar ic yüzde (1637) kaldılar,, dediler. Padişah dahı
Mahmud Paşayı doğru (1638) göndürdi. Rum Eli leşkeriyilen Mahmud
Paşa dahı yiridi. Doğru Germenün üzerine gitti. Padişah dahı bir nice
günden sonra Mahmudun ardınca göçüb gitdi. Mahmud dahı bu tarafda

yüridi. Germe hisarına yakın vardı. Ol zamanda Moranun sancağı begi
Alvan Beg oğlu Sinan Beg idi. Körfüz (1639) hisarına girüb (1640) oturur
(1641) idi. İştidi kim Mahmud Paşa geli yürür imiş. Cemi' müsülmanlara
(1642) habar (1643) etdi. Kendüsi (1644) dahı hisardan harekete başladı.
5 Bu Germede olan kâfirlerün hod casusu var idi. Casus gelüb kâfirlere habar
verdi kim : "Üş Türk gelüb yetişdi mubalağa leşker ilen,, dedi. "Ve bu sa-
bah öni bunda yetişür,, dedi. Küffâr kaçmağa yüz dutdı. Sinan Beg dahı
hisardan çıkdı. At arkasına geldi. Küffâr leşkeri dahı tamam hakikatı bildi
kim Türk gelüb kendüleri kırsa gerekdür. Gemileri deniz kenarında hazır
10 idi. Heman dem gemilerine girdiler (1645). Mahmud Paşaya habar geldi
kim : "Kâfir kaçmak yarağındadır,, dediler. Mahmud Paşa dahı gazi yol-
daşlardan beş altı yüz (1646) yarar er seçdi. Yürütüm edüb segirttiler. He-
nüz dahı kâfirün ardı gemiye giri yürür iken basak düşdiler. Mubalağa
kâfir alı kodılar. Ve diri dutdılar. Mahmud Paşa ol arada konub oturdu
(1647) tâ padişah kendü gelince. Padişah dahı devlet ile gelüb yetişdi. Bu-
15 lışdılar. Andan sonra yürüdiler. Ol sferde Mesevreyi (1648) ve Levindüreyi
(1649) ve Yılduz hisarını feth etdiler. Elhâsıl-ı kelâm ol seferde altı para
hisar feth olındı. Ve hep bu hisarlar Germeye (1650) tâbi hisarlar idi. Ve
illâ anlara Karlu (1651) Eli derler idi. Ve hem bu alınan (1652) hisarların
20 beglerine Karlu (1651) Oğlanları derler idi. Ve ol dahı padişaha gelmiş idi.
Anun dahı ömrini tamam etdiler. Andan geldiler. Ağrıboz nevâhisine uğra-
dılar. Ana dahı bir rakam çekdiler. Ve bu gazanın tarihi hicretün sekiz
yüz altmış dördünde vâki olındı. Sultan Mehmed Han Gazi elinden feth
olındı. Ve bu tarihte öndince Bursa oda yandı. Çok müsülmanlar helâk ol-
25 dılar mallarıyla bile.

131 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Semendire Ne Suret İle Feth Olındı.
Meger (1653) padişah devlet ile Izvornuğa (1654) teveccüh etdi. Bosna

30 kıralı ol demde Semendireye hâkim olmuş (1655) idi. Kırıl tasavvur etdi
kim padişah kendünün üzerine gelür deyü gayetde ihtirâzından üzerüme
gelmesün deyü adam göndürdi padişaha kim : "Semendireyi sultanuma ver-
düm,, dedi. Ve hem ol zamanda Mahmud Paşanın karındaşı Semendire-
nün içinde olur idi. Ve Semendireyi cemi'i ana ismarlamışlar idi. Ve kiral,
Mahmud Paşa karındaşına da adam göndürdi kim : "Semendireyi Türk
35 padişahına verdüm,, dedi. Mahmud Paşa karındaşıyla dâyıma bir birine
adam ile habar göndürürler idi. Ol dahı Semendireyi vermesine râzı olmuş
idi. Âhır Bosna Kırılına bunlar ol kadar sözler demişler idi kim kiral dahı
râzı olmuş idi. Elhâsıl-ı kelâm Semendireyi vermeğe râzı oldılar. Mahmud
Paşanın karındaşı dahı kırala elçi (1656) göndürdi kim : "Semendireyi
40 Türke verürin mecmû'ı esbâbiyilen,, dedi. Kırıl eyitdi : "Sen bilürsin,, dedi.
Bu yana Mahmud Paşaya karındaşı habar göndürdi kim : "Er göndürün.
Gelsünler, hisara tımar etsünler,, dedi. Hündkâr Izvornuğa varmadın Se-
mendire hisarını varan ere teslim etdiler. Çanlarını yıkdılar (1657). Ve da-

hı kiliselerini bozdılar. Mescidler etdiler. İçinde hutbe-i islâm okundu (1658) Sultan Mehmed Han Gazi adına. Vilâyet-i Laz tamam feth olındı. Hak Ta'âlânun 'avn ü inâyetiyle.

N a z ı m

- 5 Temâmet islâm hükm etdi Laza Temerrüd kâfirî heb kaçdı (1659) saza.
Yüridi şevket-i islâm ol (1660) Elde Lazun mahbubları başladı naza
Duvayko Yuvanoc Muya Lebüm der Ki Lubim bağladı gönüldê râza
Semendirede kondı Yenigeri Azablar akca sayar, oldı kaza
Bu (1661) Lazi zabt etdi Han Mu- Sen imdi Âşıkı tarihi yaza
hammed
10 Sekiz yüz altmış dört buna tarih Sınaba dut kulak gelen avâza
Ve hem Amasrıya han himmeti var Gide kış kim gemiler ere yaza.

132 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Amasrı Ne Suret İle Alındı (1662).

- 15 Bu Amasrı Kara Deniz kenarında, ehl-i islâm arasında bir hisardur.
Ve padişahı Firenküdür. Ve bu cemi'i Anadolunun esiri kaçsa ana girüb kur-
tılurlar idi. Ve hem Amasrı kâfirî dahı gâh gâh deniz yüzine dahı çıkub
haramlık ederler idi. Bu zaman dahı Anadolunun yesiri Amasrıdan Rum
Eline geçer. Ve dahı kaçan bu kâfirlere sorsalar eyidürler idi kim : "Gayrı
vilâyetün gemisidür,, derler idi. Ve bunların halını ve kalını sultân ül-mü-
câhidin Sultan Mehmed Han Gazinün kulağına erişdurdiler kim bu kâfirler
20 müsülmanlara bunun gibi hareket ederler imiş dediler. Padişah eyidür :
"Mahmud ! Ol hisar ne yerdedür kim anı benüm atam ve dedelerüm alma-
dılar,, der. Mahmud Paşa eyidür : "Devletlü sultanum ! Anun (1663) alın-
maduğına sebeb bu ola kim Hak Ta'âlânun hikmetinde (1664) ol hisarı
dahı meger sultanum feth ede. Takdîr-i ilâhîde böyle mukarrer olmuş ola,,
25 (1665) dedi. Padişah eyidür : "Mahmud ! Tezcek bunun tedârükün et kim
varalum. Allah takdirinde her ne kim mukadder oldıyse anı dahı göre-
lüm,, der. Heman dem Mahmud Paşa dahı gemileri donatdı. Yarar yoldaş-
lar cem' edüb gemilere koydı. Amasrıya göndürdi (1666). Padişah dahı
30 devlet ilen korudan yüridi (1667). Ak Yazudan geçüb vardı. Boliya çıkdı.
Bolıdan vardı, Amasrıya indi. İsfendiyaroglu İsmail Beg işitdi kim hündkâr
Boliya geldi (1668), İsmail Beg dahı kaçdı (1669), Sınaba (1670) gitti.
Sonra işitdi kim padişah Amasrıya gitmiş (1671), İsmail dahı eyü peşkeş-
ler (1672) göndürdi, hündkâra ardınca. Bu tarafda hündkâr dahı Amasrı-
nın üzerinde konub oturur idi. Derya tarafından gemiler dahı gelüb Amas-
35 rının limonına (1673) girdiler. Lengêr saldılar. Ve balamarların bağladı-
lar. Amasrı hisarının tekvürü gördi kim kendünün (1674) gayet eyü müş-
terisi vardır, eger satsa ve satmasa dahı bilir kim cebir ile alurlar. Tek-
vür, hisar kâfirlerine (1675) eyidür : "Yoldaşlar ! Ben bu hisarı bu müş-
40 terilere verürin. Anun için kim bu müşteri bu hisarı bizden minnetsüz
(1676) alur,, dedi. "Ve bizleri dahı kırarlar,, dedi. "Ve avratlarımızı, kız-

larımızı dahı bağurlarına basarlar,, dedi. "Ve oklarımızı uvadurlar ve
yaylarımızı yasarlar ve kendü kılıcumuz ile boyunlarımızı keserler,, dedi.
"Ve kılıclarımı cebir ile boyunlarımıza asarlar,, dedi. "Bu hallar başumu-
za gelmeden bu hisarı eylük ile verüb hoş kişi olmak yegdür,, dedi. Kâfir-
ler dahı bu re'y, tedbiri kabul etdiler. Tekvürlerini padişaha göndürdiler
5 ve hisarın kilidini bile getürdi. Ve hem bir niçe mu'ayyen (1677) kâfirler
dahı bile gıkdılar. Hisarı teslim etdiler. Padişah dahı bu mu'ayyen kâfir-
leri İstanbula göndürdi oğlu ve kızı ve mahiyile. Ve bu kâfirlerden hic biri-
sin esir etmedi. İflâğan (1678) Elinün ucında padişahın bir hisarı var idi.
Anun halkını sürüb Amasrıya getürdi. Bir eyü kiliseyi cami etdi. Hutbe-i
10 islâm anda dahı okıtdı (1679) Mehmed Han Gazi adına. Ve bir kadı dahı
nasb etdi andağı müsülmanların masâlihini görmege.

N a z ı m

- Bu islâm bucağında küfr ü zulmet Amasrı olmuş idi dâr-ı zillet
Veli bir burka'ı kalmışdı ancak Getüre han anı kim dege növbet
15 Bu han zulmete (1680) varsa nür Âşıkı Hakka şükr et câna minnet.
eder bil

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz altmış dördüyle beşi arasında
vâkı olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinden (1681).

133 üncü Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi, Kasdamonıyı
Ve Sınabı Ve Cemi'i Vilâyetini Padişahıyile Ve Koylu Hisarı Ve
Darabuzanı Bir Seferde Cemi'ini Nice Feth Etdi, Bunların
Ahvâlini Bildürür.*

- Olaldı ömr-i devlet kuvvet-i şah Uzatdı devlet eli kabza-i râh
Cemi'i Eli, yohı kabladı han Güneş gibi o gündüz, gece çü mâh
25 Bu han mu'cizi Ahmede erişdi Çerisi evliyâlar, mu'ın Allah
Gönülden çünkü niyyet etdi pervâz Erer maksûdına bâ püşt ü penâh.

Uzun Hasandan evvel işitdügün hadiseleri, padişah-ı Rûm kim Sul-
tan Mehmed Gazidür, onların (1682) def'ine meşgul oldı. Bu niyyet için bir
gün Mahmud Paşaya eyidür : "Bu benüm hatırumda bir nice (1683) nes-
30 neler (1684) vardır. Anı umarın (1685) kim (1686) Hak Ta'âlâ bu ben-
zayfına anı dahı nasib (1687) ede (1688), dedi. "Biri bu kim şol İsfendi-
yar vilâyeti kim Kasdamonı ve Sınabdur (1689). Ve biri dahı Koylu Hisar-
dur. Ve biri dahı Durabuzundur. Bunlar benüm begayet huzûrumı giderür-
ler. Dâymâ bunların hayali gönlümde, gözümde müntakış olmuşdur,, dedi
35 (1690). Mahmud Paşa eyidür : "Devletlü sultanum ! Allahın inâyetinde
ve reşûlün mu'cizâtında hemin kim ol tarafa teveccüh kim etdünüz, bun-
ların cemi'isi hâsıl olur,, dedi. Hündkâr eyidür : "Mahmud ! Demidür kim
göreyüm (1691) neylersin bu bâbda,, der. Heman dem padişah gemiye bin-

di (1692). Bursaya müteveccih oldu (1693). Mudanyaya vardı. Andan bindi. Yürüdü, Bursaya vardı. Anda oturdu. Mahmud Paşa bunda, İstanbulda yüz para gemi donatdı. Sinaba göndürdü. Dahı henüz gemiler gitmedin İsmail Bege bir mektub ile kul göndürdü (1694) kim mektub içinde şöyle dedi kim : "Durabuzuna gemiler göndürürüz (1695). Kerem ve lutuf edesiz. Sinaba varıcak gemilerümüzün her ne vech ile masâlihi olsa (1696) anı padişah hatırıyığın ve dostluk ve mahabbet izhar etmek için anların masâlihlerini göri veresiz. Ve hem kapudana dahı harc akcasın vermişüz,, (1697) der. "Ve eger kifâyet etmez ise padişaha bakır küresinden ta'yin olınan akçadan harc neyise edesiz (1698). Ve hem azablarum edebsüzlük edecek olur ise anların haklından gelesiz (1699). Tâ kim edebsüzlük etmeyeler. Ve eger her ne vech ile siyâsete müstahak olur ise mecal vermeyesiz. Siyâset dahı edesiz (1700). Benüm gönlüm (1701) sana hoşdur,, deyü kulun eline bu vech ile mektub (1702) verüb göndürdü. Kul, İsmail Bege gitdi. Mahmud Paşa geçüb Edreneye gitdi. Vardı, anda Rum Eli askerinin cem' etdi. Ve azabını, serehorını, mecmu'ı alub Bursaya geldi (1703). Hündkâra bulışdı. Ve Anadolu begler begisi de Anadolu askerini ol dahı Sultan Önine cem' etdi. Cemi'i asker hazır ve müheyyâ oldılar. Mahmud Paşa dahı Bursa ovasına kondı. Ve cemi' vilâyetlerin azabı ve askeriyle ol aradan İsmail Bege bir kul dahı göndürdiler kim (1704) : "Oğlun Hasan Begi yarar yoldaşlar ile Engüriye göndüresin. Gele, anda benüm ile bulışa,, dedi. Ve hem İsmail Bege dahı her ne kim evvel varan kul mektub ile emr olunmuş idi, azab (1705) leşkerine (1706) dedükleri gibi (1707) etmiş idi (1708). Ve oğlını dahı buyurdukları kanun üzerine (1709) göndürdü (1710). Ve bu tarafda (1711) Karamanoğlu İbrahim Beg dahı bir oğluna leşker koşub göndürdü. Padişah Engüriye varınca bunlar da gelüb yetişdiler. Engüride hündkâra bulışdılar.

N a z ı m

Gör ne tedbir hile (1712) eder âdemî Ya'nî kim mülk edine her âlemi (1713)
30 Sanu(1714)kalur kendüye mülki heminAssı oldur kim çeker bunca gamı
Âkıbet bir arşun yer mülkidürür Kodı gitdi saltanat ilen demi.

İsmail Beg oğlu Hasan Beg kim Engüriye geldi (1715), heman (1716) dutub (1717) kapucılar çadırına (1718) ilettiler (1719). Ve bu işi etmedin İsmail Begün karındaşı Kızıl Ahmed, padişah yanında olur idi. Bolı sancağı anun tımarıyidi. Mahmud Paşa anun aklını hod oğurlarmış idi. Dâym ana eyidür idi kim : "Hündkâr, atan vilâyetini sana sadaka etdi (1720),,, der idi. Bu vech ile (1721) berat dahı yazdurub Kızıl Ahmede verüb durur idi. Heman kim Hasan Begi dutdılar (1722), Hasanun sancağını Kızıl Ahmede verdiler. Kasdamoniya göndürdiler. Kızıl Ahmed Beg dahı yürüdü (1723), Kasdamoniya vardı. Vilâyetün halkı dahı bildiler kim bu gelen Kızıl Ahmeddür. Gerü kendü beglerinün oğludur. Cümle halk buna mutî ve münkad oldılar. İsmail Beg dahı gördi kim vilâyet Kızıl Ahmede (1724) döndi, ol dahı sürdü, Sinaba indi (1725). Hündkâr dahı Kasdamoniya yetişdi (1726). Andan Sinaba yürüdü. Gelüb Sinabun kapusun yapdurdı.

Amma kapu halkıyile hündkâr bir göc gerüde kondı. Mahmud Paşa, Kızıl Ahmed ile Sinabun üzerine indiler. Hisarun önünde kondılar. Mahmud Paşa bindi, hisar dibine vardı. İsmail Begi bârû üzerine kığırtıdı (1727). Geldi. Mahmud Paşa aşağıdan İsmail Bege eyidür : "Hay begüm ! Niçün kaçar-sın kim bu halkun cemi'isi işitdiler kim karındaşum bu vilâyet beklediler. 5
Ve her sipahi kim geldi, gerü (1728) mülkinde ve tımarında (1729) mukarrer oldılar (1730). İmdi sen bu bir hisar ile (1731) ne (1732) durasın kim padişah ile münâza'a (1732) edersi,, (1734) dedi. "Ve bu şehirün limonunu da elünden aldılar,, dedi. İsmail Beg dahı Mahmud Paşaya eyidür : "Ben padişahdan korkarım kim beni ve benüm oğlancuklarımı helâk ede derin,, 10
dedi. Mahmud Paşa eyidür : "Hâsâ kim padişahumuz bunun gibi fi'il ede,, dedi. Elhâsıl-ı kelâm Mahmud Paşa, İsmail Begi muhkem inandurdı (1753). Ve hem kendünün haslarından ne kadar mal olur ise ziyâdesiyile vereler (1736). Kendü ne yerde diler ise ol arada tımar vereler (1737). İsmail Beg dahı inanub bu mu'âhedeye kabul eyledi. Mahmud Paşa gelüb 15
hündkâra habarı bildürdi. Padişah dahı göğdi. Gelüb hisara karşı oturdu (1738). İsmail Beg hisardan çıkdı. Hündkâra geldi (1739). Hündkârın elin öpmek diledi (1740). Hündkâr eyidür : "İsmail Beg ! Sen benüm ulu karındaşumsın. Revâ mıdır kim elüm öpesin,, dedi. Elin öpmeye komadı. Elhâsıl-ı kelâm hündkâr hisara girdi. Her ne kim muradıyidi, anı tahsil 20
etdi. Andan sonra İsmail Beg dahı Dürekâniye (1741) vardı. Ve cemi'i ta'allukatını yanına getürdi. Ve oğlu Hasan Begi hündkâr ile (1742) bile göndürdü. Padişah dahı Kasdamonı hisarına ve Ayafnı (1743) hisarına ve Sinaba hündkâr kendü kullarından er kodi. Ve cemi' vilâyet kendünün asıl-dan sipahilerine mukarrer olındı. Ve cemi' vilâyetün leşkeri cem' olındı. 25
Kızıl Ahmede koşdılar (1744).

Sual : Ya Hasan Beg seferde kimün ile yürüdü?

Cevab : Hündkâr ana Bolı sancağını verdi. Kendü sancağıyile (1745) yürüdü.

N a z ı m

Bir iki gün olan cihana kalma Ziyandur sevgüsü ziyana kalma
30 Senün adurı falan söylenür ancak Hemin bir sözdür ol falana kalma
Yalandur da'visi güler yüzüne Şiyesi pür yalan sözine kalma

V e L e h ü

Bildün mi cihan kimselere neyledi netdi 35
Güldi yüzine bir iki gün aldadı yetdi
Uçurdu anı sahraya o hırs ü hevesden
Gaflet duzağın kurmuş idi tez anı dutdı
Girdi bu cihan bâğına kim bir gülün ala
Hancer gibi dikenî gör canına batdı 40
Her nesneyi kim kendünün o sandı cihanda
Kim sanuyemiş ancak anun gayrısı gitdi.
Âşıkı hayal atına sen binme cihanda
Kim bindiyise gör anı kim âhrı netdi.

134 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İsmail Beg Dürekânide Esbabını Cem Etdükden Sonra Ne Yere Vardı.

Ve cemi'i malını ve oğlanlarını ve kızlarını kendü davarlarına yüklet-
di. Veziri Şehabeddin Ağayı bile aldı. Ve cemi'i kulların (1746) komadı.
Bile alub sürdi. Bursaya getürdi. Bursa vilâyetinde Yeni Şehire geldi. Zîrâ
kim hündkârdan Yeni Şehiri ve İnegöli ve Yar Hisarı dilemiş idi (1747).
Hündkâr dahi anları mansıb vermiş idi (1748). İsmail Beg dahi Yeni Şe-
hirden gelüb mütemekkin olmuş idi (1749).

Sual : Ya bu Karamanoğlu dahi hod Engüriye, hündkâra gelüb durur
idi (1750). Ol noldı?

Cevab : Ol vakit kim (1751) geldi, hündkâr hı'atladı. Gerü atasına
göndürdi. Amma bir dahi şeytaneti Karamanoğlu beyan eder. Bu tarafda
hündkâr Koylu Hisar vilâyetine (1752) varıcak Karamanoğlu, İsmail Bege
adam (1753) göndürdi kim : "Hay Tanrı kulu ! Dön, Yeni Şehire varma,
dedi kim "Osmanlunun fırsatın bulduk,, dedi. "Bu taraftan biz hareket
edelim. Ben sana mu'inin,, dedi. "Ol taraftan dahi Uzun Hasan Bege ha-
bar göndürelüm. O da hareket etsün,, dedi. "Osmanoğlun ara yerden gö-
türelüm,, dedi. "Gerü sen vilâyetüne var, otur,, dedi. Cevab İsmail Beg anı
verdi (1754) kim : "Bu senün sözün müsülmanlığa lâayık söz degüldür. Bu-
na münafıklık derler. Bir gazi padişah gazâyâ gide yürür. Biz anı yolundan
komak islâma sıgar (1755) iş degüldür. Hassatan (1756) kim hod kalâ-
larında ol padişahun kulları oturi yürür (1757). Ve hem memleket dahi
karındaşum Ahmed Beg elindedür,, dedi. Karamanoğlu bu cavabı işidicek
melül, mağbun ve mahzun oldu. Bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz altmış
dördünde vâki oldı (1758).

Nazım

Dediler ahmak u mecnundur ol er İki nesneyi kim ol heves eder
Biri geçmiş ola giden ko (1759) gitdi Biri muhal olanı durmaz, umar.

135 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi, Koylu Hisarı
(1760) Ne Suret İle Feth Etdi Ve Hem Ol Noldı İdi.*

Sultan Mehmed dahi Koylu Hisara (1761) varmadın anun bir begi var
idi, Hüseyin Beg derler idi. Anı Uzun Hasan almadın ol Hüseyin Beg nâ-
gâh bir gün av avlayı sahraya çıkmış. Gafilin (1762) Uzun Hasan bunı
sahrada av avlar iken karvamış (1763). Hisarına getürmüş. Çâr u nâçâr
Hüseyin Beg dahi hisarı (1764) vermiş (1765). Bunı hündkâr işitmiş kim
Uzun Hasan, Koylu Hisarı al ile almış, hündkâr dahi Rum Eli begler begisi
Hamza Bege buyurur. Leşker çıkarmış. Ve Elden azab dahi sürmüş (1766).
Ve : "Koylu Hisarın (1767) üzerine var, cehd eyle kim hisarı feth edesin.

Ve eger feth olmayacak olur ise vilâyetindeki köylerini urasın, yakasın ve
yıkasın. Tâ kim nice zamanlar ma'mur olmağa yaramaya,, demiş (1768).
Bu buyruğu Hamza Beg hündkârdan işidicek Hamza Beg dahi leşkeri cem'
edüb hisarın üzerine vardı. Bir nice gün eyü (1769) cengler olındı. Ahır
gördiler kim hisar feth olunmaz. Gördiler kim El dahi oturur, heman vilâ-
yeti urdılar, talan etdiler. Nâgâh bir nice azablar bir Ermeni köyine va-
rurlar (1770). Bir nice Ermeni kocasını ve karısını bulurlar (1771). Her
yerin yağmaladılar. Bu karıyilen kocalara nâmeşrû' iş (1772) işlerler
(1773). Bu azablar (1774) gayet. (1775) mühmellikler (1776) eyler
(1777). Ahır bu Ermeni keşişleri (1778) varurlar (1779), Uzun Hasana
şikâyet ederler (1780) kim : "Evvelki begümüz zamanında bunun gibi mur-
darlıklar bize vâki olmayıdı (1781). Ve hem padişahımız dahi zayıf idi.
İmdi senün gibi azamatlu bir padişah zamanında revâ midur ki karıların-
muza ve kocalarımıza bunun gibi yaramaz (1782) iş (1783) ola (1784),
dediler. Feryad etdiler. Ve Hamza Beg Eli vurduktan sonra kendü vilâ-
yetine geldi. Ve bunun üzerine bir nice (1785) yıl (1786) geçdi. Sultan
Mehmed Gazi yürüdi. Sınab vilâyetini feth etdükden sonra vardı. Koylu
Hisarın üzerine düşdi. Her taraftan doplar kurdı. Bir nice günden sonra
bir kaç dop kim hisara dokındı, hemandem hisar halkının akılları şaşdı
ve fikirleri bozıldı. Heman hisarı teslim etdiler. Padişah dahi emr etdi.
Hisarı zabt edüb içine kendü kulların kodı.

Sual : Ay derviş ! Bu azablar bunun gibi nâmeşrû' hareket niçün et-
diler? Bu Âl-i Osman leşkerine hod bu lâayık midur deseler cevap budur
kim : Ay aziz ! Bu Âl-i Osmanun leşkeri güruh güruhdur. On iki sınıf leş-
kerdür. Her güruh bir kavma musallatdur. Bu azab tayfası her vilâyete
kim varsalar bunlara yasak yokdur. Anun için kim bunlar padişahun ulû-
fesiyle varurlar. Her yerde kim varsalar kendü padişahlarına hile ve bed-
bahtlık eden kavımı kendü muradlarınca incidürler. Tâ kim Âl-i Osman
varduğu iklim padişaha muti' ve münkad olalar.

Nazım

Cihanda ne ola kim olmamışdur Ya kulak işidüb göz görmemişdür
Bir insan ne kim eder hayr u şerden Ne ola ol kim insan gelmemişdür
(1787)
Yavuzluk eden hayvandan ednâ Denildi bel adal mı olmamışdur
Ve hem bil bu azab kim ne güruhdur Niçe aylar (1788) yüzini yumamışdur

136 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Durabuzuna
Nice (1789) Vardı ve Hem Nice (1790) Feth Etdi.*

Kaçan kim Koylu Hisarı feth etdi, andan Erzincan tarafına yürüdi.
Uzun Hasan, anası ve Çemişgezek begi ki ol adına Kürt Şeyh Hasan der-
ler, anasına anı koşdı. Sultan Mehmed Hana göndürdi elçilige (1791). Ge-
lüb Bulgar Dağı yanında bulışdılar (1792). Gayet eyü armağanlar getir-

diler. Padişah dahi armağanların alub kabul eyledi. Gayet eyü ta'zimler
 5 etti. Uzun Hasan anasının adına Sara (1793) Hatun derler idi. Sultan
 Mehmed anı ana edindi. Ve Şeyh Hasana baba dedi (1794). İkisini de bile
 alub Durabuzuna gitti. Bulgar Dağına kim çıktılar, Durabuzun tarafına
 10 iner oldılar. Padişah bu dağın ekserin yayak (1795) yürüdü. Elhâsıl-ı kelâm
 Durabuzunun üzerine indiler. Uzun Hasanun anasın bile alub inmiş idi.
 Sultan Mehmede Sara (1793) Hatun eyidür : "Hay oğul ! Bir Durabuzun-
 15 çün bunca zahmatlar çekmek nedür,, dedi (1796). Padişah cevap verdi kim :
 "Ana ! Bu zahmatlar Durabuzunçün degüldür. Bu zahmatlar dîn-i islâm
 yolınadır kim ahrette Allah Hazretine varıcak haçil olmayavuz deyüdü.
 20 Zîrâ kim bizüm elümüzde islâm kılıcı vardır. Ve eger biz bu zahmatı ihti-
 yar etmesevüz bize gazi demek yalan olur,, (1797) dedi. Hisarun üzerine
 inicek Sara Hatun, Durabuzunu Sultan Mehmedden dilek eyledi : "Bu be-
 nüm gelinime ta'allukdur (1798). Bunu bana bağışla oğul,, dedi. Bu bâbda
 25 hündkâr dahi sâkit oldu. Bunlara hiç bir vech ile cevap vermedi. Andan
 sonra Sinabdağı gemiler derya tarafından gelince durdu. Gemiler kim az
 zamandan gelüb yetişicek korudan ve denizden ceng olmağa başladı. He-
 man hisardan aman dilediler. Ve illâ darb-ı dest ile feth olındı. Elhâsıl-ı
 30 kelâm Durabuzunı kim aldılar, şol kim padişaha lâıykdur, anı padişaha
 getürdiler. Tekvürini, beglerini ve dahi nice yarar adamlarını (1799) gemi-
 lere koydılar. İstanbula getürdiler. Ve gaziler dahi vilâyetinüz nice yerlerini
 urmuşlar idi. Ol gaziler dahi doyum olmuşlar idi. Ve bu hisardan çıkan te-
 35 berrükler kim aldı, ol teberrüklerden de Uzun Hasan Begün anasına
 mubalağa nesneler verdi. Ta'zim ile anı gerü oğluna göndürdü. Padişah,
 kanun nice ede gelmiş idi her hisarun üzerinde, bu Durabuzuna dahi
 anun gibi etdiler. İçinde mescidler ve medrese olındı. Ehl-i islâmdan
 evler sürüb getürdiler. Bu kâfirlerin hâli kalan evlerini bu gelen mü-
 40 sülmanlara mülklüğe verdiler. Ve hisarı muhkem berkitdiler. Andan
 sonra padişah devlet ile döndü. Gelüb Sunısaya çıktı. Ve Kızıl Ahmede
 Rum Elinde tımar verdi. Eyü sancak verdi. Hündkâr Kasdamonıyı
 kendü kullarına verdi. Kızıl Ahmed de hündkârdan destur diledi.
 45 eyitdi : "Varayum (1800), Bolıdan evüm getüreyin (1801),,, dedi. "Hünd-
 kâr gelince Rum Eline hündkâr ile bile geçeyüm,, (1802) dedi.
 Kızıl Ahmede destur verdiler. Bolıya geldi. Heman gün gecesiyile kaldı.
 50 Dünle Karaman yolın ele alub gitti. Sürdü, Karamana vardı (1803). Ka-
 ramanoglu, ana (1804) harchlık verdi. Kendüyi kabul etmedi. Andan vardı.
 Uzun Hasana gitti. Anun yanında nice zaman durdu (1805). Tâ devr-i
 Sultan Bayazıd gelince (1806).

Sual : Ya bu İsmail Beg Rum Eline geçmesine sebep noldı?

40 Cevap : Kızıl Ahmed kim kaçdı, padişah bunu dahi kaç deyü Yeni
 Şehirden göçürdiler. Filibeye geçürdiler. İsmail Beg tâ ölince Filibede oldu.

N a z ı m

Bir seferde üç vilâyet feth eden sultan budur
 Kâinatda lutf-ı ihsan bezl eden sultan budur
 45 Mazhar-ı lutfi vü kahır Hak bu hanı eyledi

Feth eden iklimlere (1807) adli eden sultan budur
 Bil bu Âl-i Osman içre her gelen artuk (1808) gelür
 Bil bu devran içre kim artuk (1808) olan sultan budur.

Ve bu fethün ve bu mâcerâların tarihi hicretün sekiz yüz altmış be-
 5 şinde vâki olındı Sultan Mehmed Han elinden.

137 nci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyân Eder kim Mehmed Han Gazi Eflakâ Ne Suret
 İle Geçdi Ve Andâ Neyledi (1809).*

Anla imdi ay aziz ! Sultan Mehmed ol dem kim seferden İstanbula
 geldi, bu tarafda İshak Paşayı dahi Rum Eline komışlar idi. İshak Paşa
 10 dahi İstanbula geldi. Etrafun elçileri gelmeğe başladı. Eflak beginden elçi
 geldi. Elçisine gerü elçi koşdılar. Eflaka göndürdiler. Eflak begini kapuya
 okıdılar. Elçi vardı. Resâletini Eflak begine verdi. Varan elçiye cevap ver-
 di kim : "Bu benüm vilâyetüm bana doğru degüllerdür. Eger ben memle-
 15 ketümden çıkub anda varur isem Üngürüzi getirürler. Bu vilâyeti ana ve-
 rürler. Ve illâ padişahdan umarın kim uc beglerinden birini su kenarına
 göndüre. Ol gelen uc begi bu vilâyeti bekleye. Ben sultanumun devletlü
 eşigine yüz sürüyü varam,, dedi. Hündkâr dahi bu kâfirün sözine i'timad
 20 etdi. Çakırcıbaşı Hamza Begi göndürdü. Çakırcıbaşı dahi vardı. Tuna ke-
 narına varub oturdu. Eflak begi dahi su kenarına geldi, kondı. Tuna dahi
 ol hinde donmuş idi. Bunlar bu tarafda gafil idi. Kendü hallarına meşgul
 otururlar idi. Tuna hod gayetde donmuş idi. Ol mel'un haramzada Eflak
 begi geceyle buz üzerinden geçdi. Tamam nısf-ı leyde Hamza Begün üze-
 25 rine dahi şebhun eyledi. Haylı müsülmanları helâk eyledi. Ve Hamza Begi
 dutdı. Ve bir kaç yerden dahi kâfir geçürdi. Etrafa segirtti. Ol vilâyetde
 çok helâklikler etdiler (1810). Hamza Begün başını kesdi. Ve nice müsül-
 manların başını kesdi. Dahi Üngürüsün kiralına göndürdü (1811). Eyitdi
 kim : "Ben Türk ile yağı oldum,, dedi. Cemi' kâfir begleri bu kâfiri padi-
 30 şaha yağı bilüb inandılar.

N a z ı m

Ne hile etdi Voyvoda Kazıklı Necis ü murdar u la'net azıklı
 Dırakula oğlu ol bedbaht murdar Kırar demez sevabludur yazıklı.

138 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyân Eder kim Sultân ül-Mücâhidin Sultan Mehmed
 Han Gazi Eflakâ Ne Suret İle Geçdi ve Hem Ol Vilâyeti Kazıklunun
 Karındaşına Verdi.*

Padişah bildi kim ol mel'un kâfirün bunun gibi hileleri vardır (1812),
 padişah dahi islâm çerisin cem' edüb niyyet-i gazâ deyüb yürüdü. Hucum
 edüb Tuna suyunı geçdi. Eflak vilâyetine girdi. Cemi' Eflakun vilâyeti hal-
 35

Kı gelüb tapdı. Padişaha muti' ve münkad oldılar. Ve bu Kazıklı Voyvoda belürsüz oldu. Padişah bir nice zaman (1813) vilâyet-i Eflakda yürüdü. Nâgâh bir gece bir taraftan bir galaba belürdü. Heman padişahın gazi kulları hazır idi. Gördiler kim bu gelen guluv ol me'l'un Kazıklunun leşkeridir. Kendü bile. Gelmişler kim dün baskun edeler. Gaziler dınmadılar (1814). Kodılar. Tâ orduya yakın geldi. Tâ kim tamam aralığa girdi. Gaziler de tekbir getürüb şöyle kırdılar kim gelen kâfirün yarısı kurtulmadı (1815). Elhâsıl-ı kelâm sabaha degin küffârı kırdılar. Ve bu Kazıklı Voyvoda başını güc ile kurtardı. Sabah olıcak (1816) Ali Begi ardınca göndürdiler. Ve ol leşker kim Kazıklı Voyvodayile bile gelmişdi, anlar kim vilâyetün sipahi kâfirleriydi (1817), cem' olub geldiler. Aman dileyüb padişahın ayağına dökildiler. Ve kendüleri padişaha esirlige teslim etdiler. Ve bu Kazıklunun bir kiçi karındaşı var idi. Padişah yanında olur idi. Hizmet eder idi. Padişah Eflağın begliğini ana verdi. Ve vilâyetinün beglerin ana yoldaş etdi (1818). Yoldaş koşdı. Ve memleketden her ne kim diler ise aldı. Döndi. Devlet ilen gerü tahtına geldi. Ve bu gazânun tarihi hicretün sekiz yüz altmış altısında vâki olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinde.

Nazım

Zehî sultan ki hükmine müsehhâr oldı âlemler
Cemi'i meddahı anun melekler, cinn ü âdemler
Nazar etse kuru daşa o gevher kıymatın bulur
Ferah olur kamu âlem eser bulmaz dahı gamlar
Ayağı basduğı yerler misâl-i Cennet olmışdur
Yüzün gören gedâyiler olurlar gark-ı en'amlar
Âşıkî nesl-i Osmanun 'atâsı âleme doldı
Acabdur kim ele gire o han devrindeki demler.

139 uncu Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Eflak Gazâsından kim Gelicek (1819) Sonra Nice Gazâya İkdâm Eyledi.

Ol vakıt kim Edreneye geldi, leşkere (1820) destur vermedi (1821). Andan doğrı Geliboliya vardı. Hüküm etdi kim : "Tez dutun ! Varun, İstanbul ve Gelibolunun gemilerini donadun. Gaziler doldurun. Midilli gazâsına giderüz,, dedi. Heman dem ol ayda gemileri müheyyâ olındı (1822). Midilli üzerine niyyet-i gazâ deyü yürüdiler. Karadan hündkâr da yürüdü. Ayazmanda vardı. Kondı. Gemiler dahı Midilli hisarını kuşatdılar. Doplar kuruldı (1823). Ceng-i sultâniler uruldı (1824). Ve bu hisarun kâfirleri kim Sultan Mehmed Hanı gördiler, aman dilediler. Aman verdiler. Hisarun tekvüri geldi. Daşra çıkdı. Padişahın veziri Mahmud Paşaya vardı. Tekvür eyitdi : "Üşde (1825) ben bir başum aldum. Hana geldüm. Bâkî oğlum ve kızum, avratum ve malum, gencüm cemi'isini her ne kim vardır, hisarda kodum. Padişahın ihtiyarından gayrı muradum kalmadı,, dedi. Mahmud Paşa dahı bu tekvürün sözünü padişaha dedi. Padişah eyit-

di : "Var, ol tekvüri getir,, dedi (1826). Tekvüri getürdiler (1827). Tekvür geldi. Padişahın ayağına düşdi (1828). Padişah dahı bu tekvüri hil'atladı. Mahmud Paşanın çadırı yanında bunun için bir çadır kurdurdu. Padişah, Mahmud Paşaya eyidür : "Var, bu hisarun malını zabt et. Ve cemi' hal-kını defter eyle. Sipahisini ve şehirlüsini ve köylüsini ve her kişinün ne kadar nakdi vardır, ve gayrı cins kumaşların bile zabt eyleyüb bana bildir,, (1829) dedi. Mahmud Paşa dahı çadırına geldi (1830). Eminler ve yazıcılar göndürdü. Padişahın emrini tamam, bîkusur yerine getürdü. Gel-di, padişaha arz eyledi. Padişah dahı kendüye lâyük neyise esirden ve maldan ve gayrı envâ'-ı kumaşlardan aldı. Bâkisin gazilere ve ülemâyâ ve fukarâyâ verdi. Ve bu şehirün sipahilerini her bir tarafa dağıtdı. Ve şehir halkınun dahı çıkarmalusın çıkardı. Ve itimad etdüklerin gerü yerlü yerinde kodı. Ve bir kadi dahı nasb etdi. Şehirün hâli kalan evlerini ihtiyâriyle gelen müsülmanlara mülklüğe verdi. Ve niçe kiliseleri mescidler etdiler. Ve bir kulına dahı sancağı begligin verdi. Şehiri ma'mur etdi vilâyetiyle bile. Ve andan devlet ele gelüb gitdi.

Nazım

Teveccüh etse bil' bu han cihana
Ger etse bir işâret cümle hana
Temerrüd ehli cümle bâtil oldı
Sa'âdet, nûr-ı islâm doldı âlem
Âşıkî bu menâkıb kim yazarsın
Okıyan, dinleyenler ola hayran

Ola her fi'li âlemde nişâne
Meyan-beste gele kamu divâna
Kâfirler kamusı erdi ziyâna
Geelden Han Muhammed bu 'ayâna
Yakındur kim ere cümle beyâna
Âkiller bu işe ola divâne.

Ve bu Eflak gazâsinun ve Midilli fethinün tarihi hicretün sekiz yüz altmış altısında vâki olındı Sultan Mehmed elinden. Ve bu iki sefer yedi ayda vâki olındı.

140 ıncı Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vilâyet-i Bosna Ne Suret İlen Feth Olındı Ve Hem Padişah Dahı Ol Vilâyetde Neyledi.

Ol vakıt Semendire kim feth olındı, Bosna kiralına padişah adamı göndürdü. Eyitdi kim : "Ya harac ver. Ve yahud üş üzerine vardum,, (1831) dedi. Padişahın habarın kiralâ verdiler. Varan adam padişahın mektubın iletmiş idi. Kiral nâmeyi okıdub mazmunını bildi. Yanındağı kâfirlere buyardı kim : "Tez bu Türki dutun; öldürün,, dedi. Varan adamı dutdılar. Yanında âkil bir veziri var idi. Eyitdi : "Hay kiral ! Neylersin? Bosna vilâyetini harab etdürdün,, dedi. "Ve hem kendüni bile helâk etdürdün,, dedi. "Hele bu Türki dutun,, Bu hatânun altından çıka bilür isen begayet erlikdür,, dedi. Elhâsıl-ı kelâm bu elciyi öldürmeğe ikdâm edemediler. Bir niçe günden sonra elciyi koyı verdiler. Elçi dahı geldi. Padişaha bildüğünü ve gördüğünü habar verdi. Ve hal nolduğunu taktir eyledi. Bu habar padişaha erişicek gayret-i islâm galib oldı. Ve leşker (1832)

cem' edüb heman Bosna vilâyetine niyyet-i gazâ deyüb (1833) yürüdi. Bosna vilâyetine girdi. Kırâl (1834) kaçdı. Bir sarp hisarı var idi. Anun içine girdi. Padişah dahı vardı. Yayınca hisarınun üzerine düşdi. Şehiri hisar etdi. Üzerinde oturdi. Ve kırâlun habarın dahı aldı kim kankı hisara girmişdür (1835). Mahmud Paşaya buyurdi kim : "Tez yüri ! Kırâlun üzerine var. Muhassar et., (1836) dedi. Mahmud Paşa dahı vardı. Kırâlun girdüğü hisarun üzerine düşdi. Kırâla habar göndürdi : "Bize bir yarar adamun göndür. Senün ile sözüm var., dedi. Kırâl dahı bir adam (1837) göndürdi. Geldi. Mahmud Paşaya eyidür : "Ne dersiz?, der. Mahmud Paşa bu gelen kâfire eyidür : "Sen kırâlun yanında ne işdesin kim seni göndürdi., dedi. Bu kâfir eyidür : "Ben anun atasından (1838) kalmış nökeriyyin., (1839) der. "Ve hem evinde dahı mahremisin. Senün sanun ana (1841) hayır (1842) olsa gerekdir., dedi. Bu kâfire Mahmud Paşa eyidür : "Hiç bildünüz mi kim bu üzerünüze gelen padişah kimdür?,. Ol kâfir eyidür : "Bu gelen Türk beglerindendür., dedi (1843). Mahmud Paşa eyidür : "Hay öget anlamadun. Bu gelen padişah İstanbul ve Durabuzunı ve Midilliyyi ve Laz Elini ve Morayı ve bunca (1844) padişahların Ellerin alub kendü kullarına veren padişahdur., dedi (1845). "Hay ! İmdi akunuz beşunuza devşürün (1846). Siz benüm nasihatun kabul edün (1847) kim dünyada olduğunuzca rahat olasız., dedi. Bu kâfir (1848) eyidür : "Ya sen ne dersin kim ben dahı anı edeyüm., dedi (1849). Mahmud Paşa eyidür : "Ben bunı derin kim kırâl gelsün. Padişahun elin öpsün. Ve haraca dahı muti' olsun. Hisarlarınun bazısın padişaha versün. Padişah dahı ol hisarlara kulın koysun. Kendü devlet ile vilâyetine gitsün. Kırâl gelsün. Dahı gönli hoş olsun. Eger benüm nasihatunı kabul eder ise hem kendüye ve hem vilâyeti hakkına eyüdür., der. "Ve illâ âhır olacak iş ma'lûmdur kim nolsa gerek., dedi. Elhâsıl-ı kelâm bu kâfiri muhkem inandurdi. Kâfir geldi. Paşanun sözünü kırâla nakl etdi. Mahmud Paşanun ahd ü peyman eyledüğü arz etdi. Kırâl dahı bu sözi kabul eyledi. Kırâl hod padişahun evsâfını sorub bilüb durur idi. Kendü hod hisarda kafasa girmiş kuzkuna dönmüş idi. Elhâsıl-ı kelâm bu kâfirler Mahmud Paşanun sözine (1850) inandılar. Kırâl dahı, bu ahda kim paşayile olındı, râzı oldı. Hisardan çıkub Mahmud Paşayile gelüb bulışdı. Mahmud Paşa kırâlı teselli-yi hâtır edüb aldı, padişaha getürdi. Kırâl hisarı teslim etdi. Bu kırâl ile Mahmud Paşa ahd etdüğüne gönli igen hoş olmadı. Padişah incindi. Zîrâ padişahun muradı buyıdı kim bu hisarların üzerine vardı kim kendü cebir (1851) ile feth edeyidi. Ve bu kırâl helâk edeyidi. "Şimdi bazı hisarı kırâla vericek (1852) gerü fesad bâkî olur., dedi. Ve hem akıncılar dahı segirdime gitmişler idi. Hünkâr eyidür (1853) : "Mahmud ! Bu vilâyet hod âsanlıg ile alınur imiş. Ya niçün akıncılar göndürdün kim bu vilâyeti bozalar., dedi. Padişahun Mahmud Paşaya evvel gazabı ve melâleti bu sebebden idi. Ve hem bu kırâlun vilâyetine muttasıl vilâyetler var idi. Ve birine Kuvac (1854) Eli derler idi. Ve ol Kuvac (1854) un oğlu padişah yanında olur idi. Ve bir dahı Bafıluoğlu (1855) derler idi. Anun dahı haylı Eli var idi. Ol dahı padişah yanında olur idi. Kırâl kim

Mahmud getürdi, heman dutdılar. Ve ol iki beg oğlanlarını bile dutdılar. Üçün dahı kapucılar çadırına kodılar. Padişah ülemâya arz etdi kim bunların kanları ve malları mubah mıdır ve yâ degül mi (1856)? Ol seferde bile bir aziz âlim kişi var idi. Mevlânâ Şeyh Ali Bistâmî derler idi. Kendü eyidür idi kim : "Ben Sultan Bâyezîd-i Bistâmînin neslindenüm., der idi. Ve lakabına Musannifek derler idi. Ol eyidür : "Bunun gibi kâfirleri öldürmek gazâdur., deyü fetvâ verdi. Ve hem kırâla evvel kılıcın ol çaldı (1857). Kırâlı depelediler. Ve hem ol iki kâfirün dahı kapucılar odasında tedârükün etdiler (1858). Ve bu kâfirlerin hazinelerin padişaha getürdiler. Ve akıncılar dahı gayet doyumluklar ile geldiler (1859). Şol kadar idi doyumluklar kim hiç kişi mahrum kalmamış idi esirden ve maldan. Ve hem ol vilâyetde olan hisarlarda ve şehirlerde ol kadar hazineler (1860) buldılar kim hesabı yok. Bu cemi' hisarların içinde padişah kulların kodı. Yayça hisarında uc begleri Minnetoğlunun bir yarar adamın kodı. Ve hem Yayça (1861) hisarında kırâlun bir küçük (1862) karındaşı var idi, anda bulındı. Hisar içindeyimiş. Andan dahı haylı haz etdiler (1863).

Nazım

Muhammed Han ki Bosna fethin etdi	O demde Hersek ile niyyet etdi	
Dedi Arnavuda İskenderiyye	Niçe Ellerde dahı himmet etdi	
Neye kim niyyet etse gazi sultan	Dahı varılmadın Hak kısmat etdi	20
Bu hanun tali' dâym felekde	Ne bürce erdiyise (1864) şevket etdi	
Gazâ-yı cin yolında Hak bu hana	Atâlar Hak bu âle mürvet etdi	
Husûsâ kim bu han gör âlem içre	Ne devranlar (1865) sürüb ne devre gitdi.	

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz altmış yedisinde vâki olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinden. Ve hem iki yıldız doğdı ol zamanda kuyruklu. Biri meşrik tarafından ve biri mağrib tarafından (1866).

141 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Karamanoğlu kim Öldi, Altı (1867) Oğlu Kaldı, Anun Memleketine Uzun Hasan Gelüb Neyledi Ve Hem Sultan Mehmed Han Gazi Dahı Bu Tarafda Neyledi Ve Karamanoğlunun Oğlanları da Noldılar (1868), Anı Bildürür.

Nazım

Yine bin şiveler gösterdi âlem	Karış murış cihan hem Beni Âdem	
Ocaklar söyünüb (1869) evler yıkıla	Ola mülk-i Karaman mesken-i gam	
Ne turfâ turfâ nakşı var cihânun	Gehî gûyâ eder halkı geh ebkem	35
Bu takdir kudreti gör âlem içre	Ne hükmi câridür muhkem, müsellemler	
Âşıkı yaz menâkib ihtisârı	Ki aklı ibret alub ola epsem (1870).	

Bu Karamanoğlu İbrahim Beg kim öldi, altı oğlu kaldı. Amma himmeti büyük oğlundayıdı (1871) kim yerinde (1872) o beg olayıdı (1873).

Ve kendi muradı neyise etdi. Ve hem bu Uzun Hasanun babası Ali Beg ilen bu gazi padişaha ihtiyac ile gelüb Sultan Murad Hana hizmet dahi etmişler idi. İmdi bunun gibi olan kimseneler padişahlara buncalayın hadiseler etmesi (1920) câyız degüldür. Ve bu padişahlara dahi gayret vâcib (1921) olur. Uzun Hasana varmağa bunlar sebeb olmuş idi. Ve hem Uzun Hasan evvel küçücük yılan idi. Padişahun niyyeti buyidi kim ejdehâ olmanın anı avlamak ister idi. İmdi Karamanoğlu ve Şehsuvar bu ahda durmadılar. Heman ol tarafa padişah müteveccih olub Anadoluya gecdi. Bunları umar idi kim bile gelelerdi. Bunlar gelmediler. Padişah dahi doğru Karamana yürüdi. Karaman oğlanları kaçdılar. Lârendeye vardılar. Padişah dahi doğru Konyaya vardı. Anı feth etdi. Ve Keveleyi (1922) dahi feth etdi. Andan yürüdi. Lârendeye vardı. Pir Ahmed andayidi. Mahmud Paşa anun üzerine vardı. Birbiriyle dutışdılar. Haylı ceng olındı. Âhır Pir Ahmed kaçdı. Karaman sipahilerinden haylı adamlar dutdılar. Padişaha getürdiler. Padişah buyurdi : Boyunların urdılar. Padişah, Mahmud Paşaya eyidür (1923) : "Durkutoğlunun (1924) kandalığın bil. Dahı üzerine var., dedi. Durkutlu (1925) dahi Bulgar Dağına çıkmış (1926) idi. Mahmud Paşa dahi bunların kandalığı habarın aldı. Üzerlerine yürüdi. Bunlar dahi duyduklar. Kaçdılar. Darsus (1927) tarafına (1928) aşdılar. Mahmud Paşa dahi kovub ardından yetüb alı bildüğün alı kodılar. Alınmayanlar varub Darsus Eline girdiler. Andan sonra padişah hükm (1929) etdi kim Lârendeden İstanbula evler süreler ve Konyadan da bile süreler. Elhâsıl-ı kelâm bir nice ehl-i sanâyi'den Mahmud Paşa evler sürdi. Veziri Rum Mehmed, padişaha eyidür : "Devletlü sultanum ! Mahmud sürdüğü evleri teftiş edüb gördüm. Ekseri fakirlerdür. Ve hem azdur., dedi. "Ve ganilerin sürmedi., dedi. Padişah eyidür : "Var imdi sen dahi, göreyüm ne yarsın., dedi. Bu Rum vezir İstanbulun intikamın almağa gayetde müstak idi kim ehl-i islâm inciteyidi. Bu kez fırsat buldı. Elhâsıl-ı kelâm Lârendeden ve Konyadan ziyâde evler almakdan muradı Rum vezirün buyidi kim ehl-i islâmın evlerin yıkdurub ve rızıkların ve düzenlerin bozdurmak idi. Lârendeyi şöyle yazdı kim Mevlânâ Hündkârın oğlını (1930) bile sürdi kim ol Emîr Ali Çelebi oğlu Ahmed Çelebidür. Elhâsıl Rum Mehmed, padişah emrinden daşra igen tecâvüz etmiş idi (1931). Âhır ül-emir hal böyle oldu kim Karamanoğluyla barışur gibi oldılar. Padişah dahi Konyaya ve Kevele'nün ve feth olunan hisarların içine cemi' hisar eri koyub muhkem berkitdi. Andan gelüb Kara Hisara indiler (1932). Padişah buyurdi : Mahmud Paşanın çadırını ve otağını başına yıkdılar. Ve cebehânesini kendü devesine yükletdiler. Padişahun cebehânesine katdılar. Rum Mehmedün vezâretinün evvelki şeytanlığı buyıdı kim Mahmud Paşa gibi müdebbir (1933) veziri kapusından red etdüdi. Müsülmanlara ezâ ve intikam edeyidi. Ya'ni kim İstanbulun acısını ala. Ve hem bu seferün evvelinde Keblüoğlu kim kadı-asker idi, Rum Mehmed azl etdüdi. Ve Mevlânâ Vildanı anun yerine geçürüb kadı-asker eyledi.

N a z ı m

45 Sürildi Mahmud Paşa kapudan İrağ oldu o sevgülü dapudan
Varub Has Köyine oldu mücâvir Halâs oldu daruk duruk tabudan.

Ve bu fethün, mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş ikisinde vâki olındı Mehmed Han Gazi elinden ve dahi bundan sonra mâcerâların ahvalleri çok olsa gerek.

144 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Padişah Ağrıboza Varub Anı Nice Feth Etdi Ve Mahmud Paşayı Neyledi.

Evvel Mahmud Paşaya Gelibolu sancağın tımar verdi. Ve buyurdi kim : "Mahmud ! Gemilerünü tez donat. İrakda ve yakında hiç bir limonda gemi kalmasun kim Ağrıboz gazâsına giderin. Cemi'isi hazır ve müheyyâ olsun. Hemin ki sana habar göndürem, cümlesi senün ile bile yürüsün ler., dedi. Ve buyurdi kim : "Key eyü fikr eyle (1934) kim Ağrıbozun fethi ne vech ile olur ve ne gerekdür, anı tamam müheyyâ et., dedi. Mahmud Paşa dahi emri kabul edüb şu kim gereklüdür, anı tamam kayd edüb hazır etdi. İş tamam oldu. Padişaha bildürdi. Padişah azım leşker cem' edüb korıdan niyyet-i gazâ deyüb yürüdi. Mahmud Paşa dahi gemiler ilen denizden yürüdi. Elhâsıl-ı kelâm Ağrıbozun üzerine düşdiler. Heman dem ki erdiler, Ağrıbozun önüne bir köprü döşediler. Padişah dahi gelüb karadan kondı. Mahmud Paşa deniz yüzünden hisarı kuşatdı. Padişah hazreti dahi köpriden geçüb hisarı dolayı (1935) kuşatdı. Yer yerin doplar kurıldı. Emr olındı : Ceng olına. Bir nice eyyâm cengler olındı. Dop ile ve oklar ilen acâyıb ceng etdiler. Bir gün nâgâh gördiler kim kâfirün deniz yüzünden gemileri gözükdü. Ya'ni kim Ağrıboza yardıma geleler. Ol gemiler ilen yardıma gelen kâfirler dahi Ağrıbozun üzerine nazar etdiler, gördiler kim Ağrıbozun hisarını islâm leşkeri karadan ve deryadan kat kat kuşatmış, ortaya almışlar, ceng ederler. Bunlar bu hayretdeyiken heman padişah emr edüb : "Hay gaziler ! Hisar yağmadur., dedi. "Ne durursız., dedi. Gaziler yağma habarın işidicek heman yürümiş etdiler. Ha deyince hisara koyıldılar. Mahmud Paşa tarafı evvel koyıldı. Hisar feth olındı (1936). Üç gün, gece ve gündüz eyü yağmalar oldu. Andan sonra hisarı zabt etdiler. Ve nevâhisinde bir nice hisarlar dahi var idi, anları dahi zabt etdiler. Ve bu Ağrıboz vilâyeti bir sancaklık El oldu. Şehirün kili-selerin mescidler etdiler. Vilâyet-i ehl-i islâmdan hatırı olub gelen müsülmanlara kâfirün hâli kalan evlerini mülklüğe verdiler. Ve hem bir kadı dahi nasb etdiler. Ve sancağı begliğini bir kulına tımar verdi. Ol kâfiristan iken vilâyet (1937)-i islâm oldu Hak Ta'âlâ 'avniyle.

N a z ı m

Zi han kim âlemi etdi münevver Kim anun tâli'i sa'd-i musavver
Viranlar (1938) ma'mur oldu mak- Yüzin gören halâs olur o gamdan
deminden

Bu hanun dâymâ devleti a'lâ Bunun kismetidür her hayr-ı evlâ
Bu âlündür kıyâmetde fazilet Bu hanun mahkûmidür cümle millet
İlahî bu âl üzre tâ kıyâmet Ere (1939) lutf-ı inâyetün hidâyet.

Ve bu fethün ve bu gazânun tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş dördünde vâki olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinden.

145 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Vilâyet-i Karamana Padişah Tekrar
Leşker Göndürdi kim Ol Vilâyetün Cümlesin Zabt Edeler ve Hem
Kimi Göndürdiler, Anı Bildürür.*

Ol zaman padişah, veziri Rum Mehmedî göndürdi. Dedi kim : "Var, Karamanoğlını ol vilâyetden sür, çıkar,, dedi. Ve hem kapu kullarından padişah ana haylı yoldaş koşdı. Ve Anadolu leşkerinden (1940) bir niçe sancak dahı bile koşdı (1941). Rum Mehmed yürüdi. Lârendeye vardı. Mescidlerin ve medreselerin yakdı ve yıkdı, bozdı. Atası evi gibi harab eyledi. Şehirün avratını ve oğlanını soydurdı. Uryân etdüdü. Lârendeden gitti. Vardı, Eregliye çıkdı. Ereglinün vilâyetini ve köylerini harab etdi. Ol vilâyetün halkı gelüb eyitdiler kim : "Bu (1942), Allah resûlinün vakıfıdır (1943). İmdi bunı sen böyle harab etdüdü. Ya Medîne-i Resûlün fakirlerine bu vilâyetden nefaka varmaz olur ise yarın kıyâmet gününde âmennâ bihi ve saddaknâ bihi (1944) Allah resûlinün katına varıcak ne cevap verürsin,, dediler. Bu sözleri deyenleri ol zâlim öldürdü. Andan sonra vardı Varsak vilâyetine. Anda Uyuz Beg derler idi, anun Eline girdi. Karamandan aldugı haram kisbi Uyuz Beg vilâyetinde daş arasında döküb gitti. Varsak dahı geldi, eyitdi : "Bu, konşumuz Karamanlunun azuğudur. Bu Rum Mehmed bunu bize getürdi, verdi,, dedi. Ve bu Rum Mehmedî "ne keremli kişiyimş,, dediler (1945). Yaramaz evsâfın acâyibi öğdiler.

Nazım

Fesâd etdi ziyâde çarh nişânı (1946) Dökile kanlar ola çok ziyânı
Bu ehl-i islâm içre dökilen kan Niçelerün gide dîn ü imânı
Ziyâde ola harablık cihanda Bu sözüme sakın dutma gümânı
Yıkıldı Karaman bozıldı Eller Bütüdi âlemi zulmun dumanı.

146 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim İshak Paşayı Hünkâr Tekrar Karamana
Göndürdi, Varub Karamanda Neyledi.*

Hünkâr, İshak Paşaya emr etdi (1947) : "Sen var ! Karamanoğlını (1948) Elden çıkar,, dedi. "Bu Rum devletsüz vardı. Karamanda haylı bedbahtlıklar etmiş,, dedi (1949). "İmdi sen vargı ! Karamanun müfsidler (1950) çıkar,, dedi. İshak Paşa dahı yürüdi. Lârendeye vardı. Andan sürdi, İç Ele girdi. Karamanoğlı kaçdı. Uzun Hasana gitti. İshak Paşa dahı Ak Saraya geldi. Padişahdan emr lındı kim : "Ak Saraydan ev süresin, İstanbula getüresin,, deydi. İshak Paşa, padişahın emrini yerine ge-

türdi. Şimdiki demde (1951) İstanbula Ak Saraylu Mahallesi kim vardır, İshak Paşa sürüb getürdi ol halkdur.

147 ncı Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Gedük (1952) Ahmed (1953) Alâyyeyi
Ne Suret İle Feth Etdi.*

Bundan öndin Rum Mehmedî Göndürdiler (1954) idi. Ol varub nesne zuhura getürmemiş idi (1955). Anun içün kim Alâyye beginün kız karındaşı, Rum Mehmedün hatunıydı (1956). Ve Gedük (1952) Ahmede (1957) padişah kapusından bir niçe bölük kullar dahı ta'yin olındı. Ve Anadolu leşkerinden bir niçe (1958) sancaklar dahı bile yoldaş koşıldı. Gedük (1952) Ahmed (1953) yürüdi. Vilâyet-i Alâyyeye vardı. Ve ol vilâyetün a'yanlarından haylı kişiler geldiler. Gedük Ahmedün (1959) önine düşdiler. Alâyyenün hisarı üzerine vardılar. Ve ol vakıt Alâyyenün begi Lutfi Beg oğlu Kılıç Arslan Beg idi. Gedük Ahmedün geldüğünü gördi. Bu dahı hisarın üzerine varduğı gibi filhâl dopların kurdurdu. Heman hisar halkı doplar kurulduğun göricek Kılıç Arslan Bege geldiler. Eyitdiler kim : "Bu gelen, Karamanoğlı gibi degüldür,, dediler. "Ve bunun ile cengün faydası yokdur,, dediler. Kılıç Arslan Beg dahı eyitdi kim : "Müsülmanlar ! Siz dahı oluru neyise tedârük edün,, dedi. Bu şehirün halkından Ahmed Paşaya işâret olındı ki adam göndüre (1960). Ahmed Paşa adam göndürdi. Varan adama eyitdiler : "Yürü, Ahmed Paşaya de. Görinecek yere gelsün. Ana soracağumuz vardır. Soralum. Ne cevap verür,, dediler. Adam vardı. Ahmed Paşaya dedi bunların bu kelâmını. Ahmed Paşa da işidicek, görinecek yere geldi. Şehir halkı eyitdiler (1961) : "Bu şehiri kim alsan lutf ile ve yâ kahr (1962) ile bizüm begümüzü (1963) neylersin,, dediler. Ahmed Paşa eyidür (1964) : "Eger lutf ile verür isenüz (1965) kendü vilâyetinden yeg (1966) vilâyet benüm padişahumdan alı verürin,, dedi. "Ve eger cebr ile alur isem bilürsüz hod ma'lumdur ne olacağı,, dedi. Elhâsıl-ı kelâm Ahmed Paşa bunları bir vech ile tesellî etdi kim ne beglerine ve ne kendülerine, nef'i ere, ziyânı erimeye. Kılıç Arslan Beg dahı bu söze râzı oldu. Çıkdı hisarından, Ahmed Paşaya geldi. Hisarı teslim etdi. Ahmed Paşa dahı hisarı tasarruf etdi. Kanûn-ı Osman neyise etdi (1967).

Sual : Ya ol Alâyyenün begi noldı?

Cevab : Ahmed Paşa, Alâyyeyi amân ile kim aldı, begini cemi' ta'al-lukatıyile ve hazinesiyile padişaha getürdi. Kılıç Arslan kim padişahın yüzini gördi, heman dem yüzini yere kodi. Padişah dahı eyitdi : "Hay ! Korkma kim sana ziyânım degmez (1968). Ve hem sana eyü tımar verürim kim senün vilâyetünden ziyâde ola,, dedi. Ol sa'at (1969) Gümülcineyi tımar verdi nevâhisiyile bile. Kendüye, hatunına, oğluna eyü hil'atlar ge-yürdi. Ve hiç malından ve kumaşından nesne almadı. Belki dahı ziyâde nesneler verdi. Hatunına, oğluna dahı ziyâde verdi. Ahır andan Gümülcineye vardı. Anda neyledi, anı dahı beyan edeyüm. Bu Gümülcine deniz kenarına yakındır. Anda âdet budur kim deniz kenarında gözciler ko-lar

kim tâ denizden haramı gemileri gelüb kenarları urmasun deyü dâym gözçiler gözedürler idi. Bu Kılıc Arslan Beg ol araya varaldan gözçiligi dahi kendü eder idi (1970). Dâym deniz kenarında bir çadırı kurulmuş, durur idi. Nâgâh, bir gün deniz kenarında gözleyüb durur iken bir kâfir gemisi geldi. Kenara yakın gelicek Kılıc Arslan Beg dahi ol gemiye karşı vardı. Hucum etdi. Ya'ni ceng eder gibi oldu. Atını depdi. Kenardan denize girdi. Ol gemide bir kayık hazır imiş. Geldi, Kılıc Arslan Begi aldı. Gemiye iletti. Kılıc Arslan, oğlunu (1971) ve avratını bıraktı, gitti. Şimdiki hinde avratının, oğlanının halları noldı dersen oğlu öldi. Avratın dahi oğlu yanında kodılar. Kılıc Arslan Beg vardı, kâfire gitti. Kâfirden Mısıra çıktı.

Nazım

Bu dünya lezzeti bil ağudandur Seni her yalan ile avudandur
Ve ger bin yaşasan, dâym sağ olsun Sonı sönlüklerini uvadandur
15 Kime kim hayr ü şer sen kasd edersen O kasdun seni sine ile dendür (1972)
Anunla Hakka sen hazır olasin Kimün hakkı ki olsa diledendür.

Ve bu fethün, bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş altısında vâki olındı Sultan Mehmed Han Gazinün kulu elinden kim adı Ahmed Paşadur.

148 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Ahmed Paşa Silifkeyi Ne Suret İle Aldı Ve Hem Anda Neyledi.

Karamanoğlu İshak Beg kim Uzun Hasana kaçmış idi, Karamanoğlu karındaşı Pir Ahmed, Mukun (1973) kalasını almış idi. Ve İshak Beg, oğlunu Silifke kalasında komış idi kendü Uzun Hasana gittiğinde. İshak Begün oğlu, Sultan Mehmede habar göndürdi kim : "Silifkeyi sultanuma vereyin,, (1974) dedi. "Adam göndür,, dedi. Sultan Mehmed Han Gazi dahi anun sözine i'timad edüb Gedük (1952) Ahmed (1975) yarar yoldaşlar ile göndürdi. Gedük Ahmed dahi bundan yürüdü. Karamana vardı. İç Ele girdi. Silifkenün üzerine vardı. İshak Begün oğlu hisardan (1976) çıkub hisarı teslim eyledi (1977). Ol hinde Karamanoğlu Kasım Beg, Uzun Hasana varmış idi. Uzun Hasan ana leşker koşub göndürdi. Bu tarafda (1978) Gedük (1952) Ahmed (1953) kim Silifkeyi aldı (1979), Mukun (1973) hisarına yürüdü. Pir Ahmed, avratını ve oğlanını Mukun hisarında komış idi. Ve İshak Begün bir kücücük oğlu dahi bileydi. Ve hem Karamanoğlu Mehmed Beg var idi, anun da bir mahbûbe kızı ol hisarda bileydi. Gedük (1952) Ahmed ol (1980) hisarın üzerine düşdi. Anı (1981) dahi darb-ı dest ilen aldı. Ve geldi, Keveleye düşdi. Anı dahi darb ilen aldı. Halkını kıldı. Ve hisarı zabt eyledi.

Nazım

Ne işler oldu gör fânî cihanda Dahi çok işleri vardur nihanda (1982)
Sakin kim mağrur olma bu fenâya Ki assı sanduğun ola ziyanda
Buna âkil ârifler uymadılar Uyanlar cümle kalmışdur yabanda
Neye kim elün erse an sen ölüm Ki anmazsan (1983) kalursın sen zi-
yanda (1984)
Saray u köşk ü serirde yatanlar Gömildi yatdı çok çürük samanda.

Ve bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş yedisinde vâki olındı.

149 uncu Bâb

Bu bâb anı beyan eder kim : Bu tarafda (1985) Uzun Hasan kim Kasıma leşker koşdı (1986), geldiler Erzincandan berü Rûma, padişaha habar göndürdiler kim : "Desturunuz ile biz Dulkadır (1987) Eline gideriz kim Kılıc Arslan Begün oğlunu atası yerine iletevüz,, (1988) dediler. Ol zaman beglerbegi (1989) Hamza Beg, Tokatdayıdı. Gelen adam ana geldi. Hamza Beg dahi Tokatda anun bu sözine inandı. Eyitdi : "Nola, geçsünler,, dedi. Hemin kim Sivazdan bir niçe göc kim göcdiler, bir gün alessa-bah yortdılar. Tokadun üzerine düşdiler (1990). Ol zâlimler Tokadı yağma etdiler. Şehiri yıkdılar, yakdılar, taladılar. Şöyle kim kâfirâne işler işlediler. Müsülmanların avratına ve oğlanına nâmeşrû işler etdiler (1991) bihad ve bikiyâs. Döndiler, bu yüz karasıyle (1992) kimi Uzun Hasana gitti. Ve kimi Karaman oğlanlarını aıldılar. Kendü vilâyetlerine doğrıldılar (1993). Sultan Mehmed Hana dahi bu hadiselerün habarı geldi. Sultan Mehmed Han Gazinün bir oğlu dahi kim ol Sultan Mustafadur, o Konyadayıdı. Ana Sultan Mehmed habar göndürdi kim : "Var (1994). Kara Hisarda (1995) otur,, dedi. Kendüsi devlet ile hucum etdi. İstanbul Boğazından Anadoluya geçdi. Mahmud Paşaya Gelibolu sancağın vermiş idi (1996). Yine devlet kapusına (1997) getürdi (1998). Vezir edindi. Bular (1999) bu aradan hucum etdiler kim Karaman vilâyetine çıkalar. Karaman oğlanları dahi Uzun Hasanun bir begi, Yusuf İmirze (2000) derler idi, anun ile leşker cem' etdiler. Ak Şehire geldiler. Yürüdiler Hamid Eline girmeye. Bu tarafda Sultan Mustafa dahi Kara Hisardan yürüdü. Bunlar ile buluşdı. (2001). Eyü sultânî cengler olındı. Uzun Hasandan gelen begi kim Yusuf İmirze (2000) dür ve hem Uzun Hasanun emmüsi oğludur, anı dutub esir etdiler. Boynuna ip dakdılar. İt yeder gibi yeddiler. Karamanoğlu Pir Ahmed kaçdı. Gerü (2002) Uzun Hasana gitti. Gedük (1952) Ahmed dahi ol hinde anun (2003) avratını (2004), oğlunu ve kızını İstanbulla getürmüş idi. Kasım Beg gerü (2002) İç Ele girdi, oturdı. Ve hem Silifkeyi oğurladı. Ve bu tarafdand Sultan Mehmed, Gedük (1952) Ahmed (2005) tekrar gerü göndürdi (2006). Vardı, Silifkenün üzerine düşdi (2007). Darb-ı dest ile Silifkeyi gerü aldı. Ve ol oğurlayanları kıldı. Gerü hisar Sultan Mehmedün oldı (2008). Ve kendü, Gedük Ahmed sağ ve selâm İstanbulla geldi. Sultan Mehmedün hizmetinde durdı. Gözler kim Sultan

Mehmed ne buyura ve buyurduğu hizmetde ola (2009). Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş yedisinde vâki olındı. Gedük Ahmed Paşa elinden kim Sultan Mehmed Han Gazinün veziriyidi.

150 nci Bâb

5 *Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Şultân ül-Mücâhidin Sultan Mehmed Han Gazi Şarka Teveccüh Etdi kim Gide ve Hem Kimün İçün Teveccüh Etdi.*

Uzun Hasan kim Karamanoğlu Kasım Bege leşker koşmuş idi kim gelüb Tokadı harab edüb gitmiş idi. Sultan Mehmed Han Gaziye dahi vâcib (2010) oldı kim Uzun Hasana (2011) vara. Mahmud Paşayı ve Ahmed Paşayı ve Mustafa Paşayı için bir yere cem' etdi. Feth-i kelâm edüb (2012) eyitdi kim : "Bu Uzun Hasanun re'y-i tedbirinde ne dersiz,, dedi. Bu paşalar dınmadılar. Biri birinün yüzine bakışdılar. Sükût makamında kaldılar. Gerü padişah bunlara eyidür : "Niçün söylemezsiniz,, der. Mahmud Paşa eyidür : "Devletlü sultanum ! Padişahumuzun aklı cümlemüzden artukdur,, dedi. Gerü padişah eyidür : "Hele siz dahi bir feth-i kelâm edünüz,, dedi. Mahmud Paşa eyidür : "Devletlü sultanum ! Bu Uzun Hasanun hod bir niçe dürlü yaramazlığın bildük kim ne suret ile olındı ve niçe fitneler eyledi. İmdi sultanum, anun ol etdüğü yaramaz ef'âllere göre ef'âl etmek gerekdür,, der. Ve hem Mahmud Paşa eyidür : "Devletlü sultanum (2013) ! Bu Uzun Hasan hod padişahumuzun bir oğluna mukabil olacak kişi degüldür. Amma (2014) duşmandur. Gafil olmayub buna âli yarak görmek gerekdür,, dedi. Bu taraftan Ahmed Paşa eyidür : "Devletlü sultanum ! Hele şimdiki hinde bir kulun göndür. Akıncıların ile var-sun. Anun memleketinde elleri erdüğü yere degin urub talan etsünler. Yıkub bozsunlar ve yaksunlar,, dedi. "Tâ kim padişah dahi anun ef'âline göre masâlihi göre,, Padişah eyidür : "Mihaloğlu Ali Begi göndürün kim varsun. Ol vilâyeti eli erdüğü yere degin ursun ve yıksun,, dedi. "Ve adamların esir etsün,, dedi. Ve hem eyle etdiler ve padişahun buyruğunu yerine getürdiler (2015). Ali Begi, Rum Elinün yarar akıncılarıyilen göndürdiler. Vardı, Kemahun Elini urdı. Ve Ermenileri esir etdi. Mubalağa doyumluklar oldı. Ve bunun kesası çokdur. Fakir ihtisâr etdüm. Padişahumuz (2016) dahi devlet ilen asher-i mansûrını (2017) cem' etdi. Ve hem iki oğlını padişahumuz bile aldı kim biri Sultan Bayazid Han idi ve biri dahi Mustafa Çelebiydi. Ve askeri Sultan Mehmed Han Gazinün ol vakit yüz bin mikdarı tahmin olunmuş idi. Ve kâfir leşkeri dahi mubalağayidi. Bile alub hucum edüb yürüdi. Bundan Sıvaza çıkdı. "Sıvazda bulışam,, der idi. Uzun Hasan umar idi ol aralara gele deyü. Gelmedi Andan hucum edüb Ak Şehire ve Kara Hisara çıkdılar. Hasan-ı Dirâz gelmedi. Padişahun kulu ve hem veziri Mahmud Paşa eyidür : "Devletlü sultanum ! Hele bu Kara Hisarı alalım. Ümiddür kim duşman dahi gele,, dedi. "Anun ile haklaşavuz,, dedi. Padişah eyidür : "Hay Mahmud ! Ben hisarı nideyüm (2018)? Ben duşmana geldüm. Bara duşmanımı bulı verün,, dedi. Andan padişah

hucum edüb yürüdi. Erzincana çıkdı. Gene duşman belürmedi. Ve illâ padişahun dâym önince karavulu var idi, önce yürür idi. Nâgâh bir gün karavul bir niçe alay duşmana bulışdılar. Mubalağa ceng olunmuş idi. Ahır duşman sinub kaçdı. Andan yürüdiler. Tercan (2019) yöresine vardılar.

Hiç duşmandan eser belürmek vâki olmadı (2020). Padişah eyidür Rum Eli Beglerbegisi Has Murada ve Mahmud Paşaya eyidür : "Varun ilerü! Görün ne hâl vardır,, dedi (2021). Hemandem bu ikisi yürüdiler bir az yoldaş ile amâ biri birin gözlemediler. Fırat suyunun kenarına vardılar. Mahmud Paşa eyidür : "Hay Murad Beg! Gelün, Fırat suyunu geçmeye-lüm. Gafil düşmeyelüm. Duşmana yakamuzu vermeyelüm,, dedi. Murad Beg bunun sözün eslemedi. Eyidür (2022) : "Mihaloğlu Ali Beg ilerü gitdi. Ya biz nice (2023) duralum (2024) ,, der (2025). Mahmud Paşa eyidür : "Benüm sözüm işit ay karındaş ! Yağıda akıl ve tedbir gerekdür. Yağrıy hod henüz sen görmemişsündür,, dedi. Murad bunun sözünü asla 'aynına almadı ve nasihatın eslemedi. Göz yumdı. Yürüdi. Fırat suyunu tarfet ül-'ayn içinde öte geçdi. Ama Mahmud Paşa bir az sabr etdi. Durdı. Bir lahzadan gordi kim Ali Beg gelir. Mahmud Paşaya (2026) eyidür : "Hay! Dön,, der. Murad hod suyu öte geçmiş idi. Ardınca Mahmud Paşa himmet edüb yürümedi. Suyun (2027) öte geçesinde busuda hod duşmanın erleri var imiş. Hemin ki Murad, suyu öte geçdüğü gibi leşkeri bölündi. Bir bölüğü Mahmuda kaçdı. Mahmud Paşa dahi suyu geçmedi. Paşa orduya kaçdı. Mihaloğlu Ali Beg dahi Mahmud ile bile orduya kaçdı. Murad Paşayı yanında bulunan adam ile araya (2028) aldılar. Ceng arasında Murad nâbedid oldı. Ama Durhan-Begoğlu Ömer Beg dutıldı. Ve Hacı Beg ve Fenâri oğlu Ahmed Paşa dutıldı. Ve dahi haylı subaşılar dutıldı. Subaşıları Bayburda göndürdiler. Ve bu üç begi Uzun Hasan, yanında alı kodı. Kendü yanında anları saklatdı.

N a z ı m .

Çerinün serveri kim âkil olmaz Ne denlü (2020) çok ola, duşmana dırmaz
Ana kim akl ü devlet yar degüldür Öninde dağlar olsa gözi görmez
Murad Paşa belürsüz oldı gitdi Hana bir kul dahi hiç eksük olmaz.

151 inci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gaziye bu Hades kim Vâki Oldı, Leşkerün Bazısı Münhezim Oldı, Andan Sonra Padişah Noldı.

Ol aradan 'alessabah göcdiler. Duşmanın belürdüğü yere doğru (2030) yürüdiler. Ve hiç vechen min el-vücûh duşmanın habarın bilmediler (2031). Ve Uzun Hasan bu hileyi edüb gerü (2032) belürsüz oldı. Ve kendüyi göstermedi. Belürsüz eyledi. Padişah dahi Bayburda yöneldi (2033). Ve bu hadesden sonra altı gün dahi yürüdiler (2034). Yedinci gün kim çaharsenbih günüydü, gerü (2032) duşman belürdi. Ve illâ bir sarb derelü, depelü yerde bir niçe alay belürdi. Eyle sandılar kim Mihaloğlu Ali Beg-

dür. Zîrâ Ali Beg dahı leşkerden dâyum haylı irak yürür idi. Gördiler kim Ali Beg degül imiş. Bildiler kim istedikleri düşman budur. Padişah hod dâyumâ hazır yürür idi. Alayların bunlar da hoş düzmüşler idi. Durmadılar. Yürüdiler. Ve bu dereyi, depeyi öte geçdiler. Kuş gibi çıkdılar. Dahı düşmana karşı dura vardılar. Padişahun dahı iki oğlu iki koldan yürüdi. Sultan Mustafa kolına Uzun Hasanun bir oğlu vâki olındı kim adına Zeynel derler idi. Ve Sultan Bayazıd kolına bir oğlu dahı vâki oldı kim ana Uğurlu Mehmed derler idi. Padişahun mukabilinde Uzun Hasan kendü vâki olındı. Ve her kollara saf saf leşkerler mukabil olındı. Sultan Mehmed Han Gaziye Hak Ta'âlâ inâyet etdi ve devleti galib oldı ve düşmanını mağlûb edi verdi. Ve her kol dahı yer yerin (2035) yürümiş etdiler. Sultan Mustafa kolındağı azablar Zeyneli dutdılar. Başını kesdiler. Ve bile olan beglerinün ekserini kırdılar. Ve niçelerin dahı diri dutdılar. Ve mubalağa yarakların aldılar. Ve Sultan Bayazıd kolında kim Uğurlu Mehmed idi, anı dutmadılar. Ol kaçub gitdi. Ve Sultan Mehmed Han mukabelesinde kim Uzun Hasan vâki olmuş idi, heman kim yenice-ri alayların göricek Uzun Hasanun aklı şaşdı. Eyidür: "Bire! Bana Boz Atı getirün kim ol Boz At can kurtarandur," dedi (2036). Heman kim Boz Atı getürdiler. Sıçradı. Boz Ata suvar oldı. Kaçmağa yüz dutdı. Velhâsıl Uzun Hasan, Boz Atı geldüğinden yana döndürdi. Dere, depe demeyüb Boz Atı yüzdürür, ardına bakmağa korkar, yeteler deyü. Kaçar mı kaçar. Yanındaki kişiler beglerinün bu halını gördiler kim başlarında akılları kalmadı, heman kendüler tövbe etmeğe başladı. Karamanoğlu Pir Ahmed, Uzun Hasanun yanında durur idi. Ve ol dahı kaçmağı eyü (2037) bilür idi. Pir Ahmed dahı kim yenice-riyi gördi, kaçmağa hevesini kamudan yegrek gördi. Ol arada Uzun Hasan heman Tebrize' azm (2038) etdi. Karamanoğlu yanına düşmek ister idi. Atını Uzun Hasana yetüremez. Zîrâ Uzun Hasanun atı ziyâde yügrük idi. Yenice-ri ve Rum Eli begleri bunların halın gördiler kim kaçdı, eyidiler (2039): "Hay devletsüz, hayın Türkmanlar! Ok atılmadan ve kılıç salınmadın bu kaçmak size neden oldı? Ya bu leşker kim siz evvel sızunuz idi ma'lûm oldı kim anlar dahı sizden muhannisler imiş," dediler. Uzun Hasan başın kurtarduğına bin kerre râzı oldı. Ve dahı ta'allukatına vasiyet etdi kim Âl-i Osmanun adın anmayalar. Ve hem oğlanları da ve ehli de bu sözi kabul edüb kulaklarında güşvâr etdiler. Osmanlunun adın anmakdan bezdiler.

N a z ı m

Hasan kim kendüyi key er sanurdi Çağatayda, Acemde uzanurdi
Ve hem derdi Çıtak ile bulışsam (2040) Çürük i'tikadına inanurdi
Bulışdı hem Çıtak bin bir görindi Önce kaçıban ha dolanurdi
40 Dahı andurmaz ol Hasan Çitağı Çıtak anılsa Hasan utanurdi
Çıtak urdı Hasan başına yumruk Ve ger kurtılsa bilün (2041) uslanurdi.

Sual : Bu Uzun Hasanun kim beglerin dutdılar, bunların uluları kim idi ?

Cevab : Biri Ömer Beg idi kim ol Cigerlü begleri tayfasının ulu beg-

lerinden idi. Ve iki karındaşlar dahı kim ol Mîr Temür neslinden idi ve hem Kara Yülük kıza oğlanlarından idi. Ve bu beglerden gayrı üç bin mukdarı dutsak getürdiler. Ve cengde kırılanun hod hesabın Âliahdan gayrı kimse bilmez idi. Elhâsıl-ı kelâm bu Uzun Hasanun başına gelen rüsvaylık dünyada hiç bir padişahun başına gelmedi. Anun için kim karın ağrısına uğradı. Âhir ol gayretten helâk olub gitdi.

Sual : Ya bu Sultan Mehmed bunu kahr etdikden sonra neyledi?

Cevab : Heman döndi, kendü memleketine gitdi. Mürüvvet etdi. Anun memleketin yıkmadı. Ve müsülmanların incitmedi. Kendü vilâyetine tevaccüh eyledi. Ama yolunun üzerinde Kemahun Kara Hisarı var idi. Geldi, bir heybet nazariyle anı feth etdi. Andan yürüdi. Devlet ile Istanbula geldi. Heman ki şehire girdi, veziri Mahmud Paşayı azı etdi.

N a z ı m

Zi devran kim ne devranlar sürüldi Muhammed Han aduları sürüldi
Çü şevketi erişdi şarka, garba Temerrüd ehli kalmadı, sürüldi
Bu âlün geleni olur ziyâde Bu âle hükm-i Hak bile sürüldi
Bularda adl ü bedl ü lutf u insâf Bulındı (2042) tâ kıyâmet kim sürüldi
Müebbeddür bu haslet bil bu âlde Nevâlar olğı bu âlde sürüldi.

Sual : Bu Uzun Hasan ne asıldandur kim bu gazi padişah ile düşmanlık edüb böyle temerrüd etdi?

Cevab : Bu Uzun Hasan Bayındur Han neslindendir. Ve ol Uzun Hasandur kim Turhan-Begoğlunu sıdı. Ve Baranludan İmirze Cihanşahi sıdı. Ve Çağataydan Sultan Ebû Saidi sıdı. Ve illâ Sultân ül-Müçâhidin Sultan Mehmed Han Gazinün nazarına düymedi. Ve katı zebun olub takat getürmedi. Ve bu mâcerânun tarihi hicretün sekiz yüz yetmiş sekizinde vâki olındı. Sultan Mehmed Han ve oğlu Bayazıd Han ve Sultan Mustafa cem'iyyetinde vâki olındı. Uzun Hasan mağlûb ve bunlar galib oldılar.

152 nci Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi, Kulu Gedük
(1952) Ahmedî (2043) Ketenün Fethine Göndürdi. Ol dahı Kefeyi
Ne Suret ile Feth Etdi Ve Anda Dahı Vilâyetler Feth Olındı,
Anı Bildürür.

Sultân ül-Müçâhidin Sultan Mehmed Han Gazi vilâyet-i Rûmı tamam feth etdi. Hanlarını ve beglerini cemi' neseb ü nesliyle vilâyetlerinden kal' etdi. Andan sonra anı murad edindi kim bu Kara Dêrâz kenarların dahı feth ede. Ve hem bu denizlerde (2044) olan cezâyirlerde (2045) de bunun adına hutbe-i islâm okına. Sultan Mehmed Han Gazi, kulu Gedük Ahmede buyurdi kim : "Tezcek yahşı yarak gör kim seni gazâyâ göndürürin," dedi (2046). Ahmed vardı. Üç yüz para mukdarı gemi donatdı. Ve hem eyü yarar yoldaşlardan dahı bile aldı atludan ve yayadan. At gemileri dahı aldı. Ahmed Paşa, padişahun emrini cemi't yerine getürdi; tamam etdi.

Gelüb padişaha arz etdi. Ve : "Ne yere buyurur isenüz varayum,, deyü sormadı (2047). Heman el bağladı. Padişaha karşı durdı. Padişah eyidür : "Ahmed ! Senün yarağun tamam oldı mı,, der. Ahmed eyidür : "Devletlü sultanum ! Benüm yarağum hemin sultanumun işaretidür ve himmetidür,, dedi. Heman ol sabah nakkareler çalındı (2048). Sancaklar gözildi ve gemiler donandı. Ve gaziler niyyet-i gazâ etdiler. Ve gemilerin balamarları gözildi. Ve lengerleri içeri gemiye alındı. Hemandem yelkenler açıldı. Ve yelkenlerin içeri yel ile doldı. Allah emriyle yürüdiler. Deryânun yüzi envâr-ı islâm ilen münévver oldı. Yetmiş bir mikdarı sünnî gazier leyl ü nehâr, nehâr ü leyl deryâ yüzinde yürüdiler. Günlerde bir gün Kefenün limonına (2049) girdiler. Hemandem sıgradılar. Yer yerin kenara çıkdılar. Metrisler ve doplar kuruldı. Ahmed Paşa meyân-beste olub eyidür : "Hay gaziler ! Gayert-i islâm edün kim bu Kefe dâr ül-islâmın üzerinde igen havâledür,, dedi. "Bunı aradan götürelüm eger Allah verür ise,, dedi. Gaziler dahı hücum edüb ceng-i sultâniye meşgul oldılar. Geceler ve gündüzler kâfire rahatlık vermediler. Kâfirler dahı gördiler kim bu gelen gazilerin kasdı (2050) bu şehiri alub yıkmakdur. Ve hem muradları cebr ilen almakdur. Ve hem almağa da kadirlerdür. Kâfirler ehl-i islâmda bu himmeti göricek cem' olub tekvürleri yanına geldiler. Eyitdiler kim : "Bu gelen Türk ilen nice edersin,, dediler. Tekvür eyidür (2051) : "Ya siz ne dersiz?,, Bunlar eyidür : "Cebr ile alınmadan ise eyülük ile verürüz,, (2052) dediler. "Anun için kim biz bu hisarı saklayamazuz,, (2053) dediler. "İmdi eyülük ile vermek yegrekdür,, dediler. Tekvür eyidür : "Niğün böyle dersiz,, dedi. Bu kâfirler eyidür : "Anun için kim bu Türk bu hisarı cebr ile alur ise,, dediler, "bizi kırar ve bazımızı esir eder ve malımızı alurlar. Ve şehrimizi harab eyerler. İmdi bunun gibi olmakdan ise âsanlığ ile verelüm kim cemi'imizi esir etmeyeler. Ve hem ol padişah kim bu Türkleri göndürmüşdür, her aldugu vilâyeti ma'mur etdi. Yıkub harab etmedi,, dediler. Tekvür eyidür : "Ben dahı sizün ile bileyem,, (2054) der. "Her ne kim siz dersiz, ben muhâlefet etmezim,, der. Ücinci gün aman dilediler. Ahmed Paşa dahı aman verdi. Beşinci gün hisarın kapusını açdılar. Hisar feth olındı. Padişahın sancağı hisara girdi. Ve bedenlerde nöbet-i sultânî urıldı. Ve müezzînler hûb âvâz ile ezanlar okıdılar. Çanlarını giderdiler. Ve küffârın putları âsârını bozdılar. Bir ulu kiliseyi câmi etdiler. Cum'a namazı kılındı. Hutbe-i islâm okındı Sultan Mehmed Han Gazi adına. Ahmed Paşa da gazilere hil'atlar geyürdi. Ülemâya ve fukarâya 'atâlar etdi. Andan sonra, tekvür, Ahmed Paşanın yanına gelmiş idi, dutdı ve hazinesin zabt etdi. Padişahın hazinesine teslim eyledi. Ve bu şehirün halkını sınıf sınıf yazdı. Ganisini ayru ve fakirini ayru. Ve cemi'i mallarını ve oğullarını ve kızlarını ve sipahilerini dahı bile yazdı. Ve bu halkdan ve malından şol nesne kim padişaha lâyıkdur, aldılar. Ve her ne kim yerinde komaludur, kodılar. Ve sipahilerin evlerinden daşra çıkardılar. Oların evlerini gazilere verdiler. Ve bundan sonra bir nice para gemiler göndürdiler etrafda olan kâfir hisarlarını feth etmege. Azağı ve Yabugermenî ve ol deniz kenarında olan hisarları tâ Çerkese varınca feth etdiler. Andan sürdiler. Menküpin (2055) üzerine geldiler. Kenara çıkdılar. Hisara doplar kurdılar. Menküpin tek-

vürü gördi kim Kefe vilâyetini feth eden kişilerdür (2056), kendünün üzerine geldi, tekvür dahı Ahmed Paşaya karşı geldi kim bu hisarı teslim ede. Bu tekvürün bir hisımı (2057) var idi. Ol dahı hisardayidi (2058). Hisarı vermege ol râzı olmadı. Hisarın kapusını yapdurdı. Cenge başladı. Haylı zaman cengler olındı. Bu tekvür ne kadar kim vardı, "hisarı verün,, dedi, bunun sözün eslemediler. Belki avratın, oğlanın daşra sürmek istediler. Âhır gördiler kim hisar ceng ile alınmaz. Bir az leşker bu hisarın üzerinde kodı. Kendüsü Ahmed Paşa göçüb gitdi. Bir kaç (2059) günden sonra bu hisara koduğu leşker dahı kodı, gitdi. Vardılar, bir yerde busuya girdiler. Bu hisarın içine daşradan haylı adamlar girmişler idi. Gayet âciz olmuşlar idi. Heman kim leşkerün gittiğün gördiler, hisardan çıkmağa başladılar. Ve busuda olan islâm leşkeri bu hisardan çıkan halkı segirdüb buldılar. Def'i hisara koyıldılar. Hisarın kapusını aldılar. Menküp (2060) dahı feth olındı. Andan sonra Menkübi (2061) dahı yazdılar. Ve Kefeye nice olındıyse Menküpe dahı eyle eylediler. Ve her vilâyeti kim feth etdiler. Ve her vilâyeti kim feth etdiler,, beglerini sürdiler, İstanbula getürdiler. Ve hazinelerin padişahın hazinesine dapşurdılar (2062). Kızların ve avratların (2063) padişahı kullarına bağışladı. Ve ol kâfirlerin ömürlerini tamam eyledi. Ve padişah kendü muradınca etdi. Ve bu Menküpe (2064) bir kadı naşb etdi. Kiliselerin mescidler etdi. Padişahın adına anda dahı hutbe-i islâm okındı. Ol dahı dâr ül-küfr iken dâr ül-islâm oldı.

N a z ı m

Neler feth etdi gör han kulu Ahmed Getürdi mâl ü ni'met (2065) hana Ahmed
Ve hem mahubları kim yüzleri mâh Niçeler hana kim yetürdi (2066) Ahmed
Bu işler kim bu Ahmed Paşa etdi Neyi kim han buyurdi, etdi Ahmed
Bu Ahmed kim gedüklerin eridür Niçe gedükleri berkitdi Ahmed.

Ve bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz sekseninde vâkı olındı Sultan Mehmed kulu Ahmed Paşa elinden.

153 üncü Bâb

Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi Kara Buğdan Gazâsını Ne Suret İlen Etdi Ve Hem Buğdanun Tekvüriyle Neyledi, Anı Bildürür.

Padişah kim cemi' kâfir beglerinün vilâyetlerini ve kendülerini Hak Ta'âlâ buna müsehhar eyledi (2067), Kara Buğdanun tekvürünü kapuya okıdılar : "Bu kez sen kendün getir haracum,, dediler. "Netekim vilâyet-i Eflak kendü getirür,, dediler. "Ve Eflak bigi bizüm olasın ve hem bizüm ile zindeğânın ne vech iledür, bilêlüm,, dediler. Bu söz ile kâfire habar göndürdiler. Kâfir gelmedi ve asla itibar dahı etmedi. Padişah dahı bir kulin göndürdi : "Var, ol kâfirün vilâyetine gir. Tefahhus et, gör kim ol kâfirler göreyüm senün ile neyler,, dedi. Bu kul dahı padişahın emrine muti' ve

münkad olub yürüdi. Tunaya vardı. Tunayı geçdi. Buğdan vilâyetine girdi. Bir gün bunlar gafil dururlar idi. Ve hem az leşker idi. Ve garibler idi. Ol mel'un bunları gafil avlayub üzerlerine geldi. Müsülmanlardan hayh şehid oldı. Ve nicelerin dahı dutsak etdiler. Padişahun kulu (2068) dahı kalan adamıyle âhır gelüb çıkıdı; sürdi, padişaha geldi. Ol mel'un kâfirün etdügin padişaha bir bir habar verdi. Padişahu gayret-i islâm bürüdi. Ve dahr gönünden niçe tedbirler dürdi (2069). Vezirlerine tezcek buyurdi: "Yarak görün kim eyü gazâlara seferüm vardır,, dedi. Heman padişahun kim emri olındı, esbâb-ı gazâ müheyyâ bulındı. Sultan Mehmed Han Gazi niyyet-i gazâ etdi. İstanbuldan çıkub asker-i mensûr ile yürüdi. Tuna suyunun kenarına vardı. İstanbulun dahı gemilerine emir olınmış idi kim Tuna suyu kenarına varub hazır olalar idi. Ve hem gemiler gelmişler idi. Padişah gemiler ile Tunayı geçdi. Buğdan vilâyetinde bir niçe eyyâm yürüdi. Ol vilâyetün tekvürini ister. Âhır ol kâfir dahı leşkerin cem' edüb bir sarb dağun (2070) arasına girdi. Ve ceng esbablarını hazır etmiş. Atlularına dahı buyurmuş. Cemi'isi yayak olmuşlar kim kaçmayalar; eyü, hasmâne ceng edeler. Gaziler dahı gördiler kim bu kâfirler eyü ceng etseler gerek (2071). Padişaha bunların niyyetini bildürdiler. Padişah buyurdi: "Hay gaziler! Ne durursız? Gayret-i islâmdur. Ve illâ saf saf olub alaylar bağlan,, dedi. Ve hem padişahun emrini gaziler kabul etdiler. Kâfir leşkerinün üzerine hucum edüb yürüdiler. Kâfir dahı pırankı doplar atmağa başladı. Gaziler dahı gayret-i islâmı yüreklerinde muhkem edüb yürüdiler. Kâfirün dopına, tüfegine bakmadılar. Kâfirün üzerine galaba etdiler. Kâfiri sıldılar (2072).

N a z ı m

Karışdı bir birine ceng ederler Veli kâfire dağı teng ederler
Çü emr oldı, kılıç çekdi gaziler Kâfirler kırdı, kan dökdi gaziler
Tefferrüc et ne iş eder gaziler Hemandem kâfiri sıldı gaziler.

O doplar kim atdılar, gaziler hucum edüb o dop arabalarının üzerine düşdiler. Târiet ül-'ayn içinde kâfirün arabalarını târumâr etdiler ve bozdılar. Harab eylediler. Kugluk (2073) vaktında kâfir ile bulışdılar idi. Tâ beyn es-selâteynê degin kâfirler ile ceng-i sultânî oldı. Âhır Hak Ta'âlâ islâm leşkerine fırsat verdi. Kâfir leşkerin basdılar, sıldılar. Ol kadar kâfir kırıldılar kim küffârun bağlarından minâreler yapıdılar ve hem nicelerin dahı coir etdiler. Ve hem cemi' vilâyetinde gazilerin eli erdügi yerde şenlik ve abadanlık komadılar. Yıkıldılar ve yakıldılar. Ve malın ve davarın ne buldılar ipe târâc etdiler. İki ay mikdarı gaziler Kara Buğdan vilâyetinde Sultan Mehmed ile yürüdiler. Gazâlar etdiler. Malın ve ni'metin, nakdin ve cinsin aldılar. Ve acâyib doyumluklar oldı. Ögrek ile atlar ve süriyle koyunlar aldılar. Ve cemile mahublarını gaziler bağurlarına basdılar. Ve sağlık salınamış ile Sultan Mehmed Hanun eyyâm-ı devletinde gene gani olub geri vilâyetlerine geldiler. Ve bu gazânun tarihi hicretün sekiz yüz seksen birinde vâki oldı Sultan Mehmed Han Gazi elinden.

154 üncü Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Padişah Kara Buğdanı kim Basdı,
Döndi Yine Kara Buğdandan Tuna Suyının Kenarına Geldi.*

Habar geldi kim Üngürüz kâfirleri gelüb Tuna kenarına hisar yaptı müsülman memleketinün ucunda. Ve hem azım yaraklar gördiler kim vilâyet-i islâmı harab edeler deyü. Gazi padişah dahı ol habarı işidicek heman ol aradan hisarların üzerine yürüdi. Kudret-i Hak ol zamanda katı kış oldı. Ve donı dahı ziyâde oldı. Şol kadar kış idi kim atlu yürise çığırdan çıkmaz idi. Ve hem karun derinliği şol kadar olmuş idi: Kar atun üzengüsinden dahı yukarıydı. Ve bu Tuna suyun hod mubalağa kalın buz dutmuş idi. İslâm leşkeri vardılar. Buz üzerine kondılar. Ve hem ol hisarlara padişah yağma buyurdi. Ol gün yürümiş oldı. Ahşamın kâfirler aman dilediler. Aman verdiler. Hisarları ahd ilen teslim etdiler. Padişah hisar kâfirlerinün hatırı olanları göndürdi (2074). Vardı, vilâyetine gittiler. Ve bazısı gitmedi. Padişah, yanında kalanları Anadoluya göndürdi (2075). Ve Anadolu hisarlarında anlara tımar verdiler. Ve bir niçe kâfirlerinün hiyaneti zâhir oldı. Anları dutub satdılar. Ve hem ol hisarları yakdılar. Kül eylediler. Ve bu fethün tarihi Kara Buğdan tarihinden iki buçuk ay sonra, hicretün sekiz yüz seksen birinde vâki oldı Sultan Mehmed Han Gazi elinden.

155 inci Bâb

*Bu Bâb Anı Beyan Eder kim Sultan Mehmed Han Gazi İskenderiyyeye
Ne Suret İle Vardı Ve Hem Anda Ne Etdi Ve Hem Varmağına Sebeb
Ne Oldı.*

Bir gün meger padişah devlet ilen oturmuş idi Edrenede. Etrafdan habar açıldı kim kankı (2076) vilâyetün halkı padişaha muti' olmaz dediler. Eyitdiler: "Bu Arnavudda İskenderiyye kâfiri hiç muti' olmaz,, dediler. Padişah eyidür: "Meger kim anların leşkeri çokdur. Ve hem erleri dahı gayet bahadır ola,, dedi. Yanındağalar eyitdiler: "Devletlü sultanum! Ol İskenderiyye vilâyetinün temerrüd etdügi ol hisardandır (2077). Haylı sarb hisardur. Hisarlarına itimad ederler,, Padişah sordı kim: "Ol hisara hiç derman yok midür kim alına ve leşker varub üzerine ine?,, Vezirler eyitdiler: "Devletlü sultanum! Leşker varur yerdür sultanum devletin de. İllâ anun hisarı gayet berkdür,, (2078) dediler. Padişah eyidür: "İmdi anun tedarükün edün kim ol dahı, Allah verür ise, feth olınsun,, dedi. Ol sa'at padişahun bir kulın tayin etdiler. Esbabın görüb İskenderiyyeye göndürdiler. Vardı, İskenderiyyenün üzerine düşdi. Haylı ceng olındı (2079). Ama feth olunmadı (2080). Padişahun mubarek hatırında hisarun hayali kalmış idi. Kara Buğdan gazâsından kim padişah devlet ilen İstanbul'a geldi, İskenderiyyenün tedarükine meşgul oldı. Gedük Ahmede (2081) eyidür (2082): "Yüri, sen var, İskenderiyye üzerine düş,, dedi. Ahmed ihmal etdi (2083). Padişah, Ahmedî dutdı. Boğaz Kesen hisarında

habs etdi. Andan sonra kendü devlet ilen asker-i mansûrını cem' etdi. Niyet-i gazâ edüb yürüdi. Vardı, hisarun üzerine düşdi. Doplar kuruldı. Ceng-i sultâniler olındı. Hisarun bazı bürclerin yıkdılar. Yürüyüşler etdiler. Hak nasib etmedi. Alamadılar. Vardı, Sultan Mehmed buyurdi : Üzerine bir havale yapıldı. İçine yarar yoldaşlar kodılar. Ve cemi' vilâyet feth olındı. Hisar yalnız kaldı. Padişah dahı devlet ilen gerü İstanbula geldi. Âhur ol havale bu hisarı bunaltı. Hisarun halkı (2084) havalede olan gazilere habar göndürdiler kim : "Ahd ile hisarı size verelüm. Gidenümüz gitsün. Duranumuz dursun,, (2085) dediler. "Ve hem bizden kimsemüze sizün zararunuz dokınmasun,, (2086) dediler. Gaziler dahı İstanbulda padişaha bildürdiler. Padişah bu habarı işidicek anlar etdükleri mu'âhedeyi kabul etdi. Râzı oldı anların ahdı üzerine kim gaziler ile va'de olunmuş idi. Herman ahdı mukarrer etdiler. Hisarı dahı verdiler, Teslim etdiler. Halkınun rızâyile gideni gitdi. Ve ihtiyarı olub gidemeyeni (2087) kaldı (2088). Ve bir niçe kiliselerin mescidler etdiler. Ve giden kâfirlerün evlerini varub anda kalan müsülmanlara verdiler. İskenderiyye dâr ül-küfr iken dâr ül-islâm oldı. Hak subhânehü ve ta'âlâ 'avniyile feth olındı Sultan Mehmed Han Gazi elinde.

Nazım

20 Feth oldı (2089) görün İskenderiyye Yakın hisarı oldı (2090) berre, bahre Anı Hak verdi gazi şâh hana Ümiddür kim döne Firenk beriyye.

Bu fethün tarihi hicretün sekiz yüz seksen üçünde vâki olındı. Bu Sultan Mehmedün cemi' (2091) gazâsı İskenderiyyede tamam oldı (2092). Andan sonra oturdu. Adle ve bedle meşgul oldı. Ve andan sonra Kostantiniyyenün yaylalarında seyr eyledi tarihün sekiz yüz seksen beşinde iken.

156 ncı Bâb (*)

Bâb-ı Haslet-i Padişâhân-ı Âl-i Osman

Istanbul basması

Giese basması

30 Osman Gazi Hanun hasleti her ayda bir kerê ta'am pişürüb fakirlere yedürmek ve geyesiler geydürmek idi. Dul hatun kişilere sadaka etmek idi.

35 Bu Osman Gazinün âdeti buyıdı (2093) : Her üç günde bir ta'am bişürür (2094), fakirleri cem' edüb yedürür (2095) idi. Ve yalıncaqları getürüb egnine libas geydürmek idi. Ve dul hatunlara dahı dâym işi, güci sadaka etmek idi.

Haslet-i Orhan Gazi : Atası ayda pişürdügiyiçün ol imâretler yapıdı

Haslet-i Orhan Gazi : Bu dahı imâret yapıdı kim dâym fakirler

(*) Bu bâb, İstanbul ve Giese basımlarında birbirinden çok farklı olduğun için ikisini de karşılıklı olarak aynen veriyorum.

kim fakirler geleler, her gün ta'am yeyeler. Ve ol imâretlerde mücâvir olub kalana ta'am eksük etmeyeler. Ve dahı ziyâde mahabbet etdüğü dervişlere zâviyeler yapı verdi. Netekim Geyikli Baba üzerinde cum'a mescidi yapıdı. Ve zâviye dahı yapıdı.

Oğlu Gazi Hüddâvendigâr hasleti : Atası gibi ol dahı imâretler yapıdı. Ve ziyâde mahabbet etdüğü dervişlere zâviyeler yapı verdi. Ve her şehirde kim olur idi, cum'a gün, cum'adan sonra fukarâya akçalar sadaka eder idi.

Oğlu hasleti kim Bayazıd Handur : Ol atası, dedesi yapıdı imâretlerden bu dahı ziyâde yapıdı. Ve bu da her cum'a olduğü şehirde sadaka eder idi.

Oğlu Sultan Mehmed Han Gazi : O dahı imâretler yapıdı. Ve Mekkeye ve Medîneye meblağlar göndürdi.

Oğlu Sultan Murad Han hasleti : Ol dahı imâretler yapıdı. Ve her yıl üç bir beş yüz filörü Kudüs-i şerife ve Halil ür-Rahmâna ve Medîne-i Resûle ve Kâ'betullaha göndürür

gelüb her gün imâretde ta'am yeyeler. Ve padişaha du'â edeler. Ve dahı medrese de yapıdı ülemâ cem' etmek için. Ve dahı ziyâde mahabbet etdüğü dervişlere zâviyeler yapı verdi. Netekim Geyikli Baba üzerinde yapıdı câmî ve zâviye (2096).

Ve oğlu Gazi Hünkâr hasleti : Atası gibi ol dahı imâretler ve medreseler ve câmiler (2097) yapıdı. Ve ziyâde mahabbet etdüğü dervişlere ol dahı imâret yapıdı. Ve Yeni Şehirde Baba Postumpuş için. Ve dahı her şehirde kim olur idi, cum'a gün namazdan fârig olıcak her cum'a gün fukarâya akça sadaka eder idi ve üleşdürür idi.

Ve Bayazıd Han hasleti : Ol dahı atası ve dedesi (2098) yapıdı imâretlerden dahı ziyâde yapıdı. Ve câmilere ve mescidleri dahı ziyâdesiyle yapıdı. Ve dâr üş-şifâ dahı yapıdı. Ve bir zâviye-i Ebû İshak-Hâne de yapıdı anlardan ziyâde (2099).

Ve oğlu Sultan Mehmed Han Gazi hasleti ol idi kim : Fakirler için Bursada (2100) âlî imâret yapıdı. Ve âlî medrese bile yapıdı. Ve her yılda Mekke ve Medîne fukarâlarına mubalağa mal göndürür idi. Ve hem kendü vilâyetinden Medîne-i Resûlün fakirlerine mülkler dahı vakf etmiş idi. Ve olduğü şehirlerde cum'a gün sadakasının dahı eder idi.

Ve oğlu Murad Han Gazi hasleti ol idi kim : Bursada fakirler için imâret ve ülemayığın medrese yapıdı. Edrenede ve gayrı şehirlerde de. Ve dahı her yılda Kudüs-i şerife ve

idi. Ve her yıl kendünün âdeti buyidi kim olduğu şehirde bir filörü seyyidlere kendü mübarek eliyle üleşdürür idi. Ve her şehirde kim olur idi; atası, dedesi akca üleşdürür idi. Ve hem Engüri nevâhisinde Balık Hısarı derler bir nice köy vakfı etdi Mekke-ye. Haylı meblağ hâsıl olur. İmdi bu Âl-i Osmanun hasleti bu vech ile olmak eyüdü. Ve hem ola gelmişdür. **HİKÂYET**: Sultan Murad Gaziye kim Fazlullah Paşa vezir oldu, yine her yıl Beytullahı göndürilen filörü göndürülmeli oldu. Padişah eyidür: "Fazlullah! Ol filörücü yine Halil ür-Rahmâna ve Kudüs-i Şerife ve Ka'betullahı ve Medîne-i Resûle göndür kim Mevlânâ Yegen hacca niyyet etmiş. Ve hem alsun ol filörü, anda Medîne-i Resulün fakirlerine versün kim anlar haccâc varıncaya değin intizâdadur. Hazineye filörü bulunmadı. Halil Paşadan ödünç aldılar. Padişah eyidür: "Halil! Sakın rişvet filörüsün verme!.. Halil Paşa eyidür: "Devletli sultanum! Atamdan miras kalan filörüdür. Fazlullah gördi kim padişahın gâh gâh helâl mala ihtiyacı olur, eyidür: "Devletli sultanum! Padişahlara hazine gerekdür. Eger sultanum buyurur ise hazine cem' edeyir. der. Padişah eyidür: "Nice cem' edersin?.. Fazlullah eyidür: "Bu vilâyetün halkında mubalağa mal vardır. Padişahlara gâh gâh bir suret kurub almak câyızdur. der. Sultan Murad Gazi eyidür: "Hay Fazlullah! Bu söz ne sözdür ki söylersin? Bizüm vilâyetümüzde üç lokma-i helâl vardır. Gayrı vilâyetde ol yokdur. Biri ma'denler, biri dahı kâfirden alınan harac, biri dahı gazâdan hâsıl olan maldur. Ve hem bu bizüm leşkerü-

Halil ür-Rahmâna ve Mekkeye ve Medineye şerrefehümullah, üç bin beş yüz filörü ol şerif makamların fakirlerine sadaka göndürür idi. Ve dahı Engüri nevâhisinde Balık Hısarı adlı bir ulu sübaşılık köyleri Mekketullah fakirlerine vakf etmiş idi. Ve dahı olduğu şehirlerde her yıl seyyidlere bir filörü kendü mübarek eliyle üleşdürür idi. Ve dahı cum'a sadakasını da tâ ölince kesmedi. **HİKÂYET**: Acem vilâyetinden bir hâkim geldi. Fazlullah derler idi. Padişaha takarrub kesb etmek ile âhır vezir oldu. Bir gün padişaha eyidür: "Sultanum! Senün vilâyetünde malun nihâyeti yokdur. İmdi Padişahlara âdetdür kim ol maldan bahâneyle (2101) padişahın hazinesine getüreler. dedi. Padişah andan sual etdi ve eyitdi: "Bu dediğün mal neñün gibi yerlerden hâsıl olur. dedi. Fazlullah eyidür: "Bu memleketün halkınun ekseri zekât vermezler. İmdi cemi'i vilâyetünden bu halkın zekâtlarını cebr ile almak gerekdür. Mubalağa mal cem' olur bu sebeb ile. dedi. Padişah ana böyle cevap verdi kim: "Bire hay ebileh-göftehor! Zekât ve sadaka hod fukarânuzdur. Zekât yemege mi müstahakam kim bana müsülmanlardan cebr ile zekât alam, dahı yeyem. dedi. "Bire benüm memleketümde üç helâl lokma vardır kim benüm elümeddür. Bu üç helâl lokma gayrı vilâyet padişahlarında yokdur. dedi. "Birisü gümüş ma'denleri ve birisi küffârdan alınan haracdur. Ve biri dahı gazâlardan alınan ganîmet maldur. dedi. "Bu benüm asker-i mansûrum (2102) bu helâl lokmayile zindegânî ederler. Bunlara bu cebr ile alınan lokma hod haram olur. Ve leşkerüme haram yedürüb haramı ka-

muz gaziler leşkeridür. İmdi bunlara helâl lokma gerekdür. Şol padişah kim leşkerine haram lokma yedürür, o leşker haramı olur. Haramının hod sebâtı olmaz. Halı neydiği ma'lumdur. Eihâsıl Fazlullah Paşanın azline bu söz sebeb oldu.

Nazım

Ne han kim uzada zulm elin Ele
Ölincek rahmeti vermeye yele
Şular kim dünyayı ma'bud edindi
Gönül bağladı ol bir huylı kıla
Şuna benzer oturmuş viran evde
Gafildür üstüne dıvar yıkıla
Âşıkı ver öğüdi kendözüne
Unutma bağ ü bendlerin söküle.

bul etmez. dedi. Ol zaman (2103) Fazlullahı azl etdi. Ve bir cevap ile hor ve hakaret etdi. Katından redd etdi.

Ve oğlu Sultan Mehmed Han hasleti ol idi: Her vilâyetler kim kâfir padişahlarından aldı, câmiler etdi ve medreseler yaptı ve imâretler yaptı. Husûsâ kim İstanbuli kim feth etdi, sekiz âlî medrese yaptı. Ve ortasında bir ulu câmi ve mukabelesinin bir tarafına bir âlî imâret yaptı. Ve bir tarafına bir âlî dâr üş-şifâ yaptı. Bunlardan gayrı İstanbul içinde nice câmiler ve mes-cidler yaptı. Cemi' hayrat ezâf-ı muza'afiyilen oldu. Ve her yıl her şehirün fukarâsına mubalağa akcılar sadaka göndürür idi. Ülemâya ve fukarâya ve eytâma ve dul avratlara sadaka verür idi. Üleşdürürler idi. Ve anların için her ay vakf etmiş idi. Sadakayı verürler idi. Ve her gün kendü mübarek eliyle hod mubalağa akcılar üleşdürür idi fakirlere. İmdi bu padişahlar kim geldiler Âl-i Osmandan, hasletlerini işitdün. Ve bunların zamanlarında olan ülemâlar ve fukarâlar dahı kimlerdür, anları dahı beyan edelim.

157 nci Bâb

Anı Beyan Eder kim Bu Padişahlar kim Mal Cem' Etdiler,
Âhır Noldılar.

Merhum Yıldırım Hünkâr mal cem' etdi. Tedbîr-i memleket kıldı. Akcılar cem' edüb hazinelere koyalar. Memleket kesadlık oldu. Âhır ol malı Temür-i bedbaht yedi. Vilâyet ayak altında kaldı. Bağdad padişahı Sultan Ahmed hazine cem' etdi. Malı dağ sanduklara koydurdu. Geceyle Dicleye bırakdurdu. Irmağın içine indürtdi. İleten kişileri helâk etdürdi kim bu malı kimseye demeyeler. Âhır ol mal suda kaldı. Kendü dahı nesb ü nesliyle telef olub gitdi.

Nazım

Diler kim dünyasın suya yatura Nice susuzları suya yatura
Mahabbet malı anı dinden çıkardı Yüzi kara günah yükün götüre.

5 Ve biri dahı Horasan padişahı Mirza Şahruh mal cem' etdi. Ol dahı
bunların gibi telef oldı. Rûm padişahlarından Karamanoğlu İbrahim
Beg mal cem' etdi. Âhır ol dahı işitdünüz kim neyledi. İmdi azizler!
Mal oldur kim hayra sarf ola. Padişahların dostı oldur kim karnı dok
ola ve doğru ola. Muhkem leşker ana derler kim dok ola ve galaba ola.
Kendü açlığı kayusu olmaya.

10

Nazım

Zi mal kim hayır işe harc edesin Edesin bahş andan her eşüne.
Ne vech ile anı cem' eyledün sen Çıkarurdun gözini baksa işüne
Âşıkı mal deme senden kalana Ya 'ikab ya hesab gele başuna.

15

Âriflerden birine sordılar : "Padişahlara hazine gerek midür,, dediler.
Ârif cevap verdi kim : "Bir asıl hazine vardır. Ol gerekdir,, Ve sordı-
lar kim : "Ne asıl hazinedür?,, Ârif eyidi : "Re' âyâların hayır-du'
âları padişahlara hazinedür,, dedi.

Nazım

20 Ne han kim dünyadan adl ile gitdi Ol 'ukbâda dahı bil tahta gitdi
Fenâ mülkinde sultan âdil oldı Baka mülkine mahbûb, pâk gitdi.

158 inci Bâb (*)

İstanbul basması

Giese basması

25 Sual : Ay derviş ! Bu Âl-i Osmanun
menâkıbların kim ihtisâr etdün,
bunların zamanında âlim-i rabbâ-
niler ve fukarâ ve sulehâdan kimşe
yok mıdır kim anları anmadun?
Cevab : Vardur.

30 Er Dunrul zamanında : Baba İlyas
Divâne var idi. Rûm Er Dunrul ile
gelmişler idi. Ve Koçum Seydi var
idi. Baba İlyasın halifesiyidi. Bun-
ların kerâmetleri zâhir olmuş ve du'
âları makbûl azizler idi.

(*) Bu bâb, İstanbul ve Giese basımlarında birbirinden çok farklı olduğu
için ikisini de karşılıklı olarak aynen veriyorum.

Ol Osman Gazi zamanında : Ülemâ-
dan dursun Fakih var idi. Ve fuka-
râdan Baba Muhlis ve Osman Ga-
zinün kayın atası Ede Balı var idi.
Bunlar du'âları makbûl azizler idi.

Osman Gazi zamanında : Ülemâdan
Dursun Fakiyidi. Ve kayın atası
Ede Balyidi. Ve fukarâdan Âşık
Paşam babası Muhlis Baba var idi.
Ve dahı Âhı Hasan idi.

Oğlu Orhan Gazi zamanında : Üle-
mâdan Dâvud-ı Kayserî ve Tâced-
dîn-i Kürdî var idi. Fukarâdan Âşık
Paşam hazreti ve Geyikli Baba ve
Yunus Emre ve Şeyh Dapduk Em-
re ve Âhı Evren ve Karaca Ahmed
Sultan var idi. Bunlar Gazi Hüdâ-
vendigâr zamanında oldılar. Ve bun-
lar kerâmetleri zâhir olmuş ve du'
âları müstecâb azizler idi.

Oğlu Gazi Hüdâvendigâr zamanında :
Bu azizlerün bazısı hayatdayidi. Ü-
lemâdan Koca Efendi zâhir oldı kim
anun oğlunun oğlu vilâyet-i Acemde
Kadı-zâde-i Rûmî demek ile meşhur
olmuş idi. Fukarâdan Abdal Murad
ve Musa Baba ve Pir Hamd-i Cüs-
terî var idi. Bunların cemi'isinün ke-
râmeti zâhir olmuş kişiler idi.

Ve oğlu Gazi Hünkâr zamanında : Bu
mezkûr etdüğümüz âlimlerden ve
fukarâlardan bazısı var idi. Ve dahı
ülemâdan bunun zamanında Koca
Efendi kim anun oğlunun (2104)
oğlu vilâyet-i Acemde Kadı-zâde-i
Rûmî demek ile meşhur olub durur
idi, ol var idi. Ve fukarâdan Abdal
Musa ve Abdal Murad ve Mehmed-i
Küşterî ve Baba Postinpüş (2105).
Bunların dahı kerâmetleri zâhir ve
du'âları müstecâb azizler idi.

Yıldırım Bayazıd zamanında : Üle-
mâdan Mevlânâ Şemseddîn-i Fenârî
ve Mevlânâ Kutbeddîn-i İznîkî ve
Şeyh Yâr Alî-yi Horasânî ve Şeyh
Cezerî-i Sîrûzî ve fukarâdan Şeyh
Hamid ve Şeyh Fahreddîn-i Mudur-
nî var idi. Bunlar kerâmetleri zâhir
olmuş azizler idi.

Ve bunun oğlu Bayazıd Han zama-
nında : Ülemâdan Mevlânâ Şem-
seddîn-i Fenârî var idi. Ve Mevlâ-
nâ Kutbeddîn-i İznîkî ve Şeyh Yâr
Alî-yi Sîrâzî ve Şeyh Cezerî-yi Şî-
râzî ve fukarâdan Hazret-i Şeyh
Hamid ve Şeyh Fahreddîn Efendi
Mudurnulı. Ve bunların dahı kerâ-
metleri zâhir ve du'âları müstecâb
azizler idi.

Oğlu Sultan Mehmed Han Gazi za-
manında : Bu azizlerün bazısı
hayatdayidi. Ülemâdan Mevlânâ
Haydar-ı Hirevî geldi. Ve Mevlânâ
Fahreddîn ve Seyyid Mehmed-i

Ve bunun oğlu Sultan Mehmed Han
Gazi zamanında : Bu zikr etdügü-
müz azizlerün bazısı hayatdayidi.
Ülemâdan Mevlânâ Haydar-ı Hi-
revî geldi. Ve Mevlânâ Fahreddîn

40

Buhârî geldi. Rûmdan Şeyh Hacı Bayram vâki oldu. Bunlar du'âları makbul azizler idi

5

Oğlu Sultan Murad zamanında : Bu azizlerin bazıları hayatdayıdı. Ülemâdan Mevlânâ Şerefeddîn-i Kırımı ve Mevlânâ Hayreddîn-i Kırımı geldi. Mevlânâ Ahmed Gûrânî geldi Mısır vilâyetinden. Ve andan ders-i 'âm edüb geldi. Ve hem vilâyet-i Rûmda mu'azzez müftî oldu. Fukarâdan Ak Şemseddin ve Şeyh Abdurrahîm-i Rûmî ve Ak-Bıyık vâki oldu.

20

25 Oğlu Sultan Mehmed Han Gazi zamanında : Bu azizlerin bazıları hayatdayıdı. Ülemâdan Mevlânâ Hüseyin var idi. Ve Mevlânâ Yegen müftî-yi zaman oldu. Mevlânâ Mehmed Zeyrek ve Hızır Beg Çelebi ve Hoca-zâde vâki oldu. Fukarâdan Şeyh Abdüllatif-i Makdisî ve Gümüşli-oğlu geldi ki nesli Zeynî idi. Ol Şeyh Hâfidendir. Halvetilerden Mevlânâ Alâeddin geldi. Du'âsı makbul azizlerden idi. Ve dahı bunların emsâli çokdur. Cemi'isi du'âsı makbul azizler idi.

40

N a z ı m

Ne devrân oldu devrân-ı Han Mehmed
Kim oldu Rûma hem cân Mehmed

ve Seyyid Mehmed-i Buhârî geldi. Ve Mevlânâ Mehmed-i Bez-zâî geldi. Ve Rûmdan Şeyh Hacı Bayram vâki olındı. Bunlar dahı du'âları müstecâb ve kerâmetleri zâhir azizler idi.

Ve oğlu Sultan Murad Han Gazi zamanında : Bu azizlerin dahı hem bazıları hayatdayıdı. Ve ülemâdan Mevlânâ Şerefeddîn-i Kırımı geldi. Ve Mevlânâ Ahmed Gûrânî geldi Mısır'dan. Ve ol vilâyetlerde ders-i 'âm edüb geldi. Ve Alâî-yi (2106) Rûmiyi sual ve cevâbda âciz edüb gelmiş idi. Ve dahı âlim ve lâzî (2107) Mevlânâ Tûsî geldi. Ve fukarâdan Ak Şemseddin vâki olındı. Ve Şeyh Ak-Bıyık vâki olındı. Amâsiyyede Gümüşli-oğlu Mevlânâ İlyas vâki olındı. Ve Kutbeddinoglu vâki olındı. Ve ülemâdan Hızır-Şah Efendi vâki olındı. Bunlar dahı du'âları müstecâb ve kerâmetleri zâhir olmuşlar idi (2108).

Ve Sultan Murad oğlu Sultan Mehmed zamanında : Bu azizlerin bazıları hayatdayıdı. Ve Mevlânâ Yegen zâhir oldu. Ve Mevlânâ Mehmed-i Hüseyin (2109) ve Mevlânâ Mehmed Zeyrek ve Hoca-zâde ve Mevlânâ Seyyid Efdaleddin oğlu Seyyid Hamideddin ül-Hüseyin vâki oldu. Ve dahı bunların akrânları Rûmdan çok vâki oldılar. Ve fukarâdan Şeyh Abdüllatif-i Makdisî ve Halvetilerden Mevlânâ Alâeddin Abdal vâki oldu. Ve ülemâdan Hızır Beg Çelebi vâki. Bunların dahı du'âları müstecâb ve kerâmetleri zâhir olmuş azizler idi.

Ne devrân oldu devr-i Han Mehmed
Kim oldu Rûma hem ol can Mehmed

Anun eyyâm-ı devleti zamanında Ziyâde oldu hem edyân-ı Mehmed Bu Âl-i Osmanın ol serveridür Beyânı hem yedi unvân Mehmed Sekizinci okundu Bayazid Han Yedi yer ma'mûr etdi ân Mehmed.

Anun eyyâm-ı devleti zamanda Ziyâde muhkem oldu din Mehmed Bu Rûm kim cümle küfre ma'den idi Bozub küfri eder iman Mehmed Bu Âl-i Osmanın ol serveridür Beyânı hem yedi unvan Mehmed Yedi gök, yedi iklim, yedi hutbe Yedinci hutbede ol Han Mehmed (2110).

5

Sual : Ay derviş ! Bu Rûm vilâyetinün dervişlerini ve ülemâsını zikr etdün. Ya Hacı Bektaş Sultânı niçün anmadun?

Cevab : Bu anduğum azizler Âl-i Osman vilâyetinde olanlardır kim andum. Bu Hacı Bektaş Âl-i Osman neslinden hiç kimse ile musâhabet etmedi. Ve andan ötürü anmadum. Hacı Bektaş kim Horasandan kalkdı, bir kardaşı dahı var idi. Mentüş derler idi. Bile kalkdılar, geldiler. Doğru Sivasa geldiler. Ve andan Baba İlyasa geldiler. Ve andan Kır Şehrîne vardılar. Ve andan Kayseriye geldiler. Kayseriden kardaşı Mentüş yine Sivasa vardı. Anda eceli mukadder imiş. Anı şehid etdiler. Bunların kıssası çokdur. Cemi'isine ilmüm yetmişdür. Bilmişemdür. Hacı Bektaş Kayseriden Karayola geldi. Şimdi mezar-ı şerifi andadur. Ve hem bu Rûmda dört tayfa vardır kim müsâfirler içinde amlur : Biri Gaziyân-ı Rûm, biri Ahıyân-ı Rûm ve biri Abdâlân-ı Rûm ve biri Bacıyân-ı Rûm. İmdi Hacı Bektaş Sultan bunların içinden Bacıyân-ı Rûmı ihtiyâr etdi kim o Hatun Anadur. Anı kız edindi. Keşi ü kerâmetini ana gösterdi. Teslim etdi. Kendü Allah rahmetine vardı.

Sual : Bu Hacı Bektaş Hazretinün bunca müridi ve muhibbi vardır. Bunların bi'atları ve silsileleri nereden olur?

Sual : Ay derviş ! Bu Rûm vilâyetinün ülemâsını ve fukarâsını zikr etdün. Ya Hazret-i Hacı Bektaş anmaduğuna sebep nedür deseler.

Cevab : Bu anduğum azizler Âl-i Osman vilâyetinde olan kişilerdür. Âl-i Osman nesliyle mülâkat olmuşlardır. Ve illâ bu Hacı Bektaş, Âl-i Osman neslinden kimseyile musâhabet etmedi. Ol sebebdan anmadum. Ve Hacı Bektaş, Rûma gelmesinden beyan edeyüm, ne sebebdendir. Ve âhırî dahı noldı, beyan edeyüm : Bu Hacı Bektaş kim Horasandan kalkdı, karındaşıyla bile Rûm vilâyetine gelmesine heves etdiler. Anlar doğru evvel Sivasa geldiler. Ve ol zamanda Baba İlyas gelüb durur idi. Bu Rûmda şâkin olmuş idi. Meger anun hevesine gelmişler idi. Ve illâ anun dahı tafsîli (2111) çokdur. Amma bu Hacı Bektaş karındaşıyla Sivazdan Kayseriye geldiler. Hacı Bektaşın karındaşının adı Mentüş idi. Bu Mentüş gerü vilâyetlerine müteveccih oldu. Hacı Bektaş karındaşını Kayseriden göndürdi. Vardı, Sivasa çıkdı. Anda varıcak eceli yetişdi (2112). Müteveffâ (2113) oldu. Bunların kıssası çokdur. Vallâhi cemi'isini tevâtür-i şahîh ile bilmişemdür. Amma bu tarafda Hacı Bektaş Kayseriden Kara Öyüğe geldi. Şimdiki hinde mezar-ı şerifi andadur. Ve hem dahı bu Rûmda dört tayfa

10

15

20

25

30

35

40

Cevab : Hacı Bektaş, Hatun Anaya ismarladı nesi var ise. Kendü bir meczub, budala aziz idi. Şeyhlikden ve müridlikden fârig idi. Abdal Musa derler idi, bir derviş var idi. Hatun Ananın muhibbi idi. Ol zaman da şeyhlik ve müridlik iğen zâhir degül idi. Silsileden dahı fârigler idi. Hatun Ana ol azizün üzerine mezar etdi. Geldi, bu Abdal Musa, bunun üzerinde, bir nice gün sâkin oldı. Orhan devri geldi. Gazâlar etdi.

Sual : Bu Bektaşlar eyidürler kim Yeniçerilerin başında tac Hacı Bektaşındur derler.

Cevab : Yalandur ! Ve bu bürk hod Bilecükde Orhan zamanında zâhir oldı. Yukarı bâbda beyan edüb dururın. Ve illâ Bektaşlar geymege

sebeb : Abdal Musa, Orhan zamanında gazâyâ geldi. Ve bu Yeniçerinin arasında bile yüridi. Ve bir Yeniçeriden bir eski bürk diledi. Yeniçeri üsküfini çıkardı. Bunun başına geydü. Abdal Musa vilâyetine geldi ol bürk bile başında. Sordular kim : "Bu başundaki nedür?," Ol eyitdi : "Buna elif derler,, dedi. Val-lâhi bunların taclarının hakikatı budur.

Sual : Bu Hacı Bektaşoğlu Mahmud Çelebi kim ol Resul Çelebinün oğludur, ya anun müridlerinden ehl-i ilimden kimse var mıdır?

Cevab : Vardur. Bengi ve zankı, do-balak ve zabalak ve şeytânî âdetler bunlarda çokdur. Ve bu halk bilmezler anı şeytânî midür ve yâ rah-mânî midür. Ve her kimse kim Hacı Bektaş, Âl-i Osmandan kimse ile musâhabet etdi der. ise yalandur, şöyle bilersiz.

Nazım

Ömür bin yıldur aldanma zinhâr.
Bu cihan pür-fitne ve çarh gaddâr

vardur kim anılır müsâfirler ve seyyahlar arasında : Biri Gaziyân-ı Rûm ve biri Ahıyân-ı Rûm ve biri Abdâlân-ı Rûm ve biri Bacıyân-ı Rûm. İmdi Hacı Bektaş Hazreti bunların içinde Bacıyân-ı Rûmı ihtiyâr etdi kim ana Hatun Ana derler idi. Geidi, anı kız edindi. Ve keşf ü kerâmâtını ana teslim etdi. Andan sonra ol aradan Allah rahmetine vardı.

Sual : Ya bu Bektaşlar eyidürler kim bu Yeniçerinin başında tac Bektaşılardandur derler.

Cevab : Vallâhi yalandur. Bu söz kim Bektaşılardan dedükleri bu ak bürk hod Orhan Gazi zamanında Bilecükde zâhir oldı. Yukarı bâb-larda hod anı beyan edüb dururın.

Ve illâ bu Bektaşların ak bürk geymesine sebeb : Anların bir şeyh-leri var idi. Ana Abdal Musa der-ler idi. Ol Abdal Musa sebeb olmuş idi. Meger ol bir gün gazâ niyyeti-ne gelmiş. Seferi bile gitmiş. Bu Yeniçeriler ile bir nice zaman yoldaş olmuş. Meger bir gün Yeniçerilerden bir eski bürk dilemiş. Bun-lar dahı bir eski bürk vermişler. Bu Abdal Musa olan derviş dahı bu Yeniçeri bürkünü başına geymiş. Se-feri bunların ile bile seferlemiş.

Âhır ül-emir Abdal Musa seferden dönicek gerü vilâyetlerine varmış. Ol, Yeniçeriden geydüğü bürk ile bile varmış. Eyitmiş kim : "Üş de ben gaziler tacın geyüb geldüm,, deyü haylı tefâhür dahı eylemiş. Ol halk buna sormışlar kim : "Bunun adı nedür? Buna ne derler,, demişler.

Bu dahı anlara cevap böyle vermiş kim : "Buna bükme elif tac derler,, demiş. İmdi (2114) bu Bektaşıl-
arın tacının hakikatını beyan et-düm. Ve aslı bu vech ileddür Val-lâhü a'lem.

Kaçan mağrur olur âkil fenâyâ
Domar dürlüdi tamam oldı defter

Ecel yeli eser, key mihribandur
Bozub sanular hem eder asfâr
Ne müşkil devre kaldun Âşıkî sen
Geçer gün leşkeri gaziye basar.

Ömür yel bigidür aldanma zinhâr.
Bu (2115) cihan pür-fitnedür çarh
(2116) gaddâr

Güler (2117) şivesi çok yalancı devrân
Safâsı çok hile pür-cevr ü mekkâr
Kaçan mağrur olur âkil fenâyâ
Domar dürlü ve yazıla defter

Ecel yeli eser key mihribandur
Bulur sanuların ömredür asgar (2118)
Âşıkî et nasihat kendözüne

Ki sensin âlem içre kem ve kemter
Menâkıb yâ tevârih yazduğumdan
Bu hanlar yâ vezirler anduğumdan

Murâdum ibret almakdur cihandan
İlâhî erme aklımı bu gamdan
Ki gönlüm akl, cânım ibret alsun

Ne biter bu ibretsüz olduğumdan (2119)
Gerekdür âkile ibret ve hikmet
Ma'ânî anla sen bu umduğumdan

Mehemmed Han oğlu Bayazid Han
Deyem gazâlarımı bildüğümden
İlâhî Âl-i Osman neslini Hak

Kılalar tâ kıyâmet şâh-ı mutlak
Deyenler bu du'â hakkında âmin
Ede her korkudan Hak anı emîn (2120).

159 uncu Bâb (*)

Istanbul basması

Bu Âl-i Osmanun 'Atebe-i 'Ülyâ-sında Olan Vezirlerin Adları ile
Âsârlarını Beyan Eder.

Giese basması

Bâb Anı Beyan Eder kim Bu Âl-i
Osmanun 'Atebe-i Âliyelerinde
Olan Vezirlerin (2121) Adlarını
Ve Âsârlarını (2122) Beyan Eder.

Evvel Hayreddin Paşa : Kim ol Bi-
lecük kadısıydı. Âhır İznik kadısı
oldı. Gazi Hünkâr kardaşı Süleyman
Paşadan sonra Rum Eline geçdüğü
vaktin Hayreddini kadi-asker edin-
di. Aldı, Rum Eline bile gitdi. Âhır
Hayreddin Paşa dediler. Anun üç
oğlu kaldı : Biri Ali Paşa ve biri İb-
rahim Paşa ve biri İlyas Paşa. Ali

Evvel Hayreddin Paşa : Kim ol Or-
han zamanında Bilecük kadısıydı.
Ve hem Ak Yayayı Orhan Gazi ana
yazdurmış idi. Ol zamanda yaya-
lığa yazılmağ için eyü peşkeşler,
at gibi ve katır gibi, verürler idi.
Bizi yayalığa yazun derler idi. Bu
Hayreddin Paşa dedüğümüz İznik
kadısı oldı. Ve Gazi Hünkârın ka-

(*) Bu bâb, İstanbul ve Giese basımlarında birbirinden çok farklı olduğu için ikisini de karşılıklı olarak aynen veriyorum.

Paşa, Bayazid Hana kadı-asfer ol-
dı. Vezir dahi oldu. Anun âsârı ak
şimdiki kadılar resim alurlar, anun
bün-yâdudur. Ve hem Âl-i Osman
5 nesline zevvaklık, anun iğvâsidur.
Âhır Bursada bir imâret yapıdı. Ve
anun oğlu İbrahim Paşa âsârı dahi
İznikte bir zâviye yapıdı.
10 Âsâr-ı Mevlânâ Rüstem : Ol Gazi
Hünkâra kadı-asfer olmuş idi. Ve
hem vezârete karışur idi. Bu Âl-i
Osman kapusunda esirden geçidlik
almak anun bün-yâdudur. Ve hem
eski akça ile bazar olmamak anun
15 iğvâsidur. Ve hem eski akçayı gay-
rı iklime iletmemek anun sebebi-
dür. Ve Bursada ol dahi bir zâviye
yapdı Binar Başında.
Sual : Bu Mevlânâ Rüstem ne kişi-
20 dür kim bu Âl-i Osmanın kapusun-
da bunun gibi bid'atlar ihdâs eder?
Cevab : Vilâyet-i Karamandan gel-
miş bir kişiyidi. Tâ o gelinceye de-
gin bu vilâyetde müzevir yok idi.
25 Ve bu vilâyete tezvîr tohumun ol ek-
di. Bâb. — Anı beyan eder kim
Mevlânâ Rüstemün bir oğlu var idi.
Mevlânâ Rüstem oğlunun ömrünü
yüz yıl tahmin etdi. Ömrünün her gü-
30 nine yüz filöri hesab etdi. Kodı, git-
di. Kendü öldükden sonra oğlu anı
harcana. Ata kim öldi, mal oğluna
degdi. Âhır oğlu dahi atası öldükden
sonra yedi yıl diri oldu. Ol yedi yı-
35 lı içinde bozahânede kebab çeviri-
ci oldu. Âhır Bursa hisarında Eski
Hamamun külhanında öldi. Atası-
nın bir kulu var idi. Firiz derler idi.
Kefenini ol sardı. Atasının türbe-
40 sinde kodı.
Sual : Bunca meblağı neye verdi
kim böyle tez harçandı?
Cevab : Bir kişi bir tazi getürmüş.
Yüz filöri ve bin akçalık bir at ver-
miş ve bir hafta vermiş. Bursada,
45 Yıldırım imâretinin yöresinde il

rındaşı Süleyman Paşa kim Allah
haftana kızıl düğme dakmak, ve
rahmetine vâsıl olıcak andan son-
ra vardı. Gazi Hünkâr Rum Eline
geçmege niyyet etdi. Hayreddini ka-
dı-asfer edindi. Anı aldı. Rum Eli-
ne bile gitdi. Ve bu Yenigerileri ol
zamanda Hayreddin bün-yâd etdi
(2123). Ve andan (2124) sonra va-
rurak kadı-asferlikden vezir oldu.
Bu kez (2125) vezir olıcak adına
Hayreddin Paşa dediler kim dâym
padişahı hayra delâlet eder idi. Fu-
karâyâ ve ağniyâyâ ve ehl-i ilme
Osman kapusunda teşriği ol bün-yâd
etdi. Âhır İznikte bu Hayreddin Pa-
şa dahi bir imâret ve bir câmi yap-
durdı. Ve andan sonra Allah rah-
metine vâsıl oldu. Ve kendüden son-
ra üç oğlu kaldı : Biri Ali Paşa ve
biri İbrahim Paşa ve biri İlyas Pa-
şa. Bu Ali Paşa, Bayazid Hünkâ-
ra kadı-asfer oldu. Andan vezir da-
hı oldu. Âsârıdur ak (2126) kaftana
kızıl düğme dakmak. Şimdiki ka-
dılar kim resim alurlar, anun bün-
yâdudur. Tafsîlin (2127) anun yu-
karı bâbda demiş idüm. Ve hem
ol dahi Bursada bir imâret yapıdı.
Ol dahi Allah rahmetine vâsıl oldu.
Ve hem Ali Paşa, Emîr Süleymana
dahi vezir olmuş idi. Ve karındaşı
İbrahim Paşa, Sultan Mehmed A-
mâsiyyede de olur iken kadı-asfer
oldıydı. Ve andan sonra Bursaya
gelicek vezir oldu. Ve hem ol dahi
karındaşı ve atası kanunı üzerine
yürüdü. Andan sonra hem Murada
dahi vezir oldu. Ol dahi İznikte bir
imâret yapıdı. Allah rahmetine vâ-
sıl (2128) oldu. Dahi anun oğlu Ha-
lil Paşa, Sultan Murada kadı-asfer
oldı. Ve andan sonra hem vezir ol-
dı. Sultan Murad Han Gazi oğlu
Sultan Mehmed Han Gaziye dahi
vezir oldu. Ol dahi âhır İznikte bir

Asları Bağı derler bir bağı var idi.
Meğer buna eyitmışler : "O bağda
bir davşan var,, demişler. Bu taziye
almış. Ol bağa varmış. Yanınca va-
ranlara eyitmış kim : "Her kim o
davşanı çıkarur ise ona yüz filöri
vereyin,, demiş. Davşanı habar ve-
ven kişi çıkarı vermiş. Ve ol taziye
davşanı göstermiş. Tazi davşana
varmamış. Ve bu taziye kılıç ile çal-
mış. İki para eylemiş. Ve ol kişiye
yüz filöri vermiş. Ve bu hikâyet kim
derem, ol kefen saran Firizden işit-
düm. Vallâhi ziyâde demedüm. Bir
kimsenün kim buña münâsib bir
nice ef'âli ola, anun harcına filöri
mi yeter?

N a z m

Oğul bedbaht ola bi-sâ'âdet
Ona mâl komak oldu zîst âdet
Kim anı harc ede fisk ü fücûra
Yeye hız oğlan yâ kahbe avrat
Havâyile, hebâyile duruşdun
Gidersin sana yoldaş âh ü zillet
Yedür malı, harc et Hak yolına
25 Ki budur bâki kalan ömr ü devlet.

Âsâr-ı Hasan Paşa : Bursada bir
kârbansaray yapıdı. Nisfini Medîne-i
Resûle vakf etdi. Ve nisfin evlâdına
kodu. Evlâdı fakir oldu. Satdı. Meh-
med Ağa aldı. Ve nisfi Medîneye
sarf olunur.

Âsâr-ı Bayazid Paşa : Amâsiyyede
bir imâret yapıdı. Ve Bursada bir
medrese yapıdı.

Âsâr-ı Hacı Halil Paşa : Tamacda
bir zâviye yapıdı. Ve Gümüşde bir
medrese yapıdı.

Âsâr-ı Karaca Paşa : Yeni Şehirde
bir zâviye yapıdı.

imâret yapıdı. Ve Bursada, Emîr
Seyyidde bir müsâfirhâne yapıdı.
di. Ve âhır mazlum şehid oldu. Al-
lah rahmetine vâsıl oldu. Ve hem
bunun iki oğlanları kadı-asfer ol-
dılar kim biri Süleyman Çelebi ve
biri İbrahim Çelebi.

Âsâr-ı Hasan Paşa : Bursada bir
kârbansaray yapıdı. Ve hâsılunun
yarusın Medîne-i Resûlün fakirle-
rine vakf etdi.

Âsâr-ı Bayazid Paşa : Amâsiyyede
bir imâret yapıdı. Bursada bir med-
rese yapıdı. Allah rahmetine vâsıl
oldı.

Âsâr-ı Hacı Halil Paşa : Tamacda
bir zâviye yapıdı. Ve Gümüşde bir
medrese yapıdı. Ol dahi Allah rah-
metine vâsıl oldu.

Âsâr-ı Karaca Paşa : Yeni Şehir ne-
vâhisinde bir zâviye yapıdı.

5 Asâr-ı Hacı İvaz Paşa : Âl-i Osman kapusunda, paşalarda çiniler ile şölen anıdır. Ve hem gayrı iklimden sâhib-i hünerleri ol getürmüşdür. Ve Kaz Ovada bir medrese yaptı. Ve Bursada yaptı. Ve cümle-i vakfından Mekketullâhın fakirlerine ve Medinenün fakirlerine akça tayin etdi. Her yıl anlara verürler.

10 Asâr-ı Mehmed Ağa : Osmancukda bir imâret yaptı.

15 Asâr-ı Fazlullah Paşa : Edrenede bir dâr üs-siyâde yaptı seyyidlere mahsus.

Asâr-ı Kula Şahın : Filibede bir imâret ve bir medrese yaptı.

20 Asâr-ı Saruca Paşa : Gelibolıda bir imâret yaptı. Silifkede bir cum'a mescidi yaptı.

25 Asâr-ı İshak Paşa : İnegölde bir imâret ve bir medrese yaptı.

30 Asâr-ı Dudımazakoğlu Kasım Paşa : Edrenede bir sofihâne yaptı. Ve Kara Hisarda bir cum'a mescidi yaptı.

Asâr-ı Halil Paşa : İznikte bir zâviye yaptı.

35 Asâr-ı Zağanos Paşa : Balıkesirde bir imâret yaptı.

Asâr-ı Kemal Paşa : İstanbulda öli-

Asâr-ı Hacı İvaz Paşa : Âl-i Osman kapusunda paşalar siniler ile şölen çekmegi andan öğrendiler (2129). Ve hem dahı gayrı iklimden ehil hünerler ve ustaları evvel Rûma getürmüşdür. Ve hem Kaz Ovada bir medrese ve bir zâviye yapdurdı. Ve Bursada bir mescid ve bir medrese yapdurdı. Ve cümle evkafından Mekketullâhın fukarâsına meblağ akça tayin etdi. Ve her yılda göndürürler.

Asâr-ı Mehmed Ağa : Osmancukda bir imâret yaptı.

Asâr-ı Fazlullah Paşa : Edrenede bir dâr üs-siyâde yaptı. Heman seyyidlere mahsusdur.

Asâr-ı Saruca Paşa : Gelibolıda bir imâret yapdurdı.

Asâr-ı İshak Paşa : İnegölde bir imâret ve bir medrese yaptı. İstanbulda bir mescid ve Selenikte bir cum'a mescidi yaptı.

Asâr-ı Kula Şahın : Filibede bir imâret ve bir medrese yaptı.

Asâr-ı Duturmezikoğlu (2130) Kasım Paşa : Edrenede bir sofihâne ve Kara Hisarda bir cum'a mescidi yaptı.

Asâr-ı Zağanoz Paşa : Balıkesirde bir imâret ve bir medrese yaptı.

Asâr-ı Kemal Paşa : İstanbulda ö-

cek üstine bir kubbe yaptılar.

Asâr-ı Veliyeddin oğlu Ahmed Paşa : Mahbubların ah gözi ve kaşı ve zülfî ve benleri deyü gitdi.

Asâr-ı Mustafa Paşa : Ermeni Bazarında bir imâret ve bir medrese ve bir cum'a mescidi yaptı.

Asâr-ı Mahmud Paşa : İstanbulda bir imâret ve bir medrese ve bir cum'a mescidi yaptı. Ve Has Köyde bir medrese yaptı. Ve Sofyada bir cum'a mescidi yaptı. Ve cümle-i vaktından Medîne-i Resûlün fakirlerine yılda bin filöri tayin etdi. Ve hem Medîne-i Resûlde, Resûlullah sallallâhu 'aleyhi ve sellemün rûhiyiğün her günde bir hatim okunmak tayin eyledi.

Asâr-ı Mesih Paşa : Gelibolıda bir cum'a mescidi yaptı.

Asâr-ı Fâik Paşa : Niyet etdi.

Asâr-ı Nişancı İbrahim : Edrenede bir medrese yaptı.

Asâr-ı Mehmed : Âl-i Osman kapusunda ol vezir olıncaya degin 'atebe-i 'ülyâya gelen ülemâ ve fukarâya padişahdan teşrif-i sadaka olur idi. Kimine sof ve kimine çuka ve kimine akça verürler idi. Heman kim Rum Mehmed geldi, vezir oldu, bu sadaka

liceek üstine bir kubbe yaptılar.

Asâr-ı Veliyeddin oğlu Ahmed Paşa : Mahbubların gözlerini ve kaşlarını ve zülüflerini ve hâllerini ve benlerini (2131) medh ede geldi ve anun ile gitdi.

Asâr-ı Mustafa Paşa : Ermeni Bazarında bir imâret yapdurdı. Âhır, bühtân ile şehid oldu.

Asâr-ı Gedük Ahmed Paşa : Kara Hisarda bir imâret ve bir medrese yaptı. Âhır padişaha sanduğı kendü başına geldi.

Asâr-ı Mahmud Paşa : İstanbulda bir imâret ve yanında bir medrese yaptı. Bir hamam ve bir âli kârubansaray yaptı (2132). Ve Sofyada bir câmi yaptı. Ve Bursada bir âli kârubansaray da yapdurdı (2133). Ve cümle evkafından Medîne-i Resûlün fakirlerine ve âlimlerine ve bevvâblarına ve sırâclarına her yılda bin bir filöri tayin eyledi. Ve her yılda göndürürler. Varur, yetişür. Ve hem Medîne-i Resûlde, Resûlullah rûhiyiğün her gün bir hatim okınur.

Asâr-ı Mesih Paşa : Gelibolıda bir cum'a mescidi yaptı.

Asâr-ı Fâyık Paşa : Niyetdedür.

Asâr-ı Nişancı İbrahim : Edrenede bir medrese yaptı.

Asâr-ı Rum Mehmed : Âl-i Osman kapusunda tâ ol vezir olıncaya degin teşrifün bazısın ol keddürdi. Üsküdarında bir imâret ve bir medrese yapdurdı. Ve âhır gayrı vezirlere sanduğı kendü başına geldi.

kesildi. Mennâ' lî l-hayr oldu. Âhır it gibi boğdılar. Asıl menâkıbın İstanbul bâbında deyüb durur. Ve âhır Üsküdar'da bir imâret ve bir medrese yaptı, gitti.

Âsâr-ı Hakîm Ya'kub : Cemî' vilâyet-i Osmandâ isidilmedük ve görölmedük bid'atları ol gösterdi. Ve hem zamân-ı eyvelde Yahudiler tayfasına padişahın masâfihin vermezler idi kim bular müfsid tayfadur derler idi. Hakîm Ya'kub kim vezir oldu, ne kadar Yahudî'nün aç ve devletsüzi var ise padişahın işine karışdılar. Ve hem 'âmiller ol gelmeyince asılmadılar.

Âsâr-ı Sinan Paşa : Azî olduğu vaktin yine ilme teveccüh etti.

Âsâr-ı Mağnisa Çelebisi : İstanbul'da bir mescid yaptı.

Âsâr-ı Nişancı Paşa : Kim ol nesli bühtândur. Allahun kullarının malına ve kanına ve ırzına tama' etmiş idi. Ve her ne kadar kim padişahın vilâyetinde şer'-i Muhammedîyidi ve vakıf idi ve mülk idi, cemî'isini bozdı. Hâsılların padişahın hazinesine getürdi. Dedi kim : "Bu mülk ve bu vakıflar mensuhdur," dedi. Fakîr sordum ki : "Bu mülkler ve bu vakıflar kim vardır, Hazret-i Muhammed Sallallâhu 'aleyhi ve sellemün şer'-i üzerine olmuşdur. Âyet-i Rabânî ve nass-ı qâtrî ile olmuşdur. Şimdi neden neşh olırdı? Hazret-i Muhammed hâtem ül-enbiyâdur. Bir peygamber dahî gel-

Âsâr-ı Hakîm Ya'kub : Cemî' vilâyet-i Osmandâ isidilmedük ve görölmedük bid'atları ol ihdâs etdü. (2134). Ve anun zamanına değin padişahın işlerin Yahudiler tayfasına hiç vermezler idi. Zîrâ kim bunlar (2135) müfsidlerdür derler idi. Çünkü bu Hakîm Ya'kub kim heman vezir oldu, ne kadar kim aç Yahudi var ise padişahın işlerine karışdılar Hakîm Ya'kub sebebiyle. LATİFE : Hâkîm Ya'kub bir gün cum'a mescidine varmış. İstanbul Yahudileri gayet mefîl olmuşlar.

Âsâr-ı Sinan Paşa : Vezirlikden azî olduğu vaktin gene ilme teveccüh etti.

Âsâr-ı Ma'nisa Çelebisi : İstanbul'da bir mescid yaptı. Ve Saruhan Elinde bir kasabaya su getürdi.

Âsâr-ı Nişancı Paşa : Kim ol nesli bühtândur. Allahun kullarının malına ve kanına ve ırzına tama' etmiş idi. Ve her kanda kim mühmel ve nâmeğrû işler var ise anun ihdâsıdır. Ve vilâyet-i Osmandâ ne kadar kim şer'-i Muhammedîyilen olmuş evkâflar ve emlaklar var ise cemî'isini bozdı. Dahî hâsılların padişahın hazinesine getürdi. Ve kendüden (2136) sorub teftiş edene (2137) eyitdi kim : "Bunlar mensuh oldu," dedi. Ve ba'zını timar verdi, Fakîr bir gün varum. Kendüden (2138) sual etdüm : "Şer'-i Muhammedîyile olan mülk evkâflar neden mensuh olur," dedüm. E-

medi. Gelmez dahî. Ya mensuh neden dersin,, dedüm. Fakîre dedi kim : "Senün de nen aldılar kim bize bunun gibi sual edersin? Bu sualden vaz gel,, dedi. Osman Gazinün zamanında verilmiş yerler var idi re'âyânun elinde. Tasarruf ede gelmiş idi. Eben 'an cedd su erlerine hizmet ede gelmişler idi. Bu nişancı ol kanun bozdı. Tekrar bunlardan dâpu aldı. Ziyâde meblağ verene verdi. Nice fakîrlerin yercügezi elinden gitti. Âhır İstanbulda, hatunı, Alâiyye beginün kızı akçasıyile bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Cezerî Kasım Paşa : İstanbul'da bir mescid ve bir mu'allimhâne yaptı. Edrenede cum'a mescidi ve Bursada bir medrese ve Aydıncukda bir mescid yaptı. Ve Ke-fede bir cum'a mescidi ve bir Dumanda cum'a mescidi, ve bir cum'a mescidi ve bir imâret Silifkede yaptı. Ve Gediz suyunda bir âlî köprü yaptı.

Âsâr-ı Davud Paşa : İstanbul'da bir mescid ve bir medrese yaptı. Ve hem su getürdi (2142).

Âsâr-ı Fenârî oğlu Ahmed Paşa : Niyyetde gitti.

Âsâr-ı Halil Paşa : İstanbul'da bir cum'a mescidi ve bir medrese yaptı. Ve İznikde bir cum'a mescidi yaptı.

Âsâr-ı Ali Paşa : İstanbul'da bir cum'a mescidi ve bir medrese ve bir

yitdüm kim : "Hazret-i Resûl Muhammed Mustafâ kim hâtem ül-enbiyâdur,, dedüm. "Ve bir gayrı peygamber dahî gelmedi kim şer'ini mensuh ede,, dedüm. Fakîre cevabı hemân bu oldu kim, eyidür kim : "Senün de nen aldılar kim bunun gibi sual edersin,, dedi. Bu dahî hem İstanbul'da bir (2139) cum'a mescidi yaptı hatunı Alâiyye begi kızı mahiyile. Ve öldüğü vaktin başsuz defn etdiler.

Âsâr-ı Cezerî Kasım Paşa : İstanbul'da bir mescid ve bir mu'allimhâne yaptı. Edrenede bir cum'a mescidi ve Bursada bir medrese yaptı (2140). Ve Çerkes vilâyetinde, Damanda bir mescid yapdurdı (2141). Ve Tarhan yanında bir cum'a mescidi yapdurdı.

Âsâr-ı Davud Paşa : İstanbul'da bir imâret ve bir ulu câmi yaptı önine (2143). Bir latif su (2144) dahî getürdi.

Âsâr-ı Hızır Ağa oğlu Mehmed Paşa : Amâsiyyede bir imâret yaptı.

Âsâr-ı Fenârî oğlu Ahmed Paşa : Ol dahî niyyetdedür. Ehl-i vüzerâdan bu zamana değin bunlar vâki oldu.

imâret yaptı. Su getürdi. Eyü çeşmeler akıtdı.

Âsâr-ı Ya'kub Paşa : Amâsiyyede şeyhinün üzerine bir sofihâne yaptı.

5 Âsâr-ı İskender Paşa : Istanbulda bir mescid yaptı. Ve Galatada bir tekeye yaptı.

10 Âsâr-ı Derviş Mustafa Paşa : Istanbulda bir mescid ve bir medrese ve bir hamam yaptı. Ve su dahi getürdi. Ve bir sofihâne yaptı.

Âsâr-ı Hersekoğlu Ahmed Paşa : Dilde bir imâret ve bir cum'a mes-cidi yaptı. Ve su dahi getürdi.

15 **N a z ı m**
Kam bunlar kim suret bağlamışdır
Bulardan nice gülüb ağlamışdır
Bunlar mülki kendünün sanurdi

Kam bunlar ki suret bağlamışdı
Bulardan nice gülen ağlamışdı
Bular mülk kendünün oldı (2145) sa-
nurdi

20 Yalan hayâle gönül bağlamışdır
Bular gitdi hayâli zinde kaldı
Bu hayal nice canlar dağlamışdır
Âşıkı bu menâkıbı ki yazdun
Niceler bunâ tarih bağlamışdır.

Yalan hayâle gönül bağlamışdı
Bular gitdi hayâli bunda (2146) kaldı
Bu hayal nice canlar dağlamışdı
Âşıkı bu menâkıbı ki yazdun
Niceler bunâ tarih bağlamışdı.

25 Sual : Ay derviş ! Bu Âl-i Osman âlî medreseler ve âlî imâretler kim yaptı, muradları vilâyet ma'mûr olmak mıdır ve yâ ahret ma'mûr etmek midür?

30 Cevab : Ahret imâretin ma'mûr etmektür. Ve hem vezirlerin imâretlerinden anlaşılan oldur ki bunların dahi niyyetleri padişah niyyetine tâbi olur. Ve bu imâretlerde niyyetlerin eseri gâh görünür, gâh görünmez. Sebeb nedür der isen :

35 Cevab : Bu sual kim etdün, bunun hayrına ve şerrine ülemâ ile fukarâ sebebdür. Anun için kim vezirler ülemâya ve fukarâya tâbilerdür. İmdi bu Âl-i Osman hod bir tayfadur kim bunların kerâmetleri zâhirdür. Ve bu padişahlardan her ne kim olsa bu vezirlerde zuhur bulur. Ve bu vezirler kim bunların yanında olur, bunların mahremleridür. Ve bu vezirlerin dahi kendülere mahrem birer kethüdâları vardır. Bu kethüdâlar ülemâdan ve fukarâdan ve avâmdan ve cuhâlden kimseler ile musâhabet ederler. Ve her ne kim işidürler ve bilürler, gelürler, bunlara takrîr ederler. Ve bu kethüdâlar bazı bâtılı hak sanurlar. Gelürler, paşalara habar verürler. Anun üzerine musir olurlar, giderler. İmdi bu se-

bebden âlemde nizam mukarrer olmaz. Ve bu Âl-i Osmanun imâretlerinin gavgası eksük olmaz. İmdi bu imâretleri yapanın muradı ahrette hayırdur. Ve bu niyyet üzerine bir emin kişiye tevliyet verür. Ol dahi varur, kendü muradın eder. Gelen müsâfirün bazısına ta'am verür ve bazısına vermez. Ve bazısını dahi kondurmazlar. Bühtânları bu kim : "Ehl-i mansıbsın,, derler. Ve yahud : "Bu şehirde bir gayrı imârete konmuşsun,, derler. Elhâsıl bu hüddamlar bunı kondurmaz. İmdi böyle olacak erbâb-ı hayrın hayrına mâni olmuş olurlar. Elhâsıl gâh bu halâ ve vezirler muttali' olur, padişah emriyle ehl-i ilimden bir müfettiş göndürürler kim bu vara, erbâb-ı hayrın hayrını yerine koya. O dahi varub müsâfirün ta'amından keser, ocağı külin satar, imâretün ekmeğin küçüldür. Ve hüddamların nafakasını keser. Dahi re'âyâdan ziyâde nesne alır. Akçalar arturur, getürür, padişahın hazinesine koyar. Padişahlar kim bu hayrâtı etmişlerdür, ahret için etmişlerdür.

N a z ı m

Garezsüz söyleyenler Hak kelâmın
Adı câhil olur yâhud günahkâr
Müzevvir olsa dinlerler sözün
Ümiddür Han Bayazid eyyâmında
Âşıkı et beyan erbâb-ı hayrı

Kişiler var anun almaz selâmın
Sözi hak söyledigiçün tamâmın
Ederler yâ kadı yâ halk imâmın
Bula hem bu âlem şer'ün nizâmın
Ki vereier müsâfirün ta'âmın.

İmdi ay azizler ! Bu Âl-i Osman kim vardır, bunların kılıçları seyf-i islâmdur. İmdi ay azizler ! Bunların gibi padişahın vezirlerinde gayretullah gerekdür kim bunların hayrı ez'âf-ı muzâ'af ola. Ve hem bu vezirlerin yanlarına gelen âlimler ve yâ fakirlerdür. Dünya garazın söylerler. Ve ahret sözün dahi söylesele muradı dünya izhâr etmektür. İmdi bu paşalar dahi bizüm bunun gibi halumuzu görürler, dahi eyidürler kim : "Ya bizüm ile bunların farkı nedür?,,. Ve ay azizler ! Bu beyanı kim ben size eyidürin, kendü halumdan habar verürin.

N a z ı m

Paşalar kamu kumaş yâ filöri
Ve ger mahbub durur câriya, oğlan
Kapucılar gelen elin gözedür
Âşıkı armağanı bil du'âdur

Gözedürler kaçan ere o biri
Hemandem biter anun mahfi seyri
Bulaşa ellerine dünya kiri
Ere cümle cinana du'â nûri.

160 ncı Bâb

Bâb : Bu Âl-i Osmanun 'Atebe-i 'Âlilerinde Otuz Altı Vezir Vâkı Olındı.

Evveli Gazi Hünkârdan kim anun mezâr-ı şerifi Bursada, Kapluca-da medfundur, tâ bu Sultan Bayazid Han Gaziye gelince ve bu hanların kadı-askerleri yigirmi dört oldılar. Ve hem ol zamandan bu zamana

gelineye degin, Ve illâ bu Hayreddin Paşaludan altı kadı-asker oldılar. Ve bu altı kadı-askerün dördü vezir oldı. Ve gayrı kadı-askerlerden biri dahı vezir oldı bir buçuk ay mıkdarı. Ve kadı-askerlerün cümlesi yigirmi dördtür. Ve vezirlerden bazısı azl olub tekrar vezir olmuşlar da vardır. Ve illâ kadı-askerlerden azl olanun birisi tekrar kadı-asker olmuştur.

Sual : Ay derviş ! Bu Âl-i Osmanun ki tevârihlerini ve menâkıblarını kim yazdun, ya bunların ömürlerin ve saltanatların, ne kadar yıl oldılar, her birisini bilür misin?

Cevab : Beli ! Allahun inâyetinde inşaallah bilürem. Asl-ı tevârihde gördüm idi.

Osman Gazinün ömri altmış dokuz yıl oldı. Ve otuz beş yaşında Karaca Hisarı feth etdi. Kırk üç yaşında hutbesi okındı. Yigirmi altı yıl Osman Gazi dediler. Vefâtına sebep ayağında zahmatı var idi. Yıldan yıla ziyâde (2147) oldı. Allah rahmetine kavuşdı (2148).

Bunun oğlu Orhan Gazinün ömri seksen iki yıl oldı. Atası vefâtında yaşı kırk beş idi. Ve atası vefâtından sonra otuz sekiz yıl hutbesi okındı. Üç yıl dahı atası hayatında hüküm, hükümet, almak, vermek Orhanun idi; hutbe atasının idi. Ve bunun dahı vefâtına sebep ayağında zahmatı var idi. İshal dahı vâki oldı. Allah rahmetine kavışdı.

Ve bunun oğlu Murad Han Gazinün ömri altmış sekiz yıl oldı. Atası vefâtında otuz yedi yaşındaydı. Bunun dahı otuz bir yıl hutbesi okındı. Vefâtına sebep Las kıralı uğraşında şehid oldı. Allah rahmetine kavışdı.

Ve bunun oğlu Bayazıd Han kim ana Yıldırım Han dahı derler idi, bunun ömri altmış yıl oldı. Atası vefâtında kırk dört yaşındaydı. Bunun dahı on altı yıl hutbesi okındı. Vefâtına sebep Temirle uğraşdı, Allah rahmetine kavışdı.

Ve bunun oğlu Sultan Mehmed Han Gazinün ömri kırk sekiz yıl oldı. Atası vefâtında yigirmi yedi (2149) yaşındaydı. Bunun dahı yigirmi bir yıl hutbesi okındı. Ve gâh Amâsiyyede ve vilâyetinde okındı. Âhır-ı kâr cümle vilâyete tamam hükm etdüğü vaktin hutbesi yigirmi bir yıl tamam okındı. Ve bunun dahı vefâtına sebep Edrenede ishal oldı. Tabibler ilâç edemediler. Allah rahmetine kavışdı (2150).

Ve bunun oğlu Murad Han Gazinün ömri kırk dokuz yıl oldı. Atası vefâtında on sekiz yaşındaydı. Bunun dahı otuz bir yıl hutbesi okındı. Ve bunun dahı vefâtına sebep bir gün seyrâna çıkmış idi. Seyrandan gelür iken başum ağır dedi. Ve bir kaç gün başı zahmat etdi. Allah rahmetine kavışdı (2151).

Ve bunun oğlu Sultan Mehmed Han Gazinün ömri elli bir yıl oldı. Atası vefâtında on yedi yaşındaydı. Bunun dahı otuz dört (2152) yıl hutbesi okındı. Vefâtına sebep ayağında zahmatı var idi. Tabibler ilâcında âciz kaldılar. Âhır tabibler bir araya cem' oldılar. İttifak etdiler, ayağından kan aldılar. Zahmat dahı ziyâde oldı. Âhır şarâb-ı fâruk (2153) verdiler. Allah rahmetine kavışdı (2154).

N a z ı m

Tabibler şerbeti kim verdi hana	O han içdi şarâbı kana kana	
Cigerin doğradı şerbet o hanun	Hemin dem zârı etdi yana yana	
Dedi niyçün bana kıydı tabibler	Boyadılar cigeri (2155) cânı kana	
İcâbet etmedi tabib şarâbı (2156)	Ecel ermiş idi o demde hana	5
Tabibler teşhis etmedi marazın	Timarları kamu vardı ziyâna	
Tabibler hana çün taksırlık etdi	Budur doğrı kavül düşme gümâna	
Du'â et Âşıkı bu han hakkında	Ki nûr-ı rahemte cânı boyana	
İlâhî nesli kalsun tâ kıyâmet	Musûsâ Han Bayazıd-ı yegâne	
İlâhî cümle oğlun pîr görsün	Oğul oğlanları gelsün divâna	10
Deyenier bu du'â hakkında âmin	Cihan âfetlerinden olsun emîn.	

Ve bu tevârih ki tamam oldı, hicretün sekiz yüz seksen altısında tamam oldı. Andan sonra Sultân ül-Mücâhidîn Sultan Bayazıd Han Gazi tevârihine şürû' olındı (2157).

161 inci Bâb

15

Anı Beyan Eder kim Sultân ül-Mücâhidîn Sultan Bayazıd Han Zamanında Erdebil Sofılatını Rum Eline Sürdiler. Ne Oldı Sebeb.

Bu oldı kim ülemâ küfürlerine hükm etdiler. Padişah anlara gazab etdi. Rum Eline sürdiler.

Sual : Bunlar hod sofılar idi. Şeyh Saffi müridlerinden idi. Tasavvufdan şer'-i Muhammedî sallallâhu 'aleyhi ve sellem üzerine olurlar idi. Bunları tekfir etmege sebep ne oldı?

Cevab : Tefsîl-i evvel budur ki Şeyh Saffi neslinden Şeyh Cüneyd adlı bir kimse zâhir oldı Sultân Murad zamanında. Erdebilden, emmîsine küsdi, geldi, Rûma çıktı. Sultan Murada hediyeler göndürdi. Bir seccâde ve bir mushaf ve bir tesbih göndürdi bir müridiyle. Dedi kim : "Kurt Beli'ni bana versün. Mesken edineyin. Du'âlarına meşgul olayın," dedi. Hediyelerini getüren kişiyi getürdiler. Halil Paşaya verdiler. Ol dahı Sultan Murada arz etdi. Sultan Murad, hediyelerin kabul etdi. Veziri Halil Paşa ile müşâveret etdiler. "Bir tahtda iki padişah sığmaz," deyü cevap verdiler. Gelen kişiler ile Şeyh Cüneyd iki yüz filöri göndürdiler. Gelen dervişlere dahı bin akça harçlık verdiler. Göndürdiler. Şeyh Cüneyd, Osman Elinden gitdi. Karamana, Konyaya vardı. Şeyh Sadreddîn-i Konevî zâviyesine kondı. O vakıtda Şeyh Abdüllatif anun şeyhi idi. Bir nice gün şeyh onda oldı. Amma Şeyh Cüneydün Mevlânâ Hayreddîn hocasıydı. Bir nice gün şeyhe göndürdi. Varur, şeyhe sual eder idi. Şeyh, Mevlânâ Hayreddine cevap verür idi. Şeyh Abdüllatif, Şeyh Cüneyd ile bulışmağ içün "es-saffü evvelü ülâ," dedi. Zîrâ bir nice gün şeyh onda oldı. Şeyh Abdüllatif ile bulışmadı. Namazda pencere içinden imama uyar idi, kılur idi. Bir ikindi namazından sonra bulışdılar. Kelimât edüb musâhabet etdiler. Şeyh Sadreddîn evinde Şeyh Muhiddîn-i Arabî kitaplarını ve Şeyh Sadreddîn kendü kitaplarını eczâ

edüb kâtipleri otuz günde yazdurdılar. Şeyh Abdüllatif ile otuz güne deyin bulışmadılar. Otuz gün sonra eczâyı cem' edüb mihrab önünde yine bulışdılar. Şeyh Cüneyd, Şeyh Abdüllatife sual etti : "Ataya eshâb mı evlâdur, yohsa evlâd mı evlâdur,, dedi. Şeyh Abdüllatif cevap verdi ki : "Sual etdiğün makamda eshâb evlâdur. Zîrâ eshâbun hakkında kelâm-ı Kadîmde "muhâcirin ve l-ensâr,, deyü anılmışdur. Ve dahı mezâhib-i erba'a eshâbdan alınmışdur. Evlâddan alınmış degüldür,, dedi. Şeyh Cüneyd dahı Şeyh Abdüllatife hitâb edüb dedi kim : "Ol âyetler eshâb hakkında nâzil olduğı vakıt sen anda bile miydün,, dedi. Şeyh Abdüllatif dahı eyitdi kim : "Sen bu i'tikad ile kâfirün oldun. Ve dahı bu i'tikad ile sana uyanlar dahı kâfir olur,, dedi. Hoca Hayreddîn, Cüneydün koltuğına girüb odasına aldı, gitti. Fakir dahı Şeyh Abdüllatifün koltuğına girüb odasına aldum, gittüm. Heman ki sabah oldu, Şeyh Cüneyd, Konyadan çıkdı, gitti, vilâyet-i Varsağa girdi. Şeyh Abdüllatif, Karamanoğlu İbrahim Bege habar göndürdi. Mektup yazdı kim : "Bu Şeyh Cüneydün murâdı sofuluk degüldür. Şer'at bozub kendü emâret taleb eder,, dedi. Öyle olsa, Karamanoğlu dahı Varsak beglerine "Şeyh Cüneydi dutun,, deyü habar göndürdi. Varsakdan bir nice Varsak uydurub çıkdı, kaçdı. Haleb Elinde Ersüz Dağına vardı. Ersüz Dağında bir ıssuz kâfirî kala var idi, anı Bilâloğlından istedi. Ta'mir edüb mesken edindi. Anda bir nice gün oturdı. Rum Elinden Sınavna Kadısı-Oğlu ve daha gayrıdan yanına nice cimri cem' oldu. Halebde Mevlânâ Ahmed-i Bekrî ve dahı Abdülkerim Halife, Şeyh Zeyneddîn-i Hâfî müridlerinden idi. Mısır sultanı Çakımağ habar göndürdiler kim : "Sentün vilâyetünde Deccal zâhir oldu,, deyü. Mısır sultanı dahı Haleb nâibine habar göndürdi kim : "Var, onı Haleb çerisiyle dut,, deyü. Haleb nâibi hasta bulındı. Halebün ulu hâcibini baş koşdılar. Şeyh Cüneydün üzerine vardılar. Cüneydün yetmiş kadar adamın helâk etdiler. Yigirmi beşi Sınavna Kadısı-Oğlu adamlarından idi. Kendü kaçdı. Canige gitti. "Beni isteyen kişi Canikde bulsun,, dedi. Yürükde yürür iken Üzeyir-oğlu dutmak istedi. Nesi var ise verdi. Avratın aldı, kaçdı. Canikde Mehmed Beg katına vardı. Bir kaç bin kişi cem' oldu. Andan Durabuzuna yürüdi. Durabuzun begi dahı leşker cem' edüb karşı göndürdi. Durabuzun leşkeriyle uğraş ettiler Durabuzun leşkerin kırdılar. Durabuzunun vilâyetini harâb etdiler. Rûm Beglerbegisi Hızır Ağa dahı cem' etdüğü asker ile Cüneydün üzerine vardı. Cüneyd işidüb kaçdı. Uzun Hasana gitti. Uzun Hasan, Cüneydi dutdı. Cüneyd eyidür : "Beni niçün dutar-sın? Cihanşâh gibi duşmanın var. Benüm silahlı yigirmi bin sofiya gücüm yeter. Ben de sanâ yardımcı olayın,, dedi. Uzun Hasan dahı yemin edüb Uzun Hasanun kız karındaşın aldı. Erdebile gitti. Bu halk Erdebilde sığışmadı. Andan Şeyh Cüneyd, Şamaki vilâyetine vardı. Begi eyitdi : "Neye geldün,, dedi. Cüneyd eyitdi : "Kâfire gazâyâ giderin Ahıs-haya ve Gürcistana,, dedi. Begi eyitdi : "Anlar benüm haracgüzârumdur. Varmak câyız degüldür,, dedi. Sözüne i'tibar etmedi. Vardı, haracgüzâr kâfirî urdı. Alub gitdüğü halkı doyum etdi, geldi. Yine Şamaki Eline geldi. Şamaki begi dahı beglerbegisin göndürdi. "Bu vilâyetde dur-

ma, git,, dedi. Varan beglerbegiyi öldürdi. Bulduğı yeri urmağa başladı. Şamaki begi Hâfî Beg, Cüneydün üzerine vardı. Cüneyd, Şamaki begine dün basgunı etdi. Cüneydi dutdılar, öldürdiler.

Cüneyd öldüğinden bir ay sonra bir oğlu doğdı. Adını Haydar kodılar beşikdeyiken. Şeyh Cüneydün müridleri, beşikde yatur iken ana tâbi oldılar. Cüneydün bir oğlu dahı var idi. Büyük Hoca Mehmed derler idi. Ona tâbi olmadılar. Küçüğüne tâbi oldılar. Haydar dört beş yaşına girdüğü vakıtta Şeyh Cüneyde benzer Tokatda bir kişi zâhir oldu. Şeyh Cüneydün müridleri "Şeyh Cüneyddür,, dediler. Ana uydılar. Ol kişiyi Sultan Mehmed getürdi. Şeyh Cüneydün hocası Hayreddîn, Sultan Mehmede hoca olmuş idi, ona gösterdi. Ol eyitdi : "Cüneyd degüldür,, dedi. Ol kişi dahı : "Ben Cüneyd degülem. Bağa Celâl derler,, dedi. Ol kişiyi salı verdiler, gitti. Gider iken Cüneydün müridleri : "Niçün Cüneyd degülin dedün,, deyü burunun kesdiler. Ol kişiyi daşa basdurdılar. Öldi deyü kodılar, gittiler. Celâlün müridleri daş altından çıkarub aldılar. Gittiler. Gâh Cüneyd, gâh Celâldür derler idi. Haydar dahı ata binüb iner oldu. Çeri cem' etdi. Şamakiya vardı. Şamaki begi dahı azizler cem' etdi. Karşı göndürdi. "Neye gelür? Bizi incitmesün,, dediler. Eslemedi. Şamakinun üzerine yürüdi. Şamaki begi dahı güye-güsiyle leşker cem' edüb karşı göndürdi. Gelen leşker ile uğraş edüb azım ceng oldu. Ahır askerini sıdılar. Şamaki begi dahı kaçub kalaya girdi. Haydar, Şamakiyâ hâfî bulub cemî mahını yağma etdi. Brliğini kırdurdu. Dışisine yaramazlıklar etdüdü. Şamaki begi, Tebriz beginden yardım diledi. Tebrizden yardım alub Haydarun üzerine vardılar. Ceng eder iken Haydarı ok ile urub öldürdiler.

Andan sonra halk Haydarun bir oğına tâbi oldılar. Ana Hoca Ali derler idi. Şamakinun üzerine vardılar. Şamakinun halkı anı dahı öldürdiler. Müridleri bir oğına yine tâbi oldılar. Ol dahı leşker cem' edüb Şamakiya vardı. Anı dahı öldürdiler. Sonra Haydarun bir oğlu dahı zâhir oldu İsmail adlı. Müridleri ana tâbi oldılar. Şol kadar oldılar kim cemî memleketde olan müridleri birine buluşacak selâmün 'aleyküm deyecek yerde şah derler idi. Hastalarını görmege varacak du'â yerinde şah derler idi. Ve bu vilâyet-i Rûmda olan müridlerine ehl-i sünnet eyidürler idi : "Bunca zahmat çeküb Erdebile varacağına Mekketullâha varsanuz, Hazret-i Resûl sallallahü 'leyhi ve sellemi ziyâret etsenüz yegrekdür,, derler idi. Bunlar cevap verürler idi ki : "Biz diriye varuruz, ölüye varmazuz,, derler. Ve dahı biri birinün ağzına lafziyle söğüb yürürler idi. Latifeleri üşbu vech ileydi. Namaz dahı kılmazlar idi. Ve oruc dahı dutmazlar idi. Ve dahı rafza müt'allik kelimâtı çok ederler idi. Velhâsıl rafzı aşıkâre eder oldılar.

Memleket-i Rûmda olan sofıların hülefâsını ve Erdebile varan sofıları Sultan Bayazıd tahkîr edüb Rum Eline sürdi. İsmail dahı asker çeküb Tebrize yürüdi. Tebrizün begi kaçdı. Tebrizi yağma etdiler. Ehl-i sünnete haylı hakaretler eyledi. Müsülmanların rızkını, mahını ellerinden alub biri birinün avratını tasarruf edüb helâldür derler idi. Andan leşker cem' edüb Rûma teveccüh etdi. Öyle olsa Rûm padişahi dahı mütenebbih

252

Aşıkpaşaoğlu

oldı. Anadolı beglerbegisine : "Engürüye var, asker cem' eyle, otur,, dedi. Ve dahı etrafını Acem begleri ihâta eyledi. Kendüsi dahı Erzincana geldi. Âhır her taraftan ihâta eylediler. Âciz kaldı. Rûm sultanına tevâzu'lar ile, temelluklar ile, hediyeler ile bir halffe göndürdi : "Ben kandan? Sizün vilâyetünüze asker çekmek kandan? Bu şark vilâyetine etdügümüz ecdâdumuzun kanın talep etmek içündür. Ve bizüm muradumuz yine dervişlikdür,, dedi. Bunlar dahı kelimatlarına göre cevap verdiler. Elçilerini yine göndürdiler

Nazım

10 Muradlar çokluğu gör şeyhe netdi Kuşandı safayıçün, cehle gitdi
Kuşandı ihramı saraya gitmek Ki yumdı gözini ol küfre gitdi
Husûsâ bu şimdiki şeyh ü müridler Kamunun 'ilel heb kıla bir nice gitdi
On üci terk deyüb geydi o şeyhler Müridleri kamu yok sevdâya gitdi
Aşık sen ol beg ile bölügi Ko orduhları rafza gitdi.

15 Bu mâcerânun vukû'ı tarih-i hicretün dokuz yüz sekizinde, safer ayında, Sultan Bayazıd devrinde oldu.

Fosıl (*)

20 Ol Tarihleri Beyan Eder, kim Nuh Peygamber, 'Aleyhisselâm Ve Tufanından Hazret-i Muhammed Mustafâ Sallallâhu 'aleyhi Ve Selame Degin Ne Vâki Olmuşdur, Anları Beyan Eder.

Geldük imdi. Târih-i evvel İskenderündür. Nuh 'aleyhisselâm tufanından İskender'e degin iki bin yedi yüz doksan iki yıl, yüz doksan üç gündür.

25 İkinci tarih : Raklatyanusundur kim Acem ona Takyunus der. Ve bu Kıbtîlerin âhır padişahlarıdır kim Mısırda olur idi. Tufandan Raklatyanusa degin üç bin üç yüz seksen yedi yıl, üç yüz dokuz gündür.

Üçüncü tarih : Tufandan Hazret-i Resûl Sallallâhu 'aleyhi ve selame hicretine degin üç bin yedi yüz yigirmi beş yıl ve kırk altı gündür.

30 Dördüncü tarih : Yazdıcaird tarihidür ki Acem mülkünün âhır padişahıdır. Tufan ile bu tarih ortası üç bin yedi yüz otuz beş yıl, yigirmi üç gündür.

Bu dört tarinde ülemâ bilküllüye ittifak etmişlerdür ki hergiz biri birine mukâlefet etmemişlerdür.

35 Ve bu zamanda ki tarih sekiz yüz seksen altıdır. Ve kıyâmete degin bu tarih üzere 'amel olur.

40 Ve bir tarih dahı Yahudânundur. Ve buna 'İbrî tarihi derler. Ve dahı derler kim Âdem 'aleyhisselâm hübütnünden tâ hicret-i Resûl 'aleyhisselâma degin altı bin yüz yigirmi üç yıldır. Ve bu tarih şems tarihine yakındır. Ve Yahudân bu sözi sanuyile söylemişlerdür. Amma tahkik üzere degüldür. Amma cumhûr-ı ülemâ bu tarihi tahkikine erişmişlerdür. Ve eyidürler kim Âdem hübütnünden Nuh 'aleyhisselâm tufa-

nına degin iki yüz kırk iki yıldır. Ve tufandan İbrahim nebîye degin ya'ni mevlûdına degin iki bin sekiz yüz bir yıldır. Ve İbrahim nebî mevlûdından Musa nebî 'aleyhisselâm vefâtına degin beş yüz kırk beş yıldır. Bu tarihi Tevrat okuyıcı ülemâ katında buldılar. Batlamyus emriyile 'İbrî dilinden Yunan lugatına terceme edüb döndürdiler. Ve Musa nebî 'aleyhisselâm vefâtından Buhtunnasır zamanına dokuz yüz yetmiş sekiz yıl, iki yüz kırk sekiz gündür. Ve Buhtunnasır zamanından tâ hicret-i Resûl 'aleyhisselâma bin üç yüz altmış iki yıl ve yüz yigirmi yedi gündür. Bunda dahı hiç ihtilâf yoktur. Anun içün kim Batlamyus, Macastî adlı kitabında yazmışdur. Ve şöyle takrîr eylemiş kim hübütn-ı Âdemden hicret-i nebî 'aleyhisselâma degin altı bin iki yüz on altı yıldır. Ve Dakyanus ile hicretün mâbeyni üç yüz altmış dokuz yıldır. Ve Ebû Sâlih rivâyeti Abbas radiyallâhu 'anhdan, Âdemden Nuha degin iki bin iki yüz yıldır. Ve Nuhdan İbrahim 'aleyhisselâma degin bin yüz kırk üç yıldır. Ve İbrahimden Musa nebî 'aleyhisselâma degin bin yüz yetmiş beş yıldır. Ve Musadan Dâvud nebî 'aleyhisselâma degin beş yüz altmış yıldır. Ve Dâvuddan İsa nebî 'aleyhisselâma degin bin elli üç yıldır. Ve İsadan Hazret-i Resûl 'aleyhisselâma degin altı yüz yıldır.

20 Ve Ebûlferec ve Abdurrahmân-ı Cevzî buyurdılar kim hübütn-ı Âdemden 'urûc-ı İsa 'aleyhisselâma degin beş bin yüz elli iki yıldır. Ve 'urûc-ı İsadan hicret-i Resûle degin dört yüz seksen dört yıldır. Ve hicret hod ma'lûmdur, bu takdîr üzere kim dedük. Ve hübütn-ı Âdemden Hazret-i Resûl 'aleyhisselâmın hicretine degin altı bin otuz sekiz yıldır. Galibâ bu, esahh-ı kavildür. Andan ötüri kim bunun gibi aziz, mükerrerrem sned ile beyan olunmuş ve Hazret-i Resûle erişmişdür.

25 Ve İbn-i Abbasdan rivâyetdür : Radiyallâhu 'anhümâ buyurmuşdur kim : "Ol vakit ki Hazret-i Resûl 'aleyhisselâm Medîneye erişdügi hinde Yahudândan işitdüm. Dediler kim : Dûnyanın ömri yedi bin yıl kalmışdur.

30 Ve İbn-i Ebî Hayseme, Zühürden rivâyet eder ki : Çün Âdem 'aleyhisselâm Cennetden daşra çıkdı, andan oğlanlar peydâ oldu. Âdemden ötüri tarih yazdılar Nuh zamanına degin. Nuh 'aleyhisselâmdan sonra tarih eylediler. Ve andan İbrahim 'aleyhisselâm nârına degin tarih yazdılar. Ol vakta degin kim İbrahim 'aleyhisselâmın oğlanları çok oldu. Ve iki grup oldılar. İsmâîlün evlâdı İbrahimün nârın tarih yazdılar. 35 Kâ'betullah şerrefehallâh binâ olınca ve Kâ'be binâsından Kâ'b ibn-i Lavî vefâtına degin ve andan eshâb-ı Fîle degin ve Eshâb-ı Fılden hicrete degin kim Hazret-i Ömer ibn-i Hattâb radiyallâhu 'anh tarih yazdı. Ve Nevâvî te'rifinde kim Tehzib ül-Esmâ ve l-Lugât adlı kitabdır ve demişdür ki : Ol tarih ki islâm içinde yazıldı, Hazret-i Resûl tarihi idi ki Mekkedden Medîneye rihlet etdi. Ve emîr ül-mü'minin Ömer ül-Fâruk ol zamanı tarih eyledi. Amma on yedi yıl ol zamandan geçmiş idi.

40 Şu'bi eyidür : Ebû Mûsa l-Eş'arî, Ömer hazretine mektub göndürdi ki senden öndün bana mektub göndürürler idi amma tarihsüz. Çün Ömer hazreti bunu işitdi, Eshâb ittifakiyile hicreti tarih yazdılar.

45 Ve Sa'd ibn-i Müseyyib eyidür ki : Emîr ül-mü'minin Ali kerrem

(*) Bu bölüm yalnız İstanbul basmasında vardır.

Allâhu vechühû, meşveret ile yazdı ve tarihün ibtidâsı muharrem ayından oldu. Bu tafsil târîh-i Benî İsmailündür.

Amma Benî İshak tarihi İbrahim nebî 'aleyhisselâm nârındandır. Yusuf nebî zamanına degindür. Ve andan Musa nebî 'aleyhisselâm zamanına ve andan Süleyman nebî padişahlığına degin ve andan İsa nebî zamanına degindür.

Amma hicret tarihinün evveli pençsenbih günü oldu. Günlerinün adedi üç yüz elli dört gündür. Ve on iki aydur. Bir ay yigirmi dokuz ve bir ay otuz gündür. Amma beşden bir, bir günden ve altıdan bir, bir günden. Ve hem buna kamerî derler. Ve arabî dahî derler.

Amma Yezdicird tarihi üç yüz altmış beş gündür kesirsüz. Ve bu tarihe şemsiyye dahî derler. Anun için kim güneş, dâire-i feleki bu günlerde kat' eder. Amma ve kamerî yıllarında her yüz yılda otuz yıl tefâvüt eder (2158). Netekim Eshâb-ı Kehfün kıssasında vardır. Kavlehû Ta'âlâ ve lebesû fî kehfihim selâse mî'etin sinîne vezdâdû tis'an (2159). Ve bu tarihe fârsî dahî derler. Anun için kim Yezdicird Fers padişahlarındandır. Ve bu tarihün evvel günü seşenbih günüdür. Ve Rûmîler tarihinün evvel günü düşenbihdür. Bu tarihe Sikenderî dahî derler. Ve bu tarihün yılı günleri üç yüz altmış beş gündür ve bir günün rub'ı dahîdur. Amma dördüncü yılun âhır şubatında bir gün artar. Münecimler buna kebs derler.

Ve Kıbtîler tarihinün evvel günü cum'a günüdür. Ve bunun her ayı otuz gündür. Kıbtîlerün ve şemsilerün, Rûmîlerün hesapları birdür. Ve lîkin âhırında beş gün vardır. Ana eyyâm-ı nesî derler.

Amma Rûmîlerün dördüncü yılun âhır şubatında bir gün artar.

Sene erba'a ve erba'in ve semâne mîe, ittifak beyâza düşdi. Vallahü a'lem bissevâb.

Sual : Derviş ! Sen bu geçmiş tevârihleri kendü tevârihüne zamm etnege sebeb ne?

Cevab : İki vecihden ötürî. Biri bu kim : Ben geçmiş tevârihleri mü-tâla'a edüb hakikatın bildüm. Ve biri dahî benüm tevârihümü bildürmekdür. Yüz altmış altı bâb yazdum. Menâkıb-ı tevârihi ihtisâr etdüm.

N a z ı m

Vaktum yitürme, zevk ile geçür	Kârban gitdi, yolunu göçür
Menzilün irak var mı sende yarak	Sen yayak kaldun yoldaşun bindügi
	burak
Buraka binen menzile erdi	Sen çekersin burada derd-i firak
Geçmişî ko, gözetmegil geleni	Gaflete uyub dolanmagıl yeleni.

Ve bu kitabun tamamı hicretün dokuz yüz sekizinde vâki oldu. Bu kitabı çeme'el-Âşıkî.

S O N

N o t :

§ Metnin son taraflarında geçen İkinci Bayazıdın adı ile İkinci Bayazıd çağının vezirleri ve vukuatı, başlangıçta izah ettiğim gibi, kitaba sonradan sokuşturulmuştur. Bu sokuşturmaların çoğu, bizzat Âşıkpaşaoğlunun yazdıklarıyla âdetâ ke-netlenmiş olduğundan, tarafımdan çıkarılmamıştır.

§ Meselâ benim metnimin 161 inci bâbının başlığı İkinci Bayazıdın adını zikrettiği gibi içindeki vukuatın bir kısmı da yine İkinci Bayazıd çağının ilâveleridir. Bu bâbda Satevîlerin başlangıcı hakkındaki malûmattan Haydarın ölümüne kadar olan parçayı Âşıkpaşaoğlu yazmıştır. Çünkü Haydarın ölümü 883 hicridedir. Fakat belli ki bundan aşağısı, sonradan müstensihler veya zeyil yazarlar tarafından eklenmiştir. Fakat ben metne ilişmiyerek taştıyeyi ilim erbabına bıraktım.

§ Ancak, 149 uncu bâbın başında 877 hicrî vukuatından bahs olunurken, Giese basmasında "Rûm padişahına ya'ni Sultan Bayazıd habar göndürdiler kim" ibaresindeki "Sultan Bayazıd," kelimeleri pek fecî bir müstensih ilâvesi olduğundan ve bu ilâve İstanbul basmasında bulunmadığından, tarafımdan çıkarılmıştır.

§ İstanbul ve Giese basımlarının, aralarında büyük farklar bulunduğu için karşılıklı olarak aynen verilen bâblarında, İstanbul basımına ait sütunlar, Nikolsburg nushasının da pek az farkla aynıdır. Zaten Giese, Nikolsburg nushasının bu parçalarını kendi basımının sonuna ayrıca ve aynen almıştır.

NOTLAR

(1) Türkçesi: "Tanrıya hamdolsun ki bizi nimetlendirip islâma ulaştırdı ve kendisine salâvat ve selâm olsun, sevgili-si Muhammedin ümmetinden kıldı",

(2) İstanbul: Süleyman.

(3) İstanbul: Sultân ül-ma'âli yerine Balı Sultân ül-'âli; Dresden: ül-ma'âli yerine ül-ma'ânî.

(4) İstanbul: Küşe-i ferâgatde teslim, rızâ gencinde fenâ ve sabır hırkasın yerine küşe-i ferâgatde teslim-i rızâ, genc-i fenâda sabır hırkasın.

(5) İstanbul: menâkıblarından.

(6) İstanbul: Sathâ-yi şahrâda beyâz-ı kalbe yerine sathâ-yi sahrâ-yı beyâz-ı kabre.

(7) İstanbul: Heştâda şeş bu yıl gedde (galiba doğrusu bu. Seksene bu yıl altı şeddelendi demek istiyor. "Şeş,, te iki "s,, olduğu için).

(8) İstanbul: Hanun.

(9), (10) Giese: Edeyüm.

(11) İstanbul: Anla kim: Viyana: Anla ki.

(12) Giese: Edeyüm.

(13) Giese: Anla.

(14) İstanbul: Eli.

(15) İstanbul: Tâcilerüz.

(16) İstanbul: Âşıkî deyüb yerine Âşık deyüben.

(17) İstanbul: İ'mâl.

(18) "Sultan Korkud ibn-i,, yalnız Upsala nushasıyla Paris fragmanında vardır.

(19) İstanbul, Viyana: Kay Alp.

(20) İstanbul: Aykuluğ.

(21) İstanbul: Doğan.

(22) Upsala: Kintur; Dresden, Mordtmann, Viyana: Kintun.

(23) İstanbul: Suğartın.

(24) İstanbul: Sunkar..

(25) İstanbul: Bak Temür.

(26) İstanbul: Basak.

(27) İstanbul: Aykıl Teli.

(28) İstanbul: Bayzub.

(29) İstanbul: Karı.

(30) İstanbul: 'Aka.

(31) İstanbul: Baysuğ; Vatikan; Baysus.

(32) İstanbul nushasında Sevünc adı yoksa da buna karşılık "Baysuğ,, dan sonra ibn-i Doğan ibn-i Muğ var.

(33) İstanbul: Çur Buğa.

(34) İstanbul: Kartalmış.

(35) İstanbul: Karalı Aklan; Mordtmann: Karalı Oğlak; Upsala, Dresden, Viyana: Kulü Oğlan.

(36) İstanbul: Karacul.

(37) İstanbul: Barlu'a.

(38) İstanbul: Bayıntur; Dresden: Yatımur; Viyana: Yanıur.

(39) İstanbul: Kurmuş; Mordtmann: Durtmuş.

(40) Mordtmann: Leşker-i Arab yerine Nesl-i celi.

(41) Mordtmann: Nesl-i Yâies.

(42) Mordtmann: Evi.

(43) İstanbul: Sed.

(44) İstanbul, Giese: Begleri (yukarıdaki şekil yalnız Mordtmann nushasıdır).

(45) Mordtmann: Bir niçe.

(46) İstanbul: Durdılar.

(47) İstanbul, Giese: Yar idi.

(48) İstanbul: Atı.

(49) Giese: Halk.

(50) İstanbul: Kardaşlar.

(51) Upsala: Olunduğı.

Tevârih-i Âl-i Osman

(52) Giese: Olındı.

(53) Mordtmann, Dresden: Âl-i Selçuk.

(54) İstanbul, Upsala, Mordtmann: Vâcib oldı.

(55) Upsala, Viyana: Varalum.

(56) Upsala, Mordtmann, Dresden nushalarında "Gazi,, kelimesi yok. Zaten mânâsı da yok.

(57) Mordtmann, Dresden: Êrdiler.

(58) İstanbul: Yurd yeri.

(59) Bu cümle Mordtmann ve Dresden nushalarında şöyledir: Ve ol hinde Karaca Hisar ve Bilecük tekvür sultana mutî" olub harac verürler idi.

(60) İstanbul: Verdi.

(61) İstanbul: Domanic.

(62) İstanbul: Belini.

(63) Mordtmann, Dresden: Belinün dağını.

(64) Mordtmann: Sahilün.

(65) İstanbul: Revâ.

(66) Bu cümle Mordtmann ve Dresden nushalarında şöyledir: Anun için kim bu gıdükleri vilâyetün kâfirleri Germiyanlıdan dâym incinürler idi.

(67) Bu mısra Mordtmann ve Dresden nushalarından başka bütün nushalarda şöyledir: Ki ede İslâmı izhâr Osman.

(68) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: Çü küfr-i zulmeti Rûcu alubdı.

(69) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: O Kapunun müttâhı oldu Osman.

(70) Giese: Yükcüğüzlerümüzi.

(71) Giese: Vakit kim.

(72) İstanbul: Koş.

(73) İstanbul: Kâfirleri.

(74) İstanbul: Artun.

(75) İstanbul: Etdiler.

(76) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: Budur Gazi Osmanı evvel anla.

(77) Giese: Görür.

(78) İstanbul: Mu'temediyidi.

(79) İstanbul: Dervişe.

(80) Giese: Görür.

(81) İstanbul: Kuşağından.

(82) İstanbul: Malhun Hatun.

(83) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: Sana verildi taht, düşmestün baht.

(84) Dresden: Durkud. "Kumral Dede,, adı yalnız İstanbul nushasıdır.

(85) Giese: Vereyim.

(86) İstanbul: Bu hizmete kabul eder ise yerine padişahlığa ergürür ise.

(87) Giese: Ol kılıcı yerine bu alâmeti.

(88) İstanbul: Deyü.

(89) Giese: Kumral Dede yerine o dervişün.

(90) Bu kelime eski harflere göre "Geredi,, (= Geredeli) şeklinde de okunabilir.

(91) İstanbul: Yer, su dutar Türk yerine Bir sofî Türkman.

(92) İstanbul: Falanoz.

(93) İstanbul, Upsala: Ekinciye.

(94) İstanbul: Domanic.

(95) İstanbul: Falanoz.

(96) İstanbul: Göme kon.

(97) İstanbul: Her ne kim dedi yerrinc buyruğı gibi.

(98) İstanbul: Edün.

(99) İstanbul: Bayıncas; Giese: Baçu.

(100) İstanbul: Olandur.

(101) İstanbul, Viyana, Nikolsburg: 686.

(102) İstanbul: Eylediler.

(103) İstanbul basmasında bu beyit şöyledir:

Cidür kendü adı kalur cihanda
Ad ile söylene kim ad komışdur.

(104) İstanbul: Yarağ ile

(105) İstanbul: Eyü atlar yerine eyvanlar.

(106) Upsala, Nikolsburg: İ'lâl.

(107) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: İmdi bu âl-i Osmanun dahî kanunları bunun üzerinedür.

(108) Giese basmasında bu mısra şöyledir: Budur adli ü bedli sen idin yar.

- (109) Giese basmasında bu mısra şöyledir: *Muvâfık olma bil ilm-i takdir.*
- (110) Giese: *Yıkub yakacak yerine yüksavuz.*
- (111) İstanbul: *Edelüm.*
- (112) İstanbul: *Eskişehirün.*
- (113) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Ki fırsat bulsan zinhar peşin al.*
- (114) İstanbul, Upsala, Nikolsburg: *Sükker.*
- (115) İstanbul: *Ola.*
- (116) İstanbul, Nikolsburg: *Ata.*
- (117) İstanbul: *Sorgun.*
- (118) İstanbul: *Suyunu geçebilevüz yerine suyun geçebilelüm.*
- (119) Vatikan: *Samsama.*
- (120) İstanbul: *Beşik Daşun.*
- (121) İstanbul: *Fazl eyleye.*
- (122) İstanbul: *Dedi.*
- (123) İstanbul: *Gerü Flanoza; Mordtmann, Berlin: Gi-Klanoza.*
- (124) İstanbul: *Artar oldu yerine arturalar.*
- (125) İstanbul: *Edelüm.*
- (126) Giese basmasında bu mısra şöyledir: *Hazersüzdür başı yollarda kalan.*
- (127) İstanbul: *Gla-Flanor; Mordtmann: Gi-Klanoz.*
- (128) İstanbul: *Ulu.*
- (129) İstanbul: *Saçuluklar.*
- (130) İstanbul: *Kavrayalar.*
- (131) İstanbul: *Şevkine.*
- (132) İstanbul: *Biz.*
- (133) İstanbul: *Kavrayalar.*
- (134) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Mihal tedbiri kendüye ne etdi.*
- (135) İstanbul: *Erişdür.*
- (136) İstanbul: *Hatunıyle.*
- (137) İstanbul: *Bilecük tektüri.*
- (138) İstanbul: *Etdi.*
- (139) İstanbul: *Gün.*
- (140) İstanbul: *Adamlar ile.*
- (141) Giese: *Gazileri baş bezleriyle yerine gazi baş bilmezleri.*
- (142) İstanbul: *Tektüre.*
- (143) İstanbul: *Gayet sevindi 'kita.*
- (144) İstanbul: *Deye*
- (145) İstanbul: *Getürdi.*
- (146) İstanbul: *Sarhoş idi.*
- (147) İstanbul: *Kıldırık; Mordtmann: Kaldırayuk; Nikolsburg: Kaldıryuk.*
- (149) İstanbul: *Durgud.*
- (150) Vatikan: *Gör imdi yerine güründi.*
- (151) Giese basmasında bu mısra şöyledir: *Bu çâpük ayağın karvadı dutdı.*
- (152) Giese: *Karani.*
- (153) Viyana, Nikolsburg: *Boyadı.*
- (154) Eski yazıya göre *Buluşdı* şeklinde de okunabilir.
- (155) Giese: *Lülüfer.*
- (156) Mordtmann: *Üzerine; Viyana: Ardında; Nikolsburg: Ardınca.*
- (157) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Ve ol suya Ülüfer deyü ad verdiler.*
- (158) İstanbul: *Bildümdi.*
- (159) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Sular kim harâca muti' degüldür.*
- (160) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Harâb eylediler küfürün diyârın.*
- (161) İstanbul: *Halk.*
- (162) Giese: *Altı yüz seksen dokuzunda; Mordtmann: Altı yüz seksen sekizinde.*
- (163) İstanbul: *Kanunun ve.*
- (164) İstanbul: *Kişi.*
- (165) İstanbul: *Dedi.*
- (166) İstanbul: *Alumun.*
- (167) İstanbul: *Alırsın.*
- (168) İstanbul: *Vakıtda.*
- (169) Dresden ve Mordtmann'da bu cümle şöyledir: *Ve her kim bu kanunu bozsa (Dresden: bozar ise) Allah andan râzu olmasun.*
- (170) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Bu resmi kodı ol kanunu Osman.*
- (171) İstanbul: *Osman; Viyana, Ni-*

kolsburg: Sultan.

- (172) Giese: *Verildi.*
- (173) İstanbul: *Sancağın kim.*
- (174) İstanbul: *Aliye.*
- (175) İstanbul: *Durgud.*
- (176) Bu cümle yalnız İstanbul basmasında var.
- (177) Giese: *Dapan vilâyeti yerine vilâyeti dapdı.*
- (178) Upsala: *Bernos. İstanbul basmasında yok.*
- (179) İstanbul: *Tâ anı ol aradan yerine biz bunu bu aradan. Upsala: Ova-dan.*
- (180) İstanbul: *Karşu yürüdi.*
- (181) Giese: *Yankulansa.*
- (182) İstanbul: *İledüb.*
- (183) İstanbul: *Çevürürler.*
- (184) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Allâhu Ta'âlâ inâyetinde şifâ bulur.*
- (185) İstanbul: *Dinboz.*
- (186) Giese: *Payın (ve belki de: Pâyın).*
- (187) Giese: *İşi.*
- (188) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Bursa tektüri kaçmadı belâdan.*
- (189) İstanbul: *Dinboz.*
- (190) İstanbul: *Dahı.*
- (191) İstanbul: *Leblüyci.*
- (192) Giese: *Eyitdi.*
- (193) Giese: *Vilâyetin uralum yerine vilâyetini bozalum.*
- (194) İstanbul: *Mihal kim habarı işitdi yerine Mihala kim habar erişdi.*
- (195) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Eyü atlar ve eyü kılıçlar peşkeşker çekildi.*
- (197) Mordtmann: *Etek ile.*
- (198) Giese: *Leblüyci.*
- (199) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Şimdi dahı ol aranun köyine Çavuş köyi derler.*
- (200) İstanbul: *Kara Cis.*
- (201) İstanbul: *Kurd.*

(202) Giese: *Çavdar Tatarı yerine Tatar Çavdarı.*

- (203) İstanbul: *Küke.*
- (204) İstanbul: *Kara Ceyüş*
- (205) Mordtmann: *Feth ede.*
- (206) İstanbul: *Gazi kim.*
- (207) İstanbul: *Gazâsi.*
- (208) Giese: *Bu gazi.*
- (209) Giese: *Bürçi.*
- (210) İstanbul: *Kara Ceyüşe.*
- (211) Giese: *Orada.*
- (212) İstanbul: *Arkasında.*
- (213) İstanbul: *Hep.*
- (214) İstanbul: *Varalum.*
- (215) İstanbul: *Basalum.*
- (216) İstanbul: *Çıkartmayalum.*
- (217) İstanbul: *Ap Suyı yerine Abci.*
- (218) İstanbul: *Kara Ceyüşü.*
- (219) İstanbul: *Ab Suyını.*
- (220) İstanbul: *Burguscuk.*
- (221) İstanbul: *Azanıkdur.*
- (222) İstanbul: *Adlu.*
- (223) İstanbul: *Ergürdi.*
- (224) İstanbul: *Buluşdı.*
- (225) İstanbul: *Kara Ceyüşe.*
- (226) Giese: *İşlenür.*
- (227) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Veli Ak Yazıda düz basar oldu.*
- (228) Giese: *Bildi.*
- (229) İstanbul: *İki gece yerine gecesiyle.*
- (230) İstanbul: *Durgud.*
- (231) İstanbul: *Uçdı.*
- (232) İstanbul: *Yerinde.*
- (233) İstanbul: *Ortasında.*
- (234) İstanbul: *Neler etdi.*
- (235) İstanbul: *Himmet alrı yerine himmeti çok.*
- (236) Giese basmasında bu mısra şöyledir: *Çu kalayı ki Bursa amı gördi.*
- (237) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Asân oldu Bursa ol gaziye.*
- (238) İstanbul: *Baras tektüre yerine Bursa tektürine.*
- (239) İstanbul: *Baras tektür. yerine Bursa tektüri.*

- (240) İstanbul : *Değmesün.*
 (241) İstanbul : *Kavl.*
 (242) Giese basmasında bu beyit şöyledir :
Dedi kim bana başımı gerek.
Yerimde edünüz ay Türkler celes.
 (243) İstanbul : *Girmeğe başladılar.*
 (244) İstanbul : *Varmış idi.*
 (245) İstanbul : *Kodı.*
 (246) İstanbul : *Memleket.*
 (247) İstanbul : *Ol Kite tekvüriydi*
yerine yine ol tektür idi.
 (248) İstanbul : *Değül.*
 (249) İstanbul : *Bize.*
 (250) İstanbul : *Daht.*
 (251) İstanbul, Giese : *Ne çok (Yu-*
karıki şekil yalnız Mordtmann'dadır).
 (252) Giese : *Olındı.*
 (253) Giese : *Olındı.*
 (254) İstanbul : *Şevket bulsun der*
idi yerine Sen gazâ eyle der.
 (255) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Ger olsa nasihat olmaya kemter.*
 (256) İstanbul : *Söyleye.*
 (257) Berlin, Mordtmann : *Bilür ki-*
siye.
 (258) Mordtmann, Nikolsburg : *İbâ-*
det.
 (259) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Heman bozar düzer âdemî ol-*
dı.
 (260) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Dilinde söylenenler assı kılmaz.*
 (261) Vatikan : *Aşsı.*
 (262) Giese : *Gör.*
 (263) İstanbul : *Edici ol.*
 (264) İstanbul : *Kara Çiçe.*
 (265) İstanbul : *Ab Suyına.*
 (266) İstanbul : *Uğraşdılar.*
 (267) İstanbul : *Dem.*
 (268) İstanbul : *Gecede.*
 (269) İstanbul : *Gündüzde.*
 (270) İstanbul : *Çıkamaz.*
 (271) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Aşık ısk ma'nî iki vardır.*
 (272) İstanbul : *Vardı.*
 (273) Giese : *Varayum.*
 (274) Giese : *Edeyüm.*
 (275) Dresden : *Başıdır; İstanbul,*
Giese : Serveridür (Yukarıki şekil Mordt-
mann ve Oksford nushalarındadır).
 (276) İstanbul : *Geldi.*
 (277) İstanbul : *Bilür.*
 (278) İstanbul : *Eyidür.*
 (279) İstanbul, Dresden : *Ne ede-*
lüm.
 (280) Giese : *Heman sa'at.*
 (281) İstanbul : *Muntazır.*
 (282) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Bu gazi olan u serverleri gör.*
 (283) İstanbul, Giese : *Olan (Yu-*
karıki şekil Dresden ve Mordtmann nus-
halarındadır).
 (284) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Ol erde olan (Upsala : Olınur)*
mazharları gör.
 (285) İstanbul : *Gaziler.*
 (286) İstanbul : *Erdi andan yerine*
yetişüb.
 (287) Mordtmann : *Güzâtin.*
 (288) Giese : *Çözüldi sancağı yerine*
çözüb sancakların.
 (289) Berlin, Mordtmann : *Bayazıd-*
da.
 (290) İstanbul, Dresden, Mordtmann :
Bir iki yerine bir.
 (291) İstanbul : *Etdi.*
 (292) İstanbul : *Künbedün.*
 (293) İstanbul : *Vardı. Andan.*
 (294) İstanbul basmasında buraya
 kadar olan kelimeler yerine : *Çünkü a-*
tası gitti.
 (295) İstanbul : *Âhır.*
 (296) Giese : *Olındı.*
 (297) İstanbul : *Tekeltisi.*
 (298) İstanbul : *Yügrük.*
 (299) İstanbul : *Eyer depüngüsü bur-*
lındı yerine öküzü daht var idi.
 (300) Giese : *Yok.*
 (301) İstanbul : *Kısmat.*
 (302) İstanbul : *Edelüm.*

Tevârih-i Âli Osman

- (303) İstanbul : *Bu buyruğı yerine*
den : Bir gün ya'nî âhar darzda olub.
 İstanbul basmasında bu kelime yok.
 (337) İstanbul : *Senün askeründe*
yerine senün leşkerüne.
 (338) İstanbul : *Koyalum.*
 (339) İstanbul : *Leşkerde.*
 (340) Giese : *Düzdiler; Mordtmann:*
Bükdürdiler.
 (341) Giese : *Vilâyetden.*
 (342) İstanbul : *Cendereli (bu keli-*
me Candaralı şeklinde de okunabilir).
 (343) Bu kelimeden ta'âlâ'ya kadar
 olan ibare yalnız Mordtmann nushasının
 sayfa kenarında var.
 (344) Dresden : *Hısmı idi.*
 (345) İstanbul : *Çıksun.*
 (346) İstanbul : *Hay.*
 (347) Giese : *Olmış.*
 (348) İstanbul : *O nev'aya yerine*
ol nev'e.
 (349) İstanbul : *Sözini.*
 (350) İstanbul : *Kıvrınur.*
 (351) İstanbul : *Şebkülah.*
 (352) İstanbul : *Şebkülah.*
 (353) İstanbul basmasında bu keli-
 me yok.
 (354) Giese : *Omı iktizâ yerine iktidâ*
an.
 (355) İstanbul : *Padişah hısm etdü-*
ğünün yerine Kaçan bir kişiye padişah
hısm eylese.
 (356) Giese : *Müsülmanlığa.*
 (357) Giese : *Zevada.*
 (358) Upsala, Mordtmann, Dresden :
Vereler idi; Berlin : Verelerdi.
 (359) İstanbul : *Aya Kelsos; Mordt-*
mann; Dresden : Ebkelos; Nikolsburg :
İlküs; Vatikan : Eykelse.
 (360) İstanbul : *Karşı geldiler yeri-*
ne karşuladılar.
 (361) İstanbul : *Hüb sûretlü.*
 (362) Giese : *Ter.*
 (363) Upsala : *Zakanlar.*
 (364) İstanbul : *Yedi yüz otuzunda.*
 (365) Giese : *İznik ilen.*
 (366) Giese : *Cum'a mescidi.*
 (304) İstanbul : *Kit.*
 (305) İstanbul : *Kurada.*
 (306) Upsala, Mordtmann : *Der ki.*
 (307) İstanbul : *Dönmeğ içündür.*
 (308) İstanbul : *İznigimde.*
 (309) İstanbul : *İznigimidi.*
 (310) İstanbul : *Vardılar.*
 (311) İstanbul : *Ab.*
 (312) İstanbul : *'Ayan.*
 (313) İstanbul : *İznigimde.*
 (314) İstanbul : *Belkonda.*
 (315) İstanbul : *Kalbon.*
 (316) İstanbul : *Öldürür isek.*
 (317) İstanbul : *Etmek gerek yerine*
eksük olmaz.
 (318) İstanbul : *Bu halkun.*
 (319) İstanbul, Mordtmann : *Kendü-*
nün gerek olsun yerine kendü elinde ol-
sun.
 (320) Mordtmann, Nikolsburg : *Ol-*
mazuz.
 (321) İstanbul : *İznigimde.*
 (322) İstanbul : *İznigimde.*
 (323) İstanbul : *Medresesi vardır*
yerine medresedür.
 (324) İstanbul : *Vilâyete ta'addi et-*
mesünler yerine vilâyet urmasun deyü.
 (325) İstanbul : *Yazıdanı.*
 (326) İstanbul : *Tahtalu.*
 (327) İstanbul : *Ak Paşaya.*
 (328) İstanbul : *Geliyüzde.*
 (329) Mordtmann, Dresden : *Mağ-*
rur olma yerine da'vi etme.
 (330) İstanbul : *Peşiman; Upsala,*
Nikolsburg : Peşman.
 (331) İstanbul : *Oldukdan sonra ne*
ğeydi ve ne ihdâs etdi kim o yerine ol-
dukda ne geydi ve ne asıl iş işledi kim ol.
 (332) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Ya kendü güvene ya gayra ola.*
 (333) Upsala : *Düzgü.*
 (334) Giese : *Âsârı.*
 (335) Giese : *Budur.*
 (336) Mordtmann : *Bir gün; Dres-*

(367) İstanbul : *Yeni Şehir kapısı çıktığı yerde yerine Yeni Şehirde çıkacak kapuda.*

(368) Giese : *Okındı hutbe-i.*

(369) İstanbul : *Konurlu* (Bunun yanlış olduğu muhakkak olmakla beraber bu şekli ile veznin doğru olması dikkate değer).

(370) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Şeriat kökine kök bunlar oldu; Berlin ve Mordtmann nushalarında şöyledir : Şeriat kökine gül bunlar oldu.*

(371) İstanbul : *İznigmidi.*

(372) İstanbul : *Daraklı.*

(373) Giese : *Hâkim.*

(374) İstanbul : *Hanım durun yerine duralum hanım.*

(375) İstanbul : *Berdemic.*

(376) İstanbul : *O tarafı yerine ve ora tarafını.*

(377) Berlin, Mordtmann : *Bilüyüni.*

(378) İstanbul : *Kalemastorya.*

(379) İstanbul : *Mihalic.*

(380) İstanbul : *Ederler.*

(381) İstanbul : *Almış.*

(382) İstanbul : *Yöni*

(383) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Sürüldi Karası tedbiri gitti.*

(384) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Yazıldı defter ü Orhan dutdı.*

(385) Berlin, Mordtmann : *Kadrini*

(386) Giese : *Kende pile.*

(387) Mordtmann, Dresden : *Kemen-din.*

(388) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Dürildi defteri, Karası bitdi.*

(389) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Yeni defterde gazi defter etti.*

(390) İstanbul : *Oldı.*

(391) İstanbul : *Hüsnî.*

(392) İstanbul : *Âdem.*

(393) Giese : *Vilâyetinde.*

(394) İstanbul : *Arasında.*

(395) İstanbul : *Durgud.*

(396) İstanbul : *Durgus.*

(397) Mordtmann : *Müridlerinden.*

(398) İstanbul : *Kodı.*

(399) Giese : *Girdiler.*

(400) Mordtmann : *Gitti.*

(401) Giese : *Giderdiler; Upsala : Giderdüirdi.*

(402) İstanbul : *Benüm de sözümi yerine benden şu sözi.*

(403) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Dilen der Hak dilen makbul edeyin.*

(404) İstanbul : *Yapdı.*

(405) Giese : *Geyikli Baba Tekyesi yerine Geyik Baba Zâviyesi.*

(406) İstanbul : *Eyledi.*

(407) Giese : *Telekküre vardun yerine hikrünüzd vardur.*

(408) İstanbul : *Geçem ki.*

(409) İstanbul : *Olmaya.*

(410) İstanbul : *Hanım görsün yerine görelüm.*

(411) İstanbul : *Yerler vardır kim yakındur. Gececek yerlerdür yerine bunda bir yer vardır kim öte geçmeğe yakındur.*

(412) İstanbul : *Kenarındadır.*

(413) İstanbul : *Çin.*

(414) İstanbul : *Hemandem.*

(415) Mordtmann : *Hisarunuza gir-mege.*

(416) İstanbul : *Sizün hisarunuzda yer var mudur kim küffâr duymadan içine girevüz. Bizi kimse görmeye yerine sizün hisarunuza nice girevüz ki bizi kimse görmeye.*

(417) Giese : *Koyayum.*

(418) Mordtmann : *Kac.*

(419) Mordtmann : *Bağladılar.*

(420) İstanbul : *Yarar er yerine yol-daş.*

(421) İstanbul : *Tez.*

(422) Mordtmann : *Koyıldılar.*

(423) İstanbul : *Limarında.*

(424) İstanbul : *Liman.*

(425) İstanbul : *Geçürdiler.*

Âsıkpaşaoğlu

Tevârih-i Âl-i Osman

(426) Giese : *Gördiler.*

(427) Giese : *Bir iki günün içinde yerine bir nice günde.*

(428) Giese : *İki bin er geçürdiler. yerine iki binden ziyâde adam cem' oldu.*

(429) İstanbul : *Müttelik oldılar yerine ittifak eylediler.*

(430) İstanbul : *Ayas Lonca.*

(431) Mordtmann : *Ve Gazi Fazıla yoldaş koşdılar yerine Gazi Fazıl yoldaş koşdılar.*

(432) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Melâletleri oldu cümle bihüş.*

(433) İstanbul : *Himmetün ile.*

(434) İstanbul : *Rum Elini feth ol-maklığa sebeb olındı yerine Rum Eli feth olınmağa sebeb olındı*

(435) İstanbul : *Zebun olındı yerine zebundur.*

(436) İstanbul : *Ola.*

(437) İstanbul : *Taraftan; Giese : Tarafta (yukarıki şekil Mordtmann ve Dresden nushalarında).*

(438) Mordtmann : *Kabul etti yerine işidüb gayetde terah oldı.*

(439) İstanbul : *Kara Arab*

(440) İstanbul : *Olgelgel (Olgülg im-lâsı ile yazıldığından Olgülgül dahi oku-nabilir).*

(441) İstanbul : *Gelenleri yurt tu-tub yerine her gelen yurt dutub.*

(442) İstanbul : *Kankı tarafa varsa-lar yerine her neye varsalar: Mordtmann: kankı tarafa yürüyüb ikdam etseler.*

(443) İstanbul : *Kim.*

(444) İstanbul : *Ve bu tarafta kim Gelibolıyı Ya'kub Ece hisar edüb eğir-dürler idi yerine ve bu tarafta Gelibolı hisarı üzerine Ya'kub Ece düşüb eğirtüb dururlar idi.*

(445) İstanbul : *Eder idi.*

(446) İstanbul : *Martalus.*

(447) Mordtmann : *Bir Türk dutdı yerine Türkdën bir adam dutdı.*

(448) Mordtmann : *Kendü hisarına döndi yerine döndi kim hisarına gire.*

(449) Mordtmann : *Kaçarak.*

(450) Mordtmann : *İmiş.*

(451) İstanbul : *Verdiydi.*

(452) Giese : *Gazilere üleşdürdiler yerine mal ve ni'met verdiler; İstanbul, Dresden : Mal ve ganimet verdiler.*

(453) İstanbul : *Taraftan.*

(454) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Ki Rum oldı saray u hem ha-zîne.*

(455) İstanbul : *Başladı.*

(456) İstanbul : *Urdılar.*

(457) İstanbul : *Süleyman Paşa Al-lah hükmüne vardı yerine Süleyman Paşa bile düşdi. Ol arada şehid oldı.*

(458) İstanbul : *Vâki oldı yerine ve-fât etdi.*

(459) İstanbul : *Vefât etdi.*

(460) İstanbul : *Güler.*

(461) İstanbul : *Cenderelü.*

(462) Vatikan : *Mantöz.*

(463) Mordtmann : *Doyum oldılar yerine doyumluk oldı.*

(464) İstanbul : *Silivri.*

(465) İstanbul : *Sultan.*

(466) İstanbul : *Üleşdürdi.*

(467) İstanbul : *Lütfi.*

(468) İstanbul : *Deniz.*

(469) İstanbul : *Küçücük.*

(470) Upsala : *Begini.*

(471) Mordtmann : *Sezer imiş yerine hod casuslanmış imiş.*

(472) İstanbul : *İdi.*

(473) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Zi hoş dem devlet-i guzzât açıldı.*

(474) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Buların yöni yolu Hakka doğru.*

(475) İstanbul : *Menziller.*

(476) Giese : *Girdi.*

(477) İstanbul : *Vardı*

(478) Upsala, Nikolsburg : *Kaç.*

(479) İstanbul : *Adamı.*

(480) İstanbul : *Edrenede cem' ol-mışlar idi yerine Edreneye varub cem' olmuşlar.*

- (481) İstanbul : *Lalası Şahına leşker verdi yerine Şahın Lalaya leşker koşdı.*
- (482) İstanbul : *Üngürüse.*
- (483) İstanbul : *Hal duyuldu yerine halı duydılar.*
- (484) İstanbul : *Cendereli.*
- (485) İstanbul : *Edersiz.*
- (486) İstanbul : *Almazsız.*
- (487) İstanbul : *Dediler.*
- (488) İstanbul : *Cendereli.*
- (489) İstanbul : *Etdi*
- (490) Mordtmann : *Bunları dahı çeri edelim yerine sonra getirelim. Yeni çeri olsun.*
- (491) Mordtmann : *Hanlarına bil yerine hanlarla bile.*
- (492) İstanbul : *Habuda;* Mordtmann, Dresden : *Hepüde; Vatikan : Hebüde.*
- (493) İstanbul : *Eyledi.*
- (494) Giese : *Durdılar.*
- (495) Giese : *Gelmek.*
- (496) İstanbul : *Yanına.*
- (497) İstanbul : *Er.*
- (498) İstanbul : *Yağmadır dediler yerine yürüyüş edüb yağma dediler.*
- (499) Mordtmann : *Ve evlerine müsülmanlar sâkin oldılar yerine ve evlerin dahı müsülmanlar mesken edindiler.*
- (500) İstanbul : *Oldı.*
- (501) İstanbul : *Oldı.*
- (502) İstanbul : *Geldiler. Gene yerine gelüb.*
- (503) İstanbul basmasında bu bâb yok.
- (504) Mordtmann : *Oğulların.*
- (505) Mordtmann, Nikolsburg : *Burada kendüye yerine Yeni Şehirde bir.*
- (506) Mordtmann : *Yabrverdi.*
- (507) Mordtmann : *Cum'a mescidi yerine câmi.*
- (508) Giese : *Ne suret ilen.*
- (509) İstanbul : *Diler misin.*
- (510) İstanbul : *Siziñ elünüzde yerine senin elinde.*
- (511) Upsala : *Altunlu kumaş.*
- (512) İstanbul : *Altun, gümüş az idi yerine altun, gümüş, kumaş az olur idi.*
- (513) İstanbul : *Alemlü ak yerine ak alemlü.*
- (514) İstanbul : *İtlâdisin.*
- (515) İstanbul : *Sancak.*
- (516) Mordtmann : *Kavil ve karar muhkem olındı yerine kavil ü kararı muhkem etdiler.*
- (517) Giese : *Aliverür.*
- (518) İstanbul : *Esbâbı tamam olındı yerine esbâb tamam oldu.*
- (519) Upsala : *Kastamonıya.*
- (520) İstanbul : *Geldi.*
- (521) İstanbul : *Katırlar ile.*
- (522) İstanbul, Giese : *Mertebesine göre yerine yerli yerine (Yukarıki şekil Mordtmann nushasıdır).*
- (523) İstanbul, Giese : *Destur (yukarıki şekil Mordtmann nushasıdır).*
- (524) İstanbul : *Verdielr.*
- (525) İstanbul : *Gümüş.*
- (526) İstanbul, Giese : *Verdi (yukarıki şekil Mordtmann nushasıdır).*
- (527) İstanbul : *Getirmişdür.*
- (528) İstanbul : *Komadı.*
- (529) İstanbul : *Kımaş (hâşiyede "nâma'kul,, anlamına gösteriliyor).*
- (530) Giese : *Yükündi (yukarıki şekil Mordtmann ve Berlin nushalarındadır).*
- (531) İstanbul : *Ak Sungur.*
- (532) İstanbul : *Kapı kullarından dahı bin yarar sipahi bile göndürdiler yerine kapı kullarından yarar sipahi Ak Sungura bile koşdılar.*
- (533) İstanbul : *Ak Sungurun.*
- (534) İstanbul : *Kütahıyyede etmiş idi yerine Germiyanda etdi kim ol Kütahıyyedir.*
- (535) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Ve konukluk getiren kişilerin dahı bunlar gönlin hoş etdiler.*
- (536) İstanbul : *Ak Sungurun*

- (537) Giese : *Bayazid Hanun yerine Hündkârun.*
- (538) İstanbul : *Paşacuk.*
- (539) İstanbul : *Paşacuk ağayı Bayazid Hündkâr kayın atasından yerine Paşacuk Ağayı Bayazid Hündkârun kızı anasından.*
- (540) İstanbul : *Kendüye.*
- (541) İstanbul : *O Elvanın yerine Elvan Beg.*
- (542) Mordtmann, Berlin : *Şâd u gama yerine şâdiye, gama.*
- (543) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Nice hanlar, bu cihana gelübdür.*
- (544) İstanbul : *Degmeyübdür.*
- (545) Bu tarih cümlesi yalnız Mordtmann nushasında vardır.
- (546) İstanbul : *Satdı.*
- (547) İstanbul : *Durmuşam.*
- (548) İstanbul : *Eyledi.*
- (549) Mordtmann, Dresden : *Üçiyilen dördi arasında.*
- (550) Giese : *Olmuş.*
- (551) İstanbul : *Gazi Evrenüz, Lala Şahın Rum Elinün leşkeriyle geldiler. Evrenüzi Şahına koşdılar. Yürüdiler. Fire üzerine vardılar. De'i Fireyi teth etdiler yerine Gazi Evrenüz ile Lala Şahınun ikisine Rum Elinün leşkerini koşdılar. Yürüdiler. Ma'alkarayı teth etdiler.*
- (552) İstanbul : *Buluşdı.*
- (553) İstanbul : *Bılanda.*
- (554) İstanbul : *Daslar.*
- (555) İstanbul : *Bulındı.*
- (556) İstanbul : *Ağac.*
- (557) İstanbul : *Verdi.*
- (558) Mordtmann, Nikolsburg : *Olmuşdur*
- (559) Nikolsburg : *Dibinde.*
- (560) Giese : *Murad Han yerine pa-dişah.*
- (561) Giese : *Oturdı.*
- (562) İstanbul : *Büzeyi.*
- (563) İstanbul : *İstekyeyeyi.*
- (564) İstanbul : *Marulyayı, bunları*
- teth etmiş idi yerine bunlar teth etmişler idi.*
- (565) İstanbul : *Göndürürler idi.*
- (566) Upsala : *Veziri ki delü.*
- (567) İstanbul : *Pâdişâhı.*
- (568) Upsala : *Hayreddin kim o yerine Hayreddin o kim.*
- (569) Giese : *Rüşveti.*
- (570) Giese : *Rüşvet.*
- (571) Giese : *Rüşveti.*
- (572) İstanbul : *Uğraşdı anı.*
- (573) İstanbul : *Gelsün.*
- (574) İstanbul : *Aluram.*
- (575) Giese : *Ola.*
- (576) İstanbul : *Olur ise.*
- (577) Giese : *Hoş görelüm.*
- (578) İstanbul : *Eyitmiş idi kim yerine eyitmiş kim.*
- (579) İstanbul : *Gelesin.*
- (580) İstanbul : *Demiş.*
- (581) Mordtmann, Dresden : *Karşuların; İstanbul : Karşularam.*
- (582) İstanbul : *Anun.*
- (583) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Buluşmasında oldu şimdi sözler.*
- (584) İstanbul : *Hazretê.*
- (585) İstanbul : *Tarafında.*
- (586) İstanbul : *Tarafında.*
- (587) İstanbul basmasının bu cümlesinde bir karışıklık vardır ve isim "Bış Kübile,, "Miloş Kobile,, şeklinde iki defa geçmektedir.
- (588) Mordtmann, Berlin : *Gönderin.*
- (589) Giese : *Sürür.*
- (590) Mordtmann : *Arkunı vardılar.*
- (591) İstanbul : *Lazı oğlıyla yerine Las oğlunu.*
- (592) Mordtmann : *Kurdılar.*
- (593) İstanbul : *Bayazid Hanı kabul etdiler. Göçdiler. Edreneye teveccüh etdiler yerine Bayazid Han Edreneye teveccüh etdi.*
- (594) İstanbul : *Yedisinde.*
- (595) Giese : *Tasarıuf.*
- (596) Mordtmann : *Segirdim etdi.*

- (597) İstanbul : *Hayra.*
 (598) İstanbul : *Mukabelesinde.*
 (599) İstanbul : *Müdârâ edüb.*
 (600) Giese : *Dedi.*
 (601) İstanbul : *Yasak etti yerine yasaklar ile gitti; Giese : Yasağ ile gitti.*
 (602) İstanbul : *Almadılar.*
 (603) İstanbul : *Hisarın.*
 (604) İstanbul : *Kâfir ki yerine kâfir.*
 (605) İstanbul : *İşitdiler.*
 (606) İstanbul : *Etdiler.*
 (607) İstanbul : *Oldi.*
 (608) İstanbul : *Kullar.*
 (609) İstanbul : *Nişanı.*
 (610) Giese : *Nişanı.*
 (611) Dresden : *İlhak.*
 (612) Mordtmann, Dresden : *Ve beglerinün ba'zısı.*
 (613) İstanbul basmasında bu mısra-
 nın doğru şekli şöyle olacak : *Ne vakt ek-
 sildi bu âlem nîâkı.*
 (614) Upsala : *Yalan.*
 (615) İstanbul : *Adam göndürmüşler
 idi yerine habar göndürmüşlerdür.*
 (616) İstanbul : *Deyü.*
 (617) İstanbul : *Etmek gerek yerine
 edelüm.*
 (618) İstanbul : *Üzerine.*
 (619) İstanbul : *Mancınıklar.*
 (620) İstanbul : *Dop iğen bilmezler
 idi yerine iğen de dop olmaz idi.*
 (621) İstanbul : *Murad ile ve yerine
 Murad.*
 (622) İstanbul : *Oldi.*
 (623) İstanbul : *Hündkâr dahi ye-
 rine öyle olsa.*
 (624) İstanbul : *Mancınıkları.*
 (625) İstanbul : *Urdılar.*
 (626) Giese : *İki bölük olmuş idi
 yerine bölünmüş idi.*
 (627) İstanbul basmasında bu cümle
 yerine : *Ol kâfirler gazileri araya aldılar;
 Mordtmann : Ardına geldiler yerine orta-
 ya aldılar.*
 (628) İstanbul basmasında bu cümle

- yerine : *Kâfirün ardın aldı.*
 (629) İstanbul basmasında bu kelime
 yanlış olarak, hep "*Bursaya,*" diye geçiyor
 (630) İstanbul : *Şeki.*
 (631) İstanbul : *Üzeründe otururın
 yerine üzerine vardum.*
 (632) İstanbul basmasında bu cümle
 şöyledir : *Cemî'i içini altın, gümüş ile
 doldurmuş.*
 (633) İstanbul basmasında bu cümle
 yerine şu var : *Sözi kesen, dili dutandur.*
 (634) İstanbul basmasında bu cümle
 şöyledir : *Bir mahalle etti ve bir meşcid
 yaptı.*
 (635) Berlin : *Üçiyile dördi arasında.*
 (636) İstanbul : *Oldi.*
 (637) İstanbul basmasında bu mısra
 şöyledir : *Bu çarh benzenür bir gamza
 eyler.*
 (638) İstanbul : *Bağça.*
 (639) Upsala, Berlin, Mordtmann :
Nimze.
 (640) Giese : *Safâyilen; İstanbul :
 Safâ ile.*
 (641) Giese : *Silisreyi.*
 (642) Mordtmann : *Salı verdi; İs-
 tanbul : Akıncılar göndürdi yerine akın-
 lar verdi.*
 (643) İstanbul basmasında bu mısra
 şöyledir : *Gönülde bin hayal kim arzu
 sever.*
 (644) İstanbul : *Söyleyicek.*
 (645) İstanbul basmasında bu mısra
 şöyledir : *Çıkarur eli köyinden soyından.*
 (646) İstanbul : *Olub.*
 (647) Upsala : *Domuz* (*دومز*) şek-
 linde yazılan, bu kelimeyi belki başka
 türlü de okumak mümkündür. Eğer "*do-
 muz,*" okumak doğru ise o zaman evvelki
 kelimeyi de "*yose,*" diye okumak gerekir).
 (648) İstanbul : *Deyü.*
 (649) Giese : *Anası.*
 (650) Giese : *Anasının.*
 (651) Mordtmann : *Güzel; İstanbul :
 Küçücek; Giese basmasındaki "گök-
 çek,, ten bozma olacak..*

- (652) İstanbul : *Dura.*
 (653) İstanbul : *Eyle.*
 (654) Giese : *Niğeboruyı.*
 (655) Giese basmasında bu mısra
 şöyledir : *Ali Paşa dedi han bir anı gör.
 Mordtmann nushasında şöyledir : Ali Pa-
 şa dedi han anı gözle.*
 (656) İstanbul : *İçmesine.*
 (657) İstanbul basmasında bu cümle
 şöyledir : *Bunlardan hiç bir nâmeşru' ne-
 ne olmuş degüldür.*
 (658) İstanbul : *Cenderelü.*
 (659) Giese : *Müşâhibleri dahi yerine
 ne ekser mürebblersi de.*
 (660) İstanbul : *Beg Şehrinde.*
 (661) İstanbul : *Okutdı.*
 (662) Giese : *Verem.*
 (663) Giese : *Varayum.*
 (664) Giese : *Dileyim.*
 (665) İstanbul : *Okutdı.*
 (666) Berlin, Mordtmann : *Döşeleği.*
 (667) İstanbul : *Oldi.*
 (668) İstanbul : *Oğlına.*
 (669) İstanbul : *Urmuş idi.*
 (670) Giese : *Varayum.*
 (671) Giese : *Getüreüyüm.*
 (672) İstanbul basmasında bu cümle
 şöyledir : *Geldi ki Karamana çıka.*
 (673) İstanbul basmasında bu cümle
 şöyledir : *Vezirini, hisar begini ve süba-
 şını bile bunları dutdı. İsilî hisarına habse
 koydı.*
 (674) İstanbul : *Düşdi.*
 (675) İstanbul : *Muradlarınca; Ber-
 lin, Mordtmann : İnsatınca.*
 (676) İstanbul : *Şehiri.*
 (677) Giese : *Olındı.*
 (678) Giese : *Bozar imânunı yerine
 harâb eder seni*
 (679) İstanbul : *Kurı.*
 (680) İstanbul : *İstendiari.*
 (681) İstanbul basmasında bu mısra
 şöyledir : *Cigerler kana gark oldu elem-
 den.*
 (682) İstanbul : *Küçücek*
 (683) İstanbul : *Oldi.*
 (684) İstanbul : *Lârende.*
 (685) Giese : *Bir.*
 (686) İstanbul : *Oldi.*
 (687) Giese : *Vilâyetine.*
 (688) Giese : *Emrini.*
 (689) Bu mısra bütün nushalarda
 yanlıştır. Giese basmasında : "*Ve ger ni
 halk incinür ol seferden*", İstanbul bas-
 masında : "*Ve gerçe halk incinür ol se-
 ferden*", Mordtmann, Dresden ve Nikols-
 burg nushalarında : "*Ve ger ni halk inci-
 nür evvel seferde*" şeklindedir. Vezin ve
 mânâ bakımından yukarıki şekilde olması
 gerekeceğini düşünerek düzelttim.
 (690) Dresden : *Olsan.*
 (691) Mordtmann : *Girmiş idi.*
 (692) İstanbul : *Oldi.*
 (693) İstanbul : *İsibili.*
 (694) Giese basmasında bu cümle
 şöyledir : *İstendiayarun elçisi Tahratın
 nökerleriyle vardı.*
 (695) İstanbul basmasında bu mısra
 şöyledir : *Diler hep Tanrıdan bir baş ha-
 lâsı.*
 (696) İstanbul : *Çığaday*
 (697) Giese basmasında bu mısra
 şöyledir : *Niçe aıtun, gümüş ad bakır oldu.*
 (698) İstanbul : *Beg.*
 (699) İstanbul : *Begdür*
 (700) İstanbul : *Yardım.*
 (701) Mordtmann, Dresden : *Diledi
 ola.*
 (702) Upsala, Nikolsburg : *Dapu kı-
 lın yerine dapun.*
 (703) Mordtmann, Dresden : *Der ola;
 İstanbul : Dedi ola.*
 (704) İstanbul : *Varurın.*
 (705) Mordtmann, Dresden : *Der
 ola.*
 (706) Upsala : *Siz bunların yerine
 siz onun.*
 (707) Giese : *Göndüreüyüm.*
 (708) İstanbul : *Şahun.*
 (709) İstanbul : *Ya giderler mi.*
 (710) Mordtmann : *Cevabnâme.*
 (711) İstanbul : *Elçinün.*

- (712) İstanbul Eylen.
 (713) İstanbul : Gidelim.
 (714) Mordtmann : Çıkartmazın.
 (715) İstanbul : Dedi.
 (716) Mordtmann : Ali Paşa yerine paşalar.
 (717) İstanbul : Verovüz.
 (718) İstanbul : Leşkerini.
 (719) İstanbul : Lâğım.
 (720) İstanbul : Baruşın.
 (721) Mordtmann : Deyü Temüre habar geldi Temür dahi yerine Temür bu habarı işidicek.
 (722) Giese : Mecnun Dabak.
 (723) Giese : Hayin olduğu sebebden yerine hıyâneti sebebden.
 (724) İstanbul : Ömer ibn-i Munzur.
 (725) Upsala : Cemî'isi ekseri; Dresden : Ekseri cemî'i.
 (726) Mordtmann : Aman.
 (727) İstanbul : Şam tarafından.
 (728) İstanbul : Mezarını.
 (729) Mordtmann : Buldurdı.
 (730) İstanbul : Söneklerini.
 (731) İstanbul : Mezarına.
 (732) İstanbul : Karşı vardı yerine karşıladı.
 (733) İstanbul : Geldi.
 (734) İstanbul : Yüridi.
 (735) İstanbul : Çıkardı.
 (736) İstanbul : Çıkardı.
 (737) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Rum Elinden Serahur çıkarmak Bayazıd Handan ihdâs oldu.
 (738) Metinde böyle ise de "atasından" olması daha doğru gözüküyor.
 (739) İstanbul : Etmez idün.
 (740) İstanbul : Koyar idün.
 (741) İstanbul : Der idün.
 (742) İstanbul : Sözler.
 (743) İstanbul : Güc.
 (744) İstanbul Kaç.
 (745) İstanbul : Urmağa.
 (746) İstanbul : Eyidür.
 (747) Giese : Adamlar üşdiler yerine ayrıldılar.
 (748) İstanbul : Sarıldılar.
 (749) Mordtmann : Dutub.
 (750) Giese : İmdengerü; Mordtmann : İmdi.
 (751) Mordtmann : Otursun.
 (752) İstanbul : Fesad.
 (753) İstanbul : Dür burada yerine bu arada.
 (754) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Âşıkı var uyma sen bu mürâda. Upsala nushasında son kelime "kara-da" dır ki "garaza" nın Türkçe söylenişidir.
 (755) İstanbul : Bileyimş.
 (756) İstanbul : Sakladı.
 (757) İstanbul : Eyitdi.
 (758) Mordtmann : Arasında.
 (759) İstanbul : Kendü öninde yerine kendüyi önince.
 (760) İstanbul : Verdi.
 (761) İstanbul basmasında buradan manzumeye kadar olan kelimelerin yerine : Fakîr bu hikâyeyi andan işitdüm.
 (762) İstanbul : Çokdı.
 (763) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Ki öyle zulmü görmedi hiç bir kişi. Bunun doğrusu "ki öyle zulmü hiç görmedi kişi" olmalıdır.
 (764) İstanbul : Etdüm.
 (765) İstanbul : Dedi.
 (766) İstanbul : Maslahatını.
 (767) Mordtmann : Oğlanlarından; İstanbul : Oğlanlarından.
 (768) İstanbul : Oldı.
 (769) İstanbul : Var idi.
 (770) Giese : Nâma'süm.
 (771) Giese : Gıtmege; Mordtmann : Kasd etdiler.
 (772) Upsala : Kadın idi; İstanbul : Hatundur.
 (773) Mordtmann, Dresden : Etmeye.
 (774) İstanbul : Emürüm.
 (775) İstanbul, Giese : Emirüm. Mordtmann nushasında : Emrem. Bunun ağabeg demek olduğu anlaşılıyor.

- (776) Giese : Ederin.
 (777) Giese : Geri.
 (778) İstanbul, Mordtmann : Beglik-den.
 (779) Giese : Silsireye.
 (780) Giese : Duvicaları.
 (781) İstanbul : Rahmetine.
 (782) İstanbul, Dresden : Olan. Asıl metindeki "olur" kelimesi "olr" imlâsı ile yazılmış olduğundan "olar" diye de okunabilir. Bu takdirde de bir mânâ ifade eder.
 (783) Mordtmann : Dahı ziyâde Amâsiyye vilâyeti elinde. İmdi bu yana Rum Elinde Musayı yerine Emir Süleyman Amâsiyyeye hüküm etmeyidi. Bu hod evvelden hüküm etmiş idi. Oı dahi elinde. Geldük bu taraıda Musanunı rey ü tedbiri nedir?
 (784) İstanbul : Yine Vidini.
 (785) Berlin : Ohçaboliy; Mordtmann : Ocçaboliy.
 (786) İstanbul : Geldi.
 (787) İstanbul : Muntazır
 (788) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Musanun himmeti bu kim duta cümle âlemi. Mordtmann nushasında "sıdkı" yerine "fikri".
 (789) Upsala : Bozar.
 (790) Mordtmann, Dresden : On altısında. İstanbul basmasında bu cümle yok. 813 yalnız Upsala nushasıdır.
 (791) İstanbul : Geldi.
 (792) İstanbul : Çare.
 (793) İstanbul : Gegbüze.
 (794) Giese : Geldi.
 (795) İstanbul : Tekvüre söz neyise olındı yerine tektüre neyise söylendi.
 (796) İstanbul : Dahı etdiler yerine eyledi.
 (797) Mordtmann, Berlin, Upsala : Köyde.
 (798) Giese : Kendüye geli yürür yerine gelir imiş.
 (799) İstanbul : Mihâl oğlu.
 (800) İstanbul : Düşdi.
 (801) İstanbul : Mihâlı dutdılar yerine Mihâl Oğlını dahi.
 (802) İstanbul : Feth oldu yerine itâat etdi.
 (803) İstanbul : Habis.
 (804) İstanbul : Ve hem halk dahr anun gibi yerine ve hem dahi öyle.
 (805) İstanbul : Lâğım.
 (806) İstanbul : Lağmcıları.
 (807) Mordtmann : Karaman Oğlunun ol unduğı dahi kesildi yerine Karaman Oğlunun ol ümidini kesdi; İstanbul : Karaman Oğlunun ol ümidi kesildi.
 (808) Dresden : Kuri.
 (809) İstanbul : Harâbesine.
 (810) Giese : Kara.
 (811) Giese : Varayum.
 (812) Giese : Barışdırayum.
 (813) Mordtmann nushasından başka bütün nushalarda "gelür ise" yerine "gelür"
 (814) Mordtmann : Dokuzında.
 (815) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Olma hali olma şadı olma mahzun. Mordtmann ve Dresden nushalarında : Ola hali olma şadı olma mahzun.
 (816) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Anun görli karanlığı yeter pes.
 (817) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Karanlukda kaldı hôr u mağmun; Dresden nushasında : Karanlukda kaldı nârı mecnûn.
 (818) Giese : Kabul etmezlendi.
 (819) İstanbul : Oğlını.
 (820) Mordtmann : İstanbula çıkdı. Ellaka gıtmeğe istedi yerine Ellakdan çıkdı. Gıtmeğe istemedi.
 (821) İstanbul : Oğlanın gönli gözini açdı. Dünya gözini örtüdi yerine gözlelerin çıkartdurub.
 (822) İstanbul : Çardak Köyi.
 (823) İstanbul : Oğlını getürdür idi yerine oğlın getürür idi.
 (824) İstanbul : Olsun.
 (825) Upsala nushasında bu mısra

şöyledir: *Demünde fırsatını sen de hoş gör.*

(828) İstanbul: *Üşde.*

(829) İstanbul: *Vararın.*

(830) Mordtmann, Dresden, Vatikan: *Göndüresin.*

(831) İstanbul: *Leşkeriine varayum yerine leşkerüm ile varayın.*

(832) Giese: *Göndüreyüm.*

(833) Mordtmann: *Varmadı.*

(834) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Kulağın dinç ola hem anlar ile.*

(835) Bu cümle Giese basmasında vardır. İstanbul basmasında yoktur.

(836, 837, 838, 839, 840) Bu cümleler İstanbul basmasında vardır. Giese basmasında yoktur.

(841, 842, 843) Bu cümleler Giese basmasında vardır. İstanbul basmasında yoktur.

(844) Giese: *Cemaze hisarını*; Dresden: *Cemada*. Giese bunun "Cemâle" veya "Canbaz" olduğu kanaatindedir (Mordtmann, Anatolien, 517 ve 518). İstanbul basmasının haşiyesinde (s. 88) "her iki nushada (yani İstanbul ve Vatikan nushalarında) *Cemaze*" yazılı olduğunu merhum Âli Beğ söylüyor. Fakat nicin "Çam Ardı" diye düzelttiğini bil-dirmiyor.

(845) Ya' : Upsala nushasında.

(846) İstanbul: *Bunlara.*

(847) İstanbul: *Eyler.*

(848) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Hiledür işleri hem hâr ü mek-kâr.*

(849) Mordtmann nushasında bu mısra şöyledir: *Tekebbür ve fodeldur bil Karaman.*

(850) İstanbul: *Gayet.*

(851) İstanbul: *Oldı.*

(852) İstanbul: *Eyidür.*

(853) Giese: *Vereyüm.*

(854) İstanbul: *Hazretlerinden.*

(855) İstanbul: *Edün*; Mordtmann:

Edesiz.

(856) Giese: *Kasdamonıdan.*

(857) Giese: *Bakır Küresindendür yerine Ve Gerededendür.*

(858) Bu cümle yalnız İstanbul basmasındadır.

(859) Bu kelime yalnız Mordtmann ve Dresden nushalarındadır.

(860) İstanbul: *Yine.*

(861) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Sonra her halini ol nice duyar.*

(862) İstanbul basmasında bu iki cümle şöyledir: *Kâfir Samsunı yanında Müsülman Samsunı almak kolay oldu; Upsala nushasında ise şöyledir: Kâfir Samsunı yandı. Müsülman Samsunı almağa kolay oldu.*

(863) Mordtmann: *Beg var idi yerine beg idi.*

(864) İstanbul: *Teslim etdi.* yerine *verdi.*

(865) İstanbul: *Hacez*; Vatikan: *Hacer.*

(866) Mordtmann: *Dostluğumuz.*

(867) Mordtmann: *Kaz*; İstanbul: *Tavuğun.*

(868) İstanbul: *Ol eyitdi yerine Hı-zır Beg dahi dedi kim.*

(869) İstanbul: *Duramazam.*

(870) Upsala: *Yer.*

(871) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Benüm demäge kuruldı bu ni-zâm.*

(872) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Nizâm ki âleme gâflet-i hasdur.*

(873) İstanbul: *Erkam*; Mordtmann, Berlin: *Erkâm.*

(874) İstanbul: *Samagar.*

(875) Upsala: *Okudı.*

(876) İstanbul: *Geçürdi.*

(877) Mordtmann: *Yöresine.*

(878) İstanbul: *Yolına.*

(879) İstanbul: *Yürekliçe.*

(880) Upsalada bu kelime daima:

Izanık.

(881) İstanbul: *Bu.*

(882) İstanbul: *Yürekliçenin.*

(883) İstanbul: *Yürekliçeyile.*

(884) İstanbul: *Ve oğlu Murad Hanı bile göndürdi yerine oğlu Murad Han ile bile göndürdi.*

(885) İstanbul: *Yürekliçeyi.*

(886) İstanbul: *Teffiş etdiler*; Mordtmann, Nikolsburg: *Zabt etdiler.*

(887) Mordtmann: *Bana verildi.*

(888) Nikolsburg: *Sofulardur.*

(889) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir: *Kılır namaz eder niyaz Hakka.*

(890) İstanbul: *Cevâbüdur ki yerine cevâbı der ki.*

(891) İstanbul: *Serüze.*

(892) İstanbul: *Göndürdiler.*

(893) Mordtmann: *Ahvâli.*

(894) İstanbul: *Eyidür.*

(895) İstanbul: *Ve.*

(896) İstanbul: *Önine.*

(897) İstanbul: *Zenki*; Vatikan: *Zankı.*

(898) *İstanbulundur dediler* yerine Giese: *İstanbulun ridilürler*; Nikolsburg: *İstanbulun didilürler*; Vatikan: *İstanbulun didilürler.*

(899) Nikolsburg: *Anaru.*

(900) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Birisi Gegibüzedür Herekeden anaru.*

(901) İstanbul, Nikolsburg: *Darucıdur.*

(902) İstanbul: *İtâ'at etdi* yerine *verdi.*

(903) İstanbul: *Oldı.*

(904) Giese: *Dünya sarayından yerine âlem-i fenâdan.*

(905) İstanbul: *Etdüğü vaktın yerine etdi.*

(906) İstanbul: *Heman.*

(907) İstanbul: *Kürtilmazın.*

(908) İstanbul: *Dokışur*; Nikolsburg: *Dokınur.*

(909) İstanbul, Nikolsburg: *Vatâtumu duyurmaysız yerine vetâtum duyul-maya.*

(910) Nikolsburg: *Hal.*

(911) İstanbul: *Etmek gerektür* yerine *edelim.*

(912) İstanbul: *Anadolu begler begisi birle yerine Anadolu leşkeriyle ve begler begim ile.*

(913) İstanbul: *Bulışsın.*

(914) İstanbul: *Çıkıla.*

(915) İstanbul: *Beglerine.*

(916) İstanbul, Giese: *Etmegiçün* yerine *edelim derler.*

(917) İstanbul, Nikolsburg: *Durmaz.*

(918) Mordtmann: *Ta'cil dut.*

(919) İstanbul: *Begümüz.*

(920) İstanbul, Vatikan: *Kürdezen.*

(921) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Koymazsız padişahı ki eyü ola.*

(922) İstanbul: *Eyyâm.*

(923) İstanbul: *Eyyâm.*

(924) Vatikan: *Dürüldi*; Nikolsburg: *Derildi.*

(925) Giese: *Ebkem.*

(926) İstanbul: *Üçü.*

(927) İstanbul: *Belürmege*; Nikolsburg: *Yağmağa.*

(928) İstanbul: *Her birine yerine cemi beglere.*

(929) İstanbul: *Nice.*

(930) Mordtmann, Vatikan: *Nağma-yı.*

(931) Vatikan: *Âvaz.*

(932) İstanbul: *Nevâ ü zengile* yerine *nevâyî rengile.*

(933) İstanbul: *Bu.*

(934) Giese: *Sahra urıldı* yerine *sahra var oldu.*

(935) Nikolsburg: *Dirpaz*; İstanbul, Mordtmann: *Divar.*

(936) İstanbul: *Sögündür.*

(937) İstanbul: *Vezirliği* yerinde *durdi* yerine *vezirliğinde oldu.*

(939) İstanbul: *Rum Elinde sipahi adlu kimse yerine Rum Elinün sipahi adlu kimsenesin.*

(940) İstanbul : Göz yumdu yerine Heman.

(941) İstanbul : Etdiler.

(942) Mordtmann : Anladun.

(943) İstanbul : Söz sazıra yerine söze saza.

(944) İstanbul : Geldi.

(945) İstanbul : Başında.

(946) İstanbul : Mihaloğlu Mehmed Beg Tokat habsinden gelüb yerine Mihaloğlu Tokat habsinden getürdiler.

(947) İstanbul : Turhan.

(948) Giese : Mejdine.

(949) İstanbul : Na'ra.

(950) İstanbul : Kâğıda.

(951) İstanbul : Tavcılar.

(952) İstanbul : Bilürsin.

(953) İstanbul : Kanî.

(954) İstanbul : Oldi.

(955) İstanbul : Ağırığı.

(956) Upsala : Elden.

(957) İstanbul : Burunundan.

(958) İstanbul : Gelmişdür; Giese : Geçmişdür.

(959) İstanbul : Halk tamam yerine cemî halk.

(960) Mordtmann, Nikolsburg : İpini.

(961) İstanbul : Arzname.

(962) Giese : Göndüreyüm.

(963) Giese : Vereyim.

(964) İstanbul basmasında, Mordtmann ve Berlin nushalarında bu mısra şöyledir : Konıldı Evrenüz Oğlu ucında.

(965) İstanbul : Durgudhudan.

(966) Giese : Şehre de.

(967) İstanbul : Şayed ki.

(968) İstanbul : Yıkalar; Mordtmann : Harab edeler.

(969) Giese : Vuralar.

(970) Giese : Göcdi.

(971) İstanbul : Masâlih.

(972) İstanbul : Gördiler.

(973) Upsala : Varayum.

(974) İstanbul : Anun gibi ki dediler yerine dahi öyle.

(975) İstanbul : Kavraya.

(976) İstanbul : Dutayın.

(977) Upsala : Cihanda.

(978) İstanbul : Edeler.

(979) Bu manzume yalnız Upsala nushasında vardır.

(980) İstanbul : İleteyin.

(981) Giese : Getürdi.

(982) İstanbul : Getürdi.

(983) Mordtmann : Bezli.

(984) Upsala : Halı.

(985) İstanbul : Degül midür.

(986) Mordtmann : Bir.

(987) İstanbul : Rahat.

(988) İstanbul : Oldi.

(989) İstanbul, Nikolsburg : Komşılar.

(990) İstanbul : Olmuşdur.

(991) Giese : Gidereyüm.

(992) İstanbul : Temür Taş.

(993) İstanbul : Verdi.

(994) Giese : Oturayum.

(995) Giese : Göreyüm.

(996) İstanbul : Düşdi.

(997) Giese : Varayum.

(998) İstanbul, Giese : Adına. Yukarıki şekil yalnız Upsalada.

(999) İstanbul : Bolınun.

(1000) İstanbul : Cengler.

(1001) İstanbul : Oldi.

(1002) Bu cümle Giese basmasında şöyledir : Leşker-i İstendiyar münhezim oldı; Upsalada şöyledir : Leşker-i İstendiyar âhur düymedi, münhezim oldı.

(1003) Upsala : Boz doğan.

(1004) İstanbul : Sinoba.

(1005) Upsala : İndi.

(1006) İstanbul : İstedi.

(1007) İstanbul : Tarakki etmede.

(1008) Giese : Vereyüm.

(1009) Giese : Leşkerüm ile varayın. Hizmetüne durayın yerine leşkerüne dahi varayum ve hizmetkârın olayum.

(1010) Vatikan : Ağardur, İstanbul : Akar su oder. Yüzün ağardur.

(1011) Mordtmann, Nikolsburg : Kısiler değişti.

(1012) İstanbul : Meşğul oldılar yerine başladılar.

(1013) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Hünkâr dahi râzı oldı.

(1014) İstanbul : Bu.

(1015) Upsala : İznikde.

(1016) Giese : Sırsden.

(1017) İstanbul : Etdi.

(1018) Upsala : Eksüklük.

20

(1019) Mordtmann, Nikolsburg : Ol mel'unun yerine Kâfirierün münâfıklığı-nun.

(1020) Mordtmann, Nikolsburg : Olmaz idi. Geldiler.

(1021) Upsala : Vermişler idi.

(1022) Upsala : Şimdiki halda.

(1023) İstanbul : Bigâne.

(1024) Giese : Meric.

(1025) Giese : Kondurdılar.

(1026) İstanbul : Delü başı idi.

(1027) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Habse bıraktı.

(1028) İstanbul : Küçücük.

(1029) İstanbul : Kardaşların.

(1030) İstanbul : Kardaşların.

(1031) İstanbul : Etdi.

(1032) Giese : Karamanoğullarına.

(1033) Giese : İstendiyar oğlanları-na yerine İstendiyarın oğullarına.

(1034) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Kime şâdi kime gamdur bu âlem.

(1035) İstanbul : Dutalar.

(1036) İstanbul ve Giese basmalarında : Zaman kim yerine zamandır. Yukarıki şekil Upsala nushasıdır.

(1037) İstanbul, Giese : Kimi. Yukarıki şekil Upsala nushasıdır.

(1038) Bütün nushalarda : Şâdi. Vezin icabı şâd olması gerek.

(1039) İstanbul, Nikolsburg : Dedüklerün.

(1040) İstanbul : Hep.

(1041) Giese : Bu âl ilen; İstanbul : Bu âl ile; Mordtmann : Bu Elden.

(1042) Giese basmasında bu cümle şöyledir : Şol İzmiroğlu nice bir hayınlık etse gerektür; Berlin nushasında da şöyledir : Şol İzmiroğlu nice bir hayınlık etse dursâ gerektür.

(1043) İstanbul : Kaydın.

(1044) İstanbul : Maslahatunuzu.

(1045) İstanbul : Eyitdiler.

(1046) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : İnşaallah ol anı becerür.

(1047) Mordtmann ve Nikolsburg nushalarında : Bu habarı ilâm etdiler ve mektubda şöyle buyurdılar kim yerine mektub ile habar göndürdiler kim.

(1048) Giese : Taksirlik etmen yerine kâhil deprenmen; Mordtmann : Kâhillik etmen, Yukarıki şekil İstanbul ve Nikolsburg nushalarıdır.

(1049) İstanbul : İbilisi.

(1050) Giese : Leşkeri.

(1051) Giese : Etmış idi.

(1052) İstanbul : Yüridi.

(1053) İstanbul : Oldı.

(1054) Giese : Kova.

(1055) İstanbul : Hucum etdi yerine düşdi.

(1056) Mordtmann, Nikolsburg : Bâkî kalan leşkeri yerine bâkice kalmışları; Upsala : Bâkî kalan yerine bâkice.

(1057) Mordtmann : Dağıda asanı-çağ ile.

(1058) İstanbul : İletelüm.

(1059) İstanbul : Kayradı.

(1060) İstanbul : Götdürdi.

(1061) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Hisar halkı gördiler ki beglerini kırdılar, bunlar dahi hisarı teslim etdiler.

(1062) İstanbul : Yakdı.

(1063) Upsaladan başka bütün nushalarda : Tavuk (= davuk)

(1064) İstanbul : Yedürdi.

(1065) Denildi.

(1066) Upsala : Habsinde.

- (1067) İstanbul : Yazı.
 (1068) İstanbul : Otluk.
 (1069) İstanbul, Giese : Atlarına. Yukarıki şekil Mordtmann ve Upsaladadır.
 (1070) İstanbul : Aldılar.
 (1071) İstanbul : Bu eski otlukdur. Kokar yerine bir eski otluk getürdiler. Kokar. Getüren.
 (1072) İstanbul : Garar.
 (1073) İstanbul : Sakranu, kakıyu "canuma geçdi", deyü, "Bunların elinden ve bazarlıklarından âciz kaldım. Beğendiremezsin. Bir kuru otluğu da bu beğenmezler. Ya bunları Osmanoğlu saklayub neyley?", yerine kakıyu söge bazarlığın beğenmezler deyü. Canuma geçdi bunların elinden. Bir kuru otluk da beğenmezler. Ya bunları Osmanoğlu saklayub neder.
 (1074) İstanbul : Evvelde atlar hazır edüb dururlar idi. İttifakı var idi yerine Hazır atlar var idi. Saklanmışlar idi.
 (1075) İstanbul : Heman çuvaldan çıkub at arkasına geldi. Revâne oldu yerine heman bu çuvaldan çıktı ve bindi. Kaçdılar.
 (1076) İstanbul : Yayladan.
 (1077) İstanbul : Gittiler.
 (1078) İstanbul : Hisar kapusın açdılar yerine kapuyı açdılar.
 (1079) İstanbul : Yokdur.
 (1080) Buradan sonrası Giese basmasında şöyledir : Ahmed Beg da bu Kara Yölükde durmadı. Vilâyetine azm etti. Andan sonra vardı, Acem diyarına çıkub gitti.
 (1081) İstanbul : Ve İkkin yerine velli kim.
 (1082) Giese : Ederler.
 (1083) Giese : Ve Mehmed Begün.
 (1084) İstanbul : Ne aldiyse yerine ne kim aldı.
 (1085) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg : Bir az yerine haylı zaman.
 (1086) İstanbul : Ve hem Yörgü-

- da bu hündkârın elçisiyle bile elçi gönderdi. Geldiler yerine ve hem Yörgücün bir kulu da bu hündkârın elçisiyle bile geldiler.
 (1087) İstanbul : Çorum.
 (1088) İstanbul : Yörgücün kâğıdını.
 (1089) İstanbul : Hünkârdan gelen elçinin habarın verdi. Hünkâr elçisi da bu geldi. Ol da bu armağanların ve mektubı verdi yerine hünkârdan gelen elçi hünkâr habarın verdi ve mektubın da bu verdiler.
 (1090) İstanbul : Kâğıdı.
 (1091) İstanbul : Yanlarındayiken yerine da bu bunlarda iken
 (1092) Giese : Ovasında.
 (1093) Giese : Yatdılar.
 (1094) İstanbul : Bunlar sordılar kim Yörgüc kanı? Niçün gelmedi yerine sormadılar kim niçün gelmedi.
 (1095) İstanbul : Galibâ.
 (1096) İstanbul : Karşı geldi yerine geldi, karşı çıktı.
 (1097) İstanbul : Durur idi.
 (1098) İstanbul : Bölük bölük gayrı yarenlerin da bu kondurub cemi'isine bu ni'metleri verdiler. Yemeğe, içmeğe meşgul oldılar. Çün kim gece oldu. Bunlar sarhoş olub yatmağa başladılar yerine bölük bölük bunların cemi'isin kondurdılar. Gece oldu. Yemeğe, içmeğe meşgul oldılar.
 (1099) Giese basmasında bu cümle şöyledir : Ve hem adam hazırlayub dururlar idi.
 (1100) Nikolsburg nushasında bu cümle şöyledir : Birinin üzerine bir kodrlar.
 (1101) Mordtmann : Kahr-ı.
 (1102) Nikolsburg : Kızıl Kocalular yerine Kızıl Kocalu kim.
 (1103) Mordtmann : Kış.
 (1104) İstanbul : Bunların işlerini bitürün yerine nice etmeliyise edün.
 (1105) İstanbul : Basak düşdi yerine evlerini basdı.

- (1106) Mordtmann : Düzlerini; Ber-
 (1107) İstanbul : Etdi.
 (1108) Giese : Hayran kaldılar yerinde Hizen oldılar.
 (1109) İstanbul basamsında buradan sonrası şöyledir : Anların şerr ü şürin getürdiler. Vilâyet rahat oldu. Anun şerr ü şürin getürildi.
 (1110) İstanbul : Kılma.
 (1111) İstanbul : Vakti.
 (1112) İstanbul : Ola.
 (1113) Nikolsburg : Hübeyl; İstanbul : Übeyd Beg.
 (1114) Nikolsburg : Gündürürler idi.
 (1115) İstanbul : Edün derler idi yerine Ederler idi. Bunların vilâyetinin içinde olurlar idi; Nikolsburg : Etdük derler idi ve anlar ki hareket ederler idi, bunlar vilâyetin içinde olurlar idi.
 (1118) İstanbul : Oldı.
 (1119) Giese : Hazine olduğu ve zahire olduğu yere yerine zahire olduğu hazineye; Nikolsburg : Zahire duran hazineye.
 (1120) Nikolsburg : Da bu.
 (1121) İstanbul : Dilerüm ki; Nikolsburg : Dilerin ki.
 (1122) Nikolsburg : Benzer.
 (1123) Giese : Nice ieth etti yerine ne vech ile aldı.
 (1124) İstanbul : Vere.
 (1125) İstanbul : Varayın.
 (1126) İstanbul : Getürdi.
 (1127) Nikolsburg : Eğlendi; İstanbul : Eğlenmedi.
 (1128) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Kendüyi hisardan sarkıtdı; Nikolsburg nushasında şöyledir : İp ile kendü hisardan sarkıtdı.
 (1129) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Atların hazır etmiş idi.
 (1130) Giese : Eder ise.
 (1131) Nikolsburg : İşün.
 (1132) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Belâ gelür başuna sen sin ü

- boş. Nikolsburg nushasında ise şöyledir : Belâ gelür başuna senseni puş.
 (1133) İstanbul : Oldı.
 (1134) Giese : Çökek.
 (1135) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Ve hiç bir vakit yok idi ki haramı adam almayayidi.
 (1136) İstanbul : Atalar.
 (1137) İstanbul : Mi'marlara.
 (1138) İstanbul : Hil'atlar.
 (1139) İstanbul : Geli yürür.
 (1140) İstanbul : Ta'zimler.
 (1141) İstanbul : Etsünler.
 (1142) İstanbul : Bildürsünler.
 (1143) Giese basmasında bu cümle şöyledir : Haylı meblağlar üleşdü.
 (1144) İstanbul : Düşüb.
 (1145) İstanbul : Padişahlığa.
 (1146) İstanbul : Lâyik.
 (1147) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Memleketine Sultan Murad hükm etdi.
 (1148) Bu cümle yalnız İstanbul basmasında var.
 (1149) Giese : Nice iş işledi yerine bunun gibi işler etdi.
 (1150) İstanbul : Kişiye.
 (1151) İstanbul : İsmarlamış idi yerine ismarladı.
 (1152) İstanbul : İstese; Nikolsburg : İsteğe.
 (1153) Mordtmann : İgende.
 (1154) Giese : Kaziyyesini.
 (1155) Giese : Ulaşınca ona verdiler yerine ulaşınca dağın hünkâra gene teslim etdi.
 (1156) İstanbul : Kavl.
 (1157) İstanbul : Gündürdiler.
 (1158) İstanbul : Üngürüs-vilâyetini; Nikolsburg : Üngürüz tarafını.
 (1159) İstanbul : Gelmeye; Nikolsburg : Yetişmeye..
 (1160) Giese : Kavl ü kararı.
 (1161) İstanbul : Dedi.
 (1162) İstanbul basmasında bu cüm-

le şöyledir : Zîrâ kim cemî' Las vilâyetini haraca mutî' kıldı.

(1163) İstanbul : Oldı.

(1164) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : Buna arkan verüb muhkem dayanma.

(1165) İstanbul : Denilen.

(1166) İstanbul : Eyidür.

(1167) İstanbul : Tez.

(1168) İstanbul : Dahı.

(1169) İstanbul : Cem' oldı yerine geldi.

(1170) İstanbul : Oldı.

(1171) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Bu hisarı almağa çâre eylen.

(1172) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : İsteyene verdiler.

(1173) Giese : Olmaz imiş.

(1174) İstanbul : Koyalar.

(1175) Giese : Gazâyı.

(1176) Nikolsburg : Gazâ etsem gerekür yerine Bunun gibi gazâlar edelüm; Mordtmann : Bu gazâyı edem; İstanbul : Bu gazâyı edelüm.

(1177) İstanbul : Hiç.

(1178) İstanbul : Gıtdı.

(1179) İstanbul : Nâgâh.

(1180) İstanbul : Geçdi.

(1181) Giese : Bedbahlıklar.

(1182) İstanbul : Eyledi.

(1183) İstanbul : Balat.

(1184) İstanbul : Göğercinlik.

(1185) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Öylelik mıkdarı yerde konular.

(1186) Giese : Vidinli Sinan yerine Vidin Sinanı.

(1187) Döge durur yerine, İstanbul : Döğüb yürür; Mordtmann : Döge yürür.

(1188) Upsala : Ucundandır.

(1189) Getürüb habâr vermezsin kim yerine Mordtmann ve Nikolsburg : Dutub getürmezsin; İstanbul : Getürmezsin ki.

(1190) Dop âvâzına öğrenüb durur dedi yerine İstanbul : İğrendi der.

(1191) İstanbul : Heman bu kelâm dan sonra yerine Heman oradan.

(1192) İstanbul : At arkasına geldi yerine Bindı, sürdi.

(1193) İstanbul : Eyidür.

(1194) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Beglerbegine habar oldı kim sancak begi gitdi; akıncılar dahı gitdi.

(1195) Bu cümle yalnız İstanbul basmasında var.

(1196) Mordtmann, Nikolsburg : Bir birin.

(1197) İstanbul : Külfârın hod ekseri suya dökildi, boğuldu yerine Ekser kâfiri suda kırıldı.

(1198) İstanbul : Niçün melûl ve mahzundur derler ise yerine Ya niçün mahzun oldı.

(1199) İstanbul : Sürisi.

(1200) İstanbul : Birinde.

(1201) İstanbul : Cemî' heb mutî' oldılar yerine tâbi oldı.

(1202) İstanbul : Ve Sultan Mura-dur kâsdı şöyle oldı kim yerine Dahı Sultan Mûrad kâsd etdi kim.

(1203) İstanbul : Bulkara.

(1204) İstanbul : Bildi kim.

(1205) İstanbul : Üzerinedür.

(1206) İstanbul : Padişahdan.

(1207) İstanbul : Hünkârın.

(1208) Giese : Olur idi.

(1209) İstanbul : Verdüm.

(1210) İstanbul : Seferinden kim gelecek yerine Seferindeydi, geldi.

(1211) İstanbul : Elçiler.

(1212) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Anda dahı nihaysüz konukluklar etdi.

(1213) Giese : Kendüyiçün.

(1214) İstanbul, Nikolsburg : Benüm câriyelerümün nesnesi yerine benüm câriyelerüme vereceğüm; Mordtmann : Câriyelerüme verecek nesnem.

(1215) İstanbul : Ol kıza.

(1216) İstanbul basmasında buradan

aşağısı şöyledir : Beğ Üngürüs vilâyetine ne suret ile vardı.

(1217) İstanbul : Dedi.

(1218) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Ben kulun göndür, varayın.

(1219) İstanbul : Geleyin.

(1220) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Yüri imdi Ali, der.

(1221) İstanbul : Tamam.

(1222) İstanbul : Vardı.

(1223) İstanbul : Vilâyetün begi kâfir ola yerine vilâyet sultanumun olmaya.

(1224) Giese : 'Azm.

(1225) İstanbul : Eyle.

(1226) Mordtmann : Edüb. İstanbul : Hünkâr dahı azım leşker cem' etdi yerine Hünkârın dahı azım leşkeri cem' oldı.

(1227) İstanbul : Zibine dek yerine dibine degin.

(1228) İstanbul : Akındılar.

(1229) Giese : Eflak vilâyetine çıkdılar yerine vilâyet-i Eflakdan çıkdılar.

(1230) "Üngürüze girmede," kelimeleri yalnız Mordtmann nüshasındadır. Giese : Üngürüze girmede yerine Bu taraftan gidişde; İstanbul : Gıtdükleri vaktin.

(1231) Giese : Hâm.

(1232) İstanbul : Ne oldı.

(1233) İstanbul : Ol gece.

(1234) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg : Doyum eyle yerine doyur.

(1235) İstanbul : Vardı.

(1236) Giese : Ol vilâyeti yerine Arnavud kenarım.

(1237) İstanbul : Yağı.

(1238) İstanbul : Bağlamış idi yerine bağladı.

(1239) İstanbul : Urdılar.

(1240) Giese basmasında bu mısra şöyledir : Fenâ mülkinde karar etmediler.

(1241) İstanbul basmasında bu kelime çok defa "Belirgad," şeklinde geçmektedir.

(1242) İstanbul : Hisarı.

(1243) İstanbul : Eline.

(1244) İstanbul : Etdiler.

(1245) Upsala : Leşkeri.

(1246) İstanbul : Zuhura gelelden yerine ofandan.

(1247) Tarih bildiren ibare yalnız İstanbul nüshasındadır.

(1248) İstanbul : Olıcak; Giese : Kim oldı.

(1249) İstanbul : Hisarında.

(1250) İstanbul : Kâbeye.

(1251) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg : Yaşında.

(1252) Mordtmann, Nikolsburg : Gelmiş idüm yerine geldüm.

(1253) İstanbul : Niçe Dobru.

(1254) Upsala : Olmuş idi.

(1255) İstanbul, Nikolsburg : Kılıc; Upsala : Kılçı.

(1256) İstanbul : Oldı.

(1257) İstanbul, Nikolsburg : Sepdiler.

(1258) İstanbul : Arasında.

(1259) İstanbul : Yürür idi yerine Yürüyemez oldı; Mordtmann, Nikolsburg : Yürür oldı.

(1260) Giese : Beş kâfir.

(1261) İstanbul : Esir etdüm yerine bağladum.

(1262) İstanbul : Verdüm.

(1263) İstanbul : Er.

(1264) İstanbul : Durhanı kığırın, gelsün yerine Turhan Begi getirün.

(1265) İstanbul : Kığırdılar, geldi yerine getürdiler.

(1266) İstanbul : Turhan.

(1267) Mordtmann, Nikolsburg : Sancakdan sancaga götürmüşler idi yerine Sancak sancak evvelden üleşdürmüşler idi; İstanbul : Sancak sancak üleşdürdiler.

(1268) Mordtmann, Nikolsburg : Mücüşler ve maşrabaların yerine Mücüş maşrabalar.

(1269) Giese : Oldı.

(1270) İşâret.

(1271) İstanbul : Etmiş; Mordtmann, Nikolsburg : Etdi.

- (1272) İstanbul : Eyidür.
 (1273) Giese : Görür ise.
 (1274) Giese : Kac.
 (1275) İstanbul : Geldi.
 (1276) İstanbul : Duşman yüzine.
 (1277) İstanbul : Bâri üşde yerine yohsa.
 (1278) İstanbul : Eyitdi.
 (1279) İstanbul : Gelürem.
 (1280) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Bu taraftan Karamanoğlu iştidi kim dayısı ehl-i islâm leşkerin sırmış, gayet ferah oldu.*
 (1281) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Emir Dağınun yaylaya gelen Elini urdı.*
 (1282) İstanbul : Mağmun.
 (1283) İstanbul : Haramzadelik.
 (1284) Giese : Gelür gidersin.
 (1285) İstanbul : Ve hem ol yerine şimdiki.
 (1286) İstanbul : Ayruk.
 (1287) İstanbul : Fesad.
 (1288) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg : Yapışdı.
 (1289) Mordtmann, Nikolsburg : Anarıdan.
 (1290) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Tâ İzladi derbendinin içinde oturdılar.*
 (1291) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Ol Bolı sancağınun begiyidi.*
 (1292) İstanbul : Demürlü.
 (1293) İstanbul : Geçüreyin.
 (1294) Tarih bildiren cümle yalnız İstanbul basmasındadır.
 (1295) İstanbul : Makbul.
 (1296) İstanbul : İşbu.
 (1297) Upsala : Kıralan oğludur. yerine kuraldur.
 (1298) Upsala : Varna üzerine yerine. Edreneye.
 (1299) Giese : Niçün.
 (1300) İstanbul : Dop.
 (1301) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg nushalarında bu cümle şöyledir :

- Leşkeri azım cem' etdi.*
 (1302) İstanbul, Nikolsburg : Kaçdı.
 (1303) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Yerleri eyü degül idi.*
 (1304) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Bir derede idi.*
 (1305) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Hündkâr yanında leşker az gö. zükdi gözine.*
 (1306) İstanbul : Dutayın.
 (1307) İstanbul : Yarılı verdi yerine yol verdiler.
 (1308) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Gaziler gördi kâfirün begi gitti, Allâhu ekber dediler.*
 (1309) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Anun dahi üzerine yürüdiler.*
 (1310) İstanbul : Şâdman oldılar yerine şâd oldu.
 (1311) İstanbul : Begi. "Azab Begi ileri vardı. Hündkârdan Durahan begi ol hinde dilek eyledi," yerine İstanbul basmasındaki : "Azab, begi Turhan Begi hündkârdan diledi," cümlesi mânâyı büsbütün değiştirmektedir. Çünkü bu şekilde, Turhan Begi azablar begi olması icap eder. Bir de "Azab Begi, Turhan Begi hündkârdan diledi," şeklinde olduğu kabul edilirse azabların ayrı bir begi olduğu mânâsı çıkar.
 (1312) İstanbul : Dilek eyledi yerine diledi.
 (1313) İstanbul : Begini.
 (1314) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Yigirmi dört çelebi kâfir ile bile göndürdiler.*
 (1315) İstanbul : Yine evvelki mekânuna.
 (1316) Edrenede mukim oldu yerine İstanbul : Edrenede sâkin oldu; Mordtmann : Edreneye gelüb mütemekkin oldu; Nikolsburg : Edreneye vardı, sâkin oldu.
 (1317) Berlin, Mordtmann : Tâyr.
 (1318) Nikolsburg : İ'lâm.
 (1319) İstanbul : Arnavuddan.
 (1320) Giese : Vereyüm.

- (1321) Giese : Habarın.
 (1322) İstanbul : Sultanum! Kendünüz varmak dahi yeğdür yerine Nola sultanum. Göndürün.
 (1323) İstanbul : Suyın deşdiler yerine suyunu kesdiler
 (1324) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg nushalarında bu cümle yerine : *Susuz bunaldılar.*
 (1325) İstanbul : Getürdün.
 (1326) Mordtmann : Gele; Nikolsburg : Vara.
 (1327) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg nushalarında : *Mubalağa leşker ilen gelüb yerine Azım leşker cem' edüb yürüdi.*
 (1328) Giese : Banun.
 (1329) İstanbul basmasında bu cümle yerine : *Hünkâr hakikatı bildi. Allah dedi.*
 (1330) İstanbul : Sofyadan yana yerine Sofyaya.
 (1331) İstanbul : Leşkerin.
 (1332) Giese : Karaman oğlanlarından.
 (1333) Mordtmann, Nikolsburg : Cebes; Giese : Cebe.
 (1334) İstanbul : Karamanoğlundan gelenleri yerine Karamanoğlunun leşkerin.
 (1335) İstanbul : Katı.
 (1336) İstanbul : Örme.
 (1337) İstanbul : Kayış üzençülü yerine üzençisi kayışı ipden.
 (1338) İstanbul : Min vechin bunları göndürdüğü yerine bunları göndürdüğüne.
 (1339) İstanbul : Yok.
 (1340) İstanbul : Bunları masharalık.
 (1341) İstanbul : Gün doğduğu vakit kütlâr ile bulışdı yerine gün doğa dururken kâfire bulışdılar.
 (1342) İstanbul : Urdı.
 (1343) İstanbul : Ay Bâr Hudâyâ ve yâ İlâhî yerine Yâ Mevlâ.
 (1344) Upsala : Etdiler; İstanbul :

Acâyıb, muhkem ceng olındı yerine eyü cengler oldu.

- (1345) İstanbul : Değün dahi.
 (1346) İstanbul : Yine.
 (1347) Giese : Beg yigitler.
 (1348) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Kâfirün nice banların kırdılar.*
 (1349) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Lök Banun oğlıyle.*
 (1350) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Kimin dahr esir etdiler.*
 (1351) İstanbul basmasında bu son iki cümle şöyledir : *Elhâsil cem' banları hünkâra diri getürdiler.*
 (1352) İstanbul : Bir ulu.
 (1353) İstanbul : Niçün.
 (1354) Mordtmann : Gözüdür imiş.
 (1355) Giese : Söyleyeyüm.
 (1356) Nikolsburg : Söyle.
 (1357) İstanbul : Gelem.
 (1358) Giese : Vereyüm.
 (1359) İstanbul : Hayli meblağ; Mordtmann, Nikolsburg : Çok meblağlar.
 (1360) Giese : Olsun.
 (1361) İstanbul : Padişah.
 (1362) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg : *Ol Çeh Ban' yerine bu kâfir.*
 (1363) İstanbul : *Ur bu kâfirün boynunu yerine bu kâfirün boynına urdurmağa.*
 (1364) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg : *Ol Çeh Ban yerine bu kâfir.*
 (1365) İstanbul : Mürüvvetli.
 (1366) İstanbul : Padişah.
 (1367) İstanbul : Dedi.
 (1368) İstanbul : Der.
 (1369) İstanbul : Gazâsı.
 (1370) İstanbul : Fî'ili; Giese : Ef'âlini.
 (1371) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg : Etdüm.
 (1372) Giese : Anbardan.
 (1373) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Anunçün cümle beyanında akıllar zâil olur.*

- (1374) İstanbul : *Ruhina*.
 (1375) İstanbul : *Hayır ile*.
 (1376) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Allah ana rahmet etsün kim bu Âl-i Osmanın menâkıbını okıyana ve dinleyene ve yazana*.
 (1377) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Ve anların ruhlarına du'â eyleyene*.
 (1378) İstanbul : *Hazret-i Resul yerine Muhammed Resûlullâh*.
 (1379) İstanbul : *Yâ Rabb il 'âlemin ve yâ hayır ün-nâsrîn yerine yâ Mu'in*.
 (1380) İstanbul : *Oldı*.
 (1381) Giese : *Eyidürem*.
 (1382) İstanbul : *Sirâc*.
 (1383) Mordtmann, Nikolsburg : *Gazâyı ana yerine gazâ bu âle*.
 (1384) Nikolsburg nushasında bu mısra şöyledir : *Mücâhid dedi âyât içre hufrân*.
 (1385) İstanbul basmasında bu mısra şöyledir : *Âşıkı, Yahya, Süleyman âşıklar*.
 (1386) Giese : *Zencâr; Vatikan; Duccâr; Nikolsburg : Câzû*.
 (1387) İstanbul : *Günahı mağfiretde yerine kim anlar mağfirete*.
 (1388) Giese : *Süleyman Beg yerine Süleymanun*.
 (1389) Giese : *Alı verem*.
 (1390) İstanbul : *Der*.
 (1391) Giese : *Habar verdi*.
 (1392) İstanbul : *Begün*.
 (1393) Giese : *Beglerinden*.
 (1394) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Kaideleri neyse tertiblerince türelerin etdiler*. Mordtmann nushasında şöyledir : *Erkân-ı kava'idleri neyse tertiblerince türelerini etdiler*. Nikolsburg nushasında şöyledir : *Ve emr-i erkânınca kava'idini yerine getürdi; tertiblerin ve türelerin etdiler*.
 (1395) İstanbul : *Geldiler*.
 (1396) İstanbul : *Etdi*.
 (1397) Bu cümle yalnız İstanbul bas-

masında vardır.

- (1398) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Harc ola mülk, mal, hazineler*.
 (1399) Giese : *İman ile yerine yüz su-yile*.
 (1400) İstanbul : *Hâsıl*.
 (1401) Giese basmasında bu mısra şöyledir : *Eli oyunda gönlin hayran etdi*.
 (1402) İstanbul : *Ki ruhlar yerine zi ruhlar; Giese : Zıruhlar*.
 (1403) Giese : *Baydak*.
 (1404) İstanbul basmasında bu başlık şöyledir : *Devrân-ı Sultan Mehmed*.
 (1405) Giese : *Cevher-i*.
 (1406) Giese : *Meydan-ı*.
 (1407) Nikolsburg : *Sebükpâ*.
 (1408) İstanbul : *Haramzâde*.
 (1409) İstanbul : *Âşıkî Derviş Ahmed yerine Derviş Ahmed Âşıkî*.
 (1410) İstanbul basmasında "ki,, den sonrası şöyledir : *Zirâ bunların et'âlinün ve akvâlinün beyanı vast olınmağa kabil degüldür*.
 (1411) Mordtmann : *İkincisi*.
 (1412) İstanbul : *Seyre*.
 (1413) İstanbul : *Varauş idi yerine* çıktı.
 (1414) İstanbul : *Seyirden*.
 (1415) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Va'den yakın geldi; tövbe et*.
 (1416) Giese : *Seyyidün*.
 (1417) İstanbul : *Habar*.
 (1418) Göstermediler.
 (1419) Nikolsburg : *İmdi*.
 (1420) İstanbul : *Saltanata*.
 (1421) İstanbul nushasında bu cümle yok. Giese basmasında "doğdı,, kelimesi "doğrı,, şeklinde. Fakat her halde "doğdı,, olacağı için metne bu şekilde aldık.
 (1422) İstanbul : *Deyü*.
 (1423) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Menteşe Eline göndürdi*.
 (1424) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Anadolu beglerbegisi etdi*.

- (1425) Mordtmann : *Sürdi*.
 (1426) İstanbul, Nikolsburg : *Geldi*.
 (1427) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Karamanoğlunun haramzâde oğlanları cemi kaçdılar*.
 (1428) İstanbul : *Dudı*.
 (1429) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Kendüler durdılar*.
 (1430) Giese : *Vereyüm*.
 (1431) Giese : *Varayum*.
 (1432) Giese : *Deyüb eyidür*.
 (1433) Nikolsburg : *Ditredı*.
 (1434) İstanbul : *Ve gire*.
 (1435) İstanbul : *Üst*.
 (1436) İstanbul : *Kavradi*.
 (1437) İstanbul : *Kürkümüzi*.
 (1438) İstanbul : *Paşaya gene yalvarmak gerek yerine Paşadan olur*.
 (1439) İstanbul : *Körüka*.
 (1440) İstanbul : *Yokduı*.
 (1441) Giese : *Kabul edüb durdı*.
 (1442) İstanbul : *Anı işleyevüz yerine öyle ola*.
 (1443) İstanbul : *Oldı*.
 (1444) İstanbul : *Geldi*.
 (1445) İstanbul : *Den*.
 (1446) İstanbul : *Yürütdiler*.
 (1447) Nikolsburg : *Korı yerden*.
 (1448) Giese : *Dedi*.
 (1449) İstanbul : *Şenbih*.
 (1450) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Ve çaharşenbih gün Halil Paşayile oğlanlarını ve kethüdâlarını bile hisarı beklemeye kodılar*. Nikolsburg nushasında ise şöyledir : *Ve çaharşenbih gün Halil Paşayile oğlanlarını ve kethüdâlarını bile bürci beklemeye çıkardılar*.
 (1451) İstanbul : *Kıssası ma'lûmdur yerine kazıyyesi çokdur*.
 (1452) İstanbul : *Namazın kıldılar yerine namazı kıldılar*.
 (1453) İstanbul : *Elinden*.
 (1454) İstanbul : *Mülklüğe gelüb dutsun yerine mülkler verelüm; Nikolsburg : Müft isteyen gelsünler*.
 (1455) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Bu şehri ma'mur etdiler*.
 (1456) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Padişah yine emr etdi kim ganiden ve fakirden evler sürdiler*.
 (1457) Nikolsburg : *Sürün*.
 (1458) Giese : *Evlerden*.
 (1459) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Şehir kim ma'mur oldu*.
 (1460) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Bu verdükleri evleri mukata'aya verdiler*.
 (1461) Giese : *Dediler*.
 (1462) İstanbul : *Memleketümüzden*.
 (1463) İstanbul : *Gerü; Mordtmann: Geri*.
 (1464) İstanbul : *Bıraşub kaçub gitti yerine kodı, kaçdı*.
 (1465) İstanbul : *Nice*.
 (1466) İstanbul : *Birine*.
 (1467) Giese : *Budur kim etmeye yerine degüldür*.
 (1468) Giese : *Verdüm*.
 (1469) Giese : *Kim mülkleri ola yerine mülkiyeto tasarruf etdiler*.
 (1470) İstanbul : *Yine*.
 (1471) İstanbul : *Eski*.
 (1472) İstanbul : *Vaz geçe*.
 (1473) İstanbul : *Ola*.
 (1474) İstanbul : *Yine*.
 (1475) İstanbul : *Yapınakdan çekiller yerine yapmayalar*.
 (1476) İstanbul : *Mahtı*.
 (1477) Giese : *Bu*.
 (1478) İstanbul : *Bimârâne*.
 (1479) Giese : *Ardında*.
 (1480) Nikolsburg : *Küçük*.
 (1481) İstanbul : *Ebâ Eyyüb*.
 (1482) İstanbul : *Cum'a mescidi*.
 (1483) İstanbul : *Orta yerde*.
 (1484) İstanbul : *Kubbe ve mevce*.
 (1485) İstanbul : *Şer'i beyanlar yerine şer' yapanlar*.
 (1486) İstanbul : *İnsanlar*.
 (1487) Mordtmann : *Eder*.
 (1488) Mordtmann, Nikolsburg : *Kimse*.

(1489) Mordtmann, Nikolsburg: *Bu halk.*

(1490) Nikolsburg: *Bu handa yerine cihand*

(1491) Nikolsburg nushasında bu mısra şöyledir: *Şunun kim kâfir ola bil veziri.*

(1492) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Ve bu şimdi ki mukata'anun olmasına sebeb Rum Mehmed Paşa olmuşdur.*

(1493) İstanbul: *İnü.*

(1494) Giese: *Firenün.*

(1495) İstanbul: *İniz kâfirlerinden yerine İnüsden.*

(1496) İstanbul: *Zahmat çekerler yerine vech ile incinür.*

(1497) İstanbul: *İnü.*

(1498) İstanbul: *Kaçırurlar.*

(1499) İstanbul: *İnüze.*

(1500) Upsala, Nikolsburg: *Varur ise yerine varsa.*

(1501) İstanbul: *Gördükleri adam olur ise bir sehel nesne verürler; bitürürler. Esiri geri vermezler yerine bildükleri kişi ise biraz nesnesin alurlar. Yine verürler.*

(1502) Giese: *Yüz vermezler.*

(1503) İstanbul: *İnü.*

(1504) İstanbul: *Kavmıdır.*

(1505) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Mevlânâ.*

(1506) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *İnşallah Hak Ta'âlâ kolay getüre yerine Allah onara.*

(1507) İstanbul: *Gittiği gibi yerine gitti.*

(1508) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Getürdi.*

(1509) İstanbul: *Tez.*

(1510) İstanbul: *Habar eyle yerine var, de ki.*

(1511) İstanbul: *Yarar gemiler yerine eyü kadirğa.*

(1512) İstanbul: *İnü.*

(1513) İstanbul: *Limanına.*

(1514) İstanbul: *Varun.*

(1515) Giese: *Tarafa.*

(1516) Giese: *Varmayınca.*

(1517) Giese: *İnşallah.*

(1518) İstanbul: *Der.*

(1519) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Sığındı.*

(1520) İstanbul: *İnü.*

(1521) İstanbul: *Limanına.*

(1522) Giese: *Kâfirler.*

(1523) Giese: *Beni.*

(1524) Giese: *Diler.*

(1525) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Eyü.*

(1526) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Ve eyü tımar verdi yerine ler etdi.*

(1527) Mordtmann, Nikolsburg: *Yerinde kalanlarını yerine oturanını yerinde; İstanbul: oturağın.*

(1528) İstanbul: *Etdiler.*

(1529) İstanbul: *Liman.*

(1530) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Ve cemi İnüsün vilâyeti feth olındı.*

(1531) İstanbul: *Elinden.*

(1532) İstanbul: *İnüde.*

(1533) Giese: *Menâkıbın bu yerine menâkıbını.*

(1534) İstanbul: *Vermişdi.*

(1535) İstanbul: *Nikbolı.*

(1536) İstanbul: *Yine.*

(1537) Mordtmann, Nikolsburg: *Dilerin; İstanbul: İsterin.*

(1538) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Fırsatunuzdur. Her ne vech ile gelir isenüz gelün.*

(1539) İstanbul: *Öldi.*

(1540) Giese: *Tekvür.*

(1541) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Ahmak.*

(1542) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *İstanbul neyledüğün görmedünüz mi?*

(1543) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Kondı.*

(1544) İstanbul: *Yedinci.*

(1545) İstanbul: *Gün.*

(1546) Nikolsburg: *Etmedüklerin masâlihi yerine etmedüklerinin masâlihini.*

(1547) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Döndiler andan.*

(1548) Giese: *Varıca.*

(1549) Upsala: *Dağra.*

(1550) İstanbul: *Dağ hisarı feth olındı yerine dağ hisarını feth etdiler.*

(1551) İstanbul: *Urdı.*

(1552) İstanbul: *Izvıçakdan.*

(1553) İstanbul, Nikolsburg: *Yerde.*

(1554) İstanbul: *Eyledi.*

(1555) Bu beyit yalnız Nikolsburg nushasında vardır.

(1556) Giese: *Kondı.*

(1557) İstanbul: *Yürüdi.*

(1558) İstanbul: *Ve delü yerine vıdalu.*

(1559) İstanbul, Mordtmann, Nikolsburg: *Vardı.*

(1560) Giese: *Tuna suyun yerine Tunayı.*

(1561) Giese: *Geçeyüm.*

(1562) Giese: *Oturayum.*

(1563) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Eger Belğirad feth olunacak olur ise bize çift sürmek lâzım gelür.*

(1564) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Zirâ gayrı yerde duşmanumuz kalmadı.*

(1565) Giese basmasında bu cümle şöyledir: *Hileler etdiler Belğiradın alınmamasına.*

(1566) Giese basmasında bu son cümle yerine: *Elhâsıl-ı kelâm beglerin ikdâmı olunmadı.*

(1567) İstanbul: *Mubalağa küttâr leşkeri yerine kâtirün askeri.*

(1568) İstanbul: *Atdurı durur iken yerine cengin ede duruyor iken.*

(1569) İstanbul: *Ceng ederler idi yerine cenge başladı.*

(1570) İstanbul: *Gerekdür.*

(1571) İstanbul: *Yine.*

(1572) İstanbul: *Ne.*

(1573) Giese: *Harb.*

(1574) Giese: *Sebebi oldı yerine zâhir olındı.*

(1575) İstanbul: *Buluşub; Nikolsburg: Dutuşub.*

(1576) İstanbul, Nikolsburg: *Kimi.*

(1577) İstanbul: *Bilinmez.*

(1578) Giese: *Oğullarını.*

(1579) Giese: *Eyledi kim yerine etdi.*

(1580) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Bunlar hep Edreneye geldiler; Mordtmann ve Nikolsburg nushalarında ise şöyledir: Bunların cemi'isi Edreneye geldiler.*

(1581) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *Ve bir nice günlük yollar oldu kim düğüne geldiler; Mordtmann nushasında cümle şöyledir: Ve bir nice günlük yollar leşker oldı kim düğüne geldiler idi; Nikolsburg nushasında ise şöyledir: Ve bir nice günlük yollar leşker düğüne geldiler.*

(1582) İstanbul: *Otakların ve haymaların yerine haymaların ve çadırların.*

(1583) Giese: *Ülemâ-yı vilâyet.*

(1584) Giese: *Devlet tahtında yerine serir-i saltanata.*

(1585) İstanbul: *Taratında.*

(1586) İstanbul: *Sol tarafında.*

(1587) İstanbul: *Tosyavi.*

(1588) İstanbul: *Oturmuş idi.*

(1589) İstanbul: *Kadim-i.*

(1590) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir: *İlim sohbeti tamam oldı.*

(1591) Giese: *Nîmetler yenildi yerine ıttar olındı.*

(1592) İstanbul: *Yine.*

(1593) Giese: *Âletlerin.*

(1594) İstanbul: *Yerine getürdiler.*

(1595) Giese: *Ümerâ-yı vilâyet.*

(1596) İstanbul: *Ki ne.*

(1597) İstanbul: *Etdi.*

(1598) Giese basmasında bu cümle

şöyledir : Görse kim bir nice müslüman-
lar avratım kâfirler kullandılar.

(1599) İstanbul : Der.

(1600) Mordtmann : Ağlaşmışlar;
Nikolsburg : Ağladılar.

(1601) İstanbul, Mordtmann, Ni-
kolsburg : Bu.

(1602) İstanbul : Etdi; Mordtmann:
Deyüb.

(1603) İstanbul : Vardığı gibi yerine
anı.

(1604) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir : Ve her hisara kim vardı, Al-
lahın 'avniyle feth etdi.

(1605) İstanbul : Muteveccih oldı
yerine teveccüh etdi.

(1606) İstanbul : Vakıt.

(1607) İstanbul : Göriceyi.

(1608) İstanbul : Bırançayı.

(1609) Giese : Yellü Yörede.

(1610) İstanbul : Geçdi, geliyürür.

(1611) İstanbul : Beglerine.

(1612) İstanbul : Polıyaya; Mordt-
mann : Polvaya; Nikolsburg : Begeboluya.

(1613) İstanbul : İlerü varalar yeri-
ne çıkardılar tâ; Mordtmann : çıkalar tâ;
Nikolsburg : Çıkdı. tâ.

(1614) İstanbul : Kangı.

(1615) İstanbul : Taratdan.

(1616) İstanbul : Gelür.

(1617) Giese : Göçeydi.

(1618) İstanbul : İdi.

(1619) İstanbul : Tekbir getirüb ye-
rine Allâhu Ekber dediler.

(1620) İstanbul, Nikolsburg : Savaş-
mak; Mordtmann : savaşmak mecâli.

(1621) İstanbul : Basıldı.

(1622) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir : Kâtirün sındığı habarın ge-
tirdi.

(1623) İstanbul : Zamana değin yeri-
ne zamanda kim.

(1624) Giese : Hakkı.

(1625) İstanbul, Mordtmann, Ni-
kolsburg : İki.

(1626) İstanbul : Otuz ikişer yerine
otuz.

(1627) İstanbul : Otuz iki yerine o-
tuz.

(1628) Mordtmann, Nikolsburg :
Verdiler idi yerine verdiler; İstanbul :
verdi padişah.

(1629) İstanbul : Bezli.

(1630) Upsala : Sevrî.

(1631) Giese : Feth olındı.

(1632) Upsala : Vilâyetlerini.

(1633) İstanbul : Yine.

(1634) İstanbul : Hisardan; Mordt-
mann : Hisarlardan; Nikolsburg : Hisarın.

(1635) İstanbul : İçerü.

(1636) Giese : Hisarlarını.

(1637) İstanbul : İc yüzde yerine
içerü.

(1638) Giese : Tezcek.

(1639) İstanbul : Ve ol körtez.

(1640) İstanbul : Girmiş.

(1641) İstanbul : Oturmuş.

(1642) İstanbul : Müslümanları.

(1643) İstanbul : Mütenebbih.

(1644) İstanbul, Mordtmann, Ni-
kolsburg : Kendü.

(1645) Mordtmann, Nikolsburg nus-
halarında bu cümle şöyledir : Gemilere
koyıldılar; Giese basmasında ise şöyledir :
Koyılmağa başladılar.

(1646) İstanbul : Beş altı yüz yerine
bir kaç bin; Nikolsburg : bir kaç yüz;
Mordtmann : Bir iki kac yüz.

(1647) İstanbul, Mordtmann, Nikols-
burg : Konub oturdu yerine durdu.

(1648) İstanbul, Vatikan : Mesnev-
riye.

(1649) İstanbul, Vatikan : Luvenden
(İstanbul basmasında, İstanbul ve Vati-
kan nushalarında bu imlâ ile yazıldığı
152 nci sayfanın birinci haşiyesinde zik-
redilmekle beraber metne "Levindar,, di-
ye alınmıştır).

(1650) İstanbul : Moraya.

(1651) Giese : Karlı.

(1652) Giese : Feth olınan.

(1653) Mordtmann : Çün kim.

(1654) İstanbul : İeornike.

(1655) İstanbul : Hâkim olmuş ye-
rine hükm eder.

(1656) İstanbul : Habar.

(1657) İstanbul : Bozdılar.

(1658) İstanbul : Okutdılar.

(1659) İstanbul : Girdi.

(1660) İstanbul : Bu.

(1661) Mordtmann, Nikolsburg : Çü.

(1662) Giese : Feth olındı.

(1663) İstanbul : Bunun.

(1664) İstanbul : Takdirinde.

(1665) İstanbul : Ol hisarı dahi me-
ğer sultanım feth ede. Takdir-i İlâhîde
böyle mukarrer olmuş ola yerine bu feth
olınmak sultanım elinden oldı.

(1666) İstanbul : Gıtdi.

(1667) İstanbul : Gıtdi.

(1668) İstanbul : Bolıya geldi yerine
Amasrının üzerine düşdi.

(1669) İstanbul : Vardı.

(1670) İstanbul : Sinoba.

(1671) Mordtmann, Nikolsburg :
Gelmiş.

(1672) İstanbul : Kışılör.

(1673) İstanbul : Limanına.

(1674) İstanbul, Nikolsburg : Hisa-
run.

(1675) İstanbul : Hisar kâfirlerine
yerine yarındağı kâfirlere.

(1676) Mordtmann : Müft.

(1677) İstanbul : Mu'teber.

(1678) İstanbul : İilikan.

(1679) İstanbul : Okındı.

(1680) İstanbul : Zulmâta.

(1681) Giese : Sultan Mehmed Han
Gazi elinden yerine ve hem bu fetihler
Sultan Mehmed Han Gazi elindedür.

(1682) Giese : Anların.

(1683) Giese : Kac.

(1684) Giese : Maksudlarım; Mordt-
mann, Nikolsburg : Niyyetlerim.

(1685) İstanbul : Umaram.

(1686) İstanbul : Ki.

(1687) İstanbul : Müyesser.

(1688) İstanbul : Eyleye.

(1689) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir : Biri bu kim şol İstendiya-
oğlu deüilen Kasdazıondur.

(1690) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir : Dâyım bunlar benüm ha-
yalümden çıkmaz.

(1691) İstanbul : Görelüm.

(1692) İstanbul : Girdi.

(1693) İstanbul basmasında bu cüm-
le şöyledir : Bursaya teveccüh etdi.

(1694) İstanbul : Göndürdiler.

(1695) İstanbul : Göndüreyüz.

(1696) İstanbul : Olur ise.

(1697) İstanbul : Veresin.

(1698) İstanbul : Edesin.

(1699) İstanbul : Gelesin.

(1700) İstanbul : Edesin.

(1701) Giese : Hatırım.

(1702) İstanbul : Bir kâğıd.

(1703) İstanbul, Mordtmann, Ni-
kolsburg : Getürdi.

(1704) İstanbul : Ve askeriyle ol a-
radan İsmail Bege bir kul göndürdiler
kim yerine leşker ile İsmail Bege gön-
dürdiler. Tekrar kul göndürdiler ki.

(1705) İstanbul : Azablar.

(1706) Upsala : Leşkerini.

(1707) İstanbul : Dedükleri gibi ye-
rine anı; Mordtmann : anı dahi.

(1708) İstanbul : Etmiş idi yerine
etdi.

(1709) İstanbul : Buyurdıkları ka-
nun üzerine yerine koşdı.

(1710) Giese : Göndürmişler idi.

(1711) İstanbul : Taratdan.

(1712) İstanbul : Tedbir hile yerine
hile tedbir.

(1713) İstanbul basmasında bu mısra
şöyledir : Ya'ni kim mülk ede, duta âle-
mi.

(1714) İstanbul : Sanur.

(1715) Giese : Gelicek.

(1716) İstanbul : Hemin.

(1717) İstanbul : Dutdılar.

(1718) Giese : Odasına.

- (1719) Giese : Kodı.
 (1720) İstanbul : Edüb durur.
 (1721) İstanbul : Vech ile yerine
 "Söze,,
 (1722) Giese : Dufıcak.
 (1723) İstanbul : Yotudu; Mordt-
 mann, Nikolsburg : Yortdı.
 (1724) İstanbul : Kızıl Ahmede ye-
 rine Kardaşına.
 (1725) İstanbul : Girdi.
 (1726) Giese : Geldi.
 (1727) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : İsmail Begi okutdı kapu ü-
 zerine.
 (1728) İstanbul : Yine.
 (1729) İstanbul : Mülkinde ve tı-
 marında yerine mülkine ve tımarına
 (1730) İstanbul : Etdiler.
 (1731) İstanbul : Da.
 (1732) İstanbul : Ne kadar.
 (1733) İstanbul : Nizâ.
 (1734) İstanbul : Edesin.
 (1735) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Elhâsıl Mahmud Paşa inan-
 durdı İsmail Begi gereği gibi.
 (1736) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Ve hem kendünün haslarını
 ne kadar mal hâsıl olur ise oni dahı zi-
 yâde tımar verdiler.
 (1737) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Ve hem kendünün hatırı ne
 yerde diler ise anı vereler.
 (1738) Mordtmann : Kondı (İstan-
 bul basmasında "İsmail Beg hisardan çık-
 dı,, cümlesinden önce "Sinobı hünkâr tes-
 lim etdi,, cümlesi var. Fakat bu cümle-
 nin fazla olduğu belli).
 (1739) İstanbul : Karşı vardı.
 (1740) Giese : İstedı.
 (1741) İstanbul : Evine.
 (1742) İstanbul : Hündkâr ile yerine
 seiere
 (1743) İstanbul : Ayağını
 (1744) İstanbul : Ve cemî vilâye-
 tün leşkeri cemî olındı. Kızıl Ahmede
 koşdılar yerine Ve vilâyetün leşkeri Kı-

- zıl Ahmed yanına cemî oldı. Zira ona
 koşdılar.
 (1745) İstanbul : Kendü sancağıyle
 yerine anun ile.
 (1746) Nikolsburg : Koyunun.
 (1747) İstanbul : Dilemiş idi yerine
 diledi.
 (1748) İstanbul : Vermiş idi yerine
 verdi.
 (1749) İstanbul : Olmuş idi yerine
 oldı.
 (1750) İstanbul : Gelüb durur idi
 yerine gelmiş idi.
 (1751) İstanbul : Ol vakıt kim yeri-
 ne hemandem ki.
 (1752) İstanbul : Taratına.
 (1753) İstanbul : Habar.
 (1754) İstanbul : Dedi.
 (1755) Giese : Düşer; İstanbul : lâ-
 yık.
 (1756) İstanbul : Husûsâ.
 (1757) İstanbul : Oturı yürür yerine
 var.
 (1758) Tarih cümlesi yalnız İstan-
 bul nushasında var.
 (1759) Giese : Ho.
 (1760) İstanbul : Hisarını.
 (1761) İstanbul : Hisarına.
 (1762) İstanbul : Nâgâh.
 (1763) İstanbul : Kavramış.
 (1764) Giese : Hisarını.
 (1765) Giese : Teslim eylemiş.
 (1766) İstanbul : Sürdi.
 (1767) İstanbul : Hisarınun.
 (1768) İstanbul : Dedi.
 (1769) Giese : Acâyıb.
 (1770) İstanbul : Vardılar.
 (1771) İstanbul : Buldılar.
 (1772) İstanbul : İşler.
 (1773) İstanbul : Etdiler.
 (1774) İstanbul : Azab tayfası.
 (1775) Giese : Begayet.
 (1776) Vatikan : Kabahet.
 (1777) İstanbul, Vatikan : Etdiler.
 (1778) İstanbul : Kişileri.
 (1779) İstanbul : Vardılar.

- (1780) İstanbul : Etdiler.
 (1781) İstanbul : Olmadıyidi yerine
 olmaz idi.
 (1782) Giese : Mühmel.
 (1783) Giese : Hallar.
 (1784) Giese : Vâki olındı.
 (1785) Giese : Bir nice yerine haylı.
 (1786) Giese : Zaman.
 (1787) İstanbul basmasında bu mısra
 şöyledir : Bir insan her ne eder hayr eğer
 ser.
 (1788) İstanbul : Yıllar.
 (1789) Giese : Ne suret ile.
 (1790) Giese : Ne vech ile.
 (1791) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Sultan Mehmed Hana elçi
 göndürdi.
 (1792) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Bulgar Dağ yanına kim var-
 dılar, anda bulışdılar.
 (1793) İstanbul : Sarı.
 (1794) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Kürd Şeyh Hasanı baba e-
 dindi.
 (1795) Giese : Piyade olub.
 (1796) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Bu Turabuzuna bunca zah-
 mat nedendür dedi.
 (1797) Giese : Yağlan olur yerine lâ-
 yık olmaz.
 (1798) İstanbul : Mute'allikdür.
 (1799) İstanbul : Kâfirlerini.
 (1800) İstanbul : Varayın.
 (1801) Giese : Evüm getüreyin ye-
 rine evümi devşürüb hazır edeyüm.
 (1802) İstanbul : Gidem.
 (1803) Giese : Çıkdı.
 (1804) Giese : Kızıl Ahmede.
 (1805) İstanbul : Kaldı.
 (1806) Bu cümlelerin sonradan kita-
 ba eklenmiş olması icap eder.
 (1807) İstanbul : Cümle vilâyet.
 (1808) İstanbul : Ortak.
 (1809) İstanbul basmasında bu baş-
 lık şöyledir : Anı beyan eder kim Sultan
 Mehmed Gazi ol seferden geldi, neyledi.

- (1810) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Her vilâyet kim geçdiler, ol
 vilâyeti helâk etdiler.
 (1811) Giese : Ve nice müsülmanla-
 run başını kesdi. Dahı Üngürüsün kıra-
 lına göndürdi yerine ve bir nice müsül-
 manlar başıyla bile Üngürüzün kiralına
 göndürdiler.
 (1812) İstanbul : Ol mel'un kâfirün
 bunun gibi hileleri vardır yerine bu mel-
 'un kâfirün ehl-i islâma bunun gibi hi-
 lesini.
 (1813) Giese : Bir nice zaman yerine
 biraz kim.
 (1814) Giese : Dahı hareket etme-
 diler.
 (1815) İstanbul : Kâfirün yarısı kur-
 tılmadı; yerine kâfirden azı kurtıldı.
 (1816) İstanbul : Kim oldı.
 (1817) İstanbul : Anlar kim vilâye-
 tün sipahi kâfiri yidi yerine hemandem
 vilâyetün begleri ve sipahileri.
 (1818) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Cemî bu gelen kâfir begle-
 rin buna teslim etdi.
 (1819) İstanbul : Gelicek sonra nice
 gazâyâ ikdâm eyledi yerine Geldi. Edre-
 neye geldi. Neyledi.
 (1820) Giese : Asker-i mansûra.
 (1821) Upsala : Verdi.
 (1822) İstanbul : Gemileri müheyyâ
 olındı yerine gemiler hazır oldı.
 (1823) İstanbul : Kurdılar.
 (1824) İstanbul : Oldı.
 (1825) Giese : İşde.
 (1826) İstanbul basmasında bu cüm-
 le şöyledir : Varun, tektüri bana getürün
 dedi.
 (1827) Giese basmasında bu cümle
 şöyledir : Mahmud, tekvüri hazır etdi.
 (1828) Giese basmasında bu cümle
 şöyledir : Padişahun tahtı ayağın öpdi.
 (1829) İstanbul basmasında padişah-
 ın emri şu şekildedir : Var bu hisarın
 malını zabt et. Ve cemî halkını ve sipa-
 hisini ve şehirlisini ve köylüsini ve her

kişinin ne kadar nakdi ve gayr-ı nakdi var ise defter eyle, zabt et.

(1830) İstanbul : Çadırına geldi yerine vardı.

(1831) İstanbul basmasında padişahın sözleri şöyledir : Ya haraca mutî ol-sun. Yahud üzerine vardum.

(1832) Giese : Asker-i islâm.

(1833) İstanbul : Deyü.

(1834) İstanbul : Bosna kıralı.

(1835) Giese : Girdi; İstanbul : Gir-miş idi.

(1836) İstanbul : Kıl.

(1837) Giese : Kâfir.

(1838) Giese : Dedesinden.

(1839) İstanbul : Kulyam ve hem nökeriyem.

(1840) İstanbul : Dedi.

(1841) İstanbul : Kırıl.

(1842) İstanbul : Habar.

(1843) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Bu gelen Türklerin büyük-leridir.

(1844) İstanbul : Nice.

(1845) İstanbul : Der.

(1846) İstanbul : Derün.

(1847) İstanbul : Kabul edün yerine Dutun.

(1848) İstanbul : Bu kâfir yerine ol kişi.

(1849) İstanbul : Der.

(1850) İstanbul : Ahd ü peymanına.

(1851) Giese : Darb-ı dest.

(1852) Mordtmann, Nikolsburg : Vermekden; Giese : Vermeden.

(1853) İstanbul : Eyitdi.

(1854) İstanbul : Koca.

(1855) İstanbul : Yağlı.

(1856) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Padişah ülemâya arz etti kim bunların kanı ve malları helâl mi-dür, yoksa degül midür dedi.

(1857) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Ve hem kıralı ol kendü kılı-cıylen çaldı.

(1858) İstanbul : Gördiler.

(1859) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : Akıncılar dahi gayet doyum oldı.

(1860) İstanbul : Mal.

(1861) Giese : Yayıca.

(1862) Giese : Kicicük.

(1863) Bu cümle yalnız İstanbul bas-masında var.

(1864) Giese : Erdiyise yerine erdi dahi.

(1865) Giese : Ne devranlar yerine niçe devran.

(1866) Kuyruklu yıldızlar hakkında ki son iki cümle yalnız İstanbul basma-sında var.

(1867) İstanbul : Kaç.

(1868) İstanbul : Neyledi

(1869) Upsala : Yıkılab.

(1870) İstanbul basmasında bu mıs-ra şöyledir : Ki akla ibret olub ola eperm.

(1871) İstanbul : Oğluna idi.

(1872) İstanbul : Yerine.

(1873) Nikolsburg : Ola.

(1874) İstanbul : Yerde.

(1875) İstanbul, Mordtmann, Nikols-burg : Komuş idi.

(1876) İstanbul basmasında bu cüm-le yerine : Kim o Silikededir.

(1877) Giese : Karaman oğlanlarının.

(1878) İstanbul : Oturur idi yerine oturdu.

(1879) İstanbul : Oğlı.

(1880) İstanbul basmasında bu cüm-le şöyledir : Benün vilâyetününden kar-daşlarım kaçur.

(1881) İstanbul : Yürüdi.

(1882) İstanbul basmasında bu cüm-le yerine : Aldı. Karamanun vilâyetine ge-türdi. Kardaşyile buluşdı.

(1883) İstanbul : Etdi.

(1884) İstanbul basmasında bu ke-lime yok.

(1885) İstanbul basmasında bu cüm-le şöyledir : Pir Ahmed Elden çıkıdı.

(1886) İstanbul : Eteğin dutmuş idi yerine Eteğine yapışdı.

(1887) İstanbul, Giese : Kaçdı.

(1888) Giese : Karaman vilâyetine yerine Karamanoğlunun vilâyetinde.

(1889) Mordtmann, Nikolsburg : Bedbahtlıklar; Giese : Haramzadalıklar.

(1890) İstanbul : Benüm üzerüme gelmeğe yerine bunda gelmekliğe.

(1891) Giese : Vereyüm.

(1892) Giese : Der.

(1893) Giese : Suyı.

(1894) Mordtmann, Nikolsburg nus-halarında bu cümle şöyledir : Berüsini bi-ze vergil.

(1895) İstanbul basmasında bu cüm-le şöyledir : Habâr neyise dedi.

(1896) İstanbul : Hisarâ kendü.

(1897) İstanbul : Kayseriyyeyi ve vilâyetün askerın yerine Kayseri vilâyeti-nün leşkerin.

(1898) İstanbul basmasında bu cüm-le şöyledir : Ve bir oğlını ve avratını Si-lifikede kodılar, gıtdiler.

(1899) Mordtmann, Nikolsburg : Ta-mamı başka yerine dahi kim.

(1900) İstanbul basmasında bu cüm-le şöyledir : Bir dürülüce kılınmağa baş-ladı.

(1901) İstanbul basmasında bu cüm-le şöyledir : Ve onda Hıgır Bazarcuğı kim yanında Tanrıdan hamam vardır, anı hünkârdan diledi.

(1902) İstanbul basmasında bu mıs-ra şöyledir : Hakün hod ahdına vardır keremler.

(1903) İstanbul : Demez.

(1904) İstanbul : Degül bil yerine degüldür.

(1905) İstanbul : Durgud.

(1906) İstanbul : Eli urmağa başla-dılar yerine vardı.

(1907) İstanbul : Yapdı.

(1908) İstanbul : Ortasına.

(1909) İstanbul : Etrafun kâfirlerine yerine etrafında.

(1910) Upsala : Döndüğü vakıt.

(1911) Giese : Pinepeşne.

(1912) İstanbul : Karamanda.

(1913) Giese : Ahmed kim.

(1914) Giese : Geldükde.

(1915) İstanbul : Hiç veçen.

(1916) İstanbul : Durkâdıroğlu.

(1917) İstanbul : Dahi bu ahıdda bi-leymiş yerine ile öyle imiş.

(1918) İstanbul : Seni.

(1919) İstanbul : Hisarı.

(1920) İstanbul, Mordtmann, Nikols-burg : Etrnek.

(1921) İstanbul : Lâzım.

(1922) İstanbul, Vatikan : Kövelegi.

(1923) İstanbul : Eyitdi.

(1924) İstanbul : Durgudoğlunun.

(1925) İstanbul : Durgud.

(1926) İstanbul : Çıkmuşlar.

(1927) İstanbul, Vatikan : Tarsıs.

(1928) Mordtmann, Nikolsburg : Yü-zine.

(1929) İstanbul : Emr.

(1930) Giese : Oğlını bile sürdi kim ol Emir Ali Çelebi oğlu Ahmed Çelebi-dür yerine oğlanların bile sürdi. Adına Emir Ali Çelebi derler idi.

(1931) İstanbul : Daşra iğen tecâ-vüz etmiş idi yerine ziyâde evler sürdi.

(1932) İstanbul : Çıkdılar.

(1933) Giese : Tedbir ehli.

(1934) İstanbul : Fıkr eyle yerine tetahhus et.

(1935) Hisarı dolayı yerine İstanbul : Ol dahi karadan; Mordtmann : Lâv ü leş-ker ile karadan dahi padişah; Nikolsburg : leşker ile karadan.

(1936) İstanbul basmasında bu cüm-le şöyledir : Kalayı feth etdiler.

(1937) Giese : Ehl.

(1938) Upsala : Vedanlar.

(1939) İstanbul : Ede.

(1940) İstanbul : Beglerinden.

(1941) Giese : Verdi.

(1942) Upsala : Buralar; Giese : Bu vilâyet.

(1943) Giese : Evkafıdur.

(1944) Türkçesi : Ona inandık ve tasdik ettik.

(1945) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Eyü keremli kişidir dediler.*

(1946) İstanbul : *Çarh nışarı yerine çarh-ı fânî.*

(1947) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Padişah emr etdi İshak Paşaya.*

(1948) Giese : *Sen var ! Karamanoğlını yerine var, Karamanoğlını sen de.*

(1949) İstanbul : *Etmis dedi yerine eyledi.*

(1950) İstanbul : *Karamanun müf-sidlerin yerine içinden müfsidini.*

(1951) İstanbul : *Halda; Mordtmann, Nikolsburg : Hinde.*

(1952) İstanbul *Gedük Eri.*

(1953) İstanbul : *Ahmed Paşa*

(1954) İstanbul : *Göndürmüşler.*

(1955) İstanbul : *Zuhura getürme-miş idi yerine izhâr etmemiş idi.*

(1956) İstanbul : *Avratıyidi.*

(1957) İstanbul : *Ahmed Paşaya.*

(1958) Giese : *Az.*

(1959) İstanbul : *Gedük Ahmedün yerine Gedük Erinün.*

(1960) Mordtmann, Nikolsburg : *Göndüreyidi; Upsala : Göndürdi.*

(1961) İstanbul basmasında bu cümle yerine : *Sordılar.*

(1962) Giese : *Cebr.*

(1963) İstanbul : *Padişahumuzu.*

(1964) İstanbul : *Eyildi.*

(1965) İstanbul : *Verür isenüz yeri-ne olur iseri.*

(1966) Upsala : *Eyü.*

(1967) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Re'âyâyı dahı gereği gibi hoşnud eyledi. Mordtmann nushasında ise bu cümle şöyledir : Re'âyâyı dahı teselliyi kanûn-ı Osmâniyile etdi.*

(1968) Giese : *Dokınmaz.*

(1969) İstanbul : *Ol sa'at yerine he-manı dem.*

(1970) İstanbul : *Oldı.*

(1971) İstanbul : *Oğlanını.*

(1972) İstanbul basmasında bu beyit şöyledir :

*Kime kim hayr ü şer kasd edesin sen
O kasdun sanusına aldandurur.*

(1973) İstanbul : *Mervan.*

(1974) Giese : *Verürin.*

(1975) İstanbul : *Ahmed Paşayı.*

(1976) İstanbul : *Kaladan.*

(1977) İstanbul : *Etdi.*

(1978) İstanbul : *Taratdan.*

(1979) Giese : *Kim Silikeyi aldı ye-rine Silikeyi kim alıcak.*

(1980) Giese : *Bu.*

(1981) Giese : *Ol hisarı.*

(1982) İstanbul : *Zamanda.*

(1983) Upsala : *Anmasan.*

(1984) Mordtmann : *Gümanda; Ni-kolsburg : Yabanda.*

(1985) İstanbul : *Taratdan.*

(1986) İstanbul, Mordtmann, Niko's-burg : *Koşmış idi.*

(1987) İstanbul : *Durkadır.*

(1988) Giese : *İledürüz.*

(1989) İstanbul : *Rûm beglerbegisi.*

(1990) Giese : *Çıka geldiler.*

(1991) Giese : *İşlediler.*

(1992) Giese : *Karalığıyle.*

(1993) İstanbul : *Ve kimi Karaman oğlanlarını aldılar. Kendü vilâyetlerine doğrıldılar yerine Ve kimi Karamana gitti. Karaman oğlanları dahı vilâyetlerine doğrıldılar.*

(1994) İstanbul : *Gol.*

(1995) İstanbul : *Kara Hisarda yeri-ne Kara Hisara çık.*

(1996) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Ol vakıt Mahmud Paşa Gelibo-lı sarcağan mansıb yer idi.*

(1997) Giese : *Eşigine.*

(1998) Giese : *Vezârete getürdi.*

(1999) Giese : *Bunlar.*

(2000) İstanbul : *Mirza.*

(2001) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Ve bu âsiler ile bulışdılar.*

(2002) İstanbul : *Yine.*

(2003) İstanbul : *Pir Ahmedün.*

(2004) İstanbul : *Evini.*

(2005) İstanbul : *Ahmed Paşayı.*

(2006) İstanbul : *Göndürdiler.*

(2007) Giese : *İndi.*

(2008) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Kalayı yine Sultan Mehmedün eyledi.*

(2009) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Tâ kim sultan ne buyurur ise anun üzerine ola.*

(2010) İstanbul : *Lâzım.*

(2011) Giese : *Uzun Hasana yerine Anun üzerine.*

(2012) İstanbul : *Eyidür.*

(2013) Giese : *Hanum.*

(2014) İstanbul : *Ve illâ.*

(2015) İstanbul : *Kodılar.*

(2016) İstanbul : *Padişah.*

(2017) İstanbul : *Asker-i mansûrını yerine leşker-i azîm.*

(2018) Giese : *Neylerüm.*

(2019) İstanbul : *Tarhan.*

(2020) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Gördiler kim düşmanın eseri belürdi.*

(2021) İstanbul : *Padişah eyidür Rum Eli beglerbegisi Has. Murada ve Mahmud Paşaya eyidür : Varun ilerü ! Görün ne hal vardır dedi yerine Padişah eyidür Rum Eli beglerbegisine : Murad! Sen var, gör Mahmud ile. Görelüm ne haldur.*

(2022) Giese : *Dedi kim.*

(2023) Giese : *Niçün.*

(2024) Giese : *Dururuz.*

(2025) Giese : *Dedi.*

(2026) İstanbul : *Paşa.*

(2027) Upsala : *Sunun.*

(2028) Giese : *Ortaya.*

(2029) Giese : *Kadar.*

(2030) İstanbul : *Yere doğru yerine yerden yana.*

(2031) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Bivechin min el-vücûh habar almadılar düşmandan.*

(2032) İstanbul : *Yine.*

(2033) İstanbul : *Doğrı yürüdi.*

(2034) Giese basmasında bu cümle şöyledir : *Andan ilerü altı göç dahı yürüdi.*

(2035) Giese : *Yer yerin yerine biri birine.*

(2036) İstanbul : *Der.*

(2037) Giese : *Yeg.*

(2038) Giese : *Heves.*

(2039) İstanbul : *Dediler.*

(2040) İstanbul : *Çıtak ile bulışsam yerine Çıtakla bulışayın.*

(2041) İstanbul : *Belki.*

(2042) Upsala : *Bulışdı.*

(2043) İstanbul : *Ahmed Paşayı.*

(2044) İstanbul : *Deniz kenarında.*

(2045) İstanbul : *Cezillerde.*

(2046) İstanbul : *Der.*

(2047) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Sormadı kim ne yere varurın demedi.*

(2048) Giese : *Urıldı.*

(2049) İstanbul : *Lımanında.*

(2050) Giese : *Himmeti.*

(2051) Giese : *Eyitdi.*

(2052) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Biz bu hisarı verürüz.*

(2053) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Ve hem verimnek elümüzden dahı gelmez.*

(2054) İstanbul : *Bile oldum.*

(2055) İstanbul, Vatikan : *Mankubun.*

(2056) İstanbul : *Kişi geldi.*

(2057) İstanbul : *Kavmı.*

(2058) Giese : *Bu hisarda bile olur idi.*

(2059) İstanbul : *Nice.*

(2060) İstanbul : *Mankub.*

(2061) İstanbul : *Mankubı.*

(2062) İstanbul : *Kodılar.*

(2063) Mordtmann, Nikolsburg : *Hattıların.*

(2064) İstanbul : *Mankuba.*

(2065) İstanbul : *Mâl ü ni'met yerine mal, ganîmet.*

(2066) İstanbul : *Getürdi.*

- (2067) İstanbul : *Vilâyetini ve kendülerini Hak Ta'âlâ buna müsehhar eyledi yerine vilâyetin kendüye mutî' etdi.*
- (2068) İstanbul : *Padişahın kulu yerine bu leşkerün begi.*
- (2069) Nikolsburg : *Düzdi.*
- (2070) Giese : *Dervendün.*
- (2071) Giese : *Eyü ceng etseler gerek yerine gayet eyü himmetler etmişler kim islâm leşkeriyileri eyü çıtşalar.*
- (2072) Giese basmasında bu cümle yerine şu var : *Ve kâtilere göz acdurmadılar. Gaziler cengi şöyle etdiler kim feleklerde melekler tahsin etdiler.*
- (2073) Giese : *Çaşı-ı sultân.*
- (2074) Giese : *Azâd eyledi.*
- (2075) Upsala : *Anadolıya göndürdi yerine Anadolu'da dirlik etdi.*
- (2076) İstanbul : *Kanı.*
- (2077) Giese : *Hisar sebebindendir.*
- (2078) İstanbul : *Pekdür.*
- (2079) Giese : *Eyledi.*
- (2080) Giese : *Edemedi.*
- (2081) İstanbul : *Erine.*
- (2082) Giese : *Eyitdi.*
- (2083) Giese : *İhmal etdi yerine Biraz tekâsül eder gibi oldu.*
- (2084) Giese : *Kâtilleri.*
- (2085) Giese : *Duranumuz dursun yerine Kalanumuz kalsun.*
- (2086) İstanbul : *Degmesün.*
- (2087) Mordtmann, Nikolsburg : *Kaları.*
- (2088) İstanbul basmasında bu cümle şöyledir : *Duran durdı.*
- (2089) Nikolsburg : *Olındı.*
- (2090) İstanbul : *Oldur;* Giese : *Oldur.* Yukarıki şekil yalnız Nikolsburg nushasındadır.
- (2091) Bu kelime yalnız İstanbul basmasında var.
- (2092) Bundan sonra bâbın sonuna kadar olan kısım İstanbul basmasında yok.
- (2093) Mordtmann nushasında bu

kelime yok.

- (2094) Mordtmann : *Pişürüb.*
- (2095) Mordtmann : *Yedürmek.*
- (2096) Mordtmann, Dresden : *Yapdurdı câmi ve zâviye yerine cum'a mes-cidi ve zâviye yaptı.*
- (2097) Mordtmann, Dresden : *Mescidler.*
- (2098) Upsala : *Dedesi gibi anlarun.*
- (2099) Mordtmann, Dresden nushalarında "Anlardan ziyâde,, kelimeleri yok.
- (2100) Upsala : *Bir.*
- (2101) Upsala : *Bahâ edüb bir vech ile alalar.*
- (2102) Asker-i mansûrum yerine Mordtmann : *Leşkerüm ve vilâyetüm;* Dresden : *Leşkerüm ve cümle re'âyâm.*
- (2103) Dresden nushasında buradan sonrası şöyledir : *Hemander Fazlullahun aklı gitdi. Padişah-ı âlem-penâh ol mahalde azım gazaba gelüb emr etdi ki celladlara : "Bunun derisin yüzüb beline varınca çarşularda nidâ edesiz ki her kim ki padişaha hilâf-ı şer nesneyi ilka eder ise cezâ budur,, deyü gezdürüb ba'dehû derisine saman doldurdılar. Bu azab ile katl olınımsıdır Murad Han zamanında.*
- (2104) Upsala nushasında bu kelime yok.
- (2105) Upsala : *Bostumpuş.*
- (2106) Dresden : *Alâaddin-i*
- (2107) Mordtmann, Dresden : *"Dahi âlim ve fâzıl,, kelimeleri yok.*
- (2108) *Olmuşlar idi* yerine Mordtmann : *Azizler idi;* Dresden : *Olmuş azizlerdür.*
- (2109) Upsala : *"Ve Mevlânâ Mehmed-i Hüsvî,, kelimeleri yok.*
- (2110) Nikolsburg nushasında fazla olarak şu beyit vardır : *Sekizinci okındı Bayazıt Han Niçe yer ma'mûr etdi ol ân Mehemed*
- (2111) Mordtmann, Dresden : *Kıssası.*
- (2112) Mordtmann, Dresden, Nikols-

- burg : *Anda mukadder olmuş imiş. Anda.*
- (2113) Mordtmann, Dresden, Nikolsburg : *Şehid.*
- (2114) Buradan "Vallâhü a'lem,, e kadar olan ibare yerine Mordtmann : *Vallâhi bunların taclarının hakikatı budur kim fakir beyan etdüm;* Dresden : *Halk içinde Hacı Bekdâş kisbeti demeye bu sebeb olmuştur. Vallâhi bundan gayrı aslı yokdur.*
- (2115) Dresden nushasında bu kelime yok.
- (2116) Dresden : *Bu çarh.*
- (2117) Upsala : *Gelür.*
- (2118) Nikolsburg nushasında bu misra şöyledir : *Bozar sanularun hem e-der işgar.*
- (2119) Upsala nushasında bu beyit yok.
- (2120) Mordtmann : *Eymen.*
- (2121) Upsala : *Ne kadar vezirler kim gelmişdür.*
- (2122) Upsala : *Ve âsârlarını beyan eder yerine, bildürür.*
- (2123) Upsala : *Edüb durur.*
- (2124) Mordtmann, Dresden nushalarında "ve andan sonra varurak,, yok.
- (2125) Mordtmann, Dresden, Nikolsburg nushalarında "Bu kez vezir olıcak adına,, yok.
- (2126) "Ak kaftana kızıl düğme dakmak,, yalnız İstanbul basmasında ve Nikolsburg nushasında var.
- (2127) İstanbul basmasında ve Nikolsburg nushasında *Tatsilin anun yukarı bâbda demiş idüm. Ve hem ol yerine Ve hem bu Âli Osman nesline zevvaklık anun iğvâsıdır.*
- (2128) Mordtmann : *Vâsıl oldı yerine vardı.*
- (2129) Mordtmann, Dresden : *Gördiler.*
- (2130) Dresden : *Dutumezikoğlu;* Nikolsburg : *Durdumrukoğlu* (Neşrinin Viyana nushasında : *Duduzamzakoğlu*).
- (2131) Upsala nushasında bu kelime

- yok.
- (2132) Mordtmann, Dresden nushalarında bu cümle yok.
- (2133) Mordtmann, Dresden, Nikolsburg nushalarında bu cümle yok.
- (2134) Mordtmann : *Etdi.*
- (2135) Upsala : *Bu mel'un tayfa gayet.*
- (2136) Mordtmann nushasında bu kelime yok; Dresden : *Andan sonra gelenler hayr etmez olduklarının aslı andan olmuştur. Ve bu vakt-ı şer ve mülknâmeler ki şer-i Muhammediyle olmuştur deyü.*
- (2137) Mordtmann, Dresden : *Sorub teftiş edene yerine sorana..*
- (2138) Mordtmann, Dresden, Nikolsburg nushalarında "Bir gün vardum. Kendüden,, yok.
- (2139) Buradan başlayarak "defn etdiler,, e kadar olan ibare yerine Dresden nushasında : *Hatun Alâyeye begi kızı cümle malıyle gövdesin başsuz bulub defn iletdiler. Şol kadar ikdâm. Kimsene bilmediler ki buna ne oldu. Halı, ahvâli budur.*
- (2140) Bu cümleden sonra Berlin, Mordtmann nushalarında : *Ve Ketede bir cum'a mescidi yaptı*
- (2141) Bu cümleden sonrası Berlin, Mordtmann nushalarında yok.
- (2142) Bu kısım Vatikan nushasında yok.
- (2143) Mordtmann nushasında bunun yerine : *Cum'a namazı içinde kılındı.*
- (2144) Upsala : *Âb-ı revân.*
- (2145) Upsala : *Olmuş.*
- (2146) Mordtmann : *Anda;* Dresden : *Çanda.*
- (2147) İstanbul : *Yıldan yıla ziyâde yerine ol bahâne.*
- (2148) İstanbul : *Vardı.*
- (2149) İstanbul : *Yigirmi yedi yerine on sekiz.*
- (2150) İstanbul : *Vardı.*
- (2151) İstanbul : *Vardı.*

(2152) İstanbul : Otuz dört yerine otuz.

(2153) İstanbul : Fârig.

(2154) İstanbul : Vardı.

(2155) Giese : Cigerüm.

(2156) İstanbul (Müze) : Şarâba.

(2157) Manzumeden sonraki bu parça yalnız İstanbul basmasında vardır.

(2158) Bu cümlemin yanlış olduğu bellidir. Doğrusu şöyle olacaktır : *Amma şemsî ve kamerî yıllarında her yüz yılda üç yıl tefâvüt eder.*

(2159) Türkçesi şöyledir : "Tanrı bu yurmuştur ki : Onlar mağaralarında üç yüz yıl kaldılar. Dokuz yıl fazla kalmış oldular ,,"

İsimler Cetveli

İsimler cetvelinde sayfa ve satır numaraları gösterilmiştir. Parantez içindeki rakamlar satırlara aittir. Bir satırda aynı isim iki veya üç defa geçiyorsa, cetvelde de iki veya üç defa işaret edilmiştir. Bir ismin yarısı bir satırda, öteki yarısı sonraki satırda ise, cetvelde arasına bir çizgi konmak suretiyle iki satırda gösterilmiştir (3-4 veya 17-18 gibi). Kitapta bir isim muhtelif şekillerde geçiyorsa bu muhtelif şekiller yanyana sıralanmış ve aralarına = işareti konmuştur (Bektaş = Bektaş gibi). Aynı şahsa ait olan başka başka isimler de yanyana gösterilmiştir. (Meselâ Birinci Murada ait olan "Murad", "Gazi Hünkâr", "Sultan Murad Han Gazi" isimleri gibi). Anadolu beğleri soyadları başa geçirilmek suretiyle gösterilmiştir (Menteseoğlu İlyas Beg gibi). Kitabın 256 ncı sayfasında başlıyan notlar bölümündeki isimler bu cetvele alınmamıştır. Çünkü bunlar yanlış olduğu, veya metindekilere göre doğruluğunun daha az muhtemel bulunduğu kabul olunan isimlerdir.

A

Abbas : 253 (13).
Abdalân-ı Rûm : 237 (34); 238 (4).
Abdal Murad : 235 (21,24).
Abdal Musa = Musa Baba : 235 (22,23-24); 238 (4-5, 10, 20, 22, 23, 25, 30, 33).
Abdurrahmân-ı Cevzi : 253 (19).
Abdülkerim Halife : 250 (23).
Ablayund : 121 (3).
Ab Supı : 112 (25).
Acem : 92 (27, 28, 32); 93 (22); 139 (29); 156 (13); 167 (57); 191 (35); 224 (37); 232 (12); 235 (19, 21); 252 (2, 29).
Ada (Meriçte) : 190 (24); 198 (11, 12); 199 (9).
Ada Köprüsi : 190 (25).
Adalya : 168 (2, 5); 214 (27-28).
Âdem (yalavaç) : 121 (10); 252 (37, 41); 253 (11, 19, 22, 30, 31).
Adranoz : 110 (19-20, 23,27).
Adranos Tekvüri = Dıranos Tekvüri : 105 (21-22, 32); 106 (31).
Ağaç Denizi = Ağaç Denizi (Deli Orman) : 153 (24-25, 32-33); 154 (11).
Ağrıboz : 201 (21); 217 (5, 9, 11, 16, 17, 22, 23, 24, 31).
Ahi Evren : 235 (10-11, 11).
Ahi Hasan : 110 (23); 111 (10); 115 (17); 235 (5).
Ahi Kadem : 160 (37).
Ahışa : 250 (42-43).
Ahi Ya'kub : 160 (37).
Ahıyân-ı Rûm : 237 (33-34); 238 (3).
Ahmed (Peygamberin lakabı) : 203 (26).
Ak Bas : 117 (14).
Ak Bıyık (Derviş) : 187 (21).
Akca Koca = Akça Koca = Koca : 108 (28); 109 (18, 22, 44); 110 (7); 112

(22, 26-27); 113 (2, 3-4, 6, 35, 36-37); 114 (10); 116 (19); 117 (13, 16).
Akça Hisar = Akca Hisar : 184 (39); 185 (34, 39); 186 (3, 18); 192 (1, 2).
Akça Limon : 124 (2).
Ak-Çayluoğlu (Karaman kumandanı) : 186 (39).
Ak-Çayluoğlu Mehmet Beg : 192 (4-5, 6).
Ak Demür = Ak Temür = Demür (Osman Gazinin yiğeni) : 98 (7, 8, 9); 106 (11, 18).
Ak Hisar : 107 (2, 29); 109 (20); 149 (43).
Ak Hisar Tekvüri : 107 (29-30).
Ak Ova : 110 (7).
Ak Saray : 140 (15); 218 (38,38).
Ak Saraylı Mahallesi (İstanbulda) : 219 (1).
Ak Sunkur Ağa : 130 (40); 131 (3, 7-8).
Ak Şehir : 131 (31); 145 (12); 150 (22, 33, 33-34, 34); 151 (1); 175 (17); 191 (17, 17); 214 (20); 221 (30); 222 (39).
Ak Şemseddin : 236 (15, 17).
Ak Yazı = Ak Yazı : 108 (22-23); 109 (21, 44); 110 (4); 111 (24); 117 (17); 202 (30).
Alâeddin (Selçuk Sultanı) : 93 (19, 22, 30, 31, 32, 33); 97 (2, 4, 15, 30, 31); 98 (4-5).
Alâeddin Paşa (Orhan Gazinin kardeşi) : 105 (11); 115 (16, 28, 34, 37, 39-40); 117 (31).
Alaca Hisar : 136 (29); 172 (33).
Alâ'i-yi Rûmî : 236 (13-14).
Alâiyye Begi Kızı : 245 (10, 14).
Ala Şehir : 129 (36); 135 (17, 19, 21); 136 (21).
Alâye = Alâiyye : 191 (12); 219 (4, 11, 13, 13, 33, 34).
Alâiyye Beginün Kız Karındaşı (Rum Mehmed Paşanın zevcesi) : 219 (7-8).
Albustan : 188 (39).
Ali (Dördüncü halife) : 253 (46).

Âl-i Abbas: 92 (25).
 Ali Beg (Osmanlı kumandanı): 210 (9).
 Ali Beg (Uzun Hasanın babası): 216 (1).
 Âl-i Osman 91 (11, 30, 39); 92 (5); 93 (21);
 96 (3); 98 (11, 13, 21); 105 (40); 111
 (37, 39); 116 (15); 118 (25); 133 (2);
 135 (15); 136 (9); 138 (29, 30, 32, 36,
 37); 139 (38); 148 (12); 151 (14,
 37); 165 (14, 31); 175 (34); 181 (35, 37);
 185 (26); 188 (3, 9, 16); 189 (22, 37); 194
 (9); 200 (27, 29); 207 (23, 24, 28); 209
 (2); 215 (32-33); 224 (33); 230 (27); 232
 (10); 233 (27); 234 (23); 237 (3, 5, 13-
 14, 13-14, 15, 17); 238 (40); 239 (21,
 27, 27-28); 240 (4, 11-12, 15, 20); 242 (1,
 1); 243 (33, 33-34); 246 (24, 33); 247
 (1, 21, 35); 248 (7).
 Ali Paşa (Çandarlı): 137 (16, 19); 138 (23,
 27, 28, 35-36); 139 (1, 1, 5, 6-7, 17, 17,
 18, 19, 21, 28); 143 (25); 144 (13); 146
 (9, 30); 239 (38, 39); 240 (1, 20, 22, 31);
 245 (39).
 Ali Paşa = Ali Beg (Temür-Taşoğlu): 157-
 (35); 162 (32).
 Âl-i Selçuk: 103 (34).
 Alışar (Germiyanlı): 93 (40).
 Alp Arslan Cenigi: 168 (29); 170 (38).
 Alp Arslan Oğlu: 170 (40, 40); 171 (1, 5, 9).
 Alvan Beg (Çemişgırbaşı, Paşaçuk Ağa'nın
 oğlu): 131 (13, 14); 155 (32); 156 (8);
 164 (17).
 Alvan Beg Oğlu Sinan Beg (Mora sancak be-
 ği): 201 (2, 7).
 Alvan Celebi: 170 (21).
 Amâsiyye = Amasya: 141 (2, 4, 5); 144 (16,
 29, 29); 145 (18); 146 (11); 147 (15);
 152 (8); 162 (33); 168 (20, 23); 169
 (2); 171 (8-9); 188 (38); 198 (5); 236
 (18-19); 240 (33-34); 241 (33, 33); 245
 (31); 246 (3); 248 (30).
 Amasri: 202 (11, 13, 14, 16, 17, 29, 31, 33,
 34, 35-36); 203 (10, 14).
 Amasri Tekviri: 202 (37).
 Amrûv ibn-i Umeyye: 143 (43-44).
 'Amudi (Osmanlıların efsanevi atalarından):
 92 (17).
 Anadolu: 136 (41); 156 (1, 2-3); 157 (12);
 161 (12); 164 (41); 165 (11); 176
 (39); 182 (4); 183 (26); 185 (2, 2-3
 186 (10); 191 (13); 199 (41); 202
 (15, 17); 204 (17, 17); 216 (8); 218
 (9); 219 (9); 221 (26); 229 (15, 15,
 16); 252 (1).
 Ap Suyu: 109 (16, 19); 116 (26).
 Arab: 92 (26, 28, 30, 30); 124 (37); 142
 (10); 191 (35).
 Arabistan: 200 (20).
 Aratun (Osman Gazinin martaluzu): 94 (28).
 Arnavud: 133 (13); 137 (3); 164 (13, 32);
 178 (6, 11, 13, 16); 185 (34, 36, 38);
 186 (3, 6, 18); 213 (19); 215 (9, 11,
 13, 14); 229 (26).
 Artuk Ova: 168 (29-30).
 Âşık = Derviş Ahmed Âşiki (Kitabın mü-
 ellifi): 91 (4, 39); 103 (7); 106 (37);

113 (21); 114 (36); 115 (11); 130
 (34); 134 (32); 136 (9); 140 (25);
 145 (7); 152 (32); 155 (24); 163 (28);
 165 (31); 171 (17); 188 (20); 189
 (37); 190 (12); 194 (9); 195 (29);
 196 (33); 198 (33); 199 (7); 200 (29);
 202 (9); 203 (16); 205 (43); 209 (25);
 211 (22); 213 (37); 215 (3); 233 (17);
 234 (13); 239 (5, 9); 246 (22, 22);
 247 (20, 33); 249 (8); 252 (14); 254
 (38).
 Âşıkiler: 91 (40).
 Âşık Paşa = Âşık Paşam = Âşık (Müellifin
 dedesinin babası): 91 (5); 116 (16);
 120 (12); 188 (20); 235 (3-4, 8-9,
 9-10).
 Ayafın: 205 (23).
 Ayan Gölü = Ayan Gölü: 109 (22); 116
 (27).
 Aya Niküle = Aynikola (İnegöl tekfürü):
 94 (16); 102 (13).
 Ayasofya: 192 (36).
 Ayasuluk: 135 (30, 30); 165 (14).
 Aya Şilonya: 124 (10-11).
 Ayazma: 210 (35).
 Aydın: 190 (9).
 Aydın Beg Oğlu: 142 (20).
 Aydıncuk: 123 (15); 124 (13); 129 (2).
 Aydın Eli: 135 (35-36); 144 (14); 145
 (25); 153 (19, 20-21, 37); 165 (8, 12,
 12, 18).
 Aydınoğlu: 135 (20, 27, 29, 30); 142 (17);
 191 (101).
 Aydınoğlu İsa Beg: 165 (16).
 Ay Doğdu (Osman Gazinin yiğeni): 105 (29);
 106 (30).
 Aydos: 112 (32); 113 (5, 9); 114 (1);
 116 (27); 117 (6).
 Aydos Tekviri: 113 (3).
 Aykuluk (Osmanlıların efsanevi ataların-
 dan): 92 (11).
 Ay Kutluk (Osmanlıların efsanevi ataların-
 dan): 92 (13).
 Azab Ber: 147 (18); 148 (27-28); 185 (16,
 20-21).
 Azak: 226 (44).

B

Ba'albek: 143 (46).
 Baba İlyas = Baba İlyas Divâne = İlyas:
 (Müellifin en eski atası): 91 (6); 122
 (20); 188 (20); 234 (29-30, 32); 237
 (21-22, 26).
 Baba Postinpüş = Baba Postinpüş = Pos-
 tinpüş: 129 (23); 231 (14); 235 (25).
 Bacıyan-ı Rûm: 237 (35, 36-37); 238 (4-5, 6).
 Bafluğlu: 212 (45).
 Bağdad: 189 (37); 199 (7); 233 (37).
 Bakı (Osmanlıların efsanevi atalarından):
 92 (12).
 Bakır Kuresi: 151 (32); 163 (12); 204 (9).
 Balabancuk = Balaban: 106 (13, 17).
 Balaban Paşa (Menteşe sancak beği): 167
 (6, 10).

Balı Kesri = Balıkesir: 120 (39); 121 (17);
 242 (35, 35).
 Balık Hisarı: 232 (5-6, 7).
 Ballubadra: 199 (14, 35).
 Bantoz: 126 (19).
 Baranlı: 225 (22).
 Baras Tekvür = Tekvür-i Baras (Bursa
 tekfürünün efsanevi adı): 106 (17, 32);
 110 (36, 37); 111 (3, 6, 7, 11, 13-
 14, 38).
 Basuk (Osmanlıların efsanevi atalarından):
 92 (12).
 Baş Buğa (Osmanlıların efsanevi ataların-
 dan): 92 (15).
 Batlamyus: 253 (4, 9).
 I. Bayazid = Bayazid Han = Bayazid Han Gazi =
 Sultan Bayazid = Yıldırım Han: 91
 (14); 92 (8); 108 (19-20); 129 (33,
 39); 131 (2-3, 8, 12); 133 (35); 134
 (9, 11, 22, 27, 35); 135 (1, 5, 6, 14,
 17, 20, 24, 28, 29, 32-33, 38, 40); 136
 (1, 11, 16, 31-32); 137 (2, 6, 8, 11, 25-
 26, 38); 138 (10, 12, 13, 16, 16, 17, 22,
 23, 28); 139 (3, 6, 15, 16-17, 32, 35,
 37); 140 (1, 3, 8, 20, 27, 30, 32, 34, 39);
 141 (2, 4, 5, 9, 9, 11, 11, 13, 32, 32-
 33); 142 (5, 11, 14, 43); 143 (14, 19,
 21, 23-24, 30, 31); 144 (9, 12, 13, 19,
 20-21, 29-30, 34, 34, 38, 44-45); 145
 (10-11, 12, 13, 29, 29-30, 30, 32, 35,
 39, 40, 41); 146 (5); 147 (36); 148
 (12); 150 (11); 151 (17); 152 (6);
 155 (18, 26); 156 (14); 172 (30); 178
 (3); 192 (39); 231 (19, 19); 233 (35);
 235 (28, 28); 240 (1, 22); 247 (38);
 248 (24, 24).
 II. Bayazid = Sultan Bayazid = Bayazid
 Han Gazi: 92 (6); 114 (35); 198 (3,
 5); 208 (38); 222 (34); 224 (7, 14);
 225 (26); 237 (5); 239 (19, 247 (19);
 249 (9, 13-14, 16); 251 (42); 252 (16).
 Bayazid Paşa: 147 (39); 148 (1); 150 (36,
 36-37); 151 (30); 153 (2, 26, 30); 155
 (36); 157 (12-13, 14-15, 17, 24); 241
 (33, 33).
 Bayburd: 223 (25-26, 39).
 Baybus (Osmanlıların efsanevi atalarından):
 92 (15).
 Bâyezid-i Bistâmi: 213 (5).
 Bay Hoca (Osman Gazinin yiğeni): 94 (32);
 110 (20).
 Bayındır Tatar: 97 (14).
 Bayındır Han (Uzun Hasanın efsanevi ata-
 sı): 225 (21).
 Bayındır (Osmanlıların efsanevi ataların-
 dan): 92 (10).
 Baysub (Osmanlıların efsanevi atalarından):
 92 (14).
 Beg Bazari: 145 (38); 182 (21).
 Beg Kavağı: 146 (27).
 Beg Şehiri: 131 (31-32); 151 (1); 168 (15,
 16), 174 (7).
 Behisni: 141 (15); 142 (7).
 Bektaş = Bekdaş: 238 (12, 13, 14, 16, 19,
 20, 43).

Belgrad: 178 (32, 34, 35); 179 (17, 23);
 184 (33); 186 (20); 196 (37, 40); 197
 (1, 5, 10) 199 (33, 40).
 Benî İshak: 254 (3).
 Benî İsmail: 254 (2).
 Bergama: 120 (39); 121 (17, 35).
 Beş Dağ: 99 (29, 34).
 Beş Köprü: 109 (22).
 Beytullah: 232 (14).
 Binar Baş (Bursada): 110 (29); 240 (18).
 Binar Baş Suyu: 149 (7).
 Biranc: 199 (32).
 Biceroglu Hamza Beg (Rumeli Beglerbeğisi):
 152 (11, 14, 18-19).
 Bidevi Çardak = Bedevi Çardak: 148 (25);
 167 (4); 184 (4).
 Bidnos Tekviri: 105 (22).
 Biga: 128 (29, 34, 37); 129 (9, 10, 10);
 156 (1, 3); 159 (5, 9).
 Biga Öyüğü: 97 (33).
 Biga Suyu: 159 (4).
 Bilâl Oğlu: 250 (20).
 Bilecük: 93 (34, 41); 98 (39); 99 (8, 9,
 13-14, 14, 16); 100 (19, 20); 101 (2,
 33); 102 (9, 15); 103 (8); 105 (9, 9);
 107 (19); 115 (1); 117 (37, 40); 126
 (17); 129 (24); 238 (17, 18); 239
 (31-32, 32).
 Bilecük Tekviri: 94 (18, 18); 98 (38); 100
 (39-40); 101 (3, 8, 11, 14, 15).
 Biline: 178 (36).
 Boğaz Kesen: 137 (12); 229 (41).
 Bolu: 110 (4); 112 (24); 117 (17); 163 (6);
 183 (37); 202 (30, 31, 32); 204 (34);
 205 (28); 208 (32, 34).
 Borlu: 163 (8).
 Bosna: 135 (5); 137 (3); 172 (35); 196
 (5); 201 (28, 37); 211 (28, 30, 36);
 212 (1, 2); 213 (18).
 Boz At (Uzun Hasan'ın hızlı atı): 224 (17,
 17, 18, 18-19, 19, 20).
 Bozkır: 175 (21).
 Börklüce Mustafa: 153 (17, 19, 23, 25, 27,
 28, 37).
 Buğdan = Kara Buğdan: 114 (31); 227 (30,
 31, 34); 228 (1, 13, 37); 229 (2, 3, 18,
 38).
 Buhtunnaşir: 253 (6, 7).
 Bulayır: 124 (1, 23); 159 (32).
 Bulgar: 191 (35).
 Bulgar Dağı: 207 (41); 208 (4); 216 (17).
 Burgos = Burgus: 126 (28); 127 (18).
 Bursa: 102 (36, 40); 106 (7); 110 (15, 15,
 29, 33, 35); 112 (11); 115 (3, 4, 18,
 22, 40); 116 (25); 118 (2); 120 (18);
 121 (36); 122 (2, 9, 27); 126 (15, 17);
 128 (24, 30, 30); 129 (21, 22, 24); 131
 (11); 135 (1, 6, 10); 139 (35); 140
 (20, 34); 141 (13, 15, 16); 145 (10,
 19); 146 (11, 13, 25); 147 (13, 13-
 14); 148 (10, 24, 39, 42); 149 (1, 5, 8,
 41, 42, 42); 150 (2, 15); 151 (18, 24);
 152 (35); 155 (2, 16); 156 (33, 34);
 157 (6, 24, 32); 160 (34, 35); 162 (2,
 3); 163 (23); 164 (15, 25, 37); 166

D

- (9); 171 (7, 7); 172 (2); 176 (23, 24); 190 (32); 191 (4, 15); 200 (21); 201 (24); 204 (1, 2, 16); 206 (6, 6); 231 (29, 39); 240 (6, 17, 29, 35, 36, 45); 241 (1, 27, 27, 34, 34); 242 (6, 8); 243 (18); 245 (19, 19); 247 (37).
Bursa Ovası: 204 (19).
Bursa Tekviri: 105 (21, 33).
Büre: 132 (30-31).
Büyük Hoca Ahmed (Şeyh Cüneyd'in oğlu): 251 (6).
- C
- Ca'ber Kalası: 93 (2, 6).
Cam Ardi: 151 (2).
Candaroglu Ahmed Beg: 206 (24).
Candaroglu İsmail Beg: 204 (3-4, 14, 20, 22, 34, 42); 205 (3, 4, 9, 12, 14-15, 17, 19, 21); 206 (2, 8, 14, 19); 208 (39, 41).
Canik: 250 (29, 30, 31).
Celâl: 231 (12, 15, 16).
Cezerî Kasım Paşa: 245 (16, 16).
Cigerlü: 224 (44).
Cihanşah: 250 (38).
Cimbi: 123 (24, 25-26, 34); 124 (3, 9).
Cüneyd (Ünlü mutasavvif): 122 (5).
- C
- Çadırlı: 107 (3).
Çadırlı Tekviri: 107 (22).
Çağaday = Çağatay: 142 (39); 144 (37); 224 (37); 225 (23).
Çaharşanba: 140 (18, 19).
Çaharşenbih Bazarı: 214 (22).
Çakır Bınarı: 101 (34, 35).
Çakırcıbaşı Hamza Beg = Hamza Beg = Çakırcıbaşı: 209 (19, 19, 23, 24, 26).
Çakmak (Mısır sultanı): 250 (24).
Çandarlı Karaca Halil = Çandarlı Halil = Halil = Hayreddin: 96 (6); 117 (40); 126 (16-17); 128 (3, 10, 14, 27, 28, 28); 132 (29); 133 (2, 5, 6); 138 (33, 34, 34, 35); 239 (31, 31, 35, 37, 38); 240 (5, 8, 12, 16-17).
Çar Buğa (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (16).
Çardak Köy: 150 (1).
Çatalca: 132 (3).
Çavdar (Tatarı): 93 (40); 108 (8, 10).
Çavdarlı: 108 (9).
Çavdaroglu: 108 (16).
Çavuş Köyi: 107 (28).
Çeh Banı = Çeh Ban: 186 (26); 187 (21, 22, 23, 27, 35, 39).
Çemişgezek: 207 (39).
Çerkez = Çerkes Vilâyeti (Çerkes Eli): 226 (45); 245 (20-21).
Cetroz: 135 (3).
Çitak (Osmanlı): 224 (38, 39, 40, 40, 41).
Çigel: 150 (35, 36).
Çin (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (18).
Çorlı: 126 (21); 160 (20).
Çorumlu: 168 (32); 169 (28, 31).
- D
- Dadu Hatun: 164 (20, 24).
Daman = Duman (Taman): 245 (21, 21-22).
Dapduk Emre: 235 (10-11).
Darakçı Yenicisi: 99 (27); 100 (7); 120 (20); 137 (22-23).
Daraklı Yenicisi: 120 (24).
Daraklı Borlu: 140 (29); 162 (35).
Darsus: 216 (19, 21).
Darucalar: 155 (11).
Daş (Eli): 140 (3); 182 (39).
Daşak Yazısı: 97 (36).
Dağoz: 195 (20).
Davsanfu: 129 (41).
Dâvud (Yalavaç): 126 (11); 253 (16, 17).
Dâvud-i Kayserî: 120 (5); 235 (6-7, 7).
Davud Paşa: 245 (26, 26).
Dayı Karaca = Karaca Beg (Rumeli beg-lerbeğisi): 197 (2, 11, 14, 16, 17).
Delü Balaban: 132 (33).
Delü Paşa (Işhak Beg'in oğlu "Paşa Beg"): 164 (27).
Derende (Darende): 141 (14).
Derviş Mustafa Paşa: 246 (8).
Devletin Kara Hisarı: 140 (16).
Devletli Kaba Ağaç: 132 (9).
Dimışkar: 177 (1).
Drama: 132 (34).
Dicle: 233 (39).
Dil: 246 (13).
Dimetoka: 125 (36); 127 (7).
Dimetoka Tekviri: 127 (2).
Dinboz: 105 (27, 29); 106 (5); 110 (20).
Divrik = Divriği: 141 (14); 142 (8).
Domaltı: 96 (26).
Domaltı Dağı: 93 (35).
Donuzlu = Donuzlu: 129 (34, 38).
Dorlak Hü Kemal: 153 (30).
Döğre: 93 (8).
Dudimazakoglu Kasım Paşa = Duturmez-koğlu Kasım Paşa: 242 (29-30, 29-30).
Dulkadir Eli: 221 (12).
Dulkadiroğlu Hasan Beg: 169 (39).
Dulkadiroğlu Nasreddin Beg: 141 (7, 8).
Dulkadiroğlu Süleyman Beg: 188 (35, 39, 39); 189 (3, 8).
Dulkadiroğlu Şehsuvar Beg = Şehsuvar Beg: 215 (28); 216 (7).
Durabuzun = Darabuzun: 203 (22, 34); 204 (5); 207 (36); 208 (4, 4, 6, 7, 9, 13, 19, 25); 212 (17); 250 (32, 33, 33-34, 34, 34).
Durahan Beg = Türk Durhan = Durhan = Durhan Beg: 158 (8, 26); 180 (38, 39, 40, 41); 181 (1, 6, 7, 9, 10, 11-12); 184 (4, 5, 6); 185 (17).
Durhan-Begoğlu Ömer Beg = Turhan Beg-oğlu: 223 (24); 225 (22).
Durkut Alp: 102 (13, 14); 105 (7); 110 (21); 122 (13, 14).
Durdut Eli: 105 (8).
Durdutlu = Durdut: 160 (34); 186 (38); 215 (4); 216 (17).
Durdut Oğlanları: 183 (8).
Durdutoğlu: 216 (16).

Dursun Fakı = Dursun Fakih: 103 (25, 29, 37); 235 (2, 2).
Duvayko: 202 (7).
Dürekani: 164 (22-23); 205 (21); 206 (2).
Düz Bazar: 110 (4, 6).

E

- Ebû İshakhâne = Ebû İshakiyye: 135 (9); 231 (24-25).
Ebû Müsa I-Es'ari: 253 (43).
Ebû Said: 225 (23).
Ebû Sâlih: 253 (13).
Ebulferec: 253 (19).
Ebülvefâ: 91 (7); 122 (20).
Ece Beg = Yakub Ece: 123 (16-17, 20, 25); 124 (1, 19); 125 (10, 25, 28, 30).
Ece Ovası: 125 (27); 159 (23, 25, 31-32).
Ede Bali: 95 (28); 96 (4); 103 (27); 105 (8); 110 (23); 114 (39); 118 (5); 120 (1); 235 (3, 4).
Edremiş: 120 (39).
Edrene: 127 (16, 20, 21, 23, 25, 37, 39); 128 (36); 129 (13, 14); 132 (27); 134 (28, 41); 135 (5, 9); 136 (13); 138 (3); 146 (33, 38); 147 (26); 148 (15, 19); 155 (30); 157 (11, 16, 23); 159 (35, 38); 160 (8); 161 (26); 171 (30, 39); 172 (10); 174 (41); 176 (17, 24); 177 (7); 179 (10, 11, 28); 183 (41); 184 (22); 185 (22, 24); 186 (19); 188 (33); 189 (11, 18); 190 (22); 191 (2); 198 (7, 9); 199 (9, 21); 204 (15); 210 (30); 229 (24); 231 (41); 242 (15, 15, 30, 30); 243 (31, 31); 245 (8, 18); 248 (32).
Edrene Tekviri: 127 (26).
Eflak: 135 (4); 157 (4); 146 (31, 34); 148 (28); 149 (34); 151 (18, 21, 22-23); 153 (24); 160 (25, 25, 26); 177 (31, 34, 35); 181 (42); 182 (5); 209 (7, 12, 35, 39, 39); 210 (2, 14, 28); 211 (24) 227 (36, 36).
Eflak Begi = Kazıklı = Kazıklı Voyvoda = Dırakula Oğlu: 209 (11, 12, 13, 20, 22-23, 31, 32, 35); 210 (1, 4, 8-9, 10, 13).
Eflakoğlu Dırakula = Dırakula: 163 (31, 32); 164 (2, 7, 11); 177 (23-24, 26, 32, 35); 179 (25-26, 28, 30, 31, 32, 32).
Egri Göz: 129 (41); 179 (33).
El Basan: 215 (15).
Elete Dağı: 110 (24).
Emir Ali Çelebi Oğlu Ahmed Çelebi (Mevlânâ torunlarından): 216 (31, 32).
Emir Dağı: 182 (20).
Emir Seyid: 172 (7).
Emir Seyyid (Bursada mahalle): 241 (1-2).
Emir Sultan: 190 (32).
Encügez = İncügez: 132 (5); 148 (16, 17); 160 (20).
Engüri ("Ankara"nın eski söyleniş ve yazılışı): 93 (37); 144 (9, 17-18); 204 (21, 26, 26-27, 32); 206 (10); 232 (5, 7); 252 (1).
Enüz (Bugünkü "Enez"): 127 (27).
- Erdebil: 250 (40, 40-41); 251 (34, 41).
Er Dunrıl = Er Duğrıl (Osman Gazinin babası): 92 (9); 93 (13, 15, 17, 21, 23, 25, 28, 36, 37, 42, 44, 44); 100 (2-3); 103 (40); 120 (9); 192 (41); 234 (29, 30).
Er Dunrıl (Yıldırım Bayazid'in oğlu): 135 (35); 141 (33, 35).
Eregli (Konya Ereglisi): 97 (14, 31); 218 (13, 13).
Ergene Köprüsi: 171 (21, 23); 172 (10).
Ermen Bazarı = Ermeni Bazarı: 117 (13-14); 243 (7-8, 7-8).
Ermenek: 214 (32).
Ermeni: 207 (6, 7, 10); 222 (31).
Ermeni Beli: 93 (35); 94 (26, 32-33).
Erstüz Dağı: 250 (19, 19).
Ertene = Erdana: 142 (8); 144 (13).
Erzincan: 92 (37, 37); 141 (12, 16); 144 (6, 23); 207 (38); 214 (9-10); 221 (11); 223 (1); 252 (2).
Erzurum: 92 (36-37).
Eshâb-ı Fil: 253 (37, 37).
Eshâb-ı Kehf: 254 (14).
Eski: 127 (18); 128 (31).
Eski Gegibüze: 155 (9-10).
Eski Şehir: 99 (6, 15); 108 (12).
Evrenüz = Evrenüz Beg = Evrenüz Gazi = Gazi Evrenüz: 125 (33, 35); 126 (38); 127 (8, 14, 24); 128 (1, 11, 13, 26, 31); 130 (8, 16, 22, 24, 24); 131 (40-132 (1, 1, 29, 30, 39-40); 135 (2).
Evrenüzli: 157 (25).
Evrenüz Oğlanları: 157 (9); 158 (9).
Evrenüzoglu: 160 (24); 164 (13).
Evrenüzoglu Ali Beg: 148 (16-17); 173 (16); 176 (32, 34, 35, 39); 177 (6).
Evrenüzoglu İsa Beg = Evrenüz Oğlu Beg = İsa Beg: 196 (20, 20-21, 22).
Eyyüb-ı Ensârî: 194 (2).
- F
- Fâik Paşa = Fâyık Paşa: 243 (30, 30).
Fatma Kadın (Yıldırım Bayazid'in Kızı): 146 (14).
Fazlullah Kadı (Akça Koca neslinden, Gebze kadısı): 117 (15); 148 (6, 8); 160 (17).
Fazlullah Paşa = Fazlullah: 232 (13, 13, 16, 23, 29, 35, 40); 233 (2, 6); 242 (15, 15).
Fehâri Oğlu Ahmed Paşa: 223 (24-25); 245 (32, 32).
Fers: 254 (16).
Fırat: 93 (2, 14); 223 (8, 9, 10).
Filibe: 128 (1); 141 (29, 35, 37); 153 (6); 208 (41, 41); 242 (18, 27).
Fire: 132 (2, 2).
Firecük: 194 (24, 28).
Firenk: 202 (15); 230 (21).
Firiz (Mevlânâ Rüstemin adamlarından): 240 (38); 241 (13).
Firiz Beg = Firuz Beg: 134 (40); 160 (25, 26); 163 (39).
Fudura: 115 (38).

G

Galada: 192 (24); 246 (6).
 Gazi Fazlî: 123 (10, 25); 124 (19); 125 (17, 26, 27, 30).
 Gazi Hasan Musıl Vilâyeti (?): 93 (27).
 Gazi Rahman: 108 (28); 110 (7); 112 (22, 26); 113 (33-34, 34, 38-39); 114 (3, 4, 5, 20-21, 21, 23, 25); 116 (23).
 Gazîyân-ı Rûm: 237 (33); 238 (2-3).
 Gediz Suyı: 245 (24).
 Gedük Ahmed = Ahmed Paşa: 219 (4, 8, 10-11, 12, 14, 19, 20, 21, 23, 23, 25-26, 29, 31, 31-32, 34); 220 (18-19, 21, 28, 29, 33, 36-37); 221 (35-36, 38, 41); 222 (2, 10-11, 23); 225 (29-30, 37-38, 39, 41); 226 (3, 3, 12, 30, 35, 37); 227 (2, 8, 23, 23, 24, 25, 25, 26, 26, 28); 229 (39, 41, 41); 243 (10).
 Gegibüze (Bugünkü "Gebze"): 117 (15-16); 148 (6); 155 (8); 160 (17).
 Gelibolu: 124 (17, 20, 21, 22, 38); 125 (10, 14, 38); 126 (19); 128 (8-9, 27, 28); 129 (11); 131 (40); 136 (13); 148 (5-6); 157 (15, 21); 159 (6-7, 21, 33); 173 (11); 179 (32); 184 (37); 210 (31, 32); 217 (7); 221 (26); 242 (20, 20); 243 (28, 28).
 Gelibolu Boğazı: 184 (38); 191 (43-44).
 Gelibolu Tekvürü: 125 (23-24).
 Gemlik: 111 (12).
 Gercece: 199 (32).
 Germe: 180 (35, 40); 181 (1, 4, 4-5, 11, 25); 200 (34, 35, 38, 41); 201 (1, 3, 18).
 Germiyan: 93 (40); 99 (8, 9); 103 (20); 104 (9); 108 (8); 144 (23); 172 (17); 179 (33); 180 (2, 2); 190 (9).
 Germiyanlı: 99 (10).
 Germiyanoglu: 94 (3); 97 (8); 99 (4, 5); 101 (27); 129 (28, 30); 130 (3); 132 (4, 8-9); 142 (16, 18, 24); 143 (9-10, 12); 144 (24, 37); 146 (21-22); 150 (19, 23, 26); 160 (31, 33); 162 (29); 172 (1, 3, 5, 6); 191 (9).
 Germiyanoglu Ya'kub Beg = Ya'kub Beg: 129 (30); 139 (41); 140 (1); 164 (20-21); 171 (37); 172 (18).
 Geyikli Baba Tekyesi: 123 (11).
 Geyikli Babar: 231 (6, 6-7); 235 (9, 9).
 Geyve: 107 (2, 33); 116 (26); 148 (11); 149 (43).
 Gögercinlik: 138 (21); 174 (14); 184 (32); 199 (31).
 Gök Alp (Osmanlıların efsanevi atalarından): 91 (29); 92 (13); 103 (37); 107 (42); 116 (16); 178 (1); 192 (42).
 Göl-Flanoz: 100 (8).
 Göl-Flanoz Oğlu: 100 (30).
 Görece: 123 (24).
 Göynük: 100 (7); 120 (17, 25); 137 (23); 146 (26).
 Göynüklü (Köy adı): 137 (28).
 Gümlüce: 128 (31); 132 (30); 219 (38, 41-42, 42).
 Gümüş = Gümüş: 241 (38, 38).
 Gümüşlü Kubbe: 112 (11-12).

Gümüşlü-Oğlu Mevlânâ İlyas = Gümüşlü-Oğlu 236 (19-20, 32).
 Gün Doğdu (Er Durril Gazinin Kardeşi): 93 (14).
 Gündüz (Er Durril Gazinin oğlu): 93 (26); 98 (32); 105 (5, 29).
 Gündüz (Orhan Gazinin amcasının oğlu): 120 (19).
 Gürcistan: 250 (43).
 Güzeice Hisar: 137 (12-13).

H

Hâbil: 148 (32).
 Hâbil (Kara Yölüğün oğlu): 169 (40).
 Hacı Beg: 223 (24).
 Hacı Bekdaşoğlu Mahmud Çelebi: 238 (31-32).
 Hacı Bektaş Sultan = Hacı Bektaş = Hacı Bektaş: 237 (11, 11, 15, 16, 18, 19, 22, 29, 30-31, 32, 35, 35, 41, 41); 238 (1, 5, 14-15, 39-40).
 Hacı El Begi = Hacı El Beg = El Beg = El Begi: 120 (36); 125 (23, 33, 35); 126 (38, 40); 127 (2, 3, 7, 14, 24); 128 (27).
 Hacı Halil Paşa: 164 (19); 241 (37, 37).
 Hacı Hasan: 119 (41); 120 (1).
 Hacı İvaz Paşa: 148 (42); 149 (1, 10); 155 (35, 37-38); 156 (12); 157 (34); 158 (4, 14, 17, 21-22, 26, 27-28, 30); 162 (33).
 Hakim Ya'kub: 244 (6, 6, 12, 13, 16, 17).
 Haleb: 93 (1); 143 (34, 35, 36; 37-38, 38, 40); 250 (19, 22, 25, 26, 26, 27).
 Hâlid ibn-i Velid: 143 (42).
 Halil Beg (Şamaki begi): 251 (2).
 Halil Paşa (Çandarlı): 183 (36, 40, 41-42); 184 (8, 39); 188 (33, 33-34, 37); 190 (34); 192 (3, 10-11, 11, 13, 14, 16, 16, 33, 35); 232 (24-25, 26, 27); 240 (4-42); 242 (33); 245 (35); 249 (28, 30).
 Halil Paşanın Karındaşı (Bolu sancak beği): 183 (36, 40).
 Halil ü-Rahman: 98 (19); 231 (41); 232 (1, 17).
 Hamâ: 143 (39).
 Hamid Eli: 131 (25); 133 (35); 135 (2); 139 (34, 35); 144 (15); 149 (17); 160 (31); 168 (12, 15); 174 (6); 175 (27); 221 (30).
 Hamidoğlu: 130 (6); 131 (27, 30).
 Hamidoğlu Hüseyin Beg: 131 (28).
 Hamza: 137 (31).
 Hamza Beg (Anadolu beğlerbeğisi): 166 (2, 5, 7, 16-17, 23, 32, 32, 33, 34).
 Hamza Beg (Rumeli beğlerbeğisi): 206 (40); 207 (3, 3, 15); 221 (14, 15).
 Hamza Beg (Arnavut İskenderin amcası oğlu): 185 (37).
 Hamza Beg Köyi: 94 (33).
 Harman Kaya: 99 (23, 26); 100 (9).
 Hasan Ağa: 146 (10).
 Hasan Alp: 105 (5).
 Hasan Beg (İsmail Beğin oğlu, Bolu sancak

beği): 204 (20-21, 32, 38, 38); 205 (22, 27).
 Hasan Paşa: 241 (27, 27).
 Has Köyi = Has Köy: 216 (46); 243 (16).
 Has Murad = Murad Beg = Murad = Murad Paşa (Rumeli beğlerbeğisi): 223 (6, 9, 10-11, 14, 18, 20, 22, 23, 31).
 Has Yunus = Yunus = Yunus Beg: 195 (3, 4, 9).
 Hatun Ana: 237 (37-38); 238 (1, 5-6, 7, 9).
 Hayber: 109 (33).
 Haydar (Şeyh Cüneydin oğlu): 251 (4, 7, 16, 22, 24, 25, 26, 29).
 Haydar Beg: 170 (8, 11, 12, 23, 27, 30).
 Hayrabolu: 124 (41); 125 (38).
 Hayreddin Paşalı: 248 (1).
 Hereke: 155 (8).
 Hersek: 213 (18).
 Hersekoğlu Ahmed Paşa: 246 (12).
 Hızır Ağa (Anadolu beğlerbeğisi): 188 (38); 189 (1, 5, 5-6, 10); 250 (35).
 Hızır Ağa Oğlu Mehmed Paşa: 245 (30).
 Hızır Beg Çelebi: 198 (17); 236 (30, 37-38).
 Hızır-Şah Efendi: 236 (21-22).
 Hind: 191 (35).
 Hoca Ali (Haydarın oğlu): 251 (26).
 Hoca Hayreddin: 250 (11); 251 (10).
 Hocaşâde: 236 (30, 30-31).
 Horasan: 234 (4); 237 (18, 23).
 Humus: 143 (40, 40, 45).
 Hüseyin Beg (Koylu Hisar beği): 206 (34, 34, 37).

I

İflagan (Paflagonya): 203 (9).
 İlgın: 150 (34).
 İsparta: 131 (32).
 İstanbul: 110 (8); 111 (12); 112 (34, 37, 38); 114 (25, 26, 33); 117 (11); 136 (11, 14, 19, 19, 22, 26); 137 (4, 8, 23); 139 (9); 144 (11); 146 (15); 147 (20, 23, 25, 40); 149 (30, 34); 155 (7, 9, 13, 13); 192 (1, 5, 21-22, 22); 193 (2, 4, 6, 27, 42); 194 (13, 16, 37); 196 (7, 41); 203 (8); 204 (2); 208 (21); 209 (9, 11); 210 (31-32); 212 (17); 215 (21, 26); 216 (22, 27, 41); 218 (39); 219 (1); 221 (36, 42); 225 (11); 227 (16); 228 (10, 11); 229 (38-39); 230 (6, 10); 233 (9, 14-15); 242 (24, 25, 37, 37); 243 (14, 14); 244 (2-3, 18, 23, 23); 245 (9, 13, 16-17, 16-17, 26, 26, 35, 39); 246 (5, 8-9).
 İstanbul Boğazı: 221 (25-26).
 İstanbul Kapısı (İznikte): 119 (11).
 İstanbul Tekvürü: 113 (2-3, 4-5); 116 (29); 137 (13-14, 20); 148 (4, 7, 13-14); 149 (31); 160 (17); 194 (37).
 İzvornuk = İzvornuk: 164 (33); 201 (28, 42).

I

İbn-i Abbas: 253 (26).
 İbn-i Ebî Hayseme: 253 (30).
 İbn-i Edhem: 122 (5).

İbrahim (Yalavaç): 253 (1, 2, 14, 15, 33, 34, 35); 254 (3).
 İbrahim Çelebi (Çandarlı): 241 (7).
 İbrahim Paşa (Çandarlı): 155 (36); 157 (33-34); 158 (29); 159 (22, 26-27); 161 (8); 162 (33); 239 (38-39); 240 (7, 21, 33).
 İbrahim Paşa Oğlu: 165 (1).
 İbri: 252 (36).
 İpsili = İpsili = İpseli: 140 (2); 142 (18); 165 (22); 166 (12).
 İç El = İç Eli: 175 (18); 214 (35); 218 (37); 220 (29); 221 (37).
 İkizce: 96 (26).
 İkulos: 119 (15).
 İl Aslan Bağı: 240 (46); 241 (1).
 İlyas Paşa (Çandarlı): 239 (39); 240 (21-22).
 İmürze Çihansah: 225 (22).
 İncügez: (Bak: Encügez).
 İne Beg Subaşı: 146 (9).
 İnçöl: 94 (16, 27); 96 (14, 25); 100 (4); 102 (13, 14, 16); 103 (13); 105 (6, 7); 122 (10, 37); 206 (7); 242 (23, 23).
 İnçöl Kâfiri: 94 (25).
 İniz: 194 (22, 28, 29, 31, 37); 195 (6, 10, 12, 22, 26).
 İn Öni (Karaca Hisar): 105 (4); 116 (22).
 İpsala: 127 (8); 128 (1); 194 (28); 195 (8, 11).
 İsa (Yalavaç): 253 (17, 18, 20, 21).
 İsa (Yıldırım Bayazıdın oğlu): 146 (8, 11, 12); 148 (33).
 İsfendiyar (Umumiyyetle Kastamonu beği anılamında): 130 (7); 140 (29-30, 33); 142 (17, 21); 144 (7); 145 (39); 146 (24, 25, 29, 31); 150 (15, 17); 151 (20, 26-27); 162 (35, 40); 163 (2, 10, 10, 13); 164 (1, 1, 22); 176 (24).
 İsfendiyar Beg: 151 (29); 153 (23-24).
 İsfendiyar Kızı: 191 (5).
 İsfendiyarlı: 163 (6, 7, 9).
 İsfendiyar Oğlanları: 164 (40).
 İsfendiyaroglu Hızır Beg: 152 (17, 17-18, 19, 20, 24).
 İsfendiyaroglu İbrahim Beg: 164 (40).
 İsfendiyaroglu İsmail Beg: 202 (31, 32, 33).
 İsfendiyaroglu Kasım Beg: 150 (18); 151 (20, 25, 27, 35, 36, 36); 152 (26); 163 (4-5, 6, 7, 8); 164 (41).
 İsfendiyaroglu Murad: 163 (14).
 İsfendiyar Vilâyeti (Kastamonu ve Sinop): 203 (32-33).
 İshak Beg ("Paşa Yigit" in kölesi): 134 (39); 164 (26); 172 (24, 24-25, 26); 175 (42); 176 (8); 179 (23, 35, 40, 42, 42); 180 (4, 6, 7, 17-18).
 İshak Beg Oğlu İsa Beg = İsa Beg: 195 (33, 34, 37, 40, 41); 196 (1, 2, 3, 6).
 İshak Fakı (Orhan Gazinin imamı): 91 (13).
 İshak Fakı (Germiyanoglu'nun elçisi): 129 (33, 37).
 İshak Paşa (Anadolu beğlerbeğisi): 190 (29, 31, 31-32); 191 (12-13, 13); 209 (10,

10); 218 (31, 33, 36, 37, 39); 219 (2); 242 (23, 23).
İskender: 252 (21, 22).
İskender (Arnavut âsisi): 178 (13); 185 (37, 38).
İskenderiyye (İskodra): 213 (19); 229 (21, 26, 29, 35, 36, 39, 40); 240 (16, 20, 23).
İskender Paşa: 246 (5).
İsketeye: 132 (31).
İskilib: 152 (35).
İsmail (Yalavaç): 253 (35).
İsmail (Safevî): 251 (30, 42).
İt Eşeni: 96 (33).
İzbiçen: 196 (23).
İzingimîd (İzmit): 109 (44-45); 116 (23, 24, 28, 34); 117 (7, 8); 120 (16).
İzingimîd Tekvürî: 113 (1-2).
İzladi Derbendi = İzladi Dervendi: 183 (20, 29, 30-31).
İzmir: 157 (37).
İzmiroğlu: 155 (40); 156 (36); 158 (24, 31, 38); 165 (15, 17, 19-20, 20, 22, 24, 33, 35); 166 (9, 13, 14, 17).
İzmiroğlu Cüneyd Beg: 157 (17, 18, 30); 165 (9); 166 (16, 17, 18, 21, 22, 24, 25-26, 26, 27-28, 32).
İznik: 105 (13, 16); 109 (27, 42, 42, 43); 118 (2, 2, 34, 36, 37); 119 (1, 6, 38); 120 (7, 14); 126 (17); 146 (29, 30); 148 (26); 153 (19, 23); 154 (27); 161 (7, 7, 8, 26); 163 (5, 30); 239 (32, 38); 240 (8, 16, 39, 46); 242 (33); 245 (37).

K

Kâ'be: 180 (5); 231 (42); 232 (18); 253 (36, 36).
Kâ'b ibn-i Lavi: 253 (36-37).
Kâbil (Hâbilin kardeşi): 148 (32).
Kâ'b ül-Ahbâr: 143 (43).
Kâdi-zâde-i Rûmî: 235 (20, 21-22).
Kalacuk: 145 (39); 151 (29, 33).
Kalakonya: 125 (8).
Kalanoz: 96 (24, 30).
Kalayon: 116 (31, 33).
Kaldırık (Dere): 102 (9).
Kamari (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (14).
Kandırî: 112 (27); 116 (20); 117 (14).
Kandillü Çam: 96 (29).
Kânkırı (Bugünkü Çankırı): 145 (38); 151 (29, 33).
Kaplucu = Kabluca: 106 (10); 129 (26); 149 (14); 247 (37).
Kaplucu Kapısı: 102 (36); 115 (40).
Kara Ağaç: 131 (32).
Kara Bağı: 144 (5).
Kara Burun: 153 (17, 20, 26-27).
Karaca (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (16).
Karaca Ahmed = Karaca Ahmed Sultan: 235 (10, 11).
Karaca Beg (Anadolu beglerbeğisi): 164 (41).
Karaca Hisar (İnönü): 93 (33, 34); 97 (12); 98 (1, 36); 100 (9); 103 (20, 37); 105

(4); 107 (17); 108 (7, 10, 15); 120 (18); 248 (13).
Karaca Hisar Tekvürî: 96 (19); 97 (7).
Karaca Paşa: 241 (41, 41).
Karaca Rahman: 114 (24, 27).
Kara Çebis = Kara Çebüs = Kara Çepüs: 107 (32); 108 (25-26, 37); 109 (18, 40-41); 112 (25).
Kara Deniz: 202 (14); 225 (35).
Karadonlu Dağı: 195 (40).
Karaferye = Karafiri: 132 (37); 138 (1, 2-3).
Kara Han (Osmanlıların efsanevi atalarından, Oğuzun babası): 92 (13).
Kara Han (Osmanlıların efsanevi atalarından, yukarkinin dedesinin babası): 92 (14).
Kara Hisar: 93 (41); 214 (28); 216 (36); 221 (25, 31); 222 (39, 40-41); 242 (30-31, 31); 243 (10-11).
Kara Hoca: 120 (7); 235 (8).
Karabul (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (17).
Karalu Oğlan (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (17).
Karaman: 128 (3); 139 (40); 140 (2, 38); 146 (1, 13, 24); 149 (27); 150 (33); 151 (9, 15); 161 (4); 168 (7); 174 (9); 175 (15, 18, 33, 37, 40); 182 (27, 37); 183 (16, 17); 190 (5, 6); 191 (23, 40-41); 208 (35, 35); 213 (34); 214 (10, 11, 13, 15-16, 17-18, 35); 215 (2, 3, 34, 35); 216 (10, 14); 218 (4, 20, 29, 31, 32, 34, 35); 220 (29); 221 (28); 240 (22); 249 (33).
Karamanlı = Karamanlu: 215 (4); 218 (21).
Karamanlı Kara Rüstem = Kara Rüstem = Rüstem = Türk Rüstem = Mevlânâ Rüstem: 128 (2, 5, 10-11); 138 (34, 35); 240 (9, 19, 27).
Karaman Oğlanları: 216 (10); 221 (21, 28-29).
Karamanoğlu: 130 (6); 135 (1-2); 139 (33, 36); 140 (2-3, 17, 19); 145 (38); 146 (1, 21, 24); 148 (39, 41); 149 (1, 3, 5, 11, 12, 15, 20); 150 (14, 19, 35, 37, 38); 151 (4, 10); 160 (33-34); 164 (38, 39); 174 (10, 43); 175 (1, 2, 3, 13, 16, 20-21, 21, 23, 25-26, 31); 176 (1); 179 (24-25); 182 (17-18, 30, 33, 38, 40, 41); 183 (2, 24); 184 (22, 24); 186 (32, 34); 190 (7); 191 (15, 25-26); 206 (10, 13, 14, 24); 208 (35-36); 213 (28, 30); 214 (2); 216 (7, 34); 218 (8, 33, 37); 219 (17); 220 (23); 224 (26); 250 (17).
Karamanoğlu Alâaddin: 164 (39); 168 (8).
Karamanoğlu Bengi Ali Beg: 168 (9).
Karamanoğlu İbrahim Beg: 164 (39); 168 (8, 11, 12, 16); 174 (6); 183 (12); 191 (8, 18); 204 (25); 213 (38); 234 (5-6); 250 (15).
Karamanoğlu İsa: 164 (39); 168 (8); 175 (29, 29).
Karamanoğlu İshak Beg: 214 (4, 6, 6; 10,

18, 19, 25, 26, 26-27, 32, 33, 33; 36); 220 (23, 24, 35).
Karamanoğlu İshak Begün Oğlu: 220 (25-26, 30).
Karamanoğlu Kasım Beg: 220 (31); 221 (11, 37); 222 (8).
Karamanoğlu Mehmed Beg: 150 (39); 168 (2, 5); 220 (35-36).
Karamanoğlu Mustafa: 150 (39).
Karamanoğlu Pir Ahmed: 214 (3, 12, 13-14, 29, 29, 35, 38); 215 (24, 26); 216 (12, 13-14); 220 (24, 34); 221 (34-35); 224 (23, 24).
Kara Mursel: 117 (9).
Kara Mürsel (Karamanoğlunun Kadı-askeri): 149 (18).
Kara Öyük: 237 (42).
Karası: 121 (15, 27, 28, 30, 34); 122 (1, 5); 123 (13); 124 (14, 36, 42); 126 (16); 133 (36); 135 (35); 144 (14); 146 (11).
Karasioğlu: 120 (37); 121 (35).
Karasioğlu Aclân Beg: 120 (33).
Karasioğlu Dursun Beg: 120 (34).
Kara Tegin: 108 (26); 109 (25, 41); 118 (36, 37).
Kara Temür Daş = Kara Demür Daş: 133 (11); 135 (9); 136 (18, 38).
Karayol: 237 (29).
Kara Yölük: 167 (30, 35, 35); 169 (39).
Kara Yölük Kızı: 225 (2).
Kara Yusuf: 143 (14).
Karlı Eli = Karlu Eli: 133 (15); 201 (19).
Karluğa (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (18).
Karlu Oğlanları: 201 (20).
Kartal: 155 (13).
Karun Ovası: 149 (34-35).
Kasdamoni: 130 (7); 140 (27, 29); 144 (8); 145 (38); 151 (28, 32); 163 (12); 164 (21-22, 23); 203 (20, 33); 204 (39, 40, 43); 205 (23); 208 (30).
Kasım (Yıldırım Bayazıdın oğlu): 146 (8, 15).
Kasım Beg ("Koca Kayası, hâkimi Haydar Begün oğlu): 170 (13).
Kasım Paşa (Rumeli beglerbeğisi): 183 (34).
Kavala: 132 (34).
Kaya Alp (Osmanlıların efsanevi atalarından, Er Dürri'nin dedesi): 92 (10).
kayseriyye = Kayserî: 140 (15); 214 (30, 31); 237 (23-24, 24, 29, 31-32, 35-36, 41-42).
Kâytun (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (11).
Kaz Ova: 241 (5, 6).
Keblüoğlu (Kadı-asker): 216 (42).
Kefe: 225 (30, 30); 226 (10, 13); 227 (1, 14); 245 (20-21).
Kemah: 222 (31).
Kemahın Kara Hisarı: 225 (10).
Kemal Paşa: 242 (37, 37).
Kerdüzen: 156 (13).
Kerloka (İstanbul tekfürünün veziri): 192 (14).

Kestel Tekvürî: 105 (22, 32).
Keşan: 127 (8).
Keşiş Dağı (Bugünkü Uludağ): 122 (11).
Kevele: 216 (11, 35); 220 (38).
Kibî: 252 (25); 254 (21, 22).
Kilemastorya (Kirmastı'nın kadın tekfürü): 121 (4).
Kilic Arslan Begün Oğlu: 221 (13).
Kilici Doğan: 180 (6).
Kilic Arslan Beg = Kilic Arslan Beg = Kilic Arslan (Alâyye beği, Rum Medin kayın atası): 219 (14, 16, 18, 30, 35); 220 (2, 5, 7, 8, 10).
Kırat Ova: 134 (37).
Kır Şehir = Kır Şehiri: 145 (37); 151 (2); 237 (22-23).
Kıvrım Yol: 140 (33).
Kızıl Ağaç Yenicesi: 159 (38).
Kızıl Ahmed Beg = Kızıl Ahmed: 204 (34, 37, 38-39, 39, 41, 42); 205 (1-2, 26); 208 (29, 31, 34, 40); 214 (18).
Kızıl Buğa (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (10).
Kızıl Buğa (Osmanlıların efsanevi atalarından, yukarkinin dedelerinden): 92 (14-15).
Kızılca Duzla: 120 (39)-121 (1).
Kızıl Kocalı = Kızıl Koca: 169 (23); 170 (1).
Kızıl Koca Oğlanları: 168 (21, 23, 31-32, 36); 169 (40).
Kirmastı: 121 (3); 149 (16).
Kite: 105 (41).
Kite Ovası: 115 (38).
Kite Tekvürî: 105 (22, 33); 106 (32); 111 (30).
Kocacuk (Hisar adı): 178 (8).
Koca Lfendi (Bursa kadısı): 130 (39); 235 (18, 19-20).
Koca Eli: 108 (23); 117 (16-17); 137 (10); 184 (39); 191 (44); 192 (1).
Koca Hızır: 185 (11).
Koca Kayası: 170 (8, 11).
Koca Nâyib (Bursa nâibi): 145 (10, 17).
Koçum Seydi (Baba İlyasın halifesi): 234 (31).
Konış (Hisar adı): 153 (7, 8).
Konur Alp: 108 (28); 109 (18, 21, 44); 110 (4, 6); 112 (22, 24); 113 (39); 116 (20).
Konur Apa: 117 (17).
Konur Apa Eli: 112 (24).
Konur Hisarı = Konur: 125 (7, 8, 35, 37).
Konya: 120 (6); 140 (3, 4); 150 (37); 175 (18, 35); 182 (27); 191 (18); 214 (3); 216 (11, 22, 29, 34-35); 221 (24); 249 (33); 250 (14).
Konya Ovası: 150 (38).
Kori Deresi: 107 (34).
Korkud (İkinci Bayazıdın oğlu): 92 (6).
Kostantiniyye: 91 (9); 230 (25).
Koylu Hisar: 203 (21, 33); 206 (14, 31, 33, 39, 41); 207 (17-18, 38); 215 (33).
Koyun Hisarı: 105 (26, 29); 116 (32).
Köpri Hisarı: 105 (13).

Köprili: 147 (22).
Körfüz: 201 (2).
Kör Şah Melik Beg: 147 (16, 25, 40); 148 (2, 4).
Köse Hamza (Adalya sancak beği): 214 (28).
Köse Mihal = Mihal = Mihal Beg: 99 (25, 27, 28); 100 (9, 29); 101 (6, 12, 19, 19, 21, 23, 24, 31); 107 (8, 11, 12); 108 (5, 28); 110 (24, 36, 38); 111 (1, 3).
Köse Mihaloglu Mehmed Beg = Mihaloglu Mehmed Beg = Mihal: 147 (17); 148 (18, 24); 157 (36); 158 (6, 11, 16); 161 (27, 29, 30, 32).
Kudüs: 231 (40, 42); 232 (17-18).
Kulaca (Hisar ad.): 96 (14).
Kula Şahin (Rumeli beglerbegisi): 181 (41, 43); 182 (7, 10, 13, 15); 193 (16); 242 (18, 27).
Kum Burun: 159 (25-26).
Kumral Dede = Derviş Durdı Oğlu Kumral Dede: 95 (30); 96 (1).
Kurd Beli: 249 (27).
Kurşunlu Kiliş: 186 (2).
Kurt Hasan (İzmiroğlunun oğlu): 166 (14, 15).
Kurtulmuş (Osmanlıların efsanevi atalarının): 92 (16).
Kutbeddinoglu: 236 (20).
Kuvac = Kuvac Eli: 212 (44, 44).
Kükürtli: 115 (40).
Kümelioğlu: 158 (9).
Kürt: 142 (8).
Kürt Şeyh Hasan = Şeyh Hasan (Çemişgezek beği): 207 (39); 208 (3).
Küs Ova (Kosova): 133 (27); 186 (15); 187 (3, 4); 188 (21-22, 32); 196 (23).
Kütahyeye: 129 (40); 131 (4, 5, 22, 29-30); 133 (35); 191 (9-10).

L

Lap. Sekü (Lâpseki): 159 (11).
Lârende: 175 (35); 216 (10, 12, 22, 28-29, 31); 218 (10, 12, 36).
Laz = Las ("Sırp", "Sırbistan" anlamında): 133 (17, 25); 134 (37, 40); 135 (12); 137 (3); 138 (12, 15, 23); 147 (22); 148 (16); 164 (31); 172 (24, 38, 39, 42); 176 (3); 179 (37, 39); 180 (22, 23); 183 (19); 195 (34); 199 (30); 202 (2, 5, 6, 9); 212 (18); 248 (23).
Laz ("Sırp kralı" anlamında): 133 (27); 134 (12, 16, 26).
Lazoglu: 134 (19-20); 177 (34).
Leblebüci Hisarı: 107 (2-3, 19-20).
Lefke: 107 (21, 26); 108 (10).
Lefke Tekvürü: 107 (22).
Leh Banı: 186 (25); 187 (18).
Levindüre: 200 (31); 201 (16).
Limoz: 195 (21).
Lök Banı: 187 (17).
Lök Banı Oğlu: 186 (26).
Lubim: 202 (7).
Lutfi Beg (Alâyye beği): 219 (13-14).

M

Maçin (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (19).
Mağnisa = Ma'nisa: 153 (30); 184 (3, 7-8, 19, 21, 37); 185 (23); 198 (6).
Mağnisa Çelebisi = Ma'nisa Çelebisi: 244 (23, 23).
Mahmud (ikinci Muradın kardeşi): 164 (38).
Mahmud Paşa (Ede Bah'nın oğlu): 96 (7, 8).
Mahmud Paşa: 199 (30, 31, 34, 37); 200 (40, 40-41, 42, 42); 201 (3, 10, 11, 14, 32, 34, 35, 38-39, 41); 202 (22, 23, 26, 28); 203 (30, 36, 38); 204 (2, 15, 18-19, 35); 205 (1, 2-3, 4, 9, 11, 12, 15); 210 (38, 42); 211 (3, 4, 7); 212 (5, 6, 9, 9-10, 12-13, 14, 16, 22-23, 29, 30, 32-33, 34, 34, 36, 40, 42); 213 (1); 216 (12-13, 15-16, 17-18; 19-20, 23, 24, 37, 39, 45); 217 (6, 7, 8, 12-13, 15, 18, 28); 221 (26); 222 (10, 17, 20, 40, 42); 223 (6, 9, 12, 16, 17, 18, 21, 21, 22); 225 (12); 243 (14, 14).
Mahramı: 121 (1).
Malatya: 141 (13); 142 (5).
Malhun: 95 (17); 115 (5).
Manasdir: 133 (13, 14).
Marmara (Memleket): 105 (14).
Martaluz Doğan: 186 (23, 25).
Marulya: 132 (31).
Mashara Arab = Arab: 139 (6, 8, 11, 12, 13, 15, 16).
Matar: 147 (22).
Medine: 218 (15); 231 (29, 31, 34, 41); 232 (2, 18-19, 21); 241 (28, 29); 242 (8); 243 (19, 20, 21, 25); 253 (27, 41).
I. Mehmed = Sultan Mehmed Han Gazi = Muhammed (Çelebi Sultan Mehmed): 92 (8); 96 (8); 118 (10); 144 (16, 29); 145 (17, 17); 146 (8, 10, 17, 20); 147 (11, 13, 36, 39); 148 (1, 13, 14, 15, 16, 19, 20, 23, 25, 27, 28, 35, 38); 149 (31, 32, 36-37, 37, 40, 40); 150 (2, 11, 14-15, 18, 32, 35); 151 (3, 17, 24); 152 (6, 8, 12, 13, 15-16, 17, 24, 34); 153 (2, 25, 31); 154 (16, 16); 155 (2, 16, 17-18, 26); 156 (32, 34); 177 (20); 178 (3); 185 (31-32); 188 (22); 190 (10); 192 (38); 231 (27, 27); 235 (38, 38-39); 240 (33); 248 (28).
II. Mehmed = Sultan Mehmed Han Gazi = Muhammed Han = Han Muhammed (Fatih): 92 (7); 114 (31); 136 (25-26); 155 (16); 164 (19); 184 (3, 7, 21-22); 186 (2); 188 (14, 30-31, 34-35); 189 (27); 190 (1, 6, 15, 18, 21, 34); 191 (2, 12, 14, 16-17, 40); 192 (21, 37, 44); 193 (4, 16-17, 42); 195 (3, 24); 196 (7, 31, 34-35, 37, 39); 198 (2); 199 (11, 26); 200 (23, 37); 201 (23); 202 (2, 9, 20); 203 (11, 18, 20, 28-29); 206 (31, 33); 207 (16-17, 36, 40); 208 (2-3, 7, 13); 209 (5, 7, 9, 34-35); 210 (17, 28, 37); 211 (21, 25); 213 (18, 25, 29-30); 214 (5-6, 14, 15, 19); 215 (6, 8,

Tevârih-i Âli Osman

17, 18); 217 (2); 218 (2); 220 (18, 26, 27); 221 (22, 23, 24, 38, 41, 42, 42); 222 (1, 3, 5-6, 9, 35); 223 (33); 224 (9-10, 15); 225 (7, 14, 23-24, 26, 29, 33, 37); 226 (35); 227 (27-28, 30); 228 (9, 37-38, 41, 43); 229 (19, 21); 230 (4, 17-18, 22-23); 233 (5); 236 (25, 25-26, 42, 42, 43, 43); 237 (2, 2, 4, 4, 6, 6, 8); 239 (19); 240 (45); 248 (39); 251 (10, 10-11).
Mehmed Ağa: 241 (30-31); 242 (13, 13).
Mehmed Beg (Minnet Beg'in oğlu): 153 (7, 14).
Mehmed Beg: 250 (31-32).
Mehmed-i Küsteri = Pir Hamd-i Cüsteri: 235 (22-23, 24-25).
Mekece: 107 (2, 28-29).
Mekke: 165 (1-2); 179 (35, 41, 42); 231 (28, 31); 232 (1, 7, 8); 242 (7, 10); 251 (34); 253 (41).
Menemen: 141 (31).
Menküp = Menküb: 226 (45, 46); 227 (13, 14, 15, 19).
Mentes (Hacı Bektaşın kardeşi): 237 (19, 25, 33, 33-34).
Menteşe: 135 (36); 167 (6).
Menteşe Eli: 166 (36-37).
Menteşeli: 190 (9).
Menteşe Oğlanları: 166 (40); 167 (15).
Menteşeoğlu: 130 (6); 135 (37); 142 (17, 19-20); 156 (36); 191 (11).
Menteşeoğlu Ahmed Beg: 167 (5, 9, 24, 28, 32, 34-35).
Menteşeoğlu İlyas Beg: 166 (42); 167 (1).
Menteşeoğlu Mahmud Beg: 167 (1, 1).
Menteşeoğlu Üveys Beg: 167 (5, 9, 22, 32, 33-34).
Menteşeoğlu Ya'kub Beg: 166 (42).
Merc-i Dâbık: 143 (36).
Merici = Meriç: 126 (40); 127 (25-26); 129 (18); 199 (9).
Merih Bula: 164 (20).
Merzifon: 152 (16).
Merzifon Ovası: 168 (41).
Mesevri = Mesevre: 200 (31); 201 (16).
Mesih Paşa: 243 (28, 28).
Mevlânâ Ahmed Gürânî = Mevlânâ Gürânî: 200 (20); 236 (11, 11).
Mevlânâ Ahmed-i Bekri: 250 (22-23).
Mevlânâ Alâaddin = Mevlânâ Alâaddin Abdal: 236 (34-35, 36).
Mevlânâ Fahreddin: 198 (15); 235 (41-42, 42).
Mevlânâ Hamza (Karamanoğlunun elçisi): 175 (22).
Mevlânâ Haydar = Mevlânâ Haydar-ı Hirevi: 154 (17, 19); 235 (40-41, 41-42).
Mevlânâ Hayreddin: 249 (35-36, 37).
Mevlânâ Hayreddin-i Kırımı: 236 (10).
Mevlânâ Hüseyin = Mevlânâ Mehmed-i Hüseyin: 184 (8-9); 236 (27-28, 28-29).
Mevlânâ Kutbeddin-i İzniki: 235 (30, 30-31).
Mevlânâ Mehmed-i Bezzâzi: 236 (2-3).
Mevlânâ Mehmed Zeyrek: 236 (29-30, 29-30).
Mevlânâ Seyyid Efdaleddin Oğlu Seyyid Ha-

mideddin ül-Hüseyin: 236 (30-32).
Mevlânâ Şemseddin-i Fenâri: 235 (29, 29-30).
Mevlânâ Şerefeddin-i Kırımı: 236 (9, 10).
Mevlânâ Şeyh Ali Bistâmî = Musannifek: 213 (4, 6).
Mevlânâ Tüsi: 198 (16); 236 (16).
Mevlânâ Vildan: 216 (42-43).
Mevlânâ Yegen: 232 (19-20); 236 (27, 28).
Mezâr-ı Türk: 93 (7).
Mezid Beg: 181 (41); 182 (1, 2-3).
Mihalic: 121 (5).
Mihaloglu Ali Beg = Ali Beg: 222 (27, 30); 223 (11, 17, 22, 42); 224 (1, 2).
Mihaloglu Yahşi Beg: 148 (17-18).
Mısır: 130 (7, 12); 142 (11); 143 (34, 36); 167 (35, 36); 185 (20, 21); 220 (11); 236 (12, 12); 250 (24, 25); 252 (25).
Misirli: 142 (12).
Midilli: 210 (32, 34, 35); 211 (24); 212 (18).
Milos Küpîle: 134 (14).
Minnet Beg: 152 (37); 153 (5, 7).
Minnetoglu (Uç beği): 213 (14).
Mirçü (Mirçel): 146 (32).
Misimi: 126 (24).
Mora: 173 (33); 180 (35); 181 (8, 32, 36); 199 (11, 24, 27, 29); 200 (32, 34); 201 (1); 212 (18).
Mudanya: 204 (1).
Mudurnu = Mudurnu: 99 (31); 100 (4); 112 (24); 120 (17, 25).
Muğalkara (Bugünkü Malkara): 131 (40).
Muhammed = Ahmed = Muhammed Mustafa: 94 (12); 97 (19); 108 (3, 34); 127 (34); 163 (37); 165 (36-37); 173 (37); 185 (30); 187 (8, 9); 244 (30, 32, 37, 41, 41); 245 (1-2); 249 (21); 252 (19).
Muhlis Paşa = Muhlis = Baba Muhlis (Müellifin dedesinin dedesi): 91 (6); 188 (20); 235 (3, 4).
Mukun: 220 (24, 33, 34).
I. Murad = Sultan Murad Han Gazi = Gazi Hünkâr = Gazi Hüdavendigâr: 92 (8-9); 102 (38); 103 (2); 116 (22); 118 (3); 120 (17-18); 126 (13, 15, 26); 127 (16, 18, 20-21, 24, 25, 29, 32, 37); 128 (24, 29, 35); 129 (28, 33-34, 40); 130 (2, 21, 28, 34); 131 (25, 28, 29, 33, 38); 132 (3, 6, 8, 9, 27, 32); 133 (25, 27, 34, 37); 134 (13, 18-19, 41); 138 (32-33); 178 (3); 192 (39); 231 (9, 9); 235 (12-13, 16, 16); 239 (33, 39); 240 (4, 9-10); 247 (37); 248 (21).
II. Murad = Sultan Murad = Sultan Murad Han Gazi: 92 (7); 96 (8); 118 (10); 136 (25); 145 (18-19); 152 (8, 9-10); 153 (26); 155 (15-16, 32, 33, 35); 156 (28, 30, 33); 157 (6, 12, 36); 158 (2, 3, 5, 19, 22, 29); 159 (2-3, 9, 10, 16, 19, 22, 24, 30-31, 31, 33, 34, 35-36, 37); 160 (28, 30, 32); 161 (10-11, 24, 26); 162 (26, 28); 163 (2, 4, 5, 11, 13, 14, 15, 16, 30); 164 (9, 11, 13, 33, 34); 165 (35); 166 (34); 168 (8, 10,

12-13, 14-15, 17); 171 (21, 25, 29-30, 38, 39); 172 (17, 18, 19, 23, 37, 41); 173 (7, 18, 28, 33, 37, 39); 174 (2, 8, 9, 12); 175 (14, 16, 19, 23, 32, 37, 40); 176 (3); 177 (19-20); 178 (3, 31-32, 33); 179 (14-15, 21, 26); 180 (32-33, 36, 38, 39); 181 (23, 33, 39); 182 (31, 41, 42); 183 (1; 29-30, 41); 184 (6, 10, 18, 21, 34, 36, 40); 185 (22, 32, 34, 36); 186 (16, 18); 187 (44); 188 (14, 22, 30, 32); 189 (4-5, 25); 190 (10, 17, 21-22, 24); 192 (38); 196 (35); 199 (33-34); 200 (34); 216 (2); 231 (38, 38); 232 (12, 39); 236 (7, 7, 25); 240 (38, 42, 44); 248 (34); 249 (24, 25, 29, 29).

Musa (Yalavaç): 253 (3, 5, 15, 16); 254 (4).

Musa (Yıldırım Bayazıdın oğlu Musa Çelebi): 146 (8, 11, 12, 13, 22, 23, 25, 31, 32, 34, 36, 38, 39, 42, 43); 147 (5, 9, 12, 16, 20, 25, 29, 33, 37, 40); 148 (14, 18, 20, 21, 22, 27, 33, 39); 149 (15, 31); 150 (12); 154 (13).

Mustafa = Düzme (Yıldırım Bayazıdın oğlu): 144 (15, 27); 146 (9); 157 (8, 30, 33); 158 (2, 5, 5, 14, 16, 17, 23, 26, 32, 37); 159 (2, 4, 10, 31, 32, 34, 35, 36, 37); 160 (28, 32).

Mustafa (İkinci Muradın kardeşi): 160 (30, 33, 34, 35, 37); 161 (10, 11, 22, 24, 27, 37, 38, 39); 162 (17).

Mustafa Çelebi = Mustafa = Sultan Mustafa (Fatihin oğlu): 198 (4, 5-6); 221 (23, 31); 222 (35); 224 (6, 11-12); 225 (26).

Mustafa Paşa: 222 (11); 243 (7, 7).

Muya (?): 202 (7).

N

Nesli Aydın: 165 (9).

Nesli Osman: 210 (25).

Nevâî: 253 (39).

Nigde: 140 (15); 151 (3).

Nigebolu: 137 (40); 138 (21).

Nige Obra: 180 (1).

Niköbri = Niköpri: 164 (32); 195 (31).

Nisancı İbrahim: 243 (31, 31).

Nisancı Paşa (Karamanlı sadrazam): 244 (26, 26).

Niş Doğanı: 160 (10).

Nuh (Yalavaç): 92 (19); 252 (18, 21, 41); 253 (13, 14, 32, 32).

O

Od Gönelek: 124 (40).

Oğcabolu: 147 (22).

Oğuz (Kavim): 91 (29).

Oğuz = Oğuz Han (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (13); 192 (42).

Okluk = Oklık: 151 (1); 168 (13).

Orhan Gazi = Orhan = Orhan Beg: 91 (13, 15); 92 (9); 102 (28, 29, 34-35, 39-40, 40); 105 (4, 12); 107 (17); 108 (7, 11, 12, 22, 24, 27, 30, 33, 35); 109 (2,

4, 19, 24, 28, 31, 38, 38, 40); 110 (11-12, 14, 19, 22, 25, 28, 31, 33, 36, 38-39, 39); 111 (14, 18, 19, 39); 112 (2, 4, 10, 35, 36); 114 (21, 21-22, 23, 23, 39); 115 (3, 14, 27, 33, 37, 39); 116 (13, 14, 16, 18, 21, 22-23, 27, 34, 40); 117 (4, 6, 7, 24, 26, 31, 34, 37, 37, 38); 118 (1, 3, 14); 119 (5, 9, 12, 14, 15, 18, 29, 34, 38); 120 (3, 9, 10, 11, 12, 14-15, 19, 21, 31, 34, 35); 121 (1, 5-6, 15, 18, 19, 20, 22, 25, 27, 28, 32, 34-35); 122 (9, 15, 15, 18, 22, 23, 23, 31, 36, 42); 123 (2, 8); 124 (31, 36); 126 (4); 127 (29); 138 (32); 148 (11); 172 (8); 178 (3); 192 (40); 230 (36, 36); 235 (6, 6); 238 (11-12, 17, 17, 20); 239 (31-32, 33); 248 (16, 18-19).

Oruc Beg = Oruc = Oruç (Temür Taşın oğlu, Anadolu beğlerbeğisi): 157 (35); 162 (31); 165 (11, 21); 166 (2, 3).

Osman ("Osmanlı hanedanı" anlamında): 138 (29).

Osmançuk: 170 (10); 242 (13, 13).

Osman Ali: 196 (31).

Osman Çelebi (Temür Taşın torunu ve U. mur Beg'in oğlu): 180 (3).

Osman Eli: 249 (33).

Osman Gazi: 92 (9, 21, 24); 93 (25, 45); 94 (1, 1, 4, 8, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 17, 20, 25, 27, 28, 31-32, 35, 37, 39); 95 (2, 4, 8-9, 11, 11, 18, 28, 31, 31-32, 34, 35, 36); 96 (1, 5, 17, 18, 25-26, 27, 30, 31, 40-41); 97 (4, 12, 15, 17, 20); 98 (2, 4, 6, 8, 10, 23, 29, 35); 99 (2, 4, 5, 6, 11, 12, 23, 25, 27, 41); 100 (6, 6, 13, 15, 18, 19, 33, 35-36, 37, 38, 39, 40); 101 (1-2, 7, 14, 19-20, 21, 22-23, 23, 29, 32, 35, 40); 102 (3, 4, 7, 8-9, 10-11, 15, 21, 24, 28, 34); 103 (8, 11, 12, 15, 18, 21-22, 22, 26-27, 27-28, 28, 30, 40, 40, 41); 104 (1, 2, 3, 4, 7, 11, 13, 15-16, 17, 22, 23, 40); 105 (15, 25-26, 28, 33, 34, 35, 39); 106 (1, 1, 2, 7-8, 9, 20, 23, 26, 29, 36); 107 (5, 7, 23, 25, 35, 37, 42); 108 (1, 9-10, 16, 16-17, 22, 24, 37); 109 (25); 110 (14, 19); 111 (42); 112 (1, 2-3, 10); 115 (1, 4, 5, 13, 19, 21); 118 (1); 120 (9); 172 (8-9); 178 (3); 192 (40); 230 (29, 29); 235 (1, 1, 3-4); 245 (5); 248 (12, 14).

Osman Kapısı: 131 (15).

Osmanlı = Osman = 'Osmanî: 129 (32); 180 (26, 29); 183 (11, 13); 206 (16); 215 (4); 219 (32); 224 (34).

Osmanoğlu: 149 (19); 167 (27); 184 (25); 206 (18).

Oynas Hisarı: 108 (13).

Ö

Ömer Beg ("Cigerlü" boyu beğlerinden): 224 (44).

Ömer ibn-i Hattâb = Ömer = Ömer ül-Fâruk: 253 (38, 41-42, 43, 45).

Özbek Ağa: 176 (9, 14-15).

P

Pasın Ovası: 93 (15).

Paşa Beg = Delü Paşa (İshak Beğ'in oğlu): 164 (26); 180 (6).

Paşacuk Ağa: 131 (9, 11-12).

Paşa Kirece (Germiyanoglu Ya'kub Beğ'in hatunu): 164 (20, 24).

Paşa Yiğit Beg: 134 (38); 135 (5); 141 (38).

Pendik: 155 (12).

Pirevidin: 147 (21).

Polvaya: 199 (42).

Pulunya = Tanrı Yıkduğı: 132 (5).

R

Raklatyanus = Takyanus = Dakyanus: 252 (24, 24, 25-26); 253 (12).

Resul Çelebi: 238 (32).

Reyhan Ağa = Reyhan Paşa (Hadim): 164 (18); 176 (9).

Rûm (Anadolu): 92 (22, 24, 36, 37, 37, 39); 93 (11, 11, 19, 22, 27, 28); 94 (10); 142 (14); 144 (6, 12, 16); 145 (5); 189 (6, 7); 203 (28); 221 (11); 225 (33); 234 (5, 30); 236 (1, 3, 14, 33, 43, 43); 237 (3, 9, 9, 19, 24, 27, 31, 44); 242 (5); 249 (25); 250 (35); 251 (33, 41, 46, 46); 252 (3).

Rum (Devlet, Bizans): 92 (26, 27).

Rum = Urum (Millet, Bizanslı, Rum): 119 (25); 215 (19, 21).

Rum Eli: 124 (26, 32, 37); 125 (9); 126 (15); 128 (26); 132 (1); 135 (1); 136 (41); 141 (38); 143 (32); 146 (10, 16, 32, 33, 34, 37, 39); 147 (5, 9, 13, 16, 17, 39); 148 (3, 14, 28, 38); 149 (2); 152 (10); 157 (7, 11, 13, 15, 18, 22); 158 (9-10, 16, 18); 159 (19); 160 (32); 168 (4); 171 (12); 174 (16, 16); 176 (38); 181 (43); 182 (4, 35-36); 183 (25-26, 31-32); 184 (39-40); 185 (4); 186 (10); 191 (43); 192 (2); 197 (2, 5, 21, 30); 200 (40); 202 (17-18); 204 (15); 206 (39); 208 (30, 33, 39); 209 (10); 222 (30); 223 (6); 224 (28); 239 (34, 36); 240 (4, 6); 249 (17, 19); 250 (21); 251 (42).

Rûmî = Rûmî (Bizanslı, Yunanlı): 254 (16, 22, 24).

Rum Mehmed Paşa = Rum Mehmed = Rum Mehmedî = Rum Vezir = Rum: 193 (41); 194 (19-20); 215 (18); 216 (23, 24, 27, 29, 32, 38-39, 42); 218 (7, 10, 22, 22-23, 34); 219 (6, 8); 243 (33, 33, 38-39).

Rüstem (Acem destanı kahramanı): 110 (32); 137 (31).

S

Sa'd ibn-i Müseyyib: 253 (46).

Sakarya: 99 (29); 107 (32).

Saltuk Alp: 107 (18).

Salvar Çavuş Oğlu Çavuşbaşı Ahmed. = Çavuşbaşı Ahmed: 214 (21-22, 24, 26).

Samakaroğlu: 153 (1).

Samakov: 148 (20-21).

Samandıra = Samandır: 112 (27, 31); 113 (2, 41); 114 (1, 12).

Samandıra Tekvürü: 112 (29); 113 (1).

Samsa Çavuş: 99 (32, 37, 38-39, 42, 43); 107 (23-24, 27-28); 109 (39).

Samsun: 152 (7, 16, 34); Kâfir Samsun: 152 (8-9, 10, 11, 12, 18). Müsülman Samsun: 152 (12-13, 15).

Sara Hatun (Uzun Hasan'ın anası): 208 (2, 7, 13).

Saroz (Baras Tekvürün veziri): 111 (16, 20).

Saruca Paşa: 190 (28, 28); 242 (20, 20).

Saruhan: 133 (12); 144 (14-15); 166 (8); 244 (24).

Saru Han Beğli: 141 (29, 38).

Saru Han Eli: 135 (33, 34); 141 (31); 162 (32).

Saru Hanoglu: 130 (6).

Saru Kamış: 144 (7).

Saru Kaya: 99 (29).

Saru Ya'kub Oğlu: 214 (19).

Saru Yatı = Sarı Yatı = Savcı: 93 (26, 29, 31, 36); 94 (32); 96 (28, 33); 97 (5).

Sava: 178 (36); 199 (32).

Saykalan: 214 (30).

Sazlı Dere: 157 (23).

Selânik = Selenik: 133 (15); 153 (32); 157 (8, 9); 173 (6, 7, 12, 25, 26, 33); 174 (3); 242 (25).

Selman = Şeyh Selman (Müellifin dedesi): 91 (4-5); 188 (20).

Semendire: 138 (20); 164 (32); 176 (10-11, 13); 177 (23); 179 (21, 24, 36, 41); 180 (21, 23); 183 (22); 201 (27, 29, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 39, 42-43); 202 (8); 211 (30).

Semerkand: 145 (34, 35).

Serüz = Serez: 132 (33, 34, 40); 133 (13); 135 (2); 153 (31); 154 (16); 157 (10); 173 (9); 199 (14).

Sevünc (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (15-16).

Seydi Gazi: 150 (21).

Seydi Şehiri: 131 (32); 151 (1).

Seyyid Mehmed-i Buhârî: 235 (42); 236 (1, 1).

Simav: 129 (41).

Simavna Kadısı Oğlu = Simavuna Kadısı Oğlu: 147 (18); 148 (26); 153 (16, 19, 22, 32); 154 (9, 13, 15); 250 (21-22, 29).

Sinab (Sinop): 140 (30); 146 (31); 163 (11); 202 (10, 32); 203 (21, 33); 204 (3, 6, 43, 44, 44); 205 (2, 24); 207 (17); 208 (16).

Sırf (Sırp): 128 (35); 129 (13, 14).

Sırf Sındığı (Sırp Sındığı): 129 (20).

Sivaz = Sivas: 141 (2, 10); 143 (32); 214 (10); 221 (16); 222 (37, 37); 237 (21, 25, 25, 31, 36).

Sikenderi: 254 (18).

Silifka: 140 (40); 214 (2, 4-5, 34, 36); 220

21, 25, 26, 30, 33); 221 (37, 39, 40); 242 (21); 243 (23).
 Silistire: 137 (40); 146 (37); 163 (32).
 Silivri: 147 (24).
 Sinan Beg (Rumeli beglerbeğisi): 174 (16); 175 (11).
 Sinan Paşa: 244 (20, 20).
 Sirâceddin Urûmî: 120 (6).
 Sivri Hisar: 145 (37-38); 148 (41); 151 (2).
 Sofya: 136 (27); 160 (12); 186 (9, 11, 12, 30); 243 (17, 17).
 Solak Karaca: 144 (30).
 Sonusa = Sunisa: 169 (6); 208 (29).
 Sorkun: 99 (28-29, 38).
 Söğüt Banı: 186 (26); 187 (18).
 Söğüt: 93 (34, 45); 96 (33); 100 (3); 115 (2).
 Suğar (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (12).
 Sultan Ahmed = Ahmed (Calayırılı): 143 (13-14); 233 (38).
 Sultan Hatun (Germiyanoglu'nun kızı ve Yıldırım Bayazıdın zevcesi): 130 (3).
 Sultan Öni: 93 (33); 115 (25-26); 204 (18).
 Sunkur (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (17).
 Sunkur Tegin (Osman Gazinin amcası): 93 (13).
 Surur (Karamanoğlu'nun veziri): 182 (40); 183 (4, 6).
 Süle Çavuş (Çavuşbaşı): 131 (1).
 Sülemiş (Samsa Çavuşun kardeşi): 100 (2).
 Süleyman (Yalavaç): 95 (27); 104 (38); 125 (1, 3, 4); 126 (11); 140 (23, 23); 185 (28); 254 (5).
 Süleyman (Emir, Yıldırım Bayazıdın oğlu): 135 (36); 141 (11); 144 (14, 28); 146 (7-8, 9, 13, 14, 16, 17-18, 20, 21, 24-25, 28, 32, 38-39, 40); 147 (8, 12, 14, 19); 148 (33); 149 (29, 32, 42); 150 (2-3); 240 (31).
 Süleyman Beg (İstanbul subaşı): 193 (5).
 Süleyman Çelebi (Çandarlı): 241 (6).
 Süleyman Paşa (Orhan Gazinin oğlu): 102 (39); 103 (2); 116 (21, 26); 117 (7-8); 120 (16, 20, 24, 26, 29); 122 (1, 7); 123 (13, 18, 18-19, 21, 27, 28, 33); 124 (13, 26, 29, 38-39); 125 (1, 12, 15, 20-21, 31, 34, 37); 126 (1-2, 2); 239 (33-34); 240 (1).
 Süleymanşah = Süleymanşah Gazi (Ertuğrulun babası): 92 (9-10, 24, 25-26, 34, 36, 38-39); 93 (3, 4, 12); 103 (35); 192 (41).
 Süleymanşah (Yukarkinin ve Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (17).
 Sürmelî Çukuru: 93 (15).

S

Şahın Kara Hisar: 93 (39).
 Şah Ana: 164 (21).
 Şahın Lala = Lala Şahin = Lala: 126 (18); 127 (21, 39); 128 (31); 129 (15); 132 (1, 1, 4, 12, 34); 133 (10).

Şahrûh: 234 (4).
 Şam: 143 (14, 35); 144 (1, 4); 145 (5).
 Şamaki: 250 (41, 45, 46); 251 (2, 2, 17, 17, 19, 19, 21, 22, 23, 27, 27, 29).
 Şam Türkmanı: 93 (10).
 Sarabdar İlyas Beg = Sarabdar İlyas: 160 (38); 161 (6, 14, 22, 37, 39, 40); 162 (17); 168 (15); 174 (7-8).
 Şehabeddin Ağa (Candaroglu İsmail-Beg'in veziri): 206 (5).
 Şerefeddin Paşa (Hadım): 164 (18).
 Seyh Abdurrahim-i Rûmî: 236 (15-16).
 Seyh Abdülâtilif: 249 (34, 37, 39); 250 (1, 3, 4, 8, 9-10, 12-13, 14-15).
 Seyh Abdülâtilif-i Makdisî: 236 (31-32, 35).
 Seyh Ak-Bıyık = Ak Bıyık: 236 (16, 18).
 Seyh Cezerî-i Şirâzî = Seyh Cezerî-yi Şirâzî: 235 (31-32, 32-33).
 Seyh Cüneyd = Cüneyd: 249 (23, 31, 33, 35, 38); 250 (3, 8, 11-12, 13-14, 16, 17-18, 27, 28, 36, 36, 37, 37, 41, 42); 251 (2, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16).
 Seyh Fahreddin-i Mudurnî = Seyh Fahreddin Efendi Mudurnî: 235 (33-34, 34-35).
 Seyh Hacı Bayram: 236 (1-2, 34).
 Seyh Hâfi: 236 (33-34).
 Seyh Hamid: 235 (32-33, 33-34).
 Seyh Mahmud: 110 (22).
 Seyh Muhiddin-i Arabî: 249 (41-42).
 Seyh Sadreddin Evi: 249 (41, 42).
 Seyh Sadreddin-i Konevî Zaviyesi: 249 (33-34).
 Seyh Safi: 249 (20, 23).
 Seyh Yahya (Müellifin babası): 91 (4); 188 (20).
 Seyh Yâr Ali-yi Horasânî = Seyh Yâr Ali-yi Şirâzî: 235 (31, 31-32).
 Seyh Zeyneddin-i Hâfi: 250 (23).
 Şili (Bugünkü "Şile"): 137 (11).
 Su'bi: 253 (42).
 Şükrullah = Mevlânâ Şükrullah: 175 (30-31); 198 (17).

T

Tâceddin-i Kürdî = Tâceddin-i Kürt = Tâceddin Kürd: 96 (6); 120 (6); 235 (7, 7-8).
 Tâceddinoğlu: 161 (30, 32).
 Tahâretsüz Hatib: 159 (21).
 Tahratan: 141 (12, 16, 32); 142 (16, 21, 24); 144 (23).
 Tahtalı: 200 (3, 3, 5).
 Tamac: 241 (37, 37).
 Tanrı Yıkduş = Pulunya: 132 (6).
 Tarhan: 245 (22).
 Tatar: 92 (35); 93 (12, 40, 43); 97 (30, 32, 34); 108 (11, 14, 14, 15, 24); 144 (17, 22); 145 (28, 32, 34, 37); 152 (3, 36); 153 (1, 3, 11).
 Tayfur Çelebi: 170 (20, 24, 25).
 Tebriz: 224 (26); 251 (23, 24, 43, 43).
 Teke = Teke Eli: 139 (39); 144 (15); 190 (9).
 Tekvür Binari: 107 (38).

Tevârih-i Âl-i Osman

Tekvür Dağı: 124 (39); 137 (27).
 Temür Beg = Temür = Temir = Mir Temür = Demür: 135 (37); 137 (26); 138* (22); 142 (11, 16, 19, 22, 26, 30, 42, 43); 143 (15, 17, 19, 24, 31, 32, 34-35, 37, 39); 144 (7, 9, 18, 18, 19, 25, 40, 40, 45, 46); 145 (13, 14, 23, 26, 29, 30, 31, 31, 33, 36, 39); 153 (3); 225 (1); 233 (37); 248 (26).
 Temür Han Çavuş: 131 (1).
 Temür Taş: 157 (34); 180 (3).
 Tercan: 223 (4).
 Terzi Saruca: 148 (22).
 Tire: 135 (30); 165 (14).
 Tirebce: 196 (15).
 Toğar (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (11).
 Tokat: 148 (25); 157 (36); 158 (6); 164 (36); 167 (15); 168 (20, 23); 179 (34); 183 (39); 184 (4); 185 (18); 221 (14, 15, 17, 17); 222 (9); 251 (8).
 Tok Temür (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (11).
 Tuna: 136 (27); 151 (21); 182 (16); 196 (40); 197 (3-4); 209 (19, 20, 22, 39); 228 (1, 1, 10, 11-12, 13); 229 (3, 4, 10).
 Tuzak (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (14).
 Türk: 92 (29, 33); 96 (21); 99 (17); 100 (34); 102 (2, 7, 8); 105 (23); 109 (6, 7, 7, 8, 10, 10-11, 11, 12, 13, 13, 14); 110 (24); 111 (1, 8); 113 (6, 26); 116 (32, 33, 35); 117 (1); 118 (4); 120* (28); 125 (2, 9, 16, 24); 128 (15, 17); 132 (6); 136 (15); 184 (31); 185 (7, 8); 192 (7, 10); 193 (28); 195 (12, 13); 201 (6, 9, 34, 40); 209 (28); 211 (34, 37); 212 (16); 226 (19, 24, 27).
 Türkistan: 92 (40-93 (1)).
 Türkman: 92 (35); 93 (12); 142 (7, 7); 143 (37); 168 (24, 35, 38); 169 (20, 21, 26, 28, 28, 29, 33); 188 (36); 224 (29).

U

Uc Hisar: 151 (2).
 Uğurlu Mehmed (Uzun Hasanın oğlu): 224 (8, 14).
 Ulubat: 105 (35, 35, 40); 121 (2); 158 (1).
 Ulubat Tekvürî: 105 (37).
 Ulvan Çelebi Tekyesi: 158 (1).
 Umur Beg (Demür Daş'ın oğlu): 136 (39); 162 (30); 180 (3).
 Uyuz Beg: 218 (19, 20).
 Uzunca Bel: 110 (5).
 Uzun Hasan Beg = Uzun Hasan = Hasan-ı Dirâz = Hasan: 203 (28); 206 (17, 34, 35, 39); 207 (10, 39); 208 (2, 6, 23, 37); 213 (29); 214 (6, 9, 13, 15, 34, 37, 37); 215 (31, 31, 36); 216 (1, 5, 5-6); 218 (37); 220 (23, 25, 31, 32); 221 (10, 20-21, 29, 32, 33, 35); 222 (8, 10, 12, 17-18, 21, 38, 39); 223

26, 38); 224 (6, 8, 16, 16-17, 19, 23, 25-26, 27, 27, 31-32, 37, 40, 40, 41, 42); 225 (4, 19, 21, 21-22, 27); 250 (36, 37, 39, 40).
 Üngürüz = Üngürüs (Macar, Macaristan): 136 (13-14, 15, 27, 42); 164 (33); 172 (35-36); 173 (33); 174 (3, 4, 10, 11, 13-14, 14, 41); 175 (3); 176 (1, 32, 34-35); 177 (1, 8, 8, 20, 22, 29, 30-31, 33, 39); 178 (33, 34); 179 (25, 37); 182 (9); 183 (21, 23, 25, 27, 40); 184 (24); 186 (8, 15, 16, 20, 27); 199 (37, 39); 209 (15, 27); 229 (4).
 Üsküb: 134 (38); 176 (8, 10); 179 (23, 40); 180 (4, 20); 195 (39); 199 (29, 36); 200 (19).
 Üsküdar: 243 (36); 244 (4).
 Üzeyir Oğlu: 250 (30-31).

V

Vâ'iz Mehmed: 151 (30).
 Vardar Yenicesi: 157 (9, 12); 173 (25).
 Varna: 164 (41); 180 (3); 184 (33).
 Varna Dağı: 185 (1).
 Varsak: 218 (19, 21); 250 (17, 18, 18).
 Veliyeddin Oğlu Ahmed Paşa: 243 (2, 2).
 Vilakoğlu ("Sırp kralı, anlamına): 138 (12); 143 (31); 144 (25, 26); 160 (10, 10, 15, 16-17, 19); 164 (26, 27); 172 (25, 26, 27, 28, 35); 174 (10); 175 (2, 42); 176 (1, 4, 11, 15, 20); 177 (22); 179 (24, 28-29, 29, 30, 34, 36); 183 (19, 22, 23, 27, 28, 31, 37-38, 38); 184 (6, 23, 28); 186 (22); 196 (12).
 Vilakoğlu ("Sırbistan, anlamına): 195 (33).
 Vidin: 134 (40); 135 (4); 147 (20); 174 (4, 18); 177 (28, 29); 186 (8).
 Vidinli Sinan = Vidin Sinanı (Vidin sancak beği): 174 (18, 19, 22, 27, 30-31, 33); 175 (11).
 Vilâyet-i Osman: 145 (28); 244 (6-7, 6-7, 31).
 Vilâyet-i Varsak: 175 (20); 250 (14).
 Vize: 160 (19).
 Vodana: 135 (3).

Y

Yabugermen: 226 (44).
 Yâfes: 92 (19).
 Yâfes Nesli = Nesli Yâfes: 92 (27, 29).
 Yahşi Beg: 137 (11).
 Yahşi Beg (Aydın sancak beği, yukarkıyla aynı şahıs olması muhtemeldir): 165 (19, 20, 21); 166 (8, 24).
 Yahşi Fakı = İmâm-ı Orhan Oğlu: 91 (13, 14, 15); 106 (37); 148 (11).
 Yahşulu: 117 (14).
 Yahudi = Yahudân: 244 (9, 10, 13, 14-15, 19); 252 (36, 39); 253 (28).
 Ya'kub Çelebi (Yıldırım Bayazıdın kardeşi): 133 (36); 134 (10, 12, 12, 24).
 Ya'kub Paşa: 246 (3).
 Yalakonya (İzmit tekfûrî olan kadın): 116 (29).

Yalak Ovası = Yalak Ova: 116 (30); 117 (12).
 Yalavac: 131 (32).
 Yamak (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (15).
 Yanko = Yanko Hunyad: 182 (1); 183 (20, 28); 184 (30, 32); 185 (2); 186 (29); 187 (17); 197 (12).
 Yan Temür (Osmanlıların efsanevi atalarından): 92 (18).
 Yar Hisar: 102 (11); 103 (8); 105 (5); 206 (7).
 Yar Hisar Tekvürü: 101 (12); 102 (26).
 Yayça = Yayca: 212 (3); 213 (14, 15).
 Yelyüz: 121 (3).
 Yenice: 120 (16).
 Yeni Şehir: 105 (10, 11, 15-16, 19); 106 (23); 109 (40); 114 (22); 116 (25); 129 (23); 139 (4); 163 (4); 206 (6, 7, 8-9, 15); 208 (40-41); 231 (13-14); 241 (41, 41).
 Yeni Şehir Kapısı (İznikte): 119 (14, 41).
 Yeni Şehir Suyı: 107 (27).
 Yergöğü: 151 (22).
 Yezdicird: 252 (29); 254 (11, 16).
 Yezid: 144 (3, 4-5).
 Yıldırım İmâreti: 240 (46).

Yılduz: 200 (31); 201 (17).
 Yılın Bazarı: 214 (39).
 Yörgüce Paşa: 162 (33); 168 (21, 26, 28, 30, 32, 39, 41); 169 (1, 2, 22, 26, 27, 33); 170 (19, 24, 26, 28, 30, 31, 38, 40); 171 (1, 1, 4, 5, 6, 8, 19); 172 (21).
 Yunan: 253 (5).
 Yurus (İstanbulda, Yüsa Tepesi civarında bir harabe): 137 (10, 12); 148 (10, 13).
 Yusuf (Yalavac): 254 (4).
 Yusuf (İkinci Muradın kardeşi): 164 (38).
 Yusuf İmirze (Uzun Hasanın amcası ve beglerinden): 221 (29, 33).
 Yuvanoc: 202 (7).
 Yürük: 250 (30).

Z

Zağanos Paşa = Terzi Başı Zağanos: 149 (39); 242 (35, 35).
 Zağra: 127 (39); 128 (31).
 Zeynel (Uzun Hasanın oğlu): 224 (6-7, 12).
 Zeytün: 170 (10).
 Zihna: 132 (34).
 Zindan Kapısı (Bursada): 149 (8-9).
 Zibin: 177 (30).
 Zühür: 253 (30).

Aşıkpaşaoğluna Göre Osmanlı Tarihi Kronolojisi

Kronoloji cetveli, yalnız hangi yılda olduğu Aşıkpaşaoğlu tarafından söylenen vukuatı almaktadır. Hangi yılda olduğu zikrolunmayan bütün vak'alar cetvelé sokulmamıştır.

- 684 (= 1285) Osman Gazinin Kulaca Hisarı yağma etmesi.
 685 (= 1286) Osman Gazinin Rumlarla İkizce savaşı.
 687 (= 1288) Osman Gazinin Karaca Hisarı alması.
 687 (= 1288) Osman Gazinin Samsa Çavuş kılavuzluğu ile Sorkun, Göynük ve Tarakçı Yenice akını.
 699 (= 1300) Osman Gazinin Bilecik, Yar Hisar ve İnçölü alması.
 702 (= 1302) Osman Gazinin Dinboz savaşı ve Kite Hisarını alması.
 704 (= 1304) Mihalin müslüman olması ve Osman Gazinin Leblehici, Lefke, Çadırli, Mekece, Tekfür Pınarı hisarlarını alması.
 705 (= 1305) Orhan Beğ kumandasındaki kuvvetin Kara Çepiş, Ap Suyu, Kara Tegin hisarlarını alması.
 726 (= 1326) Bursanın alınması ve Aydosun fethi.
 731 (= 1331) Orhan Gazinin İznik'i alması.
 735 (= 1335) Karası Elinin alınması.
 758 (= 1357) Süleyman Paşa kuvvetlerinin Rumeliye geçmesi ve Cimbi, Ayaslıonya hisarlarını alması.
 758 (= 1357) Süleyman Paşanın ve Orhan Gazinin ölümleri.
 761 (= 1360) Birinci Muradın Edirneyi alması.
 766 (= 1365) Biganın alınması.
 783 (= 1381) Yıldırım Bayazıdın Germiyanoglu Sultan Hatunla evlenmesi ve Kütahyanın çehiz olarak Osmanlılara verilmesi.
 783/4 (= 1381-1382) Hamid Elinden Akşehir, Beğşehir, Seydişehir, Yalvac, Karaağaç ve Ispartanın satın alınması.
 787 (= 1385) Manastırın zaptı ve Selânik yöresinin tahribi.
 791 (= 1389) Birinci Muradın Kosovada Sırp ordusunu bozması ve şehit olması. Yakub Çelebinin idamı ve Yıldırım Bayazıdın tahta geçmesi.
 792 (= 1390) Alaşehirin ve Aydın, Saruhan, Menteşe Ellerinin alınması.
 793 (= 1391) Yıldırım Bayazıdın İstanbulu kuşatması ve Macarları Alacahışarda bozması.
 793 (= 1391) Yıldırım Bayazıdın İstanbulu ikinci defa kuşatması. Şilenin alınması ve Bizansın haraç vermesi, şehirde Türk mahallesi ve kadısı bulundurulması şartı ile barış.
 797/8 (= 1395-1396) Yıldırım Bayazıdın Kastamonuyu ve Taraklı Borlu'yu alması.
 798 (= 1396) Yıldırım Bayazıdın Amasya, Sivas, Erzincan, Malatya, Darende, Divrik ve Behisniyi alması.
 804 (= 1402) Temürle savaş. Yıldırımın esaret ve intiharı.
 805 (= 1403) Emir Süleymanın Rumelinde yerleşmesi ve Bizansla barış için kardeşleri Fatma ve Kasım rehin göndermesi.
 813 (= 1410) Emir Süleymanın ölümü ve Musa Çelebinin Rumelinde tahta geçmesi.
 816 (= 1413) Musa Çelebinin idamı ve Birinci Mehmedin tahta geçmesi.
 816 (= 1413) Karamanlıların Bursaya hücumu. Şehri yakması. Otuz bir gün kale kuşatmasından sonra alamayıp çekilmesi.
 824 (= 1421) Birinci Mehmedin ölümü. İkinci Muradın tahta geçmesi.
 825 (= 1422) Ulubat Köprüsü başında İkinci Muradla Düzme Mustafa arasındaki karışılma ve Düzmenin kaçması.
 828/9 (= 1425-1426) Ipsali hisarının alınması ve İzmiroğlu Cüneyd Beğle oğlu Kurt Hasanın idamı.

- 831 (= 1428) Karamanoğlu İbrahim Beğin Beğsehrini alması.
 831 (= 1428) Yörgüç Paşa tarafından Caniğin alınması.
 832 (= 1429) Germiyanolu Ya'kub Beğin Bursa ve Edirneye gelip İkinci Muradla görüşmesi ve Osmanlı tâbiyetine girmesi.
 833 (= 1430) İkinci Muradın Selâniği alması.
 837 (= 1433) Rumeli Beğlerbeğisi Sinan Beğle Vidin Sançak Beği Sinan Beğ tarafından Göğercinlikte Macarların bozulması.
 839 (= 1435) İkinci Muradın Karamanlılarla çarpışması ve iki tarafın elçi göndererek barış yapması.
 840 (= 1436) İkinci Muradın Macaristana 45 günlük seferi.
 841 (= 1437) Semendirenin alınması.
 842 (= 1438) İkinci Muradın Belgrad seferi.
 842 (= 1438) İkinci Muradın Germe'yi alması.
 844 (= 1440) İkinci Muradın İzadi savaşı ve tahtını oğlu İkinci Mehmed'e bırakması.
 846 (= 1442) Evrenüzoğlu İsa Beğin Arnavutlukta akıncılarıyla birlikte şehit olması.
 847 (= 1443) Varna savaşı ve İkinci Muradın tekrar tahta oturması.
 851 (= 1447) İkinci Muradın, oğlu İkinci Mehmedle birlikte Arnavutlukta Akça Hisarı alması.
 852 (= 1448) İkinci Muradın Kosova zaferi.
 855 (= 1451) İkinci Muradın ölümü.
 855 (16 muharrem perşembe) = 18 şubat 1451 perşembe İkinci Mehmedin tahta çıkışı.
 857 (= 1453) İkinci Mehmedin İstanbulu alması.
 857/8 (= 1453-1454) Enez'in alınması.
 858 (= 1454) Niköpri'nin alınması.
 860 (= 1456) İkinci Mehmedin Belgrad seferi. Doğuda ve batıda iki küyruklu yıldız görünmesi.
 861 (= 1457) Edirne'de Fatihin oğulları Bayazıdla Mustafanın sunnet düğünleri.
 861 (= 1457) İkinci Mehmedin Mora seferi.
 864 (= 1460) Morada Misevri, Levündüre ve Yıldız hisarlarının alınması.
 864 (= 1460) İkinci Mehmedin Semendireyi alması.
 864 (= 1460) İkinci Mehmedin Amasra'yı alması.
 864 (= 1460) Kastamonu ve Sinobun alınması.
 865 (= 1461) Trabzonun alınması.
 866 (= 1462) İkinci Mehmedin Eflak seferi.
 866 (= 1462) İkinci Mehmedin Midilli'yi alması.
 867 (= 1463) Bosnanın zaptı.
 869 (= 1465) Karaman Elinde veraset kavgaları. Osmanlıların ve Uzun Hasan'ın karışması.
 870 (= 1465) İkinci Mehmedin Arnavutluk seferi ve Elbasan kalesini yapması.
 872 (= 1467) Karamanla savaş ve Konyanın zaptı.
 874 (= 1469) İkinci Mehmedin Ağrıbozu alması.
 876 (= 1471) Alâiyenin alınması.
 877 (= 1472) Silifkenin alınması.
 877 (= 1472) Uzun Hasan kuvvetleriyle Karaman kuvvetlerinin Osmanlılara yenilmesi.
 878 (= 1473) İkinci Mehmedin Uzun Hasanı yenmesi.
 880 (= 1475) Kefe, Azak, Menküp ve Yabugermen'in alınması.
 881 (= 1476) İkinci Mehmedin Kara Buğdan seferi ve bazı Macar kalelerini alması.
 883 (= 1478) İşkodranın alınması.
 885 (= 1480) Fatihin İstanbul yaylalarında gezmesi.

Aşıkpaşa oğluna göre Osmanlıların Soy Kütüğü

Nuh

Yâfes

Maçin

Çin

Durmuş—Kurmuş—Durtmış

Yantemür—Bayıntur—Yatmur—Yantur

Karluğa—Barlu'a

Karahul—Karacul

Süleymanşah

KaraluOğlan—Karalu Aklan—KaraluOğlak—KutluOğlan

'Amudı

Karaca

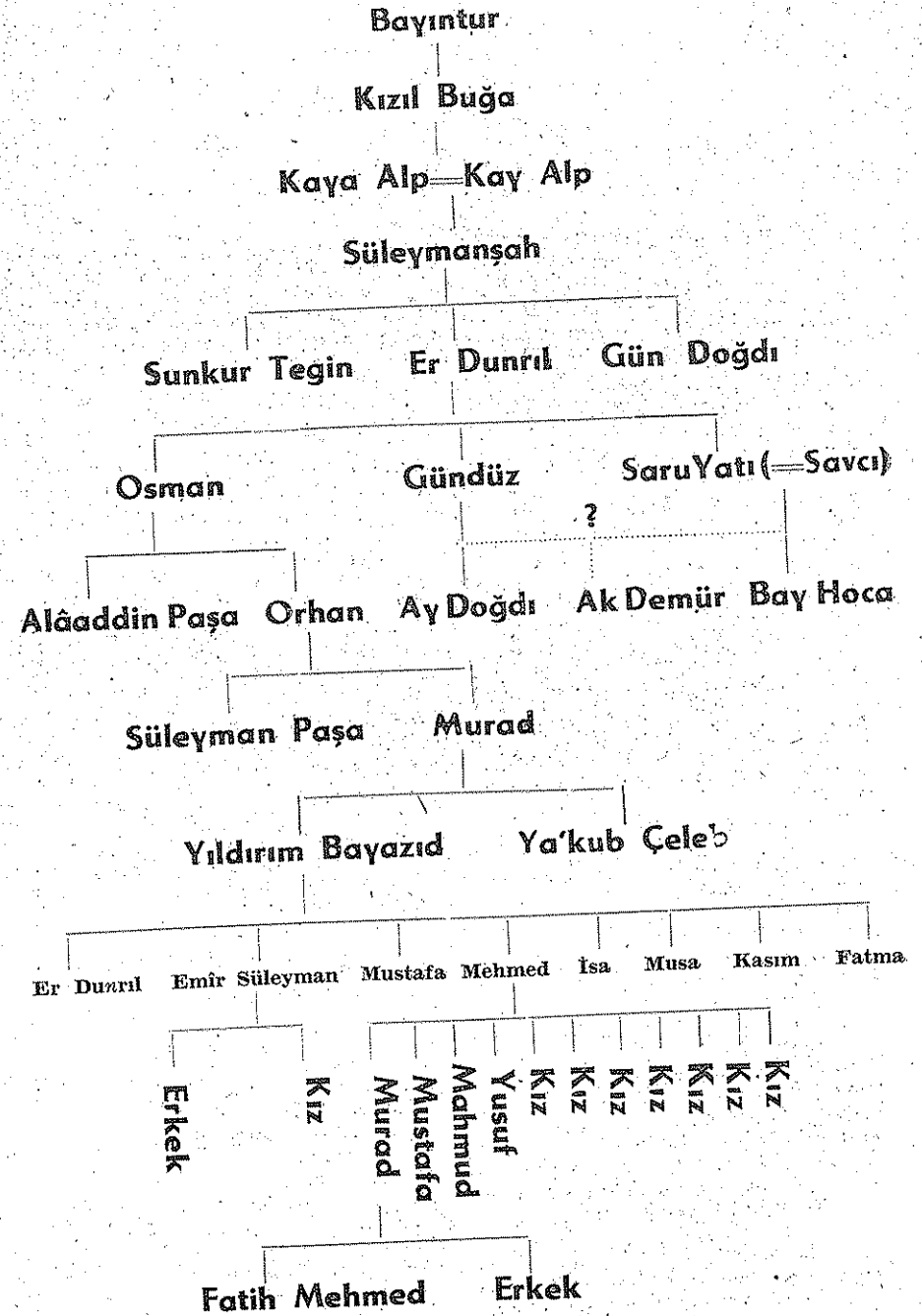
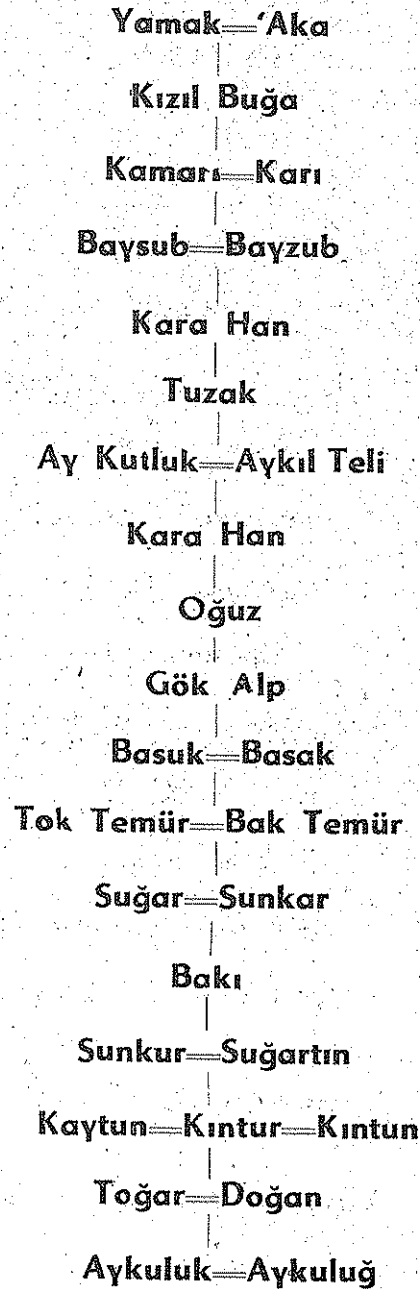
Kurtulmuş—Kartalmış

Çar Buğa—Çur Buğa

Sevünc (Sevinc yerine) $\left\{ \begin{array}{c} \text{Muğ} \\ | \\ \text{Doğan} \end{array} \right\}$ Varyant

Baybus—Baysuğ—Baysus

Baş Buğa

SÖZLÜK

Aşıkpaşaoğlundaki sözlerden açıklanması gerekenler aşağıda liste halinde verilmiştir. Bunlardan arapça olanların yanına (a.), farsça olanların yanına (f.) işareti konmuş, kelimelere metindeki kullanılışlarına göre mânâ verilmiştir. Karşılığını bulamadığım kelimeler sözlüğe alınmamış, bunlar okuyucuların araştırmalarına bırakılmıştır. Arapça veya farsça olup da şeklini ve mânâsını değiştiren, ahenk kaidesine uyarak Türkçeleşen sözlerin yanına (a.), (f.) işaretleri konmamıştır.

- Acâyib : Çok, fevkalâde.
 Adl (a.): Adalet.
 'Adû (a.): Düşman.
 Aynamak: Bir aşağı, bir yukarı gezip dolmak.
 Ağruk: Ağırılık, esya.
 Ağû: Zehir
 Al: Hile.
 Âl (a.): Aile, ocak, soy.
 'Aletta'cil (a.): Çabucak, acele ile.
 Alım: Alacak.
 Aluk: Alınacak şey.
 'Alim (a.): Bilici, her şeyi bilen.
 Âl-i Selçukvan: Âl-i Selçugum, Selçuk ailesindenim.
 Âmennâ bihi ve saddaknâ bihi (a.): Ona inandık ve onu doğru bulduk.
 'Aras-i 'arasât (a.): Mahşer meydanı.
 Âsanlık: Kolaylık.
 Assı: Fayda, kâr, kazanç.
 Avrat: Kadın, zevce.
 Ay: Ey, hitap edatı.
 'Ayyâr (a.): Serseri.
 Ayruk: Başka, diğer.
 Azık: Erzak, yiyecek.
 Bağça: Bahçe.
 Balamar: Palamar, gemileri karaya bağlayan kalın halat.
 Basak düşmek: Baskın edip üzerine düşmek.
 Bazar: Pazar, panayır.
 Becine = Becene: Gizli, saklı.
 Bedbaht (f.): Kötü, fena.
 Bedbahtlık (f.): Kötülük, fenalık.
 Bedl (a.): Mal verme, cömertlik (Arapça-da bu anlamdaki kelime "bezl", ise de metinde daima "bedl", şeklinde geçmektedir).
 Berk: Sağlam.
 Beyn es-selâteyn (a.): İki namaz arası. İkinci ve akşam namazları arası.
- Bigi: Gibi.
 Bile: Beraber, birlikte, ile.
 Bili: Bilgi, malûmat.
 Bilişmek: Tanışmak.
 Bîtekellûf (a.): Düşünmeksizin.
 Bivechin min el-vücûh (a.): Hiçbir suretle, asla.
 Bolgay: Ola.
 Börk: Türk kalpağı.
 Bula = Bolâ: Yenge.
 Bulamak: Kırletmek.
 Buncalayın: Bu kadar, bunun gibi.
 Busu: Pusu.
 Bût (f.): Put.
 Büthâne (f.): Puthane.
 Cimri: Gayrimemnun
 Çaç: Buğday veya arpa tanesi yığını.
 Çalıcı: Çalgıcı.
 Çapmak: Hızla at sürmek.
 Çasutlamak: Casuslamak.
 Çetr: Çadır (Bu kelime "Çadır", in fars-çalışmış şeklidir).
 Çığır: Çıgır açtığı yol.
 Çıgnamak: Çıgnemek.
 Çıkarımlu: Çıkarılması gereken.
 Çökel: Bozuk, kötü.
 Çökelmek: Çentilmek.
 Dad: Tat.
 Dâd (f.): Adalet, doğruluk.
 Dahı: Daha.
 Danık: Tanık, şahit.
 Dapmak: Tâbi olmak.
 Dapı: Huzur, itaat, inkıyâd.
 Darblu: Sert.
 Daşra: Dışarı.
 Davıla: Tavla, ahır.
 Davulbaz = Davlunbaz: Davul.
 Daz: Kel, dazlak.
 Deprenmek: Hareket etmek.
 Depüğü: Üzengi.
 Dil: Esir.

- Dınmak: Aldırmak. ehemmiyet vermek.
 Dızdar: Kale kumandanı.
 Diregümen: Tercüman.
 Dohtatmak: Araştırmak, gözden geçirmek, teftiş etmek.
 Don: Elbise.
 Doy: Ziyafet.
 Durgurmak: Kurmak, yapmak.
 Dururak: Durmak.
 Duruşmak: Kalkışmak, kalkınmak.
 Duş: Hiza, karşı.
 Duvica: Bir sınıf asker.
 Dülenmek = Dölenmek: Düzelmek, yatışmak.
 Dünle: Geceleyn.
 Dürmek: Toplamak.
 Düş: Rüya.
 Düşelek: Hisse, pay, maşş.
 Düyemek: Muktedir olmak, dayanmak.
 Edük: Çizme.
 Ef'âl (a.): İş.
 Egirdim: Kuşatma, muhasara.
 Egirtmek: Kuşatmak, muhasara etmek.
 Emmü: Dayı.
 Emre: Ağabey.
 Enük = Enik: Köpek yavrusu.
 Epsem: Susan, süküti.
 Erte: Yarın.
 Erzânî (f.): Müstehak, lâyıık.
 Esbab (a.): Hazırlık, levâzım.
 Eslemek: Aldınış etmek, kulak asmak, ehemmiyet vermek.
 Evermek: Evlendirmek.
 Eyitmek: Söylemek, demek.
 Ferrâş (a.): Hizmetçi.
 Filôri: Para.
 Galaba: Kalabalık, yığınak.
 Galtân (f.): Tekermeke, yuvarlanarak.
 Gani (a.): Zengin.
 Garad: Garez, istek.
 Geçe: Taraf, yaka, yan.
 Gadâyî (f.): Dilenci.
 Geri: Geniş.
 Gerü: Sonra, geri.
 Geyürmek: Gıydirmek.
 Göçkün: Yüük, göç esyası.
 Gökcek: Güzel.
 Gönder: Kargı, mızrak.
 Göndürmek: Göndermek.
 Göndürmelü: Gönderilecek olan, gönderilmesi gereken.
 Gussa (a.): Tasa, Kaygı.
 Hanam: (Ben) hanım.
 Haramı: Çapulcu, akıncı, baskıncı.
 Haramlık: Çapulculuk, akıncılık, baskıncılık.
 Hayın: Hain.
- Helek: Helâk.
 Hod: De = Da, dahi, kendi.
 Horende (f.): Aile, zevce ve çocuklar.
 Is: Sahip.
 Işık: Sünnî olmıyan derviş.
 Ivranı: Bir nevi iyi çuha.
 İgen: Asla, daima.
 İ'lâl-i imân (a.): Dini aslına götürmek, dinî düzeltmek.
 İmdi: Ohalde.
 İrtelemek: Takip etmek, ardına düşmek.
 İstevret: Mücevherat (?).
 İstimâlet (a.): Gönül alma.
 Kaçan: Ne zaman, vaktâ ki.
 Kakımak: Öfkelenmek, kızmak, hiddetlenmek.
 Kala: Kale.
 Kallâş (a.): Batakçı, hilekâr (Arapçalaşmış bir farsça kelimedir).
 Kamu: Hep, hepsi, bütün.
 Kancaru: Nereye.
 Kandalığın: Nerede olduğunu.
 Kanı: Hani.
 Karanü: Karanlık.
 Kara tıraş: Savaşta alınan para ve mücevherat (?).
 Karavaş: Köle, cariye.
 Karavul: Öncü, öncü karakol.
 Karış murış: Karmakarışık.
 Karvamak: Kavrarak, yakalamak.
 Kat: Yan, huzur.
 Kayu: Kaygı, düşünce, endişe.
 Kende (f.): Kokmuş.
 Kenz (a.): Hazine.
 Key: Çok, çok iyi.
 Kığırmak: Çağırmak.
 Kığırtmak: Çağırtmak.
 Kırkun: Kırgın.
 Kômalu: Bırakılması gereken.
 Kul: Kul, köle.
 Kulmaş: Akılsız, serseri, bayağı adam.
 Künc (f.): Kıyı bucak.
 Lakım: Lâğım.
 Lenger (f.): Gemi demizi.
 Lot: Bir nevi yemek.
 Mağbun (a.): Aldanmış.
 Mâl-i amânî (a.): Can kurtarmak için düşmana verilen mal.
 Masâlih (a.): İş.
 Martaluz: Casus, hain.
 Meymun (a.): Uğurlu.
 Meyyit (a.): Ölü.
 Mubalağa: Çok.
 Muhassar (a.): Kuşatılmış.
 Murayılık: Mürâilik.
 Muştulamak: Müjdelemek.
 Muştuluk: Müjde.

Muttasıl (a.): Bitişik.
 Mücüs: Eğri boyunlu ibrik, değerli ibrik.
 Müfsid (a.): Bozguncu.
 Müft: Bedava.
 Mühmel (a.): Yakışsız, kötü.
 Mühmellik: Suç.
 Münâdi (a.): Bağırın.
 Mürüvvet (a.): Erlik, yiğitlik.
 Müsmil (a.): Temiz.
 Mütemekkin (a.): Oturan.
 Müveccah (a.): Doğru.
 Nâgâh (f.): Birdenbire, ansızın.
 Nöker: Maiyetteki adam, hizmetkâr.
 Od: Ateş.
 Oğurlamak: Uğrulamak, çalmak.
 Okumak = Okumak: Çağırarak, davet etmek.
 Olıcak: Olunca.
 Orun: Yer, mekân.
 Ögdül: Yarış mükâfati.
 Öget: İyi.
 Ögrek: At sürüsü.
 Öküş: Çok.
 Özge: Başka.
 Paçanak: Bacanak.
 Para: Parça, pâre.
 Pırnkı: Top güllesi.
 Rûsvaylık: Rezillik.
 Saçu: Hediye.
 Sâhib-kıran (a.): Büyük hükümdar.
 Salâ (a.): Cuma namazına davet.
 Sanu: Zan, hayal.
 Sâye (f.): Gölge, himaye.
 Segirdim: Hücum, akın.
 Sehel (a.): Az.
 Serehor: Bir sınıf asker.
 Sımak: Kırmak, yenmek.
 Sırtak tekele: Bir nevi elbise.
 Serir (a.): Yatak.
 Sesmek: Acı duymak, ızdırap çekmek.
 Sinirlemek: Atın bacak sinirlerini keserek çöktürmek.
 Sokman: Kabadavı, yiğit.
 Sokrapmak: Memnuniyetsizlikle mırıldanmak.
 Sönük: Kemik.
 Söyündürmek: Söndürmek, teskin etmek.
 Suvarmak: Sulamak.
 Sultânî ceng: Büyük savaş.
 Süci: Şarap.

Sürgün: İrsâlât, mal gönderme.
 Şevküle: Külâh.
 Şölen: Ziyafet.
 Tarfet ül'-ayn (a.): Göz yumup açınca ya kadar geçen zaman.
 Tarışlamak: Yağma etmek.
 Tefahhus (a.): İnceden inceye araştırma.
 Telh (f.): Acı.
 Udlu: Utandırın.
 Uğruk: Ağırılık, eşya.
 Umu: İstek, umulan şey.
 Uşatmak: Kırmak, ufak parçalara bölmek.
 Utmak: Oyunda kazanmak, yutmak.
 Üleşdürmek: Üleştirmek, paylaşmak.
 Ün: Ses.
 Varta (a.): Felâket.
 Vermelü: Verilmesi gereken.
 Yağı: Düşman.
 Yahşı: İyi, güzel.
 Yalınca: Çıplak.
 Yanadın: Yandan.
 Yancuk: Torba, at yanına asılan torba.
 Yapturmak: Örttürmek, kapattırmak.
 Yapmak: Örtmek, kapamak.
 Yarak: Hazırlık.
 Yaramazlık: Kötülük.
 Yarmak: Para.
 Yarayınca: Yarayınca kadar.
 Yasılmak: Eğrilmek.
 Yavlak: Fena halde, çok.
 Yeg: İyi.
 Yegrek: Daha iyi.
 Yenile: Az önce, yeni.
 Yer yerin: Yer yer.
 Yeyesi: Yiyecek şey.
 Yeynemek: Hafiflemek.
 Yigit: Genç.
 Yigitlik: Gençlik.
 Yitübdür: Kaybolur, kaybolmaktadır.
 Yoyılmak: Kökü kazınmak.
 Yöre: Civar, etraf.
 Yund: At.
 Yunmak: Yıkanmak.
 Yürütüm: Hücum.
 Yürüyiş = Yürüyiş: Hücum.
 Zevad (a.): Öteberi.
 Zevvak (a.): Zevke düşkün.
 Zindegâni (f.): Yaşama, yaşama tarzı, ahpahlık.

Düzeltilmeler

Sayfa	Satır	Yanlış	Doğru
80	37-38	Tarihinde, ihsân aldığına dair bir şey söylemediğine göre bu sefer umduğuna erememiş olduğu anlaşıyor.	Ve padişahın büyük ihsana nail olmuştur.
93	2	Ce'ber	Ca'ber
102	36	yarde	yerde
107	36	Turfet	Tarfet
109	44	İznig-	İzingi-
115	32	züm miras edecek nemüz var kim miras (301) edecek nemüz var kim kıs-	züm miras (301) edecek nemüz var kim kıs-
119	29	sey	seyr
120	5	Dâvud	Dâvud-ı
123	35	(412)	(421)
125		Sayfa kenarında, satır gösteren	5 rakkamı bir satır aşağıya alınacak.
127	4	Hisaza	Hisarâ
134		Sayfa kenarında, satır gösteren	15 ve 20 rakkamları birer satır aşağıya alınacak.
139	20	döselegi	düşelegi
167	25	Sakranu	Sokranu
168	30	ddei	dedi
188	20	âşıka	Âşıka
193	41	inci satır kalkacak. Yerine:	Cevab: Rum Mehmed Paşadur kim sonra anı padişah it gibi boğdurdu.
196	36	127 n.	127 nci
198	11, 12	adaya	Adaya
199	9	adada	Adada
201	16	sfeerde	seferde
204	9	bakır küresinden	Bakır Küresinden
212	20	beşunuza	başunuza
216	4	diseler	desler
225	2	Yülük	Yölük
232	30	göftehor	köftehor
235	2	dursun	Dursun
236	1	Mehemmed-1	Mehemmed-i
240		Sağ sütunun ikinci satırı, sol	sütunun ikinci satırının devamı olacaktır.
246	6	Galatada	Galadada
252	1	Engüriye	Engüriye

فره مانی نساچی محمد پاشا
تواریخ السلاطین العثمانیه

Karamanlı
Nişancı Mehmed Paşa

Osmanlı Sultanları Tarihi

Türkçeye çeviren
Konyalı İbrahim Haklı

Çıkaran
TÜRKİYE YAYINEVİ
İSTANBUL

Önsöz :

Arapçadan dilimize çevirdiğim bu eser, Osmanlı sultanlarının ilk tarihlerinden birisi, belki de, mevzuunu yalnız Osmanlılara hasrettiği için, birincisidir. Yurttaki bütün kütüphanelerin ilmi bir şekilde tasnifi yapılmadığı ve ikinci cihan savaşı dolayısıyla İstanbuldaki değerli yazmalardan bazıları ihtiyaten yurdun iç taraflarına kaldırıldığı için biz tercümemize Ayasofya müzesinin içindeki Birinci Sultan Mahmud Kütüphanesinde, 3204 numarada kayıtlı bulunan nüshayı temel yaptık. Eserin İstanbulda, Süleymaniye Kütüphanesinde, Âşir Efendi kitapları arasında 234 numarada kayıtlı ikinci bir nüshası daha vardır.

Ayasofya nüshasının birinci bölümünde Selçukluların Anadoluya gelmelerinden ve Osmanlı devletinin kurucusu Osman Gazinin aile zincirinden başlayarak Fatih Sultan Mehmedin tahta oturmasına kadar gelip geçen Osmanlı sultanlarının haltercümelerinden, zamanlarındaki fetihlerden ve başka olaylardan kısaca bahsetmiştir.

Mehmed Paşa, kitabının iki bölümünde de hiçbir kaynak göstermiyor. Fatih çağının, bilhassa İstanbulun fethinden sonraki olaylarının içinde bizzat yaşadığı için bu hususta kendisinden daha selâhiyetli bir kaynak düşünülemez.

Mehmed Paşa, kendisinden daha önce yazılan ve bize kadar gelen İskender-nâmeyi, Behcetüttevârihi ve Düsturnâmeyi görmüş, bunlardan faydalanmıştır.

Mehmed Paşanın koruyucusu olan Sadırazam Mahmud Paşa aynı zamanda Şükrullahın ve Düsturnâme sahibi Enverî'nin de koruyucusu idi. Bunlar da tarihlerini Mahmud Paşaya sunmuşlardı. Mahmud Paşanın müşaviri durumunda bulunan Konyalı Paşanın bunların kitaplarını görmesi kadar tabii bir şey olmaz. İskendernâmeyi de okumuş olması çok muhtemeldir.

Mehmed Paşanın bu üç kitaptan başka birçok kaynaklardan faydalandığı muhakkaktır. Fakat bu kaynaklar bugüne kadar keşfedilmiş değildir. Belki de bunlar büyük yangınlarda yanıp gitmiştir.

Mehmed Paşanın bu üç kaynaktan başka kitaplardan faydalandığını gösteren deliller vardır. Meselâ :

1 — Osmanın Ertuğruldan önceki ataları hakkında Mehmed Paşanın verdiği bilgi diğer üç kaynaktaki bilgiye hiç benzememektedir.

2 — Ertuğrul Gazinin bir fakihin evinde Kurana karşı gösterdiği saygı hikâyesi Behcetüttevârihte yoktur.

3 — Osman Gazinin ölüm yılı Şükrullahta 710, Mehmed Paşada 720 dir.

4 — Orhan Gazinin ölümü Şükrullahta 751, Mehmed Paşada 761 yılındadır.

5 — Birinci Muradın ölümü Şükrullahta 790, Mehmed Paşada 791 yılındadır.

6 — Fatihin tahta çıkışına kadar Şükrullah ancak 11 olayın yıllarını, Mehmed Paşa ise 30 olayın yıllarını rakkamlandırıyor. Ahmedî'nin İskendernâmesinde ise hiçbir olayın tarihi zikredilmiyor.

Bundan çıkan sonuç şudur : Bu dört tarihçi Osmanlıların ilk çağlarına ve soykütüklerine ait birçok kaynaklardan faydalanmışlardır. Fakat Mehmed Paşa, bir tarihçi olarak öteki üçünden üstündür.

Osmanoğullarının sarayda değerli eşya ve para hazinesinin (= Hazîne-i Hümayûn'un) yanında bir de "Defterhâne Hazinesi" vardı. Burada kanunnâmelerle her 25 yılda tekrarlanması mecburî olan "İl Yazıcı Defterleri", ve değerli vesikalar saklı bulunurdu. Bu hazinelerin anahtarları sadırazamlarda bulunduğundan Mehmed Paşa da sadırazamlığı sırasında buradaki vesikalardan pek âlâ istifade etmiş olabilir.

Mehmed Paşa, kitabının ikinci bölümünü Fatih'in tahta oturmasından başlayarak hicrî 885 yılına kadar olan olaylara tahsis etmiştir. Fatih'in ölümünden ve kendisinin şehid edilmesinden bir yıl öncesine kadar olan fetihler, inşâ ve imarlar ve başka olaylar bu bölümde yer almıştır. Kitabın sonuna koyduğumuz takvîmî cetvelden de anlaşılacağı gibi Mehmed Paşa bu bölümde tam 28 mühim olayı yıllarıyla vermiştir.

Mehmed Paşa bu müddet içinde divan kâtipliği, nişancılık ve sadırazamlık yaptığı için olayları yakından ve iç yüzleriyle tanıdı. Büyük devlet işlerinin içinde ve başında bulunması, başkalarının bilmesine imkân olmıyan birçok şeyleri ona öğretti. Bundan dolayı kitabına aksettirdiği şeylerin hakikata tam uygun telâkki edilmesi lâzımdır.

Onun bu kısa ve veciz kitabı, kendi çağındaki olayların ayar taşıdır. Kendisinin bir "karn", diye vasıflandırdığı 30 yıllık zamanın tarihlerinde tereddüde düşünce bu mihenk taşına başvurmak lâzımdır. Bu küçük kitapla büyük yanlışları düzeltmek kabildir.

Mehmed Paşa büyük parlak fetihleri, muhteşem yapıları ebced hesabıyla tesbit eden 10 manzum tarih söylemiştir. Bu manzum parçalar Arap edebiyatı için birer güzel örnek olarak verilebilir. Tarihleri ebced hesabıyla manzum olarak gösterilen olaylar ve imarlar şunlardır :

- 1 — Boğazkesen (= Rumeli) hisarının yapılması : 856.
- 2 — Arnavutluğun fethi : 871.
- 3 — Konya fethedildikten sonra Alâaddin Tepesini saran iç kalenin (Ehmedek) yapılması : 872.
- 4 — İstanbuldaki yeni kasrın (= Topkapı sarayının) yapılması : 873.
- 5 — Ağrıboz kalesinin fethi : 874.
- 6 — Uzun Hasana karşı açılan savaşın zaferle sona ermesi : 877.
- 7 — Şehzade Sultan Mustafanın ölümü : 878.
- 8 — Şarkî Karahisarın fethi : 878.
- 9 — Yeni Sarayı saran sürun yapılması : 883.
- 10 — İstabl-ı Âmire'nin yapılması : 883.

Kitabın ikinci bölümünde başka tarihlerin hiçbirinde raslanmıyan değerli malûmat vardır. Meselâ :

Fatih'in 884 (= 1479) yılında İstanbulda kalarak Gürcistan tarafına asker gönderdiği ve buradaki "Torul, kalesi ile "Mazahilit", vilâyetini tamamen fethettiği haberi şimdiye kadar gördüğümüz tarihlerin hiçbirisinde yoktur. Gürcü dil kaidesine göre Mazahilit has adının sonuna eklenen "it", kaldırılınca kalan "Mazahil", in üçüncü harfini, Gürcülerin, dillerinin ucundan söyledikleri ve bu harf Arap elifbesinde bulunmadığı için Mehmed Paşa bu harfi "س", (= S) ile yazmıştır. Türkler bunu "Maçahel", şeklinde söylüyorlar. Bu ad bugün Çoruh ilinin bir ilçesinde ve Çoruh ırmağının kıyısındaki bir köyde hâlâ yaşamaktadır. Ma-

Maçahel eski Osmanlı idarî teşkilâtında "Çıldır = Ahışa", eyaletine bağlı bir sanjak merkezi idi.

Hicrî 1046 (= 1636) yılında sadırazam Kemankeş Mustafa Paşa tarafından padişaha sunulan lâyhada ve eski coğrafya kitaplarında bu ad hep Macahel şeklinde geçmektedir.

Mehmed Paşanın verdiği bu malûmattan öğreniyoruz ki Fatih zamanında Osmanlı orduları şimdiki Batum'un yanına kadar olan toprak parçalarını Osmanlı sınırları içine almışlardı. Bu hususta aşağıda metnin notlarında daha geniş bilgi verdik.

Mehmed Paşa, Fatih zamanında 884 (= 1479) yılında Çerkezistan topraklarından Kuban vilâyetinin de fethedildiğini söylüyor. Bazı tarihler Fatih zamanında Çerkezistan topraklarından Anapa'nın fethedildiğini söylüyorlardı. Fakat Kuban'ın fethini bize Mehmed Paşa öğretmektedir. Şimdiye kadar doğulu ve batılı hiçbir tarihçi bundan bahsetmemiştir.

Mehmed Paşanın verdiği haberlerden, başka tarihlerde bulunmıyan birisi de 877 (= 1472) yılında Otluk Belinde Fatih'in Uzun Hasan'la yaptığı savaşta yakalanan esirler arasında bulunan ve Temürün torunlarından olan Emir Mehmed Bâkır'ın İstanbul'da ölmesidir. Bazı tarihler bu savaşta yakalanan birçok esirin İstanbul'a getirildiklerini, sonra bunların kendilerini satın alarak serbest bırakıldıklarını yazarlar. Fakat Emir Mehmed Bâkır'ın İstanbulda öldüğünü hiçbirisi söylemez.

Mehmed Paşanın Torul fethi münasebetiyle verdiği malûmat Heşt Behişt gibi tarihlerin Torul hâkiminin sefer esnasında Uzun Hasan'a sığındığı hakkında verdikleri haberin düzeltilmeğe muhtaç olduğunu göstermektedir. Çünkü Uzun Hasan bu fetihden iki yıl önce ölmüştü. Hasan Bey Rumlu da Mehmed Paşanın verdiği doğru haberi tarihine geçirmiştir.

Mehmed Paşanın Tarihinden Faydalananlar:

Mehmed Paşa tarihini tamamladıktan ve Fatihe sunduktan bir yıl kadar sonra şehit edildiği ve bundan sonra da yapılan cinayeti haklı göstermek maksadıyla başta Aşıkpaşaoğlu olduğu halde aleyhinde geniş propagandaya girişildiği için paşanın kitabı fazla istinsah edilmemiş ve daha geniş muhite yayılma imkânını bulamamıştır. Bu da şimdiye kadar kütüphanelerimizde ancak iki nüshasının meydana çıkmasıyla sabittir. Eğer Mehmed Paşanın tarihi fazlaca yayılmış olsaydı kendisinden sonara yazılan Osmanlı tarihlerinde görülen yanlışlıkların birçoğu olmazdı.

Edirneli Rûhî ve Kemalpaşaoğlu gibi bazı eski tarihçilerin Mehmed paşanın kitabını gördükleri anlaşılmaktadır.

Müneccimbaşının (1) naklettiği şu sözler Rûhî'nin, Mehmed Paşanın kitabını gördüğünü ispat eder :

"... ve Rûhî-i müverrih târihinde bir rivâyet-i gayr-ı meşhûre de irâd eder ki : Kayı Hanlı kabilesi Moğol hucumundan nâşî Horasan'dan diyâr-ı Rûma naklettiklerinde Ankara kurbünde Karaca Dağda sâkin olub ol vakit hâkim-

leri Alp nâm kimse idi. Ba'dehû (1) nâm mahalle irtihâl edüb. Alp anda vefât ve yerine oğlu (2) Alp kabîleye hâkim oldu. Ba'dehû ol dahi nâm mahalde fevt ve yerine oğlu Gök Alp hâkim oldu. O' dahi (3) nâm mahalde fevt ve yerine oğlu Gündüz Alp kaim oldu. Ve ibtidâ küffâr üzerine gazâyâ bu şurû' etmişdir. Ba'de zamânin Söğüt kurbûn-de Saray (4) nâm mahalde fevt ve yerine Ertuğrul Gazi kaim olub küffâr ile cihâda meşgul oldu. Bu takdirce müşarünileyh nesebi bu vech üze olur ki Ertuğrul bin Gündüz Alp bin Alp.....

Kemal-Paşaoglu da Mehmed Paşanın tarihini görmüş ve kitabına "Onlar ki târîh-i Âl-i Osmanî lisân-ı arabîde tahrîr ve ecdâd-ı emcadlarının silsilesini bir vechile dahi takdir etmişlerdir", başlangıcı ile genişleterek almıştır.

Yenilerden Hayrullah Efendi de Mehmed Paşanın kitabını görmüş ve bundan hayli iktibaslar yapmıştır. Hayrullah efendi Osman Gazi'nin şeceresini verirken diyor ki :

"Lisân-ı arabî üze yazılan Tevârih-i Âl-i Osmanînin birinde ecdâd-ı Âl-i Osmandan evvelâ Memâlik-i Rûma gelüb Ankara civarında Karaca Dağ kenârında iki bin beş yüz nüfus ile konan (5) Alpdir ki 24 üncü atada Oğuz Hana mütevâsıldır. Velhâsıl Alp mevcudî muayyenî bulunan göçebelerle hicretin 656 senesinde havâli-i mezkûreye konduktan sonra az vakitler mürrûrunda irtihâl edüb yerine oğlu Alp reis-i kabîle oldu ise de ömrü vefâ etmeyüb fevt olunca Kara Öyük nâm mahalle defnolunub ba'dehû riyâset-i mezkûre Gök Alpa intikal eyleyüb o dahi müddet-i kalîlede fevt olarak (6) denilen mahalde mezara bırakılıb ba'dehû riyâset oğlu Gündüz Alp'a nakleyledikde müşarünileyh dahi etrafında bulunan muhâlifin ile ceng ve cidâl ederek Kızıl Saray nâm mahalde rahmet-i Rahmâna vâsıl olub makam-ı riyâsete ferzend-i celîli Ertuğrul Gazi sergerde-i kabâil olarak... (7) ..

Hayrullah Efendi bundan sonra Osman Gazinin şeceresi hakkında verilen çeşitli haberleri telif etmeğe çalışırken de Mehmed Paşayı Şam taraflarından bir Arap sanmıştır. Bu zannını da şu satırlarla belirtmiştir :

"Arabca yazılan Âl-i Osman târîhinde beyân etdikleri Gündüz Alp Berriyet-üş-şâm'da tavattun eden zât olub târîh-i mezkûru kaleme alan zât dahi havâli-i mezkûre ahalisinden olduğundan.... (8) ..

Rûhî'nin ve Kemal-Paşaoglu'nun bu arapça tarihin müellifini tanımadıkları

(1) Bu Ca'ber olacak. Beşir Çelebinin "Tevârih-i Âl-i Osman", ında (S. 6) "Hayber..", şeklindedir.

(2) Mehmed Paşanın şeklinde verdiği adı Rûhî ve yahut müstensihler burada ve beş satır aşağıda da gibi okumak suretiyle bocalıyorlar.

(3) Bu "Şarabhâne..", dir. Kopya ve yahut tertip hatası vardır.

(4) Mehmed Paşada bu ad "Kızıl Saray..", şeklindedir. "Öyük..", de "Kara Öyük..", şeklindedir. Filhakika Bilecik ilinin Söğüt ilçesine bağlı bir "Kızıl saray..", köyü vardır.

(5) Hayrullah Efendi "p..", ile yazmıştır.

(6) Rûhî de böyle yazmıştır.

(7) Hayrullah Efendi tarihi, 1, 9.

(8) Hayrullah Efendi tarihi, I, 10-11.

anlaşılmaktadır. Eğer tanısalarđı onu daha ehemmiyetle incelerler ve kendilerinin kuvvetli kaynakları başına alırlardı.

Mehmed Paşanın; adını kitabın ortalarında bir tarih kitabesi münasebetiyle vermiş olması onları şaşırtmıştır.

Bugünün tarihçilerinden Mükrimin Halil Yınancın, müellifi tanıyamaması ve onun haltercümesine raslıyamadığını söylemesi; eskilere biraz hak verirse yeridir (1).

Hayrullah Efendiden sonra muâsir tarihçilerimizden, Tarih-i Osmanî Encümeni tarafından 1335 te yayınlanan "Osmanlı Tarihi..", nin müelliflerinden Mehmed Arif Beğ bu kitabı görmüş ve incelemiştir (2).

Bu zat da müellifin adını tesbit edememişe benziyor. Necib Âsım Beğle ortaklama neşrettikleri tarihte Mehmed Paşanın kitabından şöyle bahsederler :

"Osman Gazinin âbâ ve ecdâdı hakkında diğer bir rivayete dahi tesadüf olunmaktadır. Bu rivayete göre Ertuğrul'un pederi Gündüz Alp bin Gök Alptır. Arapça "رسالة في تاريخ العرب" de denilmiştir ki Osman Beğ'in ecdâdından evvelâ Memâlik-i Rûm'a gelen ve nesli yirmi dördüncü (3) atada Oğuz Hana mütehl olan Alp dir. Bu adam aşireti ile hicretin 656 senesi Ankara civarında Karacadağ kenarında konup ba'dehû mahall-i âhara göçerek orada irtihâl etti. Yerine oğlu Alp reis-i kabîle oldu. O da fevt olunca Karayük (4) nâm mahalle defnolunup riyâset oğlu Gök Alp'a intikal etti. O dahi vefat ederek Şarabhâne denilen mahalle defnolundu. Ba'dehû riyâset oğlu Gündüz Alp'a nakleyledikde etrafında olan Hristiyanlar ile ceng ve cidâle başlayarak Kızıl Saray nâm mahalde rahmet-i Rahmâna vâsıl olup makam-ı riyâsete oğlu Ertuğrul Gazi geçdi.. (5).

Dilimize Çevirdiğimiz Nushanın Tavsifi:

Birinci Sultan Mahmud kütüphanesindeki nusha şeker rengi mührüli, ipek kâğıt üzerine oldukça güzel bir tâlik kırmasıyla yazılmıştır. Mütchassısların teşhisine göre mürekkebine fazlaca rastık konulduğu için kâğıt emmiş ve arka taraflarına kusmuştur. Kitap 26 yapraktır. Baştan birinci yaprağın iki, ikinci yaprağın bir tarafı, sonundan da iki yaprak boşdur. Kitabın eb'adı 12,8 × 17,9, yazı eb'adı ise 8,6 × 12,4 santimdir. Her sayfada 15 satır ve her satırda ortalama 10 kelime vardır.

Kitabın üstüne meşinden miklablı bir cilt yapılmıştır.

Kitabın birinci yaprağının üstüne tâlik yazı ile "رسالة في تاريخ السلطانين", ya-

(1) Mükrimin Halil, Millî tarihimize dair eski bir vesika (Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Nu. 2 (79), on dördüncü sene, 1 mart 1340, sayfa 85).

(2) Üstadım kıymetli tarihçi Ahmed Tevhid Beğ merhumdan duyduğuma göre Arif Beğ bu kitabı neşredilmek üzere dilimize çevirmişti. Ölümünden sonra Encümendeki masasının gözünden diğer bazı vesikalarla beraber alınmıştır. Feridun Beğ münşatına ait notlar da yok olan bu vesikalar arasında imiş.

(3) Aslında "21 inci", dir. Bunda ya bir tercüme ve yahut tertip yanlış vardır.

(4) Burada Karayük (قريوك) şeklindedir.

(5) Necib Âsım - Mehmed Ârif, Osmanlı Tarihi, 551-552.

zılmıştır. Bu bize eserin sultanların tarihi hakkında arapça yazılmış, her sayfa-
sında 15 satır bulunduğunu göstermektedir.

İkinci yaprağın yukarı tarafına başka bir tâlik ile iki satır halinde şunlar yazılmıştır :

- (1) رسالة بالعربية في تواريخ السلاطين العثمانية خلد هم الله تعالى الى يوم الدين
(2) رسالة بالعربية في تاريخ سلطان محمد خان ابن مراد خان من آل عثمان قدس الله تعالى ارواحهم

Bu satırlar bize eserin iki bölüm olduğunu göstermektedir. Birinci bölümde Osmanlı sultanlarının tarihleri, ikinci bölümde Sultan Murad oğlu İkinci Sultan Mehmed'in tarihi verilmiştir.

Filhakika eser iki bölüm halindedir. Birinci bölüm 3 üncü yapraktan 11 inci yaprağa kadar 15 sayfadır. İkinci bölüm de 11 inci yapraktan 22 nci yaprağa kadar 23 sayfayı ıssal etmektedir.

Eserin yazılı kısmı 38 sayfadır. Her iki bölüm de besmele ile başlamaktadır. Eserin hiçbir yerinde adı yoktur. Yalnız birinci bölümün başında müellif "فهدا كلام اجمالى فى تواريخ السلاطين العثمانية" Sultanları Tarihi,, şeklinde adlandırmayı uygun gördük. İkinci kısma da "Fatih Sultan Mehmed tarihi,, denebilir.

Kitap İkinci Bayazıdın Kütüphanesinden Çıkmıştır:

Kitap 1153 (=1740) yılında (1) Brinci Sultan Mahmud tarafından Aya-sofya Mabedinin batı bitişiğinde yaptırılan kütüphane için Topkapı Sarayından çıkarılan kitaplarla beraber buraya getirilmiş ve umurun faydalanmasına ko-nulmuştur. İkinci yaprağın üstünde Sultan Mahmud'un vakfettiği bütün kitap-larınki gibi Haremeyn evkafı müfettişi Ahmed Şeyh Zâdenin el yazısıyla Sultan Mahmud tarafından vakfedildiğini gösteren şu beş satır vardır.

- 1 — قد وقف هذه النسخة الجليلة سلطاننا الاعظم والحقان الماعظم
2 — ماله البيرين والبحرين خادم الحرمين الشريفين السلطان بن
3 — السلطان السلطان الغازى محمود خان وفقاً صحيحاً شرعياً
4 — حرره الفقير احمد شبيب زاده المفتش بأوقاف الحرمين الشريفين
5 — غفرلها

Bu satırların altında Ahmed Şeyh zâdenin "şeklindeki mührü, solunda da divânî hattı ile imzası vardır. Sayfanın sonlarına doğru da vâkıfın; alt kısmında tuğrası bulunan şu mührü basılmıştır :

الحمد لله الذى هدانا لهذا وما كنا لنهتدى لولا اذنه تعالى . وقف

Sayfanın sol köşesinde İkinci Bayazıd'ın "Bayazıd bin Muhammed el-mu-zaffer dâimâ,, tuğrasını taşıyan beyzî bir mührü basılmıştır. Bu mühür kitabın son sayfasının alt tarafına da ters olarak basılmıştır.

(1) Kütüphanenin kapısının içine kazılan 14 mısralık kitabenin tarih beyti şudur

قلت بالالهام فى الاعام تاريخاً له
قد بنى سلطاننا محمود دار الكتب ١١٥٣

Bu mühürler kitabın İkinci Bayazıd'ın kutüphanesinden çıktığını göster-mektedir.

Kitapta Hiç Yanlış Yok:

Kitap çok iyi arapça bilen birisi tarafından büyük bir dikkat ve titizlikle kopya edilmiştir. Bir iki nokta ve harf zuhulünden başka denebilir ki kitap'ta tek bir dil, imlâ ve kopya yanlışı yoktur. Eğer kitabın birkaç yerinde kelime iza-hını taşıyan kenar yazılarıyla, 30 uncu sayfada müellifin adının sonuna "Paşa,, ilâvesi olmasaydı hiç tereddütsüz müellifin el yazısı olduğuna hükmedecektik. Bu nushanın müellif tarafından bir hattata yazdırılarak gözden geçirildikten sonra Fatih Sultan Mehmed'e takdim edilmiş olması çok muhtemeldir.

Kitap kopya edilirken unutulmuş bazı kelimeler aynı kalemle ve aynı mürek-keble sayfaların kenarına yazılmıştır.

Bu tashihleri ve ilâveleri buraya sıralıyorum :

Yaprak	Satır	İlâveler
1 B	3	العثماني
5 A	2	(1) بدل قلمه
6 B	4	و لارنده وآق راى
7 B	3	(2) بن محمد طوغاى
8 A	9	(3) بلغت
12 B	14	(4) فتح
15 A	12	باشا
17 B	1	اوزن حسن
19 A	3	المدن
19 A	5	مضاهلت

Kopyacı, kitabın kenarlarına 6 ncı yaprağın A yüzünün 15 inci satırındaki "الفار" kelimesini "البارع" le, 9 uncu yaprağın B yüzünün 8 inci satırındaki "درع فضفاض" kelimesini "واسع" ve 10 uncu yaprağın B yüzünün ye-dinci satırındaki "ملوك صد" (سلس البلاغة) "terkibini" "ملوك صد" şekillerinde izah etmiştir.

Nişancı Paşa Yirminci Asır Bilginleri Gibi Düşünüyor:

Kitabın müellifi büyük münşi ve bilgin Mehmed Paşa birinci bölümün 1 inci ve 2 nci sayfalarındaki "فوق" ve "صرف" has adlarının okunmalarında tereddüde

(1) Bu kelime Süleyman Paşanın Rumeli'ye geçtiği anlatılırken kullanılan "Kale-lerin bazısını fethetti,, anlamına "فتح بعض القلاع" yerine kullanılmıştır ki "bir kale adı,, mânâsıdır.

(2) Bu kelimeler "Emir Temür,, den sonra ilâve edilmiştir.

(3) Bu kelime "tükendi,, anlamına "انتهت" yerine kullanılmak üzere konulmuş-tur.

(4) Bu kelime "بالرى" kelimesinin önüne ilâve edilecektir.

düştüğü için bir yirminci asır bilgininin gösterrebileceği büyük bir dirâyet ve ihtiyatla bu adların ikinci harflerini noktalamamış, doğru okunmalarını gelecekteki bilginlerin salâhiyetlerine bırakmıştır. Müellifin gösterdiği bu ihtiyata ve ciddiliğe rağmen Profesör Mükrimin Halil Yinanç, Osman Gazinin iki dedesinin adları olan bu kelimelerin ikinci harflerini noktalamaya ve "Kabak Alp.", "Sarkık Alp.", gibi okumaya cesaret etmiş, fakat bunları niçin böyle okuduğunu izaha lüzum görmemiştir. "كَبَاق", kelimesinin ortasındaki harf ك ب ا ق harflerinin noktalarını alarak üç çeşit hareke ile 18 türlü okunabilir. Belki de müellifin kendisine kaynak yaptığı kitapta da bu harf noktasızdı. Fakat bilgin müellif yanlış yapmamak için bu ihtiyatı göstermiş, halbuki daha sonra gelen müstensihler ve müstensihlerin yazdığı nushaları kaynak edinenler pervasız bir tasarruf gösterek şahsi okuyuşlarını mutlak hakikatmış gibi ileri sürmüşlerdir. Oğuz boyları ve eski Türk isimleri hakkındaki bugünlük mevcut bilgilere göre bu ad ancak "Kınık", veya "Kayık", şekillerinde okunabilir. Kınık boyu Selçukluların mensup olduğu koydur. Bundan dolayı bu ihtimal vârit değildir. Fakat Osmanlıların verdiği sonuçlar düşünülürse bu ismin "Kayık", olması çok muhtemeldir. "Kayığ", "Kayık", veya "Kayı", şeklinde yazılan ve okunan bu kelimenin eski şeklinin sonunda "ğ", veya "k", vardı. Birçok Türkçe kelimelerde olduğu gibi sondaki bu "ğ", veya "k", harfi zamanla düşmüş ve kelime "Kayı", şeklini almıştır. Demek ki Osmanlılar kendilerinin Kayıdan geldiğini biliyorlar, fakat Kayıyı bir eski ata farzediyorlardı. Bu şekildeki telâkki bütün diğer Türklerde de vardır. Onlar da menmup bulundukları boyu, eski bir atanın adı telâkki ederler.

İkinci adın doğru okunuş şeklinin ne olduğunu söyleyecek durumda değiliz. Bu kelime "Sarak", "Sarkuk", veya "Sarkık", şekillerinde okunabildiğine göre bundan da "Sarı", Türk boyunun adını çıkarmak kabilse de biz şimdilik bir şey söylemiyor ve bunun çözülmesini ilerki Türk bilginlerinin incelemelerine bırakıyoruz.

Kitabın Müellifi Mehmed Paşa Kimdir?

Kitabın edib müellifi, adını ve sanını, kitabın üstüne ve başına yazmayı tevâzu şîârına uygun bulmamıştır. Yalnız ikinci bölümünün 27 nci sayfasında 871 (= 1466) yılında Arnavutluğun fethi münasebetiyle yazdığı bir tarih manzumesinde kendisini ve babasını şu şekilde takdim etmiştir : Ârif oğlu Tevkîî Mehmed Paşa.

Müellif burada nesebinin Ebûbekir Sıddîka bağlılığını da "Sıddîkî, vasfıyla ayrıca belirtmiştir.

Profesör Mükrimin Halil Yinanç bu eseri takdim eden yazısında Tevkîî Mehmed Paşanın kim olduğunu tesbit edememiş ve : "Mümâileyhin tercümei-hâline müteallik hiçbir malûmata malik değilim. "Sıddîkî, kelimesinden nesebini Hazret-i Ebûbekir'e isâl etmiş olduğunu istidlâl ediyorum., (1) demekle iktifa etmiştir.

Kitabın müellifi Fatih Sultan Mehmed'in nişancılığından sadırazamlığı-

(1) Türk Tarih Encümeni Mecmuası, sene 14, sayı 2 (79), s. 86.

na terfi eden Mehmed Paşadır. Ünlü tarihçileri tereddüde düşüren Mehmed Paşayı burada kısaca incelemeyi faydalı buluyorum :

Mehmed Çelebi, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin torunlarından Konyalı Ârif Çelebinin oğludur. Konyada doğmuştur. Doğum yılını gösteren bir vesika henüz elimize geçmedi. İlk tahsilini Konya mekteplerinden birisinde yapmıştır. Medrese tahsilini de Bedreddin Gühertâş tarafından Konyada, Mevlânâ türbesinin kuzey batısına; şimdiki mektebin yerine yaptırdığı Sultan Veled medresesinde tamamladığını galib bir ihtimal olarak alıyoruz.

Mehmed Çelebi iyi ve verimli bir toprağa düşen bir bahtiyar tane gibi mü-sâid bir irfan muhiti içinde hayata gözlerini açmış, ateşli zekâsını çabucak geliştirmek imkânını bulmuştur.

840 (= 1436) yıllarında Konyaya gelen ve burada müderrislik yapan, kitaplar yazan ve pek küçük yaşta tasnife başladığı için "Müsannifek", şöhretini alan Şahrudlu "Bistâmî", Mecdeddîn oğlu Alâeddîn Ali ile tanışmıştır. Mehmed Çelebinin Sultan Veled medresesinde müderrislik yaptığını tahmin ettiğimiz Musannifekten ders ve feyz aldığı muhakkaktır. Mehmed Çelebi ile Musannifek arasında başka birleştirici tarihî ve ailevî bir âmil daha vardı. Musannifek de Sıddîki idi. Bazı tarihçilere göre onun aile şeceresi de Hazret-i Ebubekir'e kadar çıkıyordu.

Musannifek'in 850 (= 1446) yıllarında Konyada kitaplar yazdığını biliyoruz. Bundan sonra İstanbula gelmiş, birçok değerli ilim adamlarını koruyucu kanadı altına alan Sadırazam Mahmud Paşa ile tanışmış ve onun dostluğunu ve himayesini kazanmıştır. Mahmud Paşaya sunduğu "Tuhfe-i Mahmudî", sini 861 (= 1457) yılında yazmıştır (1). Fatihin isteğiyle farsça bir de tefsir yazan Musannifek, Mehmed Çelebiye kızını vermek suretiyle bir de hısımlık yakınlığı kurmuştur.

Tarihçi Şükrullah, Enverî, Dursun Beğ, Musannifek gibi yarının büyük adamı Mehmed Çelebi de Mahmud paşanın himayesinde kemale ermiştir. Mahmud Paşa onu medresesine müderris tayin etmişti. O, paşanın bir müşaviri ve yardımcısı olmuştu. Yeni Türk kanunlarının tanziminde Mahmud Paşa onun bilgi ve ihtisasından faydalanıyordu (2). Mehmed Çelebi, Divan kâtipliğinde de bulunmuştu. Buralarda gösterdiği büyük liyakat üzerine Mahmud Paşanın tavsiyesiyle 869 (= 1464 - 1465) da kendisine nişancılık verildi (3).

Uzun yıllar nişancılık yaptığı için onun "Nişancı, vasfı ve ünvanı adına galebe etmişti. "Nişancı Paşa, şeklinde anılırdı. Kendisi de şîirlerinde "Nişanî, mahlâsını kullanıyordu. 880 (= 1475) yılında nişancılığı zamanında İstanbul'da Kumkapıda yaptırdığı camisi "Nişancı Camisi, adını almıştı. Bu ad sonradan mahalleye de geçmiştir. Bugün de bu mahalle ufak bir tahrif ile "Nişanca Mahallesi, adını taşımaktadır. Onun meşhur vasıflarından birisi de "Karamanî =

(1) Şakayık tercümesi, s. 186.

(2) Babinger, Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke, s. 24-26.

(3) Kaynakların çoğu Mehmed Çelebiye nişancılıkla beraber vezirliğin de verildiğini söylüyorlar. Fakat Berlinde bir kütüphanede bulunan 862 (= 1458) tarihli bir vakfiyede "El-emir ül-hatir, el-vezir ül-kebir, şeklinde tavsif edildiği görülmektedir (İslâm Ansiklopedisi ve Babinger'in yukarda adı geçen eseri).

Karamanlı,, dır. Bu tavsif "Osmanî - Osmanlı,, gibi kullanılıyordu. Eski Karaman Beğliği topraklarında kurulan Karaman eyaletinde yetişen adamlar çok kere böyle tavsif edilirdi. Bu tavsife bakarak paşayı Konya'nın ilçelerinden bulunan Karamandan sananlar yanıylıyorlar. Çok kere bu Karamandan olanlar Lârendevî, Larendî şeklinde tavsif olunurlar. Mehmed Çelebi yukarıda da belirttiğimiz gibi Konyalıdır. Yavuz'un ve Kanunînin büyük veziri Piri Mehmed Paşa da "Karamanî,, diye tevsif edilirdi. Mezar taşında görüleceği gibi onu "Celâî,, ile vasıflandıranlar da vardır.

Mehmed Çelebinin, büyük dedesi Mevlânâ Celâleddîn gibi "Rûmî,, vasfıyla anıldığı da görülmüştür. Ona "Mehmed Paşa-yı Rûmî,, de deniliyordu. Onun böyle anılması yüzünden çağdaşı ve kadın cihetinden hısımlı Rum Mehmed Paşa ile karıştırıldığı da olmuştur.

İslâm Ansiklopedisinde Karamanî Mehmed Paşayı yazan Babinger, Mehmed Çelebinin birinci karısı ve Musannifekin kızı olan hanımı "Şah Hatun,, şeklinde adlandırmakta ve ondan Zeynelâbidin Ali Çelebinin doğduğunu, ikinci karısının da Alâîye beği Lûtfî Beğin kızı "Sultan Hatun,, olduğunu, bundan da Rukiye Hatun doğduğunu söylemektedir. Bu muharrirre göre Mehmed Çelebi, İstanbul ve Edirne'deki vakıflarını Alâîye beğinin kızının parasıyla yaptırmıştır.

Babinger'in bu mütaalealarında düzeltilmeye muhtaç birçok yerler vardır. Şöyle ki : Mehmed Paşaya, ölümünden sonra yerine gelen sadırazama ve daha galip bir ihtimal ile İkinci Bayazîd'a yaranmak için amânsız bir düşman olan, onun aleyhinde geniş propagandaya girişen, hatta nesebini inkâr edecek kadar küstahlık gösteren Âşıkpaşaoğlu (Veya Âşıkpaşaoğluna zeyil yazan meçhul zât) Osmanlı vezirlerinin bıraktıkları eserleri sayarken Mehmed Paşanın nihayet İstanbul'da hatunu Alâîye beğinin kızı akçasıyla bir cuma mescidi yaptığını söylemektedir.

Bizim Ankara Kuyûd-ı Kadîme arşivinde bulduğumuz 542 numaralı İstanbul evkafını tesbit eden defterin birinci cildinin 167 B sayfasında paşanın İstanbul'da kendi ünvanına nisbetle anılan mahallesindeki camisi şöyle kaydedilmektedir :

"Câmi' ül-merhûm Mehmed Paşa ibn-i Ârif Çelebi eş-şehîr bi-Nişancı Paşa,,

Bu defterde mabedin tesbit edilen gelirleri ve evkafı arasında caminin yanındaki çifte hamam, hamamın yanındaki başhane, kasap dükkânı ve diğer dükkânlar, hocreler ve bir katlı ve havlılı ve abdesthaneli bir ev ile eski saray yanında Yeniçeri ağasının oturmakta olduğu hepsi ayrı ayrı havlı ile sarılmış müteaddit köşkler görülmektedir.

Yine bu defterde Mehmed paşanın koştuğu şartlara göre tevliyet, oğlu Ali Çelebiye, ondan sonra da Sitti Şah Hatundan olan ebnâsına ve zamanla onların evlâdına verilecektir.

İstanbul Başbakanlık arşivinde 251 numarada kayıtlı bulunan Kanunî devrine ait mufassal İstanbul Evkaf defterinin 264 üncü sayfasında da Kuyûd-ı Kadîme Arşivindeki defterdeki malûmatın daha geniş ölçüde tekrarlandığını görürüz. Buradaki vakıf şartları şöyle hülâsa edilebilir :

1 — Paşanın evkafına oğlu Ali Çelebi ile Sitti Şah Hatundan olan oğulları ve sıra ile bunların evlâdı, menfaatleri müsavi bir şekilde paylaşılacak suretiyle

tasarruf edecekler. Eğer bunlardan sefere (muharebeye) gidenler olursa evleri kırıya verilmeyecektir.

2 — Vakfedilen evlerden ikisi bir sofa, fırın, matbah, kenif ve caminin yanındaki büyük ahır, zaviye haline konulmuştur. İstanbul'a gelen âlimler, seyyidler, fakirler burada üç gün misafir olabileceklerdir.

3 — Aileden ölenlerin, inkıraza uğrıyanların yerlerinin gelirleri de misafirlere sarfedilecektir.

4 — Paşanın, oturduğu konağın içindeki mescid de vakfedilmiştir. Onun masrafı da bu gelirlerle temin edilecektir.

Burada Paşanın Hac için ayırdığı paranın ve artan gelirlerin kullanılma şekilleri, cami ve mescit müstahdemlerinin alacakları paralar da ayrı ayrı izah edilmiştir.

Aşağıda izah edeceğimiz gibi paşanın idamından sonra Eski Saray (Fatihin sarayı) yakınındaki sarayı yeniçeri ağalarına tahsis edilmişti. Sarayın cihannümalarından birisi de biraz daha yükseltilerek -yanıncaya kadar- yangın tarasut köşkü gibi kullanılmıştı. Birçok tamirler gördüğü anlaşılan saray 26 safer 1163 çarşamba günü (= 4 şubat 1750) Küçükpazardan çıkan bir yangında yanmıştı. Vak'anüvis İzzî Efendi yangın münasebetiyle köşk ve saray hakkında geniş malûmat vermektedir (1).

Saray yandıktan sonra tekrar yapılmıştır. Yeniçeriliğin kaldırılmasından sonra saray Bâb-ı Meşihat olmuştur.

Cumhuriyetten sonra bir kız mektebine tahsis edilen saray tekrar yandı. Yerine Üniversitenin Tabii İlimler Enstitüsü kuruldu. Eski binadan arta kalan Kassamlık şubesinde şimdi İstanbul müftülüğü vazife görmektedir.

Arşiv defterlerindeki malûmatı Âşıkpaşaoğlunun sözleriyle karşılaştırdırınca şu mânâyı çıkarıyoruz :

Alâîye beğinin kızının adı Sitti Şah'tır. Mehmed Paşanın, Musannifekin kızından olan oğlunun adı Ali Çelebidir. Sitti Şahın oğulları küçük oldukları için, paşa Sitti Şahın parasıyla yaptırdığı camisine ve evkafına Ali Çelebiyi mütevellî yapmıştı. Ali Çelebiden sonra oğlu Mustafa Çelebinin tevliyeti aldığına bakılırsa Sitti Şahın oğulları ya küçükken öldüler ve yahut tevliyetle liyakatleri yoktu.

Tahminimize göre Babinger "Sitti Şah,, adını ikiye bölerek ve bir de sultan ilâve ederek paşanın iki karısına ad yapmıştır.

Mehmed Paşanın konağının içindeki mescit sonra meşihat binasının içinde yenilenmiş ve yanıncaya kadar ibadete açık kalmıştır.

Mehmed Paşanın ikinci karısı, Babinger'in söylediği gibi Alâîye beği Lûtfî Beğin değil, Lûtfî Beğin oğlu son Alâîye beği Kılıç Arslan'ın kızı idi. Lûtfî Beğin kızı yâni Kılıç Arslan'ın kız kardeşi de, Rum Mehmed Paşanın karısı idi. Âşıkpaşaoğlu bunları açıkça göstermiştir (2).

Arapça ve farsçayı ana dili kadar iyi bilen ve yazan Mehmed Paşa 869 (= 1465) (3) yılında tayin edildiği nişancılıkta gösterdiği büyük başarıdan dola-

(1) İzzî Tarihi, 217.

(2) Âşık Paşa Zâde tarihi (İstanbul basımı) 174, 192.

(3) Sicill-i Osmânî, IV, 105. Hadikat ül-Vüzerâ'nın (s. 15) "Mehmed Paşa 878 de Mahmud Paşaya cânîşin olmuştur,, cümlesini biz mânâlandıramadık.

yı 882 (=1477) yılında azil ve hapsedilen Gedik Ahmed Paşadan açık kalan veziriazamlığa getirildi (1).

Mehmed Paşa Fatihin Maltepe civarındaki Sultan Çayırında ölümünden bir gün sonra yâni 886 yılı rebiülevvelinin beşinci cuma günü (4 Mayıs 1481) geç vakit azgın yeniciler tarafından Tahtakalenin üstünde; Eski Sarayın şimalindeki sarayı basılarak başı kesilmek ve vücudü paramparça edilmek suretiyle feci bir şekilde öldürülmüştür. Evi, eşyası ve bu arada kütüphanesi de yağmalanmıştır.

Böylelikle dönmelerin Türklere karşı olan gayzı onun kanı ile söndürülmek istendi.

Mehmed Paşanın ölüm gününde tarihçiler ihtilâflara düşmüşlerdir. Hiçbirisi ölüm gününü doğru ve açık gösterememiştir.

Hadikat ül-Vüzerâ (S. 15), Ravzat ül-Ebrâr (S. 387), Sicill-i Osmânî (IV, 105), Evliya Çelebi (I, 141), Takvîm üt-Tevârih (115) ve Kamûs ül-A'lâm, Paşanın 886 yılında öldüğünü söylerler, gün vermezler.

Dursun Beğ (S. 174), Tâcüttevârih (I, 576), bundan naklen Solakzâde (S. 266) ve Hayrullah Efendi (VIII, 164) de Fatihin 886 yılı rebiülevvelinin 4 üncü perşembe günü öldüğünü yazarlar. Fakat Paşanın ölüm gününü tayin etmezler.

Hammer (Devlet-i Osmaniye Tarihi III, 212) Fatihin 3 Mayıs 1481 perşembe günü (4 rebiülevvel 886) öldüğünü yazar, Mehmed Paşanın ölüm gününü tasrih etmez.

Âlî, Kûnh ül-Ahbârında (Üniversite Kütüphanesi, Numara 5959, S. 114) Fatih, rebiülevvelin dördüncü Cuma günü ölmüş gibi gösterir. Mehmed Paşayı da Fatihin ölümünden 8 gün sonra öldürtür.

Oruç Beğ tarihi (S. 131), Rüstem Paşa tarihi (Üniversite kütüphanesi 4438 numara ve 147 nci sayfada) Fatihin 886 yılı 3 rebiülevvel perşembe günü öldüğünü söylerler. Fakat paşanın ölüm gününü açıklamazlar.

Sahâyif ül-Ahbâr (III, 401) Mehmed Paşayı 885 yılında Mesih Paşanın yerine Sadırazam yapar ve Fatihin öldüğü gün öldürtür.

Âşıkpaşaoğlu tarihi S. 190 ye 220 de Fatihin ve Mehmed Paşanın ölüm yıllarını açıklamaz, Oruç Beğ 885 yılının olaylarını kaydederken "ve yine", diye başlayarak Fatihin rebiülevvelin üçüncü perşembe günü ikindi vakti saati merihte Maltepe yakınında Tekfûr Çayırında öldüğünü söyler, Mehmed Paşanın ölüm gününü açıkça göstermez.

Neşri bu vak'a hakkında en iyi bilgi verecek durumda olan bir tarihçidir. Çünkü o sefere iştirak etmişti. Sultançayırındaki ilk menzilde padişah öldüğü zaman karargâhında, "Sâhib-i Ayâr,, çadırının yanındaki çadırda bulunuyordu. Anlattığına göre Fatih, rebiülevvelin dördüncü perşembe günü ikindi vakti ölmüş ve cuma gecesii cesedi İstanbula geçirilmiştir. Neşri'nin buraya kadar verdiği mufassal malûmat çok doğrudur. Fakat biraz aşağıda "Mevlânâoğlu Mehmed Paşanın başını kestiler, perşembe günü ikindiden sonra Nişancı Paşa vâkiaya uğradı,, derken tezada düşüyor. Eğer bunda kopya hatası yoksa Neşri muhakkak cuma yerine perşembe yazmak gibi bir zuhule kapılmıştır.

Mehmed Paşa, Fatihin ölümünden bir gün sonra sarayında öldürülmüştü.

(1) Hadikat ül-Vüzerâ, 15; Takvîm üt-Tevârih (Müteferrika basımı), 115; Sicill-i Osmânî, IV, 105; Hammer, Devlet-i Osmaniye Tarihi, III, 242.

Biz bunu Mehmed Paşanın şimdiye kadar neşredilmeyen mezar taşındaki kitabesiyle ilk olarak ilim âlemine sunuyoruz.

Mezar taşlarındaki, Hemşehrisi Şeyh Vefânın hazırladığı kitabeye göre Mehmed Paşa 886 yılı rebiülevvelinin beşinci gününe rashyan ayın ilk cuması geç vakit şehit edilmiştir.

Büyük hükümdarın cenaze namazını, Bayazıd, İstanbula geldikten sonra kıldırان Şeyh Vefa (1) Fatihin ölümünün ikinci günü büyük ve fâzıl hemşehrisi Konyalı Mehmed Paşanın feci âkibetini görmüştü. Paşanın cenaze namazını da Şeyh Vefa'nın kıldırması çok muhtemeldir. Nişancı Paşanın mezarı İstanbula Kumpapıda kendi camisinin şimal tarafındaki havlısında sed üzerindedir.

Alelâde taşla yapılmış sandukasının üstüne geçirilen baş ve ayak taşları som mermerdendir. Taşlar mihrapçık şeklinde oyulmuş ve minimini istalaktitlerle ve devrinin tezyinatı ile süslenmiştir. Taşların her iki tarafları da yazılıdır. Sülûs kıtabe kuvvetlice fakat cahil bir hattatın elinden çıkmıştır.

Sakinılan göze çöp battığı gibi hattat, büyük âlim ve mutasavvıf Şeyh Vefânın söylediği kitabeyi feci bir şekle sokmuştur. Başta şâir Bâki olmak üzere birçok büyüklerin mezar taşı kitabeleri hep böyledir. Kitabeleri hiçbir düzeltme ve tasarruf yapmadan aynen vereceğim. Arapça bilenler yanlışları kendileri düzeltebilirler.

Baş taşının dış tarafında şunlar yazılıdır :

- 1 — قال تآ بعه الشيخ وفا
- 2 — لشهيدا سر سر آبايا
- 3 — اخرا الجمعة الاولى ضاير (2)
- 4 — من رحيل في خميس (3) راع
- 5 — الربيع وولدى (4) هاتيا (5)

Baş taşın içindeki kitabe şudur :

- 1 — هو الرحيم
- 2 — استشهد بالرحوم محمد باشا
- 3 — ابن عارف بطي الجلالى الصديق
- 4 — رحمه الله (6) رجعة وانهة
- 5 — غفر الله لمن قرأهما الفاتحة
- 6 — صلى الله على سيدنا و صديقه اجمعين

(1) Kûnh ül-Ahbâr (Üniversite kütüphanesi yazması) Numara: 5959, s. 110; Mür'iyüttevârih s. 467.

(2) Bu kelime gizlenmek mânâsına "Zavb,, kelimesinin ism-i fâilidir. Gizlenen mânâsınadır.

(3) Bu kelimenin birinci harfi noktasızdır. Biz noktaladık. Hamis: "beşte bir,, anlamına "hums,, mânâsınadır. Burada beşinci anlamınadır.

(4) Bu kelimenin hazret-i peygamberin doğduğu rebiülevvel ayı kasedilmek için kullanıldığını sanıyorum.

(5) Bu kelime yukarıya ağmak ve aşağıya düşmek anlamına "Heviy,, ve "Heve yan,, kökündendir.

(6) "Rahimehumâ,, olması lâzım gelirken hattat, cehli yüzünden böyle yazmıştır.

Ayak taşının dış tarafında şu satırlar okunur :

- 1 — الباقي
 - 2 — شهدان شهداء (1)
 - 3 — اخرا الجمعة الاولى هذا حج (2)
 - 4 — من رحيل في خمس (3) بيع
 - 5 — الربيع (4) مولدى تاريخ
- سنة ٨٨٦

Bu taşın iç tarafındaki kitabe de şudur :

- 1 — الباقي
- 2 — و مذلت (5)
- 3 — الشهادة رجا
- 4 — تاريخ شهيد
- 5 — دبت (6) حيا في هنا
- 6 — سنة ستة وثمانين وثمان مائة (١٧)
- 7 — سنة ٨٨٦

Mükrimin Halil Yinanç'ın Tercümesi:

Tarih-i Osmanî Encümeninin yayınladığı "Osmanlı Tarihi", nde bazı bahis-leri incelenilen ve Mehmed Arif Beğ merhum tarafından da dilimize çevrilip de neşredilmeyen Mehmed Paşanın tarihini Mükrimin Halil Yinanç tercüme ederek "Millî Tarihimize Dair Eski Bir Vesika", başlığı altında ve iki bölüm halinde, rumî 1340 yılında, Türk Tarih Encümeni Mecmuasının 2 (79) numaralı nushasının 86 - 93 ve 3 (80) numaralı nushasının 142 - 156 ncı sayfalarında birer sayfa-lık tanıtımlar ile yayınlamıştır.

Tercümede aslının seçilî ve muhteşem cümleli ifadeleri hemen hemen oldu-ğu gibi bırakıldığı için ifade çok ağıdalı ve herkesin anlayamayacağı kadar ağırdır.

Bunu başka bir şekilde şöyle de ifade edebiliriz :

Mükrimin Halil Yinanç arapça cümleleri ve bazı ek edatlarını çözmüş, Türk-

(1) "DERBEHA,, kelimesinin mânâsı "başını aşağı eğerek ve iki büküm olarak yürümek,, "tezellül etmek,, tir.

(2) Hattatın burada korkunç bir hatâ işlediği muhakkaktır. Bunun doğrusunun olduğunu sanıyoruz. Terebbüh gevşemek, pörsümek, sarkmak, salınmak anlamındadır.

(3) Bu kelimenin birinci harfini biz noktaladık.

(4) Eğer bahar feyizli olursa araplar ER-REBİ' kelimesinden sonra bir دابع ilâve ederler. Bu kitabelerde bunu görüyoruz.

(5) TEL Bir adamı yere yıkmak, namusunu ihlâl edecek lâf atmak, bir adamın eline bir şeyi huşunetle vermek, tazarru' ve niyaz etmek, düşmek ve döğmek anlamı-nadır.

(6) DEB eğile eğile inliyerek yürümek anlamındadır.

(7) Bu satırda hattat yer kazanmak için giriftten faydalanarak (و) ve (١٧) yi ikişer defa okunmak üzere yazmıştır.

çeleştirmiş, fakat terkipleri olduğu gibi bırakmıştır. Bu usulü de mânâlandırma-dığı ve çözemediği kısımlar için kendisine bir çeşit siper yapmıştır.

Yinanç, müellifin Fatih'in tevsifine ayırdığı çok mühim ve kıymetli sayfaları olduğu gibi; fakat yanlışlarla ve birçok atlamalarla nakletmiştir. Manzum par-çaların hiçbirisini tercüme etmediği gibi bunları aynen alırken de hatâlar yap-mıştır. Bu şekilleriyle bunları mânâlandırmaya imkân yoktur. Bu yanlış kopya-ları görenlerden Mehmet Paşanın ruhunu incitecek kadar ileri gidenlere bile ras-lanmıştır.

Yinanç; bazı has isimleri de yanlış kopye etmek suretiyle okuyucuların ba-şını döndürmüş ve kendilerini yanlış buluşlar ve ihtimaller üzerinde yormuştur.

Mehmed Paşanın "Zabibak,, şeklinde doğru yazdığı bir kale adını o "Zibyak,, şekline sokmuştur.

Kitaba bir harf kopya hatâsıyla "نوابرى" şeklinde geçen yeri aynen almış, neresi olduğunu göstermemiştir.

Başka hiçbir tarihte raslanmayan Gürcistan nevâhisindeki "مشاهير" ile "مشاهير" nın nereleri olduğunu kısa birer notla olsun göstermediği için bu yerler tarihçilerce bugüne kadar meçhul kalmıştır.

Tercümede ikinci derecede atlamalar, yanlışlar ve eksikler de vardır.

Biz bütün bu yanlışları, sakatları yerlerinde notlarla gösterdiğimiz için bu-rada tekrarlamaktan çekiniyoruz. Buna rağmen Mükrimin Halil Yinanç'ın; bu çok değerli eseri geniş muhite tanıtmaktaki kıdemini takdir etmiyecek ve şük-ranla karşılamayacak kimse yoktur.

Devrinde belki hoş görülebilecek hatâların devamına gönlümüz razı olma-dığı ve yeni neslin de faydalanmasını göz önünde bulundurduğumuz için kitabı tekrar tercüme ettik. Bunu yaparken de metne tamamen sadık kaldık. Başka bir ifade ile tercümeyi harfi harfine yaptık.

Kitabın Edebî Değeri:

Arap dilinin lûgatını tedvin edenlerin çoğunluğunu Arap olmıyanlar teşkil ederler (1). Arap edebiyatını eski ihtişamıyla yaşatanların içinde de birçok Türk-lerin bulunduğu su götürmez bir gerçektir.

Mehmed Paşanın kitabı, eski bir ifade ile zarfı mevrûfuna uygun, yüksek değer taşıyan bir edebî eserdir. Paşa bazı ayetleri, hadisleri, büyüklerin sözlerini, sözlerin büyüklerini kitabına seci miskabı ile titiz bir kuyumcu gibi işlemiştir. Bu kitap Türklerin Arap diline kazandırdıkları birçok muallakalardan birisi ola-rak alınabilir. İfade çok süslü ve çok akıcıdır. Şâirane ve çok ince buluşlar var-dır. Fatih'i överken söylediği "O övülme sınırlarını okadar aşmıştır ki en iyi bir şekilde de övülse sanki ayıplanmış olur,, mânâsına gelen şu iki mısraın taşıdığı mânâ ne kadar yüksektir :

تجاوز قدر المدح حتى كأنه
باحسن مايشئ عليه يعاب

Devrinin teamülüne göre Arap ve Fars edebiyatlarını bütün incelikleriyle

(1) Corci Zeydân, Medeniyet-i İslâmiye Tarihi, III, 92.

bilmeyen bir kimse nişancılığa getirilemezdi. Onun nişancı oluşu bu iki dile de kendi dili gibi hâkim olduğunu gösterir.

Fatih adına Uzun Hasana yazdığı bir mektubun, onun maddî refahını arttırdığını ve terfiini hazırladığını söyleyenlerin büyük bir hakikati ifade ettiklerine inanmalıdır.

Tezkere sahibi Lâtîf der ki :

“Sultan Mehmed Han Gazi cânibinde diyâr-ı Acem serdârı Uzun Hasana irsâl olunan mektûb-ı mergubu bu imlâ ve inşâ etmişdür. İttifak-ı fudalâ ve fûşehâ budur ki vilâyet-i Osmâniyeden mülk-i Memâlike andan müfid ve muhtasar bir nâme-i nâmî tahrîr ü tesvîd olunub isâl ve irsâl olunmamışdır. Mezkûrun mansıb-ı vezârete ve mesned-i sadârete varmasına bâis ol mektub oldu diye rivâyet ederler. Meğer ol zamanda kemâle râğbet ve kâmile riâyet olurmuş ve her kes mertebey-i istihkakına göre bulurmuş (1).”

Mehmed Paşanın toplayabildiğimiz Türkçe manzum parçalarını buraya sıralıyoruz :

Ka’r-ı bahr-ı dilde kalurdu bu dürr-i şâhvâr
Ey Nişânî i’tibâr-ı hazret-i şâh olmasa.

★

Tâli’de devlet olmasa hizmet ne fâide?
Hakdan inâyet olmasa tâ’at ne fâide? (2)

★

Sensüz bu cihanda sanemâ cân gerekmez,
Hüsni’n güneşi doğmasa devrân gerekmez.
Kaddürle hadûn zulfûn ü hattun-göreliden
Serv ü semen ü sümbül ü reyhân gerekmez.
Aşkunda Nişânî ne safâ buldı kim ey cân
Derdün gerek ol âşika, dermân gerekmez (3)

Evliyâ Çelebi, Mehmed Paşayı “Nişânî, Celâleddîn-i Rûmî Hazretleri ferzendidür ki Karamanî Mehmed Paşa, Uzun Hasan Şaha Ebülfeth tarafından nâme-i dürrerbârı bunlar inşa etmişdür,, şeklinde tavsif ettikten sonra onun bedaheten söylediği şu beyiti yazar :

Fazl ehli haylı mu’teber ü Kâmrân imiş,
Rüşvet yoğ imiş anda zamân ol zamân imiş (4).

Mehmed Paşanın Hizmeti ve Değeri:

Fatih İstanbul gibi milletlerarası meşhur bir şehri de sınırları içine aldıktan ve bu suretle yeni ve altın bir çağ açtıktan sonra anayasaya benzeyen bir kanun hazırlanması ihtiyacını duymuştu.

Filhakika her eyaletin daha ziyade örfi ve divanî vergileri ihtiva eden kanunnâmeleri vardı. Bu bakımdan Osmanlı devleti tam bir adem-i merkeziyet

(1) Lâtîfî Tezkeresi, 334.

(2) Lâtîfî Tezkeresi, 335.

(3) Sehî Tezkeresi, 23.

(4) Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi, I, 330.

usulüyle idare ediliyordu. Böyle oluşu da devletin serpilmesinde ve çabuk gelişmesinde büyük bir âmil olmuştu. Bu kanunnâmeler eyaletlerin her 25 yılda bir tekrarlanan yazım defterlerinin başlarında yer alırlardı. Meselâ Fatih, Karaman eyaletini tamamen fethettiği zaman Karamanoğlu İbrahim Beğin kanunnâmesini bazı ilâvelerle ibka etmişti. Gedik Ahmed Paşanın sadrazamlığı zamanında, 881 (= 1476) yılında yapılan ilk yazımda görüldüğü gibi bu eyaletin kanunnâmesi mukaddemesiyle beraber 20 satırı aşmıyordu. Bu tarihten 25 yıl sonra İkinci Bayazid zamanında Karaman eyaleti bir daha yazılmıştı (1).

Derlitoplu bir halde yeni kanunların hazırlanmasına Mahmud Paşanın sadrazamlığı zamanında başlanmıştı. Mehmed Paşa kanunların hazırlanmasında Mahmud Paşanın müşaviri durumunda idi. Kendisi sadırazam olunca nezareti altında kanunların tanzimi tamamlanmıştır.

Hammer, Fatihin hayatını yazarken der ki :

“Kanun, yâni Mehmed-i sâninin nizâm-ı esâsisi-ki Sadrazamı olan Karamanlı Mehmed Paşa onunla idareyi tanzim ve usûl-i teşrifat-ı devleti tayin etmişdi hükûmet ile sarayın taksim-i vezâifinde dört adedini esas ittihaz eylemiştir.... Vezîr-i âzam Karamanî Mehmed Paşa-ki Mecelle-i Cedide-i Osmâniyenin kism-ı a’zamı onun zamanında tanzim olunmuştur,, (2).

“Kadîkat ül-Vüzerâ, da : “Hâlâ düstûr ül-âmel olan kavânîn-i nâfianun ekseri anun netice-i isâbet-pezîridür,, (3) denilmektedir.

Şemseddin Sami ise Mehmed Paşanın kanun yapıcılığını şöyle ifade etmiştir :

“Dört sene bu makam-ı âlîde kalmış ve birçok kavânîn ve nizâmât vaz’ına muvaffak olmuştur,, (4).

Târih-i Osmânî Encümeninin yayınladığı Kanunnâme-i Âl-i Osman mukaddemesinde de şunlar söylenmektedir :

Kanunnâmenin 882 senesinden sonra ve Karamanî Mehmed Paşanın zaman-ı sadâretinde tartib ve tahrîr edildiğine yakın hâsıl oluyor,, (5).

Fatihin kanunnâmesinin Mehmed Paşanın yüksek nezareti altında yapıldığını gösteren birçok deliller vardır. Meselâ Mehmed Paşa, Konyalı olduğu için bu kanunnâmenin üçüncü bâbının yürüğe ve haymanaya tahsis edilen dördüncü ve kaldırılan bid’atlara tahsis edilen altıncı fasıllarında Karaman eyaletini ilgilendiren birçok hükümler vardır :

Paşa Konyadaki bir süpürgelik ile bile meşgul olmuş ve kanunnâmeye şöyle bir hüküm koydurmuştur :

“Konya civarında bir süpürgelik yer var imiş. Şehir halkı onunla faydalanur imiş. Bir defa anın içinde tavşan bulunmuş. Andan sonra varup süpürgelik alan kimseneyi kulları koruya girdin diye incidirlermiş. Gerekir ki evvelden müslümanlar müntefî’ oldukları yerden men’ olunmayalar,,

Rumeli ve Anadolu’nun askerî davalarını bir kadiasker tetkik ederdi. Meh-

(1) Bu iki il yazıcı defteri Ankara Kuyûd-ı Kadîme arşivindedir.

(2) Devlet-i Osmaniye Tarihi, III, 217 ve 224.

(3) Hadîkat ül-Vüzerâ, 15.

(4) Kamûs ül-A’fâm, VI, 4195.

(5) Kanunnâme-i Âl-i Osman (Sene 1330), sayfa : 6.

med Paşa kadiaskerleri ikileştirdi. İmparatorluğun sınırları genişliyor, yeni fetihler birçok devlet adamlarını ve kumandanları zenginleştiriyordu. Bundan sonra yeni yeni birçok vakıflar tesis edildiği ve eskilerinin genişletildiği görülüyordu. Bazılarının devlet hissesini vermeden mülk edindikleri de tesbit olunuyordu.

Vakıf köylerden ve yerlerden vergi ve asker alınmadığı için evkafın başı boş gelişmesi ve serserileştirilmesi devletin malî ve askerî yapısını müteessir etmeğe başlamıştı. Bu, devleti sonu tehlikeli olan bir çeşit gevşemeğe ve felâkete sürükleyebiliyordu. İşte Mehmed Paşa bunu önlemek için şüpheli evkafı ve emlakı feshetti. Bu suretle devletin askerî kudretini sağladı, malî bünyesini sağlamlaştırdı. Bu yeni nizamın gayrimeşru yerler ve kazançlar sağlayanları pek de memnun etmediği anlaşıyor.

Bunların başında "Âşık Paşa-zâde Tarihi,, denilen kitabı yazan zat vardır.

Yeni kanunlar yürürlüğe girdikten sonra Fatih yeni bir sefer için yola çıktı ve Maltepe civarındaki Sultan Çayırında öldü. Sadırazam Mehmed Paşanın başkanlığındaki heyet Sultan Mehmed'in halefi gelinceye kadar ölümünün gizli tutulmasına karar verdi. O vakit orada bulunan Neşrî kararı şöyle anlatır :

"Nişancı Paşa ve Manisa Çelebisi ve Kadiaskerleri padişahın öldüğün setretmek isteyüp hünkâr hamama girmeğe geldi, bir kaç gün durur yine gider...,, (1)

Tahta kim oturacaktı? Amasyada bulunan Rûm eyaleti valisi padişahın en büyük oğlu idi. Orada sessiz ve dervişane bir hayat sürüyordu. Karaman eyaleti valisi Şehzade Cem ondan küçük idi.

İlmi, liyakati, siportmenliği, faaliyetıyla; halkı memnun eden idaresiyle; bilginlere ve şâirlere karşı gösterdiği himaye ile daha çok tanınmış ve sevilmişti.

Bütün eski ve yeni kaynakların kaydettikleri gibi Mehmed Paşa, Fatih'in ölümünden sonra başkanlık ettiği heyetin kararını perdedarlardan Keklik, Kelek, Kelilik ve yahut Leylek Mustafa ile Şehzade Bayazıd'a bildirmiş ve onu münhal tahta çağırıştı (2).

Mehmed Paşanın - bütün halk gibi - kendi doğduğu memlekette, Konyada valilik yapan Sultan Cem'e karşı derin bir sempatisi vardı. Fatih'in yerine onu getirmek ve bu büyük boşluğu o değerli şehzade ile doldurmak istiyordu. Bu iç arzusunun kendisine bildirmek için Sultan Cem'e gizlice bir mektup göndermişti. Bu mektubun gönderildiğinde hâdiselerin şahidi Neşrî başta olmak üzere, Tâcüt-tevârih sahibi, Solakzâde, Hammer gibi eski ve yeni güvenilir tarihçiler söz birliği ediyorlar. Neşrî bunu aynen şu cümlelerle ifade eder :

"Nişancı Paşa da bir kulum Karamanda Cem'e göndürdü,,.

Mehmed Paşa, Sultan Bayazıd'ın tahta oturmasını memleket menfaatlerine pek uygun bulmuyordu. Fatih de şehzade Bayazıd'ın içki ve berş gibi uyuşturucu ve sarhoş edici macunların kullanılmasından ve etrafındaki dalkavukların kendisini avuç içine alarak üzerinde zararlı tesirler yapmalarından çok müşteki idi.

Fatih, oğlunu bu fena itiyadlarından, kötü ve zehirli muhitten uzaklaştırmak

(1) Neşrî (Müze nushası, Nu. 479), s. 414-415.

(2) Hoca Sadeddin, Tâcüt-tevârih, II, 2; Neşrî, 415; Hammer, Devlet-i Osmaniye Tarihi, III, 241; Solakzâde, 270.

için Amasyaya bir mektup yazmış ve Bayazıd'ın derhal Konya'ya nakledilmesini, içki ve berş denilen afyonlu ve esrarlı macun kullanmasının önüne geçilmesini ve etrafındaki müfsid ve münafıkların yanından uzaklaştırılmasını bildirmişti. Emri derhal yerine getirilmişti.

Bayazıd Konyaya vardığı gün nasılsa elde ettiği berşten fazlaca almış ve üç gün, üç gece ağzından köpükler saçarak kendini bilmez bir halde yatmıştı. Bayazıd'ın bu hali de babasına bildirilmişti. Bundan sonra Bayazıd, babasına yazdığı mektupta berş kullandığını itiraf ediyor, fakat bunu "nezlesi harekete geldiği için,, az miktarda aldığını söylüyordu.

Şimdiye kadar meçhul kalan bu orijinal vesikalar son zamanlarda Topkapı sarayında meydana çıkmış ve ilk defa tarafımızdan neşredilmiştir.

Mehmed Paşa işte bunları ve geniş muhite aksetmeyen daha bir çok kötü halleri bildiği için afyonlu, esrarlı macun ve içki müptelâsı Bayazıd'ı Fatih'in tahtında görmek istemiyordu (1).

Mehmed Paşa mektuplarını yazdıktan ve yolladıktan sonra Fatih'in naşını İstanbula geçirmiş, İstanbulla Üsküdar arasındaki ulaştırmayı kesmek için de bütün nakil vasıtalarını İstanbul tarafına almıştı. Şehirdeki acemi oğlanlarını da payitahttan çıkarmıştı.

Bazı tarihçilerin haber verdiklerine göre Cem, Gelibolu yoluyla İstanbula gelecekti.

Cem'e gönderilen mektup Hoca Sadeddin Efendinin ifadesiyle "Sultan Bayazıdın karâbet-i müzâheretleri ile serefrâz olan Anadolu Beglerbegisi Sinan Paşanın eline geçmiş idi,,. Sinan Paşa götüreni öldürmüş, durumu ilgililere bildirmişti (2).

Fatih'in İstanbul muhafızlığına getirdiği İshak Paşa, sadırazamlığa göz koymuştu. Eğer tahta Cem geçerse buna imkân yoktu. Fesad ve tevir makinesini bütün şiddetiyle faaliyete geçirdi. Sadırazam olursa kendilerine bol atıyye ve dirlik temin olunacağını vâdederek yeniçerileri ayaklandırdı. Saltanat vekillğine de Bayazıd'ın Eski Sarayda bulunan oğlu Korkud'u getirdi.

Yeniçeriler İshak Paşanın tahrik ve teşvikiyle yurdun selâmetinden ve yükselmesinden başka bir endişesi olmayan Mehmed Paşayı öldürdüler.

İshak Paşa, Bayazıdla beraber gelen adamlarından Hamza Paşa oğlu Mustafa Paşanın sadırazamlığa getirilmesi ihtimalini önlemek için de yeniçeri zorbalılarını kıskırttı. Bayazıd, Mustafa Paşayı beraberinde İstanbula geçirmeye muvaffak olamadı. İshak Paşa, Bayazıdla anlaştıktan sonra Mehmed Paşanın adamlarından Manisâ-zâdeyi azlettirerek yerine Mustafa paşayı getirdi.

Hülâsa : Mehmed Paşa öldürüldü; İshak Paşa sadırazam oldu.

(1) Bu vesikalardan Bayazıd'a ait olanların arşiv numaraları 6366 E. ve 8335 E. dir (Arşiv Kılavuzu, Birinci fasikül, s. 64).

(2) Vâkıât-ı Cem (s. 2) Bayazıdın babasının ölümünden nasıl haberdar olduğunu şöyle anlatır : "886 yılı rebiülevvelinün dördüncü pençşenbih günü Sultân ül-mücâhidin Sultan Mehmed Gazi fenâ dârından baka sarayına rahlet etmiş, sekizinci düşenbih günü ulak gelüb haber getürdi,,. Demek ki Cem, babasının ölümünü dört gün sonra haber almıştı.

Aşıkpaşaoğlunun Düşmanlığı ve İftiraları:

Aşıkpaşaoğlunun tarihinin müellifi veya onun zeylini yazan zat, gençlik arkadaşı İshak Paşaya yaranmak ve İkinci Bayazıd'a yanaşmak ve bu suretle de bol dünyalığa kavuşmak için Konyalı Mehmed Paşa aleyhinde geniş bir propaganda yapmış, iftiralar bile savurmaktan çekinmemiştir.

Aşıkpaşaoğlu sadrazamların eserleri arasında Nişancı Paşanın hayır eserlerini de sayarken aynen şunları söylemiştir.

"Nişancı Paşa kim ol nesli bühtandır. Allahın kullarının malına ve kanına ve ırzına tama' etmiş idi. Ve her ne kadar kim padişahın vilâyetinde şer'-i Muhammediydi ve vakıf idi ve mülk idi, cem'isini bozdi, hâsılların padişahın hazinesine getürdi (1)...."

Meşhur Aşık Paşaya intisabı bile henüz kesin bir şekilde tesbit edilemeyen Aşıkpaşaoğlu Ahmed Aşık'ın, Mehmed Paşanın nesebine karşı savurduğu büh-tan, büyük ve yenilmez bir ihtirasın eseridir. O göya Mehmed Paşaya evkafı niçin lâğvettiğini sormuş, bir şamar gibi suratına vurulan şu cevabı almıştır:

— Senün de nen aldılar kim bize bunun gibi sual edersin (1)?

Şahsî menfaat düşüncesi, ihtiras Aşık Paşa-zâdeyi okadar küçültmüştür ki Mehmed Paşayı kötülemek isterken derin bir tezat çukuruna düşüğünün farkına varmamıştır. Demek ki Mehmed Paşa bütün evkafı lâğvetmemiştir.

Filhakika Aşık Paşa-zâde bu propagandasının mükâfâtını görmüş, Sultan Bayazıdın kızlarından birisi ona intisap etmiştir. Böylelikle umduğu bol dünyalık sağlanmıştı.

Hem Fatihin, hem de Bayazıdın saydığı ve bütün geniş muhitin sevdiği Konyalı Şeyh Vefâ, Mehmed Paşanın mezartaşına yazdığı kitabede onun Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî torunlarından olduğunu söylemiştir. Bundan başka eski, yeni birçok müellifler, meselâ Oruç Beğ (Tevârih-i Âl-i Osman, 131), Neşrî (Müze Kütüphanesi yazması, s. 484), Hoca Sadeddîn (Tâcüttevârih, II, 2), Âlî (Küh-ül-Ahbâr Üniversite yazmaları, Nu. 5909, s. 115), Lâtîfî (Tezkere, 334), Evliyâ Çelebi (Seyahatnâme, I, 335), Şemseddin Sami (Kamûs-ül-A'lâm, VI, 4195) dahi bu hakikati tekrarlamışlardır.

(1) Aşık Paşa-zâde, Tevârih-i Âl-i Osman (İstanbul basımı) s. 192.

OSMANLI SULTANLARI TARİHİ

Dünyada kendisine inanan ve inanmayan bütün insanlara, ahrette yalnız mü'minlere ihsanlarda bulunan ulu Tanrının adıyla başlıyorum.

Kitabımızın bitirilip tamamlanmasında onun yardımına sığınırız. Nimetine karşı yapılacak hamd ve şükür ancak; ona lâayık olan Allaha mahsustur.

Tanrının ihsanı, meleklerin istiğfarı ve insanların duası da onun peygamberi Muhammed'e ve Muhammed'in ocağına mahsustur.

Bu; kendilerini Ömer adaletiyle süsleyen Osmanlı sultanlarının tarihleri hakkında kısa bir sözdür. Tanrım! Saltanat tahtını onların vücudlarıyla süslediğin gibi onları müebbed kıl, dârül-hilâfeyi onların fazl ü kemalleriyle doldurduğun gibi sonsuz et!

Bazı tarihlerden nakledildiğine göre Moğollar Bağdad'a ve ozaman Bağdad'a bağlı bulunan yerlere istilâ edip de kendilerinden beklenen fenalıklar ortaya çıktıktan sonra Selçuklu hükümdarlarının kalıntıları kendi yerlerinden Rûm memleketlerine kaçmışlardı. Ermeniyeye şehirlerinden Ahlat şehri çevresinde deve, koyun, uşak ve hizmetçi sahibi bir kavım vardı. Bunların önderi ve başkanı yüce soylu, yüksek soplu, iyi huylu, temiz siyretli birisi idi. Soyu 21 göbekte Nuh'un oğlu Yafes'in çocuklarından Oğuz Hana ulaşırdı. Adı "Kayık Alp", tı. Bu da Selçuklularla birlikte kaçmağa razı oldu. Asıl yerlerini ve yurdlarını bırakarak kavımı ve boyu ile beraber Anadoluya doğru yöneldi. Bu yöneliş 656 yılında idi.

Ankara yakınında Karacadağa vardı ve oraya kondu. Sonra buradan kavımıyla birlikte başka bir yere göçtü. Orada ölüp gömüldü.

Yerine oğlu Sarkuk Alp baş oldu. Bir muddet sonra o da, hikmeti bir kavımın yok oluşunu ve başkalarının ihyasını iktiza edenin yanına göçtü. Karâyüğ'de gömüldü. Yerine oğlu Gök Alp geçti. Bunun da nöbeti bitince "Şarabhâne,, ye gömüldü.

Kavım başkanlığına oğlu Gündüz Alp geldi (1). Bu, kâfirlerin komşusu olduğu için onlarla kanlı savaşlar yaptı. Bu da Kızıl Saray'da Tanrının davetine icabet etti. Yerine oğlu, kahraman ve bahadır büyük emir Ertuğrul geldi. Ertuğrul temiz etekli, atâ ve ihsanı bol, doğrudan şaşmaz, Tanrı yolunda hakkıyla cihaddan kaçmaz bir adamdı. Hikâye edildiğine göre Ertuğrul bir gece fakih bir adamın evine inmişti. Oturunca fakih ona dedi ki:

— Yerini değiştir. Çünkü tam arkanda saygı gösterilmesi gereken bir kitap vardır!..

(1) Beypazarından üç saat uzakta bulunan Kızıl Sarayda (Kırka köyünde) Gündüz Alp'a nisbet edilen bir mezar bulunduğunu 1318 tarihli Ankara salnamesinin 123 üncü sayfasında okuduk. Tevâtür halinde bize kadar gelen ağız rivayetine göre Gündüz Alp burada gömülmüştür. Bileceğin de bir Kızıl Saray köyü vardır. Rûhî,, Gündüz Alp'ın burada gömülü bulunduğunu söyler.

Ertuğrul :

— “O nedir?.. dedi. Fakih cevap verdi :

— Tanrının kârem sahibi peygamberi Muhammed'e - salât ve selâm-ların en iyisi üzerine olsun - indirdiği kelâm-ı kadimdir !..

5 Evdekiler uyuduktan sonra Ertuğrul kalktı, yıkandı, Hakkında hiçbir şüphe beslenmeyen kitap tarafına döndü. Namaz kılanlar gibi ellerini gö-beğinin üstüne koydu. Gönül alçaklığı içinde, sabah olup da evdekiler uya-nıncaya kadar ayakta durdu. Bu halini ve Tanrının kitabına karşı göster-diği saygıyı onlardan gizledi. Sonra uyudu. Düşünde yüce Tanrı tarafından

10 birisinin ona :
— “Kelâmımıza büyük saygı gösterdin. Onu arkanda bırakmadın. Biz de seni, arkandan geleceklerini ve çocuklarını yüceltiriz,, dediğini gördü.

15 Sonra merhum Selçuk hükümdarı Sultan Alâaddin, gazâ için Konya-dan Rûm taraflarına doğru yönelmişti. Emir Ertuğrul bunu öğrendi. Dost-luğunu göstermek için Sultan Alâaddin'e - Tanrının rahmeti üzerine olsun, Allah onu hoşnut etsin - bir elçi gönderdi. Sonra da kendisine uymak ve bağlanmak yolunu tuttu. Gazâ ve cihadda sultanla birlikte bulunmak iste-di. Sözlerinin gelişinden ve işlerinin akışından sultan katında akilliği, yi-ğitliği ve başbuğluğa liyakati anlaşıldı. Sonra, yüce hükümdar, Karacahi-sar adlı bir kâfir kalesini sardı. Güney tarafının kuşatma işini Emir Er-tuğrula verdi. Bu sırada Tatarların andlarını bozarak azgınlığa, memleket-leri yıkmaya başladıkları ve bu yolda ileri gittikleri haberi sultana erişti. Bu kötü haber sultanın uyanık kalbini meşgul etti. Bunu Emir Ertuğrula bildirdi. Yanına askerden bir kısım bıraktı. Kâfirlerle savaşma ve kırışma işini ona bırakarak Tatar diye adlandırılan şerirleri koğmak için geri dön-dü. Emir Ertuğrul kâfirlere karşı muzaffer oldu. Âlemlerin sahibi olan Tanrıya hamdolsun, kıyıcılık eden kavmin kökünü kesti (1). Bundan son-ra Emir Ertuğrul yüce ve her şeyi bilici Tanrının takdiri olan, kaçması ve kurtulması imkânsız hâdisenin vukuuna kadar iki yıl, üç ay gazâ ile uğ-raştı. Sonra, başıslıyan ve esirgiyen Tanrının rahmet bahçelerine göçtü. 30 93 yaşında idi. Yerine ergin oğlu, kutlu halefi, verici Tanrının yardımına mazhar, ülkeler açıcı Sultan Osman geçti. Tanrı kıyamet gününe kadar o-nun haleflerinin devlet direklerini sağlam kılsın.

35 Sultan Osman reislik ve küçük emirlik derecesinden sultanlık ve bü-yük halifelik mertebesine yükseldi. Beldeler fethetti. Allahın kullarını ida-re edip küfür ve inad sahiplerini kahretti. Gazâ ve cihad bayraklarını yük-seltti.

40 Merhum Emir Ertuğrul'un ölüm haberi Selçuk hükümdarı Sultan Alâaddin'e gelince bir elçi ile Sultan Osman'a birçok armağan gönderdi. Nankörlerle ve kâfirlerle gazâ ve savaş yapma işinde kendisini vekil etti. Sultan Osman'da hayır ve beğliğe büyük bir liyakat gördüğü için - kendi-sinde halk için faydalar, hüznün ve gam verici şiddet bulunan - bir keskin kılıç ile sultanlara lâıyk davul ve sancak yolladı. Bu davul, Tanrının yardımına uğrıyan diğer sultanlar gibi Sultan Osman'ın yüce eşiğinin yük-

(1) Ashî şu ayettir : رَبِّ الْعَالَمِينَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

sek hariminde vuruldu. Sultan Osman, davul vurulurken, kendi mertebe-sini yükseltene ululamak ve gelen hediye-yi saygılamak için ayağa kalktı. Sonra, güç sahibi Tanrının yardımına güvenerek sultanlık tahtına oturdu. Müslümanlar için uğurlu, kâfirler için korkunç olan bu tahta çıkış dola-yısıyla halk kutlulama töreni yaptı. Bundan dolayı, Yüce Tanrı bunların devlet bayraklarını kıyamete kadar yüceltip yer yüzünü onlarsız bırakma-sın, bazı Osmanlı hükümdarları için seferlerde sultan kôsü vurulunca aya-ğa kalkmak âdet oldu.

Bu kutlu tahta oturma 699 yılında oldu. Yarıhisar, İnegöl, Yenişehir ve çevresiyle birlikte Bilecik beldeleri Tanrının yardımıyla, Sultan Osman'ın fethettiği yerlerdendir. Selçuklu Sultan Alâaddin her insanın tatacağı şeyi tadınca askerlerinin çoğu Sultan Osman'ın - Tanrının yardımıyla koru-nan - makarrına geldiler. Çünkü Sultan Alâaddin'in akrabasından ve ken-sine tâbi olanlardan hükümdarlığa ve tahta lâıyk büyük Emir Osman'dan başka hiçbir kimse kalmamıştı. Tanrı onu yarlıgasın. Çünkü Tanrı yarlığa-yıcıdır.

Sultan Osman, Tanrının takdir ettiği müddet bitinceye kadar Tanrı yolunda cihad ile meşgul oldu. İznik ve Bursa'nın kuşatılması için asker gönderdi. Bu sırada ömrü bitti. Çolukcucuğunu ve arkadaşlarını bıraka-rak Tanrının yakınına göçtü. Bu 720 yılında oldu. Sultanlık müddeti yir-mi bir yıldır. Bu tarihte adl ve ihsan ile muttasıf olan oğlu Sultan Orhan sultanlık tahtına oturdu. Dinin sağlamlaştırılması ve düşman topluluğunu dağıtma hususunda şerefli babasının izinde yürüdü. Bu büyük himmetli padişahın zamanında islâm bahçesinin güzelliği, safası, yeşilliği, neması, revnakı arttı. Askerlerinin ve adamlarının malları, ganimetleri çoğaldı. Bu iyi adamlardan yoksulluk, âcizlik ve ihtiyaç tamamen kalktı. Öyle ki ken-dilerine vâcib olan zekât ve sadakayı verecek, iyilik yapacak kimse bula-mıyorlardı. Sonra - Tanrı onu yarlıgasın - 725 yılında, övülmdeğe değer uğraşmaları sonunda bütün çevresiyle Ulubatı, 726 yılında - ahalisi sıkın-tıdan uzak olsun - Bursayı, 731 yılında İznik şehrini, 735 yılında bütün Karası vilâyetini fethetti. Sonra - Tanrı yarlıgasın - İznik ve Bursa şehir-lerinde birçok hayrat mainureleri ve bereket taşan yapılar yaptı. Bunlara birçok mülk vakfetti. Bilginlere, yoksullara, Kuran okuyuculara aylık ve azık tayin etti.

35 Sultan Orhan güzel yüzlü, iyi ahlâklı, tükenmez cömertlik ve tebaası için bitip kesilmez nimetler sahibi idi. İki oğlu vardı. Büyüğü Süleyman Paşa, öteki Sultan Murad Handı. Büyük oğluna denizden geçerek Rume-linin fethi ile meşgul olmasını buyurdu. Süleyman Paşa, askerin bir takımı ile denizi geçerek, 751 yılında Gelibolu'yu aldı. Laz (1) çerisi Miğalkara ovasında bazgına uğradı. İbsala, Vize, Tekürdağı, Seydikavağı ve Bulayır gibi birçok kaleleri fethetti.

40 Şaşılabak şeylerdendir : Süleyman Paşa çerisiyle birlikte Rumeli'yi fethetme yöneldiğinde deniz kıyısında “Kemer,, denilen yere varmışlardı. Ora-

(1) “Laz,, eski Osmanlıların Sırlara verdiği addır ki “Lazar,, dan boz-madır.

da bazı kâfirlerin öküzlerini bulup boğazladılar. Bunların derileri ve orada buldukları kuru ağaç parçalarıyla 40 kişi (1) alır, gemi gibi şeyler yaptılar. Emir Süleyman, çerisinin bir kısmı ile bu gemi üzerine binerek denizi geçti. Çerinin diğer kısmını arkasında bıraktı. Rumeli'ye varınca az bir topluluğun yardımıyla bazı kaleleri fethetti. Fethedilen kalelerin korunup beklenmesi için buralarda bazı askerlerin durmasını emretti. Rumeli'de şehirler açtı. Düşmanlardan, azgınlardan birçok yiğit kimseleri, bunların daha başka yardımcılarını bozguna uğrattı. Bu haller tekrarlanırken "Tanrının izniyle nice küçük cemaatler kalabalık cemaatlere üstün geldi," (2) hikmeti kendisini gösterdi. Sonra kiliselerin ve değersiz heykellerin yerlerine mescitler ve güzel hânıkahtar kurdu. Bütün ömrü boyunca kâfirlerle savaştı. Sonra bir hastalığa tutularak yüce ruhu Uçmağa gitti. Tanrı onun derecesini Uçmağın en yüce yerine yükseltsin. Yalvaçlarla, doğrularla, iyilerle ve şehitlerle arkadaş etsin! Bu hâdise 755 yılında oldu. "Tanrıdan başka her şey yok olacaktır, sırrı gerçekleşti. Büyük ve şanlı Sultan Orhan Han da 761 yılında ulu ve yarlıgayıcı Tanrının yanına göçtü. Sultanlık müddeti 41 yıl idi.

O tarihte tahta, emin ü asayişin yankısını dünyaya yayan sultan oğlu sultan, Sultan Murad Han oturdu. Yiğit, cömert, dini berkitici ve mü'minler arasında adaletle hükmeden bir erdi. Tanrının desteklemesiyle ve yardımıyla 766 yılında Biga'yı, 783 yılında Kütahya'yı, bazı Germiyan kaşabalarını, Hamid Eli şehirlerini, Beğşehir (3) ve Akşehir, 787 yılında Drama, Zihne, Siroz ve Karaferye'yi aldı.

"Selâsil Beldesi," (= Zincirler şehri) (4) denilen Ankara'yı ve Sultan Öyüğü'nü fethetti (5).

(1) Mükrimin Halil Yinanç bunu "49 nefer," şeklinde yanlış tercüme etmiştir. Bakk : Türk Tarih Encümeni Mecmuası (on dördüncü sene, mart 1340) sayı 79 (2), s. 90.

(2) *كَم مِنْ قِتَّةٍ ظَلَمَتْ قِتَّةً كَثِيرَةً بِأَذْنَانِهِ*

(3) Aslında Yenişehir gibi yazılmıştır. Bunun kopya hatası olması muhtemeldir. Bununla beraber bu civarda bir de "Yenişar," vardır. Fethedilenin bu Yenişar olması da muhtemeldir.

(4) Ankara'nın tarihte ün alan bir adı da "Beldet üs-Selâsil," veya "Kal'at üs-Selâsil," dir. Kalesinin kapısında muazzam örme zincirlerin bulunması şehir ve kalesine böyle bir şöhrat vermişti. Zincirler gündüz kaldırılır, gece bir perde gibi indirilirdi. Bu hususta eski tarih ve tarihî coğrafya kitaplarında geniş malûmat vardır. Evliyâ Çelebi de bundan bahseder. "Ankara Karaca Bey mamuresi," adlı kitabımızda da bundan bahis vardır.

(5) Bu ad muhtelif kitaplarda ve arşiv vesikalarında "Sultan Öyüğü," ve "Sultan Önü," şeklinde yer alır. En eski ve güvenilir kaynaklardan olan ve 1172 ile 1175 M. yılları arasında buradan geçen Heratlı Ali bin Ebûbekir tarafından yazılan ve bir nushası hususi kütüphanemizde bulunan "Kitâb ül-İşârât fi Ma'rifet iz-Ziyârât," adlı eserin 39 uncu yaprağında burası "Sultanönü" şeklinde adlandırılmıştır. Sonradan "Eskişehir," adını alan şehir Mevlevihânenin bulunduğu tepede, yükte idi. 1172 yıllarında bu şehir Bizans ile Selçukluların sınırı

Karaman, Varsak, Tatar ve Türkmen kavimlerinden birçokları onunla savaşa geldiler. Onların hepsini yendi. Nereye yönelse kutlu zaferler ona arkadaşlık eder, ulu ve kadir Tanrının yardımı uygun gelirdi.

Laz Elleri'ne yönelmişti. Laz, kendisiyle savaşmak için bütün kâfir milletlerden yardım istedi. Gerçekte de "bütün kâfirler bir millettir," ; hepsi ona yardım ettiler. Sultan işte bunlarla çarpıştı. 100.000 ve yahut daha çok oldukları halde onları yendi. Tanrı, kâfirler istemese de hakkı yükseltir. Doğru olmayı hükümsüz bırakır. Şaşılacak şeylerdendir : Sultan, düşmanları bozguna uğrattıktan ve savaşı kazanan çerisini kaçanları tutmağa gönderdikten sonra yüksek bir yere oturdu. Yaradan doğma bir halsizlik ve dermansızlık ile aksıyarak yürüyen bir yaralı kâfir kendisine doğru gelmeğe başladı. Göya o ölümler arasına saklanmıştı.

Sultan bunun bir işi ve isteği bulunduğunu sandığından muhafızlarının onu uzaklaştırmasına müsaade etmedi.

Bu Laz kâfiri, Gazi Sultanın yanına gelince gizlice taşıdığı zehirli bıçağıyla saldırdı. Sultan, Allahın, kereminden kendilerine verdiği ile ferah olarak rızıklanan ve Tanrılarının yanında daima yeri olan şehitler zümresine katıldı. Bu 791 yılında oldu. Sultanlık müddeti otuz yıl idi.

O tarihte sultanlık tahtına ulu ve yüce Tanrının yardımıyla güçlenmiş olan ergin halefi ve kutlu oğlu Sultan Bayazid Han oturdu. Tanrı onu, dini desteklediği için hayırla mükâfatlandırsın. Peygamberler ve şehitler zümresiyle birlik etsin!

Sultan Bayazid âdil, yiğit, bilginlerle yoksulları seven, zenginlere şefkat, zâhidlerle iyilerle saygı gösteren bir adamdı. Uzak ve sarp yerlerden en büyük melikler ona gelirler, uzak köşelerden seçkin bilginler onun yanına koşarlardı. Yakub Çelebi adlı bir kardeşi vardı. Doğru düşünelere gizli olmayacağı gibi bunun yaşamasında büyük kötülükler vardı. Sultan onun vücudünü kaldırttı. Çünkü zaruretlar, yapılmıyacak şeyleri yaptırır. Böylelikle, atarlardan kalan ülke, bir rakibin düşmanlığı ve aykırılığı olmaksızın yiğit, cömert ve yüce sultanın elinde kaldı.

Memleketin sınırlarını genişletmekle ve fesad ateşini söndürmekle meşgul oldu. İsabetli tedbiriyle, keskin kılıcıyla 792 yılında Mentеше, Aydın ve Saruhan vilâyetlerini fethetti. Konya, Lârende, Aksaray ve Kadı Burhaneddin'in zamanının geçmesinden sonra Kayseriye, Tokat ve Sivası 800 yılında aldı. Onun 801 yılında Üngürüs (1) ile büyük bir savaşı ve gazâsı vardır (2). Onların hepsini yendi. Öldürülmelerini ve esir edilme- üzerinde idi. Herevinin anlattığına göre Rumlar şehre sıcak su anlamına "Sirma," , Türkler de çok kere aynı anlama "Avigerm," derlerdi. Herevî buradaki kaplıcaların yanında muhteşem konaklar bulunduğunu ve bunların hepsinin altından sıcak suyun geçtiğini, sıcak su civarında çok yılan bulunduğunu da anlatır. Biz evvelâ burasını ilgin zannetmiştik. Derinleştirince Eskişehir olduğu neticesine vardık. Sultan Osman ilk pazarı bu kaplıcaların önünde kurmuştu. Bu arapça kitabı da dilimize çevirdik. Yakında yayınlanacaktır.

(1) Üngürüs eski Osmanlılarca "Macar," ve "Macaristan," demektir.

(2) Mükrimin Halil Yinanç burada da bir atlama yapmış, tercümesinde yılı gösteren rakkamları yazmamıştır.

lerini emretti. Teke, Antalya vilâyetleriyle bunlara bağlı kaleleri, Kastamoniyeye, Kangırı (1), Osmancık, Samsun, Canit, Erzincan ve Malatya'yı ve bunlardan başka Rumelide bulunan diğer şehir ve kasabaları fethetti.

Bağdad valisi olan İlhanlılardan Calayırılı Sultan Ahmed ile Karakoyunlu beği Türkman Kara Mehmed oğlu Kara Yusuf onun yüceliği karşısında boyun eğip kendisine hizmet isteğiyle eşğine eriştiler.

Onun Edirne ve Bursa şehirlerinde - Tanrı bunları darlıktan saklasın, nimetlerine boğsun - bilgilerin ve yoksulların faydalandıkları şerefli yapıları, sabah akşam Tanrının adı anılan güzel mescitleri vardır.

Karaman beğinin Mehmed ve Ali adlı iki oğlunu esir alma şerefini Tanrı bu kuluna nasib etti.

Devleti kemale erdikten, yurdu genişledikten, askerleri galib, kendisini kıskananlar mağlûp olduktan sonra ona nazar değdi, ikbaline zevâl eli dokundu. Kendisiyle Mehmed Turagay oğlu Emîr Temür arasında savaş oldu. Bu kitabın zikrine tahammül edemeyeceği birçok sebeplerden dolayı Rûm (2) ordusu yenilip kırıldı. İşte bu sırada da büyük ve kutlu Emîr Sultan Bayazıd Han ulu Tanrının rahmet bahçelerine göçtü. Bu, 805 yılında oldu.

Onun şu oğulları vardı : Emîr Süleyman, Musa Çelebi, Sultan Mehmet Han.

Emîr Süleyman sultanlık tahtına oturdu. Adalet, ihsan, fazilet ve nimet verme vasıflarıyla süslü idi. Şerefli ve keremli geçmişlerinin eserlerini diriltti. 813 yılında, müstahkem burclarda da olsa herkesi bulan şeyin yetişmesine kadar tebaası arasında olan haklara insaf ile saygı gösterdi. Yerine, Rumelide kardeşi Musa Çelebi geçip Anadoluyu öbür kardeşi Sultan Mehmed Han elâ geçirdi. Bu iki kardeş arasında uygunsuzluk ve savaş olup Sultan Mehmed Han, Musa Çelebiye galip geldi. Musa Çelebinin zahmetini giderdi. Bundan sonra yurdda, mülk sahibinin emlakine tasarruf etmesi gibi tasarruf etti. 824 yılına kadar (3) feleğin hareketleri onun isteğine uygun bir şekilde cereyan etti. Bu yıl ecel gelip dünya istekleri kesildi.

Sultanlık tahtına doğru yoldan ayrılmıyan, doğruluk yoluna yönelen, gazâ ve cihad bayraklarını yücelten, cömert, Tanrıya güvenen oğlu Gazi Sultan Murad Han oturdu. Tanrı Uçmakta derecelerini yükseltsin, yüce babalarının ve ulu dedelerinin yolunda yürüdü. Dinin ve yurdun düzenini korumak için koştı. Kâfirlerin ve dinsizlerin kötülüklerini giderdi. 825 yılında birçok Rumeli şehirlerini aldı.

Mülkü istediğine bağışhyanın yardımıyla 828 yılında Aydın, Menteşe E'lerini; 831 yılında, kendisine bağlı yerlerle birlikte Canik Elini, 833 yı-

(1) Bu şehir noktasız olarak ڤرگ şeklinde yazılmıştır. Kangırı (= bugünkü Çankırı) olması çok muhtemeldir.

(2) "Rûm", Araplar tarafından "Roma",nın söyleniş şeklidir. Doğu Roma'ya, sonra tahsilen Anadoluya ad olmuştur. Doğrudan doğruya "Türkiye", anlamında da kullanılmıştır.

(3) Mükrimin Halil Yinanç, tercümesinde burada da 824 yılını atlamıştır.

linda Selânik kalesini açtı. 834 te Üngürüs Eline gidip sağlık, esenlikle doyum olarak döndü.

Büyüklük ve ululuk bahçelerinde şerefli Oğuz Han ağacının yükselmesinden, şeref ve ikbal bahçelerinde Osmanlı şeceresinin büyümesinden başlıca gaye ve maksat olan, karaların sultanı, denizlerin hakani, ülkeleri adalet ve ihsân ile şenlendiren fatih ve muzaffer oğlu Mehmed Han doğdu. Tanrı onun ülkesini ve saltanatını daim kılsın ! Âlemleri onun nimet ve ihsânından mahrum bırakmasın !..

841 yılında Semendire'nin fethi ona nasip oldu. Varna gazâsı ve kırallın öldürülmesi 848 yılında, Mora vilâyetinin alınması 851 yılında oldu. 852 yılındaki Kûs Ova gazâsı da onun gazâlarından. Her türlü belâ ve sıkıntıdan Tanrı korusun, Bursa ve Edirne şehirlerinde hayratları vardır.

Sultan Murad Hazretlerinin sultanlık müddetleri 30 kamerî yıla yetince, Tanrının birçok güzel vergilerinden, dinî ve dünyevî birçok fetihlerinden beklenenler hasıl olunca ecel gelip ümit kalmaz oldu. Yaratıkların sahibinin çağırışına uydu. 885 hicrî yılı maharreminin başında aşağılık dünyadan göçtü. Yurdu ve tahtı oğlu karaların ve denizlerin sultanı, doğu ve batı arasında Tanrı esirgenliğinin âyeti, gazilerin ve din uğruna savaşanların ağası, kâfirlerin ve kötülükte direnenlerin yok edicisi, Tanrının yardımıyla güçlü, adı, sanı yüce, sağlam burhanlı sultan oğlu Sultan Mehmed Han şereflendirdi. Tanrı ülkesini ve saltanatını daim, faziletiyle yârânını ve yardımcılarını aziz, kendisiyle dinini güçlü, dünyaları onunla kazançlı, devletini yere ve üstündekilere vârislerin en hayırlısı tevarüs edinceye kadar ebedî kılsın. Bu şanlı, şerefli iş söylediğimiz yıl muharreminin 16 ncı perşembe günü oldu.

II

Sultan Mehmed Han Tarihi

Tanrım ! İhsanlarından dolayı sana hamd, nimetlerinden dolayı da şükrederiz.

Peygamberlerin ulusu Muhammed'e ve onun temiz ocağına Tanrının ihsanını, meleklerin istiğfarını, insanların duasını isteriz.

Tanrım !.. Mülkü büyük bir hükümdara vermek suretiyle âlemlere ihsan ettiğin nimetlerinin şükürünü ifa için senin yardımına sığınırız.

O muhakkak yüce bir padişah ve zaman hükümdarlarının efendisidir. O dünyada gövdedeki ruh gibidir. Yurdu ve dini korumak, müslümanlığı ve müslümanları gözetmek işinde yarış öndüllerini almıştır.

Bundan daha mükemmel bir saltanat sahibinin üzerine hiçbir güneş ne doğmuş, ne de batmıştır. Geniş sınırlı ülkenin içinde bir iyilik ve olgunluk yoktur ki ondan taşmış ve yayılmış olmasın. Bilim yönünden dünya sultanlarının en eşsizi; yumuşaklığı en büyük olanı; satvet ve kudret yönünden en şiddetlisi; nişan ve alâmet bakımından hiçbir eğrilik, büğrülük, tümseklik olmıyanı ve en doğrusu; iyi huylar yönünden en şerefli; büyüklük itibarıyla en yücesi; iyiliği en yaygın, yardımı en çok, şan ve şerefi en büyük, adaleti en tam, feyzi en umumî olanıdır. Rûm iklimlerini;

Allah için "üçüzdür,, diyen kâfirlerin murdarlığından ve çirkefinden temizlemiştir.

Onun kutlu dedesinin ulu menkıbelerinden birisi güneşe ve aya okunsa güneş bahar mevsiminde saadete erişme feyzini bulur. Onun satvet ve kudret hikâyelerinden birisi yıldız ve ağaca söylene bahar zamanında yeşillenmiş ağaç solmaya ve kurumaya başlar.

Gök, onun eteği değdiği için yeri kıskanır; yıldızlar onun atının nallarına çivi olmayı candan isterler. Dünya onun hükmü, buyruğu altında bulunmakla kendisini tebrike ve kutlulamaya lâyık bulur.

Nimetler onun yardımcılarının zincirlerine dizilmek için hazır vaziyettedirler. Onun şerefli zamanı, içinden büyüklük incileri ve yakutları parıldayan faziletler devri olmuştur.

Onun aşılması güç eşiği en kendini beğenmiş hükümdarların dudaklarının öptüğü yerdir. Onun yüksek kapısının harimi ulu ve bahadır kişilerin alın koydukları duraktır.

Eğer bilim tarlasının üstünde onun himayesi olmasa irfan ağacı kurur.

Eğer onun lûtfunun ışıkları hikmet yıldızlarının üstüne serpilirse bu zamanda hiçbirisi kat'iyen parılamaz.

Dünyayı böyle bütün iyi ahlâkı kendisinde toplayan, iyiliği ile ufukların en büyüklerine kendisini üstün yapan, mübarek dini berkiten, âlemleri ve bilhassa bilginleri iyi ve güzel meta'larla zenginleştiren bir varlıkla şereflendiren Tanrıya şükürler olsun.

Tanrının bu şaşılacak yaradışı olmasa bütün o iyi huylar hiçbir ette ve sinirde toplanmazdı.

Bu şerefli sıfatlar, güzel öğülmüş hasletler, tavsif edilenin adını hatırlatmaktan insanı müstağni kılar. Çünkü bütün bu şerefli hasletlerin; Arap ve Acem hükümdarlarının efendisi, bilim ve kalem sahiplerinin kıblesi, güzel adının anılmasıyla kalem ve kâğıdın uğurlu olduğu, keremli avucundan cömertlik ve ihsan çeşmeleri akan büyük sultana, en âdil ve en bilgin hakana has bulunduğu malumdur.

Güneşin gözü ne kadar ihtiyaçlısa bunun bir benzerini göremiyektedir.

Onun ululuk ve yücelik libasları şerefsiz sayılan ve ayıplanan şeylerden korunmuştur.

İşte bu, ulu ve şerefli padişah, Tanrının arslanı ve çekilmiş keskin kılıcı, Tanrı yolunda gazi, havâ ve hevesini kendisine ilâh yapanı cezalandıran, övülme sınırlarını aştığı için en güzel şeyle dahi övülse ayıp sayılacak olan, sultan oğlu sultan, yardımcı Tanrıya güvenen, fatih ve muzaffer Sultan Mehmed Handır. Tanrı ülkesini ve saltanatını yaşatsın. Adalet ve ihsanını âlemlerin üzerine tam ve kâmil bir surette yaysın.

Üzerimize vâcib olanı yaptıktan sonra şimdi sıra büyük ve yüce Tanrının; olgunluk, güzellik ve ululuğun bazı kısımlarını kendisinde toplamış olan sultana verdiği bazı nimetleri kısaca zikretmeye geldi. Allah dünya devam ettikçe, gök durdukça parlak devletini saklayıp korusun!

Diyoruz ki : O, sultanlık tahtına 855 yılı kutlu muharrem ayının 16 ncı perşembe günü oturdu. Tanrı ülkesini daima yaşatsın. O güzel yılda 19

yaşında idi. Gençliğinde hükümdarlık tacını giydi. Henüz gençliğinin başında iken minberler onunla çıncırdadı (minbere çıktı). Nimetler onunla toplanır, isteklere onunla erişilir, güzellikler onunla kemale erer. Kadı hüccetleri onunla mer'iyete girer.

Bu uğurlu cülusun güzelliklerinden birisi de - Tanrı bu cülusun bereketini mal ve oğulların fayda vermediği güne kadar devam ettirsin. - tarihi için söyledığımız şu sözdür : $\text{خدا لله سلطانه} = \text{Tanrı saltanatını daima yaşatsın. Bundan başka :}$

والسلطان تاريخ الامامة
لصاحبه السعادة والسلامه (1)

mısralarını söyleyen de bu cülus tarihini nazmetmiştir.

Tanrı onu şereflendirip kulları içinden seçince, fazlından ve kereminden ona vereceğini verince tevarüs ettiği ülkeyi sağlam esaslara, lââyık olduğu şekilde idare etmek, burada güzel bir düzen kurmak, adalet ve insaf meydanını adamakıllı genişletmek istedi. Bu da bayağı adamları ve muhalifleri memleketin sınırlarından uzaklaştırmaya ve yahut mümkünse gönüllerine sevgiyi ve dostluğu yerleştirmeye bağlı bulunuyordu. Karaman beği düşmanlıkta okadar ileri gitmişti ki onun düşmanlığı ancak kılıç ve süngü ile giderilebilirdi. Yerine dokunulamıyan sultan, bu kutlu yıl içinde Karaman Eline gitti. Düşmanı kahretti ve elinde bulunan bazı şehir ve kasabaları aldı. Yüce başkentine doyum olarak sağlık ve esenlikle döndü. İslâm şehirleri ortasında bulunan Kostantaniyye adlı şehrin fethini tertiplemekle meşgul oldu.

Uzak yerlerde ve şehirlerde oturan kâfirler bu müstahkem şehre, sağlam ve dayanıklı suruna sürünen denizden geçmek suretiyle gelirler ve ahalisine şehri horumak hususunda yardım ederlerdi.

Bu denizde, Kostantaniyye şehrine gelenlerin ancak buralardan geçmek suretiyle varabilecekleri iki dar boğaz vardı. Sultan hazretleri kâfirlerin kötülüklerini en iyi bir şekilde gidermek istiyordu.

Bu geçitlerden birisinin kıyısına "Boğazkesen,, adı verilen, denize hâkim, sağlam bir kale ve yüksek bir kule yaptı. Diğer geçitte de başka bir kale kurdu. Bu kaleler vasıtasıyla Kostantaniyye kâfirleriyle başka şehirlerin ve yerlerin kâfirleri arasındaki toplanma ve birleşme kapıları kapandı. Bu, 856 yılında idi. Kalenin inşa tarihi nazmedilerek şöyle denildi.

حصن حرس الدنيا عن حادثة الدون
قد برز افلاكاً في الزفعة والاقان
تاريخ مبابية شان محمد خان (2)

(1) Bu beyit dilimize şöyle çevrilir :

"Sahibi için saadet ve salâmet, sultan için imamet tarihidir,...

Bu mısra ebced hesabına vurulunca Sultan Mehmed'in tahta çıkış yılı olan 855 tarihi çıkar. Mükrimin Halil Yinanç'ın okuyuşuna göre cülus tarihi 400 yıl artar. Çünkü o mısraın sonundaki الامة يي السلامه gibi okunmuş ve noktalamıştır.

(2) Bu mısralar dilimize şöyle çevrilir : " Bir kaledir ki dünyayı, devranın

Sonra devletinin güneşleri, Tanrının ezeli yardım göğünde parlayan yüce padişah hazretleri Kostantaniyye adı verilen şehrin fethine yöneldi.

Bu, birçok büyük padişahların ve ulu sultanların fethini istedikleri halde başaramadıkları bir şehirdi. Çünkü bu şehrin kerkes kuşlarının bile ulaşamayacakları bir suru vardı. Sağlamlığından dolayı kıyamet gününe kadar kalacak şeylerden olduğuna inanılıyordu.

Bu şehri; Rûm, Şam ve Trabzon denizlerinin kucakladığı iki kıta sarmıştı. Kâfirlerden büyük bir kalabalık bu şehri gece, gündüz koruyordu. Doğru ve sağlam düşünce sahibi olanlar burasının fethine imkân bulunmadığına, kâfirlerin elinden alınmasının muhal olduğuna, buraya mâlik olmaya çalışmanın soğuk demiri döğmeğe, burayı elde etmek istemenin kötü şeytandan hayır ummaya benzediğine hükmediyorlardı. Lâkin yüce hazrete yüksek himmet, kutlu kuvvet, sağlam ve kötülüklerden korunmuş nefis verildiği için unsurlar kendisine pek açık surette boyun eğiyordu. Bu şehrin savaşçı kâfirlerin eli altında kalmasını iyi görmüyordu. Burasının fethini kendisine ülkü edinmişti. Gemiler yaptı, ordular hazırladı ve şehri her taraftan sardı. Şehrin kapısında gözlerin görmediği, kulakların işitmediği, insan gönlünden geçmiyen âletler ve vâsıtalar hazırladı.

Tanrının yardımıyla bu şehri, Galata, Silivri, Mıdye, Ahyolu gibi kendisine bağlı olan kasaba ve köylerle beraber fethetti.

Fethedilen bu şehrin alçak müşriklerin kötülüklerinden ve yalancılardan gururundan temizlemesini uygun gördü. Birisinin söylediği :

(۱) بلدة طيبة = Temiz şehir

bu büyük fethin güzel bir tarihidir.

Yüce hazret bu şehri - Tanrı dünyaya ve üstündekilere vâris olunca-ya kadar fatihinin gölgesinde korusun - hilâfatinin makarrı ve celâletinin vedia olarak muhafaza edildiğini istediği yer yaptı. Kostantaniyyeyi yıktıktan sonra yeniden imar etti. Şehri yüksek yapı, aşılmaz etrafı medreselerle, hânekahlarla, alemleri göğün kutruyla eşit mescitler ve camilerle süsledi.

Şehir parlak devletinin gölgesinde uzak yerlerden gelen büyük ve küçük adamların kiblesi oldu. Her taraftan yüksek ve fâzıl adamlar buraya geliyorlardı.

hâdisesinden korur. Yükseklikte ve sağlamlıkta göklerden üstündür. Bu kalede din için saygı, küfür için noksan vardır. Yapılışının tarihi "Bünyân-ı Mehmed Han,, dir.

Son mısraın turnak içine aldığımız kelimeleri ebced hesabına vurulunca Boğazkesen kalesinin (Rumeli Hisarı) yapılış yılı olan 856 tarihi çıkar. Şimdi Rumeli Hisarı kalesinin kule ve burclarından yalnız birisinin kitabesi kalmıştır; O da Zağanos Paşa burcu adını taşıyan en yukarıdaki kulenin deniz tarafındaki kapısı üstündedir.

(۱) Bu iki kelime ebced hesabına vurulunca İstanbul'un fetih tarihi olan 857 yılı çıkar.

Anlayış sahibi her adam bu şehri gördüğü zaman kusursuz bulduğu için بلدة طيبة ورب محمود = "güzel bir şehirdir. Tanrı yarlıgayıcıdır., sözü Tanrının sözüdür der.

Sonra, kendisine itaat nakl ve farz ehline vâcib olan sultan hazretleri ülkesi ve saltanatı dünya, dünyadan başka bir şeye döneceği güne kadar muhalled olsun - 858 yılında değerli ve meşkur çalışmasıyla, yüksek ve isabetli düşüncesiyle "Novaberdi, نواری (۱) memleketini çevresiyle birlikte fethetti.

Bu yıl deniz kenarında bulunan İnoz vilâyetini de fethetti. Bundan sonra - Tanrı yardımcılarını aziz etsin - Belgrad kalesinin fethine yöneldi. Üngürüs ülkesinin sahibi Yanko rezil ve aşağılık askeriyle kaleyi müdafaa etti. Bunların savaş sırasında âdetleri zamanımızda Tuna denilen sudan geçmek idi. Lâkin devlet, Tanrının yardım ettiği muzaffer sultanımıza gelince - Tanrı ülkesini kıyamete dek yaşatsın - ırmaktan geçmeğe muktedir olamadılar. Kuşatılmış kaldıkları için yalnız kalenin korunmasıyla meşgul oldular. Sultan Hazretleri rezil ve alçak kâfirlere bozuluyormuş gibi görünmek için kaleden azıcık geri çekildi.

Sultan hazretlerinin - Tanrı bütün isteklerini versin - dönmeğe ve kagmağa başladığı zann olunca Yanko, yanındaki sapıklarla birlikte kaleden çıktı. Kırışmağa başladılar. Kâfirlerin hoşuna gitmeğe de hakkı yerine getirenin desteği ile güçlenmiş olan Sultan hazretleri bunlarla çarpıştı. Kahraman askeri muzaffer olup kurtarıcı alayı galib geldi. Yanko adı verilen padişah öldü (2). Kâfir kavmin kökü kesildi. Bu sırada kale fethedilmeden önce, yüce saltanat kendisiyle şereflenen sultan hazretleri güzel mevhibelerle süslenen başkentine döndü. Çünkü savaşta kaleyi fethettirecek esya ve

(۱) Bunda bir kopya yanlış olduğu anlaşılıyor. نواری olması lâzımdır. Mükrimin Halil Yinanç bu yanlış olduğu gibi kopya etmiştir.

Priştine ile Üsküp arasında bu şehrin haritalardaki yazılan şekli NOWO-BRDO'dur. Çok müstahkem bir kalesi vardı. Sonra kalesi yıkılmıştır. Slavca "yeni,, anlamına NEVO ile "köy,, anlamına BERDO'dan teşekkül eden ve "yeni köy,, anlamına gelen bu kalenin Türk tarihlerindeki yazılış şekilleri şöyledir : نواردن نو ده وارده (Tâcüttevârih, I, 452).

Hammer tercümesinde NOVOBRODO ve NOVOBERDA şekillerinde yazılmaktadır (III, 2).

Bu NEOPRIAUM, NOVOPYRGIM, NOVOMONTE adlarıyla da anılır. Eski tarihlerde zengin gümüş madenlerinden dolayı "Şehirlerin Anası,, şeklinde tavsif edilirdi. H. 859, M. 1455 yılı haziranında zabtedilmişti (Devlet-i Osmaniye Tarihi, III, 20 ve Tâcüttevârih, I, 452).

(2) Hammer (Devlet-i Osmaniye Tarihi III, 32) Jean Hunyad'ın ölümünü şöyle anlatır : "Bu son muharebenin yorgunlukları, muhasara esnasında almış olduğu yara, defnedilerek kalmış Osmanlı ecdadından intişar eden ağır taaffunat ile malî mahallerin havası birleşerek şiddetli bir sıtmaya tutulup Mehmed'in firarından 20 gün sonra terk-i hayat etti.,,

levazım tükenmişti. Karaca Beğ adlı Rumeli Beğlerbeğisi de burada şehit oldu. Bu, 859 yılında oldu (1).

Sonra sultan - Tanrı gölgesini, kendisinin gölgesinden başka gölge olmayacağı güne kadar yaşatsın - İki aziz oğlu, iki parlak güneş, hilâfet gözünün iki bebeği, ululuk sedefinin iki incisi, yumuşak, ergin, övülmeğe değer büyük sultan Bazayid'la - Tanrı onun devletini saygı gösterilmesi vacib olan babasının sayesinde ebedi etsin - yiğit ve cömert sultan merhum ve mağfur Sultan Mustafa'nın - Tanrı ruhunu şad edip güçlükleri yenmekte ona yardımcı olsun - sünnet düğünlerinin hazırlanması için buyruk verdi. Sonra - adaletinin bereketi doğulara ve batılara taşsın, yiğitlik menkıbeleri yakınlarla ve uzaklara yayılsın - Mora ülkesine yöneldi. Buraşı şehirleri çok, yolları sarp bir yarımada. Mora'da tâbileri ile birlikte 30 müstahkem kale fethetti. Semendire memleketine muzaffer ordusundan bir küçük müfreze gönderdi. Bunlar kâfirleri yenip birçok doyumluklarla sağ, esen olarak döndüler. Mora tekfürü Sultanın yüksek eşğine geldi. Sultan hazretleri onu emn ü aman gölgesi altında sakladı. Ömrünün sonuna kadar sultanın, sevişenlerin buluştukları harimine devam etti. Bütün bunlar 861 yılında oldu.

Sonra sultan hazretleri bizzat - Tanrı onu her iyilikle süslediği gibi her kötülüğün de korusun - Semendire memleketine gitti. Yüksek sancak buralara varmadan önce bütün kaleleriyle Semendire fethedildi. Muzaffer olarak - Tanrı bütün âfetlerden saklasın - başkentine döndü. Bu, 862 yılında oldu. Aynı yıl içinde Amasra'ya yöneldi. Tanrının desteklemesi ve yardımıyla burasını da fethetti. Sonra - Tanrı ululuğunu arttırsın - Mora'da Allahın âyetlerini kabulde direnen kâfirler isyan edip başkaldırdıkları için bunları hikmetle, güzel sözle ve iyi olan her mücadele vasıtasına başvurarak Tanrının yoluna getirmek için bir defa daha Mora'ya gitti. Onların kötülük ateşleri mübarek kudumları ile söndü. Birçok kaleler, surlar ve şehirler fethedildi. Bu da 863 yılında oldu.

Sonra Tanrının yardımına mazhar olan sancağı doğuya yöneldi ve Gürcistan taraflarına kadar uzandı. Kastamoniyiye, Sinob, Koyulhisar ve Trabzon fethedildi.

Trabzon tekfürü itaat etti. Alçaklığı ve kötülüğünden doğan hiyaneti ortaya çıkıncaya kadar sultanın kullarından olmuştu. Hiyanetten sonra kendisine müstahak olduğu siyaset tatbik edildi. Bu da 864 yılında oldu.

Sonra 865 yılında yüce sancak Eflâğ tarafına yöneldi. Valisi bura-

(1) Belgrad kuşatmasında şehit düşen Dayı Karaca Beğ'in "Karacabey,, (= Mihaliç) kasabasında bulduğumuz mezar taşında ölüm tarihi 860 şaban ayının ortaları olarak gösterilmektedir (Bu hususta "Ankara Karacabey Mamuresi,, adlı kitabımızın birinci cildinin 173 üncü sayfasında geniş bilgi vardır). Belgradın son muharebe günü için Hammer'in ihtiyar eylediği 22 temmuz 1456 tarihi de 18 şaban 860 tarihine raslar ki bu da bizim bulduğumuz 860 tarihinin su götürmez bir gerçek olduğunu teyit eder (Bu hususta Hammer müterciminin zeyline de bakılsın : III, 327).

dan çıkarılarak yerine buyruklara itaat eden bir başka beğ nasbedildi. Ulu Tanrı sultanın buyruklarını yüce kılsın.

Bu yıl Midilli memleketi bütün tâbileriyle birlikte alındı. Kendisine benziyenler gibi tekfür lâkabını taşıyan mağrur sahibi hapsedildi. Sonra muzaffer ve mansur sultan - Tanrı kıyamet gününe kadar ululuğunu yürütsün - ona izin verdi. Fakat ondan hıyanet zahir olduğu için uyulması vacib yüksek buyruk ile - daima yüce olsun - öldürüldü.

Sonra sultan hazretleri 867 yılında - Tanrı devlet bahçelerinin yeşilliğini ve parlaklığını arttırsın, çerisini galip, yardımcılarını aziz etsin - Bosna adı verilen memlekete yöneldi. Burasını fethederek kiral denilen sapık valisini öldürdü.

868 yılında tekrar Bosna'ya yöneldi. Tanrı gazalarının bereketini bütün müslümanlar arasında yaysın, geri kalan kale, şehir ve kasabaları fethetti.

869 yılında bazı mühim şeylerin sağlanması için - her türlü korkunç şeyden korusun - başkentinde oturdu.

Bu yıl Karamanoğlu İbrahim öldü. Akşehir, Beğşehir, Kayseriyye şehirleri, onun Tanrı tarafından korunmuş ülkesine katıldı. Bu kasaba ve şehirlerin idaresi sultanın yardımcılara verildi. Bu yıl Karamanoğlu Pir Ahmed gelip devletin adamlarına sığındı. Sultan Hazretleri kendisini destekliyerek kardeşini yurdundan çıkarmak için ona Tanrıdan yardım gören çerisinden küçük bir müfreze gönderdi. Ona yardım ettiler, onu desteklediler ve kardeşine karşı galebesini sağladılar.

870 yılında - devleti ölmez ve haşmeti sonsuz olsun - Arnavut memleketine yürüdü. Orada Elbasan kalesini yaptı. 871 yılında bu memlekette bir daha gitti. Fâcir kâfirlere galebe etti. Bir kere daha düşmanlık yuvalarını darmadağın edip kötülük ateşlerini tamamen söndürdü. Arnavut diyarını baştanbaşa fethetti.

Gerçek ve samimi sevgi ile isteğine eren kullarının en açık yüreklişi olan Sıddıkî Ârif oğlu Nişancı Mehmed Paşa bu fethi için bir tarih nazmetti. Dedi ki :

ضمالى دولة سلطاننا
ناشر الانعام نسيب وجيب
الهدى الرب لتاريخه
فتح اراضي بكر الصايب
ناصر الاسلام وهذب عصيب
ايده الحى بفتح «1» قريب «2»

872 yılında Karaman ülkesine gitti. Konya, Lârende şehirlerini ve

(1) Metinde bu kelime لفتح şeklinde ve şüphesiz müstensihinin yanlışlığıdır. Çünkü bu şekilde mısra ebcede vurulduğu zaman 899 çıkar. Bizim düzelttiğimiz şekilde ise doğru olarak 871 tarihi çıkmaktadır.

(2) Bu üç beytin Türkçesi şudur : Sultanımızın devletine salibi kırmak suretiyle Arnavutluğun fethi de katıldı. O, nimetler dağıtıcısı iyi huyu, geniş kalbi, keskin kılıcıyla müslümanlığın yardımcısıdır. Tanrı bana fetih tarihi için şunu ilham etti: Ebedî Tanrı onu yakın bir fetih ile destekledi.

Kevele kalesini (1) ve başka büyük şehirleri ve müstahkem kaleleri zaptetti. Zaptettiği sırada Konyada bir kale yaptı. Bu kalenin yapılış tarihini yukarda adı geçen kulu şöyle nazmetti :

5

قامرالحسن باعمرالبرهان
وهو سلطان محمد بن مراد
اسموا من اصاني التاريخ
[2] ففتح قلب من عصى جرحه
لاري في الدنيا مداهية
للدلالة عندل باية

873 yılında sultan yüce başkentinde oturdu ve Karaman bölgesine çeri gönderdi. Uc Hisar, Orta Hisar (3) ve Kara Hisar'ı fethettiler.

10

874 yılında Ağrıboza giderek burasını bütün çevresiyle - ki Yunan filozoflarının çıktığı yer ve Sokrat, Eflâton gibi rabbânî bilginlerin vatanı olan Atina şehri de bunlardandır - fethetti.

Sultanın bu doğru kulu bu fethin tarihini de şöyle nazmetti :

15

قلمة سميت بأغريوز
انه من ميامن السلطان
وسمع الله ملك من فتحه (4)
صار هذا لفتح التاريخ

(1) Bu Kevele kalesinin yerini şimdiye kadar hiçbir tarihçi tesbit edememişti. Bunu bilim âlemine tanıtmak hizmetini ilk defa biz yaptık. Kevele kalesi Konyanın batısındaki Takyeli Dağ'ın üstünde idi. Son defa Fatih tarafından yıkılmıştı. Yıkıntıları, duvarı ve burclarının mühim bir kısmı hâlâ ayakta. Bu hususta "Konya", dergisinde ve Konya belediyesi tarafından yakında yayınlanacak olan "Konya", adlı kitabımda geniş bilgi ve fotoğraflar vardır.

(2) Bu altı mısraın Türkçesi şöyledir : "Bu kalenin yapıcısı, kuvvet ve kudreti şüphe götürmeyecek kadar açık olan zat kalenin yapısını çok yüce yaptı. O, yeryüzünde bir benzeri bulunmayan Murad oğlu Sultan Mehmed'dir. Kalenin yapılış tarihini benden iletin : Tanrı bunu yapanın adaletini ebedî etsin,,

Bu son mısra ebcede vurulunca Konyanın fetih yılını gösteren 872 rakamı çıkar. Başta Düvel-i İslâmiyye olduğu halde birçok tanınmış tarihler ve tarihçiler Konyanın fethi yılında aldanarak 871 (= 1466) tarihinde alındığını söylüyorlar. "Anadolu Beylikleri", sahibi Uzunçarşılıoğlu İsmail Hakkı Beğ, bu yanlış biraz daha büyütür 870 (= 1465) yılını kabul ediyor. Fetihte bizzat bulunan Mehmed Paşa bize tam hakikati söylüyor. Dursun Beğ de Mehmed Paşayı teyid ediyor. Bu hususta "Akşehir", adlı kitabımızın 110 uncu sayfasına da bakılabilir. Konya iç kalesi için yazılan bu tarih yazıtını Konya Müzesinde bulduk. Yazıt, som mermer üzerine çok güzel bir sülüsle yazılmıştır.

(3) Metinde Öte Hisar (اوتة حصار) şeklindedir.

(4) Bu altı mısraın Türkçesi şöyledir : "Bu Ağrıboz denilen yer bir kale-dir ki bunun alınması isyan edenin kalbini yaraladı. Bu fetih sultanın uğur ve bereketlerinin bir eseridir. Tanrı bunun fethini sultana ihsan etti. Bu fethin tarihi şu oldu: Allah bunu fethedenin yurdunu genişletsin,,

Sultan bu yıl içinde muzaffer çerisini Karamana gönderdi. Niğde, Aksaray, Ermenek ve İç Eli fethettiler. Sonra, Tanrı her umduğunu versin sultan hazretleri kendinden başka tapacak olmıyanın yardımıyla güçlü olan çerisini 875 yılında Alâiye'ye gönderdi. Tanrının yardımıyla burasını çevresiyle fethettiler.

5

876 yılında sultan, Tanrı onları tehlikeden korusun, memleketlerin idaresiyle meşgul oldu.

Ak alınlarında ebedî saadetin izleri, yüzlerinde sonsuz efendiliğin ışıkları parlayan; Arap ve Acemin, menkıbelerinden haberler naklettikleri din ve dünyanın yardımcıları oğlu ve iki torunu Sultan Cem, Sultan Abdullah ve Sultan Şehinşah'ın sünnet düğünlerinin hazırlanmasını buyurdu. Tanrı onları sayılamıyacak kadar çok günler ve zamanlar, sultanın terbiyesinin gölgesinde bıraksın. Onun himmetiyle her gün onlara sevinç ve güzellik versin.

10

Sonra bitmiyecek devletini ve yok, olmayacak haşmetini göz değmesinden korumak için bir vak'a oldu, bir hâdisce cereyan etti. O da şudur :

15

Kara Osman oğlu Ali oğlu merhum Uzun Hasan, düşmanlıkları ve günahları, şeytana uymaları, Tanrıya isyanları apaçık belli olan Türkmenlerden bir tayfayı - âfetlerden korusun - Tokat şehrine gönderdi.

20

Orada yakmak, yıkmak, savaşmak, tutsak etmek hususunda yaptıklarını yaptılar. Bu yaptıkları her şey kitapta (Kuranda) vardır.

"Kıyıncılar nasıl bir sonuca uğrıyacıklarını pek yakında göreceklerrdir,,

Yeri gelmişken anlatalım: Sözün tafsili şudur : Bu mütegalib adam Sultan hazretlerinin yüce dergâhına, hakanlara mahsus büyük kapısına bir elçi göndererek Karamanoğlu Kasım Beğ'e karşı dizginleri biraz gevşetmesini, yaptığı azgınlık ve isyanı bağışlamasını rica etti. Kendisi de Anadolu sınırları üzerinde oturdu. Yurd bekçileri, sultanın gönderdiği elçi kendisine gelmeden önce Uzun Hasan'ın itidali bırakmayacağına güvendikleri için bozgunculuğun ve inadın doğuracağı kötülükleri defetmek hususunda hazırlık yapmakta gaflet göstermişlerdi. Lâkin Uzun Hasan yaradılıştan eğri ve düşüncelerinde kötü olduğu için elçisinin hemen arkasından Tokat'a savaşçı çeri gönderdi. Bunlar burada islâm ülkesini yakmak, müslümanların mallarını yağmalamak gibi aklın ve dinin razı olmayacağı şeyler yaptılar.

25

30

35

Sultan hazretleri şeytanın kuruntularına ve nefsin aldatmacalarına uymuş olan bu padişahın yaptıklarını öğrenince öfke ateşi birdenbire parladı, sapkın ve azgın kişilerle boğazlaşma esbabını hazırlamakla meşgul oldu. Denizden geçerek yıldırım gibi doğuya aktı ve Fırat ırmağına vardı. Uzun Hasan o yörede bazı dağlara sığınıp savaş hususunda yavaş davrandı. Bir gün sultan hazretleri kulları ve köleleri ile bir yerden bir yere göçerlerken Uzun Hasan'ı şeytan dürttü; kahramanlarla buluşmak ve öldürüşmek istedi. İki ordu karşılaştı. Türkmenler bozguna uğradı. Uzun Hasan yanındakilerle birlikte kaçtı. Savaşta bir günün bir saati kadar dayandılar.

40

45

Rezil çerisinden birçoklarıyla beraber Zeynel adı verilen oğlu da öldü. Büyük kumandanlarının birçokları tutsak edildi; diğerleri kaçtılar. Bunlar şeytanın takımıdır. Muhakkak ki şeytanın tayfaları bozguna uğrarlar.

Tutsak edilen beğlerden birisi de Temür Küregen oğlu Emîr Mîranşah oğlu Emîr Seydi Ahmed oğlu Emîr Mehmed Bâkır idi. İstanbulda - Tanrı her çeşit belâlardan korusun - hapsedildi. Burada hapishanede öldü. Sanki adı sanı hiç anılmamış gibi oldu ki bu da kitapta yazılıdır.

İstanbulda mahpus bulunan öteki beğler ölümünden kurtuldular. Canlarını sultan hazretlerinin kullarından satın aldılar. Paralarını verdikten sonra serbest bırakıldılar.

Sonra, adelet, ihsan, bilgi ve anlayış ile donanmış olan sultan - Tanrı, devletini zamanın felâketlerinden korusun - şaşılacak kadar çok olan Türkmenleri yenerek savaştan doyumluklarla sağ, esen olarak başkentine dönerken yükseklikte ve sağlamlıkta dönen felekde boy ölçüşen Karahisar (1) adlı müstahkem kaleyi Türkmenlerin elinden aldı.

Türkmen bunlara karşı olan öfkesinden öldü. Komşusuna eziyet eden, evini yıkan, gazilere ve din için çarpışanlara saldıran, değerli varlığı ile yurda ve dine düzen veren bir kimseyle savaştan, İslâm bayraklarını yükselten ve günlerin yüzünden keskin kılıcıyla alçak kâfirlerin kötülüklerini gideren adama karşı düşmanlık gösterenin cezası işte budur!..

Tanrım!.. Ona yardım edene sen de yardım et. Düşmanlık yapana sen de düşman ol! Onun devletini ölmez, haşmetini ebedî kıl! Bilim ve anlayışı onunla zenginleştir! Adalet ve ihsan unsurlarını onunla güçlendir! Sen her şeye kaadirsın, duaları kabul etmeğe ancak sen lâyıksın!..

Bu, 877 yılında oldu. Bu fethin tarihini bu kulu nazmetti ve şöyle dedi :

عنون دين المصطفى سلطان محمد بن مراد (2) - سرف الحق للقهر على الخصم القوي
عن لسان القلب من غيب جرى تاريخه - دام منصوراً بآمر الله والحق القوي (3)

Sonra, 878 yılında yenici çerisini Karaman ülkesine gönderdi. Bunların tamamen fethettiler ve o ülkeyi sonuna kadar kapladılar.

Bu yıl muzaffer ordusundan bir fırkayı Kara Buğdan ülkesine gönderdi. Aldatıldılar. Kırılma ve yardımsız kalma darbesine uğradılar.

Bu yıl içinde büyük ve yüce emîr merhum günahsız, kutlu ve şehid Sultan Mustafa vâkıası oldu. Tanrı, ruhunu şad etsin; iyiliklerinden dolayı onu en yüksek mükâfatla mükâfatlandırınsın. Bu vak'anın tarihi nazmedilerek şöyle denildi:

(1) Şarkî Karahisar = Şebîn Karahisar.

(2) Bu dört mısra Türkçeye şöyle çevrilir: "Mustafâ dininin yardımcısı Murad oğlu Mehmed, yok etmek için azgın düşmanına hakkın kılıcını çekti. Gönül diliyle gaibden bu fethin tarihi şöyle aktı: Tanrının yardımı ve hükmüyle sultan her zaman muzaffer olsun,,

(3) Bu mısra ebced hesabına vurulunca fetih ve zafer yılını gösteren 877 rakamı çıkar.

هذه روضة متونة (1) فاح كالمسك ترب واردها
نوعين فؤاد سلطنة نام بالاطف في مراقدها
جاء من هاف لها التاريخ روح الحق روح راقدها (2)

Tanrı, devletini ebedî etsin, sultan, muzaffer çerisinden bir kısmını Kefe memleketine yolladı. Bunlar Kefeyi çevreleriyle birlikte fethettiler. Bu, 879 yılında idi.

Sultan 880 yılında Kara Buğdan ülkesine yöneldi. O ülkenin beği birçok kâfirlerle karşı durdu. Savaş oldu. Ulu ve yüce sultan aşağılık ve kötü kâfiri, onun hayvan gibi belki hayvandan da aşağı olan tayfasını yendi. Onlara boyunlarını vurmak, eza için hapsedmek, öldürmek, köle yapmak gibi müstehak oldukları cezaları tatbik etti.

881 yılında, Üngürüs kiralının yapmış olduğu kalelerin yıkılması için Semendire ve Belgrad bölgelerine gitti. Kiralın yüreği kin ve düşmanlık ile dolu olup parlak devletin yardımcılığı ile savaşa gücü yetmediği için orada kaleler yapmış, bozgunculuk ve karışıklık çıkarmağa hazırlanmıştı. İşte sultan bu kaleleri yıkıp altını üstüne getirdi.

882 yılında İskenderiyye (3) bölgesine giderek Dergos, Leş, Zabi-bak (4) ve Akçahisar kalelerini bunlara bağlı olan şehirler ve kasabalarla birlikte fethetti. İskenderiyye denilen kalenin alınmasını kendi kölelerinden bir tayfa ile yardımcılarının bir fırkaya bırakmıştı. Sağlamlıkta son dereceye varan ve çevresine hiçbir belâ sokulmayacak kadar dayanıklı olan İskenderiyye 883 yılında sultanın yüksek himmeti ve yüce talihi ile fethedildi.

Bu kutlu yıl içinde Efrenc kâfirleri (5), İslâm ülkesinin hariminde bulunan bütün kaleleri ve istihkâmları ulu sultan hazretlerinin kullarına teslim etmek, çok güzel hediyeler göndermek, doğru yüreklilik gösterip kulluk etmek suretiyle sultanın yüce eşğine yaklaşmak zorunda kaldılar. Aşağılık ve horluk göstererek elçi gönderip sultanın iltifatına sal-

(1) Bu altı mısra Türkçeye şöyle çevrilir: "Bu nurlu bir bahçedir. Burada gelenin toprağı mis gibi koksun. Sultanlık kalbinin göz nuru bu bahçenin yataklarında güzel güzel uyusun. Bunun tarihi için gaibden şu ses geldi: Tanrı burada yatanın ruhunu şad etsin,,

(2) Bu mısra ebcede vurulunca şehzâdenin ölüm yılını gösteren 878 rakamı çıkar.

(3) Burada adı geçen İskenderiyye, Arnavutluk İskenderiyyesi yani İşkodradır.

(4) Bu kelimeyi Mükrimin Halil Yinanç Zibyak = زيباك şeklinde yanlış okumuş ve yanlış kopya etmiştir. İşkodranın ileri ve müstahkem mevkiilerinden olan ve İşkodraya giden yollardan birisini tutan bu kalenin yaşıyan adı "Şabibak,, tır. Türkler bunu "Jabibak,, okurlardı. Nişancı Mehmed Paşa eserini arapça yazdığı ve arapçada "j,, harfi bulunmadığı için bunu زيباك = Zibibak şeklinde yazmıştır.

(5) Mehmed Paşa "Efrenc kâfirleri,, diyerek Venediklileri kastedmektedir. 883 = 1479 yılında Venedik yenilmişti.

Her zaman yüce olsun, yüce sarayın tarihi:

ابا من لقد شرف الله داود (1) وصار مقرا لمرور مداودك
ببيت مقاماً كبيراً كسجدت تطلعت فيه وتحمي جوارك
من الغيب في البيت لتاريخ جنان على و قصر مبارك (2)

Karahisarın fethi tarihi:

هذه قلعة مفتوحة (3) دافع الخصم من مطارحها
وهو سلطان محمد الغازي جلاله من مفايحها
قلت هذا الفتح لتاريخ ابد له عمر قايحها (4)

Ahırın yapılış tarihi:

ناصر الخافقين معدلة نال ما يتقيه كل النبل
هيا للمعاديات تربية لاغزا في نهاله والنبل
فبني للحياد اصطبلًا جاء تاريخه رباط الخيل (5)

SON

(1) Bu üç beytin Türkçesi şudur: "Ey, Tanrının adını şerefliendirdiği, çevresini sevinç yeri yaptığı adam! Sen cennet gibi güzel bir yer yaptın. Burada ebedî kal ve çevresini koru. Gaibden bize tarih için şunlar düşürüldü: Güzel bahçeler ve kutlu bir saray."

(2) Bu mısra ebced hesabına vurulunca sarayın yapılış tarihi olan 873 çıkar. Mehmed Paşanın yüce saray dediği bu saray, sonra Topkapı sarayı adını alan yeni saraydır. Fatihin, şimdiki üniversitenin (Harbiye Nezâretinin) bulunduğu yere yaptırdığı saraya, Yeni Saray yapıldıktan sonra Eski Saray denilmiştir.

(3) Bu üç beytin Türkçesi şudur: "Bu bir kaledir ki onu açan ve yöresinden düşmanı kovan Gazi Sultan Mehmeddir. O dünyayı kale anahtarlarını almak suretiyle fethetti. Bu kalenin fethi için şu tarihi söyledim: Tanrı bunu alanın ömrünü ebedileştirdi."

(4) Bu mısra ebcede vurulunca 878 çıkmaktadır. Halbuki yukarda 877 çıkıyordu.

(5) Son mısraın sonundaki رباط الخيل terkihi ebcede vurulunca ahırın yapılış tarihi olan 883 rakamı çıkar. Bu üç beytin Türkçesi şudur: "Adaletiyle doğuyu ve batıyı şenlendiren, istediklerine tamamen kavuştu. Gece, gündüz gazâlarında kullanılacak koşucu atların yetiştirilmesi ve ıslahı sebeplerini hazırladı ve yürekli atlar için bir ahır yaptı. Bu yapı için akla şu tarih geldi: At ahırı..."

Mükrimin Halil Yinanç bu üç beyti mânâsız bir hale sokan üç korkunç yanlışla kopya etmiştir: İkinci mısradaki (كل النبل) ; üçüncü mısradaki «مربية» terbiye kelimesini «تربية» ve «مبا» kelimesini «ها» okumuştur.

Karamanlı Nişancı Mehmed Paşaya Göre Osmanlı Tarihi Kronolojisi

YILLAR

OLAYLAR

Hicrî Milâdî

656 1258

699 1299

720 1320

725 1325

726 1326

731 1331

735 1335

751 1350

755 1354

761 1360

766 1365

783 1381

787 1385

791 1389

792 1390

800 1398

801 1399

805 1402

813 1410

824 1421

825 1422

828 1425

Kayık Alpin Anadolu'ya gelişi ve Kara Dağa yerleşmesi.

Osman Beğ'in tahta çıkışı ve istiklâli.

Osman Beğ'in ölümü ve oğlu Orhan Beğ'in tahta çıkışı.

Orhan Beğ'in Ulubatı ve çevresini alması.

Orhan Beğ'in Bursayı alması.

Orhan Beğ'in İznici alması.

Orhan Beğ'in Karası Elini alması.

Süleyman Paşanın Rumeliye geçmesi ve Gelibolu, İpsala, Vize, Tekirdağ, Seydikavağı ve Bulayırı alması.

Süleyman Paşanın ölümü.

Orhan Beğ'in ölümü ve oğlu Murad Beğ'in tahta çıkışı.

Biga'nın alınması.

Kütahya ve bazı Germiyan kasabalarıyla Beğşehir ve Akşehirin ve Hamid Eli'nin bir bölümünün alınması.

Drama, Zihne, Siroz, Karaferye, Ankara ve Sultan Öyüğü'nün fethi.

Murad Beğ'in Kosovada şehid olması ve Yıldırım Bayazıdın tahta geçmesi.

Menteşe, Aydın, Saruhan Ellerin alınması.

Konya, Lârende, Aksaray, Tokat ve Sivasın alınması.

Macaristan seferi ve Macarların yenilmesi.

Yıldırım Bayazıdın Temüre yenildikten sonra ölümü ve tahta oğlu Süleyman Beğ'in geçmesi.

Süleyman Beğ'in ölümü ve Rumelide Musa Çelebinin, Anadolu'da Mehmed Çelebinin tahta geçmeleri.

Çelebi Sultan Mehmed'in ölümü ve oğlu İkinci Muradın tahta geçmesi.

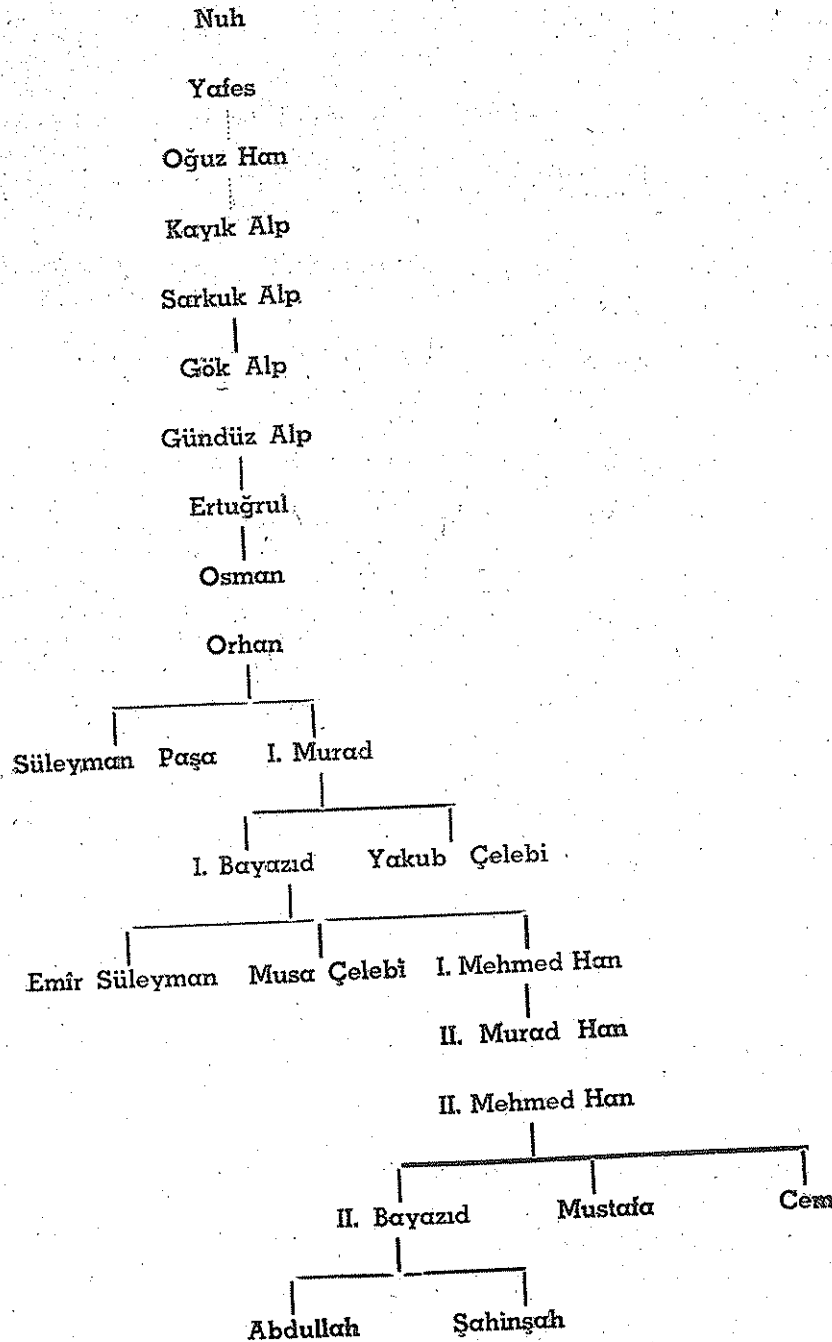
İkinci Muradın Rumelide birçok yerler fethetmesi.

Aydın ve Mentеше Ellerin alınması.

- 831 1428 Canığın çevresiyle birlikte alınması.
 833 1430 Selânik kalesinin alınması.
 834 1431 Macaristana sefer yapılması.
 841 1437 Semendirenin alınması.
 848 1444 Varna savaşı ve kralın öldürülmesi.
 851 1447 Mora'nın büyük bir bölümünün alınması.
 852 1448 İkinci Kosova zaferi.
 855 1451 İkinci Muradın ölümü ve 16 muharrem perşembe (= 18 şubat 1451) günü İkinci Mehmedin tahta oturması.
 856 1452 İkinci Mehmedin Boğazkesen = Rumeli Hisarını yaptırması.
 857 1453 İstanbulun alınması.
 858 1454 Novoberde'nin ve İnoz'un alınması.
 859 1455 Dayı Karaca Beğin Belgrad kuşatmasında şehid olması.
 860 1456 Şehzade Bayazıdla Mustafanın sünnet düğünlerinin yapılması.
 861 1457 Morada 30 kalenin fethedilmesi. Semendireye asker gönderilmesi. Mora tekfürünün Fatih Sultan Mehmede sığınması.
 862 1458 İkinci Mehmedin Semendire üzerine yürümesi. Semendire ve Amasra'nın alınması.
 863 1459 Moradaki başkaldırmanın söndürülmesi ve yeniden birçok şehir ve kalelerin alınması.
 864 1460 Kastamonu, Sinop, Koyulhisar ve Trabzonun alınması. Trabzon tekfürünün Fatihe sığınması ve ihaneti yüzünden öldürülmesi.
 865 1461 Eflak seferi. Eflağa yeni bir beğin tayini. Midillinin alınması ve tekfürünün hapsedilmesi. İhaneti yüzünden öldürülmesi.
 867 1463 Bosnanın alınması ve kralının öldürülmesi.
 868 1464 Fatihin Bosnaya tekrar sefer etmesi ve geri kalan kalelerle şehirlerin alınması.
 869 1465/5 Fatihin İstanbulda sefer hazırlıklarıyla meşgul olması. Karamanoğlu İbrahim Beğin ölümü. Akşehir, Beğşehir ve Kayserinin Osmanlı sınırları içine alınması. Karamanoğlu Pir Ahmedin, Fatihin adamlarına sığınması. Fatihin Pir Ahmede askerle yardım ederek kardeşine karşı galebesini sağlaması.
 870 1465 Fatihin Arnavutluğa yürümesi ve orada Elbasan kalesini yapması.
 871 1466 Fatihin tekrar Arnavutluğa seferi ve geri kalan kaleleri alması.
 872 1467 Fatihin Karaman seferi. Konya, Lârende şehirleriyle Kevele kalesini alması. Konyada Alâaddin Tepesinin etrafındaki iç kaleyi yapması. Nişancı Mehmed Paşanın bu kale için manzum tarih söylemesi.
 873 1468 Fatihin İstanbulda kalarak Karamana asker göndermesi. Uçhisar, Ortahisar ve Karahisarı alması. Yeni Sarayın (Topkapı Sarayının) yapılması.
 874 1469 Ağrıboz ve Atina'nın alınması. Nişancı Mehmed Paşanın Ağ-

- rıboz fethi için manzum tarih söylemesi. Karamana asker gönderilerek Niğde, Aksaray, Ermenek ve İç Elin alınması.
 875 1470 Gönderilen askerle Alâiye ve çevresinin alınması.
 876 1471 Fatihin İstanbulda memleketin idarî işleriyle uğraşması. Şehzade Cem, Abdullah ve Şehinşahın sünnet düğünlerinin yapılması.
 877 1472 Uzun Hasanın Tokata hücumu. Fatihin Uzun Hasanı bozguna uğratması. Temür torunlarından Mehmed Bâkır'ın tutsak edilerek İstanbulda getirilmesi ve hapiste ölmesi. Şebîn Karahisar kalesinin alınması. Nişancı Mehmed Paşanın tarih söylemesi.
 878 1473 Karamana asker gönderilerek her tarafının işgal edilmesi. Kara Buğdana gönderilen ordunun bozulması. Şehzade Mustafanın ölümü.
 879 1474 Kefe'nin bütün çevresiyle birlikte alınması.
 880 1475 Kara Buğdana sefer edilmesi ve zafer kazanılması.
 881 1476 Macar kralının yaptırdığı kalelerin yıkılması için Semendire ve Belgrada sefer yapılması.
 882 1477 Arnavutlukta İşkodraya sefer edilmesi. Dergoz, Leş, Zabibak ve Akçahisar kalelerinin çevreleriyle birlikte alınması.
 883 1478 Arnavutlukta İşkodra'nın fethi. Venediklilerin Fatihe 100.000 altın vergi göndererek ve yılda 10.000 altın cizye vermeği kabul ederek barış yapmaları. Yeni Saray (= Topkapı Sarayı) çevresine duvar yapılması. Saraya ait ahırın yapılması.
 884 1479 Fatihin İstanbulda kalarak Gürcistan bölgesine ordu göndermesi. Torul, Mazahelit, Kuban ve Anapa'nın böylelikle alınması.

Karamanlı Nişancı Mehmed Paşaya göre Osmanlı Hanedanının Soykütüğü

İsimler Cetveli

İsimlerin yanındaki rakkamlar sayfaları, parantez içinde olanlar da satırları gösterir. Bir ismin iki şekli varsa bunlar = işaretiyle yanyana konulmuştur. Bu cetvel yalnız Karamanlı Nişancı Mehmed Paşanın eserine ait olup mütercim tarafından yazılan mukaddeme ve notlardaki isimler alınmamıştır.

A	C
Abdullah. (İkinci Bayazıtın oğlu): 357 (11).	Calayırılı Sultan Ahmed : 348 (4).
Acem : 350 (27); 357 (9).	Canik = Canik : 348 (2, 39).
Ağrıboz : 365 (9).	Cem (Fatihin oğlu) : 357 (10).
Ahlat : 343 (17-18).	
Ahyolu : 352 (19).	
Akçahisar : 359 (18).	
Aksaray : 347 (33); 357 (2).	
Akşehir : 346 (22); 355 (17).	
Alâiye : 357 (4).	
Ali (Uzun Hasanın babası) : 357 (18).	
Amasra : 354 (23).	
Anadolu : 343 (23); 348 (25); 357 (29).	
Anapa : 360 (17).	
Ankara : 343 (24); 346 (24).	
Antalya : 348 (1).	
Arap : 350 (26); 357 (9).	
Arif (müellifin babası) : 255 (30).	
Arnavud : 355 (24-25, 27-28).	
Atina : 356 (11).	
Aydın : 347 (32-33); 348 (38).	
B	D
Bağdad : 343 (14, 15); 348 (4).	Dahhâk : 361 (7).
Bayazıt Han (Yıldırım) : 347 (20, 23); 348 (17).	Dârüssaâde (Topkapı Sarayı) : 361 (24).
II. Bayazıt : 354 (6).	Dergos : 359 (17).
Beğşehir : 346 (22); 355 (17).	Drâma : 346 (22 - 23).
Belgrad : 353 (10); 359 (13).	
Biga : 346 (21).	
Bilecik : 345 (10).	
Boğazkesen : 351 (30).	
Bosna : 355 (10, 12).	
Bulayır : 345 (40).	
Bursa : 345 (18, 30, 31); 348 (7); 349 (12).	
C	E
	Edirne : 348 (7); 349 (12).
	Eflâğ : 354 (37).
	Eflâtun : 356 (10).
	Efrâsiyâb : 361 (10).
	Efrenc (Venedik) : 359 (24); 360 (3, 10).
	Efridûn : 361 (7).
	Elbasan : 355 (25).
	Emir Süleyman (Yıldırımın oğlu) : 348 (19, 21).
	Ermenek : 357 (2).
	Ermeniyeye : 343 (17).
	Ertuğrul : 343 (33, 33, 35); 344 (1, 5, 14, 20 - 21, 23, 26, 28, 38).
	Erzincan : 348 (2).
	F
	Fırat : 357 (40).
	G
	Galata : 352 (19).
	Gelibolu : 345 (39).

Germiyan : 346 (21).
Gök Alp : 343 (28).
Gündüz Alp : 343 (30).
Gürcistan : 354 (31); 360 (14).

H

Hamid Eli : 346 (22).
Hayber : 361 (5).

I

Istanbul : 358 (6, 9).

i

İbsala : 345 (40).
İç El : 357 (2).
İhanlı : 348 (4).
İnegöl : 345 (9).
İnoz : 353 (9).
İskenderiyye (İşkodra) : 359 (17, 19, 22).
İznik : 345 (18, 30, 31).

K

Kadı Burhaneddin : 347 (33 - 34).
Kangırı (Çankırı) : 348 (2).
Kara Buğdan : 358 (33); 359 (7).
Karaca Beğ (Rumeli Beglerbeğisi) : 354 (1).
Karacadağ : 343 (24).
Karacahisar : 344 (19 - 30).
Karaferye : 346 (23).
Karahisar (Şehin Karahisar) : 358 (15-16); 362 (5).
Kara Hisar (Karaman ülkesinde) : 6).
356 (8).
Karakoyunlu : 348 (4 - 5).
Karaman : 347 (1); 348 (10); 351 (18, 20); 355 (35); 356 (7); 357 (1); 358 (31).
Karamanoğlu Ali : 348 (10).
Karamanoğlu İbrahim : 355 (17).
Karamanoğlu Kasım Beğ : 357 (27).
Karamanoğlu Mehmed : 348 (10).
Karamanoğlu Pir Ahmed : 355 (19-20).
Kara Mehmed : 348 (5).
Kara Osman (Uzun Hasanın dedesi) : 357 (18).
Karası : 345 (31).
Kara Yusuf : 348 (5).
Karayüg : 343 (28).
Kastamoniyeye : 348 (1-2); 354 (31).
Kayık Alp : 343 (21).

Kayseriyye : 347 (34); 355 (17).
Kefe : 359 (5, 5).
Kemer : 345 (43).
Kevele : 356 (1).
Keyhüsrev : 361 (8).
Kızıl Saray : 343 (31).
Konya : 344 (13); 347 (33); 355 (35); 356 (2).
Kostantaniyye : 351 (22, 27, 32); 352 (2, 27).
Koyulhisar : 354 (31).
Kuban : 360 (17).
Küs Ova (Kosova) : 349 (11).
Kütahya : 346 (21).

L

Lârende : 347 (33).
Laz (Sırp, Sırbistan) : 345 (39); 347 (4, 4, 15).
Leş : 359 (17).

M

Malatya : 348 (2).
Mazahilit : 360 (15).
Mehmed Bâkır (Temürlü) : 358 (6).
I. Mehmed Han : 348 (19 - 20, 26, 27).
II. Mehmed Han (Fatih) : 349 (6, 20, 27); 350 (39); 351 (36).
Mehmed Turagay : 348 (14).
Menteşe : 347 (32); 348 (38).
Mıgalkara Ovası : 345 (39 - 40).
Midilli : 355 (3).
Midye : 352 (19).
Miranşah (Temürün oğlu) : 358 (5-6).
Moğol : 343 (14).
Mora : 349 (10); 354 (11-12, 12-13, 15, 25, 27-28); 360 (4).
Muhammed : 343 (9, 9); 344 (3); 349 (30).
I. Murad = Murad Han = Gazi Sutan : 345 (37); 346 (19); 347 (15).
II. Murad Han : 348 (34); 349 (13).
Musa Çelebi : 348 (19, 25, 27, 27).
Mustafa (Fatihin oğlu) : 354 (8); 358 (36).

N

Niğde : 357 (1).
Nişancı Mehmed Paşa (Müellif) : 355 (30).
Novaberdi : 353 (7).
Nuh : 343 (20).

O

Oğuz Han : 343 (20 - 21); 349 (3).
Orhan : 345 (21, 35); 346 (15 - 16).
Orta Hisar : 356 (8).
Osman : 344 (32, 34, 39, 41, 44); 345 (1, 10, 12, 14, 17).
Osmancık : 348 (2).
Osmanlı : 343 (2, 10); 345 (7); 349 (4).

Ö

Ömer (halife) : 343 (10).

R

Rûm (Anadolu) : 343 (17); 344 (14); 348 (16); 349 (44).
Rûm Denizi : 352 (7).
Rumeli : 345 (37 - 38, 42); 346 (4, 6); 348 (3, 25, 37); 354 (1).

S

Samsun : 348 (2).
Sarkuk Alp : 343 (26).
Saruhan : 347 (33).
Selânik : 349 (1).
Selâsil Beldesi (Ankara) : 346 (24).
Selçuk = Selçuklu : 343 (16, 21); 344 (13, 38); 345 (11).
Semendire : 349 (9); 354 (13, 20, 21); 359 (13).
Seydi Ahmed (Temürlü) : 358 (6).
Seydikavağı : 345 (40).
Sivas : 347 (34).
Silivri : 352 (19).
Sinob : 354 (31).
Siroz : 346 (23).
Sokrat : 356 (10).
Sultan Alâaddin (Selçuklu) : 344 (13, 15, 33 - 34); 345 (11, 13).
Sultan Ötügen : 346 (24 - 25).
Süleyman Paşa = Emîr Süleyman (Orhan Gazinin oğlu) : 345 (36 - 37, 38, 42); 346 (3).

Ş

Şam Denizi : 352 (7).
Şarabhâne : 343 (29).

Şehinşah (İkinci Bayazidin oğlu) : 357 (11).

T

Tatar : 344 (21, 25); 347 (1).
Teke : 348 (1).
Tekürdağı : 345 (40).
Temür = Temür Küregen : 348 (14); 358 (5).
Tokat : 347 (34).
Torul : 360 (15).
Trabzon : 354 (32, 33).
Trabzon Denizi : 352 (7).
Tuna : 353 (12).
Türkmen = Türkman : 347 (1); 348 (5); 357 (19 - 20, 44); 358 (14, 16, 17).

U

Uc Hisar : 356 (8).
Ulubat : 345 (29).
Uzun Hasan : 357 (18, 30, 32 - 33, 41, 43, 45).

Ü

Üngürüs (Macar, Macaristan) : 347 (35); 349 (1); 353 (11); 359 (12).

V

Varna : 349 (9).
Varsak : 347 (1).
Vize : 345 (40).

Y

Yafes : 343 (20).
Yakub Çelebi : 347 (26).
Yanko : 353 (11, 19, 22).
Yarhisar : 345 (9).
Yenişehir : 345 (9).
Yunan : 356 (9).

Z

Zabibak : 359 (17 - 18).
Zeynel (Uzun Hasanın oğlu) : 358 (1).
Zihne : 346 (23).

حسن بن محمود بیانی
جام جم آیین

Bayatlı Mahmud Oğlu Hasan

Câm-ı Cem-Âyîn

SADELESTİREN
Kırzioğlu Fahrettin

ÇIKARAN
TÜRKİYE YAYINEVİ
İSTANBUL

Eser Hakkında Birkaç Söz

"Câm-ı Cem-Âyîn", İstanbulda "Millet Kütüphanesi" gibi büyük bir kültür hazinesini kendi emeği ve masrafıyla ortaya getirerek milletimize armağan eden Diyarbakirli merhum Ali Emîrî Efendi tarafından bulunup 1331 (= 1915) yılında İstanbulda "Nevâdir-ı Eslâf Külliyyâtı" arasında 5 inci eser olarak yayınlanmıştı. "Divânü Lugât it-Türk" gibi en ulu millî kültür anıtlarımızdan birini de ele geçirerek yayınlanmasına sebep olan rahmetli Ali Emîrî Efendinin "Câm-ı Cem-Âyîn" e yazdığı mukaddemeyi aldık

Biz burada, Ali Emîrî Efendinin Yanya vilâyetinde Delvine kazasında bulunduğu yazmaya dayanarak yayınladığı nushadan farklı ve daha iyi olan yazma bir nushayı esas tuttuk ve sadeleştirmeyi bu nushadan yaptık.

Esas tuttuğumuz yazma, Millet Kütüphanesinde "Tarih Fihristi" nin 23 sayısında bulunmaktadır (1). 13x18,3 santim boyunda 13'er satırlık 27 yaprak halinde tâlik yazısıyla yazılı bulunan bu nushanın ilk yaprağı kopmuş ve sonradan buraya eklenen yaprağın 1 b yüzüne nesihle ilk sayfadaki yazı nakledilmiştir. 2 a sayfasındaki çerçeve ve vakfeler yıldızlı olup sonraki sayfalarda has isimler ve "nesir, beyit, gazel" gibi kelimelerle çerçeve ve vakfeler kırmızı boya ile yazılmıştır. Yalnız 27 b sayfasını işgal eden arapça ketebe, divânî yazısıyladır.

Metnin sonunda (27 a da) Ezher Camisi kitaplarından, yani müellifin orada bıraktığı bir nushadan nakil ile 1005 (= 1596) yılında Mısırda yazılan aslından alındığı (2) ve 27 b sayfasında 1008 (= 1599) yılında Diyarbakir şehrinde "Kitâb-ı Sultâniyye" ve "Hakanî Şehnâmesi" nin müsveddesinden "Şehîdî" diye meşhur olan "Hüseyin" eliyle istinsah edildiğine işaret edilmiştir. Ali Emîrî Efendinin vakfı bulunan bu nushanın "Câm-ı Cem-Âyîn" basıldıktan sonra ele geçtiği bundaki farkların basmada gösterilmemesinden anlaşılmaktadır.

Akkoyunluların başkenti olan Tebrizdeki "Sultan Dede Ömer Rûşenî" dergâhında uzun zaman bulunmuş, Bayat boyundan bilgin bir Oğuz Türkü, 886 (= 1481) yılında Mısır kölemenlerine tâbi olan Şam hacılarına katılarak gittiği Hicazda, Fatihin oğlu Sultan Cemle tanışmıştı. O yıl giriştiği padişahlık savaşında yenilerek Mısıra kaçmış bulunan Şehzade Cemle hac sırasında münâzarada bulunup dost olan bu Türk bilgininin "Câm-ı Cem-Âyîn" i Otluk Beli savaşından yıllarca sonra yazmış olması, akla gelecek her hangi bir siyasî maksadın asla vârid olamayacağını gösterir, Bayatlı Hasan'ın beraberinde "mevcût

(1) Ali Emîrî, mukaddemesinde (s. 7): "...muahharan daha bir iki nusha yedimize vâsıl olmuş ise de ba'zı sehvi görüldüğünden nusha-i asliyyeyi muhâfaza ve icâb eden mahallerine hâşiyeler ilâve etdim,, diyorsa da bugün o "bir iki nusha,, nun nerde olduğunu öğrenemedik.

(2) Ali Emîrî mukaddemesinin sonundaki (s. 8) "Seyyid Mehmed Paşa,, hakkındaki yazılan nota bakınız.

bulunan Oğuznâmeden" Osmanlı sülâlesi ataları olan Kayı boyu beğleri şeceresinin, Cem Sultan gibi koca Fatihin veliahdlığe lâyık gördüğü çok kudretli ve pek münevver bir şehzade tarafından "ber vech-i ihtisâr tesvid ü ibrazın murâd edin" meleri üzerine yazılması ve millî gelenek ve hânedan hâtıralarına uygun görülerek takdirle karşılanması da bu eserin değerini göstermektedir.

Bu eserde herhalde, Osman Gaziden önceki çağlara ait Kayı beğleri şecresiyle bunlar hakkındaki bilgiler "Oğuznâme" adlı büyük ve ananevî Türk tarihinden alınmıştır. Eldeki eserlere göre ilk Osmanlı tarihçisi sayılan Şük-rullah da (doğumu 1388 yıllarında), ilk olarak Osmanlı silsilesini bir Oğuznâmeden öğrenen müelliflerimizdendir [1].

Fatih çağında İstanbul'da Uygur yazısı resmî evrakta kullanılıyordu. On beşinci asırda bütün Önasya Türkleri arasında "Moğol yazısı" denilen Uygur yazısı kullanıldığına göre bu Uygur yazılı Oğuznâmelerden birinin kısaltılarak hac sırasında (1482 başlarında) Bayatlı Hasan tarafından "Câm-ı Cem-Âyin" in vücade getirildiği meydana çıkıyor.

Müellif bu eseri bir haftada meydana getirdiğini söylüyor.

Kırzioğlu M. Fahrettin.

Ali Emîri Efendî'nin Eski Yazı Devrindeki Mukaddemesi

Yanya ve İşkodra vilâyetleri maliye müfettişliğinde bulunduğum esnada 1314 senesinde Yanya vilâyetine mühlak Ergeri sancağında kâin Delvine kazasına uğramıştım. Nefs-i Delvine kasabasında kadîm bir hatt ile "Câm-i Cem-Âyin" nâmiyle selâtin-i celîl-üş-şân-ı Osmâniyye'nin âbâ vü ecdâdı hakkında bir silsilenâmeye tesadüf eyledim.

Mukaddimesinden, Tebriz'de Dede Ömer Rüşenî Hazretlerinin hulefâsından Türk'ün kabâil-i kadîmesinden Bayat kabîlesine mensup Hasan ibni Mahmud-i Bayatî nâmında bir zât tarafından "Oğuznâme" den nakl ile 886 senesinde hacc-i şerifte bulunan Ebu'l-Feth Sultân Mehmet-Hân-ı Gazî Hazretlerinin mahdûm-i âlileri Şehzade Cem Hazretlerinin emriyle yazıldığı ve tamamıyla mütâlea edildikte kıymetdâr ve nâdir bir eser olduğu anlaşılmışla derhâl istinsâh olunmuş idi.

Ma'lûmdur ki selâtin-i muazzama-i Osmâniyye'nin silsile-i ensâbı hakkında Osmanlı müverrihleri tarafından başlıca bir eser yazılmamıştır.

Ba'zı târihlerimizde sülâle-i Osmâniyân'a dâir bir takım esâmî ta'dâd olunuyor ise de bu isimler birbirine muhâlif yazılmışla beraber, bunların zât ü zamanları hakkında bir gûna ma'lûmat irâe ve irâd olunmuyor. Ba'zı târihler dahi Oguz Han'ı "Ays ibn-i İshak" evlâdından zann ü ta'dâd etmekle berâber aradaki isimleri yine birbirine muhâlif yazıyorlar.

Ecdâd-i izâm-i Osmâni'nin vâlide cihetinden "Ays ibn-i İshak" sülâlesinden olması imkân tahtında olabilir ise de, Oguz Han'ın "Ays ibn-i İshak" silsilesinden olması tevârih-i mevsûkaya nazaran müsteb'addir. Bir de bu silsile-i necîbeyi Oguz Han'a isâl eden müverrihlerin ba'zısı Gün Han ve ba'zısı da Gök Han'a nisbet ederek, bunda dahi sûret-i ihtilâf gösterişler. Ve her bir târih silsile isimlerini diğer târih ol kadar mübâyin ve ikisi bir isimde olanları bile şekl-i imlâca ol kadar muhâlif yazarlar ki sarîh bir netice çıkarmak mümkün olamaz. Sebeb-i tesmiye veya diğer vesika göstermeyüp kuru bir isim tahrîr eylediklerinden kangısı eğri ve kangısının doğru olduğu anlaşılamaz.

Âzâde-i izâh olduğu üzere fenn-i celîl-i ensâb, ilm-i muhterem-i târihin erkân-ı mühimme ve azîmesinden olmağla berâber, her müverrih nessâb olmadığı gibi her nessâb dahi müverrih olamaz.

Bunun içündür ki meselâ İbn-i Kemâl Hazretleri gibi pek mühim ve fâzıl bir müverrih-i zişânımız, zamânına kadar olan selâtin-i Osmâniyye'nin her birine bir cild-i mahsûs olarak on cildi hâvî bir târih-i Osmâni yazdığı hâlde gerek bu zât-i âlînin şu târih-i kebirinde ve gerek daha sâir târihlerin bir çoğunda ensâb ü ecdâd-ı Osmâniden bahs olunmayup yalnız Mâverâünnehr taraflarından geldiklerini beyân ile iktifâ ederler.

(1) Bak. Atsız, Dokuz Boy Türkler ve Osmanlı Sultanları Tarihi, İstanbul, 1939, s. 27.

Ve bir takımı da yukarıda beyân olunduğu üzere ba'zı esâmî ta'dâd ederlerse de hüviyyetlerini beyân edemediklerinden başka, nereden ahz ü nakl eylediklerine dair bir me'haz-i sarîh dahî göstermezler.

Şu târihlerin başlıcası: *Cihannümâ-yi Neşri ve Heşt Bihişt-i İdris-i Bitlisî ve Âşıkpaşazade Ahmed Âşıkî* tarihleridir.

Sâir yirmi kadar târihler ile elliden mütecâviz silsilenâmelerin gösterdikleri eşkâl, arada ba'zı noksan veyâ fazla esâmî bulunmak ve şekillerde bir çok yanlışlıklar zuhûra gelmek sûretiyle neticede yine her hâlde şu üç aded târih-i kâdimimizin irâe eyledikleri amûd-i ensâbdan birisine temâs ediyor.

Müverrihîn'nin Osmânî'nin umdesi addolunan şu zevatın üçü de muâsır oldukları gibi târihleri dahî Sultan Bâyezid-i Velî zamânında ikmâl edilmiş ve "Câm-ı Cem-Âyın" müellifi Hasan ibn-i Mahmûd-ı Bayatî Hazretleri de o asrın ricâlından bulunmuş ve kitabını bu zât dahî sultan-î müşarünileyh Hazretlerinin nâm-i âlîsiyle tevşih ü itmâm etmiştir.

Lâkin bu kitabı Şehzâde Cem Hazretlerinin emriyle 886 târihinde telif etmiş olmağla târih-i tahrîr i'tibâıyla anlardan mukaddemdir. Ve andan mukaddem Âl-i Osman silsilesinden bahseden bir târihimiz henüz görülmemiştir. Hususiyle kitabın me'haz gösterdiği Oğuznâme'nin kadîm Türk târihi olması ve bâlâda isimlerini beyân eylediğimiz Osmanlı târihleri "Oğuznâme" den bahsetmediklerine nazaran anı görmedikleri müstedel bulunmağla beraber el-hâletühâzihi "Oğpznâme" nin elde edilememesi, "Câm-i Cem Âyın" in kıymetini tezâuf ettirir (*).

Cenâb-i müellif selâtin-i Osmâniyye ecdâd-ı kirâmının her birinin isim ve bu ismin vech-i teşmiyyesini ve her bir zâtın hüviyyet-i şahsiyyesini beyân eyledikten sonra, kablel-İslâm Enbiyây-i İzâmdan ve ba'del-İslâm hulefâ ve meşâhîr-i mülûkten kangıların zamânında bulunduğunu ve sinin üzerine târih-i hayâtlarını gösteriyor. Ve bilhâssa her birinin isminin vech-i teşmiyyesini beyân etmesi esâmide zarûrî olan yanlışlığa aslâ mahâl bırakmıyor. Hem ilm-i ensâb hem ilm-i târihte câzım-ı mütehassısından olduğunu mündericât-ı kitab isbât ediyor.

Müşarünileyhın Hicâz'a azîmeti sırasında Şehzâde Cem Hazretlerine tesadüf edeceği ve anın emriyle böyle bir kitâb yazacağı ma'lûmu olmadığı hâlde "Oğuznâme" yi ve ihtimâl ki daha sâir kitâbları Hicâz'a kadar nezdinde berâber görmemesi bu ilme olan aşk-ı intisâbının derecât-i fâikasını irâe edecek delâil-i vâzihadandır.

Bir de Şehzâde Cem'in Hicâz'dan alelâcele avdet etmek üzere olmasına mebnî kitabın bir hafta zarfında ikmâl edildiği gösterilmesine ve etrafında

(*) Müverreh-i şehir Necib Âsım Beyefendi Hazretleri 1325 senesinde tab'ü neşre başladıkları Târih-i umuminin dördüncü sahifesinde "Oğuznâme"nin hâlâ mevcûd olmaması hakkında şu ibâreyi tahrîr buyuruyor:

"Bu kitâb el'an mevcûd olmayıp ba'zı parçaları târihlerde iktibâs edilmiştir. Yalnız Hasan ibn-i Mahmûd-ül Bayatî nâm kimsenin selâtin-i Osmâniyye'nin ecdâd-ı hakkında bu kitâbdan istinbâten yazdığı beyân eylediği "Câm-i Cem-Âyın" yâhud "Silsilenâme-i Osmânî" nâm risâlenin bir sûret-i müstensehası erbâb-i fazi u kemâlden Ali Emîri Efendi Hazretleri nezdinde mahfûz bulunmaktadır ki me' haz-larımızdan ma'dûddur".

yüzlerle târihler mevcut olsa bile bunların cümlesini gözden geçirmeğe müddet-i mezkûrenin kifâyet edemiyecğine binâen ilm-i ensâb ve târihte pek vâsi mahfûzât erbabından olduğunu, kitabını dikkatle mutâlea eden erbâb-i kemâl tasdik eder.

"Şehzâde Cem" ki fârsî, Türkî iki kit'a divân sâhibi ve "Cemşid ü Hurşid" gibi eserler müellifi ve Cenâb-ı Fâtih-i zîşân gibi bir şehriyâr-ı âlinin şehzâde-i edîbidir:

Bu kitabın tahrîrine Şehzâdenin emr ü iradeleriyle me'mûr olması ve te'lifinden sonra müşarünileyh Hazretleri tarafından bi-l-mutâlea mündericâtına sûret-i muvâfakat ve memnûniyyet göstermesi kitabın kıymetini tezyîd eden nevâdir-i ahvâldendir.

Şimdiye kadar eyâd-i istifâdeye girmemiş olan böyle bir eser-i meâlî-su-verin mâdâm-ki sûret-i zuhûr u keşfi bu abd-i âcize nasîb olmuştur, bunları şükranesi olmak üzere yine bu abd-i âciz vâsıtasiyle tab'ü temsil olunmasını ârzü ve muahharen daha bir iki nusha yedimize vâsıl olmuş ise de ba'zı sehvi görüldüğünden nusha-i asliyyeyi muhâfaza ve icâb eden mahallerine hâşiyeler ilâve ettim.

Târihlerimizde görülen silsile isimlerinin hiç olmazsa doğru okunabilmesine ve bir târihin yazılmış olan müteaddid nushalarında şekl-i imlâca görülen mübâenet ve yanlışlıklardan kangısının doğru olduğunu mukayese ve tatbikina olsun medâr olacağı cihetle böyle bir nusha-i nâdireyi ihvân-i vatana ithâfa muvaffak olduğumdan dolayı pek mesrûr olarak "Nevâdir-i Eslâ" mecmu'amızın beşinci cüz'ü addeyledim.

Ali Emîri

Manzûr ve me'hazımız olan "Câm-i Cem Âyın" nushasının zahrında ay-nen bu ibâre mevcûddur:

Mahmiyye-i Mısır (رحمة الله تعالى عليه) de vâkî mecma-i ulemâ olan Câmi'-i Ezher, ki ma'bed-i kadîmir, kütübhanesini merhûm ü mağfûrânleh Seyyid Mehmed Paşa (*) aleyhi-rrahmeti ve-l-gufrân varup gördüklerinde, mücelled bu risâle anda bulunup ol mahalden naklolunmuştur.

(*) Seyyid Mehmed Paşa: Aslen sâdât-i Acem'den idi. Derisaâdet'e gelerek mâliye umûrına devâm eyledi. Sultân Murâd Hân-i Sâlis ahd-i saltanatında tefeyyüz ederek muhasebeci ve defterdâr olmuştur. 1000 tarihinde Baş Defterdâr-mâliye nâzırı — oldu. 1001 senesinde infisâl ederek 1002 zu-l-ka'desinde sâniyen başdefterdâr, 1004 şa'banında Mısır vilâyeti vâlisi olmuştur. İki sene iki mâh ifâ-yi hüsn-i hicmetten sonra infisâl eyledi. 1008 de kubbenişin vüzerâdan oldu. 1010 senesinde Revan vâililiğine ta'yin olundu. 1012 de İraniler tarafından muhâsara olunarak tamâm bir sene mukavemetle şöret-i kâmile kazandı. Rivâyet-i akvâya göre âkıbet orada şerbet-i şahâdeti nûş eyledi.

Müstakim, sâdik, şeci, fâzıl idi. Müşarünileyh Mısır vülisi iken Câmi'-i Ezher kütübhanesini ziyâretle şu neşrettiğimiz kitabın musannifinin hattıyla olan aslını târih-i te'lifinden bir asır sonra orada bulup nakletmesi, bihakkin kadirdânlığına ve andan üç asır sonra da yedimize vâsıl olarak tab'ü neşir ile ziyâ'dan vikaaye edilmiş bulunması hulûs-i niyyetine delâlet ettiği gibi, rahmetle yâd ü tezkâra vesile olmuşdur. Rahmetullâhi aleyh.

(Ali Emîri)

"Câm-i Cem - Âyîn" (*)

Tanrıya şükür olsun ki Âdemi, Havvâyı ve bütün eşyayı, peygamberlerin sonuncusu olan Tanrı sevgilisinin aşkına yarattı. Allah ondan ve ona uyandan râzî olsun. Oğuz soyundan ve Bayat boyundan olan bu Bayatlı Mahmut oğlu Hasan'ın kusuru çok ve değeri yoktur. Âriflerin başı sayılan Sultan Dede Ömer Rüşenî — Allah sırrını kutlu etsin — Hazretlerinin dergâhında uzun zaman hizmet gördükten sonra, yüksek müsâadeleriyle 886 yılında Şam hacılarıyla Ulu Kâbeye vardım. O safâ dolu yerde vaziyete göre şu gazeli söyledim:

"Bir gönlüm var, nasıl bir gönül: dert ve sıkıntı ile dolu. Evet, insan-
oğlu bir dakika bile dertsiz değildir. Şuna kaygulanıyorum ki acaba Allah benim haccımı kabul buyurur mu? Gönülüm—Tanrının bakış yeri olduğu için—Kâbe, ruhum hacı, hac için çalışmak ve Safâ (dağı) da benim tuttuğum yoldur. Bu Beyt-i Ma'mur (denilen Tanrı Evi) kırık gönüllüğün hâtinâsı ile şenlendirir, işe bak ki ben kendim dahi bundan habersiz olduğum hâlde gönlüm yapıldı. Onun reddetmesinden Tanrı esirgesin: kabul etmei ise bir bahtiyarlıktır. Sevgilimin hem reddi hem de kabulü, nâz ve edâdan başka bir şey değildir. Ey Bayatî dikkat et: Dün gece "dileğin oldu" sesini işittiğin sırada benim isim yoluna girdi".

Bir takım dostlar bu sırada bu gazeli elden ele yazdıkları için Mısır tarafından gelerek hac ile şereflenen Osmanlılar sülâlesinden Sultan Cem Hazretlerine de — toprağı pâk olsun — erişerek Türkçe bir karışık yazıp bana göndermişlerdi. Nazîre:

"İnsan-oğlunun dünyada dertsiz olmamasına rağmen, ey gönül darılma ve gülüp açıl ki gamın sonu sevinmedir. Sana padişahlık nasip olmasaydı da dervişlik de elverir; nasıl ki Edhem de tacını, tahtını terk ederek böyle gezmişti. Eğer Rûmda padişah olsaydın Hac sana nasip olmazdı; bin kerre şükürler olsun ki bu ulu devlet kısmet oldu. "Ölümünüzden önce ölünüz" düsturunu candan benimseyip, hac ehramına bürünerek kefen giyinsem n'olur! Gönül Kâbe, gözle kaç da tıpkı bunun kapısıdır! kirpikler hacılara benziyor (bu kapıdan gidip geliyor) gözyaşı da tulumdaki Zemzemi andırıyor. Ey cân, Arafat dağı gibi alçal ki dünya âlem buyur (efendim) diyerek senin de başına dönüp dolaşsın. Safâ (dağın) daki derneği Merve (dağı) hakkı için şevkle ve hoş tut; vahdet şarabını iç ki çağıdır ey Cem

(Nesir). Şüphesiz rûhânî münasebet cismanî görüşmeğe sebep olduğundan, ellerini öpmek saadetiyle itibar bulduğum sırada padişahçasına övülecek harekette bulundular.

(*) Eserin sadeleştirilmesinde mâna esas tutulmuştur.

Ben de dedim ki: Sultanımın şiirinde dernek—şarabı icad eden—Cem'in kadehi gibi pek hoş gider olduğundan hâl ehline açıkça tesir ediyor, iki beyti de artık olup—hepsi yediye vardığından—"Yüce-Yedi" denilen en yüksek edebî parçalara bedel sayılır.

Sonunda "söz sözü açar" dedikleri gibi, ülke açan yüksek Osman-oğullarının soyu Oğuz'un büyük oğlu Gün Han'a ve onun boylarından Kayı Han'a ulaştığı ve başkaca yüce silsilelerini, eldeki "Oğuznâme"-den kısaltarak yazıp vermen-i istediler. "Onların isteklerini yerine getirmek için" bir haftada bitirilerek "Câm-i Cem-Âyîn" adı verilip iltifatlarına yakınlık kazanıldı.

Çabucak geri dönüp saadette Mısır'a gittiler. Ben de bir kaç yıl sonra Mısır'a gittiğim sırada, o şanlı ihsan sahibinin hacda bulunduğu mahrem ağalarından Selman Ağa vâlidesi sultanın yanında bulunuyordu. Bununla görüşüp ahvali anlayanca şu beyit yazıldı:

"Cemin can şişesini uğursuz hâin Roma Papa'sı kırmıştı. Onun ömür balı ecel zehrıyla pek acı olmuştu".

Çektiği ıstırapın çoğu kuruntu ile zandan olduğu için ölümüne "keskince zam kuvvetlendi" ibâresi tarih düştü. Çünkü "zı" harfi, ebced hesabıyla hicretin 900 yılını gösterir.

Harem ağası Cem'in hanımıyla Rûm'a gidecek oldukça, Cem Sultan'ın sağlığında kendi hâline ait vâlidesi hazretlerine gönderdikleri manzumelerini gördüm. Bunları "Tahmis" ederek bu eserin "hâtîme"-sinde yazıp bir nushasını da Ezher Câmisi kütüphanesine koydum ki (1) o rahmetliğin ahvâlini bildireceğinden hayırla anılmaya sebep ola. "Başarma Tanrı'dandır".

Kâinâtın yaratılışı başlangıcından bu zamana kadar başlıca olup bitenler: Tefsirler, haberler, tarihler ve kitaplarda genişçe anlatıldığından, o hususlar bütün bu eskilerin eserlerine havale edildi. Burada ancak Osmanlılar'ın yüce soyları silsilesi hakkınca "Oğuznâme" de yazılı olup millet arasında tanılıp bilinen sözler nakledilerek, çokça uzatılmamıştır.

Şu hâlde "Ve cinleri daha önce kızgın rüzgârların ateşinden yarattık" âyeti gereğince, her ne kadar ruhlar âleminde Hazret-i Muhammed ve insan soyunun öne alınması açıkça gösterilmiş ise de, "tatlı en sonda yenir" dedikleri gibi, görülen âlemde "ben yeryüzünde halife diktim" âyeti sonradan geldiği için, Âdem'den başlanarak "sırasıyla" gözetme elden bırakılmadı.

(1) Bu kayitten anlaşılıyor ki Bayatî, eserini ilk yazdığı H. 886 yılından en az 14 yıl sonra (H. 900) Mısır'a giderken bunu yeniden yazmıştır. Elimizdeki her iki nushaya da işte bu Ezher Câmî'si nushasının esas olduğu anlaşılıyor.

Âdem

Veryüzüne indikten sonra tövbeleri kabul edildi. Cennet'te bir kızıl yakut'tan ve kapısı yeşil zebced zümrüdünden olan Beyt-ül-Ma'mur, dilekleri üzerine ve Tanrı'nın izniyle bugün hacc ediken Beyt-i Şerif'in temeline indi. Hazret-i Âdem de—ona selâm olsun—Tanrı buyruğuyla gidip onu ziyaret edecek "Dilek dağı"na çıkınca, hazret-i Havvâ ile orada buluştu ve buraya Arafât adı verildi.

Âdem ile Havvâ yeryüzünde bin yıl yaşayıp, yirmi çocukları ikiz ve Şis yalnız doğdu; bütün bunlardan kırk bin çocuk ve torunlarını gördükten sonra öldüler. Ozamanki türede her ikizin eşini başkasıyla evlendirmek câiz olduğundan, hepsi buna razı oldu. ancak Kabil aykırılık göstererek kardeşi Hâbil'in kanına girdi—ilk kan dökmeye bundan kaldı "Bunda en büyük hikmet vardır"

Şis

Hazret-i Muhammed'in—ona selâm ve duâ olsun—kutlu nurları bunun mübarek alnına geçtiği için tek doğmuştur. Beyt-ül-Ma'mur hazret-i Âdem göçtükten sonda göğe çekildiği için, ilkin Beyt-i Şerif'i (Mekke'de) ona benzeterek yapıp gökten inen Suhuf'a göre hareket ederlerdi.

Bunun, dokuz yüz yıldan çok yaşayıp kırk iki yıl halifelik ettiği meşhurdur.

Anuş

Bu da dokuz yüz yıldan artık yaşayıp doksan yıldan çok hükümet sürerek ölmüştür.

Kınân

Bazılarına göre Bâbil şehrini bu yapmış olup mimarların piri sayılır. Dokuz yüz yıl yaşayıp, doksan beş yıl halifelik ederek ölmüştür.

Mehlâyîl

Bazılarına göre bunun zamanında insanlar çoğalarak Sus şehri yapılmış ve halifelüğün merkezi olmuştur. Sekiz yüz yıldan çok yaşayıp otuz beş yıl hükümet sürdükten sonra dünyadan göçmüştür.

Yezd

Tarihçilerin çoğu, buna da Kınân'ın oğlu ve Mehlâyîl'in kardeşidir demişlerdir. Fakat en doğrusu Mehlâyîl'in oğludur diye yazılmıştır.

İran'daki Yezd şehrini bu kurmuş ve balık avlamak bundan kalmıştır. Bu da dokuz yüz yıldan çok yaşayıp, yirmi yıl halifelik ettikten sonra ölmüştür.

İdris

Buna gökten birkaç suhuf inmiştir, Kabil çocuklarıyla vuruşarak esir etti. Tanrı hakkındaki bilgileri ders edinerek bunun çağında kırk kişi dindar ve sofu oldu. Üç yüz altmış beş yıl yer yüzünde kalıp, kırk yıl halifelik ettikten sonra göklere çıkıp oradan Cennet'e girmiştir.

Bir sofu bunun ayrılığından acı duydu; şeytan bunu fırsat bilerek İdris—ona selâm olsun—şeklinde bir heykel yaparak bu sofuya getirdi. O da sağlığında bununla vakit geçirdi. Öldükten sonra bu hâl, sapıtmaya ve putatapıcılığa sebep oldu.

Matusalah veya Musalah

Bunun çağında o sofu öldü ve halkın çoğu puta taparak kavga çıkmasına sebep oldular. Bu da dokuz yüz yıldan çok yaşayıp, uzun müddet halifelik ederek halkı doğru yola çağırırdı. Bununla uğraşarak dünyadan göçtü.

Lemek

Bu birçok kimseleri puta tapmadan ve Kabil çocuklarını da ateşe tapmaktan kurtardı. Bunun zamanında yazı yayılmış oldu; devler insan oğlunun elinden Kaf (dağların) a kaçtılar. Dokuz yüz yıldan artık ömür sürüp, epey zaman halifelik ederek ölmüştür.

Nuh

Âdem'in—ona selâm olsun—yeryüzüne inişinden iki bin iki yüz elli yıl geçince dünyaya geldi. Bin yıl milleti doğru yola çağırdıysa da ancak bir kaç kişi buna inandılar. Sonunda gemi yaptı ve meşhur tufan hâdisesi oldu. Gemi, Musul'a yakın olan Cudi dağında karaya çekilip tufan yatıştı. Gemideki insanlar dışarı çıkınca hepsi öldü, ancak Nuh —ona selâm olsun—oğullarından Sâm, Hâm ve Yâfes kaldı. Sâm, peygamberlerle Arapların babasıdır. Hâm, Zencilerin babasıdır. Yâfes de "Türklerin atası" dır. Osmanlıların'nın soy kütüğü "Türklerin Atası" olan bu Yâfes'e çıkar. Sâm ile Hâm'dan türmenlerin ahvali muvassal tarihlere bırakılıp, esas mevzuata girildi.

Nuh —ona selâm olsun— yağmur yağdırmaya yarayan yada taşıyan Yâfes'e vererek misk kokulu ırmak boylarına gönderdi.

Yâfes

Bu da yada taşını alarak *Uzak Doğu*'ya gitti, bundan türleyenler de dünyaya yayılmış oldu. Yetmiş yıl sonra öldü. Bazı anlatışa göre hastalıkla öldü derler. Bazı anlatışa göre suda boğuldu derler.

Bolcas

Asıl adı *Türk*'tür. Elbiseyi bolca giydiğinden Bolca veya Aba Alca yahut Bolcas diye lâkap taktılar. Bunun *Çin*, *Saklab* ve *Urus* adlı oğulları doğarak herbiri bir ülkeyi şenlendirip ayrı birer beğ oldular. İki yüz kırk yıl yaşayıp ölmüştür.

Dip Tokuy

Bu bütün hanlarla barışçılık ettiği için lâkabı *Elce* idi. Bunun çağında karacadan misk yağı çıkarılıp, samur, sincap ve kakım derileri istih-sali çoğalarak beğlik hesabına satılırdı; (Türkistanda) *Hata* ve *Hotan*-da dahi henüz bu usul tatbik edilmektedir. Ok ve yay da bunun çağında icat edildi; İran'dan buna kılıç gelirken—kendisi öldüğü için—oğluna nasip oldu. Bu *Çin*'in kardeşi olduğu için, o *Çin* ülkesini bu da *Maçin*'i yaptı. Laçın kuşunu kayadan çıkarıp doğan avcılığı bundan kalmıştır.; tazi ve zağar da avlatılırdı. Çok adâletli idi. Yüz yıl hükûmet edip yüz elli yıl yaşadı.

Kayı Han

Ad verilmesi, bir kayalı yerde dünyaya geldiğindendir. Babasının sanat öğrenmek için her yana gönderdiği adamlar bunun zamanında geri dönerek *Türkistan*'da mahir ustalar çoğaldı. İran'la bekişti, oradan *Yezd*'de mücevherle işlenen Kırman kılıcı armağan gelince o da İran'a ok ve yay göndererek misk yağı, samur ve sincap derileri gibi maldan yasağı kaldırdı. Elli yıl hüküm sürerek yüz seksen yıl yaşayıp ölmüştür.

Kara Han

Böyle adlanması, kara yağız olduğu içindir. Dastacır Han soyundan *Maçin* oğlu *Moğol*'un hâs hizmetinde bulunduğu için onun oğlu sanılırdı. Yüz yıl yaşadı, puta taptığı için öldürülmüştür.

Oğuz Han

Bu doğru yolda (Tanrı'yı tanır) görüldüğü için çocukluğunda-veli mânâsına —bu ad verilmiştir. Tanrı'nın birliğini tanıdığından,

babası buna çıkışıp dövuşünce Oğuz'un askeri onu öldürmüştür. Bu iş *İbrahim* peygamber—ona selâm olsun—çağında oldu. yapıtğı öteki işler "*Oğuznâme*" de pek tanınmıştır. Yüz elli yıl yaşayıp ölmüştür.

Gün Han

Bu adı alması, gün doğarken dünyaya gelmesindendir. Bütün işleri "*Oğuznâme*" ye bırakılmıştır.

Kayı Han

Bu adı alması, adı geçen dedesinin düşte görülmesindendir. Pek kuvvetli idi. Elli yıl hükümet ederek doksal yıl yaşayıp ölmüştür. Sarışın ve gülbüz bir erdi. Hil'at verme âdeti bundan kaldığından, henüz İran'da buna "*Kaylık*" derler.

Turmiş Han

Bu adı alması, anasının lohusa olacağı sırada ayakta dururken doğurmasındandır. Bu henüz çocuk iken babası öldüğü için akrabaları kağan oldu derler. *Musa* peygamber—ona selâm olsun—çağında idi. Cebbâriyle vuruşmuş ve divanda defter tutma vazifesin görmüştür. Yüz yıldan çok yaşayıp ölmüştür.

Bay Temür

Bu adı alması, anası, yörük (göçebe) yolculuğunda iken, Bay Bek adlı akrabasının obasında bir demir sac ayağının yolda düşürüldüğü bir sırada doğurduğu içindi. Yüz seksen yıldan çok yaşayıp ölmüştür. Geyikleri okla avlayıp oymak halkı ile yiyip içerdi.

Bozdoğan

Bu adı alması, babası bir düşünde bir bozdoğan (denilen el çomakını) bulduğu bir sırada o sabah dünyaya geldiği içindir. Beğliğe geçince Cebbâriyle savaşmış kale almıştır. Çok kuvvetli idi. Doksan yıl beğlik edip, yüz doksan yıl yaşayıp ölmüştür. Davud peygamber—ona selâm olsun—hazretlerine inanıp ümmet olmuştur.

Korkulu

Böyle anılması, korkulu bir zamanda doğduğu içindir. Hazreti *Süleyman*—ona selâm olsun—hizmetinde bulunmuş ve Sâ'm ve *Neriman*'la çağdaş olmuştur. İki yüz yıla yakın yaşayıp, epey zaman beğlik etmiştir.

Süleyman Şah

Bu adı alması, babasının hazreti Süleyman—ona selâm olsun—hizmetinden geri dönüp gelişinde doğduğu içindir. Beğliği sırasında *Hindistan*'dan kendisine fil gelmiş, bir gün zincirden boşanarak filciler kovalarken yetişip, hortumunu iki eliyle tutarak bağlatmıştır. Yüz elli yıl yaşayıp ölmüştü. Çok adaletli ve dindardı.

Kara Oğlan

Bu adın verilmesi, kara yağız olmasındandır. Beğ olunca Urus ülkesinden haraç alıp orduya bol malzeme vererek bahşiş ve ihsan etmiştir. Epey zaman beğlik ederek yüz yetmiş yaşında ölmüştür.

Kumaş Han

Kumaş yüklü bezirgân gelince doğduğu için böyle anılmıştır. Kırk yıldan çok beğlik ederek yüz yıl yaşayıp ölmüştür. Ağır kumaştan teşrifat kaftanları verirdi.

Balçık Han

Bu adı alması, balçıklı bir boğazda doğduğu gibi, babasının da bir altın kılıç balcağı bulduğu içindir. Beğ olup avda (efsanevi İran şahlarından) Cemşid'in hazinesini bir mağarada bulmuştur. Epey zaman beğlik ederek ölmüştür.

Korçak Han

Bu adı alması, babasına iyi bir kol zırhli (korçak) armağan geldiği sırada doğmuş olmasındandır. Beğ olunca avda kükremiş bir parsa rasgelerek kılıçla öldürmüştür. Epey zaman beğlik ederek kırk yıl yaşayıp ölmüştür.

Kurtulmuş

Bu adın verilmesi, amcasının düşman zindanından kurtulduğu sırada doğduğu içindir. Kementle ağ atarak kaz ve turnayı sürüsüyle avlardı. Çok zaman beğlik ederek yüz doksan yıl yaşayıp ölmüştür.

Çar Buğa

Bu adın verilmesi, dünyaya geldiği sırada obanın koyun sürüsüne

kurt girmişken sığır sürüsünden (1) dört buğa (2) gelerek kurtları kacırdığındandır. Bu *İskender*'e yetişip teveccühünü görmüştür. Yüz elli yıl yaşayıp kırk yıl beğlik ederek ölmüştür.

Sevinç

Bu adın verilmesi, *İskender*'in hizmetinden babası geldiği sırada doğduğu içindir. Beğ olunca, ok atmada pek usta ve avcı olduğu için, bir okla iki çil kuşunu vurduğu meşhurdur. Birkaç yıl beğlik ederek yetmiş yaşında ölmüştür.

Bay Soy

Bu adın verilmesi, bir tüccarın cariyesi olan anası bunu doğurunca, çocuğu olmıyan tüccarın bütün servetini buna haber verip bay (zengin) ettiği içindir. Beğ olunca, karacayı ekseriya at üzerinde boynunu geri kırararak (3) okla avladığı meşhurdur. Pek adaletli idi. Elli yıl hükûmet ederek yüz yıldan artık yaşayıp ölmüştür.

Çamur Han

Bu adın verilmesi, bir çamurlu yerde doğduğu içindir. O çağda *Safor* soyundan *Kaplan*, han bulunuyordu. Bu han ölünce *Kurt* ve *Kara Şir* adındaki iki oğlu geçinemeler. Çamur Han bunlara dedi ki: Her kim ki meydanda çevgen topunu vurup başa çıkarsa o han olsun. *Kazan Kurt Han* başa çıkararak tahta geçti; kardeşi *Kara Şir* de at çekip kanıtaş (4) oldu. Bu usul ondan kalmıştır. Çamur Han da çevgen oynamada çok usta idi. Otuz yıl beğlik ederek seksen yıl yaşayıp ölmüştür.

(1) "Nahir", Türkçede yalnız sığır (öküz, inek ve manda) sürüsüne denir. Bugün Doğu illerimizde bu söz yaşamakta olduğu gibi, "nahırlı" güdene (sığırtmaç'a) de "nahırçı" denilir; teşrinievvelin son ve kar basacağı haftalar "nahır-kovan" adıyla köylerde belli takvim günlerinden sayılır.

(2) "Çar Buğa" adındaki "Çar" sözünü böylece farsça "dört"ten ibaret göstermek yanlış olsa gerektir. Türkçede "car cur etmek", çalışıp gayret etmek manasına geldiği gibi, "carcı" da yayabaşı demettir. Karsta iki köy "Car-cı" ve "Carcı-oğlu" adını taşır. Yaya dolaşan satıcıya "gerçi" denilmesi de bununla alâkalı olsa gerektir.

(3) "Kağaç" sözünün aslı "kağır"tır ve "annaç" gibi ve onun tersine olarak başın ense tarafı demektir. Doğu illerimizde "boyun kırarak geriye dönüp bakma"ya "kağırılma" ve eli enseye bükmeye de "kağırma, kağıрма" denilir. Burada bahsedilen "kağacına" yani "kağaç" tarafa ok atmak, Türk'lere mahsus olup, islamiyetten önceki Türkler düşmanlarını bu hareketleriyle şaşırtıp bozguna uğrattırlardı. Köylerimizde cirit oynanırken hâlâ bu hareketler yapılır.

(4) Saltanat ortaklığı demek olan "kağıldaş" tabiri, deli ilk sözün "Kağan" sözüyle aynı kökten çıktığı anlaşıyor. A. Zeki Velidi Togan, bunun "kağılgay" şeklinde kullanıldığına da işaret ediyor ("Umumi Türk Tarihine Giriş", I. 107).

Baş Buğa

Bu adın verilmesi, bunun dünyaya geldiği sırada en büyük ve seçme buğanın kurban edildiğindendir. Beğ oğlunca, âleme korku salan bir kuduz kurtu vurup öldürmüştür. Bir esirmiş azgın deveyi de çomakla haklamıştır. Yetmiş yıl beğlik edip yüz yıl yaşayarak ölmüştür.

Yumak

Bu adın verilmesi, anasının karnıda dokuz aydan çok kaldığı için anası birkaç ay yumak sara sara doğurduğundandır. Beğ olunca, pek adaletli ve ihsan sahibi olduğundan bir yoksulla bir yıllık at bağışladığı meşhurdur. Yirmi yıl beğlik edip yetmiş yıldan çok yaşayarak ölmüştür.

Kızıl Buğa

Bu adın verilmesi, babasının bir kızıl buğayı avladığı gün doğduğundandır. Beğ olunca, ok atmada pek usta olduğundan ziyankâr bir ayıyı okuyla vurup haklamıştır. Çok adaletli ve dindardır. Otuz yıl beğlik edip doksan yıl yaşayarak ölmüştür.

Turaç

Bu adın verilmesi, babasının turaç (çil kuşu) avlayıp eve geldiği sırada dünyaya gelmesindendir. Beğ olunca, pek yiğit ve çok iyi gürz kullanır olduğundan, *Urus* ile vuruşunca onların başbuğunu bozdoğan (denilen çomak)la vurup öldürdüğü meşhurdur. Yirmi beş yıl beğlik edip, altmış yıldan çok yaşayarak ölmüştür.

Çek Temür

Bu adın verilmesi, İran pehlivanı bunun babasına yay sununca gevşek talim yayı gibi çekerek, bu da yayını pehlivana verince katiliğinden çekemeyip: "Çek temür" der iken dünyaya geldiği içindir. Beğ olunca, (İranın efsanevi kahramanlarından) Neriman gibi kırk kulaç kementle düşmanı bağlayıp bırakıverirdi. Bu da birkaç yıl beğlik ederek yetmiş yıldan çok yaşayıp ölmüştür. Arkaya boyun kırarak dönüp ok atmak beğlere mahsus iken, askerlere de müsaade ettiğinden, herkes koştururken kendi atının nalını (okla) vumağa başladı.

Kurtarı Beg

Bu adın verilmesi, babası ok atmakta iken *Türkistan* düşmanlarından bir esir getirilince: Bir okla beni dahi (öldür) kurtar, dediği sırada dünyaya geldiğindendir. Bunun üzerine bu mahbus da serbest bırakılmıştır. İsa peygamber—ona selâm olsun—çağını görerek, Tanrının iz-

niyle ölüleri dirilttiğini tahkik ile tasdik etmiştir. Seksen yıldan çok yaşayıp ölmüştür. Kavgada kol zırhı (korçak) takmış bulunan bir pehlivanın kolunu kılıçla kesip yere düşürmüştür.

Ortuk

Bu adın verilmesi, Ortuk adlı yaylada dünyaya geldiği içindir. Beğ olunca, binicilikte çok usta olduğundan, karacayı ata çığneterек kargı ile avlardı. Hükûmete karşı gelen bir âsiyi de iyilikle itaat ettirmiştir. Otuz yıldan çok beğlik edip, yüz yıl yaşayarak ölmüştür.

Küçi Beg

Bu adın verilmesi doğduğu gece dedesi düste görülüp, onun adı konulması gereken, saygı gösterip Küçi Beg denilmesindendir. Çünkü Türkler'de çocuklar dedelerinin sağlığında doğunca, dedeye "ulu beğ", babaya da "küçük beğ" denildiğinden ölen babalarının adları körpe çocuklara konulurken, bu adla çağrılmayıp saygı göstererek "Küçü Beg" derler (1).

Toğmuş Beg

Böyle adlanması, dünyaya geldiği sırada ay doğmuş bulunmasındandır. Bu da beğ olunca, *Satur* soyundan olan ve yanlış olarak *Sebük Tegin* denilen *Sinêl Tegin* ölüp, *Santay* ve *Sacur* adlı iki oğlu kaldı. Bunlar birbirleriyle geçinemiyince, Toğmuş Beg, bir sırıgım tepesine nişan için altından bir kabak koydu. Sacur vurarak tahta geçti (15), kardeşi Santay da onun atının başını çekip kağıldaş oldu. Toğmuş Bege dahi vezirlik verildi ve ikisinin de ordu başbuğluğunu yaptı. Bu da ok atmada ve kabak atıcılığında pek usta olup dünyaca tanınmış oldu. Yetmiş yıl beğlik ederek ölmüştür.

Toğrul

Bu adın verilmesi, namılı birisi bunun babasının zindanında iken nihayet kardeşi çoban kılığında beğlik çobanlara katılıp kardeşini kurtarmaya gelirken, yakalanıp beğin divanına getirilirken (eğile eğile gelince) "Doğruluver" dediği sırada dünyaya geldiği içindir. Yeni doğan beğ oğlunun mğrma onu ve kardeşini de hapisten çıkarıp bağışlamışlar-

(1) Bugün Doğu İllerimizde bu geleneğe aynen riayet edilmekte olup, ölü dedesinin veya babasının adını alan çocuklara "Küçük-Ağa", "Küçük-Beg" denildiği gibi, yine saygı icabı "Adı-güzel" de denilmektedir.

dır. Beğ olunca, zenberekli yay icat ederek katı oku demir örs üzerine kurmuştur. Kırk yıl beğlik edip altmış yıl yaşayarak ölmüştür.

Bay Beg

5 Bu adın verilmesi, babasının serveti zayı olmuşken üzerine gelen düşman soğuktan kırılıp kaçarak bütün malları ele geçip yeniden zenginliğe kavuşunca dünyaya geldiği içindir. Bu da beğ olunca, dağ keçisi avlamada pek usta olduğundan, sürgün avı ve tokat usulü (1) bundan kalmıştır. Birkaç yıl beğlik ederek yetmiş yıl yaşayıp ölmüştür.

Yalvac

10 Böyle adlanması, bunun Yalvac adlı yerde doğduğundandır. Babasından sonra amcası hükümet ederek, yetkin çağa getirdikten sonra buna bırakmıştır. Bu yüzden (öksüz kaldığı için) yoksullarla öksüzlere acır ve esirgerdi. Birkaç yıl beğlik edip elli yaşında ölmüştür.

Yasu

15 Bu adın verilmesi, taşkın bir su kıyısında düşman gelip pusuya yatığı (2) sırada (şimdi) doğar derken dünyaya geldiği içindir. Suyun geçidinden geçerek düşmanı basıp *Bin Kışla'ya* (3) gittiler Beğ olduğu sırada gece düşünde gördü ki: *Arabistan* tarafından ayla güneş birleşerek kendisine de aydınlık erişti. Sabah olunca, *Muhammed'in*—
20 Yüce Tanrı'dan ona senâ ve selâm olsun—Tanrı elçiliği ile insanları islâm dinine çağırdığı haberi yayılıp, hemen kurbanlar kesilip imân getirdi. Otuz yıl beğlik ederek, seksen yıldan çok yaşayıp ölmüştür.

Kara Han

25 Bu ad, Oğuz'un babası Kara Han öldükten sonra adı bile unutulmuşken bunun doğduğu sırada Oğuz'un düste görülüp (bu adı unutmaktan kurtarin diye) anlatmasıyla konulmuştur. Beğ olunca müslümanlığa pek inanmış olduğundan *Korkut Dede'yi* Medine-i Münevvere'ye gönderdi. O da varıp hazreti *peygamber'in* — ona selâm olsun — yüzünün nurunu görüp şerefledikten sonra, *Selmân-i Fârisî'nin*—Tanrı ondan razı olsun—*Oğuz* kavmine islâm şeriatini öğretmek için birlikte geldiği "Oğuznâme" de yazılı bulunmaktadır. Şu halde buna hanlar hanı denilmesi münasiptir. Elli yıldan çok beğlik edip, yetmiş yaşında ölmüştür.

(1) Basmada "tokac resmi" yazılı. Sürgün avı sonundaki bir tören olsa gerek.

(2) Basmada bu ad "sin" harfiyle "Basu" yazılmışsa da yazmada "Yasu" olduğu gibi her iki nushada da "düşmanı basıp" ibaresinde "sad" harfi vardır.

(3) Bu ad, Hazar doğusundaki "Mangışlag"ı hatırlatıyor.

Torok Han

Anası buna gebe iken "dorak yoğurdu" na aşverdiği için böylece ad konulmuştur. Beğ olunca, *Hazreti Ebu-Bekir'in*—Yüce Tanrı ondan râzı olsun—halifelliğini iştirak gönderdiği elçi Medine-i Münevvere'ye varınca hazreti Ömer halife olduğundan, onun mübarek mektubuyla geri geldi, buna itaat ederek gazâ için çalıştı. Kırk beş yıl yaşayıp otuz yıldan çok beğlik ederek, hazreti *Osman'ın*—Yüce Tanrı ondan râzı olsun—halifelliği çağında ölmüştür.

Ay Kutlug

Böyle adlanması, "yeni ay kutlu olsun" dedikleri sırada doğduğu içindir. Beğ olunca *Korkut Ata oğlu Örguç Dede* bunun lalası idi. Onu hazreti *Osman*— yüce Tanrı ondan razı olsun—hizmetine Medine-i münevvere'ye gönderdiği zaman Bağdad'a erişince hazreti *Osman'ın* şehid olduğunu duyarak Kâbeye gidip tavâf ederek geri döndü. Yolda *Rakka'da* hazreti *Ali* ile *Muâviye'nin* birbirine karşı koyup savaştığını görek bir müddet bekleyip, kavga bittikten sonra hazreti *Ali'den* sulh mektubu alıp gelmişti. Bu yüzden ülkeler açan *Osmanoğulları* da ulu dedeleri gibi Dört Seçkin Halifeyi sevenlerden olup Yezidi sevmeyiz. Bu da yirmi yıl hükümet edip altmış yıldan çok yaşayarak, Emevîler çağında hicretin altmış beşinde ölmüştür.

Çemendür

Bu adın verilmesi, doğacağı yere bir şey düşenmeyip ebe kadın: "ziyanı yok burası çimendir" dediği sırada dünyaya geldiğindendir. Beğ olunca adâlet ve ihsan sahibi ve Tanrı yolunda gazâyâ çalışır oldu (*İran'ın* meşhur kahrâmanı) *Rüstem* gibi yabani atları yakalıyarak binek atı gibi alıştırıp binerdi. Böylece hareket ederek kırk yıl hükümet sürüp seksen yıl yaşayarak, (Emevî halifesi) *Abdülâziz oğlu Ömer* çağında ve hicretin yüz beşinde ölmüştür.

Yasak

30 Bu adın verilmesi, haraç veren ahaliden bir takım tarikatlere mensup olanlara zulmedenlere: "Yasak olsun" diye buyurulurken dünyaya geldiğindendir. Beğ olunca, adâletli ve yiğit olduğundan, hiçbir zaman gazâdan geri kalmazdı. Avlanıp gezerken bir kaplanın bir geyik üzerine sıçrayıp çıktığını görür görmez okla vurup kaplanı düşürdü. Kaplanın pençesi geyiğin böğrüne ilişip ağırca yaraladığından onu da kesip kebab etti. Sonra geyiği olduğu gibi büyük şişe geçirip kaplanın da derisini yüzdürerek birkaç doğanla birlikte Abbâsî halifelerinden *Mansur'a* armağan yollayıp ondan gelen teşrifat kaftanı ile itibarı yükseldi. Bu armağanı götürene de o sınır boyunun kuş beğliği (doğancı başılığı) verilerek şerefledirildi. Kırk yıldan çok beğlik edip yetmiş yıl yaşayarak hicretin yüz elli birinde öldü.

Tok Temür

Bu adın verilmesi, Temür adlı oymak beğinin sölene tok gelerek yemeği pek okadar yiyemeyince, Beğ: "Niçin sıkılıyorsun" diye iltifat ederken çavuşbaşının: "çünkü Temür tok" der demez dünya geldiğindendir. Beğ olunca, çok adâletli, güçlü ve keskin olduğundan, (çok makbul sayılan) bir Mısır kılıcı satın aldı. Cer toplamak için bir derviş geyik ile obalara gelirken, geyiğin ayağı kırılıp boğazlamada iken, bunu dervişten satın alarak değerinden başka bir at da verdi. Bu geyiğe demir don (zırh) giydirip, Mısır kılıcını denemek için bir defa çaldığı gibi, zırhla geyiği ikiye bölüp, kolunun kuvveti ve kılıcının keskinliği anlaşılacak şöhrat kazandığı *Türkistan*'da güneşten aydın olarak biliniyor. Halife *Me'mun* çağında çok defalar *Gürcistan*'a ve *Anadolu*'ya gazâ edip elli altı yıl beğlik etmiş ve yetmiş altı yıl yaşayarak ölmüştür.

Sungur

Böyle adlanması, *Urus* ülkesinden babasına (avcı) sungur kuşu armağan geldiği sırada doğduğundandır. Beğ olunca da çok defalar sungur avlayıp gazâlardan geri kalmazdı. Çok kere *Anadolu* tarafına akın ederek, akıncılar başına toplanıp şöhrat kazandığından, Bağdad halifesinin kendisinden endişe etmesi üzerine bu da *Kıpçak Ovası*'na (Kafkaslarla Urallar arasında) gidip, oradan da *Türkistan*'da Oğuzların kutlu yurduna vararak eski ocaklarında yerleşti.

Bu sıralarda *Sakur* soyundan Ağa İni han iken bundan vazgeçerek, *Kınık* soyundan Kerekicü oğlu Tokşurmak oğullarından *Lokman Han*'a yerini vermişti. Sungur Beğ de giderek onunla sıkı dost olup başbuğu oldu. Otuz yıl hükûmet ederek seksen yıl yaşayıp, *El-Müstain-i Billâh* Bağdad halifesi iken hicretin iki yüz elli birinde ölmüştür.

Bulgay

Böyle anılması, bunun "bulgar" (denilen iyi dabağlanmış deri) üzerine doğumunda pelteğe olan ebe kadının: "Bulgay'ı kaldırırsınız" de mesinden ötürüdür. Beğ olunca *Türkistan*'da hanın hâs hizmetinde bulunurdu; o çağda Bağdad halifesi *El-Müktefi-i Billâh* idi.

Bunun babası olan Sungur Beğ'i *Anadolu* ülkesinden *Türkistan*'a gitmeye mecbur bıraktıklarından halifeler pişman oldular. Çünkü o uçlarda birçok karışıklıklar çıktı. Bu haber *Türkistan*'da Bulgay Beğ'e yetişince Helife'ye bir ağır armağan gönderdi. Ondan da buna türlü türlü güzel lâkaplarla teşrifat gelip, Bulgay Beğ'e de övünülecek teşrifat kâfî itibar buldu. Doksan yıl yaşayıp hicretin iki yüz doksan üçünde ölmüştür.

Sakur

Bu adın verilmesi, konuğa kavurma pişirmesi için açığı: "Sac kur" denildiği sırada dünyaya geldiğindendir; sonradan bu "Sac kur" adı çok kullanıldığı için Sakur'a çevrilmiştir. Bu da babasının yerine beğ olunca, Lokman'ın hâs hizmetinde bulunduğu, *Sâmânogulları*'ndan Nasr oğlu *Nuh* ile dostluk ederdi. Sonra *Sâmânogulları* âfete uğrayıp çocukları kalmadı, Kullarından *Gazne* beği *Sebük Tegin* padişah oldu ve sağlığında saltanatı büyük oğlu *Sultan Mahmud*'a bıraktı. O da tahta geçip pek büyük şöhrat ve debdebe sahibi oldu. Rahmetlik *Firdevsi* "Şehnâme" yi bu Sultan Mahmud adına yazmıştır. Hâsılı han oğullarından ve *Kınık* soyundan Kerekicü oğlu Tokşurmak'un oğlu Lokman-Han oğlu Ertuğrul oğlu Dukak oğlu Selçuk, *Buhara* sınıra gelerek müslümanları haraca kesen *Türkistan kâfirlerini* uzaklaştırdı; bunun adâletinin iyiliğinden haraç veren ve vermiyen ahali rahata kavuşmuş oldu.

Selçuk ölünce üç oğlu kaldı. Bunlardan *Arslan* babasının yerine han olup, *İsrail* veliaht ve *Mikâil* de şehit oldu. *Mikâil*'in: *Toğrul Muhammed*, *Çağrı* ve *Davud* adlı üç tane oğlu kaldı. Bu üç kardeş ordu çekip babalarının intikamını almak isterken *Toğrul* kavgada esir düştü. Öteki kardeşleri han olan amcalarından yardım alarak *Toğrul Muhammed*'i düşman elinden kurtardılar; ve *Gazneli Sultan Mahmud*'a varıp onun hizmetine girdiler.

Bir gün Sultan Mahmud gazâ için *Hindistan*'a gideceği sırada *Toğrul Muhammed*'e dedi ki: "Amcanız olan handan yardım istenirse ne kadar akıncı gönderebilir?" *Toğrul Muhammed* de dedi ki: "Kaç tane ok gönderilirse herbirine bir tümen yani on bin atlı gelmesi gerektir". Bunun üzerine Sultan Mahmud altı tane ok gönderdi. Oradan altmış bin asker geldi; *Toğrul Muhammed* de bununla gazâyâ çıkıp geri gelince pek çok hürmet ve itibar edildi. Fakat Sultan bu Selçukoğullarından en dişe ederek onları Amu Irmağından *Horasan*'a geçirdi. Sultan Mahmud ölünce kardeşi Sultan Mes'ud tahta çıktı. Bu da Selçukoğulları ile anlaşamayıp, birçok aykırılıklardan sonra *Toğrul Muhammed* padişah olarak *Kirman*'ı hükûmet merkezi yaptı. *Osmanoğulları* atalarından Sakur da bunlarla *Kirman*'a gitti, Bağdad halifesi *E-tî-Tâyî Billah* çağında seksen yaşında iken öldü.

Kara Batur

Bu adın verilmesi, su kıyısında düşman basılıp bunun babası asker: Kara Batur'a derken dünyaya geldiğindendir. Kara Batur uzun ömür sürüp çocukları ve karısı ölünce bu, Selçukoğullarının lalası (atabeği) olduğu için, ebe kadını buna verdiler. Kadın bundan gebe kaldı. Seksen yıldan çok yaşayıp öldü.

Toğrul

Bu adın verilmesi, beli iki kat olmuş bir ihtiyar iken büküle büküle beğın divanına gelince : "Ne bükülüyorsun, doğrul, erkek oğlun oldu" dediklerinden ötürüdür. *Mikâil Beğ*, dahi sağ iken hemen o günü onun da bir oğlu olup *Toğrul Muhammed* adı verilmişti. Bu Toğrul Muhammed *Kirman*'dan yürüyüp *Hemedan*'ı alarak hükümet merkezi yaptı. *Halife El-Kaim Billâh*, Deylemlilerden Mu'izz üd-Devle oğlunu halifeliliğin veziri yapmıştı. Kara Batur oğlu Toğrul Selçukoğulları'nın emeklisi olduğundan bunu armağanla Bağdad'a elçiliğe gönderdiler. Yolda giderken Dokuz Ölüm ırmağı üzerinde azgın bir arslanı ormanda vurarak derisini yüzüp içine ot doldurup halifeye götürerek teşrifat kaftanı ile görüp gözetildiği ve itibar bulduğu meşhurdur.

Hâsılı halifenin teşrifat ve yüceltici lâkablarıyla *Hemedan*'a geldi. Kara Batur oğlu Toğrul ihtiyarladığından, halifenin vezirinden aldığı tavsiye kâğıdını Toğrul Muhammed'e göstererek *Mahan* sancağını emekli mâlikânesi olarak aldı. Oraya giderek yüz elli yaşında iken hicretin dört yüz elliinci yılında öldü.

Ay Kutlug

Bu adın verilmesi, babasının yeni ay görünce: "Ay kutlug olsun" diye söylendiği sırada dünyaya geldiğindendir. Bu da *Hemedan*'a gelerek *Harzemşahlılar* ortaya çıkınca bunu onlara elçi gönderdiler. Yolda giderken büyük bir kervanı eşkiyaların bastığını görüp okla eşkiyabaşını vurup öldürerek kervanı kurtardığı ve *Harzemşaha* gidince de pek çok hürmet görüp gözetildiği meşhurdur. Bu da seksen yıl yaşayıp *Hacca* giderken, Abbasi halifelerinden *Muztazhar-i Billâh* çağında hicretin dört yüz doksan yılında öldü. Bu da *Mahan*'da babasının yanına gömülmüştür.

Bay Temür

Bu adın verilmesi, dedelerinden olan Bay Temür'ün oğullarından bir beğ bunlara konuk iken doğduğundandır. Bu da delikanlı olduktan sonra, Selçukoğullarından *İkinci Ertoğrul*'a hizmet edip, Abbasi halifelerinden *El-Müstencid-i Billâh* çağına yetişmiştir. *Harzemliler*den Arslanşah oğlu Sultanshah'ın yanına elçilikle giderek çok hürmet ve itibar görmüştür. Atıcılıkta pek usta olduğundan, *Harzemşah*'ın yanında atını koştururken boynunu geriye kırarak kendi bindiği atın nalını okla vurduğu meşhurdur. Bu da seksen yaşında iken hicretin beş yüz altmışında ölüp *Mahan*'da gömülmüştür.

Kızıl Buğa

Bu adın verilmesi, Kızıl Buğa adlı bir yiğit bunlarda konuk iken dünyaya geldiği içindir. Bu da büyüyünce *Hemedan*'a giderek *Selçuk-oğulları*'nın hâs hizmetinde bulundu. *Mahan*'da dedesinin mâlikânesine

sahip olarak otururken, *Cengiz Han* meydana çıktı. *Harzemşahlılar* onun bir bezirgânını haksız yere öldürerek malını yağmaladıklarından, bu iki hükümet arasında kargaşalık ve kavga başgösterdi. *Cengiz*'in oğlu *Tutlu Han* babasının buyruğuyla *Harzem*'e ordu ile gelerek yapılan kavgada öldükten sonra, dünya karışıp bunların arasını düzeltmek imkânsız olduğundan, günden güne fitne kıvılcımları çoğalmakta, yangın başgöstermekte idi.

Bu yüzden Kızıl Buğa da yurdunu bırakarak ordu çekip *Harzem*'e giderken ortalıktaki karışıklıktan yol bulamıyarak, çaresiz kalıp *Azerbaycan*'a doğru yürüdü. Bu bölgelerde yerleşmek mümkün olmadığından (*Ahlat*'taki) *Ermensah* ülkesine doğru çekilip gitti. Henüz *Ahlat*'a varmadan birkaç eşkiyaya uğradı. Bir ok tepesine (yay incitmesin diye parmağa takılan) ok yüksüğünü koyarak nişan alıp oku bu yüksüğün içinden geçirerek atıcılıktaki ustalığını gösterdiği için, eşkiyalar kendisine yol verdi. O El ve ulusu ile sağ selâmet geçerek hicretin altı yüz on yedi yılında *Van*'a yakın *Erçek* gölü kıyısında öldü; yetmiş yıldan çok yaşamıştı.

Kaya Alp

Böyle adlanması, doğduğu sırada kayalık bir dağ eteğinde bulunurken dünyaya geldiği içindir. Babası ölünce bu yiğit olduğundan el ve ulusu ile *Ahlat*'a giderek *Ermensah Melik Eşref*'in hizmetine girdi. Bu sıralarda Erciş yanındaki *Subhan* dağında bir ejderha ortaya çıktı. O taraflarda, eşkiyalar da çoğalıp ortadan kaldırılamadığından *Ermensah*, *Kaya Alp*'ı bunların üzerine gönderdi. O da ulusundaki yarar kimselerle giderek güzelce davranıp eşkiyabaşını yakalılarak ötekilerini de öldürdü. Geri dönüp *Ahlat*'a gelirken, Tanrı'nın kudretiyle birdenbire sis çöküp ortalığı duman kapladı; büyük bir yıldırım şakıyarak dağlarda gürültü kopardığından, o ejderha da şaşırarak yukarıdan aşağı tekerlenip iki kayanın arasına düşüp kalmıştır; izi henüz bellidir.

Kaya Alp, *Ahlat*'a gelince beğlik istemeyip, başkaca mâlikâne ve pek çok hürmetle geçinirken, *Cengiz* oğlu *Hülegü* babasının intikamını almak için büyük bir ordu ile *Harzem*'e gelip, *Harzemşah*'ı kaçıracak o ülkeyi bozup yıktı. *Harzemşah* da Şirvan üzerinden *Ahlat* bölgesine gelince, *Ermensah* olan *Melik Eşref*le kardeşi *Anadolu*'da *Selçukoğullarından Sultan Alâaddin Keykubâd*'ın yanına vardılar. O kış *Harzemşah* *Ahlat*'ta kışlıyarak oraları talana verdi. *Kaya Alp* da hastalığa yakalanarak seksen beş yaşında iken ölüp *Ahlat*'ta gömülmüştür. Bir takımlarına göre, Osmanlıların ataları Selçukoğullarıyla *Mahan*'a gelince bir takımı orada kaldı, kardeşlerinden birisi de ayrılarak (*Selçuklularla*) *Ahlat*'a gelip yurt ve ocak edinerek burada yüz yetmiş yıldan çok yerleşip, zafer ve ganimetle geçinirlerdi. Bunun için *Cengiz*'in çıkardığı karışıklık sırasında *Kaya Alp*'la babası Kızıl Buğa, *Eli* ile birlikte *Ahlat*'a geldiler.

Süleyman Şah

Bu adın verilmesi, *Taht-ı Süleyman* tekkesinin şeyhi bunlara konuk iken dünyaya geldiği içindir. Babası *Ahlat*'ta öldükten sonra bu da yarar ve yiğit olduğundan, o karşılık sırasında El ve ulusu ile *Anadolu* toprağına gelip, *Halep* ve *Tarsus*'a giderek *Fırat* ırmağından geçerken suda boğulup şehidler mertebesine yükseldi. Cesedini sudan çıkarıp *Ca'ber* kalesi önünde gömdüler ki bugün bile oraya "Türk Mezarı" denilir. Sıtmalılar gidip bu türbe üzerinde *Fatiha* okuyunca, Tanrının izniyle dertten kurtulur. Bu iş hicretin altı yüz otuz üçünde oldu. Yaşı yetmiş yıla ermişti.

Er Toğrul Gazi

Bu adın verilmesi, *Selçukoğulları*'ndan Er Toğrul adlı şehzadenin adamı bunların konuğu iken dünyaya geldiği içindir. Süleyman Şah'ın *Sungur Tegin*, *Gün Doğdu*, *Dundar* ve *Er Toğrul* adlı dört oğlu kaldı. Babalarından sonra *Sungur Tegin* ile *Gün Doğdu* doğuya giderek, Er Toğrul Beğle *Dundar* Beğ dört yüz göçebe evli oymaklarıyla *Anadolu*'ya doğru yürüdüler. *Kınık* ve *Boz Ok* boyları da bunlara katılıp, onlar *Adana* yanında *Sürmelü-Çukuru*'nda kaldı. Er Toğrul Beğle kardeşi oymak ve uruğlarıyla *Sivas*'a yakın gelince, *Havik* kalesi yanında *Moğollar*'ın *Anadolu* (*Selçuklu*) ordusunu basıp büyük bir savaş olduğunu gördüler. "Uğurumuz çenge uğradı, geri çekilmek uygun düşmez, hem de islâm ordusu bozulmakta olduğu için yardım etmek gerektir" diyerek, *Moğol* ordusuna hücum edip birkaçının başını kesip bir takımını da esir alarak *Tatar*'ı kaçırdılar ve kâfirleri öylesine kırdılar ki, hâşâ huzurdan taşaklarının derisinden, ad olsun diye bir gölgelik yaptılar.

Er Toğrul'un da sarı tayı ile tanınmış *Savcı Beğ*, *Gündüz Beğ* ve *Osman Gazi* adlı üç oğlu vardı. Adı geçen kesik başlılarla esirleri hemen *Savcı Beğle* birlikte *Konya* tarafında *Sultan Alâaddin Keykubad*'ın divanına göndererek, *Kayı* soyundan olduğunu bildirdi.

Konya Sultanı da *Ankara* hududunda *Karadağ*'ı yaylak ve birkaç uygun yeri de kışlak olarak yurt ve ocaklık yoluyla bunlara mâlikâne verip, bu husutaki ferman ile teşrifat kaftanını da münasip görerek *Savcı Beği* geri gönderdi.

Er Toğrul Beğ de giderek o sınır boylarında çalışıp, *Söğütçük* bölgesine kadar olan yerleri (*Rumlardan*) açarak sultan hükmüyle buraları da ocaklıklarına kattılar. *Osman Gazi* de, daha babasının sağlığında, islâmlar uğruna çalışıp şöhret kazandı. Bütün oymak halkı (*Kayılar*) giderek *Söğütçük*'te yerleştiler. *Şeyh Ede Balı* gibi nice bilginler ve şeyhler giderek orada yerleşip, bunların saadetli sayelerinde geçinirlerdi. Sonunda hicretin altı yüz seksen yılında yaşı doksanı geçmişken ölüp, *Sö-*

gütçük'te yaptırmış olduğu tekkesinde gömülmüştü. Yüce Tanrı esirgenliği, üzerine olsun.

Sultan Osman Gazi

Doğumlarının yakınlaşma olarak hicretin altı yüz elli yedi yılında olduğu işitilmiştir. Bunun delikanlı iken eteğini temizliği, erliği, nice düşler görüp *Şeyh Ede Balı* da hayra yorarak bunların iyi sonuçlar ve rip âleme yayıldığı meşhur olduğu için, bu hususlar tarihlere bakıldı. Hâsılı ezeli devlet (*Oğuz Han*'a halef olan *Gün Han*'ın büyük oğlu *Kayı*'dan türiyenlerin yeniden hâkim oluşu) ortaya çıkıp 699 yılı aylarında *Selçukoğulları*'ndan kimse kalmadı. Buralardan *Sultan Alâaddin Ferâmerz*'in ölümünden sonra *Anadolu*'daki saltanat işleri karıştı, *Uc* bölgelerindeki gaziler de himmet ederek müslümanların sözbirliğiyle *Sultan Osman* saltanat tahtına geçti. Bunun adına hutbe okunup para kesildi ve devletlerinin güneşi günden güne yükselip aydınlanarak dünyayı tuttu.

Sağlığında saltanatı oğlu *Sultan Orhan*'a bırakıp, 726 yılı aylarında *Bursa* alındıktan sonra ölüp, oradaki *Kurşunlu Künbet*'te gömülmüştür. Mezarı pâk olsun.

Sultan Orhan Gazi

680 yılı aylarında doğmuş olup tahta geçişi merhum babalarının göçmesinden sonra 726 yılında istiklâlle *Bursa*'da olmuştur.

Bunun çağında oğlu *Şehzade Süleyman Paşa*, *Rumeli*'ye geçerek *Malkara*'ya kadar fethedip, *Bulayır*'da imaret yapıp, Tanrı onun mezarını nurla doldursun, mubarek türbesi de oradadır. *Sultan Orhan* seksen bir yıl yaşayıp, hicretin yedi yüz altmış birinde *Cennet bahçelerine* göçmüştür. Türbeleri *Bursa*'daki imaretlerindedir. Mezarı pâk olsun. Otuz beş yıl saltanat sürmüştür.

Sultan Murod Gazi

Mubarek doğumları 726 aylarında olup, tahta geçişleri yedi yüz altmış bir aylarında *Bursa*'da nasip olmuştur. Bunun zamanında "kazaskerlik" ve "beğlerbeğlik" memuriyetlerine tayinler yapıp, *Anadolu*'da *Ankara* ve *Rumeli*'de *Filibe* alınıp fethedilmiştir. Yetmiş dört yıl yaşayıp otuz yıl saltanat sürerek, hicretin yedi yüz doksan birinde *Kosova* muharebesinde şehid olup Tanrı'nın rahmetine kavuştu. *Bursa*'da yaptırdığı *Kaplıca* imaretindeki mubarek türbelerinde gömülmüştür. Mezarı pâk olsun.

Sultan Yıldırım Bayazıd Han Gazi

Mubârek doğumları yedi yüz altmış bir yılı aylarında olup, tahta geçişi 791 de nasip oldu. *Anadolu*'da *Sivas*, *Karaman* ve *Malatya* ülkesine kadar fethedip, *Rumeli*'de de *Selânik*, *Bosna* ve *Semendire* bölgelerini almıştır. *İstanbul*'u da gelip almak üzere iken *Temür* kavga-

si çıktı. Kırk yıl yaşayıp on beş yıl saltanat sürerek, kahrolası Temür kavgasında felâkete uğruyarak Akşehir'de öldü. Bursa'daki imaretinin türbesinde gömülmüştür. Mezarı pâk olsun.

Çelebi Sultan Mehmed Han Gazi

Mubârek doğumları yedi yüz seksen bir veya doksan bir aylarında olup, Hünkâr babasının göçüşünden sonra sekiz yüz altıda saltanata başladı. Kahrolası Temür'ün kavgası yüzünden ülkede başkaldıran birkaç celâliyi temizledi. Ülkeye ortak çıkan kardeşlerini de iyi davranarak ortadan kaldırdıktan sonra, Rumeli ve Anadolu topraklarını ele geçirerek müstakil oldu. Doğrusu budur ki Osmanlı ocağını yeniden canlandırdı.

Kırk beş veya elli beş yıl yaşayıp on dokuz yıl saltanat sürerek, Tanrı'nın rahmetine kavuştu Bursa'da yaptırdığı imaretin türbesinde gömülmüştür. Mezarı pâk olsun.

İkinci Sultan Murad Han Gazi

Mubârek doğumları 806 yılı aylarında olup, tahta çıkışı 824 ayla-
rında nasib oldu. Birçok fetihlerden sonra kırk dokuz yıl yaşayıp, 855 ay-
larında öldü. Otuz altı yıl saltanat sürmüştür. Bursa'daki imareti türbe-
sinde gömülüdür. Mezarı pâk olsun.

İstanbul Fatihi Sultan Mehmed Han Gazi

Mubârek doğumları 833 yılı aylarında olup, tahta geçişleri 855 te
nasib olmuştur. "İstanbul'un fethi büyük hizmettir" yolundaki mubarek
hadise uymak saadetine ererek İstanbul'u alıp Ayasofya'yı câmiye ge-
virip, yüksek saraylar yaptırdı. Ebû Eyyûb-i Ensârî —Tanrı ondan râ-
vızı olsun—hazretlerinin mubarek türbesini yeniden yaptırıp ortaya çıkar-
dı. "Sahn-i Semâniyye" (Sekiz Sofa) medreselerini yaptı. Keefe, Kara-
man ve Trabzon kalesini de alıp fethederek Rumeli'nde Bosna ve Se-
mendire gibi birçok vilâyetleri açtı. Hâsılı elli üç yıl yaşayıp otuz bir
yıl saltanat sürerek hicretin sekiz yüz seksen altısında göçüp, İstanbul'daki
imaretinin bahçesinde yapılan mubarek türbelerinde gömülmüştür.
Mezarı pâk olsun.

Veli Sultan Bayazıd Han

Mubarek doğumları 851 yılı aylarında olup, tahta çıkışı 886 yılın
da nasib oldu. Hemen durmadan gidip kardeşi Cem Sultan'la Bursa ya-
nındaki Yenişehir ovasında savaş ederek Cem Sultan'ı bozup kaçırdı. O
da kendi sancağı olan Konya'ya gelip, oradan analarıyla çıkarak Mısır'a
vardı. Aynı yılda Cem'e mubarek hac nasib oldu. Ben de
orada kendileriyle görüştim ve yukarıda anlatıldığı gibi, bu eserin ya-
zılmasına sebep oldular.

Sonradan ben birkaç yıl orada (Hicazda) nefsimi hapsedip ibadetle uğraşarak Yemen Elleriine gitmek isteğiyle kaldım. Şehzade Cem Sultan da çabucak dönüp Mısır'a giderek Kayıtbay'dan aldığı Şam ve Halep askerleriyle birlikte 887 muharreminin sonlarında çıkıp baskın yürüyüşü ile Anadolu'ya gitti. Konya'yı geçip Ankara yanlarına varmadan yeniden bozulup kaçtı. Antalya'da gemiye binip, Mısır'a gelmeye yol bulamıyarak Rodos'a geçip yakalandı. Oradan Rodos beyi Mağal Malistori adlı pis herifin Roma Papa'sı yakasındaki kardeşinin oturduğu yerinde yurdunda yaptırdığı sağlam bir kaleye kalyon ile gönderilen Şehzade, birkaç yıl burada hapsedildi. Sonra Roma Papasına verilip, o da ölünce yerine kardinal Roma Papa'sı oldu. Fransa kralı gelerek bundan kavgayla şehzadeyi aldı. Kralın ordusundaki güzel bir berberin zehirli bıçağıyla şehid olduğu meşhurdur. Nur dolu tabutları getirilerek Bursa'daki Muradiye türbesine gömülmüştür. Mezarı pâk olsun. Kitabın başında da işaret olunduğu gibi, Mısır'a geldiğim sırada, analarına göndermiş oldukları manzum mektup tahmis (beşleme) edilip hayırla anılmak için buraya yazıldı.

Mezarı pâk olsun. Sultan Cem'in
Manzum Mektubun tahmisi

Tanrı'nın ihsanları hesapsızdır. Sen ancak işi ona bırak. Herkes bilir ki senin ataların yüksek soylu ve şahırsahıdır. Oğul, soyu temiz olduğunu gösterirse, babasına dua ederler. Ey ana, Rodos'a gitmeyi şaşılabacak bir iş sanma; çünkü Tanrı'nın ezelden verdiği kismette alın yazısı ve nasibimiz ancak bu imiş.

Tevekkül bağında gönlünü açıp sıkıntıyı uzaklaştı; iyi ad kazanabilmek için "ad"ın başındaki "elif"ten başlayıp bütün fadakarlıkları yaparak belini bük ve "ad"ın sonunki "dal" harfi gibi iki kat eyle. Sessizlik içersinde yaşayıp nefesine hâkim olarak onu ayakaltına alıp düşünün bir hâle getir, ki olgunlaşsın. Senin ayrılığın beni ağlattı, üzerimdeki hakkını yürekten helâl et. Bu özleyiş kıyamete kaldı. Biz ancak sabredip dayanalım.

Gazâ eden askerler at, takım ve yol hazırlığını görür; yaya er çadır bulamazsa ağaç yaprakları altında gölgelenir. Talih, kimini dünyada ve kimini ahrette murada erdirip taht sahibi eder. Şehzadelerin taht davası eylemesi eski âdettir; terbiyeli efendi olan kimse, Allah göstermesin, din ve memlekete zarar verecek iş yapmaz.

Hac sırasında Kâbe'nin etrafında dolaşıp Merve ve Sefâ dağları arasında ibadet için gidip gelirken sizinle görüştük. "Nazire" denilen yeni biçimde gazel yazıp size sundum. Kâbeye çekilip ibadetle uğraşarak duacınız oldum. Gidip Haccedererek, Tanrıya şükür, Mısır'a gelince; gönül boş ve sensuz sevdâ ile acayip düşünceye daldı.

Ne şahlık savaşına giriştik, ne de meclis kurduk. Yenilmez olan kötü nefiste uzun boylu çekiştik. Nefsi öldürmek hatâ olduğu halde isteristemez savaşa karar verdik. Tanrıya sığınarak Suriye ordusu ile.

Anadolu'nun üzerine yürüdük; fakat üzüm bağına (Engûrî=Ankara'ya) vardık ama kuru üzüm bile nasib olmadı!

Ayrılık gecesinde kavuşma aydınlığı umarak gönül (sevgilinin) saç-büklümüne sarıldı; ve sanki avcı kuş belâ tuzağına düşerek sağa sola çırpındı durdu; bu derde (sabahın bir türlü açılmayışına) dayanamıyarak horozun bağı çatladı. Mısır'a gelmek isterken yol bulamayınca Rodos'a varıldı. Çünkü Balyos (Rodos beği) sık sık gönül aldatıcı mektuplar yazıyır, oraya çağırıyordu.

Hile işlerinde kâfiler şeytan gibi ustadırlar. Onların gövdesinin içi sahtekârlıklarla doludur. Müslümanın ise gönlü temiz ve içi dışı güzel ve pâktır. Sonunda bizi Mısır'a gitmeye bırakmıyarak alıkoydu. Böylece (Rodos beği) Mağal Malistori açıktan açığa verdiği sözü tutmadı, vefasızlık etti.

Yanlış bir tedbirden oldu sanma; Allahın takdiri böyle imiş. Din düşmanı olan kâfir yalancıdır. Onun sözüne inanma. Elindeki malı satmak için pazarda dellâl her ne kadar dil dökerse de aldanma. Biz befa'ya düştük. Rodos beğinin hilesini artık anma. bin hıristiyan tabî'i bile gelse bu derde bir çare bulamaz.

İstanbul'dan (Osmanlılardan) kaçtı, *Mısır'la* (Kölemenlerle da bozuşup serkeşlik etti; *Frenkler* ise kandırarak gâh sözünü tuttu, gâh tutmadı. Dünyayı oynatıp türlü türlü düşünce ve hükümlere saplandı. *Fransa* onu kurtarmaya çalışırken, *Pulya'ya* yakın bir yerde ona yedi katlı kule yapıldı, ki kimse yanaşıp götürmesin.

Düşünce denizine dalarak şaşırıp kendimizden geçtik; bazan bu kaygı ile göklere çıkıp bazan da yere indik. Bakımsızlıktan derimizi kaşıya kaşıya sanki soyup, takatsiz kalan, gövdemize kefen eyledik. Kalyona girerek fıçıdaki kokmuş suları içtik; yiyeceğimiz de ancak peksimetle zeytin ve şeker kamışı idi.

Denizde kıyı göremeden gece gündüz su yüzünde kaldık; sanki Tanrı o sırada bizi denizin sahibi etmişti. Bir yandan ağır ve pis kokular çekilmiyor, bir yandan da sıtmanın kızgınlığına dayanılmıyordu. Timsah gibi hep denize pençe vurup köpükleri geçerdik, ipin herbiri dahî serende sarılı yılan gibi duruyordu.

Sanma ki dağınık gönlümüzdeki düşünceleri toplayıp derebildik; ancak istediğimizin dizginini elden çıkarıp yele verdik. Birbiri arkasından kopan fırtınalarla az daha boğulacaktık. Kalyon karaya yanaşıp dışarı çıkınca kuleye girip hapsedildik. Ölümüne çoktan râzı olduksa da her dileği yerine getiren, daimâ diri olan Tanrı esirgeyip sakladı.

Aşağıda zindan (derinliğiyle meşhur) Babil kuyusundan daha karanlıktı; Pijen kuyusu gibi sıkıntılı olan mihnet kögesi de ortada asılı duruyordu. Can kuşu (ruh) ise bu vaziyetteki gövdenin kafesinde sıkılarak tenden kaçmada idi. Birkaç yıl solgun ve perişan halde kaldık, sonunda bizi düşman Papa'ya teslim etti; haçlıların yüksek rütbeli bir zabiti de gelip götürdü.

Zayıf gövdemiz deniz ile karanın zahmetlerine alıştı; bazan zindan da hapsedildi ve bazan dünya meşakkatlerine katlandı. Artık öyle bir

hale geldik ki, Cem kadehi bile içilse dolu zehir gibi geliyordu. *Roma Papa'sı* kahrederek *Bodun* (Macaristan) tarafına satmak istedi. ve böylece (oraya hâkim bulunan) müslümanlardan geçimi için para alıp kazanmış olacaktı.

Şimdiki vaziyet ile geçmişteki işlerimiz anlatıldı, geleceği Allah bilir. Her ne kadar benden istifade ederek (müslüman ülkesinde) karışıklık çıkarmak istedilerse de, ben onlardan yüzgevirdim ve buna razı olmuycagımı söyledim. Yüce Tanrı kıyamet günü benden hesap sorunca bu husustaki günahsızlığımıza melekler şahittir. İslâm dinini gözeterek onların yaldızlı vaadlerine kanıp razı olmadım. Akli başında olan bir kemse hiçbir zaman müslümanların aleyhine hareket eder mi?

Yaptığı işlerin hikmeti sorulmıyan Yaradan ansızın bu kötülüğü iyiliğe döndürdü. Ve Tanrı, Papa'nın, doğruya inanan İbrahim Peygamberi yakmak için Nemrud'un yaktığı âteşe benziyen o fitne ocağını söndürerek, sevdiği (İbrahim Halil) hürmetine bu dertli gönlümü de birden bire sevindirdi. Fransa Kralı, altın üzengili cins at ve değerli armağanlarla elçi gönderip mektup yoluyla beni (Papa'dan) istedi.

Fakat ara yere anlaşmazlık düşerek iki yana da engel oldu; iki yandan da kopan korkunç kavga dünyayı kapladı; savaş başlayıp bunlar birbirine saldırınca bunları yatıştırmak gerekti. Fakat Roma Papa'sı söylenen sözlerin hiç birisine râzı olmadı; ancak muharebe için alaylar dizilip saflar bağlandı.

Papa'nın askeri felâket denizine dalmışçasına kendisini bir türlü kurtuluş sahiline atamıyarak, denizin bükümlü akıntısına benzeyen sıkıntıları içinde kıvranıp durdu. Yer yer kaçabilenler olduysa da arkasından koşanlar atla bunların ardına düşüp kovaladı. Fransa savaşarak Papa'yı bozup bizi onun elinden kurtardı; ve bazen yumuşak davranıp nezaket gösterdi, bazan da korku vermeye başladı.

Allahın vergisiyle bu yolda itibarlı kimseler arasına katıldık. Gönülden çalışarak, ileri gelenler ve halk tarafından iyilikle anıldık. Candan ve gönülden ihtisas sahibi (yüksek üstâdlar) yoluna uyduk. Şu savaş Papa'nın hilesini bozdu. Biz de kurtulduk. Tanrının yardımı yetiştirerek kurtuluş aydınlığına kavuştuk.

Boş kuruntuların sevdası boğazımızı kuruttuğu için hazım olamıyor. Yumuşak tatlı (şeker), fıstık ve bademi bile yiyemiyorum. Öyle bir hal oldu ki, panzehir bile yenilse, sindirilmez zehir oluyor. Yiyip içme çok ve iniş yokuş hepsinde nezaket ve iyilik bolluğu varsa da sıkıntılı günler hiç çekilmiyor.

Tanrının esirgeyip korumasıyla nasib ve kısmetimiz her ne ise ona râzıyız. Savuşup geçen (sıkıntılı) ay ve yıl görünmez kuvvetin yardımıyla bir ân gibi geliyor; kendimizi avutarak vakitli vakitsiz geçirdiğimiz zaman gece ve gündüz eksik olmaz. Yiyeceğimiz bal bile olsa, düşman yüzünden zekkum gibi acı olur; ağzımızdaki acılığı ayva ile elma dahi gideremez.

Kardeşimle bir anlaşma ve uzlaşma mümkün olacağını ummayınız. Gönül Tanrı'dan manevî varlık ve zenginlik olmasını dilerse de derdi-

mîze derman bulunacağı akla yatkın değildir, imkânsızdır. Ey dostlar! Dua ediniz ki bize imkân nasib olsun. Bütün dünya âşıka rakib olduğu için bu dertlere katlanmak çetin oldu.

Tanrı gözyaşımı, akmakta olduğu keder denizinde inciden daha kıymetli ve onu kıskandıracak kadar değerli etsin. İnciyi kıskandıracak olan o gözyaşından tesbih edinerek onunla Kur'an okuyup zikredenlerin günahını bağışlasın. *Bayatı*, Tanrı Osmanogullarının sonunu güçlü ve ebedî etsin. Cem'in can kadehini Allah Cennetin yüce bahçesindeki şarapla doldursun; günahların bağışlandığını anlatan bu şarabın sunulmasıyla onun meclisi bezenip donansın.

1005 yılında *Ezher Camisi* kitaplarından nakledilmiş bulunan aslından alınıp yazıldı.

Gani olan Allahın en zayıf kulu olup *Şehidi* diye tanınan *Hüseyin*'in eliyle korunmuş Diyaribekir vilâyetinin *Âmid* şehrinde bu kitabın yazılması bitti. Bu kitap, 1008 yılında "Kitâb üs-Sultâniyye" ve "Hakanî Şehnâmesi" karalaması arasındaki nushadan istinsah edildi. Allah yazanın günahlarını bağışlasın iyilik ve güzelliikle bitti.

Son

İsimler Cetveli

(İsimlerin yanındaki rakkamlar sayfaları, parantez içindekiler satırları gösterir. Bir ismin iki veya üç şekli aynı hizada, = işaretiyle ayrılarak gösterilmiş ve bir satırda iki veya üç defa tekrür edenler iki veya üç defa gösterilmiştir).

A

Abbasi : 392 (25, 31-32)
Abdülâziz oğlu Ömer (Emevî halifesi) : 389 (27).
Adana : 394 (18).
Adem : 378 (2); 379 (361); 380 (1, 5, 8, 17); 381 (24).
Ağa İni : 390 (23).
Ahlat : 393 (11, 21, 26, 30, 33, 36, 37, 40, 42); 394 (3).
Akşehir : 396 (2).
Alâaddin Frâmerz : 395 (10-11).
Alâaddin Keykubad : 393 (35); 394 (29).
Ali (halife) : 389 (15, 16).
Âmid : 400 (15).
Amu Irmağı : 391 (30).
Anadolu : 390 (13, 18, 33); 293 (34); 394 (4, 5, 17, 20); 395 (11, 31, 39); 396 (9); 397 (5); 398 (1).
Ankara : 394 (31); 395 (32); 397 (5).
Antalya : 397 (6).
Anus : 380 (21).
Arabistan : 388 (18).
Arafat Dağı : 378 (33).
Arap : 381 (30).
Arslan (Selçukun oğlu) : 391 (16).
Arslansah : 392 (33).
Ayasofya : 396 (22).
I. Ay Kutlug : 289 (9).
II. Ay Kutlug : 392 (18).
Azerbaycan : 393 (9-10).

B

Babil : 380 (25).
Bâbil Kuyusu : 398 (39).
Bağdad : 389 (13); 390 (19, 27, 32); 391 (34); 392 (9).
Balçık Han : 384 (15).
Baş Buğa : 386 (1).
Bayat : 378 (4).
Bayatlı Mahmud oğlu Hasan = Bayatı : 378 (5, 18); 400 (7).
Bayazıd (İkinci) : 396 (31).
Bay Beg : 383 (19).
Bay Beg : 388 (3).
Bay Soy : 385 (9).
I. Bay Temür : 383 (18); 392 (29).
II. Bay Temür : 392 (28).
Bin Kışla : 388 (17).
Bodun : 398 (2).
Bolcas = Bolca = Türk = Aba Alca : 382 (5, 6, 6, 6, 7).
Bosna : 395 (40); 396 (26).
Bulayır : 395 (23).
Boz Ok (boy) : 394 (17).
Buhara : 391 (12).
Bulayır : 395 (23).
Bulgay = Bulgay Beğ : 390 (28, 35, 37).

Bursa : 395 (17, 21, 26, 30, 34); 396 (2, 12, 17, 33); 397 (14).

C

Ca'ber Kalesi : 394 (7).
Câm-ı Cem - Âyin : 379 (9).
Cem = Cem Sultan : 378 (23, 36); 379 (20); 396 (33, 34, 36); 397 (2, 18); 400 (8).
Cem (İran efsanesindeki) : 379 (2); 399 (1).
Cemin Hanımı (Sultan Cemin zevcesi) : 379 (20).
Cemsid : 384 (18).
Cengiz = Cengiz Han : 393 (1, 3, 31, 41).
Cudi dağı : 381 (27).

Ç

Çağrı : 391 (18).
Çamur Han : 385 (15, 18, 21).
Çar Buğa : 384 (29).
Çek Temür : 386 (22).
Çelebi Sultan Mehmed Han Gazi : 396 (4).
Cemendür : 389 (21).
Çin (şahıs) : 382 (7, 16).
Çin (ülke) : 382 (16).

D

Dastacır Han : 382 (29-30).
Davud (peygamber) : 383 (27).
Davud : 391 (18).
Deylemliler : 392 (7).
Diyaribekir : 400 (15).
Dip Takuy = Elce : 382 (10, 11).
Dokuz Ölüm Irmağı : 392 (10).
Dukak : 391 (12).
Dundar = Dundar Beğ : 394 (14, 16).

E

Ebu Bekir : 389 (3).
Ebû Eyyûb-i Ensâri : 396 (23).
Ede Babı : 394 (39); 395 (6).
Edhem : 378 (27).
El-Kaim Billâh : 392 (7).
El-Müktefi - i Billâh : 390 (32).
El-Müstain - i Billâh : 390 (26-27).
El-Müstencid - i Billâh : 392 (32).
Emeviler : 389 (19).
Erciş : 393 (22).
Erçek Gölü : 393 (16).
Ermenşah Ülkesi : 393 (11).
Er Toğrul = Er Toğrul Gazi = Er Toğrul Beğ (Osmanlıların atası) : 394 (11, 14, 16, 18, 27, 35).
Er Toğrul (Selçuk şehzadesi) : 394 (12).
Ertuğrul (Dukak'ın babası) : 391 (12).

Ertuğrul (Selçuklu) : 392 (31).
E - t - Tayî Billâh : 391 (34).
Ezher Câmisi : 400 (12).
Ezher Câmisi Kütüphanesi : 379 (23).

F

Fırat : 394 (5).
Filibe : 395 (32).
Firdevsî : 391 (9).
Fransa : 397 (11); 398 (21 - 22); 399 (16, 26).
Frenk : 398 (20).

G

Gazne : 391 (7).
Gün Doğdu : 394 (14, 15).
Gündüz Beğ : 394 (27).
Gün Han : 379 (6); 383 (4).
Gürcistan : 390 (12).

H

Hâbil : 380 (12).
Hakani Şehnâmesi : 400 (16).
Halep : 394 (5); 397 (3 - 4).
Hâm : 381 (29, 30, 32).
Harzem : 393 (4, 8, 22).
Harzemşahlılar = Harzemliler : 393 (1); 392 (21, 32).

Hata : 382 (13).
Havik : 394 (19).
Havvâ : 378 (2); 380 (6, 8).
Hemedan : 392 (6, 13, 20, 40).
Hindistan : 384 (3 - 4); 391 (23).
Horasan : 391 (30).
Hotan : 382 (13).
Hülegü : 393 (31).

I

İstanbul : 395 (41); 396 (19, 21, 22, 28).

İ

İbrahim (peygamber) : 383 (2); 399 (13);
İran : 381 (1); 382 (15, 23, 24 - 25); 383 (11).
İran : 381 (1); 382 (15, 23, 24 - 25); 383 (11).
İsa (peygamber) : 385 (35).
İskender (Makedonyalı) : 385 (2, 5).
İsrail (Selçukun oğlu) : 391 (12).

K

Kâbe : 378 (8, 13, 31); 389 (14); 397 (37, 39).
Kabil : 380 (11).
Kabil çocukları : 381 (5, 19).
Kaf (dağları) : 381 (21).
Kaplan : 385 (17).
Kaplıca imareti : 395 (35).
Kara Batur : 391 (36, 38); 392 (8, 14).
Karadag : 394 (31).
I. Kara Han (Oğuzun babası) : 382 (28); 388 (24).
II. Kara Han : 388 (23).
Karaman : 395 (39); 396 (25, 26).
Kara Oğlan : 384 (7).
Kara Şir : 385 (17 - 18, 20).
Kayı (boy) : 394 (30).
Kayı Alp : 393 (18, 24, 30, 36, 42).
I. Kayı Han : 379 (7); 382 (20).
II. Kayı Han : 383 (7).

Kayıtbay : 397 (3).
Kefe : 396 (25).
Kerekicü : 390 (24); 391 (11).
Kinân : 380 (24, 32).
Kinik (boy) : 390 (24); 391 (11); 394 (17).
Kıpçak Ovası : 390 (20).
I. Kızıl Buğa : 386 (11).
II. Kızıl Buğa : 392 (38); 393 (8, 42).
Kızıl Buğa (bir konuk) : 392 (39).
Kırman : 382 (24); 391 (33, 34); 392 (6).
Kitâb üs-Sultâniyye : 400 (16).
Konya : 394 (29, 31); 396 (35); 397 (5).
Korçak Han : 384 (20).
Korkulu : 383 (29).
Korkut Dede = Korkut Ata : 388 (27); 389 (11).
Kosova : 395 (33).
Kumas Han : 384 (11).
Kursunlu Künbet : 395 (17).
Kurt = Kurt Han : 385 (17, 20).
Kurtarı Beğ : 386 (31).
Kurtulmuş : 384 (25).
Küçi Beğ : 387 (9, 11).

L

Lemek : 381 (18).
Lokman = Lokman Han : 390 (23 - 25); 391 (5, 11 - 12).

M

Maçin (şahıs) : 382 (30).
Maçin (ülke) : 382 (17).
Mağal Malistori : 397 (7 - 8); 398 (12).
Mahan : 392 (15, 26, 37, 41); 393 (38).
Mahmud (Gazneli) : 391 (8, 10, 21, 23, 27, 30).
Malatya : 395 (39).
Malkara : 395 (23).
Mansur (Abbâsî halifesi) : 389 (37).
Matusalah = Musalah : 381 (13).
Medine : 388 (27); 389 (4, 12).
Mehlâyil : 380 (27, 32, 33).
Mehmed = Mehmed Han Gazi (Fatih) : 396 (19).
Melik Esref = Ermenşah : 393 (21, 23, 34).
Me'mun : 390 (12).
Merve (dağı) : 378 (35); 397 (37).
Mes'ud (Gazneli) : 391 (31).
Misir : 378 (21 - 22); 379 (11, 12); 390 (6, 9); 396 (35); 397 (3, 6, 15, 40); 398 (6, 11, 19).
Mikâil = Mikâil Beğ (Selçukun oğlu) : 391 (17, 17); 392 (4).
Moğol : 382 (30); 394 (20, 23).
Muâviye : 383 (15).
Muhammed : 379 (33 - 34); 380 (15); 388 (19).
Mu'izz üd - Devle : 392 (7).
I. Murad = Murad Gazi : 395 (28).
II. Murad = Murad Han Gazi : 396 (14).
Muradiye türbesi : 397 (14).
Musa (peygamber) : 383 (15).
Musul : 381 (27).
Muztazhar - i Billâh : 392 (25).

N

Nasr (Sâmânî) : 391 (6).
Nemrud : 399 (14).
Neriman (İran destanındaki) : 383 (31 - 32); 386 (26).

Nuh (peygamber) : 381 (23, 29, 34).
Nuh (Sâmânî) : 391 (6).

O

Oğuz (ulus) : 378 (4); 388 (30); 390 (21).
Oğuz = Oğuz Han : 379 (6); 382 (32); 383 (1); 388 (24, 25).
Oğuznâme : 379 (7, 29); 383 (3, 6); 388 (31).
Orhan = Orhan Gazi : 395 (16, 19, 24).
Ortuk (şahıs) : 387 (4).
Ortuk (yayla) : 387 (5).
Osman (halife) : 389 (7, 12, 13).
Osman Gazi : 394 (28, 37); 395 (3, 12 - 13).
Osmanlı : 378 (22); 379 (29); 393 (38); 396 (10).
Osmanoğulları : 379 (5 - 6); 381 (31); 383 (17); 391 (33); 400 (7).

Ö

Ömer (halife) : 389 (5).
Örgeç Dede (Dede Korkudun oğlu) : 389 (11).

P

Pijen Kuyusu : 398 (40).
Pulya : 398 (22).

R

Rakka : 389 (14 - 15).
Rodos : 397 (7, 7, 22); 398 (6 - 7, 17).
Roma Papa'sı : 379 (15); 397 (8, 10, 11); 399 (1, 20).
Rûm (Türkiye) : 378 (28); 379 (20).
Rumeli : 395 (21, 32, 40); 396 (9, 26).
Rüstem (İran destanındaki) : 389 (25).

S

Sacur : 387 (19, 21).
Safâ (dağı) : 378 (13, 35); 397 (37).
Sahn - i Semâniyye medreseleri : 396 (25).
Saklab (şahıs) : 382 (7).
Sakur : 391 (1, 4, 33).
Salur (boy) : 385 (16); 387 (18); 390 (23).
Sâm : 381 (29, 29, 32).
Sâm (İran destanındaki) : 383 (31).
Sâmânoğulları : 391 (5, 6).
Santay : 387 (19, 22).
Savcı Beğ : 394 (27, 29, 34).
Sebüke Tegin (Salurlu) = Sinel Tegin (Salurlu) : 387 (18 - 19, 19).
Sebüke Tegin (Gazneli) : 391 (7).
Selânik : 395 (40).
Selçuk : 391 (12, 16).
Selçukoğulları : 391 (29, 31, 39); 392 (8, 31, 40 - 41); 393 (34 - 35, 38); 394 (12); 395 (10).
Selman Ağa : 379 (13).
Selman - ı Fârisî : 388 (29).
Semendire : 395 (40); 396 (26 - 27).
Sevinç : 385 (41).
Sivas : 394 (19); 395 (39).
Söğütçük : 394 (35, 39, 41) - 395 (1).
Subhan Dağı : 393 (22).
Sultan Dede Ömer Ruseni : 378 (6).
Sultanşah : 392 (33).
Sungur = Sungur Beğ : 390 (15, 25, 33).
Sungur Tegin : 394 (14, 15).

Suriye : 397 (44).
Sus : 380 (28).
Süleyman (peygamber) : 383 (31); 384 (2).
Süleyman Paşa : 395 (22).
Süleyman Şah : 384 (1).
Süleyman Şah (Er Toğrul'un babası) : 394 (1, 13).
Sürmeli Çukuru : 394 (18).

Ş

Şam : 378 (8); 397 (3).
Şehidi = Hüseyin : 400 (14, 14).
Şehnâme : 391 (10).
Şirvan : 393 (33).
Şis : 380 (9, 14).

T

Taht - ı Süleyman tekkesi : 394 (2).
Tarsus : 394 (5).
Tatar : 394 (24).
Temür (Aksak) : 395 (41); 396 (1, 7).
Temür (oymak beği) : 390 (2).
Toğmuş Beğ : 387 (16, 20, 22).
I. Toğrul : 387 (26).
II. Toğrul : 392 (2).
Toğrul = Toğrul Muhammed : 391 (17 - 18, 19, 20 - 21, 23 - 24, 25, 28, 32); 392 (1, 5, 5 - 6, 8, 14, 15).
Toksurmak : 390 (24); 391 (11).
Tok Temür : 390 (1).
Torak Han : 389 (1).
Trabzon : 396 (26).
Turaç : 385 (16).
Tulı Han : 393 (4).
Turmuş Han : 393 (12).
Türk : 381 (31, 31); 387 (12).
Türkistan : 382 (23); 386 (32); 390 (11, 21, 31, 33, 35).
Türkistan Kâfirleri : 391 (13).
Türk Mezarı : 394 (7).

U

Urus (şahıs) : 382 (7).
Urus (boy) : 386 (19).
Urus ülkesi : 387 (8 - 9); 390 (16).
Uzak Doğu : 382 (2).

V

Vâlidesi sultan = Vâlidesi hazretleri (Sultan Cem'in anası) : 379 (13, 21).
Van : 393 (16).

Y

Yada taşı : 381 (34); 382 (2).
Yâfes : 381 (29, 30, 32, 35); 382 (1).
Yalvac (şahıs) : 388 (9).
Yalvac (yer) : 388 (10).
Yasak : 389 (29).
Yasu : 388 (14).
Yemen : 397 (2).
Yenişehir ovası : 396 (34).
Yezd (şahıs) : 380 (31).
Yezd (şehir) : 381 (1); 382 (24).
Yezid : 383 (18).
Yıldırım Bayazid Han Gazi : 395 (37).

Z

Zenci : 381 (30).